

En ny reglering för tjänstepensionsföretag

Del 1

*Slutbetänkande av
Tjänstepensionsföretagsutredningen*

Stockholm 2014

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2014:57

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst.
Beställningsadress: Fritzes kundtjänst, 106 47 Stockholm
Ordertelefon: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Webbplats: fritzes.se

För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Svara på remiss – hur och varför.

Statsrådsberedningen, SB PM 2003:2 (reviderad 2009-05-02)

En kort handledning för dem som ska svara på remiss. Häftet är gratis och kan laddas ner som pdf från eller beställas på regeringen.se/remiss.

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet.

Omslag: Elanders Sverige AB.

Tryck: Elanders Sverige AB, Stockholm 2014.

ISBN 978-91-38-24154-7

ISSN 0375-250X

Till statsrådet Peter Norman

Regeringen beslutade¹ den 21 mars 2013 att tillkalla en särskild utredare med uppgift att lämna förslag till en ny rörelsereglering för tjänstepensionsinstitut.

Tord Gransbo förordnades att från den 1 april 2013 vara särskild utredare. Även sekreterarna förordnades från detta datum. Experterna förordnades från den 9 september 2013. Utredningen antog namnet Tjänstepensionsföretagsutredningen (Fi 2013:03).

Den 12 december 2013 beslutade² regeringen tilläggsdirektiv till utredningen. Uppdraget utvidgades bl.a. till att omfatta även ett beaktande av Europeiska kommissionens förslag till ett omarbetat tjänstepensionsdirektiv. Den 19 juni beslutade³ regeringen tilläggsdirektiv om ytterligare förlängning av utredningstiden.

I arbetet har som experter medverkat Tomas Bern, Gunnar Brännstam, Charlotta Erikson, Tomas Flodén, Eva Furberg, Anita Johansson, Magnus Landare, Camilla Melander Gustafsson och Matilda Nyström Arnek. Stefan Pärnhem har medverkat fram till den 27 januari 2014 och Erik Hällströmer från och med sistnämnt datum.

Sekreterare har varit Patric Thomsson och Greta Wennerberg.

Härmed överlämnas slutbetänkandet En ny reglering för tjänstepensionsföretag (SOU 2014:57).

Stockholm i augusti 2014

Tord Gransbo

/Patric Thomsson
/Greta Wennerberg

¹ Dir. 2013:32.

² Dir. 2013:117.

³ Dir. 2014:92.

Innehåll

Sammanfattning	19
1 Författningsförslag	35
1.1 Förslag till tjänstepensionsrörelselag (2015:000)	35
1.2 Förslag till lag (2015:000) om införande av tjänstepensionsrörelselagen (2015:000).....	139
1.3 Förslag till lag (2015:000) om årsredovisning i tjänstepensionsföretag.....	148
1.4 Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244).....	173
1.5 Förslag till lag om ändring i försäkringsavtalslagen (2005:104).....	177
1.6 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229).....	180
1.7 Förslag till lag om ändring i bokföringslagen (1999:1078).....	206
1.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader	211
1.9 Förslag till ändring i lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta.....	214
1.10 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel	217
1.11 Förslag till ändring i lagen (1984:404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter.....	224

1.12	Förslag till lag om ändring i lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.....	226
2	Tjänstepension – en bakgrund.....	229
2.1	Inledning.....	229
2.2	Allmänt om tjänstepensionsplaner.....	230
2.3	Olika tjänstepensionsmodeller.....	232
2.4	Tjänstepensionsförmånerna.....	233
2.5	Tryggande av tjänstepension	234
2.5.1	Tryggande i pensionsstiftelse	234
2.5.2	Kontotryggande	236
2.5.3	Tryggande genom försäkring	237
2.6	Särskilt om kollektivavtalet och tjänstepension	238
2.7	Närmare om kollektivavtalade pensionssystem	240
2.7.1	Tjänstemän i privat sektor	240
2.7.2	Arbetare i privat sektor.....	243
2.7.3	Anställda i kommun och landsting	243
2.7.4	Anställda i statlig sektor	244
2.8	Genomförandet av tjänstepensionsdirektivet i svensk rätt	245
2.9	Solvens II-utredningens förslag om tjänstepensionsverksamhet	247
2.10	Finansdepartementets tjänstepensionspromemoria.....	248
2.11	Europeiska kommissionens skrivelse	249
3	Allmänna utgångspunkter	251
3.1	Utredningens uppdrag	251
3.2	Allmänna utgångspunkter för den nationella regleringen av tjänstepensionsinstitut	254

4	Tillämpningsområde	257
4.1	Allmänt om harmonisering inom EU av tillsynsordningarna på försäkringsområdet.....	257
4.2	Tillämpningsområdet för försäkringsverksamhet enligt EU-direktiv	259
4.2.1	Första livförsäkringsdirektivet.....	259
4.2.2	Konsoliderade livförsäkringsdirektivet och Solvens II-direktivet	261
4.2.3	Närmare om undantaget för tjänstepensionsverksamhet	262
4.3	Tillämpningsområdet för försäkringsverksamhet i Sverige.....	265
4.4	Allmänt om harmonisering inom EU av tjänstepensionsverksamhet.....	267
4.5	Tillämpningsområdet för tjänstepensionsverksamhet enligt tjänstepensionsdirektivet	268
4.5.1	Vad avses med tjänstepensionsinstitut?	268
4.5.2	Vad avses med tjänstepensionsförmåner?	270
4.5.3	Närmare om undantaget för försäkringsföretag.....	271
4.6	Översiktligt om genomförandet av tjänste- pensionsdirektivet inom EES	273
4.7	Närmare om genomförandet av tjänstepensions- direktivet i vissa EES-länder.....	274
4.8	Tillämpningsområdet för tjänstepensionsverksamhet i Sverige i dag.....	282
4.9	Förhållandet mellan direktiven	286
5	Utgångspunkter för den nya regleringen.....	289
5.1	Behovet av ny reglering	289
5.2	Ramarna för den nya regleringen	291
5.2.1	Frihet med begränsningar	291
5.2.2	Institutsformer som <i>inte ska</i> omfattas av den nya regleringen.....	292

5.2.3	Tjänstepensionsinstitutsformer som <i>kan</i> omfattas av den nationella regleringen av tjänstepensionsinstitut.....	293
5.2.4	Tjänstepensionsinstitutsformer som <i>bör</i> omfattas av den reglering som utredningen föreslår	296
5.3	Övergripande utgångspunkter.....	298
5.3.1	Grundläggande reformering.....	298
5.3.2	Möjlighet att använda olika associationsformer.....	300
5.3.3	Tillräcklig skyddsreglering och effektiv förvaltning	301
5.3.4	Förstärkt solvensreglering.....	302
5.3.5	Förstärkt regleringen kring företagsstyrning och riskhantering.....	306
5.4	Konkurrensfrågor m.m.	307
5.4.1	Konkurrensfrågor	307
5.4.2	Separata regelverk för tjänstepensionsinstitut som står risk respektive försäkringsföretag.....	313
5.4.3	Något om försäkringsföretagens möjlighet att bedriva försäkringsrörelse som avser tjänstepension.....	315
5.5	Den närmare utformningen av den nya regleringen	316
5.6	Ny tjänstepensionsrörelselag.....	316
5.6.1	Associationsrätt	316
5.6.2	Solvensreglering	319
5.6.3	Övrig näringsrättsliga reglering	324
5.6.4	Redovisningsreglering.....	325
5.6.5	Civilrättslig reglering	326
5.6.6	Övrig reglering.....	328
5.7	Övergångs- och omvandlingsreglering	329
5.8	Översiktligt om utformningen av omvandlingsreglerna m.m.....	332
5.9	Förtida tillämpning av den reformerade försäkringsrörelseregleringen	336

6	Tjänstepensionsaktiebolag.....	339
6.1	Tjänstepensionsaktiebolag ska omfattas av aktiebolagslagen	339
6.2	Associationsrättsliga särregler.....	339
6.2.1	Inledande bestämmelser i ABL.....	340
6.2.2	Bildande av aktiebolag och bolagsordning.....	345
6.2.3	Bolagsstämma	349
6.2.4	Bolagets ledning.....	353
6.2.5	Revision samt allmän och särskild granskning.....	359
6.2.6	Ökning av aktiekapitalet och upptagande av vissa penninglån, m.m.	363
6.2.7	Värdeöverföringar från bolaget.....	365
6.2.8	Lån från bolaget till aktieägare m.m.	372
6.2.9	Fusion och delning m.m.....	375
6.2.10	Likvidation och konkurs	380
6.2.11	Registrering.....	383
6.2.12	Firma	384
6.2.13	Skadestånd.....	385
6.2.14	Straff och vite.....	386
6.2.15	Överklagande.....	388
6.2.16	Aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning	389
6.2.17	Europabolag	390
7	Ömsesidiga tjänstepensionsbolag.....	393
7.1	Ömsesidiga tjänstepensionsbolag ska utgöra en egen associationsform	393
7.2	Särskilda associationsrättsliga regler för ömsesidiga tjänstepensionsbolag.....	396
7.2.1	Inledande bestämmelser	396
7.2.2	Bildandet av ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag	402
7.2.3	Bolagets ledning.....	407
7.2.4	Bolagsstämma	415
7.2.5	Möjligheter till ett representativt system.....	419
7.2.6	Delägarnas rättigheter när ett representativt system tillämpas.....	425
7.2.7	Kapitalförsörjning.....	427
7.2.8	Revision och särskild granskning.....	434

7.2.9	Vinstutdelning m.m.	437
7.2.10	Likvidation och konkurs	443
7.2.11	Fusion	447
7.2.12	Skadestånd	450
7.2.13	Firma.....	451
7.2.14	Registrering och överklagande av beslut	452
7.2.15	Straff och vite	453
8	Tjänstepensionsföreningar	455
8.1	Tjänstepensionsföreningar ska utgöra en särskild form av förening	455
8.2	Allmänt om avtalsrättsliga frågor	456
8.3	Närmare om föreningslagen	457
8.3.1	Förslag till ny lag om ekonomiska föreningar.....	457
8.4	Associationsrättsliga särregler	462
8.4.1	Inledande bestämmelser	463
8.4.2	Bildande av en tjänstepensionsförening.....	466
8.4.3	Föreningens medlemmar m.m.....	474
8.4.4	Förlagsinsatser.....	478
8.4.5	Föreningens ledning	480
8.4.6	Föreningsstämma.....	485
8.4.7	Revision och särskild granskning.....	490
8.4.8	Överskottsutdelning och annan användning av föreningens egendom.....	493
8.4.9	Likvidation och upplösning.....	496
8.4.10	Fusion m.m.....	502
8.4.11	Skadestånd m.m.	506
8.4.12	Firma.....	507
8.4.13	Registrering och överklagande av beslut	509
8.4.14	Straff och vite	510
8.4.15	Europakooperativ.....	514
9	Näringsrättslig reglering	517
9.1	Villkor för att få bedriva verksamhet	517
9.1.1	Registreringskravet	517
9.1.2	Krav på företagsledning	520
9.1.3	Krav på verksamhetsplan	523

9.1.4	Aktuarie.....	525
9.1.5	Krav på regelbunden finansiering	528
9.1.6	Tilläggsförmåner.....	530
9.1.7	Överlåtelse av driften av ett tjänstepensionsinstitut	532
9.1.8	Godkännande av gränsöverskridande verksamhet....	533
9.1.9	Sundhetskrav och kontroll över risker	535
9.1.10	God tjänstepensionsstandard.....	539
9.1.11	Tjänstepensionsfrämmande verksamhet	542
9.1.12	Förmåner med solidarisk ansvarighet.....	543
9.1.13	Förespeglingsförbud.....	543
9.1.14	Sekretess	544
9.1.15	Kapitalbaskrav när verksamheten startar.....	546
9.1.16	Tjänstepensionsklasser	547
9.1.17	Återförsäkring.....	549
9.2	Tekniska avsättningar	552
9.2.1	Tekniska avsättningar – omfattning	552
9.2.2	Tekniska avsättningar – beräkningar	556
9.2.3	Avsättning för oreglerade tjänstepensionsförmåner	562
9.2.4	Beräkning av avsättning för ej intjänade premier och kvardröjande risker.....	564
9.2.5	Solidarisk ansvarighet	565
9.2.6	Bestämmande av premier.....	566
9.2.7	Återköp och överföring	567
9.3	Skuldtäckning.....	569
9.3.1	Allmänt.....	569
9.3.2	Värdering av tillgångar som används för skuldtäckning.....	572
9.3.3	Värdering av aktier i vissa dotterbolag	574
9.3.4	Fordring på någon annan än tjänstepensionstecknare som används för skuldtäckning.....	575
9.3.5	Register över tillgångar som används för skuldtäckning.....	577
9.3.6	Förmånsrätt.....	578
9.4	Investeringar.....	580
9.4.1	Grundläggande principer.....	580
9.4.2	Investeringar i derivatinstrument	585

9.4.3	Diversifiering av tillgångar	587
9.4.4	Investeringar i uppdragsgivande företag.....	592
9.4.5	Upplåning.....	594
9.4.6	Förbud mot att ställa säkerhet för tredje man	596
9.4.7	Investeringar i särskilda typer av tillgångar	596
9.4.8	Användningen av aktier och andelar i dotterföretag	597
9.4.9	Villkorade investeringsbeslut	600
9.4.10	Kvantitativa investeringsregler.....	601
9.4.11	Investeringsregler för gränsöverskridande verksamhet.....	604
9.4.12	Förvaltning och förvaring.....	607
9.5	Riktlinjer.....	612
9.5.1	Riktlinjer för investeringsverksamheten	612
9.5.2	Tekniska riktlinjer och beräkningsunderlag.....	616
9.5.3	Riktlinjer för hantering av intressekonflikter	620
9.5.4	Ersättningspolicy	622
9.6	Kapitalbas och kapitalkrav	623
9.6.1	Tillräcklig kapitalbas	623
9.6.2	Kapitalbasens sammansättning.....	625
9.6.3	Förlagslån och övrig extern finansiering	629
9.6.4	Övriga poster som kan utgöra kapitalbas m.m.	633
9.6.5	Beräkning av det schablonmässiga kapitalkravet.....	635
9.6.6	Garantibeloppet	639
9.6.7	Beräkning av det riskkänsliga kapitalkravet.....	640
9.6.8	Vissa avdrag från kapitalbasen.....	644
9.6.9	Avräkning från kapitalbasen på grund av gruppregler	646
9.6.10	Kapitalbas när liv och skadeförsäkring drivs i samma företag	647
9.6.11	Beslut angående avgiven återförsäkring.....	648
9.6.12	Beslut angående belopp som kan återfås från specialföretag.....	649
9.7	Förstärkt företagsstyrning.....	650
9.7.1	Styrelsens ansvar	650
9.7.2	Grundläggande krav på företagsstyrningssystem	651
9.7.3	Styrdokument.....	652
9.7.4	Kontinuitet i verksamheten.....	652
9.7.5	System för internkontroll.....	653

9.7.6	Allmänna bestämmelser om funktioner	653
9.7.7	Riskhanteringssystem.....	656
9.7.8	Riskhanteringsfunktion.....	658
9.7.9	Funktion för internrevision	658
9.7.10	Aktuariefunktion	659
9.7.11	Egen riskutvärdering	660
9.7.12	Utläggning av verksamhet (outsourcing)	663
9.8	Överlåtelse av tjänstepensionsförmånsbestånd.....	664
	Bakgrund	665
9.9	Några övriga frågor med anledning av förslaget till IORP II-direktiv.....	666
9.9.1	Förslagen till ändringar i de inledande bestämmelserna.....	666
9.9.2	Förslaget till förtydligande kring behandlingen av personuppgifter.....	666
9.9.3	Bestämmelser riktade till kommissionen m.m.....	667
9.9.4	Bestämmelserna om genomförande och ikraftträdande m.m.	667
9.9.5	Förslaget till ändringar i övergångsreglerna för försäkringsföretag som bedriver tjänstepensionsverksamhet	668
10	Verksamhet över gränserna	669
10.1	Verksamhet över gränserna	669
10.2	Förslaget till IORP II-direktiv.....	679
11	Information.....	681
11.1	Bakgrund	681
11.1.1	Inledning och disposition.....	681
11.1.2	Civilrättsliga bestämmelser om information i FAL.....	682
11.1.3	Näringsrättsliga bestämmelser om information i FRL.....	684
11.1.4	Försäkringsföretag.....	689
11.1.5	Tjänstepensionskassor.....	690
11.2	Utgångspunkter	690

11.3	Information om företaget, dess verksamhet och de överenskommelser som ligger till grund för förmånerna	692
11.4	Övriga informationskrav enligt direktivet.....	693
11.5	Övriga informationskrav	696
11.6	Förslaget till IORP II-direktiv	697
12	Tillsyn	699
12.1	Tillsynsmyndighet och omfattning av tillsynen.....	699
12.1.2	Förslaget till IORP II-direktiv.....	703
12.1.3	Finansinspektionens rätt att förordna aktuarier	705
12.1.4	Revision	706
12.1.5	Gruppbaserad redovisning.....	706
12.1.6	Sammankallande av styrelse eller stämma.....	706
12.1.7	Allmänt ombud vid konkurs	706
12.1.8	Finansinspektionens befogenheter vid ett tjänstepensionsföretags likvidation.....	706
12.1.9	Granskning av interna modeller.....	707
12.2	Finansinspektionens befogenheter och skyldigheter.....	707
12.2.1	Ingripanden mot tjänstepensionsföretag.....	707
12.2.2	Återkallelse av tillstånd.....	713
12.2.3	Anmälan till behörig myndighet och Eiopa	714
12.2.4	Sanktionsavgifter m.m.	716
12.2.5	Ingripande mot den som saknar tillstånd	718
12.2.6	Överklagande m.m.....	719
12.3	Övriga frågor kring tillsynen med anledning av förslaget till IORP II-direktiv.....	720
12.3.1	Tillsynens huvudsyfte	720
12.3.2	Allmänna principer för tillsynen	720
12.3.3	Granskningsprocessen	721
12.3.4	Öppenhet och ansvar vid utförande av tillsynsuppgifter m.m.....	722
12.3.5	Konfidentiell information och informationsbyte	723
13	Avtalsrätt	725
13.1	Utgångspunkt för den civilrättsliga regleringen.....	725

13.2	Tillämpningsområde och tvingande reglering	728
13.3	Individuell tjänstepensionsförmån.....	733
13.3.1	Information.....	733
13.3.2	Avtalet om tjänstepensionsförmåner m.m.....	736
13.3.3	Begränsning av tjänstepensionsföretagets ansvar	744
13.3.4	Premien	748
13.3.5	Förfogande över tjänstepensionsförmånsavtalet	751
13.3.6	Förhållandet till borgenärerna	756
13.3.7	Reglering av tjänstepensionsförmånsfall, m.m.	760
13.4	Grupptjänstepensionsförmån.....	764
13.5	Kollektivavtalsgrundad tjänstepensionsförmån	766
13.5.1	Tillämpningsområde m.m.	766
13.5.2	Information.....	767
13.5.3	Tiden för tjänstepensionsföretagets ansvar.....	769
13.5.4	Avtal om tjänstepensionsförmåner.....	770
13.5.5	Begränsning av tjänstepensionsföretagets ansvar	772
13.5.6	Förfogande över tjänstepensionsförmånsavtalet	772
13.5.7	Förhållandet till borgenärerna	773
13.5.8	Reglering av tjänstepensionsförmånsfall.....	773
14	Redovisningsregler	775
14.1	Bakgrund – redovisningslagstiftning	775
14.2	Bokföringslagen	782
14.3	Årsredovisning	784
14.3.1	Inledande bestämmelser	788
14.3.2	Allmänna bestämmelser om årsredovisningen.....	789
14.3.3	Balansräkning och resultaträkning	791
14.3.4	Värderingsregler.....	794
14.3.5	Tilläggsupplysningar.....	796
14.3.6	Förvaltningsberättelse m.m.....	799
14.3.7	Koncernredovisning	800
14.3.8	Delårsrapport	801
14.3.9	Offentlighet	802
14.3.10	Överklagande	804

15	Skatteregler	805
15.1	Bakgrund – skattelagstiftning.....	805
15.1.2	Beskattning av försäkringsföretag.....	807
15.1.3	Beskattning av understödsföreningar	808
15.2	Inkomstskattelagen	809
15.2.1	Tjänstepensionsaktiebolag.....	809
15.2.2	Ömsesidiga tjänstepensionsbolag	810
15.2.3	Tjänstepensionsföreningar	813
15.2.4	Särskilda bestämmelser för tjänstepensionsföretag	816
15.2.5	Gruppförmåner m.m.....	820
15.2.6	Terminologi/följändringar	821
15.2.7	Lager och pågående arbete.....	823
15.2.8	Arbetsgivarens pensionskostnader	824
15.3	Lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel	825
15.4	Lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.....	826
15.5	Lagen (1984:404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter	827
15.6	Lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta	827
15.7	Lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader.....	827
15.8	Skatteförfarandelagen (2011:1244)	828
16	Ikraftträdande-, övergångs- och omvandlingsregler	829
16.1	Ikraftträdandet av ny reglering för tjänstepensionsföretag	829
16.1.1	Ny reglering för tjänstepensionsföretag.....	829
16.1.2	Ikraftträdande av den nya regleringen	830
16.2	Behovet av särskild övergångs- och omvandlingsreglering.....	831

16.3	Särskilda skyddsregler i omvandlingsregleringen	834
16.4	Den närmare utformningen av övergångs- och omvandlingsregleringen.....	835
16.4.1	Längden på övergångsperioden.....	835
16.4.2	Tillståndsprovning och särreglering	836
17	Konsekvenser av förslagen.....	839
17.1	Allmänt om förslagets konsekvenser.....	839
17.1.1	Beskrivning av förslaget	839
17.1.2	Berörda av regleringen.....	840
17.1.3	Vad händer om inte reglerna införs?	844
17.1.4	Överensstämmelse med Sveriges medlemskap i EU.....	844
17.2	Konsekvenser för företag	845
17.2.1	Nya företag	845
17.2.2	Konsekvenserna för tjänstepensionskassor	846
17.2.3	Konsekvenserna för försäkringsföretag	847
17.2.4	Konsekvenser relaterade till nya kapitalkrav.....	850
17.3	Konsekvenser för tjänstepensionsmarknaden.....	851
17.4	Konsekvenser för samhälle och staten.....	852
17.4.1	Konsekvenser för Bolagsverket	852
17.4.2	Konsekvenser för Finansinspektionen.....	853
17.4.3	Konsekvenser för övriga myndigheter	854
17.5	Sociala och miljömässiga konsekvenser.....	854

Del 2

Kapitel 18 Författningskommentar

Bilaga 1 Kommittédirektiv 2013:32

Bilaga 2 Kommittédirektiv 2013:117

Bilaga 3 Kommittédirektiv 2014:92

Bilaga 4 Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/41/EG
av den 3 juni 2003 om verksamhet i och tillsyn över
tjänstepensionsinstitut

Bilaga 5 Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv
om verksamhet i och tillsyn över
tjänstepensionsinstitut (omarbetning)

Sammanfattning

Bakgrund och behovet av reglering

Det EU-direktiv som reglerar tjänstepensionsinstitut och deras verksamhet (tjänstepensionsdirektivet) beslutades 2003. Ett tjänstepensionsinstitut är ett institut vars verksamhet är begränsad till att *enbart avse tillhandahållande av tjänstepensionsförmåner*, dvs. förvaltning av fonderade medel i syfte att tillhandahålla pensionsförmåner eller kompletterande förmåner som har sin grund i överenskommelser eller avtal mellan arbetsgivare och arbetstagare eller deras respektive företrädare. Av tjänstepensionsdirektivet framgår det att tjänstepensionsinstitut kan ha olika former, och att *en form* av tjänstepensionsinstitut är sådana institut som *står risk*, i den meningen att institutet gentemot tjänstepensionstecknare och ersättningsberättigade står för åtaganden som avser risker kopplade till dödsfall, invaliditet, lång levnad, avkastning eller förmånsnivå.

Det ursprungliga svenska genomförandet av tjänstepensionsdirektivet innebär att understödsföreningar som meddelar försäkring avseende tjänstepension (tjänstepensionskassor) har reglerats som den form av tjänstepensionsinstitut som står risk. Den andra formen av svenska tjänstepensionsinstitut – pensionsstiftelserna – står däremot inte risk. Vissa av de särskilda reglerna för tjänstepensionsinstitut har även tillämpats på tjänstepensionsverksamhet hos livförsäkringsföretag, oavsett om företaget enbart meddelat tjänstepensionsförsäkringar eller om företaget också meddelat andra försäkringar. De svenska reglerna kring tjänstepension baserade på tjänstepensionsdirektivet trädde i kraft den 1 januari 2006.

Den 1 april 2011 upphävdes den lag – lagen om understödsföreningar (UFL) – som har utgjort grundregleringen för tjänstepensionskassorna. I samband med att UFL upphävdes förutsågs behovet av en ändamålsenlig reglering för tjänstepensionsinstitut. Enligt den nuvarande regleringen får tjänstepensionskassorna,

under en övergångsperiod, fortsätta driva sin verksamhet enligt den upphävda lagen. Efter övergångsperiodens slut, som nyligen har bestämts till den 31 december 2017, måste föreningarna ansöka om tillstånd för att få bedriva verksamhet enligt försäkringsregleringen eller träda i likvidation. En tjänstepensionskassa som får tillstånd att bedriva verksamhet enligt försäkringsregleringen upphör att vara ett tjänstepensionsinstitut.

Den nuvarande regleringen innebär att det från den 1 april 2011 inte har varit möjligt att bilda nya svenska tjänstepensionsinstitut som står risk, dvs. tjänstepensionsinstitut i den form som motsvarar de nuvarande tjänstepensionskassorna. Den innebär också att det från den 1 januari 2018 inte kommer att finnas någon fristående reglering baserad på tjänstepensionsdirektivet för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk. Mot denna bakgrund delar utredningen den bedömning som kommer till uttryck i utredningsdirektivet, dvs. att det är angeläget att det införs en reglering baserad på tjänstepensionsdirektivet för svenska tjänstepensionsinstitut i annan form än pensionsstiftelser.

Om det inte införs någon sådan reglering kommer Sverige inte längre att utnyttja den möjlighet som ges genom tjänstepensionsdirektivet att ha en på det direktivet baserad, och därmed särskilt anpassad, nationell reglering för företag som *enbart* tillhandahåller pensionsförmåner eller kompletterande förmåner som har sin grund i överenskommelser eller avtal mellan arbetsgivare och arbetstagare eller deras respektive företrädare.

Det finns behov av en ny, modern och fristående reglering för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk och att anpassa det svenska regelverket för tillhandahållande av tjänstepensionsförmåner till den EU-rättsliga systematiken. Genom en sådan reglering kan det nuvarande utbudet av olika tryggandeformer på tjänstepensionsområdet både bibehållas och breddas, dvs. ge möjlighet att behålla gamla och skapa nya tjänstepensionslösningar. Ett införande av en modern och fristående sektorreglering för tjänstepensionsinstitut som står risk, i kombination med övergångs- och omvandlingsregler för alla de företag som hittills, helt eller delvis, har tillämpat en nationell reglering baserad på tjänstepensionsdirektivet, ger dessa företag möjlighet att – efter renodling av verksamheten – fortsätta att bedriva sin tjänstepensionsverksamhet på de villkor som gäller enligt tjänstepensionsdirektivet. Detta ger både nya och gamla svenska företag möjlighet att fullt ut utnyttja den inre marknadens fördelar.

Att det redan finns en nationell reglering för tjänstepensionsinstitut i form av pensionsstiftelser och ett sådant regelverk för försäkringsföretag utgör enligt utredningens mening inte något skäl till att avstå från att också ha en nationell reglering för tjänstepensionsinstitut som står risk. Detta eftersom det finns skillnader i såväl den bakomliggande EU-rättsliga regleringen som i den nationella regleringen av respektive företagsform.

Bevarande av äldre reglering i kombination med översyn och reformering

Den nu – övergångsvis gällande – grundregleringen för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk finns som nämnts i UFL – en lag från 1972 som på flera områden bygger på hänvisningar till 1982 års försäkringsrörelselag. Denna reglering ska ses i ljuset av att Sverige historiskt har valt att införliva försäkrings- och tjänstepensionsdirektiven utan att genomföra någon mer genomgripande reform av den svenska tjänstepensionsregleringen. Mot bakgrund av att såväl UFL som 1982 års försäkringsrörelselag numer är upphävda och att det på senare tid har skett flera genomgripande förändringar i den bakomliggande EU-rätten¹, finns det enligt utredningens mening anledning att nu föreslå en i grunden omarbetad och delvis ny samlad reglering för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk.

Utredningen föreslår att den framtida regleringen delvis bör bygga på en form av återinförande av det nu gällande svenska regelverket för tjänstepensionsinstitut som står risk², men att den framtida regleringen samtidigt också ska bygga på en mer tydlig koppling till det bakomliggande tjänstepensionsdirektivet och en modern associationsrätt.³ Det grundläggande syftet är att skapa ett modernt och EU-anpassat självständigt regelverk för svenska företag som *enbart* tillhandahåller pensionsförmåner eller kompletterande förmåner som har sin grund i överenskommelser eller avtal mellan arbetsgivare och arbetstagare eller deras respektive företrädare och som i denna verksamhet står risk. Ett sådant regelverk

¹ EU-kommissionens förslag till omarbetning av tjänstepensionsdirektivet (IORP II-direktivet) och införandet av ett reviderat och konsoliderat försäkringsdirektiv (Solvens II-direktivet).

² En reglering för renodlade tjänstepensionsinstitut som driver sin verksamhet i särskild föreningsform (tjänstepensionskassor).

³ UFL bygger på hänvisningar till 1951 års lag om ekonomiska föreningar.

innebär att regleringen av de svenska tjänstepensionsinstituterna kommer att kunna enkelt förändras i takt med framtida förändringar i tjänstepensionsdirektivet och allmän associationsrätt.

Sammanfattningsvis föreslår utredningen alltså att det ska införas en modern och självständig *sektorreglering* för svenska tjänstepensionsinstitut i annan form än pensionsstiftelser, jämte en särskild övergångs- och omvandlingsreglering för *alla* de företag som hittills – helt eller delvis – har tillämpat en nationell reglering baserad på tjänstepensionsdirektivet. Genom utredningens förslag skapas möjlighet att bilda helt nya svenska tjänstepensionsinstitut som står risk, samtidigt som de nuvarande företagen (däribland tjänstepensionskassorna) ges möjlighet att – efter renodling av verksamheten – fortsätta att bedriva tjänstepensionsverksamhet på de villkor som gäller enligt en nationell reglering baserad på tjänstepensionsdirektivet.

Den nationella regleringen föreslås innehålla en förstärkt solvensreglering och bygga på en tillämpning av vissa delar av Europeiska kommissionens förslag till det omarbetade tjänstepensionsdirektivet (IORP II-direktivet). De företag som inte vill utnyttja den särskilda övergångs- och omvandlingsreglering som utredningens förslag är hänvisade till försäkringsregleringen. Utredningen föreslår i det sammanhanget en möjlighet till omedelbar tillämpning av den reformerade försäkringsreglering som träder i kraft den 1 januari 2016 med vissa övergångsregler (Solvens II-regleringen).

Den översyn och reform av regleringen för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk som nu föreslås kan jämföras med den översyn och reform som redan har genomförts vad avser försäkringsföretagen. Efter övergångsperiodens slut kommer den svenska regleringen att bygga på separata regleringar för å den ena sidan företag som bedriver sin verksamhet med stöd av tjänstepensionsdirektivet och å den andra sidan företag som bedriver sin verksamhet med stöd av försäkringsdirektivet. Med separata regelverk blir den svenska regleringen bättre anpassad till den bakomliggande EU-rätten, samtidigt som nackdelarna med s.k. blandade och dubbla regelverk undviks.

Särskilt anpassad reglering

Vid utformningen av den nya regleringen har utredningen så långt möjligt anpassat denna efter de särskilda förhållanden som kan antas komma att gälla för företag som enbart tillhandahåller tjänstepensionsförmåner baserade på överenskommelser eller avtal mellan arbetsgivare och arbetstagare eller deras respektive företrädare. Detta har medfört att utredningen lämnar förslag som möjliggör verksamhet i sluten föreningsform, avtalsreglering genom föreningens stadgar, uttaxering och nedsättning av framtida förmåner, anpassade ägar- och inflytandelösningar samt anpassade företagsstyrning- och riskhanteringslösningar. Utredningen lämnar även förslag om anpassad resultat- och balansräkning samt särskilda civilrättsliga- och skatterättsliga regler. Dessutom lämnas förslag om ägarprövning. Däremot har utredningen avstått från att lämna förslag om gruppregler. Även den förstärkta solvensregleringen är avsedd att vara en särskilt anpassad reglering för svenska tjänstepensionsföretag. Se mer om dessa förslag och motiven för dem nedan.

Möjlighet att använda olika associationsformer

I den nya regleringen ska det givetvis finnas *möjlighet* att bedriva verksamheten i *sluten föreningsform* (jfr tjänstepensionskassorna). Utredningen anser emellertid att verksamhet i form av tillhandahållande av tjänstepensionsförmåner även bör få bedrivas i annan föreningsform samt i såväl aktiebolagsform som i form av ömsesidigt bolag. På detta sätt skapas förutsättningar för en mer flexibel, och därmed mer konkurrensneutral, reglering för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk. Genom att tillåta alla tre associationsformerna ges parterna på arbetsmarknaden flexibla möjligheter att skapa anpassade lösningar kring ägandet av avsatta tjänstepensionsmedel, medelsförvaltningen och frågor relaterade till avkastning och risk.

Även i andra medlemsländer förekommer tjänstepensionsinstitut i såväl olika ömsesidiga företagsformer som i aktiebolagsform. Den helt övervägande andelen av de nuvarande svenska s.k. ”pensionsbolagen” bedrivs i aktiebolagsform eller i form av ömsesidiga bolag.

Tillräcklig skyddsreglering och effektiv förvaltning

Mot bakgrund av kraven i tjänstepensionsdirektivet och den funktion som tjänstepensionsinstitutet som står risk har⁴, föreslår utredningen en särskild skyddsreglering för de ersättningsberättigade. Utgångspunkten för detta har varit att hänsyn behöver tas till såväl behovet av ett tillräckligt bra skydd för de ersättningsberättigade som behovet av en effektiv förvaltning av tjänstepensionsplaner. Den självklara grunden för skyddsregleringen finns i tjänstepensionsdirektivet, men eftersom regleringen i direktivet framförallt innehåller s.k. näringsrättsliga regler föreslår utredningen kompletterande nationella associationsrättsliga- och civilrättsliga skyddsregler. Utredningen föreslår också nödvändig kompletterande reglering kring bl.a. bokföring, årsredovisning och skatt.

Eftersom vissa delar av regleringen i tjänstepensionsdirektivet bygger på s.k. minimiharmonisering finns det visst utrymme för Sverige att införa mer långtgående krav, som dock endast bör införas om det är lämpligt. Utredningen gör bedömningen att såväl delar av solvensregleringen som delar av regleringen kring företagsstyrning och riskhantering behöver förstärkas genom mer långtgående nationella krav. Detta får anses lämpligt med hänsyn till behovet av ett tillräckligt bra skydd för de ersättningsberättigade, samtidigt som det inte får anses motverka en effektiv förvaltning av tjänstepensionskapitalet.

Behovet av förstärkt solvensreglering

Utredningens bedömning är att solvensregleringen i tjänstepensionsdirektivet *inte* utgör ett tillräckligt bra skydd för de ersättningsberättigade, framförallt på den grunden att regleringen *inte* kan anses vara tillräckligt riskkänslig. Den bristande riskkänsligheten gäller framförallt de s.k. investeringsriskerna och riskerna med bristande matchning mellan tillgångar och skulder. En av nackdelarna med en reglering som inte är tillräckligt riskkänslig är att kraven inte är optimala i förhållande till kostnaderna för att hålla kapitalet och den skyddseffekt som kraven är tänkta att ge. I denna bedömning har utredningen bl.a. beaktat den historiska

⁴Förvaltning av fonderade medel i syfte att tillhandahålla tjänstepensionsförmåner till ersättningsberättigade.

bakgrunden till Finansinspektionens särskilda tillsynsverktyg (det s.k. Trafikljuset) och de diskussioner som nu förs på EU-nivå kring behovet av ny och modern solvensreglering för tjänstepensionsinstitut. I syfte att uppnå ett tillräckligt bra skydd för de ersättningsberättigade i den nya regleringen för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk föreslår utredningen därför att den nuvarande solvensregleringen – som utgörs av den minimireglering som finns i tjänstepensionsdirektivet – ska *kompletteras* med bl.a. ett riskkänsligt kapitalkrav.

Här bör nämnas att det enda medlemsland som mer tydligt synes ha infört en mer långtgående nationell solvensreglering för tjänstepensionsinstitut än vad som gäller enligt tjänstepensionsdirektivet är Nederländerna. Andra länder kommer dock sannolikt att följa efter i samband med att Solvens II-regelverket införs från 2016. Samtidigt ska det understrykas att det är mycket svårt att värdera och jämföra solvensregleringen i olika länder, eftersom sådan reglering ytterst kan sägas bygga på ett samspel mellan regler av helt olika typ (t.ex. garantier och garantisystem).

Den närmare utformningen av den förstärkta solvensregleringen

Utredningens övergripande ambition med förslaget till förstärkt solvensreglering är att den *samlade* solvensregleringen ska vara ”rätt” utifrån de förhållanden som gäller för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk, och som enbart förvaltar och tillhandahåller tjänstepensionsförmåner som har sin grund i överenskommelser på arbetsmarknaden. Med ”rätt” menas här den minimiregleringen som gäller enligt tjänstepensionsdirektivet, justerad med hänsyn till behovet av ett tillräckligt bra kundskydd och behovet av en effektiv förvaltning av tjänstepensionsplaner.

Vid ”justeringen” av den reglering som gäller enligt tjänstepensionsdirektivet måste hänsyn tas till flera delvis motstående intressen, såsom t.ex. avvägningen mellan risk och avkastning, konkurrensförutsättningar på olika delmarknader, risken för regelarbitrage, nackdelarna med intermistiska lösningar i avvaktan på ett ytterligare omarbetat tjänstepensionsdirektiv (IORP III-direktiv) och nackdelarna med återkommande regelförändringar för verksamhet som i grunden är av mycket långsiktig karaktär.

Behovet av justeringar (förstärkningar) är enligt utredningens mening i första hand föranlett av bedömningen att den nuvarande

regleringen är en i viss utsträckning olämplig blandning av två i grunden olika typer av regelsystem; ett äldre enkelt och schablonmässigt system och ett nytt mer principbaserat system med större möjligheter att ta risk.

Utredningen föreslår därför en reglering där tjänstepensionsinstituten i likhet med i dag ska ha tillgångar som täcker värdet av sina aktsamt värderade åtaganden, och därutöver en buffert i form av ett kapitalkrav som ska utgöra det *högsta* av ett schablonberäknat kapitalkrav, ett riskkänsligt kapitalkrav och ett fastställt minsta garantibelopp. Kravet på tillgångar svarande mot aktsamt beräknade åtaganden överensstämmer med dagens reglering, och det schablonmässiga kapitalkravet ska i allt väsentligt beräknas på samma sätt som dagens kapitalkrav. Garantibeloppet utgör – numer – en del av minimiregleringen i tjänstepensionsdirektivet. Nyheten i, och förstärkningen av, den nuvarande regleringen utgörs alltså av ett kompletterande riskkänsligt kapitalkrav. Det kompletterande kapitalkravet kan sägas komma att fungera som en kontroll av det schablonmässiga kapitalkravet, och är framförallt avsett att fånga upp de s.k. investeringsrisker som inte antas bli fångade genom det schablonmässigt beräknade kapitalkravet.

Det riskkänsliga kapitalkravet är emellertid också avsett att ge företagen incitament till god riskhantering i vid mening, och då framförallt incitament för matchning mellan riskerna på tillgångs- och skuldsidan. Genom den närmare kalibreringen av beräkningarna av det kompletterande riskkänsliga kapitalkravet bör det t.ex. säkerställas att det *riskkänsliga* kapitalkravet i princip endast blir tillämpligt när det *schablonmässigt* beräknade kapitalkravet är otillräckligt, med hänsyn till de risker som finns för de ersättningsberättigade på grund av företagets portföljsammansättning. Det föreslås vidare att det riskkänsliga kapitalkravet ska räknas fram med användning av vedertagen teknik för beräkning av risker. Den närmare beräkningen ska ske genom en sammanläggning av separata kapitalkrav för de olika risker som finns i verksamheten, och i det sammanhanget ska hänsyn tas till eventuella diversifieringseffekter som finns mellan de olika riskerna.

Genom att införa en reglering som bygger på att företagen ska uppfylla det högsta av tre olika typer av kapitalkrav, skapas förutsättningar för att införa olika typer av *tillsynsåtgärder* beroende på vilken typ av kapitalkrav som inte uppfylls. Bristande uppfyllande av det *riskkänsliga* kapitalkravet ska föranleda mindre ingripande åtgärder, jämfört med bristande efterlevnad av det *schablonmässigt*

beräknade kapitalkravet. Den föreslagna skillnaden i typen av tillsynsåtgärder har sin grund i att bristande uppfyllande av det schablonmässiga kapitalkravet innebär bristande efterlevnad av de minimikrav som gäller enligt tjänstepensionsdirektivet, medan bristande efterlevnad av det riskkänsliga kapitalkravet snarare bör ses som en tidig signal om att företagets nettotillgångar behöver ökas eller att riskerna i verksamheten behöver minskas.

Med denna skillnad när det gäller typen av ingripandeåtgärder skapas bl.a. förutsättningar för en mer proaktiv tillsyn och incitament för god riskhantering. De olika ingripandeåtgärderna föreslås också bli särskilt anpassade efter de särförhållanden som gäller för företag som enbart tillhandahåller tjänstepensionsförmåner. Enligt utredningens bedömning bör t.ex. ett tjänstepensionsföretag som kan visa att det under vissa förutsättningar har faktisk tillgång till ytterligare kapital från någon utomstående (t.ex. garantier) eller som har möjlighet att justera sina framtida åtaganden (t.ex. nedjustering av framtida förmåner), kunna medges längre tid för att återställa en riskkänsligt bestämd kapitalnivå, jämfört med ett företag som *inte* kan visa att det har tillgång till sådana mekanismer.

Den förstärkta solvensregleringen är ett förslag till en interimistisk nationell reglering, i avvaktan på ytterligare en omarbetning av tjänstepensionsdirektivet (IORP III-direktivet). De närmare detaljerna när det framförallt gäller det riskkänsliga kapitalkravet – såsom t.ex. vilka olika riskkategorier som ska beaktas och den närmare konfidensnivån – måste bygga på detaljerade marknadsdata och ”tester” som inte varit möjligt att ta fram och genomföra inom ramen för utredningens arbete. Utredningen föreslår därför att Finansinspektionen ges i uppdrag att genomföra nödvändiga s.k. förstudier innan beslut tas om den slutliga detaljutformningen av detta utvidgade krav.

Förstärkt regleringen kring företagsstyrning och riskhantering

Regleringen kring företagsstyrning och riskhantering för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk måste vara förenlig med den reglering som finns i tjänstepensionsdirektivet, som emellertid för närvarande är mycket knapphändig.

Enligt utredningens mening bör en modern skyddsreglering för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk *inte enbart* bygga på i viss utsträckning förstärkta *kvantitativa* bestämmelser kring värde-

ring och beräkning av risker och kapitalkrav, bl.a. eftersom vissa risker bättre hanteras genom mer *kvalitativa* krav på styrning och riskhantering. Mot denna bakgrund föreslår utredningen att även regleringen kring företagsstyrning och riskhantering ska förstärkas, i förhållande till den reglering som gäller enligt den nuvarande regleringen.

Utredningen föreslår att den förstärkta regleringen utformas efter mönster från den reglering som finns i förslaget till omarbetat tjänstepensionsdirektiv (IORP II-direktivet), eftersom dessa förslag får anses vara i linje med närmast självklara krav på företag som ska ägna sig åt förvaltning och tillhandahållande av tjänstepensionsförmåner som har sin grund i överenskommelser på arbetsmarknaden.

Konkurrens mellan svenska och utländska tjänstepensionsinstitut

En av utgångspunkterna för utredningens arbete har varit att de nya reglerna inte bör missgynna svenska tjänstepensionsinstitut som står risk i förhållande till deras utländska motsvarigheter, eftersom ett av syftena med tjänstepensionsdirektivet är att svenska och utländska aktörer ska kunna konkurrera med varandra på såväl den svenska som den EU-gemensamma marknaden. Detta förutsätter att svenska aktörer inte genom nationell reglering ges sämre förutsättningar att bedriva sin verksamhet på vare sig den svenska eller EU-gemensamma marknaden än deras utländska konkurrenter, som till följd av tjänstepensionsdirektivet kan verka såväl i sina hemländer som i Sverige genom gränsöverskridande verksamhet. Att den gränsöverskridande verksamheten på detta område inom EU fortfarande är mycket blygsam förtar inte betydelsen av vad som nyss sagts.

Behovet av konkurrensneutralitet på den inre marknaden talar alltså med viss styrka för ett s.k. minimigenomförande av tjänstepensionsdirektivet, dvs. att den svenska regleringen utformas så att den strikt följer den minimireglereglering som gäller enligt direktivet. På samma sätt kan den nationella regleringens påverkan på kapitalkostnader och avkastningsmöjligheter sägas tala för ett minimigenomförande.

Behovet av konkurrensneutralitet måste dock enligt utredningens mening vägas mot andra behov – t.ex. behovet av ett tillräckligt

bra skydd för ersättningsberättigade – som talar för mer långtgående regler än vad som finns i tjänstepensionsdirektivet.

Utredningens samlade bedömning är att den förstärkta reglering som föreslås visserligen kan leda till en momentan snedvridning av konkurrensen mellan svenska tjänstepensionsinstitut som står risk och deras utländska motsvarigheter, men att detta inte utgör ett tillräckligt starkt skäl för att avstå från att införa en förstärkt reglering. Här ska understrykas att det dels är mycket svårt att objektivt jämföra solvensregleringarna i olika länder, dels att den mer intressanta jämförelsen i dessa delar snarare kommer att bli hur de olika länderna – på sikt – kommer att hantera regleringen under tiden fram till det att det ytterligare omarbetade tjänstepensionsdirektivet (IORP III-direktivet) färdigställts och genomförts i nationell lagstiftning.

Separata regelverk för tjänstepensionsinstitut som står risk respektive försäkringsföretag

Det kan hävdas att det är onödigt att (åter)införa ett särskilt regelverk för tjänstepensionsinstitut som står risk, när det redan finns regelverk för pensionsstiftelser och försäkringsföretag. Det kan också hävdas att det är olämpligt att ha olika regleringar för liknande verksamhet, med hänsyn till risken för snedvridning av konkurrensen och risken för s.k. regelarbitrage.

I det sammanhanget finns det anledning att konstatera att Sverige har att förhålla sig till det faktum att det på EU-nivå finns såväl ett regelverk för tjänstepensionsinstitut som ett regelverk för försäkringsföretag, och att de båda formerna – till följd av de s.k. inre marknadsreglerna – kommer att kunna existera vid sidan av varandra i Sverige, oavsett om Sverige väljer att införa en reglering för svenska tjänstepensionsinstitut eller inte. Utredningen kan konstatera att Sverige visserligen inte är tvingad att införa en reglering av tjänstepensionsinstitut som står risk, men att möjlighet finns till en sådan reglering och att Sverige också hittills har haft en sådan reglering vid sidan av regleringen för försäkringsföretag och pensionsstiftelser.

Utredningens grundläggande bedömning är att det inte går att objektivt slå fast att det ena regelverket är att föredra framför det andra på ett sådant sätt att riskerna för regelarbitrage eller konkurrenssnedvridning får anses så stora att den nya regleringen

inte bör införas. Utredningen kan inte heller se att eventuella skillnader i kundskyddet utgör något motiv för att avstå från att införa en reglering, baserad på tjänstepensionsdirektivet, för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk och vars verksamhet uteslutande är inriktad på tillhandahållande av tjänstepensionsförmåner som har sin grund i överenskommelser på arbetsmarknaden.

Att de båda företagstyperna kommer att erbjuda liknande produkter innebär inte att det saknas behov av en separat reglering för tjänstepensionsinstitut som lyder under tjänstepensionsdirektivet, eftersom det under i vart fall överskådlig tid kommer att finnas skillnader mellan regleringarna i tjänstepensions- respektive försäkringsdirektiven. En avgörande skillnad mellan de båda direktiven är att det finns ett större nationellt handlingsutrymme när det gäller utformningen av regleringen för tjänstepensionsinstitut. Handlingsutrymmet förklaras av att "pensionssystem" i grunden är en nationell angelägenhet. Enligt utredningens mening bör detta nationella handlingsutrymme utnyttjas för att skapa en reglering som är särskilt anpassad för företag som väljer att begränsa sin verksamhet till att enbart avse tillhandahållande av sådana tjänstepensionsförmåner som avses i tjänstepensionsdirektivet. Utredningen kan för sin del inte se några skäl för att inte utnyttja det handlingsutrymme som nu beskrivits.

Den övriga utformningen av den nya regleringen

Utredningen föreslår att de rörelseregler och associationsrättsliga särregler som ska gälla för svenska tjänstepensionsföretag ska samlas i en ny lag, tjänstepensionsrörelselagen.

Den associationsrättsliga regleringen ska vara anpassad till den allmänna associationsrättsliga lagstiftningen, med de avvikelser som motiveras av särarten hos tjänstepensionsföretagen och deras verksamhet. Regleringen förslås bli utformad efter mönster från den nyligen reformerade associationsrätten för försäkringsföretag. Ett svenskt tjänstepensionsföretag ska kunna vara ett tjänstepensionsaktiebolag, ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag eller en tjänstepensionsförening.

Den näringsrättsliga regleringen ska ta sin utgångspunkt i bestämmelserna i tjänstepensionsdirektivet, men ska även utformas efter mönster från försäkringsregleringen när det är motiverat med hänsyn till behovet av skydd för ersättningsberättigade.

Den redovisningsrättsliga regleringen ska ta sin utgångspunkt i den redovisningsrättsliga regleringen för försäkringsföretag, med de avvikelser som motiveras av särarten hos tjänstepensionsföretagen och deras verksamhet.

Den civilrättsliga regleringen av avtalen mellan tjänstepensionsföretag och arbetsgivare/arbetstagare ska ta sin utgångspunkt i bestämmelserna i försäkringsavtalslagen.

Den skatterättsliga regleringen av tjänstepensionsföretag och förmånsavtal ska ta sin utgångspunkt i den skatterättsliga regleringen för försäkringsföretag och försäkringar.

I övrig lagstiftning ska tjänstepensionsföretag – som huvudregel – jämföras med försäkringsföretag, om det inte finns skäl för en annan bedömning till följd av de skillnader som finns mellan dessa två kategorier företag.

Ikraftträdande, övergångsreglering samt möjlighet till omvandling

Utredningens förslag innebär att regleringsmiljön för såväl gamla som nya leverantörer av olika tryggandelösningar på tjänstepensionsområdet förändras i grunden. Förändringarna av en sådan art att det krävs en särskild övergångs- och omvandlingsreglering. Omvandlingar ska vara kringgärdade av tillräckliga skyddsregler för företagens olika intressenter.

Behovet av en särskild övergångs- och omvandlingsreglering ska ses i ljuset av att det i Sverige inte tidigare har funnits någon egentlig självständig sektorreglering för tjänstepensionsinstitut som står risk, och därmed inte heller någon annan möjlig reglering än försäkringsregleringen för dessa företag. Syftet med de särskilda övergångs- och omvandlingsreglerna är att de nuvarande aktörerna på den svenska marknaden ska kunna inordna sig i den nya moderna svensk regleringsmiljön.

Övergångs- och omvandlingsregleringen ger dagens tjänstepensionskassor möjlighet att fortsätta sin verksamhet genom omvandling till tjänstepensionsförening inom ramen för en reglering baserad på tjänstepensionsdirektivet. Detta som ett alternativ till den möjlighet dessa företag redan har att ”ombildas” till försäkringsföreningar enligt försäkringsregleringen. Det kan här nämnas att det ligger utanför utredningens uppdrag att föreslå ändringar i sistnämnd ombildningsreglering.

För försäkringsföretagens del kan övergångs- och omvandlingsregleringen beskrivas som en tidsbegränsad öppning mellan två annars slutna regelsystem (sektorer), där försäkringsföretag – som bedriver mer eller mindre omfattande tjänstepensionsverksamhet och som av historiska skäl varit hänvisade till försäkringsregleringen – ges en tidsbegränsad möjlighet att gå över till ett annars slutet regelsystem för företag som *enbart* tillhandahåller tjänstepensionsförmåner.

Utredningen föreslår att bestämmelserna om omvandling ska utformas som en möjlighet för företagen att under en begränsad övergångsperiod kunna ansöka hos Finansinspektionen om tillstånd att få tillämpa den nya lagen om tjänstepensionsrörelse. Ett beviljat tillstånd innebär att företaget har ”omvandlats”. Den regeltekniska lösningen innebär bl.a. att kostnaderna i samband med omvandling kan begränsas, eftersom omvandlingar i de flesta fall kommer att kunna genomföras utan gäldenärsbyten, överlåtelse av verksamhet och likvidationer.

En ansökan om omvandling ska godkännas av bolags- eller föreningsstämman med viss kvalificerad majoritet och prövas av Finansinspektionen. Finansinspektionens prövning ska bl.a. innefatta en prövning av att omvandlingen inte kan antas medföra sådana konsekvenser för försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade att omvandlingen inte bör tillåtas. En omvandling ska som huvudregel inte medföra några skattekonsekvenser för någon part (skattemässig kontinuitet).

Utredningen föreslår att den nya lagen – tjänstepensionsrörelselagen – ska träda i kraft den 1 januari 2016, och att övergångsperioden ska vara totalt fyra år. Ansökan om omvandling ska ges in senast den 31 december 2017, vilket innebär att den tillgängliga tiden för omvandlingar kan sägas bli delad mellan företagen och Finansinspektionen. Utredningens förslag innebär att företagen ges *möjlighet* att omvandlas till tjänstepensionsföretag, dvs. att i framtiden följa en reglering baserad på tjänstepensionsdirektivet.

Utredningen föreslår ingen ändring i tjänstepensionskassornas *möjlighet* att senast den 31 december 2017 i stället välja att ansöka om tillstånd enligt *försäkringsregleringen*. Denna möjlighet torde t.ex. kunna vara av intresse för en tjänstepensionskassa som för framtiden inte vill begränsa sin verksamhet till *enbart* tjänstepensionsförmåner som har sin grund i överenskommelser på arbetsmarknaden.

Mot bakgrund av såväl kundskydds- som kostnadsaspekter och det grundläggande syftet bakom den föreslagna övergångs- och omvandlingsregleringen – dvs. att de företag som bedriver tjänstepensionsverksamhet enligt äldre svensk specialreglering ska ges en tidsbegränsad möjlighet att anpassa sig till en i grunden förändrad och EU-anpassad nationell reglering av tjänstepensionsverksamhet – föreslår utredningen att försäkringsföretag som bedriver verksamhet som avser tjänstepensionsförsäkring ska ha möjlighet att i förtid övergå från att tillämpa försäkringsrörelselagen i den lydelse den har per den 31 december 2015 till att tillämpa den nya försäkringsreglering som träder i kraft den 1 januari 2016. Med en sådan möjlighet kan förbättringar av kundskyddet uppnås snabbare, samtidigt som de samlade omställningskostnaderna till följd av den reformerade regleringen kan begränsas.

Övergångs- och omvandlingsreglerna föreslås bli samlade i en särskild lag om ikraftträdande.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till tjänstepensionsrörelselag (2015:000)

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om tjänstepensionsrörelse som drivs av svenska tjänstepensionsföretag.

2 § För utländska tjänstepensionsinstitutets verksamhet i Sverige gäller lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares och tjänstepensionsinstitutets verksamhet i Sverige.

Tjänstepensionsföretag

3 § Med tjänstepensionsföretag avses tjänstepensionsaktiebolag, ömsesidiga tjänstepensionsbolag och tjänstepensionsföreningar.

Tjänstepensionsförmån

4 § Med tjänstepensionsförmån avses förmåner som betalas ut med anledning av uppnådd pensionsålder eller förväntat uppnående av pensionsålder, dödsfall (efterlevandepension), sjukdom och invaliditet, upphörande av anställning eller medellöshet, där förmånen har sin grund i en överenskommelse om pensionsförmåner mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Tjänstepensionstecknare och tjänstepensionsberättigad

5 § Med tjänstepensionstecknare avses den som har ingått avtal om tjänstepensionsförmåner med ett tjänstepensionsföretag. Med tjänstepensionsberättigad avses den som är berättigad till tjänstepensionsförmåner enligt ett avtal om tjänstepensionsförmåner.

Behörig myndighet och EES

6 § Med behörig myndighet avses en utländsk myndighet som har behörighet att utöva tillsyn över ett utländskt tjänstepensionsinstitut. Med EES avses Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Nära förbindelser

7 § Ett tjänstepensionsföretag och ett annat företag ska anses ha nära förbindelser, om

1. det ena företaget direkt eller indirekt genom dotterföretag äger minst 20 procent av kapitalet eller disponerar över minst 20 procent av samtliga röster i det andra företaget,

2. det ena företaget direkt eller indirekt utgör moderföretag till det andra eller det finns en annan likartad förbindelse mellan företagen, eller

3. båda företagen är dotterföretag till eller har en likartad förbindelse med en och samma juridiska person eller står i ett motsvarande förhållande till en och samma fysiska person.

Nära förbindelser ska även ett tjänstepensionsföretag och en fysisk person anses ha, om

1. den fysiska personen

a) äger minst 20 procent av kapitalet i tjänstepensionsföretaget,

b) disponerar över minst 20 procent av samtliga röster i tjänstepensionsföretaget, eller

c) på annat sätt har sådant inflytande över tjänstepensionsföretaget att personens ställning motsvarar den som ett moderföretag har i förhållande till ett dotterföretag, eller

2. det finns en annan likartad förbindelse mellan denna person och tjänstepensionsföretaget.

Kvalificerat innehav

8 § Med ett kvalificerat innehav avses enligt denna lag ett direkt eller indirekt ägande i ett företag, om innehavet representerar tio procent eller mer av kapitalet eller av samtliga röster eller annars möjliggör ett väsentligt inflytande över ledningen av företaget.

9 § Vid bedömningen av om ett innehav är kvalificerat enligt 8 § ska följande bestämmelser i 4 kap. lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument tillämpas:

- 2 § första stycket 1 om depåbevis,
- 4 § första stycket, andra stycket 1–8, samt tredje och femte styckena, om beräkning av innehavet,
- 5 § andra stycket om beräkning av antalet aktier eller röstetal,
- 12 § 1 och 2 om undantag för aktier som innehas för clearing och avveckling eller förvaltas för någon annans räkning,
- 13 § om aktier som ingår i handelslager,
- 14 § om aktier som innehas av marknadsgaranter, samt
- 16 och 17 §§ om undantag för vissa moderföretag.

Vid bedömningen ska det också tillämpas föreskrifter

- om aktier som innehas av marknadsgaranter, som har meddelats med stöd av 7 kap. 1 § 3 lagen om handel med finansiella instrument eller 23 kap. 15 § 1 lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden, och
- om undantag för vissa moderföretag, som har meddelats med stöd av 7 kap. 1 § 4 lagen om handel med finansiella instrument.

Det som föreskrivs om aktier i de bestämmelser som ska tillämpas enligt första och andra styckena ska också tillämpas för andra andelar i företag.

Aktier eller andelar som ett värdepappersinstitut eller ett kreditinstitut som driver finansieringsrörelse innehar till följd av verksamhet enligt 2 kap. 1 § 6 lagen om värdepappersmarknaden ska dock inte beaktas vid bedömningen, under förutsättning att

1. rösträtten inte utnyttjas eller används på annat sätt för att ingripa i emittentens förvaltning, samt
2. aktierna eller andelarna avyttras inom ett år från förvärvet.

Det som föreskrivs i fjärde stycket ska också gälla för aktier eller andelar som innehas under motsvarande förutsättningar av ett utländskt värdepappersföretag eller av ett utländskt kreditinstitut som driver finansieringsrörelse.

Land där åtagandet ska fullgöras

10 § För tjänstepensionsförmånsavtal avses med land där åtagandet ska fullgöras det land där tjänstepensionstecknaren har sin vanliga vistelseort.

2 kap. Tillstånd för tjänstepensionsföretag*Tillståndsplikt*

1 § Tjänstepensionsrörelse får drivas bara efter tillstånd.

Tillstånd får ges till ett aktiebolag, ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag eller en tjänstepensionsförening.

Förhandsbesked

2 § Finansinspektionen ska, efter ansökan, lämna förhandsbesked om huruvida det krävs tillstånd för en planerad verksamhet.

Förutsättningar för tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse*Förutsättningar för tillstånd*

3 § Ett företag ska ges tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse, om

1. bolagsordningen eller stadgarna stämmer överens med denna lag och andra författningar som reglerar ett företags bolagsordning eller stadgar samt i övrigt innehåller de särskilda bestämmelser som behövs med hänsyn till omfattningen och arten av den planerade verksamheten,

2. den planerade verksamheten kan antas komma att uppfylla kraven enligt bestämmelserna i denna lag och andra författningar som reglerar företagets verksamhet,

3. den som kommer att ha ett kvalificerat innehav i ett tjänstepensionsaktiebolag bedöms lämplig att utöva ett väsentligt inflytande över ledningen av tjänstepensionsaktiebolaget, och

4. de som avses ingå i styrelsen för företaget och vara verkställande direktör i det, eller dennes ställföreträdare, eller de som ansvarar för en central funktion i företaget, har de insikter och den erfarenhet som måste krävas av den som deltar i styrningen av ett

tjänstepensionsföretag och även i övrigt är lämpliga för en sådan uppgift.

Vid bedömningen enligt första stycket 3 ska kriterierna i 14 kap. 5 § första stycket 1, 3 och 4 samt 6 § beaktas.

Nära förbindelser

4 § Om företaget har eller kan förväntas komma att få nära förbindelser med någon annan, får tillstånd ges bara om förbindelserna inte hindrar en effektiv tillsyn av företaget.

Tillstånds varaktighet

Tidsperiod

5 § Tillstånd enligt 3 § ges tills vidare eller, om särskilda omständigheter ger anledning till detta, för bestämd tid, högst tio år, och därutöver till det löpande räkenskapsårets slut.

Vid förlängning av ett tillstånd som har getts ett tjänstepensionsföretag för bestämd tid samt vid ändring av ett meddelat tillstånd gäller 3 och 4 §§ i tillämpliga delar.

Beslut att ansöka om förlängning av tillstånd

6 § Beslut att ansöka om förlängning av ett tillstånd ska i ett tjänstepensionsaktiebolag och ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag fattas av bolagsstämman och i en tjänstepensionsförening av föreningsstämman.

Prövning av bolagsordning m.m.

7 § Frågan om godkännande av bolagsordning eller stadgar för ett företag ska prövas i samband med att frågan om företaget ska få tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse prövas.

Ett företags beslut om att anta bolagsordning eller stadgar får inte registreras innan bolagsordningen eller stadgarna har godkänts.

8 § Ett tjänstepensionsföretag som har beslutat att ändra sin bolagsordning eller sina stadgar ska ansöka om godkännande av ändringen. Ändringen ska godkännas om bolagsordningen eller stadgarna överensstämmer med denna lag och andra författningar som reglerar ett företags bolagsordning eller stadgar samt i övrigt innehåller de särskilda bestämmelser som behövs med hänsyn till omfattningen och arten av företagets verksamhet.

Ett tjänstepensionsföretags beslut om ändring av bolagsordning eller stadgar får inte registreras innan det har godkänts.

Kapitalbas när tjänstepensionsrörelsen påbörjas

9 § Ett tjänstepensionsföretag ska när rörelsen påbörjas ha en kapitalbas som uppgår minst till garantibeloppet enligt 7 kap. 12 eller 13 §.

Tillstånd för tjänstepensionsrörelse

10 § Tillstånd för tjänstepensionsrörelse ska avse

1. huvudförmåner,
2. tilläggsförmåner, eller
3. huvudförmåner och tilläggsförmåner.

Prövningen av ansökan

11 § En ansökan om tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse, liksom frågor om godkännande av bolagsordning eller stadgar enligt 7 eller 8 §, prövas av Finansinspektionen.

Ansökan om tillstånd

Aktiebolags ansökan före registrering

12 § Ett aktiebolag får ansöka om tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse innan bolaget har registrerats i aktiebolags- eller europabolagsregistret.

Om ett aktiebolag har ansökt om tillstånd inom sex månader från stiftelseurkundens undertecknande, ska tidsfristen i 2 kap. 22 §

aktiebolagslagen (2005:551) för när styrelsen ska anmäla bolaget för registrering räknas från tillståndsbeslutet.

Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag och en tjänstepensionsförening ska ansöka om tillstånd innan bolaget respektive föreningen har bildats.

Verksamhetsplan

13 § En ansökan om tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse ska innehålla en plan för den tilltänkta verksamheten.

Bemyndiganden

14 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. de närmare krav som ska gälla för deltagande i styrningen av ett tjänstepensionsföretag enligt 3 § första stycket 4,
2. vilka förmåner som hänför sig till 10 § 1 respektive 2 samt om beteckningar för dessa, och
3. vad en verksamhetsplan enligt 13 § ska innehålla.

3 kap. Verksamhet i ett annat land inom EES

Underrättelse till Finansinspektionen om upprättande av en sekundäretablering

1 § Ett tjänstepensionsföretag som avser att upprätta en filial, agentur eller annat liknande driftsställe (sekundäretablering) i ett annat land inom EES ska underrätta Finansinspektionen. Underrättelsen ska innehålla

1. uppgift om i vilket land sekundäretableringen ska upprättas,
2. en plan för den tilltänkta verksamheten, med angivande av sekundäretableringens organisation,
3. uppgift om sekundäretableringens adress, och
4. uppgift om vem som är företrädare för sekundäretableringen.

Underrättelse till Finansinspektionen om uppdrag att förvalta tjänstepensionsförmåner från en sekundäretablering

2 § När ett tjänstepensionsföretag åtar sig ett uppdrag att från en sekundäretablering att förvalta tjänstepensionsförmåner, ska företaget lämna en särskild underrättelse till Finansinspektionen. Underrättelsen ska innehålla uppgift om

1. den som i egenskap av arbetsgivare ska betala premierna, och
2. det huvudsakliga innehållet i de överenskommelser som ska ligga till grund för avtalet om tjänstepensionsförmåner.

Underrättelse till Finansinspektionen om gränsöverskridande verksamhet

3 § När ett tjänstepensionsföretag åtar sig uppdrag att från Sverige förvalta tjänstepensionsförmåner för åtaganden som ska fullgöras i ett annat land inom EES (gränsöverskridande verksamhet), ska företaget lämna en särskild underrättelse till Finansinspektionen. Underrättelsen ska innehålla uppgift om

1. den som i egenskap av arbetsgivare ska betala premierna, och
2. det huvudsakliga innehållet i de överenskommelser som ska ligga till grund för avtalet om tjänstepensionsförmåner.

Meddelande från Finansinspektionen till behörig myndighet

4 § Om förutsättningarna enligt andra stycket är uppfyllda, ska Finansinspektionen inom tre månader från det att en underrättelse enligt 3 § togs emot lämna meddelande om underrättelsen till den behöriga myndigheten i det land där den gränsöverskridande verksamheten ska bedrivas.

Ett meddelande enligt första stycket ska lämnas om det inte finns skäl att ifrågasätta att

1. tjänstepensionsföretagets organisation är ändamålsenlig,
2. tjänstepensionsföretagets finansiella situation är tillfredställande med hänsyn till den planerade verksamhetens omfattning och art, eller
3. de som avses ingå i styrelsen för företaget och vara verkställande direktör i det, eller dennes ställföreträdare, har de insikter och den erfarenhet som måste krävas av den som deltar i ledningen

av ett tjänstepensionsföretag och även i övrigt är lämpliga för en sådan uppgift.

Underrättelse till tjänstepensionsföretaget om att meddelande lämnas

5 § Finansinspektionen ska underrätta försäkringsföretaget när inspektionen lämnar ett meddelande enligt 4 §.

Underrättelse till tjänstepensionsföretaget om utländska verksamhetsföreskrifter

6 § Om Finansinspektionen med anledning av ett sådant meddelande som avses i 4 § får veta vilka regler för verksamheten som är tillämpliga i det land där den gränsöverskridande verksamheten ska bedrivas finns, ska inspektionen underrätta tjänstepensionsföretaget om dessa regler.

När verksamheten får påbörjas

7 § Den gränsöverskridande verksamheten får påbörjas efter det att tjänstepensionsföretaget har tagit emot en underrättelse från Finansinspektionen, eller i varje fall två månader efter det att den behöriga myndigheten i det land där den gränsöverskridande verksamheten ska bedrivas har tagit emot inspektionens meddelande enligt 4 §.

Finansinspektionens beslut om drivande av gränsöverskridande verksamhet

8 § Om Finansinspektionen finner att det inte finns förutsättningar för företaget att driva gränsöverskridande verksamhet, ska inspektionen meddela beslut om det inom tre månader från det att underrättelsen enligt 3 § togs emot.

Underrättelse om ändrade förhållanden

9 § Om något av de förhållanden som angetts i en underrättelse enligt 3 § ska ändras sedan verksamheten har inletts, ska tjänstepensionsföretaget underrätta Finansinspektionen minst en månad innan ändringen genomförs.

Om Finansinspektionen finner att ändringen inte får göras, ska inspektionen meddela beslut om det inom en månad från det att underrättelsen kom in till inspektionen.

Bemyndigande

10 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad en verksamhetsplan enligt 1 § 2 i övrigt ska innehålla.

4 kap. Grundläggande bestämmelser om ett tjänstepensionsföretags verksamhet*Soliditet och likviditet*

1 § Ett tjänstepensionsföretags verksamhet ska drivas på ett sådant sätt att företagets förmåga att fullgöra sina åtaganden inte äventyras, och så att företaget har en tillfredsställande likviditet.

Riskhantering

2 § Ett tjänstepensionsföretag ska identifiera, mäta, styra, internt rapportera och ha kontroll över de risker som är förknippade med verksamheten samt ha en tillfredsställande intern kontroll.

Sundhet

3 § Ett tjänstepensionsföretags verksamhet ska även i andra avseenden än som sägs i 1 och 2 §§ drivas på ett sätt som är sunt.

Information

4 § Tjänstepensionstecknare och andra ersättningsberättigade på grund av tjänstepensionsförmånsavtal ska ges information om

1. tjänstepensionsföretaget och dess verksamhet,
2. de överenskommelser som ligger till grund för tjänstepensionsförmånerna och ändringar av dessa överenskommelser,
3. gällande villkor för tjänstepensionsförmånerna och deras värdeutveckling, anpassad efter förmånens art, samt
4. utbetalningsalternativ, vid tjänstepensionsförmånsfall.

Information enligt första stycket 1–3 ska även lämnas till den som erbjuds att teckna förmånsavtal med företaget.

God tjänstepensionsstandard

5 § Ett tjänstepensionsföretags verksamhet ska drivas enligt god tjänstepensionsstandard.

Tjänstepensionsfrämmande verksamhet

6 § Ett tjänstepensionsföretag får inte driva annan verksamhet än tjänstepensionsrörelse och sådan verksamhet som förädlas av tjänstepensionsrörelsen.

Upplåning

7 § Ett tjänstepensionsföretag får ta upp eller över lån (upplåning) bara om det görs för att tillgodose tillfälliga likviditetsbehov eller uppfylla kraven på tillräcklig kapitalbas.

Förbud mot att ställa säkerhet för tredje man

8 § Ett tjänstepensionsföretag får inte ställa säkerhet till förmån för tredje man.

Avtal med en jävskrets om tjänster

9 § Ett tjänstepensionsföretag får inte ingå avtal om tjänster på andra villkor än sådana som företaget normalt tillämpar eller ingå andra avtal på villkor som inte är affärsmässigt betingade med eller till förmån för

1. styrelseledamot eller verkställande direktör i tjänstepensionsföretaget eller i annat företag i samma koncern,
2. aktuarie eller anställd som innehar en ledande ställning inom företaget,
3. den som är gift eller sambo med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till den som avses i 1 eller 2,
4. den som är besvägrad med den som avses i 1 eller 2 i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller
5. en juridisk person i vilken sådan person som avses i 1–4 har ett väsentligt ekonomiskt intresse i egenskap av delägare.

Första stycket gäller inte i fråga om ställande av säkerhet. Finansinspektionen prövar om en anställd har en sådan ledande ställning som avses i första stycket 2.

10 § Tjänstepensionsföretagets styrelse ska behandla ärenden som avses i 9 § första stycket. Den ska vidare i en förteckning föra in uppgifter om de avtal som har träffats.

Förbud mot att förespegla återbäring

11 § Tjänstepensionsföretag får inte förespegla framtida återbäring som saknar grund i tjänstepensionsförmånsavtalet.

Förbud mot meddelande av nya försäkringar vid likvidation eller konkurs

12 § När ett tjänstepensionsföretag har gått i likvidation eller försatts i konkurs, får det inte meddela nya tjänstepensionsförmånsavtal.

Ett tjänstepensionsföretag som har gått i likvidation får dock meddela sådana förmåner som föranleds av förmånsavtalet.

Sekretess m.m.

13 § En personuppgift som anger att en tjänstepensionsberättigad har vidtagit dispositioner beträffande förmånsbelopp som utfaller i framtiden till förmån för någon annan och som behandlas enligt personuppgiftslagen (1998:204) får inte lämnas ut till förmånsstagaren.

14 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 13 § döms till böter eller fängelse i högst ett år.

15 § Uppgift om genetisk undersökning eller genetisk information som avser en enskild person får inte obehörigen röjas.

I det allmänna verksamheten tillämpas i stället för 13 och 14 §§ samt första stycket bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Huvudkontor i Sverige

16 § Ett tjänstepensionsföretag ska ha sitt huvudkontor i Sverige.

Återköp och överföring

17 § Om en tjänstepensionstecknare har rätt till återköp eller överföring enligt 1 kap. 2 a § § försäkringsavtalslagen (2005:104), ska tjänstepensionsföretaget se till att detta och de närmare villkoren för återköpet eller överföringen framgår av avtalet om tjänstepensionsförmåner.

18 § Om en tjänstepensionstecknare, som har rätt till återköp eller överföring enligt 1 kap. 2 a § försäkringsavtalslagen (2005:104), vill flytta tjänstepensionsförmånsavtalets värde till ett annat tjänstepensionsföretag eller till ett försäkringsföretag, ska det tjänstepensionsföretag från vilket värdet flyttas så snart som möjligt överföra värdet och de uppgifter om tjänstepensionsförmånsavtalet som behövs till det andra företaget.

Bemyndiganden

19 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. vilka åtgärder som ett tjänstepensionsföretag ska vidta för att uppfylla de krav på tillfredsställande likviditet, riskhantering, intern kontroll och sundhet som avses i 1–3 §§,

2. vilken information enligt 4 § som ett tjänstepensionsföretag ska lämna till tjänstepensionstecknarna och andra ersättningsberättigade på grund av tjänstepensionsförmånsavtal och till dem som erbjuds att teckna förmånsavtal med företaget,

3. vilka åtgärder som ett tjänstepensionsföretag ska vidta för att uppfylla de krav på god tjänstepensionsstandard som avses i 5 §, och

4. villkor för upplåning enligt 7 §.

5 kap. Tekniska avsättningar*Vad de tekniska avsättningarna ska motsvara*

1 § Ett tjänstepensionsföretags tekniska avsättningar ska motsvara belopp som krävs för att företaget vid varje tidpunkt ska kunna uppfylla alla åtaganden som skäligen kan förväntas uppkomma med anledning av ingångna avtal om tjänstepensionsförmåner.

Hur ofta de tekniska avsättningarna ska beräknas

2 § Beräkningen av de tekniska avsättningarna ska göras minst en gång om året.

Finansinspektionen får i ett enskilt fall besluta om undantag från första stycket. Beräkningarna ska dock alltid göras minst vart tredje år.

Beräkning av tekniska avsättningar

3 § Avsättningar för avtal om tjänstepensionsförmåner ska beräknas så att de alltid motsvarar summan av avsättningarna för varje avtal beräknat enligt 4 §. I avsättningen ska det tillägg inräknas som

behövs för att täcka alla förluster på grund av att avtalen upphör i förtid.

En annan matematiskt vedertagen aktuariell beräkningsmetod för kollektiv beräkning av avsättningarna får användas, om den ger i stort sett samma resultat som om avsättningen hade beräknats för varje avtal.

4 § Avsättningar för avtal om tjänstepensionsförmåner utgörs av skillnaden mellan det förväntade kapitalvärdet av företagets framtida utgifter för åtagandet och det förväntade kapitalvärdet av de premier företaget ytterligare kan ha att ta ut enligt avtalet (prospektiv beräkningsmetod).

En annan matematiskt vedertagen aktuariell beräkningsmetod får användas, om avsättningen beräknad enligt en sådan metod inte blir lägre än om en prospektiv beräkningsmetod hade använts eller om den metoden inte är möjlig att tillämpa för avtalet.

5 § De ekonomiska och aktuariella beräkningar som görs vid värdering av åtagandena ska grundas på aktsamma antaganden, och en tillräcklig säkerhetsmarginal ska ingå i beräkningen.

6 § De biometriska tabeller som används för att beräkna de tekniska avsättningarna ska grunda sig på aktsamma antaganden med beaktande av de viktigaste särdragen hos de aktuella kollektiven och pensionsplanerna.

Bemyndiganden

7 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om beräkningen av de tekniska avsättningarna enligt 3–5 §§.

6 kap. Investeringar och skuldtäckning m.m.

Investeringar

Grundläggande principer för samtliga investeringar

Aktsambetsprincipen

1 § Samtliga investeringar som görs av ett tjänstepensionsföretag ska vara förenliga med aktsambetsprincipen.

2 § De samlade tillgångarna i ett tjänstepensionsföretag ska vara lämpliga med hänsyn till behoven av säkerhet, kvalitet, likviditet och lönsamhet.

3 § Investeringar ska ske på ett sådant sätt att lämplig riskspridning uppnås för de samlade tillgångarna.

4 § I händelse av intressekonflikt ska investeringar göras på det sätt som bäst gagnar tjänstepensionstecknarna och de tjänstepensionsberättigade.

5 § Investeringar ska till övervägande del göras i tillgångar som är föremål för handel reglerade marknader.

Investeringar i tillgångar som inte är föremål för handel på reglerade marknader ska hållas på aktsamma nivåer.

Vissa begränsningar

Investeringar i uppdragsgivande företag

6 § Av de samlade tillgångarna får högst

1. fem procent utgöras av aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier samt obligationer och andra skuldförbindelser från samma emittent eller låntagare, om denne i egenskap av arbetsgivare betalar avgifter till företaget (uppdragsgivande företag), och

2. tio procent utgöras av sådana tillgångar som avses i 1, och som getts ut av företag i en grupp av emittenter eller låntagare med sådan inbördes anknytning som anges i 7 §, vari ett uppdragsgivande företag ingår.

Begränsningarna i första stycket gäller inte sådana tillgångar som svenska staten eller en utländsk stat svarar för.

Grupp av emittenter eller låntagare med inbördes anknytning

7 § Med en grupp av emittenter eller låntagare med inbördes anknytning avses två eller flera fysiska eller juridiska personer som utgör en helhet från risksynpunkt därför att någon av dem har direkt eller indirekt ägarinflytande över en eller flera av de övriga i gruppen eller därför att de utan att stå i sådant förhållande har sådan inbördes anknytning att någon eller samtliga av de övriga kan råka i betalningssvårigheter om en av dem drabbas av finansiella problem.

Derivatinstrument

8 § Ett tjänstepensionsföretag får använda derivatinstrument för att sänka investeringsrisken eller för att i övrigt effektivisera förvaltningen av företagets tillgångar och skulder.

Företaget ska undvika en överdriven riskexponering gentemot samma motpart avseende derivatinstrument eller annan derivatverksamhet.

Skuldtäckning

Krav på skuldtäckning

9 § Ett tjänstepensionsföretag ska ha tillgångar för skuldtäckning som minst uppgår till ett belopp som svarar mot de tekniska avsättningarna.

Skuldtäckningstillgångarna ska investeras och värderas enligt 10–15 §§.

Principer m.m. för investeringar i skuldtäckningstillgångar

Matching

10 § Tillgångar som används för skuldtäckning ska vara lämpliga med hänsyn till arten och durationen hos åtagandena.

Investeringar av avgifter för förmånsavtal knutet till fonder

11 § Avgifter för förmånsavtal knutet till fonder ska placeras i sådana till förmånen anknutna fonder som tjänstepensions-teknaren eller den förmånsberättigade från tid till annan bestämmer. Tjänstepensionsföretaget får begränsa antalet fonder i vilka avgifterna får placeras.

Utdelning och ersättning vid inlösen av andelarna får bara användas för förvärv av nya andelar i anknutna fonder och för utbetalning eller betalning av kostnader enligt förmånsavtalet.

Vissa särskilda begränsningar*Användande av aktier och andelar i dotterföretag*

12 § Aktier och andelar i dotterföretag får användas för skuld-täckning endast om dotterföretaget har till uppgift att direkt eller indirekt äga fastigheter, tomträtter eller byggnader eller andelar i sådan egendom.

Vid tillämpningen av 11 § ska de tillgångar som tillhör ett dotterföretag som anges i första stycket behandlas som om tillgångarna ägts direkt av tjänstepensionsföretaget.

För att aktier och andelar i dotterföretag som har till uppgift att äga tillgångar som anges i första stycket ska få användas för skuld-täckning, ska byggnader som hör till fastigheter och tomträtter vara brandförsäkrade.

Värdering av tillgångar som motsvarar tekniska avsättningar*Verkligt värde*

13 § De tillgångar som används för skuldtäckning ska värderas till verkligt värde. Från detta värde ska avdrag göras för skulder som hänför sig till förvärvet av tillgången.

Värdering av aktier i vissa dotterbolag

14 § För sådana aktier i dotterbolag, som med stöd av 12 § används för skuldtäckning, får inte fastställas högre värde än det som skulle ha fastställts för tillgångarna sammanlagt, efter avdrag för bolagets skulder, om de ägts direkt av tjänstepensionsföretaget. Om tjänstepensionsföretaget inte äger samtliga aktier i dotterbolaget, beaktas bara så stor del av tillgångarnas värde som svarar mot aktieinnehavet.

Fordringar på någon annan än tjänstepensionstecknare

15 § Fordringar på någon annan än tjänstepensionstecknare ska beaktas bara till den del de överstiger belopp som gäldenären har att fordra av tjänstepensionsföretaget.

Register och förmånsrätt*Register över tillgångar som används för skuldtäckning*

16 § Ett försäkringsföretag ska föra ett register som vid varje tidpunkt utvisar de tillgångar som används för skuldtäckning och tillgångarnas värde.

Om en tillgång som har antecknats i ett register har upplåtits med sådan rätt att dess fulla värde inte kan utnyttjas för skuldtäckning, ska detta antecknas i registret.

Förmånsrätt

17 § Förmånsrätt enligt 4 a § förmånsrättslagen (1970:979) följer med fordran som

1. grundas på förmånsavtal, eller
2. avser återbetalning av premier för att ett förmånsavtal inte har kommit till stånd eller har upphört att gälla.

Förmånsrätten omfattar de tillgångar som finns upptagna i sådana register som anges i 16 § när företaget försätts i konkurs eller utmätning äger rum.

Tillämpning av utländska investeringsregler

18 § Om ett annat land inom EES har bestämmelser som innebär begränsningar för ett tjänstepensionsföretags investeringar i tillgångar utöver de bestämmelser som framgår av detta kapitel, ska ett tjänstepensionsföretag som bedriver verksamhet där, på begäran från behörig myndighet i det landet, tillämpa även de utländska bestämmelserna.

Bemyndiganden

19 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. aktsamhetsprincipen enligt 1–5 §§,
2. användning av derivatinstrument enligt 8 §, och
3. värdering av de tillgångar som avses i 9 § till verkligt värde.

7 kap. Kapitalbas och kapitalkrav

Kapitalbas

Tillräcklig kapitalbas

1 § Ett tjänstepensionsföretag ska vid varje tidpunkt, utöver tillgångar som krävs för skuldtäckning enligt 6 kap. 9 §, ha en tillräcklig kapitalbas. När verksamheten utövas ska kapitalbasen minst uppgå till det högsta av det riskkänsliga kapitalkravet beräknat enligt 6–9 §§, det schablonmässiga kapitalkravet beräknat enligt 10 och 11 §§ eller garantibeloppet enligt 12 eller 13 §§.

Kapitalbasens sammansättning

2 § Kapitalbasen får omfatta följande poster:

1. inbetalt aktiekapital, garantikapital eller verksamhetskapital,
2. konsolideringsfond,
3. inbetalda förlagsinsatser,
4. övrigt eget kapital med avdrag för utdelning, och
5. obeskattade reserver.

Beslut om att andra poster får ingå i kapitalbasen

3 § Finansinspektionen får i ett enskilt fall besluta att förlagslån, kumulativa preferensaktier, vinstandelslån och kapitalandelslån får ingå i kapitalbasen.

4 § Finansinspektionen får i ett enskilt fall besluta att också andra poster än de som anges i 2 och 3 §§ får ingå i kapitalbasen.

5 § Från kapitalbasen enligt 2 § ska tjänstepensionsföretaget i de fall som anges i andra stycket räkna av det bokförda värdet av aktierna eller av det som har skjutits till i annan form (tillskott) i

1. ett tjänstepensionsföretag,
2. ett försäkringsföretag, ett kreditinstitut, ett institut för elektroniska pengar, ett värdepappersbolag eller motsvarande utländska företag,
3. ett utländskt återförsäkringsföretag,
4. ett försäkringsholdingföretag, eller
5. ett finansiellt institut.

Kapitalkrav*Beräkning av det riskkänsliga kapitalkravet*

6 § Det riskkänsliga kapitalkravet ska beräknas enligt 7–9 §§ och motsvara den värdeminskning av företagets nettotillgångar som riskerna rimligen kan antas orsaka under tolv månader räknat från den tidpunkt då beräkningen görs.

7 § Det riskkänsliga kapitalkravet ska beräknas genom en justerad sammanläggning av kapitalkraven för

1. marknadsrisk, och
2. förmånsrisk.

8 § Kapitalkravet för marknadsrisk ska beräknas genom en justerad sammanläggning av kapitalkraven för

1. ränterisk,
2. aktierisk,
3. fastighetsprisrisk,
4. spreadrisk,
5. koncentrationsrisk, och
6. valutarisk.

- 9 § Kapitalkravet för förmånsrisk ska beräknas genom en justerad sammanläggning av kapitalkraven för
1. dödlighetsrisk,
 2. långlevnadsrisk,
 3. sjuklighetsrisk, och
 4. kostnadsrisk.

Beräkning av schablonmässiga kapitalkravet

10 § Det schablonmässiga kapitalkravet för huvudförmåner utgör summan av följande belopp:

1. fyra procent av den del av tekniska avsättningar enligt 5 kap. 1 §, som svarar mot åtaganden med en finansiell eller teknisk risk för tjänstepensionsföretaget,
2. en procent av tekniska avsättningar i övrigt, om
 - a) avtalstiden överstiger fem år och det belopp som ska täcka driftkostnaderna är bestämt för längre tid än fem år, eller
 - b) avsättningarna är förenade med en rörelserisk för företaget som inte är oväsentlig,
3. tre tiondels procent av samtliga positiva risksummor multiplicerat med en faktor som beräknas utifrån försäkringar som tecknats av företaget,
4. tjugofem procent av de nettodriftskostnader som är hänförliga till sådana avtal under föregående räkenskapsår som inte är förenade med någon placeringsrisk för tjänstepensionsföretaget och där det belopp som ska täcka driftkostnaderna inte är bestämt för längre tid än fem år, och
5. ett belopp som ska täcka operativa risker.

För pensionsförmåner enbart för dödsfall ska vid tillämpning av första stycket 3 i stället för tre tiondels procent gälla en tiondels procent om avtalstiden är högst tre år och femton hundradels procent om avtalstiden är längre än tre år men högst fem år.

11 § Det schablonmässiga kapitalkravet för tilläggsförmåner ska beräknas med utgångspunkt i inbetalda avgifter och reglering av förmåner samt operativa risker.

Garantibelopp

12 § För ett tjänstepensionsföretag ska garantibeloppet enligt 1 § andra stycket uppgå till ett belopp som motsvarar tre miljoner euro eller det högre belopp, grundat på förändringar i det europeiska konsumentprisindexet, som Europeiska kommissionen årligen tillkännager.

Beslut om nedsättning av garantibelopp

13 § Om det finns särskilda skäl, får Finansinspektionen i ett enskilt fall besluta att garantibeloppet för ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag eller en tjänstepensionsförening sätts ned med högst en fjärdedel.

Bemyndiganden

14 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. villkor för att ta in, räkna av och bestämma omfattningen av poster i kapitalbasen samt hur den i övrigt ska beräknas enligt 2–5 §§,
2. beräkning av det riskkänsliga kapitalkravet enligt 6–9 §§, och
3. beräkning av det schablonmässiga kapitalkravet enligt 10 och 11 §§.

8 kap. Företagsstyrning

Företagsstyrningssystem

1 § Ett tjänstepensionsföretag ska ha ett företagsstyrningssystem som säkerställer att företaget styrs på ett sunt och ansvarsfullt sätt.

Företaget ska utforma systemet så att det uppfyller bestämmelserna i 2–23 §§ och föreskrifter som har meddelats med stöd av dessa bestämmelser.

Systemet ska ses över regelbundet av företaget.

Styrdokument

2 § Ett tjänstepensionsföretag ska upprätta och följa styrdokument för

1. riskhantering,
2. internrevision,
3. aktuarier, och
4. verksamhet som omfattas av uppdragsavtal enligt 10 §,

Styrdokumenterna ska fastställas av styrelsen. De ska utvärderas och ses över minst en gång per år.

Kontinuitet i verksamheten

3 § Ett tjänstepensionssföretag ska ha system, resurser och rutiner som är lämpliga för att verksamheten ska kunna bedrivas med kontinuitet och i enlighet med gällande regler.

Ett tjänstepensionsföretag ska ha en beredskapsplan.

Centrala funktioner

4 § Ett tjänstepensionsföretag ska ha en funktion för riskhantering, en funktion för internrevision och en aktuariefunktion (centrala funktioner).

Funktionerna ska inrättas på ett sätt som säkerställer att respektive funktion kan utföra sina uppgifter på ett objektivt sätt.

Lämplighetskrav

5 § Ett tjänstepensionsföretag ska säkerställ att den som ingår i styrelsen för företaget och är verkställande direktör i det, eller dennes ställföreträdare eller den som utför centrala funktioner i företaget uppfyller de krav som anges i 2 kap. 4 § 4.

System för riskhantering

6 § Ett tjänstepensionsföretag ska ha ett system för riskhantering som ska innehålla de strategier, processer och rapporteringsrutiner som behövs för att säkerställa att företaget fortlöpande kan identifiera,

värdera, övervaka, hantera och rapportera risker samt beroenden mellan risker.

Systemet ska vara integrerat i företagets organisations- och beslutsstruktur. Det ska vara utformat med lämplig hänsyn till de personer som leder företaget eller annars ingår i en central funktion.

Systemet ska omfatta de väsentliga risker som institutet är utsatt för.

Funktion för riskhantering

7 § Ett tjänstepensionsföretag ska ha en funktion för riskhantering som ska bistå styrelsen och andra funktioner i det arbete som ska göras inom ramen för riskhanteringssystemet.

Funktion för internrevision

8 § Ett tjänstepensionsföretag ska ha en funktion för internrevision.

Funktionen ska

1. utvärdera systemet för internkontroll,
2. utvärdera andra delar av företagsstyrningssystemet, och
3. rapportera resultat och lämna rekommendationer efter utvärderingarna enligt 1 och 2 till företagets styrelse.

Funktionen för internrevision ska utföra sina uppgifter med opartiskhet och vara oberoende från den verksamhet som utvärderas.

Styrelsen ska utse den som svarar för företagets funktion för internrevision.

Aktuariefunktion

9 § I ett tjänstepensionsföretag ska beräkningar och värderingar av de tekniska avsättningarna utföras av en aktuariefunktion, under överinseende av en eller flera ansvariga aktuarier.

Aktuariefunktionen ska informera styrelsen om tillförlitligheten och lämpligheten i de metoder, beräkningar och värderingar som företaget använder för att fastställa de tekniska avsättningarna.

Aktuariefunktionen ska bistå styrelsen och andra funktioner i det arbete som ska göras inom ramen för riskhanteringssystemet.

Den ansvarige aktuarien ska ha de insikter och erfarenheter som krävs för att kunna fullgöra sina uppgifter.

Den ansvarige aktuarien ska registreras.

En egen riskutvärdering

10 § Ett försäkringsföretag ska genomföra en egen riskutvärdering.

Den egna riskutvärderingen ska innehålla

1. en beskrivning av tjänstepensionsförmånerna och de pensionsöverenskommelser som utgör grunden för förmånerna,

2. bedömningar av företagets rishanteringssystem, totala kapitalbehov, efterlevnad av bestämmelserna om tekniska avsättningar samt marginalen för ogynnsamma avvikelser som ett led i beräkningen av de tekniska avsättningarna,

3. bedömningar av finansieringen av det totala kapitalbehovet, det sponsorstöd som kan vara tillgängligt för företaget, operativa risker och nya eller framväxande risker som avser klimatförändring, resursanvändning och miljö.

För den egna riskutvärderingen ska företaget ha metoder som säkerställer att de risker som företaget är, eller kan komma att bli, exponerade för, på såväl kort som lång sikt, identifieras och utvärderas. Den egna riskutvärderingen ska innehålla en beskrivning av de metoder som används.

Den egna riskutvärderingen ska ingå som en integrerad del i företagets strategier och beaktas vid strategiska beslut.

Regelbundna bedömningar

11 § Ett tjänstepensionsföretag ska genomföra riskutvärderingen regelbundet och, om någon väsentlig förändring skett av de risker som företaget är utsatt för, utan dröjsmål.

Uppdragsavtal

12 § Ett tjänstepensionsföretag får uppdra åt någon annan att utföra ett visst arbete och vissa funktioner som ingår i företagets tjänstepensionsrörelse (uppdragsavtal). Ett sådant uppdrag inskränker dock inte företagets ansvar enligt denna lag.

Ett tjänstepensionsföretag som avser att ingå ett uppdragsavtal ska genom val, styrning och uppföljning av uppdragstagaren säkerställa att den utlagda funktionen eller verksamheten fungerar på ett tillfredsställande sätt.

Ett uppdragsavtal ska vara skriftligt och innehålla en reglering av parternas rättigheter och skyldigheter.

Inskränkningar i möjligheten att ingå uppdragsavtal

13 § Ett uppdragsavtal enligt 12 § får inte avse operativa arbeten eller funktioner som är av väsentlig betydelse, om det kan leda till att

1. kvaliteten i företagsstyrningssystemet försämras väsentligt,
2. den operativa risken i företaget ökar väsentligt,
3. Finansinspektionens möjlighet att utöva tillsyn försämras, eller
4. tjänstepensionstecknarnas möjlighet till tillfredsställande och fortlöpande service inte kan upprätthållas.

Anmälan av uppdragsavtal

14 § Ett tjänstepensionsföretag som avser att ingå ett uppdragsavtal som avser operativ verksamhet eller funktioner som är av väsentlig betydelse ska i god tid, innan avtalet ingås anmäla detta till Finansinspektionen. Ett tjänstepensionssföretag ska snarast anmäla till Finansinspektionen om det inträffar väsentliga förändringar inom sådan verksamhet eller funktioner.

Åtgärder som krävs av ett tjänstepensionsföretag som ingår ett uppdragsavtal

15 § Ett tjänstepensionsföretag som ingår ett uppdragsavtal ska vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa att uppdragstagaren

1. samarbetar med tjänstepensionssföretagets tillsynsmyndigheter när det gäller de funktioner eller verksamhet som omfattas av uppdragsavtalet,
2. ger tjänstepensionsföretaget, dess revisorer och tillsynsmyndighetertillgång till uppgifter som rör de funktioner eller verksamhet som omfattas av uppdragsavtalet, och

3. ger tillsynsmyndigheterna faktiskt tillträde till uppdragstagarens lokaler.

Investeringsriktlinjer

16 § Ett tjänstepensionsföretag ska upprätta och följa investeringsriktlinjer. Riktlinjerna ska innehålla principerna för samtliga investeringar och särskilt redovisa principerna för investeringar i de tillgångar som ska användas för skuldtäckning.

17 § Tjänstepensionstecknare, andra ersättningsberättigade på grund av tjänstepensionsförmånsavtal och de som erbjuds att teckna ett förmånsavtal med tjänstepensionsföretaget ska informeras om det huvudsakliga innehållet i investeringsriktlinjerna, om det inte med hänsyn till förmånens särskilda beskaffenhet eller av något annat särskilt skäl saknas anledning till sådan information.

18 § Bestämmelserna i 19 § om tekniska riktlinjer ska gälla också för investeringsriktlinjer.

Tekniska riktlinjer

19 § Ett tjänstepensionsföretag ska upprätta och följa tekniska riktlinjer. Riktlinjerna ska innehålla principerna för hur

1. tekniska avsättningar beräknas,
2. förmåner återköps och belånas,
3. återbäring till tjänstepensionstecknare och tjänstepensionsberättigade fördelas, och
4. soliditeten ska tillgodoses.

20 § Tekniska riktlinjer ska ges in till Finansinspektionen senast den dag de börjar användas.

Tillsammans med riktlinjerna ska det lämnas en redogörelse för de konsekvenser som riktlinjerna får för tjänstepensionsföretaget, tjänstepensionstecknare och andra ersättningsberättigade på grund av tjänstepensionsförmånsavtal.

Första och andra styckena gäller också vid ändring av tekniska riktlinjer.

Tekniskt beräkningsunderlag

21 § De tekniska riktlinjerna ska kompletteras med ett tekniskt beräkningsunderlag. Underlaget ska innehålla en beskrivning av de antaganden och tekniker som företaget använder för att beräkna

1. tekniska avsättningar,
2. tekniska återköpsvärden och belåningsvärden,
3. fördelningen av återbäring, och
4. soliditetsreserver.

Om det med hänsyn till förmånernas beskaffenhet eller av något annat särskilt skäl saknas anledning att upprätta ett sådant beräkningsunderlag, får tjänstepensionsföretaget helt eller delvis avstå från att göra det.

Riktlinjer för hantering av intressekonflikter

22 § Ett tjänstepensionsföretag ska upprätta och följa riktlinjer för hantering av intressekonflikter mellan företagets intressenter.

Styrelsens ansvar för riktlinjerna

23 § Styrelsen ska fastställa investeringsriktlinjer, tekniska riktlinjer och riktlinjer för hantering av intressekonflikter. Riktlinjerna ska utvärderas och ses över minst en gång per år.

Bemyndiganden

24 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. de krav på insikter och erfarenheter som ska ställas på ansvarig aktuarie enligt 9 §,
2. vad som ska ingå i de olika bedömningarna, de metoder som ska användas och med vilken regelbundenhet den egna riskutvärderingen ska genomföras enligt 10 §,
3. vilka uppgifter som investeringsriktlinjerna enligt 16 § ska omfatta,
4. när, till vem och vilken information som ska lämnas enligt 17 §,
5. vad en redogörelse enligt 20 § ska innehålla, och

6. vilka uppgifter som riktlinjer för hantering av intressekonflikter enligt 22 § ska omfatta.

9 kap. Överlåtelse av tjänstepensionsförmånsbestånd

Avtal om överlåtelse

1 § Ett tjänstepensionsföretag (det överlåtande företaget) får helt eller delvis överlåta sitt tjänstepensionsförmånsbestånd till ett annat tjänstepensionsföretag (det övertagande företaget).

Tjänstepensionsförmånsbestånd får överlåtas även om det överlåtande företaget har gått i likvidation.

Stämmans godkännande

2 § Ett avtal om överlåtelse av tjänstepensionsförmånsbestånd ska för att bli giltigt godkännas av stämman i det överlåtande företaget.

Handlingar som ska hållas tillgängliga för stämman

3 § Följande handlingar ska hållas tillgängliga för aktieägarna och de röstberättigade i det överlåtande företaget under minst en vecka före den stämma vid vilken frågan om godkännande av överlåtelseavtalet ska behandlas samt läggas fram på stämman:

1. ett förslag till stämmobeslut,
2. avtalet om överlåtelse,
3. en redogörelse av styrelsen för de omständigheter som kan vara av vikt vid bedömningen av förslaget lämplighet för företaget och för tjänstepensionstecknarna och andra ersättningsberättigade på grund av tjänstepensionsförmånsavtal,
4. ett yttrande av revisorerna över styrelsens redogörelse enligt 3, samt
5. om årsredovisningen inte ska behandlas på stämman,
 - a) en kopia av den årsredovisning som innehåller de senast fastställda balans- och resultaträkningarna, försedd med en anteckning om stämmans beslut om företagets vinst eller förlust,
 - b) en kopia av revisionsberättelsen för det år årsredovisningen avser,

c) en av styrelsen undertecknad redogörelse för sådana händelser efter det att årsredovisningen lämnades som är av väsentlig betydelse för företagets ställning, och

d) ett yttrande över den redogörelse som avses i c, undertecknat av företagets revisorer.

Handlingarna ska genast sändas till de aktieägare och de röstberättigade som begär det och uppger sin postadress.

Registrering av stämmans godkännade

4 § När ett avtal om överlåtelse av bestånd av tjänstepensionsförmånsavtal har godkänts av stämman, ska det överlåtande företaget anmäla stämmans beslut för registrering.

Om en anmälan enligt första stycket inte har gjorts inom fyra månader från beslutet eller om Bolagsverket genom ett beslut som har vunnit laga kraft har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av beslutet, har frågan om överlåtelse av bestånd av tjänstepensionsförmånsavtal fallit. Om en talan mot stämmans beslut har ogillats, ska tiden dock räknas från den dag när domen vann laga kraft.

Tillstånd till överlåtelse

5 § Ett tjänstepensionsföretag får verkställa ett överlåtelseavtal med tillstånd av Finansinspektionen.

Ansökan om tillstånd till verkställighet

6 § Ansökan om tillstånd att verkställa ett överlåtelseavtal ska göras av såväl det överlåtande tjänstepensionsföretaget som det övertagande företaget. Ansökningarna ska ges in till Finansinspektionen inom fyra månader från det att stämmobeslutet i det överlåtande företaget om godkännande av överlåtelseavtalet registrerades.

Finansinspektionen ska underrätta Bolagsverket om ansökningarna och om lagakraftvunna beslut som har meddelats med anledning av dem.

Om ansökningarna inte har gjorts inom föreskriven tid eller om de har avslagits, ska Bolagsverket förklara att frågan om överlåtelse har fallit.

Förutsättningar för tillstånd

7 § Tillstånd att verkställa ett överlåtelseavtal ska ges, om

1. den rätt som tillkommer tjänstepensionstecknarna och andra ersättningsberättigade på grund av tjänstepensionsförmånsavtal inte försämras, och

2. det övertagande tjänstepensionsföretaget har den kapitalbas som krävs sedan överlåtelsen har beaktats.

Föreläggande om kompletterande utredning

8 § Finansinspektionen får förelägga det överlåtande tjänstepensionsföretaget eller det övertagande företaget att komma in med den ytterligare utredning som är nödvändig för att inspektionen ska kunna fastställa att den rätt som tillkommer tjänstepensionstecknarna och andra ersättningsberättigade på grund av tjänstepensionsförmånsavtal inte försämras.

Kungörande av ansökan

9 § Om ansökan inte ska avslås genast, ska Finansinspektionen i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar som inspektionen finner lämpliga kungöra ansökans innehåll med uppgift om att ett avtal om överlåtelse av bestånd av tjänstepensionsförmånsavtal har träffats och var avtalet och annan utredning hålls tillgängliga.

Kungörelsen ska innehålla föreläggande för de tjänstepensionstecknare och andra ersättningsberättigade på grund av tjänstepensionsförmånsavtal som berörs av överlåtelsen att på bestämd tid, minst en månad efter kungörelsen, hos Finansinspektionen anmäla om de har något att invända mot ansökan.

Registrering av tillstånd till verkställighet

10 § När tillstånd att verkställa överlåtelseavtalet har lämnats, ska det övertagande tjänstepensionsföretaget genast anmäla beslutet för registrering.

Bolagsverket ska genast registrera beslutet. När registrering har skett övergår ansvaret för det överlåtna beståndet på det övertagande företaget.

Underrättelser från den övertagande försäkringsgivaren

11 § När överlåtelsen har verkställts ska det övertagande företaget lämna en underrättelse om överlåtelsen till varje tjänstepensions-tecknare som berörs av den. Finansinspektionen får i ett enskilt fall besluta på vilket sätt underrättelsen ska lämnas.

Kungörande av beståndsöverlåtelser i ett annat land inom EES

12 § Om det i ett bestånd av tjänstepensionsförmånsavtal som har överlåtit ingår åtaganden som ska fullgöras i ett annat land inom EES, ska Finansinspektionen offentliggöra den tillåtna överlåtelsen i det landet enligt bestämmelserna där. Om överlåtelsebeslutet offentliggörs på motsvarande sätt i det berörda landet, behöver inspektionen inte offentliggöra beslutet där.

Talan i konkurs om återgång av överlåtelseavtal

13 § Om det överlåtande företaget försätts i konkurs sedan tillstånd till överlåtelsen har getts, ska, vid tillämpning av det som föreskrivs i konkurslagen (1987:672) om rätt till talan om återgång av avtal, sådana avtal som avses i 1 § detta kapitel anses ingångna den dag tillstånd att verkställa avtalen gavs.

Särskilda bestämmelser vid likvidation eller konkurs

14 § När ett tjänstepensionsföretag har gått i likvidation eller försätts i konkurs, ska beståndet av tjänstepensionsförmånsavtal om möjligt överlåtas till en eller flera andra tjänstepensionsföretag.

15 § Tillstånd att verkställa ett överlåtelseavtal vid likvidation eller konkurs ska ges om de förutsättningar som anges i 7 § första stycket 2 är uppfyllda. I fråga om ett sådant avtal gäller i övrigt 8–13 §§.

10 kap. Associationsrättsliga bestämmelser för tjänstepensionsaktiebolag

Tillämpning av allmänna bestämmelser för aktiebolag

1 § För tjänstepensionsaktiebolag gäller föreskrifterna för aktiebolag i allmänhet, om inte något annat följer av denna lag eller är särskilt föreskrivet. Hänvisningar i aktiebolagslagen (2005:551) till bestämmelser i samma lag ska i förekommande fall avse de bestämmelser i denna lag som gäller i stället för eller utöver bestämmelserna i aktiebolagslagen.

I fråga om tjänstepensionsaktiebolag ska det som anges om Bolagsverket i följande bestämmelser i stället gälla Finansinspektionen:

1. 2 kap. 1 § tredje stycket samt 8 kap. 9 och 30 §§ samt 37 § andra stycket aktiebolagslagen, och

2. 23 kap. 21 a § aktiebolagslagen.

Bestämmelserna i 32 kap. aktiebolagslagen om aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning gäller inte för tjänstepensionsaktiebolag.

Hinder mot bildande

2 § Om teckning av aktier innebär att någon som inte har prövats enligt 2 kap. 4 § första stycket 3 kommer att ha ett kvalificerat innehav i tjänstepensionsaktiebolaget, får bolaget inte bildas utan att en sådan prövning görs. Om personen vid den prövningen inte anses lämplig, får bolaget inte bildas.

Bolagsordningens innehåll

3 § Ett tjänstepensionsaktiebolags bolagsordning ska, utöver det som följer av 3 kap. 1 § aktiebolagslagen (2005:551), innehålla uppgift om huruvida bolaget ska driva tjänstepensionsrörelse utanför EES.

I ett tjänstepensionsaktiebolag gäller, i stället för 3 kap. 3 § aktiebolagslagen, att det i bolagsordningen ska anges hur bolagsstämman får förfoga över bolagets vinst eller på annat sätt täcka bolagets förlust.

Bolagsstämma

Finansinspektionens skyldighet att kalla till bolagsstämma

4 § Den skyldighet att kalla till bolagsstämma som länsstyrelsen har enligt 7 kap. 17 § andra stycket aktiebolagslagen (2005:551) ska för tjänstepensionsaktiebolag i stället gälla för Finansinspektionen.

Inskränkning av beslutanderätten

5 § Utöver 7 kap. 47 § aktiebolagslagen (2005:551) gäller att bolagsstämman i ett tjänstepensionsaktiebolag inte får fatta ett beslut som är ägnat att ge en otillbörlig fördel åt en aktieägare eller någon annan till nackdel för de tjänstepensionstecknare eller andra tjänstepensionsberättigade som på grund av förmånsavtal har rätt till en andel av de ackumulerade vinster som har uppstått i rörelsen.

Talan mot bolagsstämmobeslut

6 § Utöver 7 kap. 50 § aktiebolagslagen (2005:551) gäller för tjänstepensionsaktiebolagsom inte får dela ut vinst, att talan får föras mot ett bolagsstämmobeslut som strider mot de tekniska riktlinjerna eller investeringsriktlinjerna.

Bolagets ledning

Styrelsen

7 § I stället för 8 kap. 1 § aktiebolagslagen (2005:551) gäller att ett tjänstepensionsaktiebolagska ha en styrelse med minst tre ledamöter. I ett tjänstepensionsaktiebolagsom inte får dela ut vinst ska mer än hälften av styrelseledamöterna vara personer som varken är anställda i bolaget eller anställda eller styrelseledamöter i företag som ingår i samma koncern som bolaget eller i en företagsgrupp av motsvarande slag.

I ett tjänstepensionsaktiebolagsom inte får dela ut vinst ska minst en av styrelseledamöterna utses av tjänstepensionstecknarna eller av någon intressegrupp som har anknytning till dem. Sådan styrelseledamot får inte vara

1. aktieägare i bolaget,
2. anställd i bolaget, eller
3. aktieägare, anställd eller styrelseledamot i företag som ingår i samma koncern som bolaget eller i en företagsgrupp av motsvarande slag.

Uppgifter inför styrelseval

8 § Bolagsstämman ordförande ska innan styrelseval hålls i ett tjänstepensionsaktiebolag lämna uppgift till stämman om vilka uppdrag den som valet gäller har i andra företag.

Verkställande direktör

9 § I stället för 8 kap. 27 § aktiebolagslagen (2005:551) gäller att styrelsen i ett tjänstepensionsaktiebolag ska utse en verkställande direktör. Den verkställande direktören får inte vara ordförande i styrelsen.

Jäv för styrelseledamot och den verkställande direktören

10 § För tjänstepensionsaktiebolag som inte får dela ut vinst ska andra stycket tillämpas i stället för 8 kap. 23 § andra stycket och 34 § andra stycket aktiebolagslagen (2005:551).

Bestämmelserna om jäv i 8 kap. 23 § första stycket 3 och 34 § första stycket 3 aktiebolagslagen gäller inte om

1. tjänstepensionsaktiebolaget äger samtliga aktier i bolagets motpart, och
2. motparten är ett annat bolag än ett tjänstepensionsaktiebolag som inte får dela ut vinst.

Inskränkning av befogenheten

11 § Utöver 8 kap. 41 § aktiebolagslagen (2005:551) gäller att styrelsen eller någon annan ställföreträdare för ett tjänstepensionsaktiebolag inte får företa en rättshandling eller någon annan åtgärd som är ägnad att ge en otillbörlig fördel åt en aktieägare eller någon annan till nackdel för de tjänstepensionstecknare eller andra

tjänstepensionsberättigade som på grund av förmånsavtal har rätt till en andel av de ackumulerade vinster som har uppstått i rörelsen.

En ställföreträdare för bolaget får inte heller följa en anvisning av bolagsstämman eller något annat bolagsorgan, om anvisningen inte gäller därför att den strider mot denna lag.

Revision

Kompetenskrav

12 § I stället för 9 kap. 13–16 §§ aktiebolagslagen (2005:551) gäller för tjänstepensionsaktiebolag att minst en revisor som bolagsstämman har utsett ska vara auktoriserad revisor.

Jäv för revisor och lekmannarevisor

13 § Vid tillämpningen av 9 kap. 17 § och 10 kap. 10 § aktiebolagslagen (2005:551) om jäv för revisor och lekmannarevisor ska tjänstepensionsaktiebolag anses som aktiebolag som avses i 9 kap. 13 eller 14 § samma lag.

Särskilt om vissa penninglån och emissioner i tjänstepensionsaktiebolag som inte får dela ut vinst

14 § För tjänstepensionsaktiebolagsom inte får dela ut vinst gäller inte följande bestämmelser i aktiebolagslagen (2005:551):

1. 11 kap. 11 § om vissa lån,
2. 12 kap. om fondemission,
3. 14 kap. om emission av teckningsoptioner, och
4. 15 kap. om emission av konvertibler.

15 § Ett tjänstepensionsaktiebolag som inte får dela ut vinst får inte ta upp ett penninglån på villkor att lånet ska betalas på något annat sätt än med ett nominellt penningbelopp eller med ett penningbelopp som bestäms med hänsyn till förändringar i penningvärdet.

Särskilt om värdeöverföringar från och överskottshantering i tjänstepensionsaktiebolag

Vinstutdelning

16 § I ett tjänstepensionsaktiebolag får vinstutdelning ske bara om det följer av bolagsordningen.

Bestämmelserna i 19 kap. 13–30 §§ aktiebolagslagen (2005:551) om vissa publika aktiebolags förvärv av egna aktier gäller inte för tjänstepensionsaktiebolag som inte får dela ut vinst.

Användningen av årsvinsten

17 § Årsvinsten i ett tjänstepensionsaktiebolag och belopp som förs över från bundet eget kapital till fritt eget kapital i bolaget ska användas för återbäring, i den utsträckning inte

1. vinsten eller det överförda beloppet får tas i anspråk för vinstutdelning eller för att täcka förluster enligt bestämmelser i bolagsordningen, eller

2. annat följer av denna lag eller lagen (2014:000) om årsredovisning i tjänstepensionsföretag.

Fördelning av återbäring

18 § Ett tjänstepensionsaktiebolag ska gottskriva återbäring till tjänstepensionstecknarna och andra tjänstepensionsberättigade med en fördelning som utgår från förmånsavtalets bidrag till överskottet, om inte annat följer av bestämmelser i förmånsavtalet eller i bolagsordningen.

Vid återköp eller överföring enligt 1 kap. 2 a § försäkringsavtalslagen (2005:104) ska

1. rätten till återbäring bestämmas enligt samma fördelning och principer som skulle ha gällt för tjänstepensionsförmånsfall, om inte en avvikelse är försvarlig med hänsyn till

a) det kvarvarande tjänstepensionstecknarkollektivets rätt till återbäring, eller

b) tjänstepensionsaktiebolagets ekonomiska situation, och

2. avgifter bestämmas på grundval av de kostnader som belöper på återköpet eller överföringen och med beaktande av den fordran

som kvarstår mot tjänstepensionstecknaren för kostnader som uppkommit i samband med tjänstepensionsförmånsavtalets ingående.

Konsolideringsfond

19 § Tjänstepensionsaktiebolag som inte får dela ut vinst ska ha en konsolideringsfond. Konsolideringsfonden får sättas ned bara för att täcka förluster eller för ett annat ändamål som anges i bolagsordningen. En sådan nedsättning får bara beslutas av bolagsstämman.

Ombildning till tjänstepensionsaktiebolag som får dela ut vinst

20 § Villkor om vinstutdelning som införs i bolagsordningen för ett tjänstepensionsaktiebolag som inte får dela ut vinst får godkännas bara om

1. beslutet har biträttts vid bolagsstämman av aktieägare som företräder minst nio tiondelar av samtliga aktier i bolaget,

2. de tjänstepensionstecknare vars rätt berörs av villkoret har underrättats om att detta tas in eller ändras,

3. högst femtio procent av de underrättade tjänstepensionstecknare som hörts av eller högst tio procent av samtliga underrättade tjänstepensionsberättigade motsätter sig ändringen,

4. ändringen inte kan antas försämra rätten för tjänstepensionstecknare och andra tjänstepensionsberättigade på grund av förmånsavtal.

Första stycket 4 gäller även villkor i bolagsordningen om förlusttäckning.

En sådan underrättelse som avses i första stycket 2 ska ske genom att en redogörelse för ändringen av bolagsordningen och dess konsekvenser tillställs tjänstepensionstecknarna på deras senast kända postadress.

Första stycket 2–4 och tredje stycket gäller även när ett förmånsavtal övergår från en verksamhet där vinstutdelning inte är tillåten till en vinstutdelande verksamhet genom fusion eller överlåtelse av förmånsbestånd, om det inte finns särskilda skäl för undantag. Det som föreskrivs om godkännande av villkor om vinstutdelning gäller då i stället tillstånd att verkställa fusionsplan och överlåtelseavtal.

21 § För ett tjänstepensionsaktiebolagsom driver verksamhet utan villkor om vinstutdelning i bolagsordningen och som ska övergå till vinstutdelande verksamhet får sådana villkor om vinstutdelning som avses i 20 § godkännas bara om uppskrivningsfonden, konsolideringsfonden, fonden för verkligt värde och andra övervärden i bolaget, med avdrag för aktiekapitalet och överkursfonden, gottskrivs tjänstepensionstecknarna och andra tjänstepensionsberättigade på grund av förmånsavtalen som återbäring eller på annat sätt.

Minskning av aktiekapitalet och reservfonden

Tillstånd att verkställa minskningsbeslut för återbetalning till aktieägarna

22 § Vid minskning av aktiekapitalet i ett tjänstepensionsaktiebolag för avsättning till fond att användas enligt beslut av bolagsstämman eller för återbetalning till aktieägarna gäller inte 20 kap. 23–29 §§ aktiebolagslagen (2005:551). I stället gäller 23–27 §§ detta kapitel.

23 § Om minskningsbeloppet helt eller delvis ska användas för ändamål som avses i 20 kap. 1 § första stycket 2 eller 3 aktiebolagslagen (2005:551), får bolaget inte verkställa minskningsbeslutet utan tillstånd från allmän domstol.

Finansinspektionen får besluta att aktiekapitalet får minskas utan tillstånd från allmän domstol, om bolaget samtidigt vidtar åtgärder som medför att varken bolagets bundna egna kapital eller dess aktiekapital minskar.

Ansökan om tillstånd

24 § Bolaget ska ansöka om tillstånd att verkställa ett minskningsbeslut enligt 23 § hos tingsrätten i den ort där styrelsen har sitt säte. Ansökan ska ges in inom två månader efter det att minskningsbeslutet registrerades. Tillsammans med ansökan ska bolaget ge in ett bevis om att minskningsbeslutet har registrerats.

Inhämtande av Finansinspektionens yttrande och kallelse på borgenärer

25 § Domstolen ska omgående inhämta Finansinspektionens yttrande om och i så fall i vilken utsträckning minskningen kan komma att inverka på den rätt som tillkommer tjänstepensionstecknarna och andra tjänstepensionsberättigade på grund av förmånsavtal. Om domstolen med hänsyn till yttrandets innehåll finner att minskningen inte bör verkställas, ska ansökan genast avslås. I annat fall ska domstolen kalla bolagets borgenärer och förelägga dem som vill motsätta sig ansökan att senast en viss dag skriftligen anmäla detta hos domstolen. Domstolen ska dock inte kalla de borgenärer vilkas anspråk avser en fordran på lön, pension eller annan ersättning som omfattas av lönegaranti enligt lönegarantilagen (1992:497).

Föreläggandet ska innehålla en upplysning om att den som inte gör någon anmälan ska anses ha medgett ansökan. I kallelsen ska ett kortfattat sammandrag av inspektionens yttrande tas in. Domstolen ska se till att kallelsen skyndsamt kungörs i Post- och Inrikes Tidningar.

När allmän domstol ska lämna tillstånd

26 § Tillstånd ska ges, om inte någon av de borgenärer som har kallats motsätter sig ansökan inom förelagd tid eller om det visas att de borgenärer som har motsatt sig ansökan har fått full betalning eller har betryggande säkerhet för sina fordringar. Att en tjänstepensionstecknare eller någon annan tjänstepensionsberättigad på grund av ett förmånsavtal motsätter sig ansökan utgör dock inte något hinder, om Finansinspektionens yttrande ger grund för att ge tillstånd.

Registrering

27 § Domstolen ska underrätta Bolagsverket om ansökningar enligt 24 § och om lagakraftvunna beslut som meddelats med anledning av sådana ansökningar.

Tillstånd till vinstutdelning efter minskningsbeslut för förlusttäckning

28 § I stället för 20 kap. 30 § aktiebolagslagen (2005:551) gäller för tjänstepensionsaktiebolag att vinstutdelning inte får beslutas utan tillstånd från allmän domstol under tre år efter registreringen av ett beslut om minskning av aktiekapitalet för förlusttäckning. Tillstånd behövs dock inte om aktiekapitalet efter eller i samband med minskningsbeslutet har ökats med minst minskningsbeloppet. I fråga om domstolens tillstånd gäller 24–27 §§ i tillämpliga delar.

Minskning av reservfonden

29 § I stället för 20 kap. 35 § 3 aktiebolagslagen (2005:551) gäller för tjänstepensionsaktiebolag att minskning av reservfonden får ske för återbetalning till aktieägarna eller annat ändamål, om allmän domstol med tillämpning av 24–26 §§ ger tillstånd till minskningen.

Lån m.m. till närstående

30 § I stället för 21 kap. 1–4 §§ aktiebolagslagen (2005:551) om penninglån och ställande av säkerhet gäller 4 kap. 9 § denna lag för en sådan person som avses i 21 kap. 1 § 2 aktiebolagslagen och för en person eller ett företag som har en sådan anknytning som avses i 3–5 samma paragraf till denna person.

Fusion*Överlåtande bolag*

31 § Ett tjänstepensionsaktiebolag får vara överlåtande bolag vid en fusion bara om ett annat svenskt tjänstepensionsaktiebolag eller en motsvarande juridisk person med hemvist i ett annat land inom EES än Sverige är övertagande bolag.

Tillämpliga bestämmelser

32 § Vid fusion med ett tjänstepensionsaktiebolag gäller inte 23 kap. 19–21, 22–24 och 45 §§ aktiebolagslagen (2005:551). I stället gäller 33–35 §§ detta kapitel. I 37 § finns särskilda bestämmelser om fusion genom absorption av helägt dotterbolag.

Ansökan om tillstånd att verkställa fusionsplanen

33 § När fusionsplanen gäller i samtliga bolag, ska såväl överlåtande som övertagande bolag ansöka om tillstånd att verkställa planen. Vid en gränsöverskridande fusion ska ansökan göras av det eller de svenska bolag som deltar i fusionen. Ansökan ska göras hos Finansinspektionen.

Vid fusion genom kombination ska bolagen dessutom ansöka om tillstånd enligt 2 kap. 4 § och godkännande av bolagsordningen enligt 2 kap. 8 § för det övertagande bolaget. Vid gränsöverskridande fusion gäller detta bara om det övertagande bolaget ska ha sin hemvist i Sverige.

Ansökan enligt första stycket ska ges in inom en månad efter det att fusionsplanen gäller i samtliga bolag och, om fusionsplanen har registrerats enligt 23 kap. 14 § första stycket aktiebolagslagen (2005:551), senast två år efter det att fusionsplanen har kungjorts enligt 27 kap. 3 § aktiebolagslagen.

Finansinspektionen ska underrätta Bolagsverket och Skatteverket om ansökningar enligt första stycket. Finansinspektionen ska vidare underrätta Bolagsverket om lagakraftvunna beslut som har meddelats med anledning av sådana ansökningar.

34 § Vid behandlingen av en ansökan om tillstånd att verkställa en fusionsplan ska det prövas att tjänstepensionstecknarna och andra borgenärer tillförsäkras en betryggande säkerhet, om ett sådant skydd behövs med hänsyn till de fusionerande bolagens ekonomiska förhållanden och om borgenärerna inte redan har en sådan säkerhet.

När en ansökan ska avslås

35 § En ansökan enligt 33 § ska avslås om

1. fusionsplanen inte har godkänts i behörig ordning eller till sitt innehåll strider mot lag eller annan författning eller mot bolagsordningen,

2. fusionen har förbjudits enligt konkurrenslagen (2008:579) eller enligt rådets förordning (EG) nr 139/2004 av den 20 januari 2004 om kontroll av företagskoncentrationer eller om prövning av fusionen pågår enligt konkurrenslagen eller den nämnda förordningen,

3. vid kombination, revisorsyttrandena enligt 23 kap. 11 § aktiebolagslagen (2005:551) inte utvisar att de överlåtande bolagens sammanlagda verkliga värde för det övertagande bolaget uppgår till minst aktiekapitalet i detta,

4. tjänstepensionstecknarna och andra borgenärer inte har tillförsäkrats en sådan betryggande säkerhet som avses i 34 § eller de fusionerande bolagens ekonomiska förhållanden i övrigt är sådana att fusionen inte kan anses förenlig med tjänstepensionstecknarnas och andra borgenärens intressen, eller

5. det är motiverat av hänsyn till allmänintresset.

Om ansökan inte kan beviljas på grund av att prövning pågår enligt konkurrenslagen eller rådets förordning (EG) nr 139/2004 och prövningen kan antas bli avslutad inom kort tid, får tillståndsfrågan förklaras vilande under högst sex månader.

Registrering av fusionen

36 § I stället för det som föreskrivs i 23 kap. 25 § andra stycket aktiebolagslagen (2005:551) om tidpunkten för anmälan av fusionen för registrering ska anmälan göras senast två månader från det att Finansinspektionens tillstånd att verkställa fusionsplanen har vunnit laga kraft.

Absorption av helägt dotterbolag

37 § Vid absorption av ett helägt dotterbolag gäller inte 23 kap. 32 och 33 §§ aktiebolagslagen (2005:551). I stället gäller följande.

Moderbolaget ska ansöka om tillstånd att verkställa fusionsplanen hos Finansinspektionen. Ansökan ska ges in senast en månad efter det att fusionsplanen har blivit gällande hos moderbolaget och, om fusionsplanen har registrerats enligt 23 kap. 30 § aktiebolagslagen, senast två år efter det att uppgift om att planen har registrerats har kungjorts.

I fråga om ett ärende enligt första stycket gäller 34 och 35 §§ i tillämpliga delar. Det som anges om överlåtande bolag ska avse dotterbolag och det som anges om övertagande bolag ska avse moderbolag.

Finansinspektionen ska underrätta Bolagsverket om ansökningar enligt andra stycket och om lagakraftvunna beslut som

meddelats med anledning av sådana ansökningar. Bolagsverket ska efter en sådan underrättelse registrera tillståndet enligt 23 kap. 34 § aktiebolagslagen.

Särskilt bokslut

38 § Vid upprättande av ett särskilt bokslut i ett tjänstepensionsaktiebolagenligt 23 kap. 50 § aktiebolagslagen (2005:551) ska det som anges i 6 kap. 4 § andra stycket bokföringslagen (1999:1078) om bestämmelser i årsredovisningslagen (1995:1554) i stället avse bestämmelser i lagen (2014:000) om årsredovisning i tjänstepensionsföretag.

Ogiltighet

39 § I stället för det som föreskrivs i 23 kap. 52 § tredje stycket aktiebolagslagen (2005:551) om att väcka talan gäller följande för ett tjänstepensionsaktiebolag.

Utöver det som föreskrivs i 7 kap. 51 § första stycket aktiebolagslagen och 23 kap. 52 § första stycket samma lag får talan inte väckas efter det att Finansinspektionen genom ett beslut som har vunnit laga kraft har lämnat tillstånd att verkställa fusionsplanen.

Delning

Krav på tillstånd för överlåtelse av viss verksamhet

40 § Ett tjänstepensionsaktiebolag får inte genom delning överlåta verksamhet som bara får drivas efter tillstånd till ett bolag som inte har ett sådant tillstånd.

Undantag från krav på underrättelse till vissa borgenärer

41 § Ett tjänstepensionsaktiebolag behöver inte underrätta sina kända borgenärer enligt 24 kap. 21 § aktiebolagslagen (2005:551).

Inhämtande av Finansinspektionens yttrande

42 § Bolagsverket ska inte kalla ett tjänstepensionsaktiebolags borgenärer enligt 24 kap. 24 § aktiebolagslagen (2005:551). I stället ska verket inhämta ett yttrande från Finansinspektionen. Yttrandet ska innehålla uppgift om huruvida

1. tjänstepensionsaktiebolagets tjänstepensionstecknare och andraborgenärer har tillförsäkrats en betryggande säkerhet, om ett sådant skydd behövs med hänsyn till de deltagande bolagens ekonomiska förhållanden och borgenärerna inte redan har en sådan säkerhet, och

2. de deltagande bolagens ekonomiska förhållanden i övrigt är sådana att delningen kan anses förenlig med tjänstepensions-tecknares och andra fordringsägares intressen.

Överlämnande av ärendet till allmän domstol

43 § När Finansinspektionen har kommit in med sitt yttrande och den tid inom vilken borgenärerna kan motsätta sig ansökan enligt 24 kap. 25 § aktiebolagslagen (2005:551) har gått ut, ska Bolagsverket överlämna ärendet till tingsrätten i den ort där styrelsen i det överlåtande bolaget har sitt säte.

När allmän domstol ska avslå en ansökan

44 § I stället för 24 kap. 26 § aktiebolagslagen (2005:551) gäller att allmän domstol ska avslå en ansökan om tillstånd att verkställa delningsplanen om

1. det inte av Finansinspektionens yttrande framgår att
a) tjänstepensionsaktiebolagets tjänstepensionstecknare och andraborgenärer har tillförsäkrats en sådan betryggande säkerhet som avses i 42 § 1, eller

b) de deltagande bolagens ekonomiska förhållanden i övrigt är sådana att delningen kan anses förenlig med tjänstepensions-tecknares och andra fordringsägares intressen, och

2. det inte visas att de borgenärer som har motsatt sig ansökan har fått full betalning eller har betryggande säkerhet för sina fordringar.

Att någon av tjänstepensionsaktiebolagets borgenärer motsätter sig ansökan innebär inte att ansökan ska avslås, om Finansinspektionens yttrande ger grund för att tillstånd ska ges.

Om domstolen anser det nödvändigt får den begära att Finansinspektionen kompletterar sitt yttrande.

Likvidation

Tvångslikvidation på grund av Bolagsverkets beslut

45 § Utöver det som föreskrivs i 25 kap. 11 § aktiebolagslagen (2005:551) om i vilka fall allmän domstol eller Bolagsverket ska besluta att ett bolag ska gå i likvidation gäller för tjänstepensionsaktiebolag att Bolagsverket ska besluta att bolaget ska gå i likvidation om

1. ett tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse för bestämd tid har gått ut utan att något nytt tillstånd har beviljats, eller

2. tillståndet att driva tjänstepensionsrörelse har återkallats utan att bolaget i stället har fått ett tillstånd att driva någon annan tillståndspliktig finansiell rörelse.

Beslutet enligt första stycket 2 ska fattas så snart det är praktiskt möjligt, dock senast dagen efter det att ansökan eller anmälan om likvidation kom in till Bolagsverket. Beslutet om likvidation gäller omedelbart.

I ärenden om likvidation av tjänstepensionsaktiebolag vars tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse har återkallats utan att bolaget i stället har fått ett tillstånd att driva någon annan tillståndspliktig finansiell rörelse, ska 25 kap. 24 § aktiebolagslagen inte tillämpas.

En fråga om likvidation enligt första stycket prövas på ansökan av styrelsen, en styrelseledamot, den verkställande direktören, en aktieägare eller på anmälan av Finansinspektionen.

46 § I stället för det som föreskrivs i 25 kap. 11 § första stycket 2 aktiebolagslagen (2005:551) om 8 kap. 3 § första stycket och 16 § årsredovisningslagen (1995:1554) ska 8 kap. 5 och 8 §§ lagen (2014:000) om årsredovisning i tjänstepensionsföretag gälla för tjänstepensionsaktiebolag.

Finansinspektionens anmälan

47 § Utöver det som föreskrivs i 25 kap. 11 § tredje stycket och 17 § andra stycket aktiebolagslagen (2005:551) ska en fråga om likvidation enligt dessa paragrafer också prövas efter anmälan av Finansinspektionen.

Kontrollbalansräkningens innehåll

48 § Utöver det som föreskrivs i 25 kap. 14 § aktiebolagslagen (2005:551) om kontrollbalansräkningens innehåll gäller för tjänstepensionsaktiebolag följande.

Vid beräkningen av det egna kapitalets storlek ska inom linjen tilläggas en post som utvisar den ökning av tillgångarnas sammanlagda värde som skulle följa, om de redovisades till försäljningsvärdet med avdrag för de förväntade försäljningskostnaderna. I fråga om sådana tillgångar som anges i 4 kap. 2 § 4 och 5 lagen (2014:000) om årsredovisning i tjänstepensionsföretag gäller att de tas upp till anskaffningsvärdet minskat med nödvändiga avskrivningar och nedskrivningar, om ett högre värde erhålls genom detta.

Värdehandlingar som används för skuldtäckning enligt 6 kap. 3 § 1–4, 9–11, 16 och 17 får tas upp till högre värde än det som följer av lagen om årsredovisning i tjänstepensionsföretag. Detta gäller bara om värdehandlingarna kan avyttras till detta högre värde vid sådana tidpunkter att förutsättningarna att infria de åtaganden som värdehandlingarna säkerställer kan anses tillfredsställande.

Andra värdehandlingar än de som avses i tredje stycket och som utgörs av reversfordringar som förfaller eller kan sägas upp till betalning av tjänstepensionsaktiebolaget först efter längre tid än ett år får, om det finns särskilda skäl för det, tas upp över det verkliga värdet, dock högst till anskaffningsvärdet.

Hinder mot beslut om upphörande av likvidation

49 § Utöver 25 kap. 45 § aktiebolagslagen (2005:551) gäller att ett beslut om att en likvidation ska upphöra och tjänstepensionsaktiebolagets verksamhet återupptas inte får fattas, om

1. bolaget har fått tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse för en bestämd tid och den tiden har gått ut utan att något nytt tillstånd har beviljats, eller

2. bolagets tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse har återkallats utan att bolaget i stället har fått ett tillstånd att driva någon annan tillståndspliktig finansiell rörelse.

Tjänstepensionsaktiebolags firma

50 § Ett tjänstepensionsaktiebolags firma ska innehålla ordet tjänstepension, och får inte innehålla ordet försäkring.

Skadestånd

51 § Det som föreskrivs i 29 kap. 1–3 §§ aktiebolagslagen (2005:551) om skadeståndsansvar vid överträdelse av där angivna bestämmelser gäller för tjänstepensionsaktiebolag även vid överträdelse av denna lag.

11 kap. Associationsrättsliga bestämmelser för ömsesidig tjänstepensionsbolag

Inledande bestämmelser

Delägare

1 § Delägare i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag är tjänstepensionstecknarna.

I bolagsordningen får det föreskrivas att också de tjänstepensionsberättigade, även om de inte samtidigt är tjänstepensionstecknare, ska vara delägare.

Ansvar för ett ömsesidigt tjänstepensionsbolags förpliktelser

2 § I ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag har delägarna inte något personligt betalningsansvar för bolagets förpliktelser.

I bolagsordningen för ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag får det dock föreskrivas att en delägare ska täcka skulder, avsättningar eller förluster i rörelsen, som bolaget inte kan täcka genom att ta i

anspråk egna tillgångar eller medel, genom att göra kapitaltillskott tillbolaget (uttaxering) eller genom nedsättning av förmåner.

Hänvisningar till allmänna bestämmelser för ekonomiska föreningar

3 § När det i detta kapitel hänvisas till lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar ska det som där sägs om

1. ekonomisk förening avse ömsesidigt tjänstepensionsbolag,
2. medlem avse delägare,
3. stadgar avse bolagsordning, och
4. föreningsstämma avse bolagsstämma.

Hänvisningar i lagen om ekonomiska föreningar till bestämmelser i samma lag ska i förekommande fall avse de bestämmelser i denna lag som gäller i stället för eller utöver bestämmelserna i lagen om ekonomiska föreningar.

Definitioner m.m.

4 § Bestämmelserna i 1 kap. 4–7 §§ lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar om moderförening, dotterföretag, koncern och avancerad elektronisk signatur ska gälla för ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

5 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att bestämmelserna om koncerner i denna lag, i föreskrifter som har meddelats med stöd av denna lag och i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar ska gälla helt eller delvis för en grupp av företag, som inte utgör en koncern enligt 1 kap. 4 § lagen om ekonomiska föreningar, men som har en gemensam eller i huvudsak gemensam ledning.

Bildande av ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag

Stiftare

6 § Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag bildas av en eller flera stiftare. En stiftare ska vara

1. en fysisk person som är bosatt i ett land inom EES,
2. en svensk juridisk person, eller

3. en juridisk person som har bildats enligt lagstiftningen i ett land inom EES och som har sitt säte, sitt huvudkontor eller sin huvudsakliga verksamhet inom detta område.

Handelsbolag eller motsvarande juridiska personer som har bildats enligt lagstiftningen i ett land inom EES får vara stiftare bara om varje obegränsat ansvarig bolagsman är bosatt inom detta område.

Finansinspektionen får i ett enskilt fall besluta att någon annan än den som har angetts i första och andra styckena får vara stiftare.

7 § Den som är underårig eller i konkurs eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte vara stiftare. Att detsamma gäller den som har näringsförbud följer av 6 § lagen (1986:436) om näringsförbud.

8 § Stiftarna anger villkoren för bolagsbildningen och upprättar en bolagsordning. De ska bestämma att ett visst antal förmånsavtal till minst ett visst sammanlagt belopp ska vara tecknade, innan bolaget får anses bildat. Vid bestämmandet av antal förmånsavtal och belopp ska hänsyn tas till arten av den planerade rörelsen och till garantikapitalets storlek.

Garantikapital

9 § Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag får inte bildas utan garantikapital, om det inte finns särskilda skäl för det.

Om det behövs får tillskott av garantikapital göras även under rörelsens gång. Beslut om sådant tillskott ska anmälas för registrering senast sex månader efter beslutet. För registrering krävs att hälften av tillskottet har betalats in. Garantikapitalet är ökat när registrering har skett. Garantikapitalet ska vara helt inbetalat senast sex månader efter registreringen av tillskottet.

Tillskott av garantikapital ska alltid göras med pengar.

10 § Garantikapitalet ska återbetalas när det inte längre behövs för att rörelsen ska kunna drivas ändamålsenligt och en återbetalning är förenlig med bestämmelserna om kapitalbasens sammansättning och storlek i 7 kap. Bestämmelser om villkor för sådan återbetalning finns i 66 §.

Garantikapitalet ska också återbetalas om inte registrering sker enligt 18 §.

Bolagsordning

11 § Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolags bolagsordning ska ange

1. bolagets firma,
2. den ort i Sverige där bolagets styrelse ska ha sitt säte,
3. föremålet för bolagets verksamhet,
4. om tjänstepensionsrörelse ska drivas utanför EES,
5. antalet eller lägsta och högsta antalet av de styrelseledamöter, revisorer och eventuella styrelsesuppleanter, som får utses av bolagsstämman, samt tiden för styrelseledamöternas och revisorernas uppdrag,
6. den krets av tjänstepensionsberättigade som i denna egenskap är delägare, om inte bara tjänstepensionstecknarna är delägare,
7. garantikapitalet,
8. regler för hur rösträtten och förslagsrätten ska utövas och hur beslut ska fattas på stämman, varvid det ska anges särskilt
 - om och hur fullmäktige ska utses samt i vilken utsträckning delägarnas rösträtt ska utövas genom fullmäktige, och,
 - i vilken utsträckning garanterna ska ha rösträtt,
9. för vilka förmånsavtal, i vilka situationer, intill vilket belopp eller andel och i vilken ordning uttaxering eller nedsättning av förmåner kan ske gentemot delägarna i bolaget samt hur uttaxeringen eller nedsättningen ska genomföras,
10. i vilken ordning garanterna ska betala in det tecknade garantikapitalet,
11. om och i vilken ordning vinst ska delas ut till garanterna och i vilken ordning garantikapitalet ska återbetalas,
12. sättet att sammankalla bolagsstämman,
13. vilka ärenden som ska förekomma på den ordinarie stämman,
14. de regler enligt vilka bolagsstämman får förfoga över bolagets vinst eller på annat sätt täcka bolagets förlust,
15. antal och sammanlagt belopp av de förmånsavtal som ska vara tecknade innan bolaget kan anses bildat,
16. hur tillgångarna ska fördelas mellan delägarna vid bolagets upplösning, och
17. för det fall att förlagsinsatser som avses i 5 kap. lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar ska förekomma, vad som ska gälla för dessa.

Om tjänstepensionsbolaget ska ha euro som redovisningsvaluta, skadetta anges i bolagsordningen.

Stiftelseurkund

12 § Sedan tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse har meddelats, ska stiftarna upprätta och skriva under en daterad stiftelseurkund som ska innehålla uppgifter om sättet och tiden för kallelse till den konstituerande stämman.

Teckning av förmånsavtal

13 § Teckning av förmånsavtal i bolaget ska ske på stiftelseurkunden eller på en teckningslista som innehåller en kopia av stiftelseurkunden. Tillsammans med stiftelseurkunden ska det finnas kopior av tillståndet att driva tjänstepensionsrörelse och bolagsordningen.

En teckning av förmånsavtal som har gjorts på ett annat sätt än det som anges i första stycket kan göras gällande bara om bolaget registreras utan att tecknaren dessförinnan har anmält felet hos Bolagsverket.

Om ett förmånsavtal har tecknats med villkor är teckningen ogiltig. Har ogiltigheten inte anmälts hos Bolagsverket före bolagets registrering, är dock tecknaren bunden fastän han eller hon inte kan åberopa villkoret.

Konstituerande stämma

14 § Beslutet om bolagets bildande ska fattas på en konstituerande stämma.

Stiftarna ska kalla dem som har tecknat förmånsavtal och röstberättigade garantier till den konstituerande stämman enligt bestämmelserna i bolagsordningen om kallelse till bolagsstämma. Stiftarna ska även se till att teckningslistorna och de handlingar som stiftelseurkunden hänvisar till hålls tillgängliga för tecknarna under minst en vecka före stämman på den plats som har angetts i kallelsen.

Om alla förmånsavtal tecknas vid stämman och alla de som har tecknat förmånsavtal och röstberättigade garantier är ense, kan beslutet om bolagets bildande fattas även om någon kallelse till stämman inte har skett.

På den konstituerande stämman ska stiftarna lägga fram stiftelseurkunden och de till den fogade handlingarna i original. Stiftarna ska lämna uppgifter om antalet tecknade förmånsavtal, det sammanlagda

beloppet av dessa och det belopp som har inbetalats på garantikapitalet. Samtliga uppgifter ska föras in i protokollet.

Beslut vid konstituerande stämma

15 § Om det vid den konstituerande stämman inte visas att förmånsavtal har tecknats till minst det antal och det sammanlagda belopp som anges i bolagsordningen samt att garantikapitalet har betalats in till den andel som föreskrivs i bolagsordningen, har frågan om bolagets bildande fallit.

Om flertalet av de närvarande röstberättigade röstar för beslutet att bilda bolaget, är bolaget bildat. I annat fall har frågan om bolagets bildande fallit.

När ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag är bildat, ska en styrelse och revisorer väljas.

I fråga om den konstituerande stämman gäller i övrigt bestämmelserna om stämma i denna lag, lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar och bolagsordningen.

Betalning för förmånsavtal och garantikapital

16 § En skuld på grund av teckning av garantikapital får inte kvittas mot en fordran hos bolaget.

Bolaget får inte överlåta eller pantsätta fordringar på garantikapital.

17 § Betalningar i pengar för förmånsavtal och garantikapitalet ska ske genom insättning på ett särskilt konto som stiftarna har öppnat för ändamålet hos en bank, ett kreditmarknadsföretag eller ett motsvarande utländskt kreditinstitut i ett land inom EES. Belopp som har satts in på kontot får lyftas av bolaget först när styrelsen har valts.

Om frågan om bolagets bildande har fallit eller om teckningen av förmånsavtal eller garantikapital av annat skäl inte är bindande, ska de inbetalda beloppen betalas tillbaka enligt 19 § andra stycket.

Registrering av bolaget

Förutsättningar för registrering

18 § Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag ska anmälas för registrering senast sex månader efter beslutet om tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse.

För registrering av ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag, där garantikapital ska finnas, krävs att hela garantikapitalet är inbetalt.

Verkan av att registrering inte sker

19 § Frågan om bolagsbildning faller, om

1. någon anmälan för registrering av bolaget inte har gjorts inom föreskriven tid, eller

2. Bolagsverket genom ett beslut som vunnit laga kraft har avskrivit ett ärende om sådan registrering eller har vägrat registrering av bolaget.

Om frågan om bolagsbildning har fallit, ansvarar styrelseledamöterna solidariskt för återbetalningen av de belopp som har betalats på grund av garantiavtalet eller de tecknade förmånsavtalen. Uppkommen avkastning ska läggas till beloppen och avdrag ska göras för kostnaderna på grund av åtgärder enligt 20 § tredje meningen.

Rättshandlingar före bolagets registrering

20 § Innan det ömsesidiga tjänstepensionsbolaget har registrerats, kan det inte förvärva rättigheter eller åta sig skyldigheter. Det kan inte heller föra talan inför domstol eller någon annan myndighet. Styrelsen kan dock föra talan i mål rörande bolagsbildningen och i övrigt vidta åtgärder för att erhålla de belopp som tecknats som garantikapital.

21 § För en åtgärd som vidtas på bolagets vägnar före registreringen svarar de som har deltagit i åtgärden eller beslutet om denna solidariskt. När bolaget har registrerats, övergår ansvaret på bolaget, om förpliktelsen följer av stiftelseurkunden eller har tillkommit efter det att bolaget har bildats.

22 § Om det har slutits avtal för bolaget före registreringen gäller följande. En avtalspart som inte kände till att bolaget inte var registrerat, kan frånträda avtalet till dess att bolaget har registrerats. En avtalspart som kände till att bolaget inte var registrerat kan, om annat inte har avtalats, frånträda avtalet bara om frågan om bolagets bildande har fallit enligt 19 §.

Förlagsinsatser

23 § Ömsesidiga tjänstepensionsbolag ska i bolagsordningen kunna ange att kapital får tillskjutas i enlighet med det som gäller om förlagsinsatser enligt 5 kap. lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar.

Det som föreskrivs i 5 kap. 1 § andra stycket lagen om ekonomiska föreningar om det högsta beloppet av förlagsinsatser från andra än medlemmar ska inte gälla för ömsesidiga tjänstepensionsbolag. I stället får summan av sådana insatser efter tillskottet uppgå till högst summan av övrigt eget kapital.

Om det finns synnerliga skäl, får Finansinspektionen i ett enskilt fall besluta om högre förlagsinsatser än som anges i andra stycket.

Förbud mot vinstandelslån och kapitalandelslån

24 § Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag får inte ta upp lån där hela eller delar av återbetalningen

1. är helt eller delvis beroende av vinsten i bolaget (vinstandelslån), eller

2. bestäms på annat sätt än genom ett nominellt eller indexerat penningbelopp (kapitalandelslån).

Bolagets ledning

Tillämpliga bestämmelser om bolagets ledning

25 § Bestämmelserna i 6 kap. lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar om föreningens ledning ska gälla även för ömsesidiga tjänstepensionsbolag med de tillägg som följer av 26–32 §§.

Styrelsen

26 § Bestämmelsen i 6 kap. 4 § andra stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar om att styrelseledamöter ska vara medlemmar i föreningen ska inte gälla för ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

I ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag ska mer än hälften av styrelseledamöterna vara personer som varken är anställda i bolaget eller anställda eller styrelseledamöter i företag som ingår i samma koncern som bolaget eller i en företagsgrupp av motsvarande slag.

Uppgifter inför styrelseval

27 § Bolagsstämmans ordförande ska innan styrelseval hålls i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag lämna uppgift till stämman om vilka uppdrag den som valet gäller har i andra företag.

Verkställande direktör

28 § I ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag ska styrelsen utse en verkställande direktör. Den verkställande direktören får inte vara ordförande i styrelsen.

Jäv för styrelseledamot och den verkställande direktören

29 § Bestämmelserna i 6 kap. 10 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar om jäv för en styrelseledamot eller den verkställande direktören gäller även en fråga om avtal mellan det ömsesidiga tjänstepensionsbolaget och en juridisk person som styrelseledamoten eller den verkställande direktören ensam eller tillsammans med någon annan får företräda. Detta gäller dock inte om

1. det ömsesidiga tjänstepensionsbolaget äger samtliga aktier i bolagets motpart, och

2. motparten är ett annat bolag än ett tjänstepensionsaktiebolag som inte får dela ut vinst.

Generella inskränkningar

30 § Utöver 6 kap. 13 § första stycket och 7 kap. 16 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar gäller att beslut, rättshandlingar eller andra åtgärder enligt dessa bestämmelser inte heller får fattas eller företas till nackdel för garanter eller tjänstepensionsberättigade som på grund av förmånsavtal har rätt till en andel av de ackumulerade vinster som har uppstått i rörelsen.

31 § Bestämmelserna i 6 kap. 13 § andra stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar om förbud för en ställföreträdare att följa vissa föreskrifter av föreningsorgan gäller även föreskrifter som står i strid med bestämmelser i denna lag eller lagen (2014:000) om årsredovisning i tjänstepensionsföretag.

Överskridande av befogenhet eller behörighet

32 § Bestämmelsen i 6 kap. 14 § första meningen lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar om en ställföreträdarens överskridande av befogenhet ska inte gälla när styrelsen eller den verkställande direktören har överträtt en föreskrift om föremålet för bolagets verksamhet eller andra föreskrifter som har meddelats i bolagsordningen eller av ett annat bolagsorgan.

Om ställföreträdaren har företagit en rättshandling för bolaget och då har handlat i strid med bestämmelserna i lagen om ekonomiska föreningar om föreningsorganens behörighet, gäller rättshandlingen inte mot bolaget.

Bolagsstämma*Tillämpliga bestämmelser om bolagsstämma*

33 § Bestämmelserna om föreningsstämma i 7 kap. lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar ska gälla för ömsesidiga tjänstepensionsbolag med de undantag och tillägg som följer av 34–42 §§.

Rösträtt för garanten

34 § Garanters rätt att besluta i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolags angelägenheter utövas vid bolagsstämman. Bestämmelserna i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar om rösträtt för medlemmar gäller även garanten, om en garant enligt bolagsordningen har rösträtt på bolagsstämman.

Ombud och biträden

35 § Bestämmelserna om vem som får vara ombud eller biträde i 7 kap. 2 § andra och tredje styckena lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar ska inte gälla för ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

Fortsatt bolagsstämma

36 § Bestämmelserna om uppskov med beslut till fortsatt stämma i 7 kap. 4 § tredje stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, ska gälla för ömsesidiga tjänstepensionsbolag, om en tiondel av de närvarande röstberättigade begär det.

Förslagsrätt

37 § Den förslagsrätt som tillkommer delägarna enligt 7 kap. 6 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar får inskränkas i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolags bolagsordning om fullmäktige har utsetts.

Finansinspektionens skyldighet att kalla till bolagsstämma

38 § Den skyldighet att kalla till stämma som Bolagsverket har enligt 7 kap. 7 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar ska för ömsesidiga tjänstepensionsbolag i stället gälla för Finansinspektionen.

Fullmäktige m.m.

39 § Utöver bestämmelserna i 7 kap. 12 § första stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar om fullmäktige gäller för ömsesidiga tjänstepensionsbolag att minst hälften av fullmäktige ska utses av delägarna eller av organisationer som kan anses företräda delägarnas intressen.

Bestämmelserna om längsta mandattid och vem som kan utses till fullmäktig i 7 kap. 12 § andra stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar ska inte gälla för ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

Om fullmäktige utsetts, får bestämmelser tas in i bolagsordningen om att redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen ska tillhandahållas enligt 7 kap. 8 § lagen om ekonomiska föreningar genom att fram till bolagsstämma hållas tillgängliga för medlemmarna och innehavarna av förlagsandelar på bolagets webbplats.

Delägarna har rätt att närvara och yttra sig vid ett fullmäktigesammanträde, om inte annat anges i bolagsordningen.

Ändring av bolagsordningen

40 § I stället för 7 kap. 14 § första stycket andra och tredje meningarna lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar gäller att ett beslut att ändra bolagsordningen i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag är giltigt om två tredjedelar av samtliga röstande har förenat sig om det.

41 § En ändring av villkor om vinstutdelning till garantier eller innehavare av förlagsandelar eller om förlusttäckning i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolags bolagsordning får godkännas bara om ändringen inte kan antas försämra rätten för tjänstepensions-tecknare och andra tjänstepensionsberättigade på grund av förmånsavtal.

42 § Om ett beslut att ändra bolagsordningen avser delägarnas ansvarighet vid uttaxering eller nedsättning, får beslutet inte tillämpas tidigare än ett år efter registreringen av beslutet, om inte samtliga delägare har biträtt det.

Efter registrering ska beslutet genast kungöras i Post- och Inrikes Tidningar och den eller de ortstidningar som styrelsen

bestämmer. Dessutom ska en underrättelse om beslutet sändas till varje delägare vars postadress är känd.

Den som är delägare när beslutet fattas men som inte samtycker till beslutet har rätt att inom ett år från beslutets registrering häva förmånsavtalet utan att rätta sig efter den uppsägningstid som annars skulle ha gällt. Om avtalet hävs har delägare rätt att få ut den på förmånsavtalet belöpande andelen av ej intjänade avgifter och återbäring. Beräkningen av denna andel ska göras för den tidpunkt då avtalet upphör att gälla.

Revision och särskild granskning

Tillämpliga bestämmelser om revision och särskild granskning

43 § Bestämmelserna i 8 kap. lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar om revision och särskild granskning ska gälla för ömsesidiga tjänstepensionsbolag med de avvikelser och tillägg som följer av 44 §.

Kompetenskrav m.m.

44 § I ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag ska minst en revisor utses av bolagsstämman.

Bara den som är auktoriserad eller godkänd revisor får vara revisor i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag. Minst en av de revisorer som bolagsstämman har utsett ska vara auktoriserad revisor.

Bestämmelserna i 8 kap. 18 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar om registrering av revisor ska även gälla för revisor som har utsetts enligt denna paragraf.

Allmän granskning

45 § Om inte något annat anges i bolagsordningen, får det i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag utses en eller flera personer (lekmannarevisorer) att utföra sådan granskning som anges i 47 §.

Bestämmelserna om revisorer i denna lag och lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar är inte tillämpliga på lekmannarevisorer.

46 § För en lekmannarevisor får en eller flera suppleanter utses. Bestämmelserna i denna lag om lekmannarevisor gäller i tillämpliga delar även suppleant.

Lekmannarevisorns uppgifter

47 § Lekmannarevisorn ska granska om bolagets verksamhet sköts på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt och om bolagets interna kontroll är tillräcklig. Granskningen ska vara så ingående och omfattande som god sed vid detta slag av granskning kräver.

48 § Lekmannarevisorn ska följa bolagsstämmans anvisningar, om de inte strider mot lag, bolagsordningen eller god sed.

49 § Lekmannarevisorn ska efter varje räkenskapsår lämna en granskningsrapport till bolagsstämman. Bestämmelser om rapportens innehåll och den tidpunkt då den ska lämnas till bolagets styrelse finns i 56 §.

50 § Lekmannarevisorn får inte underteckna en sådan revisionsberättelse som avses i 8 kap. 13 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar.

Tillhandahållande av upplysningar m.m.

51 § Styrelsen och den verkställande direktören ska ge lekmannarevisorn tillfälle att genomföra granskningen i den omfattning lekmannarevisorn anser vara nödvändig. De ska lämna de upplysningar och det biträde som lekmannarevisorn begär.

Samma skyldigheter har styrelsen, den verkställande direktören, revisorn och lekmannarevisorn i ett dotterbolag gentemot en lekmannarevisor i moderbolaget.

Hur en lekmannarevisor utses

52 § En lekmannarevisor väljs av bolagsstämman, om inte bolagsordningen innehåller bestämmelser om att lekmannarevisorn ska utses på något annat sätt.

Obehörighetsgrunder

53 § Den som är underårig eller i konkurs eller har fått näringsförbud eller har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte vara lekmannarevisor.

Jäv

54 § Lekmannarevisor får inte den vara som

1. är styrelseledamot, verkställande direktör eller innehar en befattning i ledande ställning i tjänstepensionsbolaget eller dess dotterföretag eller biträder vid bolagets bokföring eller medelsförvaltning eller bolagets kontroll däröver,

2. är anställd hos eller på något annat sätt har en underordnad eller beroende ställning till tjänstepensionsbolaget eller till någon som avses i 1,

3. är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder bolaget vid bokföringen eller medelsförvaltningen eller bolagets kontroll däröver,

4. är gift med eller sambo med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en person som avses i 1,

5. är besvägrad med en person som avses i 1 i rätt upp- eller nedstigande led eller är gift med den andres syskon, eller

6. står i låneskuld till bolaget eller något annat företag i samma koncern eller har en förpliktelse som ett sådant företag har ställt säkerhet för.

Den som enligt första stycket inte är behörig att vara lekmannarevisor i ett moderbolag får inte heller vara lekmannarevisor i dess dotterföretag.

Anlitande av biträde

55 § En lekmannarevisor får vid granskningen av bolaget inte anlita någon som enligt 54 § inte är behörig att vara lekmannarevisor. Om bolaget eller dess moderbolag har anställda med uppgift att utslutande eller huvudsakligen sköta den interna revisionen, får lekmannarevisorn dock vid granskningen anlita sådana anställda i den utsträckning det är förenligt med god sed.

Lekmannarevisorns avgång

56 § Ett uppdrag som lekmannarevisor upphör, om lekmannarevisorn eller den som har utsett lekmannarevisorn anmäler att uppdraget ska upphöra. Anmälan ska göras hos styrelsen. Om en lekmannarevisor som inte är vald på bolagsstämma vill avgå, ska han eller hon anmäla det också hos den som har utsett honom eller henne.

Lekmannarevisorns granskningsrapport

57 § Granskningsrapporten ska lämnas till bolagets styrelse senast två veckor före den ordinarie bolagsstämman.

I rapporten ska lekmannarevisorn uttala sig om sådana förhållanden som avses i 47 § och om sådana förhållanden som han eller hon har varit skyldig att granska enligt 48 §. Om lekmannarevisorn finner anledning till anmärkning mot någon styrelseledamot eller mot den verkställande direktören, ska han eller hon upplysa om detta i rapporten och lämna uppgift om anledningen till anmärkningen.

Lekmannarevisorn får i granskningsrapporten även lämna andra upplysningar som han eller hon anser att delägarna, de delegerade eller garanterna bör få kännedom om.

58 § Granskningsrapporten ska hållas tillgänglig för och sändas till de röstberättigade på samma sätt som anges i 7 kap. 8 § fjärde stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar samt läggas fram på bolagsstämman.

Lekmannarevisorns närvaro vid bolagsstämma

59 § Lekmannarevisorn har rätt att närvara vid bolagsstämma. Han eller hon är skyldig att närvara, om det med hänsyn till ärendena kan anses nödvändigt.

Lekmannarevisorns tystnadsplikt

60 § Lekmannarevisorn får inte till en enskild delägare, delegerad, garant eller utomstående obehörigen lämna upplysningar om sådana bolagsangelägenheter som lekmannarevisorn får kännedom om när han eller hon fullgör sitt uppdrag, om det kan vara till skada för bolaget.

Lekmannarevisorns upplysningsplikt

61 § Lekmannarevisorn är skyldig att till bolagsstämman lämna alla upplysningar som bolagsstämman begär, i den mån det inte skulle vara till väsentlig skada för bolaget.

62 § Lekmannarevisorn är skyldig att lämna bolagets revisor, annan lekmannarevisor, en särskild granskare och, om bolaget har försatts i konkurs, konkursförvaltaren de upplysningar som behövs om bolagets angelägenheter.

Lekmannarevisorn är dessutom skyldig att på begäran lämna upplysningar om bolagets angelägenheter till undersökningsledaren under förundersökning i brottmål.

Registrering

63 § Bestämmelserna i 6 kap. 15 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar om registrering av styrelseledamöter ska även gälla för lekmannarevisorer.

Vinstutdelning m.m.*Tillåtna former för värdeöverföring till garantier och innehavare av förlagsandelar*

64 § Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolags medel får betalas ut till garantier och innehavare av förlagsandelar bara enligt bestämmelserna i denna lag om vinstutdelning, återbetalning av garanti-kapital och det som gäller enligt denna lag och lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar om utskiftning vid bolagets likvidation.

Vinstutdelning

65 § Vinstutdelning till garantier och innehavare av förlagsandelar får bara ske om det följer av bolagsordningen.

Vinstutdelningen får inte överstiga det som i den fastställda balansräkningen och, i fråga om moderbolag som ska upprätta koncernredovisning, i den fastställda koncernbalansräkningen för det senaste räkenskapsåret redovisats som bolagets respektive koncernens nettovinst för året, balanserade vinst och fria fonder sedan avdrag gjorts för

1. det belopp som enligt 69 § ska användas för återbäring,
2. den redovisade förlusten,
3. det belopp som enligt lag eller bolagsordning ska avsättas till bundet eget kapital eller, i fråga om moderbolag, det belopp som av det fria egna kapitalet i koncernen enligt årsredovisningarna för företag inom denna ska föras över till det bundna egna kapitalet, och
4. det belopp som enligt bolagsordningen på annat sätt ska användas för något annat ändamål än vinstutdelning.

Vinstutdelningen får inte ske med så stort belopp att utdelningen med hänsyn till bolagets eller koncernens konsolideringsbehov, likviditet eller ställning i övrigt står i strid med god affärssed.

66 § Beslut om vinstutdelning till garantier eller innehavare av förlagsandelar fattas av bolagsstämman. Stämman får bara i den utsträckning den har skyldighet till detta enligt bolagsordningen besluta om utdelning av större belopp än det som styrelsen föreslagit eller godkänt.

Återbetalning av garantikapital m.m.

67 § Återbetalning av garantikapitalet får bara beslutas av bolagsstämman. Stämmans beslut ska anmälas till Bolagsverket för registrering. För registrering krävs att Finansinspektionen har gett sitt tillstånd till återbetalningen. Någon återbetalning får inte göras innan beslutet har registrerats.

Om ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag har gått i likvidation eller försatts i konkurs, får en garant eller innehavare av förlagsandelar inte ta emot betalning ur bolagets tillgångar för fordran

avseende inbetalt garantikapital eller förlagsinsatser förrän bolagets övriga skulder har blivit fullt betalda eller tillräckliga medel avsatts till detta.

Olagliga värdeöverföringar

68 § Om utbetalning till garantier eller innehavare av förlagsandelar görs i strid med denna lag eller lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, ska mottagaren betala tillbaka det belopp som tagits emot med ränta, beräknad enligt 5 § räntelagen (1975:635), från det att beloppet togs emot intill dess ränta, till följd av 3 eller 4 § räntelagen, ska betalas enligt 6 § samma lag. Om utbetalningen har skett i form av vinstutdelning, är dock mottagaren återbärings-skyldig bara om bolaget visar att mottagaren insåg eller borde ha insett att utbetalningen stred mot denna lag eller lagen om ekonomiska föreningar.

För den brist som kan uppkomma vid återbetalningen ansvarar, enligt 13 kap. 1–4 §§ lagen om ekonomiska föreningar, de som medverkat till att besluta om eller verkställa utbetalningen eller till att upprätta eller fastställa en oriktig balansräkning som legat till grund för beslutet.

Förlusttäckning och fördelning av överskott i ömsesidiga tjänstepensionsbolag

Användning av årsvinsten

69 § Årsvinsten i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag och belopp som förs över från bundet eget kapital till fritt eget kapital i bolaget ska användas för återbäring, i den utsträckning

1. vinsten eller det överförda beloppet inte får tas i anspråk för vinstutdelning eller för att täcka förluster enligt bestämmelser i bolagsordningen, eller

2. annat inte följer av denna lag eller lagen (2014:000) om årsredovisning i tjänstepensionsföretag.

Fördelning av återbäring

70 § Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag ska gottskriva återbäring till tjänstepensionstecknarna och andra tjänstepensionsberättigade på grund av förmånsavtal med en fördelning som utgår från förmånsavtalets bidrag till överskottet, om inte annat följer av bestämmelser i förmånsavtalet eller bolagsordningen.

Vid återköp eller överföring enligt 1kap. 2 a § försäkringsavtalslagen (2005:104) ska

1. rätten till återbäring bestämmas enligt samma fördelning och principer som skulle ha gällt för tjänstepensionsförmånsfall, om inte en avvikelse är försvarlig med hänsyn till

a) det kvarvarande tjänstepensionstecknarkollektivets rätt till återbäring, eller

b) tjänstepensionsbolagets ekonomiska situation, och

2. avgifter bestämmas på grundval av de kostnader som belöper på återköpet eller överföringen och med beaktande av den fordran som kvarstår mot tjänstepensionstecknaren för kostnader som uppkommit i samband med tjänstepensionsförmånsavtalets ingående.

Konsolideringsfond

71 § Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag ska ha en konsolideringsfond. Konsolideringsfonden får sättas ned bara för att täcka förluster eller för ett annat ändamål som anges i bolagsordningen. En sådan nedsättning får bara beslutas av bolagsstämman.

Reservfond

72 § För reservfond i ömsesidiga tjänstepensionsbolag gäller 10 kap. 6 § andra och tredje styckena lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar.

Gåvor till allmännyttiga eller jämförliga ändamål

73 § Bolagsstämman får besluta om gåvor till allmännyttiga eller därmed jämförliga ändamål, om det med hänsyn till ändamålets beskaffenhet, bolagets ställning och omständigheterna i övrigt kan anses skäligt.

Styrelsen får till sådana ändamål bara använda tillgångar som med hänsyn till bolagets ställning är av ringa betydelse.

Likvidation

Frivillig likvidation

74 § Beslut om frivillig likvidation av ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag fattas av bolagsstämman.

För beslut om likvidation i andra fall än när det finns grund för tvångslikvidation enligt 75 § krävs att det biträds av två tredjedelar av samtliga röstande. Längre gående villkor för att beslutet ska bli giltigt får föreskrivas i bolagsordningen.

När det finns grund för tvångslikvidation enligt 75 §, har beslutet omedelbar verkan. I övriga fall kan bolagsstämman besluta att likvidationen ska inträda en viss senare dag.

Bestämmelsen i 11 kap. 1 § fjärde stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar om anmälan av beslutet ska gälla också för ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

Tvångslikvidation

75 § Bestämmelsen i 11 kap. 4 § första stycket 1 lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar om rättens beslut om likvidation ska gälla också för ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

Bolagsverket ska besluta att ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag ska gå i likvidation om

1. bolagets hela bestånd av förmåner har överlåtits,
2. ett tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse som har beviljats för en bestämd tid har gått ut utan att något nytt tillstånd har beviljats,
3. tillståndet att driva tjänstepensionsrörelse har återkallats,
4. bolaget är försatt i konkurs som avslutats med överskott och bolagsstämman inte inom föreskriven tid har fattat beslut om likvidation enligt 80 §, eller
5. bolaget saknar till tjänstepensionsföretagsregistret anmäld behörig styrelse eller verkställande direktör.

Beslut om likvidation ska inte meddelas, om det styrks att likvidationsgrunden upphört under ärendets handläggning. Frågor om likvidation enligt första eller andra stycket prövas på anmälan

av Finansinspektionen eller på ansökan av styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktören eller delägare eller röstberättigad som inte är delägare.

I de fall som avses i andra stycket 3 ska Bolagsverket fatta beslutet om likvidation så snart det är praktiskt möjligt, dock senast dagen efter det att ansökan eller anmälan om likvidation kom in till Bolagsverket.

I de fall som avses i andra stycket 4 eller 5 prövas frågan på ansökan även av en borgenär eller någon annan vars rätt kan vara beroende av att det finns någon som kan företräda bolaget.

Beslutet om likvidation gäller omedelbart.

Genomförande av likvidationen

76 § I ärenden enligt 75 § andra stycket 3 ska 11 kap. 5 och 6 §§ lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar inte tillämpas.

I övrigt gäller för genomförandet av likvidationen för ömsesidiga tjänstepensionsbolag 11 kap. 5, 6 a–17 §§ lagen om ekonomiska föreningar med de tillägg som följer av 76–78 §§.

I ett ärende enligt 75 § andra stycket 1, 2, 4 eller 5 gäller även 11 kap. 6 § lagen om ekonomiska föreningar.

Redovisning under likvidationen

77 § I 11 kap. 12 § första stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar anges att vissa bestämmelser inte ska tillämpas på likvidatorernas årsredovisning och dess behandling på stämman. Bestämmelserna i 5 kap. 1 § och 2 § 9 och 10 lagen (2014:000) om årsredovisning i tjänstepensionsföretag om tillämpning av 5 kap. 18–25 §§ årsredovisningslagen (1995:1554) ska inte heller tillämpas.

Skifte

78 § Vid skifte av ett ömsesidigt tjänstepensionsbolags tillgångar ska de som var delägare i bolaget vid tiden för likvidationsbeslutet få del i tillgångarna enligt de fördelningsgrunder som anges i bolagsordningen.

Hinder mot beslut om upphörande av likvidation

79 § Utöver 11 kap. 17 § första stycket andra meningen lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar gäller att ett beslut om att en likvidation ska upphöra och det ömsesidiga tjänstepensionsbolagets verksamhet återupptas inte får fattas, om det finns anledning till likvidationen enligt denna lag. Ett beslut om att återuppta verksamheten får inte fattas om det inte finns full täckning för bolagets förpliktelser.

Konkurs

80 § Bestämmelserna om konkurs i 11 kap. 19 och 20 §§ lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar ska även gälla för ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

Fusion*Överlåtande bolag*

81 § Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag får vara överlåtande bolag vid en fusion bara om ett annat ömsesidigt tjänstepensionsbolag eller motsvarande juridisk person med hemvist inom ett annat land inom EES än Sverige är övertagande bolag.

Tillämpliga bestämmelser

82 § Vid fusion med ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag gäller 12 kap. lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar med de undantag och tillägg som följer av andra stycket.

I stället för 12 kap. 10–12, 14–16 och 35 §§ lagen om ekonomiska föreningar tillämpas 83–85 och 87 §§ detta kapitel. I 86 § detta kapitel finns regler om tillämpning av 12 kap. 6 och 17 §§ lagen om ekonomiska föreningar. I 87 § detta kapitel finns regler om tillämpning av 12 kap. 21 § samma lag.

Ansökan om tillstånd att verkställa fusionsplanen

83 § När fusionsplanen gäller i samtliga tjänstepensionsbolag, ska såväl överlåtande som övertagande bolag ansöka om tillstånd att verkställa planen. Vid en gränsöverskridande fusion ska ansökan göras av det eller de svenska bolag som deltar i fusionen. Ansökan ska göras hos Finansinspektionen.

Vid fusion genom kombination ska tjänstepensionsbolagen dessutom ansöka om tillstånd enligt 2 kap. 4 § och godkännande av bolagsordningen enligt 2 kap. 8 § för det övertagande bolaget. Vid gränsöverskridande fusion gäller detta bara om det övertagande bolaget ska ha sin hemvist i Sverige.

Ansökan enligt första stycket ska ges in inom en månad efter det att fusionsplanen gäller i samtliga bolag och, om fusionsplanen har registrerats enligt 12 kap. 6 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, senast två år efter det att fusionsplanen har kungjorts enligt 15 kap. 2 § samma lag.

Finansinspektionen ska underrätta Bolagsverket och Skatteverket om ansökningar enligt första stycket och om lagakraftvunna beslut som har meddelats med anledning av sådana ansökningar.

84 § Vid behandlingen av en ansökan om tillstånd att verkställa en fusionsplan ska Finansinspektionen pröva om tjänstepensionstecknarna och andra borgenärer tillförsäkras en betryggande säkerhet, om ett sådant skydd behövs med hänsyn till de fusionerande tjänstepensionsbolagens ekonomiska förhållanden och om borgenärerna inte redan har en sådan säkerhet.

När en ansökan ska avslås

85 § En ansökan enligt 83 § ska avslås om

1. fusionsplanen inte har godkänts i behörig ordning eller till sitt innehåll strider mot lag eller annan författning eller mot bolagsordningen,

2. fusionen har förbjudits enligt konkurrenslagen (2008:579) eller enligt rådets förordning (EG) nr 139/2004 av den 20 januari 2004 om kontroll av företagskoncentrationer eller om prövning av fusionen pågår enligt konkurrenslagen eller den nämnda förordningen,

3. tjänstepensionstecknarna och andra borgenärer inte har tillförsäkrats en sådan betryggande säkerhet som avses i 84 § eller

de fusionerande bolagens ekonomiska förhållanden i övrigt är sådana att fusionen inte kan anses förenlig med tjänstepensions-tecknarnas eller andra borgenärs intressen, eller

4. det är motiverat av hänsyn till allmänintresset.

Om ansökan inte kan beviljas på grund av att prövning pågår enligt konkurrenslagen eller rådets förordning (EG) nr 139/2004 och prövningen kan antas bli avslutad inom kort tid, får ärendet förklaras vilande under högst sex månader.

Registrering av fusionen

86 § Det som sägs om föreningsregistret i 12 kap. 6 § och 17 § första stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar ska i stället avse tjänstepensionsföretagsregistret.

I stället för det som föreskrivs om tidpunkten för anmälan för registrering i 12 kap. 17 § andra stycket lagen om ekonomiska föreningar, ska sådan anmälan göras senast två månader från det att Finansinspektionens tillstånd till verkställande av fusionsplanen har vunnit laga kraft.

Absorption av helägt dotterbolag

87 § Bestämmelserna om fusion genom absorption i 12 kap. 21 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar ska bara gälla vid fusion mellan bolag enligt 81 § detta kapitel.

Moderbolaget ska ansöka om tillstånd att verkställa fusionsplanen hos Finansinspektionen. Ansökan ska ges in senast en månad efter det att fusionsplanen har blivit gällande hos moderbolaget och, om fusionsplanen har registrerats enligt 12 kap. 6 § lagen om ekonomiska föreningar, senast två år efter det att uppgift om att planen har registrerats har kungjorts.

I fråga om ett sådant ärende gäller bestämmelserna i 84 och 85 §§ i tillämpliga delar. Det som sägs om överlåtande bolag ska avse dotterbolag och det som sägs om övertagande bolag ska avse moderbolag.

Finansinspektionen ska underrätta Bolagsverket om ansökningar enligt andra stycket och om lagakraftvunna beslut som har meddelats med anledning av sådana ansökningar.

Bolagsverket ska efter en sådan underrättelse registrera tillståndet enligt 12 kap. 21 § lagen om ekonomiska föreningar.

Det som sägs om föreningsregistret i 12 kap. 21 § fjärde stycket lagen om ekonomiska föreningar ska i stället avse tjänstepensionsföretagsregistret.

Skadestånd

88 § Bestämmelserna i 13 kap. lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar om ansvar vid överträdelse av bestämmelserna som anges där gäller även för ömsesidiga tjänstepensionsbolag. Det som föreskrivs där ska för ömsesidiga tjänstepensionsbolag även gälla vid överträdelse av denna lag.

Det som föreskrivs i 13 kap. 1 § lagen om ekonomiska föreningar om styrelseledamot ska även gälla för stiftare av ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag.

Firma

89 § Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolags firma ska innehålla orden ömsesidig och tjänstepension.

Bolagets styrelse får anta bifirma. Bifirma får inte innehålla ordet ömsesidig.

Varken firman eller bifirman får innehålla ordet försäkring.

Firman ska tydligt skilja sig från firmor som är införda i det register som avses i 13 kap. 1 §. I övrigt finns bestämmelser om registreringen i firmalagen (1974:156).

Registrering m.m.

90 § I 13 kap. 1 § finns bestämmelser om registreringsmyndighet och tjänstepensionsföretagsregister.

91 § För registrering av ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag gäller 15 kap. 2–6 §§ lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar. Det som sägs där om föreningsregistret ska i stället avse tjänstepensionsföretagsregistret.

För överklagande av beslut av Finansinspektionen gäller 16 kap. 1–3 §§ i stället för 15 kap. 6 § lagen om ekonomiska föreningar.

Straff och vite

92 § Bestämmelserna i 16 kap. 1 § första och tredje styckena och 2 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar om straff och vite gäller för ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

12 kap. Associationsrättsliga bestämmelser för tjänstepensionsföreningar

Inledande bestämmelser

Vad en tjänstepensionsförening är

1 § En tjänstepensionsförening är en förening som har till ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att driva tjänstepensionsrörelse i vilken medlemmarna deltar genom att använda föreningens tjänster som tjänstepensionstecknare eller som tjänstepensionsberättigad.

Tillämpning av allmänna bestämmelser för ekonomiska föreningar

2 § Bestämmelserna i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar gäller för tjänstepensionsföreningar om inte annat följer av denna lag. Vid tillämpningen av bestämmelserna i lagen om ekonomiska föreningar på tjänstepensionsföreningar ska det som där sägs om

1. ekonomisk förening avse tjänstepensionsförening, och
2. föreningsregistret avse tjänstepensionsföretagsregistret.

Hänvisningar i lagen om ekonomiska föreningar till bestämmelser i samma lag ska i förekommande fall avse de bestämmelser i denna lag som gäller i stället för eller utöver bestämmelserna i lagen om ekonomiska föreningar.

3 § Bestämmelserna om en ekonomisk förenings ändamål m.m. i 1 kap. 1 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar gäller inte för tjänstepensionsföreningar.

Ansvar för en tjänstepensionsförenings förpliktelser

4 § Utöver bestämmelserna om ansvar för en förenings förpliktelser i 1 kap. 3 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar får det i en tjänstepensionsförenings stadgar föreskrivas att en medlem ska täcka skulder, avsättningar eller förluster i rörelsen, som föreningen inte kan täcka genom att ta i anspråk egna tillgångar eller medel, genom att göra kapitaltillskott till föreningen (uttaxering) eller genom nedsättning av förmåner.

Bildande av en tjänstepensionsförening*Verksamhetskaptal*

5 § En tjänstepensionsförening får inte bildas utan verksamhetskaptal. Kapitalet får tillskjutas även av andra än medlemmar.

För registrering av en tjänstepensionsförening, krävs att hela verksamhetskaptalet har betalats in.

Verksamhetskaptalet ska återbetalas när det inte längre behövs för att rörelsen ska kunna drivas ändamålsenligt och en återbetalning är förenlig med bestämmelserna om kapitalbasens storlek och sammansättning i 7 kap.

Verksamhetskaptalet ska också återbetalas om inte registrering sker enligt 7 §.

Stadgar

6 § En tjänstepensionsförenings stadgar ska, utöver det som följer av 2 kap. 2 § första stycket 1–3 och 6–12 lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, innehålla uppgift om

1. huruvida föreningen ska driva tjänstepensionsrörelse utanför EES,
2. de villkor som ska gälla för inträde i föreningen,
3. storleken på verksamhetskaptalet,
4. den eventuella rätt till avkastning som tillfaller den som tillskjutit verksamhetskaptal,
5. den eventuella rösträtt på föreningsstämma som tillfaller den som tillskjutit verksamhetskaptal,
6. i vilken ordning verksamhetskaptalet ska betalas in och återbetalas,

7. för vilka slag av förmånsavtal, i vilka situationer, intill vilket belopp eller andel och i vilken ordning uttaxering eller nedsättning av förmåner kan ske hos medlemmarna i föreningen samt hur uttaxeringen eller nedsättningen ska genomföras, och

8. hur föreningens förlust får täckas.

Registrering m.m.

7 § I stället för bestämmelserna om registrering i 2 kap. 3 § första och andra styckena lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, gäller för en tjänstepensionsförening att

1. verksamheten får påbörjas när beslut om tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse har meddelats, och

2. anmälan för registrering ska göras senast sex månader efter det att ett sådant beslut har meddelats.

Det som föreskrivs i 2 kap. 4 § första stycket lagen om ekonomiska föreningar om åtgärder för att erhålla utfästa insatser eller avgifter ska i stället avse verksamhetskapitalet.

Föreningens medlemmar m.m.

8 § En tjänstepensionsförening får vara på sådant sätt sluten att den huvudsakligen är avsedd för anställda i visst eller vissa företag, personer tillhörande viss yrkesgrupp eller medlemmar i sammanlutning med sådan intressegemenskap att en samverkan i syfte att erhålla tjänstepensionsförmåner är naturlig.

9 § Det som föreskrivs om en medlems rätt till utträde i 3 kap. 4 § första stycket första meningen lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar gäller inte i fråga om tjänstepensionsföreningar om medlemmen på grund av sin anställning är skyldig att tillhöra tjänstepensionsföreningen.

Bestämmelsen om skyldighet att hålla medlemsförteckningen tillgänglig i 3 kap. 6 § tredje stycket lagen om ekonomiska föreningar gäller inte för tjänstepensionsföreningar.

Förlagsinsatser

10 § Bestämmelserna om högsta belopp av förlagsinsatser från andra än medlemmar i 5 kap. 1 § andra stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar gäller inte för tjänstepensionsföreningar. I stället får summan av sådana insatser efter tillskottet uppgå till högst summan av övrigt eget kapital.

Om det finns synnerliga skäl, får Finansinspektionen i ett enskilt fall besluta om högre förlagsinsatser än som anges i första stycket.

Föreningens ledning

Verkställande direktör

11 § Bestämmelserna i 6 kap. 3 § första och tredje styckena lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar om verkställande direktör gäller inte för tjänstepensionsföreningar. I stället gäller att styrelsen i en tjänstepensionsförening ska utse en verkställande direktör. Den verkställande direktören får inte vara ordförande i styrelsen.

Jäv för styrelseledamot och den verkställande direktören

12 § Bestämmelserna om jäv för en styrelseledamot eller den verkställande direktören i 6 kap. 10 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar gäller även en fråga om avtal mellan tjänstepensionsföreningen och en juridisk person som styrelseledamoten eller den verkställande direktören ensam eller tillsammans med någon annan får företräda. Detta gäller dock inte om

1. tjänstepensionsföreningen äger samtliga aktier i föreningens motpart, och
2. motparten är ett annat bolag än ett tjänstepensionssaktiebolag som inte får dela ut vinst.

13 § Bestämmelserna om förbud för ställföreträdare att följa vissa föreskrifter av föreningsorgan i 6 kap. 13 § andra stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar gäller för tjänstepensionsföreningar om föreskrifterna står i strid med bestämmelser i denna lag eller lagen (2014:000) om årsredovisning i tjänstepensionsföretag.

Överskridande av befogenhet eller behörighet

14 § Bestämmelsen om en ställföreträdarens överskridande av befogenhet i 6 kap. 14 § första meningen lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar gäller inte för tjänstepensionsföreningar när styrelsen eller den verkställande direktören har överträtt en föreskrift om föremålet för föreningens verksamhet eller andra föreskrifter som har meddelats i stadgarna eller av ett annat föreningsorgan.

Om ställföreträdaren har företagit en rättshandling för föreningen och då har handlat i strid med bestämmelserna i lagen om ekonomiska föreningar om föreningsorganens behörighet, gäller rättshandlingen inte mot föreningen.

Föreningsstämma

Rätt att besluta i föreningens angelägenheter

15 § Utöver bestämmelserna om föreningsmedlemmarnas rätt att besluta i föreningens angelägenheter i 7 kap. 1 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar får en tjänstepensionsförening i stadgarna föreskriva om rösträtt för den som tillskjutit verksamhetskapital.

Finansinspektionens skyldighet att kalla till föreningsstämma

16 § Den skyldighet att kalla till föreningsstämma som Bolagsverket har enligt 7 kap. 7 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar ska för tjänstepensionsföreningar i stället gälla för Finansinspektionen.

Fullmäktige

17 § Utöver bestämmelserna om fullmäktige i 7 kap. 12 § första stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar gäller för tjänstepensionsföreningar att minst hälften av fullmäktige ska utses av föreningens medlemmar eller av organisationer som kan anses företräda medlemmarna.

Uppgifter inför styrelseval

18 § Föreningsstämmans ordförande ska innan styrelseval hålls i en tjänstepensionsförening lämna uppgift till stämman om vilka uppdrag den som valet gäller har i andra företag.

Revision och särskild granskning*Kompetenskrav m.m.*

19 § I stället för 8 kap. 1 § första stycket och 5 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar gäller för tjänstepensionsföreningar att

1. föreningsstämman ska välja minst en revisor,
2. det i stadgarna får bestämmas att en eller flera revisorer ska utses på annat sätt, och
3. bara den som är auktoriserad eller godkänd revisor får vara revisor i en tjänstepensionsförening
4. minst en av de revisorer som utses av föreningsstämman ska vara auktoriserad revisor.

Bestämmelserna i 8 kap. 18 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar om registrering av revisor ska även gälla för revisor som har utsetts enligt denna paragraf.

Överskottsutdelning och annan användning av föreningens egendom*Utdelning av föreningens medel till medlemmar*

20 § I stället för bestämmelserna om utbetalning av föreningens medel till medlemmarna i 10 kap. 1 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar gäller för tjänstepensionsföreningar att föreningens medel får delas ut till medlemmar bara i form av återbäring eller, i samband med föreningens likvidation, som skifteslikvid.

Bestämmelserna i 10 kap. 2–5 §§ lagen om ekonomiska föreningar om vinstutdelning, insatsemission och överskottsutdelning gäller inte för utbetalningar av föreningens medel till medlemmarna i en tjänstepensionsförening.

Vinstutdelning till dem som tillskjutit verksamhetskapital

21 § I en tjänstepensionsförening får vinstutdelning ske till dem som tillskjutit verksamhetskapital, om det följer av stadgarna.

Användning av årsvinsten

22 § Årsvinsten i en tjänstepensionsförening och belopp som förs över från bundet eget kapital till fritt eget kapital ska användas för återbäring, i den utsträckning

1. vinsten eller det överförda beloppet inte får tas i anspråk för vinstutdelning eller för att täcka förluster enligt bestämmelser i stadgarna, eller

2. annat inte följer av denna lag eller lagen (2014:000) om årsredovisning i tjänstepensionsföretag.

Konsolideringsfond

23 § En tjänstepensionsförening ska ha en konsolideringsfond. Konsolideringsfonden får sättas ned bara för att täcka förluster eller för ett annat ändamål som anges i stadgarna. En sådan nedsättning får bara beslutas av föreningsstämman.

Fördelning av återbäring

24 § En tjänstepensionsförening ska gottskriva återbäring till tjänstepensionstecknare och andra tjänstepensionsberättigade på grund av förmånsavtal med en fördelning som utgår från avtalets bidrag till överskottet, om inte annat följer av bestämmelser i förmånsavtalet eller stadgarna.

Vid återköp eller överföring enligt 1 kap. 2 a § försäkringsavtalslagen (2005:104) ska

1. rätten till återbäring bestämmas enligt samma fördelning och principer som skulle ha gällt för tjänstepensionsförmånsfall, om inte en avvikelse är försvarlig med hänsyn till

a) det kvarvarande tjänstepensionstecknarkollektivets rätt till återbäring, eller

b) tjänstepensionsföreningens ekonomiska situation, och

2. avgifter bestämmas på grundval av de kostnader som belöper på återköpet eller överföringen och med beaktande av den fordran som kvarstår mot tjänstepensionstecknaren för kostnader som uppkommit i samband med tjänstepensionsförmånsavtalets ingående.

Avsättning till reservfond

25 § Bestämmelserna om avsättning till reservfond i 10 kap. 6 § första och fjärde styckena lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar gäller inte för tjänstepensionsföreningar.

Återbetalning av verksamhetskapital

26 § Återbetalning av verksamhetskapital får bara beslutas av föreningsstämman. Stämmans beslut ska anmälas till Bolagsverket för registrering. För registrering krävs att Finansinspektionen har gett sitt tillstånd till återbetalningen. Någon återbetalning får inte göras innan beslutet har registrerats.

Om en tjänstepensionsförening har gått i likvidation eller försatts i konkurs, får den som betalat in verksamhetskapital inte ta emot betalning ur föreningens tillgångar för fordran avseende inbetalt verksamhetskapital förrän föreningens övriga skulder har blivit fullt betalda eller tillräckliga medel avsatts till detta.

Återbetalning av felaktiga utbetalningar

27 § Bestämmelserna i 10 kap. 7 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar om återbetalning vid utbetalningar i strid med den lagen ska även gälla utbetalningar i strid med denna lag.

Likvidation

Tvångslikvidation

28 § Utöver bestämmelserna om tvångslikvidation i 11 kap. 4 och 4 a §§ lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar gäller för tjänstepensionsföreningar att Bolagsverket ska besluta att föreningen ska gå i likvidation, om

1. föreningens hela bestånd av tjänstepensionsförmåner har överlåtits,

2. ett tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse för bestämd tid har gått ut utan att något nytt tillstånd har beviljats, eller

3. tillståndet att driva tjänstepensionsrörelse har återkallats.

I de fall som avses i första stycket 3 ska Bolagsverket fatta beslutet om likvidation så snart det är praktiskt möjligt, dock senast dagen efter det att ansökan eller anmälan om likvidation kom in till Bolagsverket. Beslutet om likvidation gäller omedelbart.

En fråga om likvidation enligt första stycket prövas på ansökan av styrelsen, en styrelseledamot, den verkställande direktören, en föreningsmedlem, en innehavare av en förlagsandel eller på anmälan av Finansinspektionen.

I ärenden enligt första stycket 3 ska bestämmelserna i 11 kap. 5 och 6 §§ lagen om ekonomiska föreningar inte tillämpas.

Finansinspektionens anmälan

29 § I 11 kap. 4 § tredje stycket och 4 a § tredje stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar finns bestämmelser om att frågor om tvångslikvidation av en ekonomisk förening i vissa fall ska prövas efter anmälan av registreringsmyndigheten eller på ansökan av vissa befattningshavare i föreningen. Dessutom ska frågor om likvidation av en tjänstepensionsförening enligt dessa paragrafer prövas efter anmälan av Finansinspektionen.

Redovisning under likvidationen

30 § I 11 kap. 12 § första stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar anges att vissa bestämmelser inte ska tillämpas på likvidatorernas årsredovisning och dess behandling på stämman. Bestämmelserna i 5 kap. 1 § och 2 § 9 och 10 lagen (2014:000) om årsredovisning i tjänstepensionsföretag om tillämpning av 5 kap. 18–25 §§ årsredovisningslagen (1995:1554) ska inte heller tillämpas.

Hinder mot beslut om upphörande av likvidation

31 § Utöver bestämmelsen i 11 kap. 17 § första stycket andra meningen lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar gäller för tjänstepensionsföreningar att ett beslut om att en likvidation ska upphöra och föreningens verksamhet återupptas inte får fattas, om det finns anledning till likvidationen enligt denna lag. Ett beslut om att återuppta verksamheten får inte fattas om det inte finns full täckning för föreningens förpliktelser.

Fusion*Överlåtande förening*

32 § En tjänstepensionsförening får vara överlåtande förening vid en fusion bara om en annan tjänstepensionsförening eller en motsvarande juridisk person med hemvist i en annat land inom EES än Sverige är övertagande förening.

Tillämpliga bestämmelser

33 § Vid fusion med en tjänstepensionsförening gäller inte 12 kap. 10–12, 14–16 och 35 §§ lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar. I stället gäller 34–36 §§ detta kapitel. I 37 § detta kapitel finns särskilda bestämmelser om tillämpning av 12 kap. 17 § lagen om ekonomiska föreningar. När fusionen avser en tjänstepensionsförening och ett helägt dotterbolag, gäller 34–36 §§ i tillämpliga delar. Det som sägs där om överlåtande förening ska i stället avse dotterbolaget.

Ansökan om tillstånd att verkställa fusionsplanen

34 § När fusionsplanen gäller i samtliga föreningar, ska såväl överlåtande som övertagande tjänstepensionsförening ansöka om tillstånd att verkställa planen. Vid en gränsöverskridande fusion ska ansökan göras av den eller de svenska föreningar som deltar i fusionen. Ansökan ska göras hos Finansinspektionen.

Vid fusion genom kombination ska tjänstepensionsföreningarna dessutom ansöka om tillstånd enligt 2 kap. 4 § och godkännande av

stadgarna enligt 2 kap. 8 § för den övertagande föreningen. Vid gränsöverskridande fusion gäller detta bara om den övertagande föreningen ska ha sin hemvist i Sverige.

Ansökan enligt första stycket ska ges in inom en månad efter det att fusionsplanen gäller i samtliga föreningar och, om fusionsplanen har registrerats enligt 12 kap. 6 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar, senast två år efter det att fusionsplanen har kungjorts enligt 15 kap. 2 § samma lag.

Finansinspektionen ska underrätta Bolagsverket och Skatteverket om ansökningar enligt första stycket. Finansinspektionen ska vidare underrätta Bolagsverket om lagakraftvunna beslut som har meddelats med anledning av sådana ansökningar.

35 § Vid behandlingen av en ansökan om tillstånd att verkställa en fusionsplan ska Finansinspektionen pröva om tjänstepensions-tecknarna och andra borgenärer tillförsäkras en betryggande säkerhet, om ett sådant skydd behövs med hänsyn till de fusionerande tjänstepensionsföreningarnas ekonomiska förhållanden och om borgenärerna inte redan har en sådan säkerhet.

När en ansökan ska avslås

36 § En ansökan enligt 34 § ska avslås om

1. fusionsplanen inte har godkänts i behörig ordning eller till sitt innehåll strider mot lag eller annan författning eller mot stadgarna,

2. fusionen har förbjudits enligt konkurrenslagen (2008:579) eller rådets förordning (EG) nr 139/2004 av den 20 januari 2004 om kontroll av företagskoncentrationer eller om prövning av fusionen pågår enligt konkurrenslagen eller den nämnda förordningen,

3. tjänstepensions-tecknarna och andra borgenärer inte har tillförsäkrats en sådan betryggande säkerhet som avses i 35 § eller de fusionerande föreningarnas ekonomiska förhållanden i övrigt är sådana att fusionen inte kan anses förenlig med tjänstepensions-tecknarnas och andra borgenärers intressen, eller

4. det är motiverat av hänsyn till allmänintresset.

Om ansökan inte kan beviljas på grund av att prövning pågår enligt konkurrenslagen eller rådets förordning (EG) nr 139/2004 och prövningen kan antas bli avslutad inom kort tid, får Finansinspektionen förklara att ärendet ska vila under en viss tid som inte får överstiga sex månader.

Registrering av fusionen

37 § I stället för det som föreskrivs om anmälan till Bolagsverket i 12 kap. 17 § andra stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar ska anmälan göras senast två månader från det att Finansinspektionens tillstånd till verkställande av fusionsplanen har vunnit laga kraft.

Talan mot stämmobeslut om gränsöverskridande fusion

38 § I stället för bestämmelsen i 7 kap. 17 § femte stycket första meningen lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar om väckande av talan gäller, utöver det som anges i 7 kap. 17 § andra stycket samma lag, följande. Talan mot stämmobeslut om godkännande av fusionsplan rörande gränsöverskridande fusion får inte väckas efter det att Finansinspektionen genom ett beslut som har vunnit laga kraft har lämnat tillstånd till verkställande av en fusionsplan.

Skadestånd

39 § Bestämmelserna i 13 kap. 1–3 §§ lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar om ansvar vid överträdelse av bestämmelser som anges där gäller för tjänstepensionsföreningar även vid överträdelse av denna lag.

Firma

40 § I stället för bestämmelsen i 14 kap. 1 § första stycket första meningen och tredje stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar om förenings firma gäller för tjänstepensionsföreningar att dess firma ska innehålla ordet tjänstepensionsförening och att ordet tjänstepensionsförening eller förkortning av det uttrycket inte får tas in i en bifirma.

En tjänstepensionsförenings firma får inte innehålla ordet försäkring.

Endast tjänstepensionsföreningar får i sin firma använda uttrycket tjänstepensionsförening.

Straff och vite

41 § I stället för 16 kap. 1 § andra stycket lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar gäller att till böter döms den som

1. uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att föra medlemsförteckning enligt 3 kap. 6 § lagen om ekonomiska föreningar, eller
2. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 13 kap. 40 § andra stycket denna lag.

13 kap. Tillsyn

Registreringsmyndighet

1 § Bolagsverket är registreringsmyndighet för tjänstepensionsföretag. Bolagsverket ska föra ett tjänstepensionsföretagsregister. I detta skrivs de uppgifter in som enligt denna lag, aktiebolagslagen (2005:551), lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar eller andra författningar ska anmälas för registrering.

Tillsynen och dess omfattning

2 § Finansinspektionen har tillsyn över tjänstepensionsföretag.

Tillsynen omfattar att verksamheten drivs enligt

1. denna lag,
2. andra författningar som reglerar tjänstepensionsföretagets näringsverksamhet,
3. företagets bolagsordning eller stadgar, och
4. styrdokument som företaget har upprättat och som har sin grund i författningar som reglerar företagets näringsverksamhet.

Finansinspektionen har dessutom tillsyn över att tjänstepensionsföretagets ägare och ledning uppfyller lämplighetskraven i denna lag.

Finansinspektionens tillsyn ska utgå från en proaktiv och riskbaserad metod.

Tillsynssamarbete

3 § Finansinspektionen ska i sin tillsynsverksamhet samarbeta och utbyta information med behöriga myndigheter inom EES, Europeiska kommissionen och Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten i den utsträckning som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.

Underrättelse från ett tjänstepensionsföretag om påbörjad verksamhet

4 § När ett tjänstepensionsföretag har påbörjat sin verksamhet, ska styrelsen eller den verkställande direktören genast underrätta Finansinspektionen om det.

Upplysningar från ett tjänstepensionsföretag

5 § Ett tjänstepensionsföretag ska lämna Finansinspektionen de upplysningar om sin verksamhet som inspektionen begär. Om företaget driver verksamhet i ett annat land inom EES, ska det, i den utsträckning som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen, lämna de upplysningar till behörig myndighet i det landet som den myndigheten behöver för att fullgöra sina uppgifter.

Platsundersökning

6 § Finansinspektionen får när inspektionen anser att det är nödvändigt genomföra en undersökning hos ett tjänstepensionsföretag.

Styrelsen och den verkställande direktören ska vid den tidpunkt som Finansinspektionen bestämmer hålla tjänstepensionsföretagets tillgångar, räkenskapsmaterial och andra handlingar tillgängliga för granskning av befattningshavare hos inspektionen eller av någon annan som inspektionen har förordnat.

Finansinspektionen får genomföra en motsvarande undersökning som i första stycket hos ett företag som har fått i uppdrag av ett tjänstepensionsföretag att utföra vissa funktioner eller verksamheter, om det behövs för tillsynen av tjänstepensionsföretaget.

Upplysningar från och undersökningar hos andra än tjänstepensionsföretag

7 § Skyldigheten enligt 5 och 6 §§ att lämna upplysningar och hålla tillgångar och handlingar tillgängliga för granskning gäller även för

1. styrelsen och den verkställande direktören eller motsvarande organ i ett företag vars verksamhet uteslutande ska vara att biträda ett tjänstepensionsföretag eller som ett tjänstepensionsföretag har ett bestämmande inflytande i,

2. ordföranden och den verkställande direktören eller motsvarande befattningshavare i en skaderegleringsnämnd, villkorsnämnd eller i annat liknande organ, som biträder ett tjänstepensionsföretag, och

3. styrelsen och den verkställande direktören i ett aktiebolag, om Finansinspektionen med bolagets samtycke har fattat beslut om en sådan skyldighet.

Förordnande av aktuarie

8 § Finansinspektionen får förordna en eller flera aktuarier att tillsammans med tjänstepensionsföretagets aktuarie utföra de tekniska utredningarna och beräkningarna i företaget.

Aktuarien har rätt till skäligt arvode från tjänstepensionsföretaget för sitt arbete. Storleken på arvodet beslutas av Finansinspektionen.

Finansinspektionen ska utfärda en instruktion för de aktuarier som har förordnats av inspektionen. En aktuarie som har förordnats av Finansinspektionen ska oavsett stämmans anvisningar följa den instruktion som inspektionen har utfärdat.

Förordnande av revisor

9 § Finansinspektionen får förordna en eller flera revisorer att tillsammans med övriga revisorer delta i revisionen av ett tjänstepensionsföretag.

Revisorn har rätt till skäligt arvode från försäkringsföretaget för sitt arbete. Storleken på arvodet beslutas av Finansinspektionen.

Finansinspektionen ska utfärda en instruktion för de revisorer som har förordnats av inspektionen. En revisor som har förordnats av Finansinspektionen ska oavsett stämmans anvisningar följa den instruktion som inspektionen har utfärdat.

Revisors och särskild granskares rapporteringskyldighet

10 § En revisor eller en särskild granskare ska genast rapportera till Finansinspektionen om han eller hon vid fullgörandet av sitt uppdrag i ett tjänstepensionsföretag får kännedom om förhållanden som

1. kan utgöra en väsentlig överträdelse av de författningar som reglerar företagets verksamhet,
2. kan påverka företagets fortsatta drift negativt, eller
3. kan leda till att revisorn avstyrker att balansräkningen eller resultaträkningen fastställs eller till anmärkning enligt 9 kap. 33 eller 34 §§ aktiebolagslagen (2005:551) eller 8 kap. 13 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar.

Revisorn och granskaren har en motsvarande rapporteringskyldighet om han eller hon får kännedom om förhållanden som avses i första stycket vid fullgörande av uppdrag som revisorn eller den särskilda granskaren har i tjänstepensionsföretagets moderföretag eller dotterföretag eller ett företag som har en likartad förbindelse med försäkringsföretaget.

Sammankallande av styrelsen eller stämman

11 § Finansinspektionen får sammankalla styrelsen i ett tjänstepensionsföretag. Inspektionen får även begära att styrelsen kallar till extra stämman. Om styrelsen inte rättar sig efter en sådan begäran, får inspektionen utfärda en sådan kallelse.

Företrädare för inspektionen får närvara vid stämman och vid ett sådant styrelsesammanträde som inspektionen har sammankallat samt delta i överläggningarna.

Allmänt ombud vid konkurs

12 § När ett tjänstepensionsföretag har försatts i konkurs, ska Finansinspektionen förordna ett allmänt ombud. Det allmänna ombudet ska som konkursförvaltare delta i konkursboets förvaltning tillsammans med den eller de förvaltare som utses enligt konkurslagen (1987:672).

Det allmänna ombudet ska se till att tjänstepensionstecknarna omfattas av den förmånsrätt som följer av tjänstepensionsförmånsavtalen.

Det allmänna ombudet kan göra en sådan framställning om entledigande av förvaltare som avses i 7 kap. 5 § konkurslagen.

Även om beslut om delning av konkursboets förvaltning har fattats, får det allmänna ombudet delta i förvaltningen i dess helhet.

Bestämmelserna i konkurslagen om arvode till konkursförvaltare gäller också det allmänna ombudet.

Finansinspektionens befogenheter vid ett tjänstepensionsföretags likvidation

13 § Under ett tjänstepensionsföretags likvidation har Finansinspektionen samma befogenheter i fråga om likvidatorerna som inspektionen har i fråga om styrelsen.

Avgifter till Finansinspektionen

14 § Tjänstepensionsföretag ska med avgifter bidra till att täcka kostnaderna för Finansinspektionens verksamhet.

Bemyndiganden

15 § Regeringen får meddela föreskrifter om sådana avgifter som avses i 14 §.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilka upplysningar ett tjänstepensionsföretag ska lämna till Finansinspektionen enligt 5 §.

14 kap. Lämplighetsprövning av ägare i tjänstepensionsaktiebolag

Krav på förvärvstillstånd

1 § Ett direkt eller indirekt förvärv av aktier i ett tjänstepensionsaktiebolag, som medför att förvärvarens sammanlagda innehav utgör ett kvalificerat innehav enligt 1 kap. 9 §, får bara ske efter tillstånd av Finansinspektionen. Detsamma gäller förvärv som innebär att ett kvalificerat innehav ökas

1. så att det uppgår till eller överstiger 20, 30 eller 50 procent av aktiekapitalet eller röstetalet för samtliga aktier, eller
 2. så att tjänstepensionsaktiebolaget blir dotterföretag.
- Tillstånd enligt första stycket ska ha meddelats före förvärvet. En ansökan om tillstånd ska göras skriftligen.

2 § Om ett förvärv som anges i 1 § första stycket har gjorts genom bodelning, arv, testamente, bolagsskifte eller på annat liknande sätt, krävs i stället tillstånd för att förvärvaren ska få behålla aktierna. Förvärvaren ska ansöka om tillstånd till ett sådant förvärv inom sex månader efter det att aktierna erhållits.

Bekräftelse av att ansökan kommit in

3 § Finansinspektionen ska inom två arbetsdagar från det att en fullständig ansökan enligt 1 § kommit in till inspektionen skicka en bekräftelse till förvärvaren om detta.

Förutsättningar för tillstånd till förvärv

4 § Tillstånd ska ges till förvärv som avses i 1 och 2 §§, om förvärvaren bedöms lämplig att utöva ett väsentligt inflytande över ledningen av tjänstepensionsaktiebolaget och det kan antas att förvärvet är ekonomiskt sunt. Hänsyn ska tas till förvärvarens sannolika påverkan på tjänstepensionsaktiebolaget.

5 § Vid bedömningen enligt 4 § ska följande beaktas:

1. förvärvarens anseende och kapitalstyrka,
2. om den som till följd av förvärvet kommer att ingå i styrelsen för tjänstepensionsaktiebolaget eller vara verkställande direktör i det, eller vara ersättare för någon av dem, har tillräcklig insikt och erfarenhet för att delta i ledningen av ett tjänstepensionsaktiebolag och även i övrigt är lämplig för en sådan uppgift,
3. om det finns skäl att anta att förvärvaren kommer att motverka att tjänstepensionsaktiebolagets verksamhet drivs på ett sätt som är förenligt med denna lag och andra författningar som reglerar bolagets verksamhet, och
4. om det finns skäl att anta att förvärvet har samband med eller kan öka risken för

- a) penningtvätt enligt 1 kap. 5 § 6 lagen (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, eller
- b) brott enligt 2 § 2, 3 § eller 4 § lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, såvitt avser brott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.

Förvärvstillstånd vid nära förbindelser

6 § Om förvärvet skulle leda till nära förbindelser mellan tjänstepensionsaktiebolaget och någon annan, ska tillstånd ges bara om förbindelserna inte hindrar en effektiv tillsyn av tjänstepensionsaktiebolaget.

När beslut i fråga om förvärvstillstånd ska meddelas m.m.

7 § Finansinspektionens beslut i en fråga om tillstånd till förvärv som avses i 1 och 2 §§ ska meddelas inom 60 arbetsdagar efter det att den bekräftelse som avses i 3 § skickades (bedömningsperioden). Om inspektionen begär kompletterande uppgifter, får bedömningsperioden förlängas.

Finansinspektionen ska anses ha beviljat tillstånd till förvärv som avses i 1 och 2 §§, om inspektionen inte inom bedömningsperioden har meddelat slutligt beslut i ärendet.

Beslut om tid för genomförande av förvärv

8 § Om Finansinspektionen beviljar tillstånd till ett förvärv, får inspektionen besluta att förvärvet ska genomföras inom en viss tid. Inspektionen får besluta att förlänga denna tid.

Anmälningsskyldighet för den som avyttrar

9 § Den som har beslutat att avyttra ett kvalificerat innehav eller en så stor del av ett kvalificerat innehav av aktierna i ett tjänstepensionsaktiebolag att det återstående innehavet kommer att understiga någon av de i 1 § första stycket angivna gränserna ska skriftligen underrätta Finansinspektionen om det.

Anmälningskyldighet för tjänstepensionsaktiebolag

10 § Ett tjänstepensionsaktiebolag ska årligen till Finansinspektionen anmäla namnen på de ägare som har ett kvalificerat innehav av aktier i bolaget samt storleken på innehaven.

När ett tjänstepensionsaktiebolag får kännedom om att bolagets aktier har blivit föremål för ett sådant förvärv som avses i 1 eller 2 § eller för en sådan avyttring som avses i 9 §, ska bolaget snarast anmäla förvärvet eller avyttringen till Finansinspektionen.

När ett tjänstepensionsaktiebolag i annat fall får kännedom om att det har nära förbindelser med någon annan, ska bolaget snarast anmäla det till Finansinspektionen.

Anmälningskyldighet för ägare som är juridisk person

11 § Om en juridisk person har ett kvalificerat innehav i ett tjänstepensionsaktiebolag, ska den juridiska personen snarast anmäla ändringar av vilka som ingår i dess ledning till Finansinspektionen.

Röstförbud

12 § Finansinspektionen får besluta att ägaren till ett kvalificerat innehav av aktier vid stämman inte får företräda fler aktier än som motsvarar ett innehav som inte är kvalificerat

1. om ägaren motverkar eller kan antas komma att motverka att tjänstepensionsaktiebolagets verksamhet drivs på ett sätt som är förenligt med kraven i denna lag och andra författningar som reglerar bolagets verksamhet,

2. om ägaren i väsentlig mån har åsidosatt skyldigheter i näringsverksamhet eller i andra ekonomiska angelägenheter eller gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet,

3. om ägaren är ett försäkringsholdingföretag eller ett blandat finansiellt holdingföretag och dess ledning inte uppfyller de krav som ställs på ledningen i ett sådant företag enligt 9 kap. 10 § denna lag respektive 5 kap. 16 § lagen (2006:531) om särskild tillsyn över finansiella konglomerat, eller

4. om det finns skäl att anta att innehavet har samband med eller kan öka risken för

a) penningtvätt enligt 1 kap. 5 § 6 lagen (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, eller

b) brott enligt 2 § 2, 3 § eller 4 § lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall, såvitt avser brott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.

Om ägaren till ett kvalificerat innehav av aktier inte har ansökt om tillstånd till ett förvärv som avses i 1 eller 2 §, får Finansinspektionen besluta att ägaren vid stämman inte får företräda aktierna till den del de omfattas av ett krav på tillstånd.

Om någon i strid med ett beslut av Finansinspektionen har ett kvalificerat innehav av aktier, får innehavaren inte företräda aktierna vid stämman till den del innehavet står i strid med beslutet.

Avyttringsplikt

13 § Finansinspektionen får förelägga en ägare som avses i 12 § första stycket att avyttra så stor del av aktierna att innehavet därefter inte är kvalificerat. En ägare som avses i 12 § andra eller tredje stycket får föreläggas att avyttra så stor del av aktierna att innehavet inte står i strid med inspektionens beslut.

14 § Om ett tjänstepensionsaktiebolag har nära förbindelser med någon annan och det hindrar en effektiv tillsyn av bolaget, får Finansinspektionen förelägga innehavare av aktier, vilka medför att förbindelserna är nära, att avyttra så stor del av aktierna att detta inte längre är fallet.

Finansinspektionen får även besluta att den eller de som omfattas av ett beslut enligt första stycket inte får företräda aktierna vid stämman. I så fall ska 16 § tillämpas.

När aktier inte får medräknas

15 § Aktier som omfattas av ett förbud enligt 13 § eller föreläggande enligt 14 § ska inte medräknas när det fordras samtycke av ägare till en viss del av aktierna i tjänstepensionsaktiebolaget för att ett beslut ska bli giltigt eller en befogenhet ska få utövas såvida inte förvaltare har förordnats enligt 16 §.

Förordnande av förvaltare

16 § Om det finns särskilda skäl, får Finansinspektionen begära att tingsrätten förordnar en lämplig person att som förvaltare företräda sådana aktier som enligt 13 § inte får företrädas av ägaren. Sådan ansökan prövas av tingsrätten i den ort där ägaren har sin hemvist, eller om ägaren inte har hemvist i Sverige, av Stockholms tingsrätt.

En förvaltare har rätt till skälig ersättning för arbete och utlägg. Ersättningen ska betalas av ägaren till aktierna och ska på begäran förskottas av tjänstepensionsaktiebolaget. Om den betalningskyldige inte godtar förvaltarens anspråk, bestäms ersättningen av tingsrätten.

Bemyndiganden

17 § Regeringen får meddela föreskrifter om handläggningen av tillståndsärenden enligt 1–6 §§.

15 kap. Ingripanden**Ingripande mot tjänstepensionsföretag***När Finansinspektionen ska ingripa*

1 § Finansinspektionen ska ingripa om

1. ett tjänstepensionsföretag har åsidosatt sina skyldigheter enligt denna lag, andra författningar som reglerar företagets näringsverksamhet, företagets bolagsordning eller stadgar eller företagets tekniska riktlinjer, beräkningsunderlag, placeringsriktlinjer eller riktlinjer för hantering av intressekonflikter,

2. bolagsordningen, stadgarna, de tekniska riktlinjerna, beräkningsunderlaget, placeringsriktlinjerna eller riktlinjerna för hantering av intressekonflikter inte längre är tillfredsställande med hänsyn till omfattningen och arten av företagets verksamhet, eller

3. beståndet av tjänstepensionsförmånsavtal inte är tillräckligt för erforderlig riskutjämning.

Hur Finansinspektionen ska ingripa

2 § Ingripande med stöd av 1 § sker genom utfärdande av föreläggande att vidta rättelse inom viss tid, genom förbud att verkställa beslut eller genom anmärkning. Finansinspektionen får också med stöd av 7 § begränsa ett tjänstepensionsföretags förfoganderätt eller förbjuda företaget att förfoga över sina tillgångar i Sverige.

Om en överträdelse är allvarlig ska tjänstepensionsföretagets tillstånd återkallas eller, om det är tillräckligt, varning meddelas.

När Finansinspektionen får avstå från ingripande

3 § Finansinspektionen får avstå från ingripande om

1. en överträdelse är ringa eller ursäktlig,
2. tjänstepensionsföretaget gör rättelse, eller
3. någon annan myndighet har vidtagit åtgärder mot företaget och dessa åtgärder bedöms tillräckliga.

Finansiell saneringsplan och särskild företrädare

4 § Om rättigheterna för tjänstepensionstecknare eller andra ersättningsberättigade på grund av tjänstepensionsförmånsavtal hotas, ska Finansinspektionen förelägga tjänstepensionsföretaget eller dess styrelse att upprätta och för godkännande överlämna en finansiell saneringsplan. Inspektionen får i dessa fall även utse en särskild företrädare att sköta hela eller delar av driften av företaget.

Plan för återställande av en tillfredsställande finansiell ställning

5 § Om ett tjänstepensionsföretags kapitalbas understiger det schablonmässiga kapitalkravet enligt 7 kap. 10 och 11 §§ ska Finansinspektionen förelägga företaget eller dess styrelse att upprätta en plan för att återställa en tillfredsställande finansiell ställning och överlämna planen till inspektionen för godkännande.

Om kapitalbasen understiger garantibeloppet enligt 7 kap. 12 eller 13 §§ eller en tredjedel av det schablonmässigt beräknade kapitalkravet enligt 7 kap. 10 och 11 §§, ska inspektionen förelägga företaget eller dess styrelse att upprätta och för godkännande överlämna en plan för skyndsamt återställande av kapitalbasen.

Överträdelser av beslut om rättelse

6 § Om ett tjänstepensionsföretag driver verksamhet i ett annat land inom EES och företaget inte rättar sig efter Finansinspektionens eller behörig utländsk myndighets begäran om rättelse, ska inspektionen vidta de åtgärder som behövs för att förhindra fortsatta överträdelser. Inspektionen ska underrätta den behöriga utländska myndigheten om vilka åtgärder som vidtas.

Långsiktig åtgärdsplan

7 § Om ett tjänstepensionsföretags kapitalbas understiger det riskkänsliga kapitalkravet enligt 7 kap. 7 § ska Finansinspektionen förelägga företaget eller dess styrelse att upprätta en långsiktig åtgärdsplan och överlämna planen till inspektionen för godkännande.

Förbud eller begränsning i rätten att förfoga över tillgångar

8 § Finansinspektionen får begränsa ett tjänstepensionsföretags förfoganderätt eller förbjuda företaget att förfoga över sina tillgångar i Sverige, om

1. företaget inte följer gällande bestämmelser om tekniska avsättningar och skuldtäckning,
2. företags kapitalbas understiger en tredjedel av det schablonmässigt beräknade kapitalkravet eller inte uppfyller gällande krav på garantibelopp,
3. företags kapitalbas understiger kapitalkravet och det finns särskilda skäl att anta att företags finansiella ställning ytterligare kommer att försämrats, eller
4. det vid beslut om återkallelse av företags tillstånd bedöms vara nödvändigt för att skydda de intressen som tjänstepensions-tecknarna och andra ersättningsberättigade på grund av tjänstepensionsförmånsavtal har.

Finansinspektionen får besluta hur tjänstepensionsverksamheten ska drivas efter ett sådant beslut som avses i första stycket.

Återkallelse av tillstånd

9 § Om någon som ingår i ett tjänstepensionsföretags styrelse eller är dess verkställande direktör inte uppfyller de krav som anges i 2 kap. 4 § 4, ska Finansinspektionen återkalla företags tillstånd. Det får dock ske bara om inspektionen först har beslutat att anmärka på att personen ingår i styrelsen eller är verkställande direktör och om han eller hon, sedan en av inspektionen bestämd tid om högst tre månader har gått, fortfarande finns kvar i styrelsen eller som verkställande direktör.

I stället för att återkalla tillståndet får Finansinspektionen besluta att en styrelseledamot eller verkställande direktör inte längre får kvarstå i sin befattning. Finansinspektionen får då förordna en ersättare. Ersättarens uppdrag gäller till dess tjänstepensionsföretaget har utsett en ny styrelseledamot eller verkställande direktör.

10 § Finansinspektionen ska återkalla ett tjänstepensionssföretags tillstånd, om företaget

1. inte har anmälts för registrering inom föreskriven tid eller anmälan har avskrivits eller avslagits genom ett beslut som har vunnit laga kraft,

2. inte inom ett år från det tillstånd gavs har börjat driva sådan rörelse som tillståndet avser,

3. har förklarat sig avstå från tillståndet,

4. under en sammanhängande tid av sex månader inte har drivit tjänstepensionssrörelse, eller

5. har försatts i konkurs eller om beslut har fattats om att företaget ska gå i tvångslikvidation.

I de fall som avses i första stycket 2 och 4 får i stället varning meddelas, om det är tillräckligt.

11 § Finansinspektionen får återkalla ett tjänstepensionssföretags tillstånd, om företaget

1. inte längre uppfyller kraven för tillstånd,

2. inte inom angiven tid har vidtagit åtgärderna i en plan som har godkänts enligt 5 §, eller

3. i annat fall allvarligt åsidosätter gällande bestämmelser för verksamheten.

I de fall som anges i första stycket får i stället varning meddelas, om det är tillräckligt.

12 § Om ett tjänstepensionsföretags tillstånd återkallas, får Finansinspektionen bestämma hur avvecklingen av rörelsen ska ske.

Ett beslut om återkallelse får förenas med förbud att fortsätta hela eller delar av rörelsen.

Anmälan till behörig myndighet och till Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten

13 § Finansinspektionen ska anmäla ett beslut om återkallelse av tillstånd för ett tjänstepensionsföretag att driva tjänstepensionsrörelse till behöriga myndigheter i övriga länder inom EES samt till Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten.

Finansinspektionen får i samband med en anmälan enligt första stycket begära att den behöriga myndigheten i samarbete med inspektionen vidtar motsvarande åtgärder. Om företagets tillstånd har återkallats, får begäran avse att den behöriga myndigheten även i övrigt vidtar de åtgärder som behövs för att skydda de intressen som tjänstepensionstecknarna och andra ersättningsberättigade på grund av tjänstepensionsförmånsavtal har.

Straffavgift

14 § Om Finansinspektionen har meddelat ett beslut om anmärkning eller varning mot ett tjänstepensionsföretag, får inspektionen besluta att företaget ska betala en straffavgift.

Avgiften tillfaller staten.

15 § Straffavgiften ska fastställas till lägst femtusen kronor och högst femtio miljoner kronor.

Avgiften får inte överstiga tio procent av tjänstepensionsföretagets omsättning närmast föregående räkenskapsår. Om överträdelsen har skett under tjänstepensionsföretagets första verksamhetsår eller om uppgifter om omsättningen annars saknas eller är bristfälliga, får omsättningen uppskattas.

Avgiften får inte vara så stor att tjänstepensionssföretaget efter det att avgiften har påförts inte uppfyller kraven enligt 4 kap. 1 §.

16 § När straffavgiftens storlek fastställs, ska särskild hänsyn tas till hur allvarlig den överträdelse är som har föranlett anmärkningen eller varningen och hur länge överträdelsen har pågått.

Förseningsavgift

17 § Om ett tjänstepensionssföretag inte i tid lämnar de upplysningar som har föreskrivits med stöd av 14 kap. 15 § andra stycket, får Finansinspektionen besluta att företaget ska betala en förseningsavgift med högst 100 000 kronor.

Avgiften tillfaller staten.

Verkställighet av beslut om straffavgift och förseningsavgift

18 § Straffavgiften eller förseningsavgiften ska betalas till Finansinspektionen inom trettio dagar efter det att beslutet om den har vunnit laga kraft eller inom den längre tid som anges i beslutet.

19 § Finansinspektionens beslut att ta ut straffavgift eller förseningsavgift får verkställas utan föregående dom eller utslag, om avgiften inte har betalats inom den tid som anges i 18 §.

20 § Om straffavgiften eller förseningsavgiften inte betalas inom den tid som anges i 18 §, ska Finansinspektionen lämna den obetalda avgiften för indrivning. Bestämmelser om indrivning av statliga fordringar finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.

21 § En beslutad straffavgift eller förseningsavgift faller bort i den utsträckning verkställighet inte har skett inom fem år från det att beslutet vann laga kraft.

Ingripande mot den som saknar tillstånd

22 § Om någon driver sådan rörelse som omfattas av denna lag utan att vara berättigad till det, ska Finansinspektionen förelägga denne att upphöra med rörelsen. Inspektionen får besluta hur avvecklingen av rörelsen ska ske. I föreläggandet ska Finansinspektionen

upplysa om att rätten efter ansökan av inspektionen kan komma att besluta att företaget ska gå i likvidation om föreläggandet inte följs.

Om det är osäkert om lagen är tillämplig på viss rörelse, får Finansinspektionen förelägga den som driver rörelsen att lämna de upplysningar om rörelsen som inspektionen behöver för att bedöma om så är fallet. Den som är revisor i ett företag är skyldig att på begäran av inspektionen lämna sådana upplysningar om företagets rörelse som revisorn har fått kännedom om vid fullgörandet av sitt uppdrag.

23 § Om ett aktiebolag eller en ekonomisk förening inte följer ett föreläggande enligt 22 § första stycket att upphöra med rörelsen, ska rätten, efter ansökan av Finansinspektionen, besluta att företaget ska gå i likvidation.

I dessa fall tillämpas 25 kap. 10, 25, 28–44, 46 och 47 §§ aktiebolagslagen (2005:551) och 11 kap. 5 och 7–16 §§ samt 17 § fjärde och femte styckena lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar.

Beslut om likvidation ska inte meddelas om det under ärendets handläggning vid rätten visas att rörelsen har upphört.

Beslutet om likvidation gäller omedelbart.

Vite

24 § Om Finansinspektionen meddelar föreläggande eller förbud enligt denna lag, får inspektionen förena föreläggandet med vite.

Bemyndigande

25 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om innehållet i

1. en finansiell saneringsplan enligt 4 §, och
2. en långsiktig åtgärdsplan enligt 7 §.

16 kap. Överklagande m.m.

Överklagande av Finansinspektionens beslut

1 § Finansinspektionens beslut i ärenden enligt 13 kap. 11 § och 15 kap. 22 § andra stycket får inte överklagas.

2 § Finansinspektionens beslut som avses i 10 kap. 1 § andra stycket 1 får överklagas hos regeringen.

3 § Andra beslut av Finansinspektionen i enskilda fall enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Förordnande om att ett beslut ska gälla omedelbart

4 § Finansinspektionen får bestämma att ett beslut om förbud, föreläggande eller återkallelse ska gälla omedelbart.

Förklaring att ärendet onödigt uppehålls

5 § Om beslut i ett ärende om tillstånd enligt 2 kap. 4 § inte har meddelats inom sex månader från det att ansökan gavs in, eller i ett ärende enligt 3 kap. 4 eller 8 § inom tre månader eller i ett ärende enligt 3 kap. 9 § inom en månad, får sökanden begära förklaring av domstol att ärendet onödigt uppehålls.

En begäran om en förklaring som avses i första stycket ska göras hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Om rätten lämnar en förklaring ska ansökan anses ha avslagits av Finansinspektionen om beslut därefter inte har meddelats inom motsvarande tidsfrister som anges i första stycket för respektive ärende.

Överklagande av Bolagsverkets beslut

6 § Bolagsverkets beslut i ärenden enligt 10 kap. 45 §, 11 kap. 74 § eller 12 kap. 27 § överklagas hos tingsrätten i den ort där tjänstepensionsföretagets styrelse har sitt säte.

Skrivelsen med överklagandet ska ges in till Bolagsverket inom tre veckor från dagen för beslutet.

Vid ett överklagande enligt första stycket gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden.

1.2 Förslag till lag (2015:000) om införande av tjänstepensionsrörelselagen (2015:000)

Tidpunkt för ikraftträdande

1 § Tjänstepensionsrörelselagen (2015:000) och denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

Bestämmelser om omvandling

2 § En understödsförening som omfattas av bestämmelserna i 7 § lagen (2010:2044) om införande av försäkringsrörelselagen (2010:2043) och ett försäkringsföretag som omfattas av bestämmelserna i 10 § lagen (2015:000) om införande av ändringar i försäkringsrörelselagen (2010:2043), får intill den 31 december 2017 hos Finansinspektionen ansöka om tillstånd att tillämpa tjänstepensionsrörelselagen (2015:000) på hela sin verksamhet, med de övergångsvisa tillägg och avvikelser som framgår av denna lag (omvandling).

En understödsförening kan omvandlas till en tjänstepensionsförening.

Ett försäkringsaktiebolag kan omvandlas till ett tjänstepensionsaktiebolag. Livförsäkringsaktiebolag som vid tidpunkten för ansökan enligt första stycket driver verksamhet utan villkor om vinstutdelning i bolagsordningen och som i anslutning till omvandlingen vill övergå till vinstutdelande verksamhet (ombildning), ska såvitt gäller ombildningen tillämpa bestämmelserna i 11 kap. 20 och 21 §§ försäkringsrörelselagen (2012:2043) eller bestämmelserna i 11 kap. 20 och 21 §§ tjänstepensionsrörelselagen (2015:000).

Ett ömsesidigt försäkringsbolag kan omvandlas till ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag och en försäkringsförening kan omvandlas till en tjänstepensionsförening.

3 § Efter det att en understödsförening har gett in en ansökan enligt 2 § får föreningen fortsätta att driva verksamheten intill dess att ett beslut med anledning av ansökan har vunnit laga kraft, och föreningen ska under den tiden omfattas av bestämmelserna i lagen (1972:262) om understödsföreningar i den lydelse lagen om understödsföreningar hade den 31 mars 2011.

Om en ansökan om tillstånd enligt 2 § inte har getts in före utgången av år 2017 eller om den avslås, ska föreningen träda i likvidation. Likvidationen ska handläggas enligt bestämmelserna i lagen om understödsföreningar.

Har sådant förhållande inträffat som påkallar likvidation enligt andra stycket och har inte inom sex veckor därefter i understödsföreningsregistret införts uppgift om att föreningen har trätt i likvidation, ska rätten på anmälan av Finansinspektionen och efter föreningens hörande förklara att föreningen ska träda i likvidation. Vid en sådan anmälan ska bestämmelserna i 44 § lagen om understödsföreningar tillämpas vid rättens handläggning.

4 § Ett försäkringsföretag som inte före utgången av år 2017 har gett in en ansökan om tillstånd enligt 2 §, får inte efter den tidpunkten tillämpa bestämmelserna i 10 § lagen (2015:000) om införande av ändringar i försäkringsrörelselagen (2010:2043).

5 § Vid Finansinspektionens prövning enligt 2 § ska bestämmelserna i 2 kap. tjänstepensionsrörelselagen (2015:000) gälla i tillämpliga delar, med de tillägg och avvikelser som följer av denna lag.

6 § Tillstånd enligt 2 § får ges till en understödsförening eller en försäkringsförening om

1. ansökan om tillstånd godkänts genom ett föreningsstämmebeslut som har biträtts av nio tiondelar av de röstberättigade eller har fattats på två på varandra följande föreningsstämmor och på den senare stämman har biträtts av minst två tredjedelar av de röstande, och

2. den rätt som tillkommer försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar inte försämras.

7 § Tillstånd enligt 2 § får ges till ett försäkringsaktiebolag om

1. ansökan om tillstånd godkänts genom ett bolagsstämmebeslut som har biträtts av aktieägare med minst två tredjedelar av såväl de avgivna rösterna som de aktier som är företrädade vid stämman, och

2. den rätt som tillkommer försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar inte försämras.

8 § Tillstånd enligt 2 § får ges till ett ömsesidigt försäkringsbolag om

1. ansökan om tillstånd godkänts genom ett bolagsstämmebeslut som har biträtts av nio tiondelar av de röstberättigade eller har fattats på två på varandra följande bolagsstämmor och på den senare stämman har biträtts av minst två tredjedelar av de röstande, och

2. den rätt som tillkommer försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar inte försämras.

Särskilda övergångsregler för tjänstepensionsföretag som har bildats genom omvandling

Tjänstepensionsfrämmande verksamhet

9 § Med avvikelse från vad som anges om tjänstepensionsfrämmande verksamhet i 4 kap. 6 § tjänstepensionsrörelselagen (2015:000) får ett tjänstepensionsföretag som har omvandlats enligt 2 § förvalta ett bestånd av försäkringar, om

1. beståndet av försäkringar ingick i företagets verksamhet vid tidpunkten för ansökan enligt 2 §,

2. beståndet av försäkringar förvaltas i uteslutande syfte att slutregleras så snart det är möjligt, och

3. de åtaganden som följer av beståndet utgör en ringa andel av företagets samlade åtaganden.

Firma

10 § Med avvikelse från vad som anges om firma i 6 kap. 50 §, 7 kap. 89 § och 8 kap. 40 § tjänstepensionsrörelselagen (2015:000) får ett tjänstepensionsföretag, som har omvandlats enligt 2 § och under två år från det att tillstånd beviljades, i sin firma fortsätta att använda ordet försäkring, och behöver inte använda ordet tjänstepension

Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag vars firma har registrerats före ikraftträdandet av lagen (1948:433) om försäkringsrörelse behöver inte innehålla orden ömsesidig eller tjänstepension.

Hänvisning i annan författning

11 § Om det i lag eller någon annan författning förekommer hänvisning till en föreskrift som har sin motsvarighet i en bestämmelse i tjänstepensionsrörelselagen (2015:000) eller denna lag, ska den nya bestämmelsen tillämpas på företag som har omvandlats enligt 2 §.

Fortsatt giltighet av medgivna avvikelser och undantag

12 § De undantag och avvikelser från bestämmelser i försäkringsrörelselagen (2010:2043) eller lagen (1972:262) om understödsföreningar som har medgetts ett företag innan företaget omvandlats enligt 2 § och som var gällande vid tidpunkten för ansökan, ska avse motsvarande bestämmelser i lagen (2015:000) om tjänstepensionsrörelse, om inte Finansinspektionen beslutar annat i samband med prövningen enligt 3–9 §§.

Avtal med en jävskrets om tjänster

13 § I fråga om avtal som avses i 4 kap. 9 § tjänstepensionsrörelselagen (2015:000) och som har ingåtts med ett försäkringsföretag före den 1 april 2011, eller med en understödsförening före det att föreningen omvandlats enligt 2 § gäller äldre bestämmelser.

Förbehåll om lösningsrätt

14 § Om bolagsordningen i ett tjänstepensionsaktiebolag som har omvandlats enligt 2 §, innehåller förbehåll som avses i 3 kap. 3 § försäkringsrörelselagen (1982:713) och som har tagits in i bolagsordningen före den 1 april 2011, gäller förbehållet även om det avviker från 4 kap. 28 § aktiebolagslagen (2005:551).

Angivande av aktieägares person- eller organisationsnummer, m.m.

15 § Bestämmelserna i 5 kap. 5 § första stycket 2 aktiebolagslagen (2005:551) om angivande av aktieägares person- eller organisationsnummer gäller inte i fråga om aktieägare i tjänstepensionsaktiebolag

som har omvandlats enligt 2 §, om aktieägaren har förts in i aktieboken före den 1 april 2011.

Uppgift enligt 5 kap. 5 § första stycket 4 aktiebolagslagen om huruvida aktiebrev har utfärdats behöver bara lämnas om aktiebrev har utfärdats efter den 1 april 2011.

16 § Bestämmelserna i 6 kap. 2 § aktiebolagslagen (2005:551) om angivande av bolagets organisationsnummer och bolagskategori och om aktieägarens personnummer, organisationsnummer eller annat identifieringsnummer gäller inte för aktiebrev i tjänstepensionsaktiebolag som har omvandlats enligt 2 §, om aktiebrevet har lämnats ut före den 1 april 2011.

17 § Den som innehar ett aktiebrev i ett tjänstepensionsaktiebolag som har omvandlats enligt 2 § och som enligt bolagets anteckning på brevet är införd som ägare i aktieboken ska, även om införingen har skett före utgången av år 1982, likställas med den som enligt 13 § andra stycket lagen (1936:81) om skuldebrev förmodas ha rätt att göra skuldebrevet gällande, om ett förvärv från honom eller henne sker efter den nämnda tidpunkten.

Registrering och verkställande av äldre stämmobeslut

18 § Vid registrering och verkställande av ett stämmobeslut som har fattats före den 1 april 2011 i ett tjänstepensionsaktiebolag som har omvandlats enligt 2 § samt vid talan mot ett sådant beslut gäller äldre bestämmelser eller, såvitt gäller sådana beslut som avses i 16 kap. aktiebolagslagen (2005:551), bestämmelserna i den upphävda lagen (1987:464) om vissa riktade emissioner i aktie marknadsbolag, m.m.

19 § Vid registrering och versktällande av ett stämmobeslut som har fattats före den tidpunkt då en understödsförening har omvandlats enligt 2 § samt vid talan mot sådant beslut gäller äldre bestämmelser.

Registrering och verkställande av äldre styrelsebeslut

20 § Om styrelsen i ett omvandlat tjänstepensionsaktiebolag före den 1 april 2011 har fattat beslut om nyemission enligt 4 kap. 16 eller 17 §, emission av skuldebrev enligt 5 kap. 9 eller 10 § eller nedsättning av aktiekapitalet enligt 6 kap. 8 § försäkringsrörelselagen (1982:713), gäller äldre bestämmelser vid registrering och verkställande av beslutet.

Uppdelning och sammanläggning av aktier

21 § För ett omvandlat tjänstepensionsaktiebolag gäller inte bestämmelserna i 4 kap. 46–50 §§ aktiebolagslagen (2005:551) i fråga om beslut om uppdelning eller sammanläggning av aktier som har fattats före den 1 april 2011.

Revisor i ett omvandlat försäkringsaktiebolag

22 § Om ett tjänstepensionsaktiebolag vid tidpunkten för ansökan om tillstånd enligt 2 § har en revisor som inte uppfyller kraven i 11 kap. 12 § i tjänstepensionsrörelselagen (2015:000) och 9 kap. aktiebolagslagen (2005:551), får bolaget tillämpa äldre bestämmelser om en revisors kvalifikationer till dess den tid för vilken revisorn har utsetts har gått ut. Om revisorn har utsetts för en mandattid överstigande fyra år eller tills vidare, ska uppdraget som revisor anses gälla till slutet av den årsstämma som hålls under det fjärde räkenskapsåret efter revisorsvalet eller, om den tiden har löpt till ända när tillstånd beviljas, till utgången av den första årsstämman som hålls efter det att tillstånd beviljats. Revisorsval ska i sist nämnda fall ske på den årsstämman.

Revisor i en omvandlad understödsförening

23 § Om en understödsförening vid tidpunkten för ansökan om tillstånd enligt 2 § har en revisor som inte uppfyller kraven i 12 kap. 19 § i tjänstepensionsrörelselagen (2015:000), får föreningen tillämpa äldre bestämmelser om en revisors kvalifikationer till dess den tid för vilken revisorn har utsetts har gått ut. Om revisorn har utsetts för en mandattid överstigande fyra år eller tills vidare, ska

uppdraget som revisor anses gälla till slutet av den årsstämma som hålls under det fjärde räkenskapsåret efter revisorsvalet eller, om den tiden har löpt till ända när tillstånd beviljas, till utgången av den första årsstämman som hålls efter det att tillstånd beviljats. Revisorsval ska i sist nämnda fall ske på den årsstämman.

Värdeöverföring

24 § För ett tjänstepensionsföretag som har omvandlats enligt 2 § gäller äldre bestämmelser i fråga om värdeöverföring från företaget, om beräkningen ska grunda sig på en årsredovisning som har upprättats före den tidpunkt då tillstånd beviljades.

Inlösen av minoritetsaktier

25 § Om inlösen av aktier enligt 15 kap. 8 § försäkringsrörelselagen (1982:713) har påkallats före den 1 juli 2006 i ett tjänstepensionsaktiebolag som har omvandlats enligt 2 §, gäller försäkringsrörelselagen i dess lydelse vid utgången av juni 2006 i fråga om förutsättningarna för inlösen, bestämmandet av inlösenbeloppet och förfarandet.

26 § Om ett tjänstepensionsaktiebolag före sin omvandling har beslutat om emission av teckningsoptioner eller konvertibler och det i emissionsvillkoren finns bestämmelser om hur dessa instrument skall behandlas i samband med inlösen av aktier enligt 14 a kap. försäkringsrörelselagen (1982:713), gäller dessa bestämmelser även efter den tidpunkten.

Fusion m.m.

27 § För ett tjänstepensionsaktiebolag eller ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag som har omvandlats gäller äldre bestämmelser i fråga om fusion, om fusionsplanen har godkänts före den tidpunkt då tjänstepensionsföretaget fått tillstånd enligt 2 §. Detsamma gäller vid absorption av helägt dotterbolag, om fusionsplanen har upprättats före nämnda datum.

För en tjänstepensionsförening som har omvandlats enligt 2 § gäller äldre bestämmelser i fråga om överlåtelse av understöds-

förenings rörelse utan föregående likvidation, om föreningsstämman beslut om överlåtelse har fattats före den tidpunkt då tjänstepensionsföreningen fått tillstånd enligt 2 §.

28 § För ett tjänstepensionsaktiebolag eller ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag som har omvandlats enligt 2 § gäller äldre bestämmelser i fråga om frivillig överlåtelse av försäkringsbestånd, om avtalet om överlåtelse har godkänts av stämman i det överlåtande bolaget före den tidpunkt då tjänstepensionsföretaget fått tillstånd enligt 2 §.

Likvidation och konkurs

29 § För ett tjänstepensionsföretag som har omvandlats enligt 2 § gäller äldre bestämmelser för likvidation och konkurs, om beslut om konkurs eller likvidation har meddelats före den tidpunkt då tjänstepensionsföretaget fått tillstånd enligt 2 §.

Ingripande

30 § En fråga om ingripande enligt tjänstepensionsrörelselagen (2015:000) bedöms enligt äldre bestämmelser, om de omständigheter som föranleder frågan om ingripande hänför sig till tiden före den tidpunkt då tillstånd enligt 2 § beviljats. De nya bestämmelserna ska dock tillämpas, om de skulle leda till ett mindre strängt ingripande.

Överklagande av äldre beslut

31 § Beslut som har meddelats före det att tillstånd enligt 2 § beviljats överklagas enligt äldre bestämmelser.

Styrelsens förslag till ändring av bolagsordning

32 § Om ett tjänstepensionsföretags bolagsordning eller stadgar strider mot tjänstepensionsrörelselagen (2015:000) efter det att tillstånd enligt 2 § beviljats, ska styrelsen, om inte annat följer av den här lagen, till den första ordinarie stämman därefter lägga fram

förslag till ändring av bolagsordningen eller stadgarna till överensstämmelse med tjänstepensionsrörelselagen.

Ändring av bolagsordning eller stadgar före en omvandling

33 § Stämman i ett försäkringsföretag eller en understödsförening får redan före det att tillstånd enligt 2 § beviljas besluta om ändring i bolagsordningen eller stadgarna till överensstämmelse med tjänstepensionsrörelselagen (2015:000). I beslutet ska anges att ändringen gäller från och med den tidpunkten då Finansinspektionens beslut vinner laga kraft.

Säkerhetsförbindelser

34 § Bestämmelserna i 4 kap. 8 § tjänstepensionsrörelselagen (2015:000) om förbud för en tjänstepensionsförening att ställa säkerhet till förmån för tredje man gäller inte sådana förbindelser som har ingåtts av en omvandlad tjänstepensionsförening innan föreningen omvandlades.

1.3 Förslag till lag (2015:000) om årsredovisning i tjänstepensionsföretag

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag är tillämplig på tjänstepensionsföretag. Med tjänstepensionsföretag avses tjänstepensionsaktiebolag, ömsesidiga tjänstepensionsbolag och tjänstepensionsföreningar som omfattas av tjänstepensionsrörelselagen (2015:000).

Bestämmelserna om koncernredovisning i 7 kap. ska tillämpas på finansiella holdingföretag som uteslutande eller huvudsakligen förvaltar andelar i dotterföretag som är tjänstepensionsföretag eller utländska företag av motsvarande slag. Med finansiellt holdingföretag avses ett aktiebolag, ett handelsbolag eller en ekonomisk förening vars verksamhet uteslutande eller så gott som uteslutande består i att i vinstsyfte förvärva och förvalta andelar i dotterföretag.

Hänvisningarna till årsredovisningslagen

2 § När det i denna lag hänvisas till en bestämmelse i årsredovisningslagen (1995:1554) ska bestämmelsen tillämpas även om den anges gälla för aktiebolag, om inte annat särskilt föreskrivs.

Bestämmelser i årsredovisningslagen som ska tillämpas på större företag och större koncerner ska tillämpas på tjänstepensionsföretag som omfattas av denna lag, om inte annat särskilt föreskrivs.

Bestämmelser i årsredovisningslagen som gäller ekonomiska föreningar ska tillämpas på ömsesidiga tjänstepensionsbolag och tjänstepensionsföreningar, om inte annat särskilt föreskrivs.

Om bestämmelsen i årsredovisningslagen hänvisar till en annan bestämmelse i årsredovisningslagen eller till årsredovisningslagen i dess helhet, ska även hänvisningen tillämpas, om inte annat följer av bestämmelserna i denna lag eller föreskrifter som meddelats med stöd av denna lag.

Definitioner

3 § Följande bestämmelser i 1 kap. årsredovisningslagen (1995:1554) ska tillämpas:

- 3 § första stycket 2 om definition av andelar,
- 4 och 5 §§ om koncern- och intresseföretagsdefinitioner,
- 6 § om hänsynstagande till vissa rättigheter hos mellanman
- m.m., samt
- 7 § om skyldighet för moderföretag och dotterföretag att lämna varandra upplysningar.

Normgivningsbemyndigande

4 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om

1. löpande bokföring, årsbokslut, årsredovisning och koncernredovisning i tjänstepensionsföretag som omfattas av denna lag, och

2. den koncernredovisning som finansiella holdingföretag ska upprätta enligt denna lag.

5 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får föreskriva att denna lags bestämmelser, eller föreskrifter som meddelas med stöd av denna lag, om koncerner ska gälla för en grupp av företag, som inte utgör en koncern enligt 3 §, men som har en gemensam eller i huvudsak gemensam ledning.

Räkenskapsår för försäkringsföretag

6 § För tjänstepensionsföretag är kalenderår räkenskapsår om inte annat följer av 3 kap. 3 § bokföringslagen (1999:1078).

2 kap. Allmänna bestämmelser om årsredovisningen

Årsredovisningens upprättande

1 § Om rörelsen i ett tjänstepensionsföretag omfattar flera pensionsplaner, ska även en resultatanalys ingå i årsredovisningen.

2 § Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om resultatanalysens innehåll.

3 § Från denna lag får medges undantag från att lämna en resultatanalys i årsredovisningen. Frågor om sådana undantag prövas av Finansinspektionen.

Årsredovisningslagens tillämpning

4 § Följande bestämmelser om årsredovisningens innehåll i 2 kap. årsredovisningslagen (1995:1554) ska tillämpas:

- 1 § första stycket om årsredovisningens delar,
- 2 § om överskådlighet och god redovisningssed,
- 3 § om rättvisande bild,
- 4 § om andra grundläggande redovisningsprinciper,
- 5 § om form och språk,
- 6 § om valuta, samt
- 7 § första och femte–sjunde styckena om årsredovisningens undertecknande.

Särskilda regler om grundläggande redovisningsprinciper

5 § De i 4 § angivna bestämmelserna i 2 kap. årsredovisningslagen (1995:1554) ska tillämpas med avvikelse för vad som i 4 § 3 sägs om att värderingen av de olika posterna ska ske med iakttagande av rimlig försiktighet, inte gäller vid värderingen av tekniska avsättningar.

3 kap. Balansräkning och resultaträkning

Uppställningsformer för balans- och resultaträkningarna

1 § Balansräkningen ska upprättas enligt den uppställningsform som anges i bilaga 1 till denna lag. Resultaträkningen ska upprättas enligt den uppställningsform som anges i bilaga 2. Hänvisningar i denna lag till bokstäver eller siffror gäller poster i dessa uppställningsformer, om inte annat framgår.

Årsredovisningslagens tillämpning

2 § Med beaktande av det som föreskrivs i 3 § ska följande bestämmelser om balansräkningen och resultaträkningen i 3 kap. årsredovisningslagen (1995:1554) tillämpas:

- 1 § om balansräkningens innehåll,
- 2 § om resultaträkningens innehåll,
- 4 § första, tredje och fjärde styckena om uppställning och sammanslagning av poster m.m.,
- 5 § första–tredje styckena om jämförelsetal,
- 5 a § om överkursfonden,
- 6 § första stycket om fordran på insatser,
- 8 § om specificering av större periodiseringsposter,
- 9 § om avsättningar, samt
- 10 § om specificering av vissa större avsättningar.

Särskilda regler om sammanslagning av poster och åtaganden

3 § De i 2 § angivna bestämmelserna i 3 kap. årsredovisningslagen (1995:1554) ska tillämpas med följande avvikelser:

1. Vad som i 4 § fjärde stycket sägs om sammanslagning av poster som föregås av arabiska siffror gäller inte för posterna upptagna i schemat för resultaträkningen i bilaga 2 eller för sådana poster i balansräkningen som ska tas upp under Tillgångar för vilka förmånstagaren bär placeringsrisk (E) eller Tekniska avsättningar (DD och EE).

2. Inom linjen ska, utöver ställda säkerheter och ansvarsförbindelser, oåterkalleliga åtaganden som innebär risktagande anges.

Förpliktelse till följd av avtal om pensionsförmåner

4 § Förpliktelse som uppkommit till följd av avtal om tillhandahållande tjänstepensionsförmåner behöver inte tas upp som ansvarsförbindelse eller åtagande.

4 kap. Värderingsregler*Årsredovisningslagens tillämpning*

1 § Med beaktande av vad som föreskrivs i 2 § ska följande bestämmelser om värderingen i 4 kap. årsredovisningslagen (1995:1554) tillämpas:

- 2 § om immateriella anläggningstillgångar,
- 3 § om anskaffningsvärde för anläggningstillgångar,
- 4 § om avskrivning av anläggningstillgångar,
- 5 § om nedskrivning av anläggningstillgångar,
- 6–8 §§ om uppskrivning av anläggningstillgångar,
- 9 § första–fjärde styckena om värdering av omsättningstillgångar,
- 10 § om värdering av pågående arbeten,
- 11 § om varulagrets anskaffningsvärde,
- 12 § om redovisning till bestämd mängd och fast värde,
- 13 § om omräkning av fordringar och skulder i utländsk valuta,
- 13 a § om redovisning enligt kapitalandelsmetoden,
- 14 § om egna aktier,
- 14 a–14 d §§ om värdering av finansiella instrument,
- 14 e § om värdering av säkrade poster, samt
- 15 § om periodisering av vissa belopp vid upptagande av lån.

Hur värderingsreglerna ska tillämpas på ett tjänstepensionsföretags tillgångar och skulder

2 § De i 1 § angivna bestämmelserna i 4 kap. årsredovisningslagen (1995:1554) ska tillämpas med följande avvikelser:

1. 2 § ska tillämpas på immateriella tillgångar (B).
2. 3 § ska tillämpas på samtliga tillgångar, om inte annat följer av detta kapitel.

3. 4 § ska tillämpas på dels immateriella tillgångar (B), dels materiella tillgångar (C), dels finansiella tillgångar (D) samt varulager (G.I) och övriga tillgångar (G.III) som stadigvarande ska brukas eller innehas, utom när sådana tillgångar tas upp till sitt verkliga värde.

4. 5 § ska tillämpas på dels immateriella tillgångar (B), dels materiella tillgångar (C), dels finansiella tillgångar (D) samt dels varulager (G.I) och övriga tillgångar (G.III) som stadigvarande ska brukas eller innehas, utom när sådana tillgångar tas upp till sitt verkliga värde.

5. 5 § andra stycket ska tillämpas endast på tillgångar i koncernföretag och intresseföretag (D.I) samt andra finansiella tillgångar (D.I.1–7), utom när sådana tillgångar tas upp till sitt verkliga värde.

6. 6 och 8 §§ ska endast tillämpas på materiella tillgångar (C) finansiella tillgångar (D) och varulager (G.I) som stadigvarande ska innehas eller brukas, utom när sådana tillgångar tas upp till sitt verkliga värde.

7. Aktier och andelar i koncernföretag och intresseföretag får inte skrivas upp till högre värde än vad som medges av Finansinspektionen.

8. Uppskrivningsbelopp enligt 6 § får endast användas för ökning av aktiekapitalet genom fondemission eller för avsättning till en uppskrivningsfond (AA.III).

9. 7 § första stycket 2 och andra stycket om användning av uppskrivningsfonden för att täcka förlust får inte tillämpas.

10. 9 § ska tillämpas på dels fordringar (F), dels kassa och bank (G.II), dels sådana materiella tillgångar och varulager (G.I) och övriga tillgångar (G.III) som inte stadigvarande ska brukas eller innehas, utom när sådana tillgångar tas upp till sitt verkliga värde.

11. 12 § ska tillämpas på materiella tillgångar och varulager (C.II och G.I).

12. 13 a § får om det finns särskilda skäl och efter Finansinspektionens medgivande tillämpas även av andra tjänstepensionsföretag än sådana företag som det hänvisas till i den bestämmelsen.

13. Finansiella instrument ska tas upp till sitt verkliga värde om det är förenligt med 14 a §.

14. Tjänstepensionsföretag som omfattas av denna lag får tillämpa 14 b § tredje stycket.

15. Tillgångar för vilka förmånstagaren bär placeringsrisken (E) ska alltid tas upp till sitt verkliga värde.

Periodisering av överkurs och underkurs

3 § Om erlagt belopp för räntebärande värdepapper eller lånefordringar som inte tas upp till sitt verkliga värde enligt 4 kap. 14 a § årsredovisningslagen (1995:1554) överstiger eller underskrider det belopp som ska erhållas på förfallodagen (överkurs respektive underkurs), ska mellanskillnaden periodiseras.

Vid beräkning av anskaffningsvärdet för räntebärande värdepapper och lånefordringar ska sådan periodisering av över- eller underkurs som avses i första stycket beaktas.

En periodisering enligt första stycket får underlåtas under samma förutsättningar som de som anges i 4 kap. 15 § andra meningen årsredovisningslagen. Om en periodisering underlåts ska upplysning om förhållandet lämnas i en not.

Värdering av vissa materiella tillgångar till verkligt värde

4 § Byggnad och mark (C.I) får tas upp till sitt verkliga värde.

Värdering enligt första stycket får ske bara om alla tillgångar som ingår i posten värderas på samma sätt.

5 § Vinster eller förluster som uppkommer när tillgångar tas upp till sitt verkliga värde enligt 4 § denna lag eller 4 kap. 14 a eller 14 e § årsredovisningslagen (1995:1554) ska redovisas som särskilda poster i resultaträkningen, om inte värdeförändringen ska redovisas i en fond för verkligt värde enligt 4 kap. 14 d § andra stycket samma lag.

Upplysningar om en alternativ värdering av tillgångar

6 § Om materiella tillgångar (C) samt finansiella tillgångar (D) i balansräkningen värderas med utgångspunkt i anskaffningsvärdet, ska upplysningar om en värdering till verkligt värde lämnas i en not. Upplysningarna ska lämnas fördelade på de i balansräkningen enligt bilaga 1 upptagna tillgångsposterna. När materiella tillgångar (C) eller finansiella tillgångar (D) i balansräkningen värderas till verkligt värde enligt 5 § eller 4 kap. 14 a eller 14 e § årsredovisningslagen (1995:1554), ska på samma sätt upplysningar om en värdering med utgångspunkt i anskaffningsvärdet lämnas i en not.

Upplýsningar om tillgångar för vilka förmånstagaren bär placeringsrisk

7 § Upplýsningar ska alltid lämnas i en not om en värdering med utgångspunkt i anskaffningsvärdet avseende tillgångar för vilka förmånstagaren bär placeringsrisken (E).

Förutbetalda anskaffningskostnader

8 § Direkta och indirekta anskaffningskostnader som har ett klart samband med tecknande av avtal om tjänstepensionsförmån får tas upp som tillgång, om de är av väsentligt värde för den bedrivna rörelsen under kommande år.

Redovisning av tekniska avsättningar

9 § De tekniska avsättningarna (DD och EE) ska motsvara belopp som krävs för att företaget ska kunna uppfylla alla åtaganden som skäligen kan förväntas uppkomma med anledning av ingångna avtal om tjänstepensionsförmåner.

10 § De ekonomiska och aktuariella beräkningar som ett tjänstepensionsföretag gör vid värdering av de tekniska avsättningarna ska grundas på aktsamma antaganden.

5 kap. Tilläggsupplýsningar*Årsredovisningslagens tillämpning*

1 § Utöver vad som följer av övriga bestämmelser i denna lag ska årsredovisningen innehålla de upplýsningar som anges i 3–6 §§ nedan. Upplýsningarna ska lämnas i noter. Om det inte står i strid med kravet på överskådlighet, får upplýsningarna i stället lämnas i balansräkningen eller resultaträkningen. Vidare ska, med beaktande av vad som föreskrivs i 2 §, följande bestämmelser om tilläggsupplýsningar i 5 kap. årsredovisningslagen (1995:1554) tillämpas:

- 1 § andra stycket om hänvisningar till noter,
- 2 § om värderings- och omräkningsprinciper,

- 3 § första–tredje styckena om anläggningstillgångar,
- 4 a–4 c §§ om finansiella instrument,
- 5 § om uppskrivningsfond och fond för verkligt värde,
- 7 § om inköp och försäljning mellan koncernföretag,
- 8 och 9 §§ om uppgifter om dotterföretag och vissa andra företag,
- 10 § andra stycket om kort- och långfristiga balansposter,
- 11 § första och andra styckena om ställda säkerheter,
- 11 a § första stycket om ekonomiska arrangemang som inte redovisas i balansräkningen,
- 12 § om lån till ledande befattningshavare,
- 12 a § första och tredje styckena samt 12 b § om transaktioner med närstående,
- 13 § om konvertibla lån,
- 14 § andra och tredje styckena om förändringar i eget kapital m.m.,
- 15 § andra stycket om förändring i eget kapital,
- 16 och 17 §§ om upplysningar om skatt,
- 18 § om medelantalet anställda under räkenskapsåret,
- 18 b § om könsfördelningen bland ledande befattningshavare,
- 19–21 §§ om löner, andra ersättningar och sociala kostnader,
- 22 § om pensioner och liknande förmåner,
- 23 § om tidigare styrelse och verkställande direktör,
- 24 § om suppleanter och vice verkställande direktör,
- 25 § om avtal om avgångsvederlag,
- 26 § om uppgift om moderföretag, samt
- 27 § om europabolag och europakooperativ.

Vid tillämpningen av 5 kap. 20 och 22 §§ årsredovisningslagen ska samtliga företag som omfattas av denna lag anses som publika aktiebolag.

Särskilda regler om tilläggsupplysningar

2 § De i 1 § angivna bestämmelserna i 5 kap. årsredovisningslagen (1995:1554) ska tillämpas med följande avvikelser:

1. Utöver värderings- och omräkningsprinciper enligt 2 § ska det anges vilket belopp som respektive värderingsprincip resulterat i.

2. 3 § första stycket ska tillämpas på dels immateriella tillgångar (B), dels byggnader och mark (C.I), dels tillgångar i koncernföretag och intresseföretag (D.I).

3. 3 § andra och tredje styckena ska tillämpas på dels immateriella tillgångar (B), dels materiella tillgångar (C), dels finansiella tillgångar (D) dels varulager (G.I) och övriga tillgångar (G.III) som stadigvarande ska brukas eller innehas.

4. Fråga om tillstånd enligt 9 § andra stycket att utelämnat uppgifter om dotterföretag och vissa andra företag prövas av Finansinspektionen.

5. 10 § andra stycket om kort- och långfristiga balansposter ska tillämpas endast beträffande de skulder som förfaller till betalning senare än fem år efter balansdagen.

6. Utgifter och inkomster enligt 14 § andra stycket för egna aktier ska redovisas mot bundet eget kapital i tjänstepensionsaktiebolag som inte får dela ut vinst.

Upplysningar om tillgångar

3 § Utöver vad som följer av 1 § ska följande uppgifter lämnas om tillgångar:

1. Byggnader och mark som används för den egna verksamheten ska anges.

2. Övriga lånefordringar (D.II.5) ska specificeras på belopp för vilka avtal om tjänstepensionsförmåner utgör huvudsaklig säkerhet och, om resterande belopp är väsentligt, även i övrigt specificeras till storlek och art.

3. Större belopp i posterna Övriga finansiella tillgångar (D.II.7) och Övriga tillgångar (G.III), ska specificeras till storlek och art.

4. Tillgångar för villkorad återbäring (E.2) ska delas upp på tillgångar för vilka förmånstagaren direkt respektive indirekt bär placeringsrisk.

5. Förutbetalda anskaffningskostnader (H.III) hänförliga till förmåner där förmånstagaren bär placeringsrisk ska anges.

6. Om det bokförda värdet för räntebärande värdepapper överstiger eller underskrider det belopp som ska infrias på förfalldagen, ska mellanskillnaden anges. Summan av överstigande belopp ska anges för sig och summan av underskridande belopp ska anges för sig.

Upplysningar om eget kapital

4 § Utöver det som följer av 1 § ska följande uppgifter lämnas om eget kapital:

1. I tjänstepensionsföretag som inte får dela ut vinst ska som bundet eget kapital tas upp Aktiekapital, Garantikapital, Verksamhetskaptal, Överkursfond, Förlagsinsatser, Konsolideringsfond, Kapitalandelsfond, Fond för verkligt värde och vinst eller förlust för räkenskapsåret. Förlust för räkenskapsåret tas därvid upp som avdragspost.

2. I tjänstepensionsföretag som får dela ut vinst ska eget kapital delas upp i bundet eget kapital och fritt eget kapital eller ansamlad förlust. Under bundet eget kapital ska tas upp Aktiekapital, Garantikapital, Verksamhetskaptal, Förlagsinsatser, Uppskrivningsfond, Reservfond, Kapitalandelsfond och Fond för verkligt värde. Under fritt eget kapital eller ansamlad förlust ska tas upp fria fonder, var för sig, balanserad vinst eller förlust samt vinst eller förlust för räkenskapsåret. Balanserad förlust och förlust för räkenskapsåret tas därvid upp som avdragsposter.

3. Tjänstepensionsföretag som får dela ut vinst ska lämna närmare upplysningar om det belopp av fritt eget kapital som inte kan anses utdelningsbart med hänsyn till bestämmelserna i 4 kap. 1 § tjänstepensionsrörelselagen (2015:000) och 17 kap. 3 § tredje stycket aktiebolagslagen (2005:551) och om de förhållanden som motiverar bedömningen.

4. Tjänstepensionsföretag ska lämna upplysning om belopp som inte får användas för vinstutdelning eller förlusttäckning enligt bolagsordning eller stadgar.

5. Garantikapital, verksamhetskaptal och förlagsinsatser i annan valuta än redovisningsvalutan, ska räknas om enligt växelkursen på balansdagen. Skillnaden mellan det omräknade beloppet och motsvarande belopp vid räkenskapsårets ingång ska

– i ömsesidiga tjänstepensionsbolag som får dela ut vinst samt tjänstepensionsföreningar som får dela ut vinst, föras mot Balanserad vinst eller förlust, och

– i ömsesidiga tjänstepensionsbolag som inte får dela ut vinst och tjänstepensionsföreningar som inte får dela ut vinst föras mot Andra fonder.

Upplysningar om tekniska avsättningar

5 § Utöver det som följer av 1 § ska följande uppgifter lämnas om avsättningar:

1. Om garanterad återbäring i posten Avsättning för pensionsförmåner(DD.1) uppgår till väsentligt belopp, ska beloppet anges.

2. Belopp som ingår i posten Övriga tekniska avsättningar (DD.6) ska specificeras till storlek och art.

3. Om avvecklingsresultat uppgår till väsentligt belopp ska det anges i en not med fördelning på kategori av förmån och belopp. Med avvecklingsresultat avses skillnaden mellan å ena sidan avsättningen för oreglerade förmåner från föregående år vid räkenskapsårets ingång, efter avdrag för under räkenskapsåret gjorda utbetalningar av ersättningar för förmåner från föregående år, och å andra sidan avsättningen för oreglerade förmåner från föregående år vid räkenskapsårets slut.

4. Villkorad återbäring (EE.2) ska delas upp på avsättningar för vilka förmånstagaren direkt respektive indirekt bär risk.

5. Ett tjänstepensionsföretag ska lämna upplysningar om de antaganden som används för att beräkna de tekniska avsättningarna. Upplysningar ska omfatta de viktigaste särdragen hos de aktuella kollektiven och pensionsplanerna.

Upplysningar om resultaträkningens poster

6 § Utöver vad som följer av 1 § ska följande uppgifter lämnas om resultaträkningens poster:

1. Premieinkomst (post I.1) ska fördelas enligt följande indelningsgrunder

I huvudförmåner

a) förmånsbestämda förmåner

b) avgiftsbestämda förmåner

II tilläggsförmåner

a) förmånsbestämda förmåner

b) avgiftsbestämda förmåner

2. Uppgift ska lämnas om det sammanlagda beloppet av total premieinkomst, brutto, för tjänstepensionsförmåner som tecknats av företaget i

- a) Sverige,
 - b) andra länder som ingår i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, samt
 - c) övriga länder.
3. Beloppet för erlagda respektive erhållna provisioner under räkenskapsåret ska anges i en not.

Upplysningar om förmåner där förmånstagaren bär placeringsrisk

7 § Uppgift ska lämnas om årets inbetalda premier avseende förmåner där förmånstagaren bär placeringsrisk.

8 § Uppgift ska lämnas om årets utbetalda förmåner avseende förmåner där förmånstagaren bär placeringsrisk.

Upplysningar om koncern- och intresseföretag

9 § Utöver vad som följer av 1 § ska för var och en av posterna under Fordringar (F) och Skulder (HH) uppgifter lämnas om de belopp som avser koncernföretag och om de belopp som avser intresseföretag.

6 kap. Förvaltningsberättelse m.m.

Årsredovisningslagens tillämpning

1 § Med beaktande av det som föreskrivs i andra stycket ska följande bestämmelser i 6 kap. årsredovisningslagen (1995:1554) tillämpas:

- 1 § första–fjärde styckena om förvaltningsberättelsens innehåll,
- 2 § om förslag till dispositioner av vinst eller förlust m.m. och
- 2 a § om vissa upplysningar i förvaltningsberättelsen i aktiebolag vars aktier är upptagna till handel på en reglerad marknad eller en motsvarande marknad utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Det som sägs i 6 kap. 1 § andra stycket 6–8 årsredovisningslagen om upplysningar om kvotvärde ska dock i stället avse nominellt belopp.

Tjänstepensionsaktiebolag, vars aktier är upptagna till handel på en reglerad marknad i Sverige, ska även tillämpa 6 kap. 1 a § årsredovisningslagen om förvaltningsberättelsens innehåll.

Tjänstepensionsaktiebolag, vars aktier, teckningsoptioner eller skuldebrev är upptagna till handel på en reglerad marknad, ska även tillämpa 6 kap. 6–9 §§ årsredovisningslagen om bolagsstyrningsrapport.

Särskilda upplysningar i förvaltningsberättelsen

2 § Utöver vad som följer av 1 § ska i förvaltningsberättelsen upplysningar lämnas om

1. resultat före kapitalförvaltning och resultat där förmånstagaren bär placeringsrisk, resultat av kapitalförvaltning samt resultat av förmåner där förmånstagaren bär placeringsrisk för vart och ett av de fem senaste räkenskapsåren,

2. företagets konsolidering med avseende på kapitalstyrka vid utgången av vart och ett av de fem senaste räkenskapsåren.

Resultatanalys

3 § Tjänstepensionsföretag ska i resultatanalysen, fördelat på tilläggsförmåner och huvudförmåner, lämna upplysningar om tillgångar, tekniska avsättningar (DD och EE), konsolideringsfond, intäkter, kostnader och rörelseresultat.

7 kap. Koncernredovisning

Koncernredovisningens upprättande

1 § Tjänstepensionsföretag som är moderföretag och sådana finansiella holdingföretag som avses i 1 kap. 1 § andra stycket ska för varje räkenskapsår upprätta koncernredovisning enligt denna lag, om inte annat följer av 2 §.

Årsredovisningslagens tillämpning

2 § Med beaktande av vad som föreskrivs i 3 § ska följande bestämmelser om koncernredovisning i 7 kap. årsredovisningslagen (1995:1554) tillämpas:

- 3 a § om när koncernredovisning inte behöver upprättas,
- 4 § 1–4 om koncernredovisningens delar,
- 5 § om dotterföretag som ska omfattas av koncernredovisningen,
- 6 § om överskådlighet, god redovisningssed och rättvisande bild,
- 7 § andra stycket om valuta,
- 8 § första meningen om allmänna krav på koncernbalansräkningen och koncernresultaträkningen,
- 9 § om minoritetsandelar,
- 10 § om balansdag,
- 12 § om enhetliga principer för koncernredovisningen och årsredovisningen,
- 13 § om elimineringar mellan koncernföretag,
- 15 § om förändringar i koncernens sammansättning,
- 16 och 17 §§ om uppgifter om dotterföretag och vissa andra företag,
- 18–23 §§ om hur dotterföretag ska räknas in i koncernredovisningen,
- 25–30 §§ om hur andelar i intresseföretag och vissa andra företag ska räknas in i koncernredovisningen, och 31 § andra och tredje styckena om koncernens system för intern kontroll och riskhantering.

Särskilda regler om när koncernredovisning inte behöver upprättas

3 § De i 2 § angivna bestämmelserna i 7 kap. årsredovisningslagen (1995:1554) ska tillämpas med följande avvikelser:

1. I stället för den i 10 § föreskrivna tiden gäller en tid om sex månader.

2. Det som anges i 12 § första och tredje styckena om att andra värderingsprinciper får användas än i moderföretagets årsredovisning och att koncernföretagets tillgångar, avsättningar och skulder inte behöver räknas om, gäller även tillgångar vars värdering påverkar eller bestämmer förmånstagarnas rättigheter och avsätt-

ningar som värderas med regler specifika för tjänstepensionsrörelse. I sådant fall ska upplysning om detta lämnas i en not.

3. Fråga om tillstånd enligt 17 § att utelämna uppgifter om dotterföretag och vissa andra företag prövas av Finansinspektionen.

Allmänna regler för koncernredovisningen

4 § För koncernredovisningen gäller i tillämpliga delar

1. de allmänna bestämmelserna om årsredovisningen i 2 kap. 2 §, med undantag för hänvisningarna till 2 kap. 1–3 §§ årsredovisningslagen (1995:1554),

2. bestämmelserna om balansräkning och resultaträkning i 3 kap., med det tillägget att vad som avsatts till kapitalandelsfonden ska tas upp i koncernbalansräkningen som bundet eget kapital under Andra fonder (AA.V),

3. bestämmelserna om värderingsregler i 4 kap.,

4. bestämmelserna om tilläggsupplysningar i 5 kap., med undantag för 2 § 4 och hänvisningarna till 5 kap. 8, 9 och 26 §§ årsredovisningslagen, samt

5. bestämmelserna om upplysningarna i förvaltningsberättelsen i 6 kap. 1 § första stycket och 2 §, med undantag för hänvisningen till 6 kap. 2 § årsredovisningslagen.

Trots vad som följer av första stycket 4 får uppgifter enligt 5 kap. 20 § tredje stycket tredje meningen och 5 kap. 22 § andra stycket tredje meningen årsredovisningslagen utelämnas i fråga om dotterföretag. Vid tillämpningen av dessa bestämmelser ska dock de lämnade uppgifterna innefatta även löner och andra förmåner från koncernföretag.

Koncernredovisning i moderföretag som omfattas av IAS-förordningen

5 § Företag som avses i 1 § och som omfattas av artikel 4 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1606/2002 av den 19 juli 2002 om tillämpning av internationella redovisningsstandarder ska tillämpa enbart följande bestämmelser i detta kapitel:

1. 1 § om skyldighet att upprätta koncernredovisning,

2. 2 § vad gäller hänvisningarna till

- a) 7 kap. 3 a § årsredovisningslagen (1995:1554) om när koncernredovisning inte behöver upprättas,
- b) 7 kap. 4 § första stycket 4 samma lag om förvaltningsberättelse,
- c) 7 kap. 12 § första stycket samma lag om enhetliga värderingsprinciper,
- d) 7 kap. 31 § andra och tredje styckena samma lag om koncernens system för intern kontroll och riskhantering,
 - 3. 4 § vad gäller hänvisningarna till
 - a) 2 kap. 2 § denna lag, i den del paragrafen hänvisar till årsredovisningslagens bestämmelser i 2 kap. 5 § om språk och form samt 2 kap. 7 § om undertecknande,
 - b) 5 kap. 1 § denna lag, i den del paragrafen hänvisar till följande bestämmelser i 5 kap. årsredovisningslagen:
 - 12 § om lån till ledande befattningshavare,
 - 18 § om medelantalet anställda under räkenskapsåret,
 - 18 b § om könsfördelningen bland ledande befattningshavare,
 - 20 § första stycket 1 och andra och tredje styckena samt 21 § om löner, ersättningar och sociala kostnader,
 - 22 § om pensioner och liknande förmåner,
 - 23 § om tidigare styrelse och verkställande direktör,
 - 24 § om suppleanter och vice verkställande direktör, samt
 - 25 § om avtal om avgångsvederlag,
 - c) 5 kap. 3 § 4 denna lag om villkorad återbäring,
 - d) 5 kap. 4 § 1–3 och denna lag om eget kapital,
 - e) 5 kap. 5 § 1 och 3 om avsättningar,
 - f) 6 kap. 1 § denna lag, i den del paragrafen hänvisar till 6 kap. 1 § första–tredje styckena årsredovisningslagen om förvaltningsberättelsens innehåll, samt
 - g) 6 kap. 2 § 1 och 2 denna lag om särskilda upplysningar i förvaltningsberättelsen.

Företaget behöver inte lämna upplysningar enligt 6 kap. 1 § om upplysningarna lämnas på annan plats i redovisningen. I sådant fall ska förvaltningsberättelsen innehålla en hänvisning till den plats där uppgifterna har lämnats.

6 § Företag som avses i 1 § men som inte omfattas av artikel 4 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1606/2002 av den 19 juli 2002 om tillämpning av internationella redovisningsstandarder får upprätta koncernredovisning i enlighet med dessa internationella redovisningsstandarder. I sådant fall tillämpas 5 §.

8 kap. Offentlighet

Registreringsmyndighet

1 § Bolagsverket är registreringsmyndighet för tjänstepensionsföretag.

Årsredovisningslagens tillämpning

2 § Följande bestämmelser i 8 kap. årsredovisningslagen (1995:1554) ska tillämpas

- 14 och 15 §§ om publicering av årsredovisningen,
- 15 a § om offentliggörande av bolagsstyrningsrapport, samt
- 16 § 2 om utelämnande av uppgift i koncernredovisningen.

Årsredovisningens avlämnande till revisorerna

3 § Årsredovisningen för det förflutna räkenskapsåret ska lämnas till revisorerna och lekmannarevisorerna senast en månad före ordinarie stämma.

Ingivande till registreringsmyndighet

4 § Tjänstepensionsföretag ska ge in bestyrkta kopior av årsredovisningen och revisionsberättelsen för det förflutna räkenskapsåret till registreringsmyndigheten inom en månad efter det att resultaträkningen och balansräkningen blivit fastställda.

På kopian av årsredovisningen ska en styrelseledamot eller den verkställande direktören teckna bevis om att balansräkningen och resultaträkningen har fastställts. Uppgift ska också lämnas om fastställsedagen. Beviset ska även innehålla uppgift om stämmans beslut när det gäller tjänstepensionsföretagets vinst eller förlust.

Med en bestyrkt kopia jämföras vid tillämpningen av denna lag ett elektroniskt original.

5 § Handlingar som avses i 4 § får överföras elektroniskt till registreringsmyndigheten.

Ett bevis om fastställelse enligt 4 § andra stycket får under-tecknas med en elektronisk signatur.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om

1. elektronisk överföring till registreringsmyndigheten av sådana handlingar som avses i 4 §,
2. bestyrkande av att en elektronisk kopia överensstämmer med originalet, och
3. den elektroniska signaturen enligt andra stycket.

Registrering i tjänstepensionsföretagsregistret

6 § Registreringsmyndigheten ska registrera årsredovisning och revisionsberättelse för tjänstepensionsaktiebolag i tjänstepensionsföretagsregistret.

Registreringen ska göras på svenska. Om ett tjänstepensionsaktiebolag som en registrering avser begär det, ska registreringen dessutom göras på något annat officiellt språk inom Europeiska unionen eller på norska eller isländska.

Den som begär att en registrering ska göras på något annat språk än svenska ska, om inte registreringsmyndigheten beslutar något annat, ge in en översättning till det språket av de uppgifter eller handlingar som ska registreras. Översättningen ska vara gjord av en översättare som är auktoriserad eller har motsvarande utländsk behörighet.

Kungörande

7 § När årsredovisning och revisionsberättelse enligt 4 och 5 §§ har getts in till registreringsmyndigheten, ska myndigheten kungöra detta i en tidning.

I fråga om tjänstepensionsaktiebolag ska en kungörelse skrivas på samma språk som registreringen i tjänstepensionsföretagsregistret.

Vite

8 § Verkställande direktör eller styrelseledamot i ett tjänstepensionsföretag som enligt denna lag ska ge in redovisningshandling eller revisionsberättelse till registreringsmyndigheten, kan av myndigheten föreläggas vid vite att fullgöra denna skyldighet.

Fråga om utdömande av vitet prövas av registreringsmyndigheten.

Koncernredovisning och koncernrevisionsberättelse

9 § Detta kapitel tillämpas också på koncernredovisning och koncernrevisionsberättelse.

9 kap. Delårsrapport*Skyldighet att lämna delårsrapport*

1 § Bestämmelser om företag som ska lämna delårsrapport finns i 16 kap. lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden.

Årsredovisningslagens tillämpning

2 § Bestämmelserna om delårsrapport i 9 kap. årsredovisningslagen (1995:1554) ska tillämpas med undantag för 1 § första stycket och andra stycket andra och tredje meningarna samt hänvisningen i 2 § första stycket till 8 kap. 3 b §. En delårsrapport i ett tjänstepensionsaktiebolag som ges in till registreringsmyndigheten ska registreras enligt 8 kap. 6 § denna lag.

10 kap. Överklagande

1 § Beslut som Finansinspektionen eller registreringsmyndigheten meddelar enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Detta gäller dock inte beslut i ärenden som avses i 20 § första stycket 5 förvaltningslagen (1986:223).

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

Bilaga 1 Uppställningsform för balansräkning*TILLGÅNGAR*

- A. Tecknat ej inbetalt kapital
- B. Immateriella tillgångar
 - I Goodwill
 - II Andra immateriella tillgångar
- C. Materiella tillgångar
 - I Byggnader och mark
 - II Övriga materiella tillgångar
- D. Finansiella tillgångar
 - I Tillgångar i koncernföretag och intresseföretag
 - 1. Aktier och andelar i koncernföretag
 - 2. Räntebärande värdepapper emitterade av, och lån till, koncernföretag
 - 3. Aktier och andelar i intresseföretag
 - 4. Räntebärande värdepapper emitterade av, och lån till, intresseföretag
 - II Andra finansiella tillgångar
 - 1. Aktier och andelar
 - 2. Obligationer och andra räntebärande värdepapper
 - 3. Andelar i investeringspooler
 - 4. Lån med säkerhet i fast egendom
 - 5. Övriga lånefordringar
 - 6. Utlåning till kreditinstitut
 - 7. Övriga finansiella tillgångar
- E. Tillgångar för vilka förmånstagaren bär placeringsrisk
 - 1. Tillgångar för fondanknutna pensionsförmåner
 - 2. Tillgångar för villkorad återbäring
- F. Fordringar
- G. Andra tillgångar
 - I Varulager
 - II Kassa och bank
 - III Övriga tillgångar
- H. Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter
 - I Upplupna ränteintäkter
 - II Upplupna hyresintäkter
 - III Förutbetalda anskaffningskostnader
 - IV Övriga förutbetalda kostnader och upplupna intäkter

EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER

- AA. Eget kapital
 - I Aktiekapital, Garantikapital eller Verksamhetskapital
 - II Överkursfond
 - III Uppskrivningsfond
 - IV Konsolideringsfond
 - V Andra fonder
 - 1. Reservfond
 - 2. Kapitalandelsfond
 - 3. Fond för verkligt värde
 - 4. Övriga fonder
 - VI Balanserad vinst eller förlust
 - VII Årets resultat
- BB. Obeskattade reserver
- CC. Efterställda skulder
- DD. Tekniska avsättningar
 - 1. Avsättning för pensionsförmåner
 - 2. Ej intjänade premier
 - 3. Oreglerade förmåner
 - 4. Återbäring och rabatter
 - 6. Övriga tekniska avsättningar
- EE. Teknisk avsättning för pensionsförmåner för vilka förmånstagaren bär risk
 - 1. Fondanknutna pensionsförmåner
 - 2. Villkorad återbäring
- FF. Andra avsättningar
 - 1. Pensioner och liknande förpliktelser
 - 2. Skatter
 - 3. Övriga avsättningar
- GG. Skulder
 - I Obligationslån
 - II Skulder till kreditinstitut
 - III Övriga finansiella skulder
 - IV Övriga skulder
- HH. Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter
 - I Upplupna kostnader
 - II Förutbetalda intäkter

POSTER INOM LINJEN

- I Panter och därmed jämförliga säkerheter ställda för egna skulder och för såsom avsättningar redovisade förpliktelser, varje slag för sig
- II Övriga ställda panter och jämförliga säkerheter, varje slag för sig
- III Ansvarsförbindelser
 - 1. Garantier
 - 2. Pensionsförpliktelser som ej upptagits bland avsättningar och ej har täckning i pensionsstiftelses förmögenhet
 - 3. Övriga ansvarsförbindelser
- IV Åtaganden
 - 1. Åtaganden till följd av återköpstransaktioner
 - 2. Övriga åtaganden

Bilaga 2 Uppställningsform för resultaträkningen

I. Resultat före kapitalförvaltning och resultat där förmånstagaren bär placeringsrisk

1. Premieintäkter
 - a. Premieinkomst
 - b. Förändring i Avsättning för ej intjänade premier
3. Övriga tekniska intäkter
4. Ersättningar för pensionsförmåner
 - a. Utbetalda pensionsförmåner
 - b. Förändring i Avsättning för oreglerade förmåner
5. Förändring i avsättning för pensionsförmåner
6. Förändring i Övriga tekniska avsättningar
7. Återbäring och rabatter
8. Driftskostnader
9. Övriga tekniska kostnader
10. Resultat före kapitalförvaltning och resultat där förmånstagaren bär placeringsrisk (införs som post IV.1)

II. Resultat av kapitalförvaltning

1. Kapitalavkastning, intäkter
2. Orealiserade vinster på finansiella tillgångar
3. Orealiserade vinster på materiella tillgångar
4. Värdeökning på övriga tillgångar
5. Kapitalavkastning, kostnader
6. Orealiserade förluster på finansiella tillgångar
7. Orealiserade förluster på materiella tillgångar
8. Resultat av kapitalförvaltning (införs som post IV.2)

III. Resultat av förmåner där förmånstagaren bär placeringsrisk

1. Intäkter
2. Återbäring och rabatter
3. Driftskostnader
4. Övriga kostnader
5. Värdeökning på tillgångar för vilka förmånstagaren bär placeringsrisk
 - a) Värdeökning på tillgångar för fondanknutna förmåner

- b) Värdeökning på tillgångar för villkorad återbäring
- 6. Värdeminskning på tillgångar för vilka förmånstagaren bär placeringsrisk
 - a) Värdeminskning på fondanknutna förmåner
 - b) Värdeminskning på tillgångar för villkorad återbäring
- 7. Förändring i tekniska avsättningar där förmånstagaren bär placeringsrisk
 - a) Fondanknutna förmåner
 - b) Villkorad återbäring
- 8. Resultat av förmåner där förmånstagaren bär placeringsrisk (införs som post IV.3)

IV. ICKE-TEKNISK REDOVISNING

- 1. Resultat före kapitalförvaltning och förmåner där förmånstagaren bär placeringsrisk (post I.10)
- 2. Resultat av kapitalförvaltning (post II.8)
- 3. Resultat av förmåner där förmånstagaren bär placeringsrisk (post III. 8)
- 4. Övriga intäkter
- 5. Övriga kostnader
- 6. Bokslutsdispositioner
- 7. Skatt på årets resultat
- 8. Övriga skatter
- 9. Årets resultat

1.4 Förslag till lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244)

Härigenom föreskivs i fråga om skatteförfarandelagen (2011:1244), dels att 22 kap. 8–10 och 12 §§ ska ha följande lydelse, dels att det närmast före 22 kap. 8, 10 och 12 §§ ska införas rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

*Pensionsförsäkringar
och pensionssparkonton*

Kontrolluppgift ska lämnas om pensionsförsäkringar och pensionssparkonton.

Kontrolluppgift ska lämnas för fysiska personer och dödsbon av försäkringsgivare och pensionssparinstitut.

I kontrolluppgiften ska uppgift lämnas om betalda premier och gjorda inbetalningar för vilka avdrag får göras enligt 59 kap. 2 § inkomstskattelagen (1999:1229).

Föreslagen lydelse

22 kap.

*Pensionsförsäkringar,
tjänstepensionsförmånsavtal och
pensionssparkonton*

8 §

Kontrolluppgift ska lämnas om pensionsförsäkringar, *avtal om pensionsförmåner* och pensionssparkonton.

Kontrolluppgift ska lämnas för fysiska personer och dödsbon av försäkringsgivare, *tjänstepensionsföretag* och pensionssparinstitut.

9 §

Kontrolluppgift ska lämnas om

1. sådan överföring av hela värdet i en pensionsförsäkring som avses i 58 kap. 18 § tredje stycket inkomstskattelagen (1999:1229), och

2. försäkringsgivares överlåtelse eller överföring av en pensionsförsäkring till en annan försäkringsgivare eller till en

1. sådan överföring av hela värdet i en pensionsförsäkring som avses i 58 kap. 18 § tredje stycket inkomstskattelagen (1999:1229),

2. försäkringsgivares överlåtelse eller överföring av en pensionsförsäkring till en annan försäkringsgivare eller till en

annan del av försäkringsgivarens verksamhet.

Kontrolluppgift ska lämnas för juridiska personer och fysiska personer av den försäkringsgivare som överfört värdet i försäkringen eller överlåtit eller överfört försäkringen.

I kontrolluppgiften ska uppgift lämnas om det överlåtna eller överförda värdet. Kontrolluppgiften ska också innehålla nödvändiga identifikationsuppgifter för försäkringstagaren, den försäkrade och den mottagande försäkringsgivaren.

Avskattning av pensionsförsäkring

Kontrolluppgift ska lämnas om omständigheter som medför eller kan medföra avskattning av en pensionsförsäkring enligt 58 kap. 19 eller 19 a § inkomstskattelagen (1999:1229).

annan del av försäkringsgivarens verksamhet, och

3. tjänstepensionsföretags överlåtelse eller överföring av ett avtal om pensionsförmåner till annat tjänstepensionsföretag.

Kontrolluppgift ska lämnas för juridiska personer och fysiska personer av den försäkringsgivare eller det tjänstepensionsföretag som överfört värdet i försäkringen eller avtalet om tjänstepensionsförmåner eller överlåtit eller överfört försäkringen eller avtalet om pensionsförmåner.

I kontrolluppgiften ska uppgift lämnas om det överlåtna eller överförda värdet. Kontrolluppgiften ska också innehålla nödvändiga identifikationsuppgifter för

1. försäkringstagaren, den försäkrade och den mottagande försäkringsgivaren, eller

2. tjänstepensionstecknaren, den tjänstepensionsberättigade och det mottagande tjänstepensionsföretaget.

Avskattning av pensionsförsäkring och tjänstepensionsförmånsavtal

10 §

Kontrolluppgift ska lämnas om omständigheter som medför eller kan medföra avskattning av en pensionsförsäkring eller avtal om pensionsförmåner enligt 58 kap. 19 eller 19 a § inkomstskattelagen (1999:1229).

Kontrolluppgift ska lämnas för fysiska personer och dödsbon av försäkringsgivare.

I kontrolluppgiften ska uppgift lämnas om den omständighet som medför eller kan medföra avskattning och det kapital som hänför sig till försäkringen när omständigheten inträffar. Kontrolluppgiften ska också innehålla nödvändiga identifikationsuppgifter för försäkringstagaren och den försäkrade.

Underlag för avkastningsskatt på livförsäkringar

Kontrolluppgift ska lämnas om sådan försäkring eller sådant avtal om tjänstepension som avses i 2 § första stycket 6–10 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel.

Kontrolluppgift ska lämnas för juridiska personer och fysiska personer av försäkringsgivare och tjänstepensionsinstitut.

I kontrolluppgiften ska uppgift lämnas om kapitalunderlag för försäkringen respektive avtalet om tjänstepension beräknat enligt 3 a–3 c §§ lagen om

Kontrolluppgift ska lämnas för fysiska personer och dödsbon av försäkringsgivare *och tjänstepensionsföretag*.

I kontrolluppgiften ska uppgift lämnas om den omständighet som medför eller kan medföra avskattning och det kapital som hänför sig till försäkringen *eller avtalet om pensionsförmåner* när omständigheten inträffar. Kontrolluppgiften ska också innehålla nödvändiga identifikationsuppgifter för försäkringstagaren och den försäkrade *samt tjänstepensionstecknaren och den tjänstepensionsberättigade*.

Underlag för avkastningsskatt på livförsäkringar och tjänstepensionsförmåner

12 §

Kontrolluppgift ska lämnas om sådan försäkring, *avtal om tjänstepensionsförmåner* eller sådant avtal om tjänstepension som avses i 2 § första stycket 6–11 lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel.

Kontrolluppgift ska lämnas för juridiska personer och fysiska personer av försäkringsgivare, *tjänstepensionsföretag* och tjänstepensionsinstitut.

I kontrolluppgiften ska uppgift lämnas om kapitalunderlag för försäkringen, *avtalet om tjänstepensionsförmåner* respektive avtalet om tjänstepension

avkastningsskatt på pensionsmedel.

Kontrolluppgiften ska också innehålla uppgift om huruvida

1. försäkringen är en pensionsförsäkring eller en kapitalförsäkring, *eller*

2. avtalet om tjänstepension är jämförbart med en pensionsförsäkring eller en kapitalförsäkring.

beräknat enligt 3 a–3 c §§ lagen om avkastningsskatt på pensionsmedel.

Kontrolluppgiften ska också innehålla uppgift om huruvida

1. försäkringen är en pensionsförsäkring eller en kapitalförsäkring,

2. *avtalet om tjänstepensionsförmåner är att jämställa med en pensionsförsäkring eller en kapitalförsäkring, eller*

3. avtalet om tjänstepension är jämförbart med en pensionsförsäkring eller en kapitalförsäkring.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

1.5 Förslag till lag om ändring i försäkringsavtalslagen (2005:104)

Härigenom föreskrivs ifråga om försäkringsavtalslagen (2005:104),

dels att 11 kap. 5 § och 15 kap. 4 § ska ha följande lydelse,

dels det i lagen ska införas en ny paragraf, 1 kap. 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 a §

Bestämmelserna i 5–7 §§, 10–16 kap. samt 19 och 20 kap. tillämpas på avtal om tjänstepensionsförmån som tecknas hos ett tjänstepensionsföretag.

Med tjänstepensionsföretag, tjänstepensionsförmån och tjänstepensionstecknare avses detsamma som i 1 kap. 3–5 §§ tjänstepensionsrörelselagen (2015:000).

Vid tillämpning av bestämmelserna i denna lag ska avtal om tjänstepensionsförmåner jämföras med motsvarande försäkringsavtal och det som sägs om försäkringsbolag även gälla ett tjänstepensionsföretag.

Vad gäller tjänstepensionstecknarens rätt enligt 11 kap. 5 § att, i samband med uppsägningen, enligt vissa förutsättningar, få tjänstepensionsförmånsavtalets hela värde överfört till ett annat tjänstepensionsförmånsavtal, ska denna rätt, under motsvarande förutsättningar, även gälla överföring till försäkring.

Vad gäller värdet av en tjänstepensionsförmån enligt 15 kap. 4 §, som enligt 15 kap. 3 § inte får utmätas, förs över till ett annat avtal om tjänstepensionsförmån på sätt som anges i 58 kap. 18 § tredje stycket inkomstskattelagen (1999:1229), ska bestämmelsen om att det nya tjänstepensionsförmånsavtalet ska anses som samma avtal, under motsvarande förutsättningar, även gälla överföring till en försäkring.

11 kap.

5 §

Försäkringstagaren får när som helst säga upp försäkringen att upphöra omedelbart eller vid viss framtida tidpunkt. Om inte annat anges, får uppsägningen verkan dagen efter den dag då den kom fram till försäkringsbolaget.

Om inte annat följer av försäkringens art, har försäkringstagaren rätt att i samband med uppsägningen få försäkringen ändrad till premiefri försäkring (fribrev) eller på sätt som närmare anges i försäkringsvillkoren få den återköpt av försäkringsbolaget eller försäkringens hela värde överfört till en annan försäkring, i den mån inte rätt till återköp eller överföring saknas enligt inkomstskattelagen (1999:1229). För en försäkring som omfattas av 2 § lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel gäller dock att återköp eller

Om inte annat följer av försäkringens art, har försäkringstagaren rätt att i samband med uppsägningen få försäkringen ändrad till premiefri försäkring (fribrev) eller på sätt som närmare anges i försäkringsvillkoren få den återköpt av försäkringsbolaget eller försäkringens hela värde överfört till en annan försäkring *eller till ett avtal om tjänstepensionsförmåner*, i den mån inte rätt till återköp eller överföring saknas enligt inkomstskattelagen (1999:1229). För en försäkring som omfattas av 2 § lagen (1990:661) om avkastningsskatt

överföring tidigast får ske efter ett år. på pensionsmedel gäller dock att återköp eller överföring tidigast får ske efter ett år.

I 13 kap. 3 § finns bestämmelser om återupplivning av en försäkring som blivit premiefri.

15 kap.

4 §

Om värdet av en försäkring, som enligt 3 § inte får utmätas, förs över till en annan försäkring på sätt som anges i

58 kap. 18 § tredje stycket inkomstskattelagen (1999:1229), anses den nya försäkringen som samma försäkring vid tillämpningen av 3 §.

Om värdet av en försäkring som enligt 3 § inte får utmätas, förs över till en annan försäkring *eller till ett avtal om tjänstepensionsförmåner* på sätt som anges i 58 kap. 18 § tredje stycket inkomstskattelagen (1999:1229), anses den nya försäkringen *eller det nya tjänstepensionsförmånsavtalet* som samma *avtal* vid tillämpningen av 3 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

1.6 Förslag till lag om ändring i inkomstskattelagen (1999:1229)

Härigenom föreskivs i fråga om inkomstskattelagen (1999:1229),

dels att 1 kap. 10 §, 2 kap. 1 och 1 b §§, 8 kap. 15 §, 10 kap. 2, 3 och 5 §§, 11 kap. 19 och 20 §§, 16 kap. 8 och 25 §§, 17 kap. 2, 17 och 18 §§, 23 kap. 4 §, 24 kap. 13 §, 25 a kap. 3 §, 28 kap. 2 och 10 §§, 35 kap. 2 §, 35 a kap. 2 §, 37 kap. 9 §, 38 kap. 3 §, 39 kap. 1, 3, 5 och 11–13 §§, 40 kap. 3 §, 48 a kap. 6 §, 49 kap. 9 §, 58 kap. 1 a, 1 b, 7, 8, 15–16 b § och 19–19 c § samt 59 kap. 2 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas 10 nya paragrafer, 2 kap. 4 c–4 e §§, 17 kap. 17 §, 39 kap. 2 a, 2 b, 4 a, 9 a och 9b §§ samt närmast före 11 kap. 20 §, 16 kap. 25 §, 39 kap. 2 a, 3 och 9 a §§, 58 kap. 7, 8, 15 och 16 §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

10 §

Bestämmelser finns om

- vissa inkomster som är skattefria i 8 kap.,
- vissa utgifter som inte ska dras av i 9 kap.,
- kapitalvinster och kapitalförluster i 44–54 kap.,
- insättningsgaranti och investerarskydd i 55 kap.,
- fåmansföretag och fåmanshandelsbolag i 56 och 57 kap.,
- pensionsförsäkringar *och* – pensionsförsäkringar, pensionssparkonton i 58 kap., *sionssparkonton och avtal om tjänstepensionsförmåner* i 58 kap.,
- pensionssparavdrag i 59 kap.,
- familjebeskattnings i 60 kap., och
- värdering av inkomster i annat än pengar i 61 kap.

2 kap.

1 §

I detta kapitel finns definitioner av vissa begrepp samt förklaringar till hur vissa termer och uttryck används i denna lag. Det finns definitioner och förklaringar också i andra kapitel.

Bestämmelser om betydelsen av följande begrepp, termer och uttryck samt förklaringar till hur vissa termer och uttryck används finns i nedan angivna paragrafer:

- aktiebolag i 4 §
- aktiebaserad delägar rätt i 25 a kap. 4 §
- andelsbyte i 48 a kap. 2 §
- aktiv näringsverksamhet i 23 §
- andelshus i 16 §
- artistisk och idrottslig verksamhet i 36 §
 - *avtal om tjänstepensionsförmåner i 4 e §*
- barn i 21 §
- begränsat skattskyldig fysisk person i 3 kap. 17 §
- begränsat skattskyldig juridisk person i 6 kap. 7 §
- beskattningsår i 1 kap. 13–15 §§ och 37 kap. 19 §
- byggnadsinventarier i 19 kap. 19–21 §§
- delägare i fåmansföretag eller fåmanshandelsbolag i 56 kap. 6 §
- delägare i utländska juridiska personer med lågbeskattade
- inkomster i 39 a kap. 5 §
- delägar rätt i 48 kap. 2 §
- dödsbo i 4 kap., se också 3 §
- egenavgifter i 26 §
- ekonomisk förening i 4 b §
- europeisk ekonomisk intressegruppering (EEIG) i 5 kap. 2 §
- fast driftställe i 29 §
- fastighet i 6 §
- fastighetsägare i 7 §
- fission i 37 kap. 5 §
- fordringsrätt i 48 kap. 3 och 4 §§
- fusion i 37 kap. 3 §
- fysisk person i 4 kap. 1 och 2 §§
- fåmansföretag i 56 kap. 2, 3 och 5 §§
- fåmanshandelsbolag i 56 kap. 4 och 5 §§
- företagsledare i 56 kap. 6 §
- förvärvsinkomst i 1 kap. 5 §
- handelsbolag i 5 kap., se också 3 §
- hemortskommun i 65 kap. 3 § andra och tredje styckena
- hyreshusenhet i 15 §
- i utlandet delägarbeskattade juridiska personer i 5 kap. 2 a §
- industrienhet i 15 §
- inventarier i 18 kap. 1 §

- investeringssparkonto i 42 kap. 35 §
- investmentföretag i 39 kap. 15 §
- juridisk person i 3 §
- kapitalförsäkring i 58 kap. 2 §
- kapitaltillgång i 25 kap. 3 §
- kapitalvinst och kapitalförlust i inkomstslaget kapital i 41 kap. 2 §
- kapitalvinst och kapitalförlust i inkomstslaget
- näringsverksamhet i 25 kap. 3–5 §§
- koncern (svensk) i 5 §
- kooperativ förening i 39 kap. 21 §
- kvalificerad andel i 57 kap. 4–7 §§
- kvalificerad fission i 37 kap. 6 §,
- kvalificerad fusion i 37 kap. 4 §
- lagertillgång i 17 kap. 3 §
- lantbruksenhet i 15 §
- livförsäkringsföretag i 39 kap. 2 §
- lågbeskattade inkomster i 39 a kap. 5–8 §§
- makar i 20 §
- markanläggning i 20 kap. 2 §
- markinventarier i 20 kap. 15 och 16 §§
- marknadsvärdet i 61 kap. 2 §
- marknadsnoterad delägar rätt eller fordringsrätt i 48 kap. 5 §
- medlemsfrämjande förening i 39 kap. 21 a §
- näringsbetingad andel i 24 kap. 13 §
- näringsbidrag i 29 kap. 2 och 3 §§
- näringsbostadsrätt i 19 §
- näringsfastighet i 14 §
- närstående i 22 §
- obegränsat skattskyldig fysisk person i 3 kap. 3–5 §§
- obegränsat skattskyldig juridisk person i 6 kap. 3 §
- omkostnadsbelopp i 44 kap. 14 §
- option i 44 kap. 12 §
- partiell fission i 38 a kap. 2 §
- passiv näringsverksamhet i 23 §
- pension i 10 kap. 5 §
- pensionsförsäkring i 58 kap. 2 §
- pensionsparkonto i 58 kap. 21 §
- prisbasbelopp i 27 §
- privatbostad i 8–12 §§
- privatbostadsfastighet i 13 §
- privatbostadsföretag i 17 §

- privatbostadsrätt i 18 §
- rörelse i 24 §
- sambor i 20 §
- sjuk- eller olycksfallsförsäkring tecknad i samband med tjänst i 10 kap. 7 §
- sjöinkomst i 64 kap. 3 och 4 §§
- skadeförsäkringsföretag i 39 kap. 2 §
- skatteavtal i 35 §
- skattemässigt värde i 31–33 §§
- småhus i 15 §
- småhusenhet i 15 §
- statslåneräntan i 28 §
- svensk fordringsrätt i 48 kap. 3 §
- svensk koncern i 5 §
- Sverige i 30 §
- taxeringsenhet i 15 §
- taxeringsvärde i 15 §
- termin i 44 kap. 11 §

– tjänstepensionsaktiebolag i 4 §

– tjänstepensionsföretag i 4 c §

– tjänstepensionsförmån i
4 d §

- underprisöverlåtelse i 23 kap. 3 §
- uppskovsgrundande andelsbyte i 49 kap. 2 §
- utländsk fordringsrätt i 48 kap. 4 §
- utländsk juridisk person i 6 kap. 8 §
- utländskt bolag i 5 a §
- uttagsbeskattning i 22 kap. 7 §
- verksamhetsavyttring i 38 kap. 2 §
- verksamhetsgren i 25 §
- vinstandelslån i 24 kap. 5 §
- återföring av avdrag i 34 §
- ägarlägenhet i 15 §
- ägarlägenhetsenhet i 15 §.

4 b §

Europakooperativ, europeiska grupperingar för territoriellt samarbete (EGTS) och försäkringsföreningar räknas som ekonomiska föreningar.

Europakooperativ, europeiska grupperingar för territoriellt samarbete (EGTS), försäkringsföreningar och tjänstepensionsföreningar räknas som ekonomiska föreningar.

Tjänstepensionsföretag

4 c §

Med tjänstepensionsföretag avses detsamma som i 1 kap. 3 § tjänstepensionsrörelselagen (2015:000).

Tjänstepensionsförmån

4 d §

Med tjänstepensionsförmån avses detsamma som i 1 kap. 4 § tjänstepensionsrörelselagen (2015:000).

Avtal om tjänstepensionsförmåner

4 e §

Med avtal om tjänstepensionsförmåner avses detsamma som i 1 kap. 2 a § försäkringsavtalslagen (2005:104).

8 kap.

15 §

Ersättningar vid sjukdom eller olycksfall som betalas ut på grund av en försäkring som inte tecknats i samband med tjänst är skattefria. Detta gäller dock inte ersättningar

Ersättningar vid sjukdom eller olycksfall som betalas ut på grund av en försäkring *eller en tjänstepensionsförmån* som inte tecknats i samband med tjänst är skattefria. Detta gäller dock inte ersättningar

1. i form av pension,
2. i form av livränta, om inte annat följer av 11 kap. 37 §, eller
3. på grund av trafikförsäkring, ansvarsförsäkring eller skadeståndsförsäkring om ersättningen avser förlorad inkomst som skulle ha tagits upp som intäkt.

Med skadeståndsförsäkring avses en försäkring som ersätter den försäkrade det skadestånd som han har rätt till för personskada vid överfall och liknande.

Bestämmelser om sådana ersättningar i samband med sjukdom m.m. som grundar sig på förvärvsinkomst finns i 11 kap. 30 §. Bestämmelser om ersättningar som betalas ut på grund av avtalsgruppsjukförsäkring finns i 11 kap. 20 § och 15 kap. 9 §.

10 kap.

2 §

Som tjänst behandlas rätt till

1. pension,
2. livränta, periodiska understöd eller liknande periodiska inkomster som inte är ersättning för avyttrade tillgångar,

3. ersättning på grund av sådana sjuk- eller olycksfallsförsäkringar som tecknats i samband med tjänst,

3. ersättning på grund av sådana sjuk- eller olycksfallsförsäkringar *eller avtal om tjänstepensionsförmåner som avser sjukdom eller invaliditet* som tecknats i samband med tjänst,

4. engångsbelopp på grund av personskada,
5. undantagsförmåner, och
6. sådana förmåner som avses i 11 kap. 30 § andra och tredje styckena, 31–36 och 46 §.

3 §

Till inkomstslaget tjänst räknas

1. utdelningar och kapitalvinster på aktier m.m., i den utsträckning som anges i 57 kap., i företag som är eller har varit fåmansföretag,

2. kapitalvinster på andelar i ett svenskt handelsbolag i den utsträckning som anges i 50 kap. 7 §,

3. penninglån som avses i 11 kap. 45 §,

4. avskattning av pensionsförsäkring enligt bestämmelserna i 58 kap. 19 och 19 a §§,

5. avskattning av pensionssparkonto enligt bestämmelserna i 58 kap. 33 §, och

6. avskattning av avtal om tjänstepension enligt bestämmelserna i 58 kap. 19 och 19 a §§.

6. avskattning av avtal om tjänstepension *eller avtal om tjänstepensionsförmåner* enligt bestämmelserna i 58 kap. 19 och 19 a §§.

5 §

Med pension avses ersättningar som betalas ut

1. som allmän ålderspension, efterlevandepension och premiepension till efterlevande enligt socialförsäkringsbalken,
2. som ålders-, invaliditets- och efterlevandepension enligt Europaparlamentets beslut nr 2005/684/EG, Euratom av den 28 september 2005 om antagande av Europaparlamentets ledamotsstadga,
3. på grund av tidigare tjänst på annat sätt än genom försäkring,
4. på grund av pensionsförsäkring eller återköp av sådan försäkring, eller
5. till förmånstagare enligt ett sådant avtal om tjänstepension som avses i 28 kap. 2 § andra stycket.

Med pension avses också ersättningar som betalas ut från pensionssparkonto

1. till pensionsspararen,
2. till förmånstagare på grund av förmånstagarförordnande,
3. till den som fått rätten till pension genom bodelning,
4. till make eller bröstarvinge på grund av att ett förmånstagarförordnande jämkats, eller
5. vid återbetalning enligt 13 kap. 4 § äktenskapsbalken.

I 58 kap. finns ytterligare bestämmelser om pensionsförsäkringar och pensionssparkonton. I 58 kap. finns ytterligare bestämmelser om pensionsförsäkringar, *avtal om tjänstepensionsförmåner* och pensionssparkonton.

11 kap.

19 §

Förmån av grupplivförsäkring ska inte tas upp.

Förmån av grupplivförsäkring *eller tjänstegrupplivförmåner* ska inte tas upp.

Om en sådan förmån på grund av enskild tjänst är väsentligt förmånligare än vad som gäller för statligt anställda, ska den dock tas upp till den del den lämnas enligt förmånligare grunder än vad som gäller för statligt anställda.

Ersättningar som en arbetsgivare betalar ut utan att försäkring har tecknats för anställdas räkning och som motsvarar ersättning på grund av grupp-

Ersättningar som en arbetsgivare betalar ut utan att försäkring *eller avtal om tjänstepensionsförmåner* har tecknats för anställdas räkning och som

livförsäkring ska bara tas upp till den del beloppet väsentligt överstiger vad som betalas ut för statligt anställda.

motsvarar ersättning på grund av grupplivförsäkring *eller tjänstegrupplivförmåner* ska bara tas upp till den del beloppet väsentligt överstiger vad som betalas ut för statligt anställda.

Gruppsjukförsäkringar

Gruppsjukförsäkringar m.m.

20 §

Förmån av gruppsjukförsäkring enligt grunder som fastställts i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer ska inte tas upp. Ersättning som betalas ut på grund av en sådan försäkring ska däremot tas upp.

Förmån av gruppsjukförsäkring *eller gruppsjukförmåner* enligt grunder som fastställts i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer ska inte tas upp. Ersättning som betalas ut på grund av en sådan försäkring *eller tjänstepensionförmån* ska däremot tas upp.

16 kap.

8 §

Utgifter som ett aktiebolag har i samband med aktieutdelning och förändring av aktiekapitalet samt andra utgifter för bolagets förvaltning ska dras av. Utgifter som en ekonomisk förening *eller* ett ömsesidigt försäkringsföretag har i samband med förändring av dess medlems- och förlagsinsatser samt andra utgifter för dess förvaltning ska dras av.

Utgifter som ett aktiebolag har i samband med aktieutdelning och förändring av aktiekapitalet samt andra utgifter för bolagets förvaltning ska dras av. Utgifter som en ekonomisk förening, ett ömsesidigt försäkringsföretag *eller ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag* har i samband med förändring av dess medlems- och förlagsinsatser samt andra utgifter för dess förvaltning ska dras av.

Grupplivförsäkringar

Grupplivförsäkringar m.m.

25 §

Premie för grupplivförsäkring som en näringsidkare tecknar för egen del ska dras av.

Premie för grupplivförsäkring *eller grupplivförmån* som en näringsidkare tecknar för egen del

Om försäkringsersättningen utfaller efter väsentligt förmånligare grunder än vad som gäller enligt grupplivförsäkring för statligt anställda, ska bara den del av premien dras av som kan anses motsvara förmåner enligt grupplivförsäkring för statligt anställda.

ska dras av.

Om försäkringsersättningen *eller utbetalning av tjänstepensionsförmånen* utfaller efter väsentligt förmånligare grunder än vad som gäller enligt grupplivförsäkring *eller grupplivförmåner* för statligt anställda, ska bara den del av premien dras av som kan anses motsvara förmåner enligt grupplivförsäkring *eller grupplivförmåner* för statligt anställda.

17 kap.

2 §

Med anskaffningsvärde, nettoförsäljningsvärde och återanskaffningsvärde avses i detta kapitel detsamma som i 4 kap. 9 § andra–fjärde styckena årsredovisningslagen (1995:1554) eller i förekommande fall 4 kap. 5 § lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag eller 4 kap. 4 § lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag.

Med anskaffningsvärde, nettoförsäljningsvärde och återanskaffningsvärde avses i detta kapitel detsamma som i 4 kap. 9 § andra–fjärde styckena årsredovisningslagen (1995:1554) eller i förekommande fall 4 kap. 5 § lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag eller 4 kap. 4 § lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag *eller 4 kap. 3 § lagen (2015:000) om årsredovisning i tjänstepensionsföretag.*

Med verkligt värde avses i detta kapitel detsamma som i 4 kap. 14 a § andra stycket årsredovisningslagen.

Om en enskild näringsidkare upprättar ett förenklat årsbokslut enligt 6 kap. 6 § bokföringslagen (1999:1078), avses med anskaffningsvärde det värde som följer av god redovisningssed.

*Försäkringsföretag**Försäkringsföretag och tjänstepensionsföretag*

17 §

Ett försäkringsföretags placeringstillgångar enligt lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag ska behandlas som lagertillgångar.

Ett försäkringsföretags placeringstillgångar enligt lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag *eller ett tjänstepensionsföretags materiella tillgångar och finansiella tillgångar enligt lagen (2015:00) om årsredovisning i tjänstepensionsföretag* ska behandlas som lagertillgångar.

Andra placeringstillgångar än sådana finansiella instrument som ska värderas enligt 20–20 c §§ får vid beskattningen tas upp till det lägsta av anskaffningsvärdet och nettoförsäljningsvärdet även om de tagits upp till ett högre värde i räkenskaperna.

18 §

Vad som sägs i 17 § gäller inte för kontorsfastigheter som huvudsakligen är avsedda för försäkringsrörelsen och inte heller för andelar i dotterföretag och intresseföretag.

Vad som sägs i 17 § gäller inte för kontorsfastigheter som huvudsakligen är avsedda för försäkringsrörelsen *eller tjänstepensionsrörelsen* och inte heller för andelar i dotterföretag och intresseföretag.

23 kap.

4 §

Med företag avses i detta kapitel

1. svenskt aktiebolag,
2. svensk ekonomisk förening,
3. svensk sparbank,
4. svenskt ömsesidigt försäkringsföretag,

4a. svenskt ömsesidigt tjänstepensionsbolag,

5. svensk stiftelse,
6. svensk ideell förening, och
7. utländskt bolag.

Vid tillämpning av 11 och 12 §§ avses med företag även ett svenskt handelsbolag eller en i utlandet delägarbeskattad juridisk person som direkt eller indirekt, genom ett eller flera svenska handelsbolag, ägs av ett sådant företag som anges i första stycket 1–7.

Som företag räknas inte privatbostadsföretag eller investmentföretag.

24 kap.

13 §

Med näringsbetingad andel avses en andel i ett aktiebolag eller en ekonomisk förening, om den uppfyller villkoren i 14 § och ägs av en sådan juridisk person (ägarföretaget) som är

1. ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening som inte är ett investmentföretag,

2. en svensk stiftelse eller svensk ideell förening och som inte omfattas av bestämmelserna om undantag från skattskyldighet i 7 kap.,

3. en svensk sparbank,

4. ett svenskt ömsesidigt försäkringsföretag, *eller*

4. ett svenskt ömsesidigt försäkringsföretag, *eller*

5. *ett svenskt ömsesidigt tjänstepensionsbolag, eller*

5. ett utländskt bolag som hör hemma i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och som motsvarar något sådant svenskt företag som anges i 1–4.

6. ett utländskt bolag som hör hemma i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och som motsvarar något sådant svenskt företag som anges i 1–5.

25 a kap.

3 §

Bestämmelserna i 5–18 §§ tillämpas när näringsbetingade andelar och näringsbetingade aktiebaserade delägarätter avyttras och det avyttrande företaget är

1. ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening som inte är ett investmentföretag,

2. en sådan svensk stiftelse eller ideell förening som inte omfattas av bestämmelserna om undantag från skattskyldighet i 7 kap.,

3. en svensk sparbank,

4. ett svenskt ömsesidigt försäkringsföretag, *eller*

4. ett svenskt ömsesidigt försäkringsföretag,

5. *ett svenskt ömsesidigt*

5. ett utländskt bolag som hör hemma i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och som motsvarar något sådant svenskt företag som anges i 1–4.

tjänstepensionsbolag, eller
6. ett utländskt bolag som hör hemma i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och som motsvarar något sådant svenskt företag som anges i 1–5.

28 kap.

2 §

Vid bedömningen av avdrag enligt detta kapitel får en pensionsutfästelse beaktas bara om en försäkring för utfästelsen skulle ha varit en pensionsförsäkring.

Med betalning av en premie för pensionsförsäkring likställs i detta kapitel betalning enligt ett avtal med ett utländskt tjänstepensionsinstitut om tjänstepension. Detta gäller bara om avtalet är jämförbart med pensionsförsäkring och uppfyller de villkor som anges i 58 kap. 1 a §.

Med betalning av en premie för pensionsförsäkring likställs i detta kapitel betalning enligt ett avtal med ett utländskt tjänstepensionsinstitut om tjänstepension *eller ett avtal om tjänstepensionsförmåner som är att jämställa med pensionsförsäkring enligt 58 kap. 6 a §*. Detta gäller bara om *det förstnämnda* avtalet är jämförbart med pensionsförsäkring och uppfyller de villkor som anges i 58 kap. 1 a.

10 §

I fråga om fondförsäkringar klass III som avses i 2 kap. 12 § försäkringsrörelselagen (2010:2043) och andra avgiftsbaserade utfästelser, får avdrag som beräknas enligt 8 § göras med högst ett belopp som motsvarar kostnaden för att uppnå de förmånsnivåer som anges där genom annan pensionsförsäkring än sådan som avses i den lagen.

I fråga om fondförsäkringar klass III som avses i 2 kap. 12 § försäkringsrörelselagen (2010:2043) *eller jämförbara fondanknutna tjänstepensionsförmåner som meddelas av tjänstepensionsföretag enligt tjänstepensionsrörelselagen (2015:000)* och andra avgiftsbaserade utfästelser, får avdrag som beräknas enligt 8 § göras med högst ett belopp som motsvarar kostnaden för att uppnå de förmånsnivåer som anges där

genom annan pensionsförsäkring än sådan som avses i den lagen.

35 kap.

2 §

Med moderföretag avses i detta kapitel ett företag som äger mer än 90 procent av andelarna i ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening och som är

- ett svenskt aktiebolag,
- en svensk ekonomisk förening,
- en svensk sparbank,
- ett svenskt ömsesidigt försäkringsföretag,
 - *ett svenskt ömsesidigt tjänstepensionsbolag,*
- en svensk stiftelse som inte omfattas av bestämmelserna om undantag från skattskyldighet i 7 kap., eller
- en svensk ideell förening som inte omfattas av bestämmelserna om undantag från skattskyldighet i 7 kap.

Med helägt dotterföretag avses i detta kapitel det företag som ägs av moderföretaget enligt första stycket.

35 a kap.

2 §

Med svenskt moderföretag avses i detta kapitel ett företag som äger mer än 90 procent av andelarna i ett utländskt dotterföretag och som är

1. ett svenskt aktiebolag,
2. en svensk ekonomisk förening,
3. en svensk sparbank,
4. ett svenskt ömsesidigt försäkringsföretag,
 - 4 a. *ett svenskt ömsesidigt tjänstepensionsbolag,*
5. en svensk stiftelse som inte omfattas av bestämmelserna om undantag från skattskyldighet i 7 kap., eller
6. en svensk ideell förening som inte omfattas av bestämmelserna om undantag från skattskyldighet i 7 kap.

Med helägt utländskt dotterföretag avses i detta kapitel det företag som ägs av moderföretaget enligt första stycket och som är ett utländskt bolag som motsvarar ett svenskt aktiebolag eller en svensk ekonomisk förening och som hör hemma i en stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Som moderföretag eller dotterföretag räknas inte privatbostadsföretag och investmentföretag.

37 kap.

9 §

Med företag avses i detta kapitel

1. svenskt aktiebolag, svensk ekonomisk förening, svensk sparbank *och* svenskt ömsesidigt försäkringsföretag,

1. svenskt aktiebolag, svensk ekonomisk förening, svensk sparbank, svenskt ömsesidigt försäkringsföretag *och svenskt ömsesidigt tjänstepensionsbolag,*

2. utländskt bolag, och

3. annat utländskt företag, om det är en utländsk juridisk person som hör hemma i en stat som är medlem i Europeiska unionen, som bedrivs i någon av de associationsformer som anges i bilaga 37.1 och är skyldigt att betala någon av de skatter som anges i bilaga 37.2, utan valmöjlighet eller rätt till undantag.

38 kap.

3 §

Med företag avses i detta kapitel

1. svenskt aktiebolag, svensk ekonomisk förening, svensk sparbank *och* svenskt ömsesidigt försäkringsföretag,

1. svenskt aktiebolag, svensk ekonomisk förening, svensk sparbank, svenskt ömsesidigt försäkringsföretag *och svenskt ömsesidigt tjänstepensionsbolag,*

2. utländskt bolag, och

3. annat utländskt företag om det är en utländsk juridisk person som hör hemma i en stat som är medlem i Europeiska unionen och bedrivs i någon av de associationsformer som anges i bilaga 37.1 och är skyldigt att betala någon av de skatter som anges i bilaga 37.2, utan valmöjlighet eller rätt till undantag.

Som företag räknas inte privatbostadsföretag eller investmentföretag.

39 kap.

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

– försäkringsföretag i 2–13 §§, – försäkringsföretag i 2, 3, 4, 5–9, 10–13 §§,
– tjänstepensionsföretag i 2 a, 2 b, 3, 4 a, 9 a och 9 b, 11–13 §§,

- utländska tjänstepensionsinstitut i 13 a–13 f §§,
- investmentföretag i 14–19 §§,
- kooperativa föreningar i 21–24 §§,
- privatbostadsföretag i 25–27 §§,
- sambruksföreningar i 28 §,
- samfälligheter i 29 §, och
- sparbanker och Sparbankernas säkeretskassa i 30 och 31 §§.

Tjänstepensionsföretag

Definitioner

2 a §

Med tjänstepensionsföretag avses i detta kapitel även europabolag och europakooperativ som bedriver motsvarande verksamhet.

2 b §

Tjänstepensionsföretag som omfattas av bestämmelserna i lagen om avkastningsskatt (1990:661) på pensionsmedel ska tillämpa bestämmelserna om livförsäkringsföretag i detta kapitel.

Livförsäkringsföretag

Livförsäkringsföretag och tjänstepensionsföretag

3 §

Livförsäkringsföretag ska inte ta upp inkomster som hänför sig till tillgångar och skulder som förvaltas för försäkringstagarnas räkning eller influtna premier.

Tjänstepensionsföretag ska inte ta upp inkomster som hänför sig till tillgångar och skulder som förvaltas för tjänstepensionstecknarnas räkning eller influtna premier.

Utgifter som hänför sig till sådana inkomster och premier får inte dras av.

4 a §

Bestämmelserna i 3 § gäller inte till den del inkomsterna, premierna och utgifterna i ett tjänstepensionsföretag hänförs till tjänstepensionsförmåner som i redovisningshänseende tas upp som gruppförmåner eller sådana tilläggsförmåner som avses i 1 kap. 4 § tjänstepensionsrörelselagen (2014:000) och som är jämförbara med sådana förmåner som tas upp som

- 1. grupplivförsäkringar, eller*
- 2. sådana sjuk- och olycksfallsförsäkringar klass 1, 2, I b och IV som avses i 2 kap. 11 § första stycket och 2 kap. 12 § försäkringsrörelselagen (2010:2043).*

För dessa inkomster, premier och utgifter gäller i stället 9 a §.

5 §

I lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel finns bestämmelser om avkastningsskatt för livförsäkringsföretag.

I lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel finns bestämmelser om avkastningsskatt för livförsäkringsföretag och tjänstepensionsföretag.

Tjänstepensionsföretag

9 a §

För tjänstepensionsföretag gäller, utöver vad som följer av övriga bestämmelser i denna lag, att

– följande ska tas upp:

- 1. minskning av tekniska avsättningar,*
- 2. minskning av säkerhetsreserv,*

– följande ska dras av:

3. ökning av tekniska avsättningar,
4. ökning av säkerhetsreserv,
5. utbetald återbäring, och
6. verkställd premieåterbäring.

9 b §

Med säkerhetsreserv avses en reserv för att täcka sådana förluster i tjänstepensionsrörelsen, relaterade till tilläggsförmåner, som beror på slumpmässiga eller i övrigt svårbedömda faktorer till den del reserven inte överstiger vad som behövs för en tillfredsställande konsolidering.

11 §

Om ett försäkringsföretag ska dela upp en intäktspost eller en kostnadspost mellan olika delar av sin verksamhet, ska fördelningen göras på skäligt sätt.

Om ett försäkringsföretag eller ett tjänstepensionsföretag ska dela upp en intäktspost eller en kostnadspost mellan olika delar av sin verksamhet, ska fördelningen göras på skäligt sätt.

12 §

Om ett försäkringsföretags hela försäkringsbestånd tas över av ett annat försäkringsföretag, ska det överlåtande företaget inte ta upp någon inkomst eller dra av någon utgift på grund av överlåtelsen. Det övertagande företaget inträder i det överlåtande företags skattemässiga situation.

Om ett försäkringsföretags hela försäkringsbestånd tas över av ett annat försäkringsföretag eller ett tjänstepensionsföretags hela tjänstepensionsförmånsbestånd tas över ett annat tjänstepensionsföretag, ska det överlåtande företaget inte ta upp någon inkomst eller dra av någon utgift på grund av överlåtelsen. Det övertagande företaget inträder i det överlåtande företags skattemässiga situation.

Bestämmelserna i första stycket tillämpas bara om

1. det överlåtande företaget omedelbart före överlåtelsen är skattskyldigt för inkomst av åtminstone en del av den överlåtna verksamheten samt inkomsten inte är helt undantagen från beskattning på grund av ett skatteavtal, och

2. det övertagande företaget omedelbart efter övertagandet är skattskyldigt för inkomst av sådan verksamhet som det överlåtande företaget beskattats för samt inkomsten inte helt eller delvis är undantagen från beskattning på grund av ett skatteavtal.

13 §

Bestämmelser om försäkringsföretagens placeringstillgångar finns i 17 kap. 17, 18, 20 och 21 §§.

Bestämmelser om försäkringsföretagens placeringstillgångar *samt tjänstepensionsföretagens materiella tillgångar och finansiella tillgångar* finns i 17 kap. 17, 18, 20 och 21 §§.

40 kap.

3 §

Med företag avses i detta kapitel

- svenskt aktiebolag,
- svensk ekonomisk förening,
- svensk sparbank,
- svenskt ömsesidigt försäkringsföretag
 - *svenskt ömsesidigt tjänstepensionsbolag*
- svensk stiftelse,
- svensk ideell förening, och
- utländskt bolag.

48 a kap.

6 §

Det köpande företaget ska vara en juridisk person av något av följande slag:

1. ett svenskt aktiebolag, en svensk ekonomisk förening, en svensk sparbank *eller* ett svenskt ömsesidigt försäkringsföretag,
 1. ett svenskt aktiebolag, en svensk ekonomisk förening, en svensk sparbank, ett svenskt ömsesidigt försäkringsföretag *eller ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag,*
2. ett utländskt bolag, eller

3. ett annat utländskt företag, om det är en utländsk juridisk person som hör hemma i en stat som är medlem i Europeiska unionen, som bedrivs i någon av de associationsformer som anges i bilaga 37.1 och är skyldigt att betala någon av de skatter som anges i bilaga 37.2, utan valmöjlighet eller rätt till undantag.

49 kap.

9 §

Det köpande företaget ska vara en juridisk person av något av följande slag:

1. ett svenskt aktiebolag, en svensk ekonomisk förening, en svensk sparbank <i>eller</i> ett svenskt ömsesidigt försäkringsföretag,	1. ett svenskt aktiebolag, en svensk ekonomisk förening, en svensk sparbank, ett svenskt ömsesidigt försäkringsföretag <i>eller ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag,</i>
2. ett utländskt bolag, eller	
3. ett annat utländskt företag, om det är en utländsk juridisk person som hör hemma i en stat som är medlem i Europeiska unionen, som bedrivs i någon av de associationsformer som anges i bilaga 37.1 och är skyldigt att betala någon av de skatter som anges i bilaga 37.2, utan valmöjlighet eller rätt till undantag.	

58 kap.

1 a §

Sådana avtal om tjänstepension som avses i 28 kap. 2 § andra stycket ska

1. ingås med ett utländskt tjänstepensionsinstitut, och	1. ingås med ett utländskt tjänstepensionsinstitut <i>eller med ett tjänstepensionsföretag,</i> och
2. uppfylla de villkor som anges i fråga om pensionsförsäkring i – 5 och 6 §§ om gränsdragning, – 7 § om tjänstepensionsförsäkring, – 8 § och 9 § första och andra styckena om den försäkrade, – 10–14 §§ om ålders-, sjuk- och efterlevandepension,	2. uppfylla de villkor som anges i fråga om pensionsförsäkring i – 5 § om gränsdragning <i>när det gäller ett utländskt tjänstepensionsinstitut,</i> – 6 § om gränsdragning <i>vad gäller utbetalade belopp,</i>

- 15 § om fondförsäkring, och
- 16–16 b §§ om försäkringsavtalets utformning.

Vad som avses med ett utländskt tjänstepensionsinstitut framgår av 39 kap. 13 a §.

Vad som avses med ett tjänstepensionsföretag framgår av 39 kap. 2 a §.

1 b §

Vid tillämpningen av 1 a § ska

– tjänstepensionsinstitutet anses som försäkringsgivare, – arbetsgivaren anses som försäkringstagare, och – den anställda anses som försäkrad och förmånstagare.	– tjänstepensionsinstitutet och tjänstepensionsföretaget anses som försäkringsgivare, – arbetsgivaren anses som försäkringstagare eller tjänstepensionstecknare, och – den anställda anses som försäkrad eller tjänstepensionsberättigad och förmånstagare.

I fråga om efterlevandepension enligt 13 och 14 §§ ska också den anställdes efterlevande anses som förmånstagare.

6 a §

Ett avtal om tjänstepensionsförmåner som uppfyller villkoren i 1 a § ska anses som en pensionsförsäkring.

Vid tillämpningen av 18 § ska med

- försäkringstagare även avse tjänstepensionstecknare enligt 1 kap. 5 § tjänstepensionsrörelselagen (2015:000),
- försäkringsavtalet även avse avtalet om tjänstepensionsförmåner,
- försäkringstekniska riktlinjer även avse tekniska riktlinjer,
- försäkringsgivare även avse tjänstepensionsföretag.

*Tjänstepensionsförsäkring**Tjänstepensionsförsäkring**m.m.*

7 §

Med tjänstepensionsförsäkring avses en pensionsförsäkring som har samband med tjänst och som den försäkrades arbetsgivare åtagit sig att betala samtliga premier för.

Med tjänstepensionsförsäkring avses också en pensionsförsäkring som – sedan en anställd dött – tecknats av arbetsgivaren till förmån för den anställdes efterlevande och som arbetsgivaren har åtagit sig att betala samtliga premier för.

Med tjänstepensionsförsäkring jämföras sådana avtal om tjänstepensionsförmåner som är att anse som pensionsförsäkring.

*Den försäkrade**Den försäkrade m.m.*

8 §

Med försäkrad avses den på vars liv försäkringen har tecknats eller, när det gäller sjukpension, den vars arbetsoförmåga försäkringen gäller.

Med försäkrad jämföras tjänstepensionsberättigad enligt 1 kap. 5 § tjänstepensionsrörelselagen (2015:000).

*Fondförsäkringar**Fondförsäkringar m.m.*

15 §

För fondförsäkringar klass III enligt 2 kap. 12 § försäkringsrörelselagen (2010:2043) ska det vid bedömningen enligt 11 och 14 §§ av utbetalningarnas storlek under de första fem åren bortses från sådana förändringar av beloppen som beror på fondandelarnas kursutveckling.

För fondförsäkringar klass III enligt 2 kap. 12 § försäkringsrörelselagen (2010:2043) eller jämförbara fondanknutna tjänstepensionsförmåner som meddelas av tjänstepensionsföretag enligt tjänstepensionsrörelselagen (2015:00), ska det vid bedömningen enligt 11 och 14 §§ av utbetalningarnas storlek under de första fem åren bortses från

sådana förändringar av beloppen som beror på fondandelarnas kursutveckling.

Försäkringsavtalets utformning

Försäkringsavtalets och förmånsavtalets utformning

Pensionsförsäkringsavtalet ska innehålla villkor att försäkring inte får

1. pantsättas eller belånas,
2. ändras på sådant sätt att den inte längre uppfyller villkoren för pensionsförsäkring, eller

3. överlåtas eller återköpas i andra fall än som avses i 17 eller 18 §.

16 §

Pensionsförsäkringsavtalet eller tjänstepensionsförmånsavtalet ska innehålla villkor att försäkring eller förmånsavtal inte får

2. ändras på sådant sätt att den inte längre uppfyller villkoren för pensionsförsäkring eller avtal om pensionsförmåner, eller

16 a §

Ett pensionsförsäkringsavtal ska också innehålla villkor om att försäkringsgivaren ska lämna sådana kontrolluppgifter som enligt 15, 22 och 23 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska lämnas om pensionsförsäkring.

Ett pensionsförsäkringsavtal eller tjänstepensionsförmånsavtal ska också innehålla villkor om att försäkringsgivaren eller tjänstepensionsföretaget ska lämna sådana kontrolluppgifter som enligt 15, 22 och 23 kap. skatteförfarandelagen (2011:1244) ska lämnas om pensionsförsäkring eller tjänstepensionsförmåner.

För att villkoret i första stycket ska vara uppfyllt gäller för en försäkringsgivare som meddelar försäkring från ett fast driftställe beläget i en utländsk stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) dessutom att försäkringsgivaren för varje försäkringsavtal ska ha kommit in med ett skriftligt åtagande till Skatteverket enligt 23 kap. 6 § och 38 kap. 1 § skatteförfarandelagen.

Andra stycket tillämpas också när en försäkringsgivare som är etablerad i en utländsk stat inom EES eller när en del av en

försäkringsgivares verksamhet som är etablerad i en sådan stat övertar försäkringen efter en överlåtelse eller överföring av försäkringsavtalet.

16 b §

Utöver vad som framgår av 16 och 16 a §§ ska ett försäkringsavtal också innehålla de villkor i övrigt som avgör om försäkringen är en pensionsförsäkring. Avtalet får inte innehålla villkor som är oförenliga med bestämmelserna om pensionsförsäkring.

Utöver vad som framgår av 16 och 16 a §§ ska ett försäkringsavtal *eller ett tjänstepensionsförmånsavtal* också innehålla de villkor i övrigt som avgör om försäkringen är en pensionsförsäkring *eller förmånsavtalet är att jämställa med pensionsförsäkring enligt 6 a §*. Avtalet får inte innehålla villkor som är oförenliga med bestämmelserna om pensionsförsäkring.

19 §

Det kapital som hänför sig till en pensionsförsäkring ska tas upp i inkomstslaget tjänst (avskattning), om försäkringsgivaren

1. överlåter försäkringen till en försäkringsgivare som inte meddelar pensionsförsäkring, eller
2. för över försäkringen till en sådan del av sin verksamhet som inte avser pensionsförsäkring.

Avskattningen ska ske i fall som avses i första stycket 1 när ansvaret för försäkringen övergår på den övertagande försäkringsgivaren och i fall som avses i första stycket 2 när försäkringen förs över. Inkomsten vid avskattning ska beräknas enligt 19 a § andra stycket.

Bestämmelserna i denna paragraf tillämpas också på tjänstepensionsavtal som är jämförbara med pensionsförsäkring *och* uppfyller villkoren i 1 a §.

Bestämmelserna i denna paragraf tillämpas också på
 – tjänstepensionsavtal som är jämförbara med pensionsförsäkring och uppfyller villkoren i 1 a §, *och*
 – *avtal om tjänstepensionsförmåner som är att jämställa med pensionsförsäkring enligt 6 a §.*

19 a §

Förutom i de fall som avses i 19 § och oavsett vad som föreskrivs i försäkringsavtalslagen (2005:104) om förfoganden som är utan verkan, ska avskattning ske om

– pensionsförsäkringsavtalet ändras så att försäkringen inte längre uppfyller villkoren för att utgöra en pensionsförsäkring,

– pensionsförsäkringsavtalet *eller tjänstepensionsförmånsavtalet* ändras så att försäkringen *eller förmånen* inte längre uppfyller villkoren för att utgöra en pensionsförsäkring,

– parterna på annat sätt förfogar över avtalet i strid med villkoren för pensionsförsäkring, eller

– kontrolluppgifter som avses i 16 a § inte lämnas.

Avskattning ska ske när avtalsändringen eller förfogandet över försäkringen inträffar eller vid den tidpunkt då kontrolluppgiften rätteligen skulle ha lämnats. Vid avskattning uppgår den skattepliktiga inkomsten till det kapital som hänför sig till pensionsförsäkringen multiplicerat med talet 1,5.

Avskattning ska ske när avtalsändringen eller förfogandet över försäkringen *eller förmånen* inträffar eller vid den tidpunkt då kontrolluppgiften rätteligen skulle ha lämnats. Vid avskattning uppgår den skattepliktiga inkomsten till det kapital som hänför sig till pensionsförsäkringen multiplicerat med talet 1,5.

Bestämmelserna i denna paragraf tillämpas också på tjänstepensionsavtal som är jämförbara med pensionsförsäkring och uppfyller villkoren i 1 a §.

Bestämmelserna i denna paragraf tillämpas också på

– tjänstepensionsavtal som är jämförbara med pensionsförsäkring och uppfyller villkoren i 1 a §, och

– *avtal om tjänstepensionsförmåner som är att jämställa med pensionsförsäkring enligt 6 a §.*

19 b §

Om försäkringsgivaren för ett enstaka år inte inom den tid som föreskrivs i skatteförfarandelagen (2011:1244) lämnar sådana kontrolluppgifter som avses i

Om försäkringsgivaren *eller tjänstepensionsföretaget* för ett enstaka år inte inom den tid som föreskrivs i skatteförfarandelagen (2011:1244) lämnar

16 a § och som ska lämnas senast den 31 januari året efter beskattningsåret, ska avskattning enligt 19 a § inte ske om försäkringsstagaren eller den försäkrade själv lämnar uppgifter från försäkringsgivaren om försäkringen senast den 31 maj under det år kontrolluppgiften skulle ha lämnats.

Om avskattning inte ska ske på grund av bestämmelsen i första stycket, och försäkringsstagaren under det år då kontrolluppgiften skulle ha lämnats för över pensionsförsäkringens värde till en annan försäkring hos en annan försäkringsgivare på det sätt som avses i 18 § tredje stycket ska avskattning inte ske även om kontrolluppgift om överföringen enligt 22 kap. 9 § skatteförändelagen inte lämnas.

sådana kontrolluppgifter som avses i 16 a § och som ska lämnas senast den 31 januari året efter beskattningsåret, ska avskattning enligt 19 a § inte ske om försäkringstagaren, *tjänstepensionstecknaren* eller den försäkrade eller *den tjänstepensionsberättigade* själv lämnar uppgifter från försäkringsgivaren eller *tjänstepensionsföretaget* om försäkringen senast den 31 maj under det år kontrolluppgiften skulle ha lämnats.

Om avskattning inte ska ske på grund av bestämmelsen i första stycket, och försäkringsstagaren eller *tjänstepensionstecknaren i ett avtal om tjänstepensionsförmåner som är att jämställa med pensionsförsäkring enligt 6 a §*, under det år då kontrolluppgiften skulle ha lämnats för över pensionsförsäkringens värde till en annan försäkring hos en annan försäkringsgivare på det sätt som avses i 18 § tredje stycket ska avskattning inte ske även om kontrolluppgift om överföringen enligt 22 kap. 9 § skatteförändelagen inte lämnas.

19 c §

Om den skattskyldige begär det ska vid avskattning i fall som avses i 19 a § kapitalet som hänför sig till försäkringen i stället multipliceras med talet 1,0 om det finns synnerliga skäl. Vid prövningen ska det beaktas

Om den skattskyldige begär det ska vid avskattning i fall som avses i 19 a § kapitalet som hänför sig till försäkringen eller *avtalet om tjänstepensionsförmåner* i stället multipliceras med talet 1,0 om det finns

att ett otillåtet förfogande, en otillåten villkorsändring eller annan åtgärd som medför att försäkringen inte längre uppfyller villkoren för pensionsförsäkring, skett på grund av en åtgärd som den skattskyldige saknat rättslig möjlighet att förhindra.

synnerliga skäl. Vid prövningen ska det beaktas att ett otillåtet förfogande, en otillåten villkorsändring eller annan åtgärd som medför att försäkringen *eller avtalet om tjänstepensionsförmåner* inte längre uppfyller villkoren för pensionsförsäkring, skett på grund av en åtgärd som den skattskyldige saknat rättslig möjlighet att förhindra.

59 kap.

2 §

Pensionssparavdrag får göras bara för

– premier för pensionsförsäkring som den skattskyldige äger, och

– inbetalningar på pensionsspararens eget pensionssparkonto.

Avdrag får inte göras för pensionsförsäkring som förvärvats genom bodelning under äktenskapet utan att det pågått något mål om äktenskapsskillnad.

Pensionssparavdrag får inte göras för försäkring som ägs av arbetsgivare. I fråga om avdrag för sådan försäkring gäller bestämmelserna i 28 kap.

– premier för pensionsförsäkring *eller därmed jämförbart avtal om tjänstepensionsförmåner* som den skattskyldige äger, och

Avdrag får inte göras för pensionsförsäkring *eller därmed jämförbart avtal om tjänstepensionsförmåner* som förvärvats genom bodelning under äktenskapet utan att det pågått något mål om äktenskapsskillnad.

Pensionssparavdrag får inte göras för försäkring *eller avtal om pensionsförmåner* som ägs av arbetsgivare. I fråga om avdrag för sådan försäkring *eller avtal om tjänstepensionsförmåner* gäller bestämmelserna i 28 kap.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016

1.7 Förslag till lag om ändring i bokföringslagen (1999:1078)

Härigenom föreskrivs i fråga om bokföringslagen (1999:1078) att 3 kap. 8 §, 4 kap. 6 §, 5 kap. 2 §, 6 kap. 1 och 2 §§ samt 8 kap. 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

8 §

I 1 kap. 7 § lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag och i 1 kap. 6 § lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag finns bestämmelser om räkenskapsår i vissa företag.

I 1 kap. 7 § lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag, i 1 kap. 6 § lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag och i 1 kap. 6 § lagen (2015:000) om årsredovisning i tjänstepensionsföretag finns bestämmelser om räkenskapsår i vissa företag.

4 kap.

6 §

Affärshändelserna ska kunna presenteras i en och samma redovisningsvaluta. Redovisningsvalutan ska vara svenska kronor. I aktiebolag, ekonomiska föreningar, sparbanker, medlemsbanker och försäkringsföretag får dock redovisningsvalutan i stället vara euro.

Affärshändelserna ska kunna presenteras i en och samma redovisningsvaluta. Redovisningsvalutan ska vara svenska kronor. I aktiebolag, ekonomiska föreningar, sparbanker, medlemsbanker, försäkringsföretag och tjänstepensionsföretag får dock redovisningsvalutan i stället vara euro.

Byte av redovisningsvaluta får ske endast vid ingången av ett nytt räkenskapsår. Bestämmelser om omräkning i samband med byte av redovisningsvaluta finns i årsredovisningslagen (1995:1554).

Har företaget bytt redovisningsvaluta, får ett nytt byte göras endast om Skatteverket tillåter det. Tillstånd får vägras endast om det finns anledning anta att bytet har ett otillbörligt syfte.

Trots bestämmelserna i första–tredje styckena får en filial i annat land ha sin redovisning i en valuta som i det landet godtas som redovisningsvaluta.

5 kap.

2 §

Kontanta in- och utbetalningar ska bokföras senast påföljande arbetsdag. Andra affärshändelser ska bokföras så snart det kan ske.

Affärshändelserna får bokföras senare än som anges i första stycket, om det finns skäl för det och det är förenligt med god redovisningssed.

Ett företag vars årliga nettoomsättning normalt uppgår till högst tre miljoner kronor får dröja med att bokföra affärshändelserna tills betalning sker. Vid räkenskapsårets utgång ska dock samtliga då obetalda fordringar och skulder bokföras.

Tredje stycket gäller inte företag som omfattas av lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag *eller* lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag. Inte heller gäller tredje stycket finansiella holdingföretag som ska upprätta koncernredovisning enligt någon av de nämnda lagarna.

Tredje stycket gäller inte företag som omfattas av lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag, lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag *eller lagen (2015:000) om årsredovisning i tjänstepensionsföretag*. Inte heller gäller tredje stycket finansiella holdingföretag som ska upprätta koncernredovisning enligt någon av de nämnda lagarna.

6 kap.

1 §

Företag som tillhör någon eller några av följande kategorier ska för varje räkenskapsår avsluta bokföringen med en årsredovisning och offentliggöra den enligt 2 §:

1. aktiebolag,
2. ekonomiska föreningar,
3. handelsbolag i vilka en eller flera juridiska personer är delägare,

3 a. grupperingar enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1082/2006 av den 5 juli 2006 om en europeisk gruppering för territoriellt samarbete (EGTS),

4. företag som omfattas av lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag eller lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag,

4. företag som omfattas av lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag, lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag eller lagen (2015:000) om årsredovisning i tjänstepensionsföretag,

5. stiftelser som är bokföringsskyldiga enligt denna lag, dock inte stiftelser som får använda sina tillgångar uteslutande till förmån för medlemmar av en viss eller vissa släkter och som är bokföringsskyldiga endast på grund av 2 kap. 3 § första stycket,

6. företag som uppfyller mer än ett av följande villkor:

a) medelantalet anställda i företaget har under vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 50,

b) företagets redovisade balansomslutning har för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 40 miljoner kronor,

c) företagets redovisade nettoomsättning har för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 80 miljoner kronor,

7. företag som är moderföretag i en koncern vilken uppfyller mer än ett av följande villkor:

a) medelantalet anställda i koncernen har under vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 50,

b) koncernföretagens redovisade balansomslutning har för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 40 miljoner kronor,

c) koncernföretagens redovisade nettoomsättning har för vart och ett av de två senaste räkenskapsåren uppgått till mer än 80 miljoner kronor.

Vid tillämpningen av första stycket 7 b och c ska fordringar och skulder mellan koncernföretag, liksom internvinster, elimineras. Detsamma gäller för intäkter och kostnader som hänför sig till transaktioner mellan koncernföretag, liksom förändring av internvinst.

2 §

En årsredovisning *skall* upprättas och offentliggöras enligt bestämmelserna i årsredovisningslagen (1995:1554) eller, i förekommande fall, lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag *eller* lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag.

En årsredovisning *ska* upprättas och offentliggöras enligt bestämmelserna i årsredovisningslagen (1995:1554) eller, i förekommande fall, lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag, lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag *eller lagen (2015:000) om årsredovisning i tjänstepensionsföretag.*

8 kap.

1 §

Bokföringsnämnden ansvarar för utvecklandet av god redovisningssed. Finansinspektionen ansvarar för utvecklandet av god redovisningssed i sådana företag som omfattas av lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag *och* lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag i den utsträckning det är påkallat av dessa företags särart.

Av 1 kap. 5 § lagen om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag, 1 kap. 4 § lagen om årsredovisning i försäkringsföretag och 23 kap. 15 § 3 lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden följer att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om redovisning för finansiella företag.

Bokföringsnämnden ansvarar för utvecklandet av god redovisningssed. Finansinspektionen ansvarar för utvecklandet av god redovisningssed i sådana företag som omfattas av lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag, lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag *och lagen (2015:000) om årsredovisning i tjänstepensionsföretag* i den utsträckning det är påkallat av dessa företags särart.

Av 1 kap. 5 § lagen om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag, 1 kap. 4 § lagen om årsredovisning i försäkringsföretag, *1 kap. 4 § lagen (2015:000) om årsredovisning i tjänstepensionsföretag* och 23 kap. 15 § 3 lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden följer att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får

meddela föreskrifter om redovisning för finansiella företag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

1.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader

Härigenom föreskivs att 2 § lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Beskattningsunderlaget *skall* beräknas som den under beskattningens året uppkomna skillnaden mellan å ena sidan summan av följande poster:

a) *avgift* för tjänstepensionsförsäkring,

b) avsättning till pensionsstiftelse,

c) ökning av avsättning under rubriken Avsatt till pensioner enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. eller i sådan delpost som avses i 8 a § samma lag,

d) utbetalda pensioner som inte utgår enligt lag eller på grund av tjänstepensionsförsäkring,

e) utgiven ersättning för av annan övertagen pensionsutfästelse,

f) överföring eller betalning till ett utländskt tjänstepensionsinstitut enligt ett sådant avtal om tjänstepension som uppfyller villkoren för avdragsrätt i 28 kap. 2 § andra stycket eller 3 § inkomstskattelagen (1999:1229),

å andra sidan summan av följande poster:

g) gottgörelse från pensionsstiftelse,

h) ersättning enligt avtal om tjänstepension från ett sådant utländskt tjänstepensionsinstitut som avses i 28 kap. 3 § inkomstskattelagen,

Beskattningsunderlaget *ska* beräknas som den under beskattningens året uppkomna skillnaden mellan å ena sidan summan av följande poster:

a) *premie* för tjänstepensionsförsäkring *eller avtal om tjänstepensionsförmåner som uppfyller villkoren för avdrag i 28 kap. 2 § andra stycket inkomstskattelagen (1999:1229)*,

d) utbetalda pensioner som inte utgår enligt lag eller på grund av tjänstepensionsförsäkring *eller avtal om tjänstepensionsförmåner*,

i) minskning av avsättning under rubriken Avsatt till pensioner enligt lagen om tryggande av pensionsutfästelse m.m. eller i sådan delpost som avses i 8 a § samma lag,

j) 85 procent av avsättning under rubriken Avsatt till pensioner enligt lagen om tryggande av pensionsutfästelse m.m. eller i sådan delpost som avses i 8 a § samma lag vid beskattningsårets ingång multiplicerad med den genomsnittliga statslåneräntan under kalenderåret närmast före ingången av beskattningsåret,

k) erhållen ersättning för övertagen pensionsutfästelse,

l) negativt belopp som föregående beskattningsår uppkommit vid tillämpning av denna paragraf.

I posten a i första stycket *skall* inte räknas med avgift för sådan gruppsjukförsäkring som omfattas av 1 § första stycket 4 lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster.

I det fall beskattningsåret är längre eller kortare än 12 månader *skall* posten j i första stycket jämkas i motsvarande mån. Detsamma *skall* gälla om avsättning som avses i posten j helt upplöses under beskattningsåret.

Om den som övertar en pensionsutfästelse inte är skattskyldig enligt denna lag *skall* den som tidigare utfäst pensionen under posten e i första stycket ta upp det verkliga värdet av den övertagna utfästelsen om detta är högre än den utgivna ersättningen. Om den som befrias från en utfästelse inte är skattskyldig enligt denna lag *skall* den som övertar utfästelsen under posten k i första stycket ta upp det verkliga värdet av den övertagna utfästelsen om detta är lägre än den erhållna ersättningen.

I posten a i första stycket *ska* inte räknas med avgift för sådan gruppsjukförsäkring som omfattas av 1 § första stycket 4 lagen (1990:659) om särskild löneskatt på vissa förvärvsinkomster.

I det fall beskattningsåret är längre eller kortare än 12 månader *ska* posten j i första stycket jämkas i motsvarande mån. Detsamma *ska* gälla om avsättning som avses i posten j helt upplöses under beskattningsåret.

Om den som övertar en pensionsutfästelse inte är skattskyldig enligt denna lag *ska* den som tidigare utfäst pensionen under posten e i första stycket ta upp det verkliga värdet av den övertagna utfästelsen om detta är högre än den utgivna ersättningen. Om den som befrias från en utfästelse inte är skattskyldig enligt denna lag *ska* den som övertar utfästelsen under posten k i första stycket ta upp det verkliga värdet av den övertagna utfästelsen om detta är lägre än den erhållna ersättningen.

Vid beräkning av beskattningsunderlaget *skall* bokföringsmässiga grunder tillämpas.

Vid beräkning av beskattningsunderlaget *ska* bokföringsmässiga grunder tillämpas.

Denna lag träder ikraft den 1 januari 2016.

1.9 Förslag till ändring i lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta

Härigenom föreskivs att 5 § lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Skattepliktig inkomst enligt denna lag är:

1. avlöning eller därmed jämförlig förmån, som utgått av anställning eller uppdrag hos svenska staten, svensk kommun eller svenskt landsting;

2. avlöning eller därmed jämförlig förmån, som utgått av annan anställning eller annat uppdrag än hos svenska staten, svensk kommun eller svenskt landsting, i den mån inkomsten förvärvats genom verksamhet här i riket;

3. arvode och liknande ersättning som uppburits av någon i egenskap av ledamot eller suppleant i styrelse eller annat liknande organ i svenskt aktiebolag eller annan svensk juridisk person, oavsett var verksamheten utövats;

4. ersättning i form av pension, med undantag av barnpension, sjukersättning och aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken till den del det totala beloppet av uppburna ersättningar för varje kalendermånad överstiger en tolfedel av 0,77 prisbasbelopp, samt annan ersättning enligt samma balk;

5. pension på grund av anställning eller uppdrag hos svenska staten, svensk kommun eller svenskt landsting;

6. belopp, som utgår på grund av annan pensionsförsäkring än tjänstepensionsförsäkring, om försäkringen meddelats i här i riket bedriven försäkringsrörelse samt belopp som utbetalas från pensionssparkonto fört av ett svenskt pensionssparinstitut eller av ett utländskt instituts filial i Sverige enligt lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande samt avskattning av en sådan försäkring eller ett sådant pensionssparkonto;

6 a. belopp, som utgår på grund av annan pensionsförsäkring än tjänstepensionsförsäkring samt avskattning av sådan annan försäkring, om försäkringen meddelats i en utländsk försäkringsrörelse i den utsträckning den skattskyldige vid den årliga beskatt-

ningen fått avdrag för premier eller om premierna inte räknats som inkomst för den försäkrade enligt inkomstskattelagen (1999:1229);

7. pension på grund av tjänstepensionsförsäkring eller avtal om tjänstepension som är jämförbart med försäkring inklusive avskattning av sådan försäkring eller sådant avtal, samt annan pension eller förmån, om förmånen utgår på grund av förutvarande tjänst och den tidigare verksamheten huvudsakligen utövats i Sverige;

7. pension på grund av tjänstepensionsförsäkring, *avtal om tjänstepensionsförmåner* eller avtal om tjänstepension som är jämförbart med försäkring inklusive avskattning av sådan försäkring eller sådant avtal, samt annan pension eller förmån, om förmånen utgår på grund av förutvarande tjänst och den tidigare verksamheten huvudsakligen utövats i Sverige;

8. ersättning enligt lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring eller annan författning, som utgått till någon vid sjukdom eller olycksfall i arbete eller på grund av militärtjänstgöring;

9. dagpenning från arbetslöshetskassa enligt lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring;

10. annan härifrån uppbyten, genom verksamhet här i riket förvärvat inkomst av tjänst;

11. återfört avdrag för egenavgifter enligt socialavgiftslagen (2000:980), arbetsgivaravgifter och egenavgifter som satts ned genom ändrad debitering, i den utsträckning avdrag har medgetts för avgifterna samt avgifter som avses i 62 kap. 6 § inkomstskattelagen och som satts ned genom ändrad debitering, i den utsträckning avdrag har medgetts för avgifterna och dessa inte hänför sig till näringsverksamhet;

12. sjöinkomst som avses i 64 kap. 3 och 4 §§ inkomstskattelagen i den utsträckning inkomsten förvärvats genom verksamhet på

– ett handelsfartyg som ska anses som svenskt enligt sjölagen (1994:1009), utom i de fall fartyget hyrs ut i huvudsak obemannat till en utländsk redare och sjömannen inte är anställd hos fartygets ägare eller hos en arbetsgivare som ägaren anlitar, eller

– ett utländskt handelsfartyg som en svensk redare hyr i huvudsak obemannat, om sjömannen är anställd hos redaren eller hos arbetsgivare som redaren anlitar.

Som inkomst enligt första stycket 1–3 och 12 anses också förskott på sådan inkomst.

Verksamhet på grund av anställning eller uppdrag i svenskt företag eller vid ett utländskt företags fasta driftställe i Sverige anses utövad här i riket även om den enskilde inom ramen för verksamheten

- gör tjänsteresor utomlands, eller
- utför arbete utomlands i sin bostad under förutsättning att tiden för arbetet där uppgår till högst hälften av den enskildes totala arbetstid i verksamheten under varje tremånadersperiod.

Skattepliktig inkomst enligt denna lag är dock endast sådan inkomst som skulle ha beskattats hos en obegränsat skattskyldig enligt inkomstskattelagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

1.10 Förslag till lag om ändring i lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel

Härigenom förskrivs att 2, 3 a, 3 b och 9 §§ lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Skattskyldiga till avkastningsskatt är

1. svenska livförsäkringsföretag,
2. utländska livförsäkringsföretag som bedriver försäkringsrörelse från fast driftställe i Sverige och utländska tjänstepensionsinstitut som bedriver med försäkringsverksamhet jämförbar tjänstepensionsverksamhet från fast driftställe i Sverige,
3. pensionsstiftelser enligt lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. och utländska tjänstepensionsinstitut som från fast driftställe i Sverige meddelar avtal om tjänstepension med villkor som innebär att institutet kan likställas med en pensionsstiftelse enligt samma lag,
4. arbetsgivare som i sin balansräkning redovisar pensionsutfästelse under rubriken Avsatt till pensioner enligt lagen om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. eller i sådan delpost som avses i 8 a § samma lag,
5. obegränsat skattskyldiga som innehar pensionssparkonto,
6. obegränsat skattskyldiga som innehar pensionsförsäkring som är meddelad i försäkringsrörelse som inte bedrivs från fast driftställe i Sverige, eller försäkring som anses som pensionsförsäkring enligt 58 kap. 5 § inkomstskattelagen (1999:1229),
7. obegränsat skattskyldiga som under beskattningsåret innehaft en kapitalförsäkring som är meddelad i försäkringsrörelse som inte bedrivs från fast driftställe i Sverige,
8. obegränsat skattskyldiga som innehar ett avtal om tjänstepension med ett utländskt tjänstepensionsinstitut i en verksamhet som inte bedrivs från fast driftställe i Sverige, under förutsättning att avtalet är jämförbart med en pensionsförsäkring,
9. obegränsat skattskyldiga som under beskattningsåret innehaft ett avtal om tjänstepension med ett utländskt tjänstepensionsinstitut i en verksamhet som inte bedrivs från fast driftställe i

Sverige, under förutsättning att avtalet är jämförbart med en kapitalförsäkring,

10. obegränsat skattskyldiga som ingått ett avtal om tjänstepension med ett utländskt tjänstepensionsinstitut i en verksamhet som inte bedrivs från ett fast driftställe i Sverige, om avtalet innehåller villkor som innebär att tjänstepensionsinstitutet kan likställas med en pensionsstiftelse enligt lagen om tryggnad av pensionsutfästelse m.m.

*11. tjänstepensionsföretag
enligt tjänstepensionsrörelselagen
(2015:000).*

Om en sådan kapitalförsäkring som avses i första stycket 7 inte innehas av någon som är obegränsat skattskyldig, ska den som har panträtt i försäkringen anses inneha den.

Bestämmelserna i första stycket 6 och 7 omfattar inte försäkring som enbart avser olycks- eller sjukdomsfall eller dödsfall senast vid 70 års ålder och som inte är återköpsbar.

Detsamma gäller ett motsvarande avtal om tjänstepension.

*Bestämmelserna i första stycket
11 gäller inte avtal om tjänstepensionsförmåner enligt 1 kap. 2 a § försäkringsavtalslagen (2005:104) som avser olycks- eller sjukdomsfall eller dödsfall senast vid 70 års ålder och som inte är återköpsbar.*

3 a §

För skattskyldig som avses i 2 § första stycket 1–3 utgörs kapitalunderlaget av värdet av den skattskyldiges tillgångar vid ingången av beskattningsåret efter avdrag för finansiella skulder vid samma tidpunkt. För skattskyldig som avses i 2 § första stycket 2 och sådana utländska tjänstepensionsinstitut som avses i 2 § första stycket 3 medräknas dock endast sådana tillgångar och skulder som är hänförliga till den i Sverige bedrivna försäkrings-

För skattskyldig som avses i 2 § första stycket 1–3 och 11 utgörs kapitalunderlaget av värdet av den skattskyldiges tillgångar vid ingången av beskattningsåret efter avdrag för finansiella skulder vid samma tidpunkt. För skattskyldig som avses i 2 § första stycket 2 och sådana utländska tjänstepensionsinstitut som avses i 2 § första stycket 3 medräknas dock endast sådana tillgångar och skulder som är hänförliga till

rörelsen eller tjänstepensions- verksamheten. den i Sverige bedrivna försäkringsrörelsen eller tjänstepensionsverksamheten.

Vid beräkning av kapitalunderlag enligt första stycket ska det bortses från den del av tillgångar och skulder som

1. inte förvaltas för försäkringstagarnas räkning,
2. är hänförlig till avgångsbidragsförsäkringar meddelade enligt grunder som fastställts i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer,

3. är hänförlig till försäkringar som i redovisningshänseende tas upp som grupplivförsäkringar, *eller*

4. avser sjuk- och olycksfallsförsäkringar hänförliga till försäkringsklass 1, 2, I b och IV enligt 2 kap. 11 § första stycket och 12 § försäkringsrörelselagen (2010:2043), *eller*

5. inte förvaltas för tjänstepensionsförmånstagarnas räkning, eller

6. tjänstepensionsförmåner som är jämförbara med 2–4.

Andra stycket gäller också i tjänstepensionsverksamhet i fråga om avtal som är jämförbara med personförsäkring.

Kapitalunderlaget för skattskyldiga som avses i 2 § första stycket 4 utgörs av avsättningsbeloppet vid ingången av beskattningsåret avseende sådana pensionsutfästelser för vilkas tryggnadsavdragsrätt föreligger vid inkomstbeskattningen.

Kapitalunderlaget för skattskyldiga som avses i 2 § första stycket 5 utgörs av värdet av de tillgångar som vid ingången av kalenderåret är hänförliga till pensionssparkontot. Avdrag får ske för obetald skatt enligt denna lag som är hänförlig till kontot.

Kapitalunderlaget för skattskyldiga som avses i 2 § första stycket 6 och 7 utgörs av värdet vid beskattningsårets ingång av sådana försäkringar som anges där. Detta värde beräknas enligt sjunde och åttonde styckena.

Som värde av försäkringen tas upp dess på försäkringstekniska beräkningsgrunder framräknade återköpsvärde med tillägg för beräknad upplupen andel i livförsäkringsrörelsens överskott.

I fråga om försäkringsavtal som ingåtts före den 1 januari 1997 ska endast den del av försäkringens värde tas upp som överstiger värdet vid denna tidpunkt. Till det värde som undantas från

skatteunderlaget får tillägg göras för årlig värdestegring beräknad enligt 3 d § första och fjärde styckena. Denna begränsning gäller dock inte om försäkringen övergått till ny innehavare efter utgången av år 1996 på annat sätt än genom arv, testamente, gåva, bodelning eller, såvitt gäller försäkring som har samband med tjänst, överlåtelse mellan arbetsgivare på grund av anställds byte av tjänst.

Som värde av tjänstepensionsförmånen tas upp dess på tekniska beräkningsgrunder framräknade återköpsvärde med tillägg för beräknad upplupen andel i tjänstepensionsrörelsens överskott.

Kapitalunderlaget för skattskyldiga som avses i 2 § första stycket 8–10 utgörs av värdet vid beskattningsårets ingång av de tillgångar som är hänförliga till avtalet om tjänstepension.

Vid tillämpning av andra stycket 1 ska tillgångar som svarar mot konsolideringsfond enligt 11 kap. 19 §, 12 kap. 70 § eller 13 kap. 22 § försäkringsrörelselagen anses förvaltade för försäkringstagarnas räkning till den del fonden enligt bolagsordningen får användas för återbäring till försäkringstagarna eller andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar.

Vid tillämpning av andra stycket 11 ska tillgångar som svarar mot konsolideringsfond enligt 11 kap. 19 §, 12 kap. 70 § eller 13 kap. 22 § tjänstepensionsrörelselagen (2014:000) anses förvaltade för tjänstepensionsförmånstagarnas räkning till den del fonden enligt bolagsordningen får användas för återbäring till förmånstagarna eller andra ersättningsberättigade på grund av avtal om tjänstepensionsförmåner.

3 b §

För skattskyldig som avses i 2 § första stycket 1, 2, 7 och 9 ska även värdet av de samman- För skattskyldig som avses i 2 § första stycket 1, 2, 7, 9 och 11 ska även värdet av de

lagda premier som har betalats under beskattningsåret till kapitalförsäkring eller till sådant avtal om tjänstepension som är jämförbart med kapitalförsäkring ingå i kapitalunderlaget. Vid beräkning av detta värde ska premier som har betalats under den andra halvan av beskattningsåret beräknas till halva värdet.

sammanlagda premier som har betalats under beskattningsåret till kapitalförsäkring eller till sådant avtal om tjänstepension som är jämförbart med kapitalförsäkring ingå i kapitalunderlaget. Vid beräkning av detta värde ska premier som har betalats under den andra halvan av beskattningsåret beräknas till halva värdet.

Vid beräkning av kapitalunderlag enligt första stycket ska det, för skattskyldig som avses i 2 § första stycket 1 och 2, bortses från premiebetalningar som

1. är hänförliga till avgångsbidragsförsäkringar meddelade enligt grunder som fastställts i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer,

2. är hänförliga till försäkringar som i redovisningshänseende tas upp som grupplivförsäkringar, eller

3. avser sjuk- och olycksfallsförsäkringar hänförliga till försäkringsklass 1, 2, I b och IV enligt 2 kap. 11 § första stycket och 12 § försäkringsrörelselagen (2010:2043).

Vid beräkning av kapitalunderlag enligt första stycket ska det, för skattskyldig som avses i 2 § första stycket 11, bortses från premiebetalningar som avseende tjänstepensionsförmåner som är jämförbara med 1–3.

9 §

Skatten uppgår till 15 procent av skatteunderlaget enligt 3 d § första och fjärde styckena om inte annat följer av andra, fjärde, sjätte och sjunde styckena.

Skatten uppgår till 30 procent av skatteunderlaget enligt 3 d § andra–fjärde styckena som avser kapitalförsäkring eller sådant tjänstepensionsavtal som är jämförbart med kapitalförsäkring.

Med pensionsförsäkring likställs i denna paragraf sådana avtal om tjänstepension som uppfyller villkoren i 58 kap. 1 a § första

Med pensionsförsäkring likställs i denna paragraf sådana avtal om tjänstepension som uppfyller villkoren i 58 kap.

stycket 2 inkomstskattelagen (1999:1229).

1 a § första stycket 2 inkomstskattelagen (1999:1229) och avtal om tjänstepensionsförmåner som är att jämföras med pensionsförsäkring enligt 58 kap. 6 a § samma lag.

I det fall beskattningsåret är längre eller kortare än 12 månader ska skattesatsen jämkas i motsvarande mån. Sådan jämkning ska också göras om

1. hela behållningen på ett pensionssparkonto avskattas enligt 58 kap. 33 § inkomstskattelagen eller avsättning som avses i 3 a § fjärde stycket helt upplöses under beskattningsåret,

2. det kapital som hänför sig till en pensionsförsäkring avskattas enligt 58 kap. 19 eller 19 a § inkomstskattelagen eller 5 § första stycket 6, 6 a eller 7 lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta, eller

2. det kapital som hänför sig till en pensionsförsäkring eller avtal om tjänstepensionsförmåner som är att jämföras med pensionsförsäkring avskattas enligt 58 kap. 19 eller 19 a § inkomstskattelagen eller 5 § första stycket 6, 6 a eller 7 lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta, eller

3. en försäkring ska anses som en kapitalförsäkring enligt 58 kap. 2 § tredje stycket inkomstskattelagen.

Överlåts ett helt försäkringsbestånd från ett livförsäkringsföretag som är skattskyldigt enligt denna lag till ett annat sådant företag eller sker fusion mellan sådana företag inträder det övertagande företaget i det överlåtande företags skattemässiga situation.

Överlåts ett helt försäkringsbestånd eller tjänstepensionsförmånsbestånd från ett livförsäkringsföretag respektive från ett tjänstepensionsföretag som är skattskyldigt enligt denna lag till ett annat sådant företag eller sker fusion mellan sådana företag inträder det övertagande företaget i det överlåtande företags skattemässiga situation.

Överlåts ett försäkringsbestånd helt eller delvis från ett livförsäkringsföretag som är skattskyldigt enligt denna lag till ett företag som inte är det, ska det överlåtande livförsäkrings-

Överlåts ett försäkringsbestånd eller ett tjänstepensionsförmånsbestånd helt eller delvis från ett livförsäkringsföretag eller ett tjänstepensionsföretag som är skattskyldigt enligt denna lag till

företaget betala avkastnings-
skatt för den del av året som
företaget innehaft försäkrings-
beståndet. Skattesatsen ska då
jämkas i motsvarande mån. Det-
samma gäller också vid överlåtelse
genom fusion.

För den som efter överlåtel-
sen inträder som skattskyldig
beräknas skatteunderlaget som
om försäkringen innehafts hela
året. Skattesatsen ska dock
jämkas med hänsyn till den tid
som skattskyldighet förelegat.

ett företag som inte är det, ska det
överlåtande livförsäkringsföretaget
eller tjänstepensionsföretaget betala
avkastningsskatt för den del av året
som företaget innehaft försäk-
ringsbeståndet *eller tjänste-
pensionsförmånsbeståndet*. Skatte-
satsen ska då jämkas i motsvarande
mån. Detsamma gäller också vid
överlåtelse genom fusion.

För den som efter överlåtel-
sen inträder som skattskyldig
beräknas skatteunderlaget som
om försäkringen *eller tjänste-
pensionsförmånen* innehafts hela
året. Skattesatsen ska dock
jämkas med hänsyn till den tid
som skattskyldighet förelegat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

1.11 Förslag till ändring i lagen (1984:404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter

Härigenom föreskivs att 6 § lagen (1984:404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Skatteplikt föreligger inte vid

1) förvärv från make, om förvärvet sker i syfte att för sammanläggning åstadkomma enhetliga lagfartsförhållanden för makarnas fasta egendom,

2) förvärv genom byte i den mån ersättningen utgörs av annan fast egendom, om bytet sker för att åstadkomma en lämpligare fastighetsindelning eller utgör ett led i åtgärder för jordbrukets eller skogsbrukets yttre rationalisering,

3) sambruksförenings förvärv genom tillskott från medlem och samfällighetsförenings förvärv enligt 5 § lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter,

4) försäkringsföretags förvärv från annat försäkringsföretag i samband med sådant avtal om övertagande av det senare företags hela försäkringsbestånd, som avses i 10 kap. 1 § försäkringsrörelselagen (2010:2043),

*4 b) tjänstepensionsföretags
förvärv från annat tjänstepensionsföretag i samband med sådant avtal om övertagande av det senare företags hela tjänstepensionsförmånsbestånd, som avses i 9 kap. 1 § tjänstepensionsrörelselagen (2015:000),*

5) förvärv av järnväg som ska inskrivas i särskild ordning, eller av mark för sådan järnväg,

6) kommuns eller annan menighets förvärv av mark som enligt detaljplan eller områdesbestämmelser ska användas för allmän plats, begravningsplats eller för sådant ändamål som enligt 2 kap. 2 § fastighetstaxeringslagen (1979:1152) medför att byggnad för ändamålet ska anses som specialbyggnad,

7) förvärv av kronojord genom skatteköp eller annars på grund av skattebrev,

8) förvärv av ständig besittningsrätt till ett kronohemman eller ett krononybygge, då på grund av förvärvet inrymning vinnas i sådan rätt,

9) upplåtelse av tomträtt i en nybildad fastighet, vars mark tidigare helt eller till övervägande del ingått i en fastighet som varit upplåten med tomträtt till samme tomträttshavare, och

10) förvärv som annan än den som avses under 6 gör av mark för allmän begravningsplats eller mark för sådan specialbyggnad enligt 2 kap. 2 § fastighetstaxeringslagen som är bårhus, krematorium eller byggnad som används för skötsel av allmän begravningsplats.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

1.12 Förslag till lag om ändring i lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

Härigenom föreskivs att 5 och 8 a §§ lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Arbetsgivare äger i balansräkningen som skuld under rubriken Avsatt till pensioner upptaga vad han enligt allmän pensionsplan åtagit sig att redovisa under denna rubrik.

Aktiebolag, ömsesidigt försäkringsbolag, ekonomisk förening och sparbank äger under rubriken Avsatt till pensioner redovisa även upplupen del av pensionsutfästelse som ej omfattas av allmän pensionsplan. I fråga om arbetstagare, som har bestämmande inflytande över bolaget eller föreningen, eller sådan arbetstagares efterlevande får, under den tid inflytandet består, vid redovisningen avseende dock icke fästas vid annan pensionsutfästelse än sådan som ingår i allmän pensionsplan. Till grund för bedömandet huruvida en person har bestämmande inflytande lägges hans eget samt hans föräldrars, far- och morföräldrars, makes, avkomlings och avkomlings makes samlade innehav av aktier eller andelar.

Aktiebolag, ömsesidigt försäkringsbolag, *ömsesidigt tjänstepensionsbolag*, ekonomisk förening och sparbank äger under rubriken Avsatt till pensioner redovisa även upplupen del av pensionsutfästelse som ej omfattas av allmän pensionsplan. I fråga om arbetstagare, som har bestämmande inflytande över bolaget eller föreningen, eller sådan arbetstagares efterlevande får, under den tid inflytandet består, vid redovisningen avseende dock icke fästas vid annan pensionsutfästelse än sådan som ingår i allmän pensionsplan. Till grund för bedömandet huruvida en person har bestämmande inflytande lägges hans eget samt hans föräldrars, far- och morföräldrars, makes, avkomlings och avkomlings makes samlade innehav av aktier eller andelar.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer kan förordna att vad som sägs i andra stycket första punkten skall äga tillämpning även på annan arbetsgivare än som avses där.

8 a §

Om en arbetsgivare som omfattas av årsredovisningslagen (1995:1554), lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag eller lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag redovisar pensionsåtagande i balansräkningen, skall han i stället för att redovisa sådan skuld som avses i 5 § redovisa motsvarande belopp som delpost under rubriken Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser. Vad som sägs i 5 § andra stycket samt 7 och 8 §§ om posten Avsatt till pensioner gäller även beträffande en sådan delpost.

Om en arbetsgivare som omfattas av årsredovisningslagen (1995:1554), lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag, lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag, eller lagen (2014:000) om årsredovisning i tjänstepensionsföretag redovisar pensionsåtagande i balansräkningen, skall han i stället för att redovisa sådan skuld som avses i 5 § redovisa motsvarande belopp som delpost under rubriken Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser. Vad som sägs i 5 § andra stycket samt 7 och 8 §§ om posten Avsatt till pensioner gäller även beträffande en sådan delpost.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

2 Tjänstepension – en bakgrund

2.1 Inledning

Såväl i internationell debatt som i de sammanhang där pensioner beskrivs i ett nationellt, svenskt perspektiv brukar pensionsystemet delas in i tre pelare. Enligt denna indelning består den första pelaren av den allmänna statliga, lagstadgade pensionen, dvs. den pension som erhålls via socialförsäkringssystemet. Till detta kommer delar av pensionen som är kopplad till en anställning, där arbetsgivaren har utfäst att betala pensionsersättningar. Denna andra pelare brukar benämnas tjänstepension (avtalspension). Den tredje pelaren utgörs av frivilligt pensionssparande på individnivå som den enskilde själv kan välja att påbörja.

Det bör i sammanhanget understrykas att den nu beskrivna indelningen av pensionssystem i tre pelare inte är absolut eller definitiv; den existerar vid sidan av annan terminologisk indelning i internationella sammanhang och har inte tagit hänsyn till utvecklingen i vissa nationella pensionssystem där karaktärsdragen i de olika pelarna blandas. Den avspeglar sig inte heller direkt i lagreglering. De EU-rättsliga instrument¹ som hittills antagits, däribland tjänstepensionsdirektivet², refererar således inte uttryckligen i någon artikel till terminologi som bygger på denna indelning. Däremot används terminologin i t.ex. tjänstepensionsdirektivets ingress (se skäl 9). Inte heller i svensk lagstiftning återfinns någon referens till pelarindelningen.

Tjänstepensionerna utgör således ett komplement till den allmänna pensionen och grundar sig på en utfästelse från arbetsgivaren gentemot arbetstagaren att utge olika förmåner kopplat till

¹ I betänkandet används genomgående Europeiska unionen och kortformen EU även för att beteckna det tidiga samarbetet inom Europeiska gemenskapen (EG). Detta gäller även när det talas om EU:s institutioner.

² Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/41/EG av den 3 juni 2003 om verksamhet i och tillsyn över tjänstepensionsinstitut.

pensioneringen. Tjänstepensionen kan i Sverige ha sin grund antingen i ett kollektivavtal, i ett individuellt avtal mellan en arbetsgivare och en enskild arbetstagare eller genom arbetsgivarens ensidiga utfästelse. I Sverige omfattas omkring 90 procent av arbetstagarna av kollektivavtal om tjänstepension, vilket internationellt sett är en stor andel. Det innebär att den svenska tjänstepensionsmarknaden redan i dag förvaltar ett betydande kapital, cirka 1 800 miljarder kronor.

Det finns inte heller några tecken på att behovet av tjänstepensioner ska komma att minska i framtiden. Snarare tyder den demografiska utvecklingen med en åldrande befolkning och de förändringar av den lagstadgade pensionen som den utvecklingen har medfört, att tjänstepensionerna i framtiden kommer att få en ännu större betydelse som inkomstförstärkning för individen.

2.2 Allmänt om tjänstepensionsplaner

Som nämnts inledningsvis kan en tjänstepension ha sin grund antingen i ett kollektivavtal eller i ett individuellt avtal mellan en arbetsgivare och en enskild arbetstagare. Vad som i hög grad skiljer Sverige från större delen av övriga Europa när det gäller tjänstepensioner är att det råder avtalsfrihet på området, dvs. det finns ingen civilrättslig reglering avseende avtalsvillkoren. Däremot gäller arbetsrättsliga lagar som reglerar hur arbetsgivare och arbetstagare binds av utfästelser om förmåner i anställningen. Den svenska tjänstepensionsmarknaden karaktäriseras dock – som nämnts – av att det stora flertalet anställda har sina pensionsförmåner reglerade genom kollektivavtal, vilka är till alla delar bindande för de parter som omfattas av avtalet.

I lag finns en civilrättslig respektive en skatterättslig definition av vad som avses med pensionsplan, dvs. det avtal om tjänstepension som ingås mellan arbetsmarknadens parter. Den civilrättsliga definitionen av s.k. allmän pensionsplan ges i 4 § lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. (tryggandelagen). Med allmän pensionsplan avses enligt detta lagrum sådana allmänna grunder för pensionering av arbetstagare eller arbetstagares efterlevande som innehåller regler om tryggnad av arbetsgivarens utfästelse genom kreditförsäkring, avsättning till pensionsstiftelse i enlighet med tryggandelagen eller annan likvärdig anordning och som på arbetstagarsidan är godkända av organisation vilken enligt

lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet (MBL) är att anse såsom central arbetstagarorganisation.

I förarbetena till tryggandelagen anges att en allmän pensionsplan tar sikte på en kategori anställda, t.ex. alla arbetstagare som är anställda vid ett visst företag eller alla tjänstemän vid företaget (se prop. 1967:83 s. 109). Den viktigaste förutsättningen för att grunder för arbetstagares pensionering ska kunna anses utgöra en allmän pensionsplan är att grunderna på arbetstagersidan har godkänts av en central arbetstagarorganisation.

För att det ska vara fråga om en allmän pensionsplan har Regeringsrätten³ (RÅ 1996 ref. 33) vidare uttalat att det i planen ska finnas en garanti för att grunderna är av kollektiv natur och att pensionsförmånerna är preciserade.

På skatteområdet definieras allmän pensionsplan i 58 kap. 20 § inkomstskattelagen (1999:1229). I lagtexten hänvisas inledningsvis till den civilrättsliga definition av allmän pensionsplan som ges i tryggandelagen. Med begreppet allmän pensionsplan avses vidare också pensionsutfästelser som ryms inom vad som enligt en allmän pensionsplan är sedvanligt inom branschen för arbetstagare med motsvarande uppgifter, dock när det gäller utfästelser som tryggas genom avsättning i balansräkningen bara i förening med kreditförsäkring. Vidare avses pensionsutfästelser för vilka det har tecknats kommunal eller statlig borgen eller liknande garanti samt pensionsutfästelser i enlighet med pensionsavtal som har godkänts på arbetstagersidan av sådan organisation som enligt MBL anses som central arbetstagarorganisation.

De pensionsförmåner som har sin grund i ett kollektivavtal har tillkommit efter förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter. Dessa ingår som en del i en samlad uppgörelse om anställningsvillkor. Villkoren för tjänstepensionerna fastslås av parterna i kollektivavtalet. Överenskommelsen angående tjänstepensionerna innehåller normalt regler om förmåner, ersättningsnivåer och former för hur pensionsutfästelsen ska tryggas (se närmare i avsnitt 2.6).

De anställda omfattas av olika pensionsplaner beroende på inom vilken sektor – exempelvis statlig eller privat – som personen är anställd. Kollektivavtalsparterna på de olika arbetsmarknadssektorerna har förhandlat fram separata pensionsplaner för respektive

³ Numera Högsta förvaltningsdomstolen.

avtalsområde. Villkor och förmåner skiljer sig därför åt mellan de olika pensionsplanerna.

Det finns fyra stora tjänstepensionsavtal; tjänstemän i privat sektor, arbetare i privat sektor, anställda i kommun och landsting samt anställda i statlig sektor. En kort redogörelse för dessa fyra dominerande pensionsplanerna ges nedan (se avsnitt 2.7). Till detta kommer några mindre avtalsområden, olika varianter av dessa pensionsplaner samt pensionsavtal som är reglerade genom s.k. hängavtal mellan en enskild arbetsgivare och de fackliga arbetstagarrepresentanterna samt tjänstepensioner som har sin grund i ett fristående individuellt avtal mellan en arbetsgivare och en enskild arbetstagarare.

2.3 Olika tjänstepensionsmodeller

Tjänstepensioner brukas traditionellt delas in i två olika huvudtyper: förmånsbestämda- respektive premiebestämda (avgiftsbestämda) pensioner. Som kommer att framgå i avsnitt 2.7 kan de två modellerna även kombineras.

Den traditionella modellen för tjänstepensioner, såväl i Sverige som i många andra länder, är att arbetsgivaren utfäster en förmån av viss storlek, vilken vanligen relateras till lönenivå och ett visst antal tjänsteår. En pension som bestäms på detta sätt kallas *förmånsbestämd* (på engelska "defined benefit"). När pensionen sedan ska tryggas ska arbetsgivaren göra de inbetalningar och/eller avsättningar som krävs för att den utlovade utfästelsen ska kunna fullgöras.

Vid förmånsbestämd pension är kostnadens storlek en osäkerhetsfaktor för arbetsgivaren, eftersom förändrade förhållanden, särskilt de finansiella upp- och nedgångarna, gör det svårt att beräkna kostnaderna för de utställda pensionslöftena. Å andra sidan ger modellen en förutsebarhet för arbetstagarna, eftersom de vet hur hög deras framtida pension kommer att bli.

En annan tjänstepensionsmodell innebär att arbetsgivaren utfäster sig att betala en premie av en viss storlek, ofta en viss procent av den anställdes lön, till exempelvis ett försäkringsbolag. Ofta får arbetstagararen själv välja placeringsalternativ. En sådan pensionsmodell benämns *premiebestämd* eller avgiftsbestämd (på engelska "defined contribution") och förmånens storlek kommer sedan till viss del att bero på avkastningen på inbetalade medel.

I premiebestämda tjänstepensionsmodeller är således förmånens storlek en osäkerhetsfaktor för arbetstagaren. Systemet har där-
emot fördelar för arbetsgivaren, som får möjlighet att förutse
storleken på pensionskostnaderna.

2.4 Tjänstepensionsförmånerna

Hur stor andel av den totala pensionen som utgörs av tjänste-
pension beror delvis på arbetstagarens tidigare inkomster.
I allmänhet utgör andelen dock mellan 15 och 20 procent.

Tjänstepensionsförmånerna följer av den pensionsutfästelse som
arbetsgivaren har gjort. Med denna pensionsutfästelse avses
vanligen ett löfte från arbetsgivaren till en anställd eller tidigare
anställd eller efterlevande till sådana anställda och som omfattar
ålders-, sjuk- och/eller efterlevandepension. På senare år har det
även blivit allt vanligare att arbetstagaren kommer överens med
arbetsgivaren om att löneökningar, övertidsersättning, bonus och
liknande inte ska betalas ut på sedvanligt sätt utan omvandlas till
pensionsförmåner (s.k. löneväxling).

En pensionsutfästelse kan vara antingen oantastbar eller antast-
bar. En oantastbar utfästelse är inte förenad med några villkor,
vilket innebär att den anställde har rätt till intjänad pension oavsett
om han eller hon slutar sin anställning i förtid eller påbörjar en ny
anställning före ordinarie pensionsålder. Den anställde tjänar
således fortlöpande in en fordran på framtida pension och arbets-
givaren påtar sig motsvarande pensionsåtagande. För en antastbar
utfästelse gäller däremot villkor. Exempel på antastbara pensions-
utfästelser är löften om garantipension och visstidspension. De
pensionerna är att jämställa med en bruttoförmån från vilken övriga
inkomster ska avräknas. Majoriteten av de svenska pensions-
utfästelserna är oantastbara.

Intjänande förmåner går inte förlorade för att arbetstagaren
byter arbetsplats. Om arbetstagaren exempelvis byter till en annan
arbetsgivare inom samma kollektivavtalsområde kvarstår arbets-
tagaren inom samma pensionsplan. För en närmare beskrivning av
hanteringen av kollektivavtalade försäkringar för arbetare och tjänste-
män inom privat sektor, se Livförsäkringsutredningens betänkande
(SOU 2012:64, s. 854 f.).

2.5 Tryggande av tjänstepension

Pensionsutfästelser är av långsiktig art eftersom de i regel sträcker sig flera decennier framåt i tiden. För att arbetsgivarens löfte om framtida pensionsutbetalningar till den anställde ska få någon substans anses det därför nödvändigt att säkerställa – trygga – pensionsutfästelsen. Som nämnts finns det inte några tvingande civilrättsliga regler för valet av tryggande, men de kollektivavtal som finns på området innehåller särskilda regler för hur detta ska ske. Skattelagstiftningen ställer däremot upp särskilda krav på tryggande för att inbetalningar och avsättningar för tjänstepension ska godtas skatterättsligt.

Det dominerande sättet att trygga tjänstepension i Sverige är genom inbetalning av premier till ett försäkringsföretag eller till en understödsförening (s.k. tjänstepensionskassa). I sådana fall brukar man tala om tjänstepensionsförsäkring. Pensionsutfästelsen kan också tryggas genom att arbetsgivaren skuldför pensionsåtagandena i sin balansräkning (s.k. kontotryggande eller på engelska "book reserves"). Vidare kan tryggande ske genom att arbetsgivaren gör avsättningar till en pensionsstiftelse. De två senare fallen regleras i tryggandelagen.

Tryggandet i pensionsstiftelse eller kontotryggande kombineras vanligtvis med att arbetsgivaren därtill tecknar en kreditförsäkring eller ställer annan säkerhet. Olika kombinationer av tryggandeformer förekommer också, exempelvis inom ramen för ITP-planen (se avsnitt 2.7.1).

Såvida pensionsöverenskommelsen inte föreskriver annat får arbetsgivaren själv välja formen för tryggandet. Arbetsgivare som inte omfattas av kollektivavtal tecknar i allmänhet en försäkring eller skuldför pensionsåtagandet i balansräkningen.

2.5.1 Tryggande i pensionsstiftelse

Som nämnts regleras avsättning till pensionsstiftelse i tryggandelagen. En pensionsstiftelses uteslutande ändamål är att trygga sådan utfästelse om pension till arbetstagare eller arbetstagares efterlevande, som har lämnats av en arbetsgivare och som denne bär ansvaret för (9 § tryggandelagen). En pensionsstiftelse kan aldrig utfästa pension och ansvarar följaktligen inte heller för pensionsutfästelserna (12 § tryggandelagen). Stiftelsens medel kan inte tas i

anspråk för arbetsgivarens övriga skulder och berörs inte av arbetsgivarens obestånd.

När arbetsgivaren har gjort en inbetalning till stiftelsen, får medlen disponeras endast för pensioner. Enligt tryggandelagen får stiftelsen dock låna ut medel till arbetsgivaren om det ställs betryggande säkerhet för lånet eller om tillsynsmyndigheten medger det (11 § första stycket). Som betryggande säkerhet anses exempelvis kreditförsäkring. Sådan försäkring meddelas i Sverige i princip uteslutande av Försäkringsbolaget PRI Pensionsgaranti, ömsesidigt.

Alla arbetsgivare har rätt att bilda en pensionsstiftelse. En sådan stiftelse kan bildas av ett enskilt företag, men det finns inga hinder mot att en stiftelse är gemensam för flera arbetsgivare. Stiftelsen är en juridisk person. Den skiljer sig från andra associationer genom att den inte har några ägare eller medlemmar. Stiftelsens förmögenhet förvaltas av en styrelse med representanter för såväl arbetsgivaren som berörda arbetstagare.

En arbetsgivare avsätter medel till pensionsstiftelsen genom att till denna föra över tillgångar såsom kontanter, aktier, obligationer, fastigheter eller liknande. Det är inte tillåtet att överföra reverser eller liknande fordringar på arbetsgivaren. För varje år som de anställda tjänar in pensionsförmåner ökar arbetsgivarens pensions-skuld dels med värdet av de ytterligare intjänade pensionsbeloppen, dels med den förräntning som har förutsatts i beräkningsgrunderna. Pensionsreservens värde – dvs. det kapitaliserade värdet (eller nuvärdet) av de utfästelser som ska tryggas i stiftelsen – fastställs mot bakgrund av de föreskrifter om försäkringstekniska grunder för beräkning av kapitalvärde som Finansinspektionen anvisar (se 3 § tryggandelagen och FFFS 2007:24).

Någon skyldighet för arbetsgivaren att göra inbetalningar till stiftelsen uppställs inte i tryggandelagen. Stiftelsens enda uppgift är att förvalta kapital, och eftersom den inte har något åtagande eller ansvar för pensionsutfästelserna finns ingen motsvarande skuldpost i stiftelsens balansräkning.

Eftersom en pensionsstiftelses uteslutande ändamål är att säkerställa att arbetsgivarens pensionsutfästelser uppfylls, får stiftelsen i normalfallet inte betala ut pensioner. Det är arbetsgivaren som beräknar pensionsåtagandena och utifrån dem gör erforderliga inbetalningar till stiftelsen. Det ankommer vidare på arbetsgivaren att sköta utbetalningen av de utgående pensionerna. Pensionsstiftelsens förmögenhet kan därför karaktäriseras som en form av pant för den pensionsberättigades pensionsfordran. Arbetsgivaren har dock

ingen möjlighet att begränsa sin ansvarighet till pantens värde, dvs. stiftelsens förmögenhet.

Arbetsgivaren kan begära kompensation eller gottgörelse från pensionsstiftelsen för utbetalda pensioner under förutsättning att arbetsgivarens pensionsreserv inte överstiger pensionsstiftelsens tillgångar efter gottgörelsen, eller att gottgörelsen högst motsvarar årets avkastning på stiftelsens kapital (se 14 och 15 §§ tryggandelagen). Det ankommer på stiftelsen att kontrollera att de gottgörelser som arbetsgivaren begär står i överensstämmelse med stiftelsens ändamål och bestämmelserna i tryggandelagen.

Det finns som nämnts inget krav på att pensionsstiftelsens tillgångar ska täcka arbetsgivarens pensionsåtaganden. Ofullständig fondering medför dock att arbetsgivaren måste skuldföra (avsätta) ett belopp som motsvarar skillnaden mellan stiftelsens tillgångar och pensionsåtagandet i balansräkningen.

2.5.2 Kontotryggande

Även bestämmelserna om särskild redovisning av pensionsskuld (s.k. kontotryggande) återfinns som nämnts i tryggandelagen.

Enligt huvudregeln får alla arbetsgivare oavsett företagsform skuldföra (avsätta) pensionsutfästelser enligt allmän pensionsplan genom kontoavsättning i balansräkningen (se 5 § tryggandelagen). Härutöver får vissa särskilt utpekade juridiska personer, såsom aktiebolag, ömsesidiga försäkringsbolag, ekonomiska föreningar och sparbanker även skuldföra upplupen del av pensionsutfästelser som inte omfattas av en allmän pensionsplan. Skuldföring av pensionsutfästelse avseende arbetstagare med bestämmande inflytande (t.ex. ledande befattningshavare) och sådan arbetstagares efterlevande får ske endast såvitt avser pensionsutfästelser enligt allmän pensionsplan så länge som inflytandet består. Tryggandelagen innehåller bestämmelser om hur begreppet bestämmande inflytande ska fastställas.

Den särskilda redovisningen av pensionsskulden fungerar så att arbetsgivaren redovisar det aktuella värdet av sina pensionsutfästelser som en skuld (avsättning) i balansräkningen i årsredovisningen.

En förutsättning för att skuldföring i balansräkning ska godtas skatterättsligt är att skuldföringen kombineras med en kreditförsäkring eller med kommunal eller statlig borgen eller liknande

garanti. Pensionskostnaderna belastar rörelsens resultat och den skuld som finns i balansräkningen motsvaras av kapitalvärdet av intjänade pensionsrätter samt i vissa fall tillkommande värdesäkringsmedel.

Kreditförsäkring av pensionsutfästelser som är skuldförda i bolagets egen balansräkning beviljas av Försäkringsbolaget PRI Pensionsgaranti, ömsesidigt (PRI Pensionsgaranti). PRI Pensionsgaranti är det enda försäkringsbolag som meddelar sådana kreditförsäkringar, i det så kallade PRI-systemet. PRI systemet tillkom i samband med ITP-planen. Tanken med systemet är att företagen genom att teckna kreditförsäkring hos PRI Pensionsgaranti efter skuldföring i balansräkningen kan behålla pensionskapitalet i verksamheten och själva avgöra hur det ska användas, samtidigt som de anställdas pensionsutfästelser är tryggade. Genom kreditförsäkringen garanterar PRI Pensionsgaranti pensionerna för de anställda om företaget skulle komma på obestånd. Innan försäkringen beviljas gör PRI Pensionsgaranti en noggrann kreditbedömning av företaget. I vissa fall krävs att företaget ska ställa säkerhet för hela eller delar av pensionsskulden. För företag som ingår i en koncern begärs ofta borgen eller någon annan typ av förbindelse från koncernens moderföretag. Om företagens kreditvärdighet skulle försämrats avsevärt kan PRI Pensionsgaranti kräva att pensionsskulden avvecklas genom inlösen. Om ett företag går i konkurs tas företagets kreditförsäkring i anspråk och PRI Pensionsgaranti sörjer för att avveckla skulden genom inlösen i pensionsförsäkring.

Inom ramen för PRI-systemet kan företaget också välja att föra över hela eller del av pensionskapitalet till en pensionsstiftelse för att göra finansiella placeringar, s.k. PRI-stiftelser.

2.5.3 Tryggande genom försäkring

Tryggande av tjänstepension genom betalning av premier för en tjänstepensionsförsäkring är den vanligaste tryggandeformen. I de flesta fall betalas premierna till ett försäkringsföretag som har tillstånd enligt försäkringsrörelselagen (2010:2043, FRL). I övriga fall betalas premierna till en tjänstepensionskassa. En sådan kassa är en understödsförening som inte får driva affärsmässig försäkringsrörelse. Den tillhandahåller försäkringar till en viss bestämd krets personer, såsom anställda i ett visst företag eller personer som tillhör en viss yrkesgrupp eller bransch. Tjänstepensionskassorna

har tidigare tillämpat lagen (1972:262) om understödsföreningar (UFL). Den lagen upphävdes dock vid ikraftträdandet av den nya FRL den 1 april 2011. De understödsföreningar som var registrerade vid den tidpunkten får fortsätta att driva sin verksamhet enligt UFL till utgången av år 2017. De föreningar som då inte har ansökt om tillstånd att driva verksamhet enligt FRL ska träda i likvidation (se 7 § lagen [2010:2044] om införande av FRL).

2.6 Särskilt om kollektivavtalet och tjänstepension

Försäkringar enligt kollektivavtal är naturligtvis alltid knutna till arbetsmarknaden och därmed till de särskilda förhållanden som råder där. Villkoren för kollektivavtalsgrundade tjänstepensionsförsäkringar har sedan början av 1960-talet utformats i förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter på central nivå inom respektive sektor. Kollektivavtal om försäkringar kan dock även slutas på förbunds nivå eller genom att en enskild arbetsgivare sluter ett sådant avtal med en arbetstagarorganisation. Förhandlingsresultatet på central nivå ges formen av ett kollektivavtal varigenom de anslutna förbunden rekommenderas att träffa överenskommelse om skyldighet för arbetsgivare att teckna försäkringar. De gemensamma villkoren för försäkringarna gäller som bindande kollektivavtal mellan förbunden. Samma sak gäller för övriga överenskommelser om försäkringarna som träffats mellan de centrala parterna, såsom tolknings- och tillämpningsregler samt tvistlösningsinstrument.

Inom ramen för kollektivavtalsförhandlingar avtalar parterna vanligtvis om villkoren vid anställning inom branschen/sektorn, däribland tjänstepensionsförmåner.⁴ Sådana avtal kan reglera frågor av skiftande art, men inkluderar ofta vad som kan betecknas som sidoförmåner – exempelvis pensioner, försäkringar och liknande.⁵ Avtal om anställningsvillkor och andra relevanta protokoll är en del av det övergripande kollektivavtalet.

Kollektivavtalet reglerar en hel del viktiga frågor för tjänstepensionen. Det finns dock ingen klar uppdelning mellan vad som avtalas i kollektivavtalet respektive försäkringsavtalet utan

⁴ Överenskommelser om förmåner kan även finnas i s.k. förhandlingsprotokoll.⁵ Det är vanligt att villkor om arbetstid, semester, sjuklön och anställningskydd är en del av kollektivavtalet.

⁵ Det är vanligt att villkor om arbetstid, semester, sjuklön och anställningskydd är en del av kollektivavtalet.

detta kan skilja sig åt mellan olika kollektivavtalsparter och avtalsområden. Arbetsmarknadens parter kan exempelvis fastställa sådant som:

- avgiften som arbetsgivaren betalar för den anställdes tjänstepension,⁶
- om avgiften ska placeras på särskilt sätt,⁷
- hur de försäkringsföretag som ska erbjuda tjänstepensionsförsäkringar inom avtalsområdet ska väljas ut och vem som ska välja ut dessa,
- om den enskilde arbetstagaren, den försäkrade, ska ha möjlighet att flytta mellan de olika försäkringsföretagen,
- hur avgifter för arbetstagare som inte gör ett val av försäkringsföretag ska placeras,
- hur överföring av befintliga försäkringar ska ske i det fall att en försäkringsgivare inom avtalsområdet av någon anledning inte längre kan eller får erbjuda försäkringar,
- när utbetalning av tjänstepensionsförsäkringen kan påbörjas och under hur lång tid pensionen betalas ut,⁸ och
- om arbetstagaren kan välja återbetalningsskydd och hur sådan utbetalning ska göras.

Att avtalsparterna inom ramen för den lagstiftning som reglerar området i stort sett disponerar fritt över kollektivavtalet och dess innehåll innebär att avtalsparterna genom ändringar av detta avtal direkt kan påverka anställningsavtalens utformning. Även den ursprungliga utformningen av de försäkringsavtal som tecknas mellan ett försäkringsföretag och den enskilde arbetsgivaren inom ramen för en kollektivavtalsuppgörelse påverkas i hög grad av närvaron av ett kollektivavtal. Orsaken är att kollektivavtalet på många områden fastställer sådant som för andra försäkringsformer

⁶ Det kan i kollektivavtalet anges att arbetsgivare och lokal facklig organisation samt förbundsparter kan avtala om en kompletterande avgift som överstiger den i avtalet angivna. Även en enskild arbetsgivare och arbetstagare kan ha möjlighet att avtala om en sådan avvikelse.

⁷ Exempelvis kan det i kollektivavtalet fastställas att minst en viss andel av avgiften ska placeras i en traditionell tjänstepensionsförsäkring.

⁸ I kollektivavtalet anges vissa begränsningar vad gäller pensioneringstidpunkt och utbetalningstid. Arbetstagaren har inom dessa uppsatta ramar möjlighet att välja pensioneringstidpunkt och utbetalningstid.

endast finns reglerat i försäkringsavtalet. Med anledning av närvaron av ett kollektivavtal kan därmed försäkringstagaren – i detta fall arbetsgivaren – den försäkrade och försäkringsgivaren inte på samma sätt som för andra försäkringsformer genomföra ändringar i försäkringsavtalet för en kollektivavtalsgrundad tjänstepensionsförsäkring, utan att bryta mot kollektivavtalet, trots att de är parter i försäkringsavtalet.

2.7 Närmare om kollektivavtalade pensionssystem

2.7.1 Tjänstemän i privat sektor

Industrins och handelns tilläggspension (ITP-planen)

Avtalet mellan Svenskt Näringsliv och PTK om en ny ITP-plan trädde i kraft 2007. Planen innehåller ITP 1 och ITP 2. För den premiebestämda *ITP 1*, som gäller för tjänstemän födda 1979 eller senare, börjar tjänstepension inbetalas från 25 års ålder med 4,5 procent av den kontant utbetalda bruttolönen. Om lönen överstiger 7,5 inkomstbasbelopp per år är premien för den överstigande delen 30 procent. Planen ger tjänstemännen valmöjligheter vad avser förvaltningen. Minst 50 procent av premien måste alltid placeras i en pensionsförsäkring.

Collectum är valcentral och sköter upphandlingen av de valbara försäkringsföretagen. Fyra företag som förvaltar traditionell försäkring och fem företag som erbjuder fondförsäkring upphandlades 2013 för en period om fem år. Samtidigt upphandlades i konkurrens traditionell försäkring i Alecta som icke-valsalternativ för dem som inte gör något aktivt val. Det finns möjlighet att göra omval och att flytta mellan valbara företag. Det finns också möjlighet för ett företag att förvalta ITP 1 i egen regi genom avsättning till en pensionsstiftelse kompletterat med en kreditförsäkring.

Den förmånsbestämda *ITP 2* gäller för tjänstemän födda 1978 och tidigare. Alecta är försäkringsgivare och förvaltare av ITP 2, förutom vad gäller ålderspensionsdelen för företag anslutna till PRI-systemet samt avseende alternativ ITP (se nästa avsnitt). Premien bestäms individuellt för varje försäkrad och förmån. Ålderspensionen i ITP 2 utgör, vid full tjänstetid (dvs. har tillhört ITP 2 under lägst 360 månader), 10 procent av den pensionsmedförande lönen ("slutlönen") upp till 7,5 inkomstbasbelopp, 65 procent

mellan 7,5 och 20 inkomstbasbelopp och 32,5 procent mellan 20 och 30 inkomstbasbelopp.

I samband med att ITP-planen ändrades 1977 infördes ITPK, en kompletterande premiebestämd pension med en premie som motsvarar 2 procent av lönen. Mellan 1977 och 1989 placerades premierna endast i Alecta. 1990 infördes möjlighet att välja placering genom införande av ett anslutningsförfarande. 2008 och 2012 genomfördes upphandlingar i konkurrens. De förvaltare som är valbara och icke-valsalternativet är desamma som upphandlats inom ITP 1. Om inget aktivt val görs placeras premierna i en traditionell försäkring i Alecta. Det finns möjlighet att göra omval och att flytta mellan valbara bolag.

Arkitekter och ingenjörer i teknikkonsultsektorn omfattas av ITP-planen, men när det gäller ITP 2 förvaltas den av AI Pension, försäkringsförening.

Utfästelser enligt planen kan även tryggas genom avsättning i företagets balansräkning eller genom överföring av medel till en pensionsstiftelse.

Alternativ ITP (s.k. tiotaggarlösning)

De tjänstemän som har ITP 2 och som tjänar mer än 10 inkomstbasbelopp kan komma överens med sin arbetsgivare om att den lönedel som överstiger 7,5 inkomstbasbelopp – men högst 30 inkomstbasbelopp – bryts ut ur det förmånsbestämda systemet och omvandlas till en premiebestämd pension. Risken för hur pensionskapitalet utvecklas överförs därmed från arbetsgivaren till den försäkrade. Premien för alternativ ITP är inte fastställd i ITP-avtalet. Vanligtvis används den så kallade "frilagda premien". Den frilagda premien ska motsvara den kostnad som arbetsgivaren skulle ha haft för ITP 2. Det finns även arbetsgivare som använder sig av fastställda premier, oftast beroende på hur gammal den anställda är (s.k. premietrappa).

Premiebetalningen kan också göras som en kompletterande ITPK-premie. Tjänstemannen kan själv välja att placera premierna för den alternativa ITP-lösningen i fond- eller traditionell försäkring. I vissa fall bestämmer arbetsgivaren vilka bolag som är valbara.

Byte från ITP 2 till ITP 1

Det finns möjlighet för arbetsgivare, som efter 2007 tecknat nya kollektivavtal, att byta från ITP2 till ITP1 efter godkännande av från kollektivavtalsparterna.

Andra kollektivavtal för tjänstemän

Flera branscher inom privat sektor tillämpar ITP-liknande pensionsplaner. Inom exempelvis banktjänstemannaområdet tryggas de förmånsbestämda pensionerna i regel av stiftelser eller genom försäkring i t.ex. Pensionskassan SHB, Sparinstitutens Pensionskassa (SPK) och SPP. Avtalet mellan Bankinstitutens Arbetsgivareorganisation och Finansförbundet är benämnt Bankernas tjänstepension (BTP). Det gäller sedan 2002. För den premiebestämda delen (BTPK) kan val göras mellan traditionell försäkring och fondförsäkring. Valmöjligheterna varierar emellertid mycket mellan banker och andra finansiella företag. I vissa fall kan endast det egna företaget väljas. Bliwa Försäkringstjänst AB är valcentral för de anställda i de företag som valt SPK och SPP som pensionsförvaltare.

Försäkringsområdets kollektivavtal (FTP 12) trädde i kraft 2012. För den premiebestämda delen (FTP 1) ska 50 procent placeras i traditionell försäkring, övrig del placeras i fondförsäkring eller traditionell försäkring. Parterna har upphandlat Skandiakon som valcentral och har anslutit tre pensionsförvaltare för traditionell försäkring och sju för fondförsäkring. Skandia är ickevalsalternativ för dem som inte gör något aktivt val, efter upphandling i konkurrens. Den förmånsbestämda delen i försäkringsbranschens pensionsavtal (FTP 2) tryggas i stiftelser eller pensionsförsäkringar. ITPK motsvaras i dessa avtal av FTPK. Val kan göras mellan traditionell försäkring och fondförsäkring. Valbara alternativ motsvarar de för FTP 1. Omval för framtida premier och flytt av intjänat kapital kan göras mellan de valbara förvaltarna, både för FTP 1 och FTPK.

2.7.2 Arbetare i privat sektor

Avtalspension SAF-LO

Pensionen inom SAF-LO-avtalet är premiebestämd. Premierna börjar betalas från 25 års ålder och utgör de 4,5 procent på lönen upp till 7,5 inkomstbasbelopp och 30 procent därutöver. Arbetstagaren kan välja sparform – traditionell försäkring eller fondförsäkring – och försäkringsföretag. Fora har genom ett analutningsförfarande 2012 utsett tre företag för traditionell försäkring och tio för fondförsäkring. Parterna har (utan upphandling) utsett traditionell försäkring i AMF som icke-valsalternativ för dem som inte gör något aktivt val, under perioden 2014–2016. Omval för framtida premier och flytt av kapital kan ske mellan valbara företag. Det är även möjligt för företag att trygga pensioner i egen regi.

2.7.3 Anställda i kommun och landsting

Kollektivavtalad pension för kommun och landsting – KAP-KL och AKAP-KL

Inom kommun- och landstingssektorn trädde pensionsavtalet KAP-KL i kraft 2006. Sedan januari 2014 tillämpas parallellt även avtalet AKAP-KL. KAP-KL omfattar i huvudsak arbetstagare som är födda 1985 eller tidigare och AKAP-KL omfattar de arbetstagare som är födda 1986 eller senare. KAP-KL innehåller både premiebestämda och förmånsbestämda pensionsvillkor. AKAP-KL innehåller enbart premiebestämd pension.

Parterna är överens om att flytträtt ska införas inom såväl KAP-KL som AKAP-KL. Ett arbete pågår för att göra detta möjligt. Flytträtt kommer sannolikt att införas under 2014.

KAP-KL

Enligt KAP-KL tjänar arbetstagaren in premiebestämd pension från 21 års ålder motsvarande 4,5 procent för lön upp till 30 inkomstbasbelopp. De arbetstagare som har lönedelar över 7,5 inkomstbasbelopp tjänar dessutom in förmånsbestämd pension från 28 års ålder, för lön mellan 7,5 och 30 inkomstbasbelopp. För hel förmånsbestämd pension enligt planen krävs 30 års tjänstetid.

Mellan 7,5 och 20 inkomstbasbelopp motsvarar den förmånsbestämda pensionen 55 procent av pensionsunderlaget. För lönedelar mellan 20 och 30 inkomstbasbelopp motsvarar den 27,5 procent. För arbetstagare födda 1966 eller tidigare gäller gradvis en något högre andel av lönen.

För den premiebestämda pensionen i KAP-KL kan arbetstagaren välja mellan traditionell försäkring och fondförsäkring samt vilket försäkringsföretag premierna ska placeras hos. Det finns tre valbara försäkringsföretag som erbjuder traditionell livförsäkring och tolv som erbjuder fondförsäkring. För den arbetstagare som inte väljer placeras premierna i en traditionell försäkring hos KPA. Administrationen kring valet sköts av två olika konkurrerande valcentraler (Pensionsvalet och Valcentralen).

AKAP-KL

AKAP-KL är ett helt premiebestämt system inom vilket arbetstagaren tjänar in pension under hela anställningen. På lönedelar som understiger 7,5 inkomstbasbelopp motsvarar premierna 4,5 procent av lönen och på lönedelar mellan 7,5 och 30 inkomstbasbelopp motsvarar den 30 procent. För den som kvarstår i tjänst efter 67 års ålder är premien lägre. Pensionspremien betalas från 2017 in fyra gånger per år till de försäkringsbolag som arbetstagaren valt. Det finns tre upphandlade försäkringsföretag som erbjuder traditionell livförsäkring och 12 som erbjuder fondförsäkring. Om inget val görs kommer pensionspremierna att placeras i en traditionell livförsäkring med återbetalningsskydd i KPA Pensionsförsäkring.

Avtalet gör det möjligt för arbetstagare född 1985 och tidigare och med pensionsgrundande lön över 7,5 inkomstbasbelopp, att överenskomma med arbetsgivaren om att omfattas av AKAP-KL.

2.7.4 Anställda i statlig sektor

Statliga pensionsavtalet – PA 03

Avtalet på den statliga sektorn, PA 03, trädde i kraft 2003. Enligt avtalet består den statliga tjänstepensionen av tre delar. En förmånsbestämd ålderspension och två premiebestämda delar: individuell ålderspension och kompletterande ålderspension.

Den förmånsbestämda ålderspensionen tjänas i huvudsak in av dem som har lön över 7,5 inkomstbasbelopp och tillgodoräknas arbetstagaren från 28 års ålder. För hel förmånsbestämd pension enligt planen krävs 30 års tjänstetid. Mellan 7,5 och 20 inkomstbasbelopp motsvarar den förmånsbestämda pensionen 60 procent av pensionsunderlaget. För lönedelar mellan 20 och 30 inkomstbasbelopp motsvarar den 30 procent. För arbetstagare födda 1972 eller tidigare gäller gradvis något högre andel av lönen.

De premiebestämda pensionsvillkoren gäller för alla statligt anställda med löner upp till 30 inkomstbasbelopp. Arbetstagaren tillgodoräknas månadsvis från 23 års ålder dels en premie på 2,5 procent av utbetald lön avseende den individuella ålderspensionen dels en premie på 2,0 procent av utbetald lön för den kompletterande ålderspensionen.

Inom den individuella ålderspensionen kan arbetstagaren själv välja mellan traditionell försäkring eller fondförsäkring samt vilket bolag premien ska placeras hos. Bolagen har förbundits till avtalet genom ett anslutningsförfarande. Det finns i dag åtta bolag att välja mellan för traditionell försäkring och 13 för fondförsäkring. Statens tjänstepensionsverk (SPV) är valcentral. Omval kan göras en gång per år för framtida premier. Tidigare placerade pengar kan flyttas om det valda försäkringsföretaget har flytträtt. Om arbetstagaren inte gör något val placeras premierna hos Kåpan pensioner försäkringsförening i form av traditionell försäkring med återbetalningsskydd, som kan väljas bort. Den kompletterande ålderspensionen på 2 procent av lönen ska förvaltas av Kåpan Pensioner som en traditionell försäkring. Den enskilde kan själv välja återbetalningsskydd.

Kåpan pensioner är en försäkringsförening som bildades 1991 av parterna på det statliga avtalsområdet. Föreningens huvudändamål är att förvalta premiebestämda pensioner för statligt anställda som omfattas av pensionsavtal PA 03 och det tidigare gällande PA 91. Föreningen konkurrerar inte på andra avtalsområden.

2.8 Genomförandet av tjänstepensionsdirektivet i svensk rätt

Den 3 juni 2003 antogs tjänstepensionsdirektivet. Direktivet utgör det första steget mot en inre marknad för tjänstepensioner. Syftet med reglerna är att garantera en hög grad av trygghet för de

framtida pensionärerna, samtidigt som en effektiv förvaltning av tjänstepensionskapitalet möjliggörs. En överflyttning av sparandet till tjänstepensionsområdet bedöms bidra till såväl ekonomiska som sociala framsteg. I detta ligger bl.a. att tjänstepensionsinstitutens gränsöverskridande verksamhet möjliggör en större rörlighet för kapital inom EU (se skäl 4–7 till direktivet).

I propositionen om nya regler för tjänstepensionsinstitut föreslås de lagändringar som behövs för att genomföra tjänstepensionsdirektivet (prop. 2004/05:165). De nya reglerna trädde i kraft den 1 januari 2006. De innebär i huvudsak följande.

De svenska institut som faller under direktivets tillämpningsområde är understödsföreningar som meddelar försäkring avseende tjänstepension, s.k. tjänstepensionskassor, samt pensionsstiftelser. De pensionsstiftelser som tryggar utfästelse om pension till färre än 100 personer undantas från de nya reglerna, men stiftelserna får själva välja att ändå tillämpa dem. Vissa delar av direktivet ska också tillämpas på livförsäkringsbolagens tjänstepensionsverksamhet (enligt en option om detta i tjänstepensionsdirektivets artikel 4).

Särskilda verksamhetsvillkor för tjänstepensionskassor och pensionsstiftelser införs. För de nämnda instituten och för livförsäkringsbolagens tjänstepensionsverksamhet ska även särskilda bestämmelser om information till ersättningsberättigade eller motsvarande gälla. För livförsäkringsbolagens tjänstepensionsverksamhet och för tjänstepensionskassorna införs särskilda regler om tekniska avsättningar och för kassorna även nya bestämmelser om skuldtäckning och kapitalkrav. För såväl livförsäkringsbolagens tjänstepensionsverksamhet som för tjänstepensionskassor och pensionsstiftelserna införs nya placeringsregler.

Även för tillsynen över dessa finansiella instituts tjänstepensionsverksamhet genomfördes vissa ändringar, bl.a. i form av att den finansiella tillsynen över pensionsstiftelser delades mellan Länsstyrelsen och Finansinspektionen.

Det infördes vidare vissa regler som öppnar upp för tjänstepensionsverksamhet i andra länder inom EES.

2.9 Solvens II-utredningens förslag om tjänstepensionsverksamhet

Solvens II-direktivet⁹ antogs av Europaparlamentet och rådet under hösten 2009. Direktivet är en samlad EU-rättslig reglering av försäkringsrörelse. Genom direktivet upphävs ett flertal befintliga direktiv, bl.a. det konsoliderade livförsäkringsdirektivet¹⁰ som innehåller de nu gällande rörelsereglerna för livförsäkringsverksamhet.

En särskild utredare fick i uppdrag av regeringen att lämna förslag till hur Solvens II-direktivet skulle genomföras i svensk rätt (dir. 2010:14). Utredningen antog namnet Solvens II-utredningen. I uppdraget ingick att analysera hur den tjänstepensionsverksamhet som bedrivs av livförsäkringsföretag ska regleras. För den verksamheten har Sverige, med stöd av optionen för medlemsstaterna i artikel 4 i tjänstepensionsdirektivet, valt att låta tjänstepensionsdirektivets regler om bl.a. placeringar och försäkringstekniska avsättningar gälla. I optionen ingår dock inte tjänstepensionsdirektivets bestämmelser om kapitalkrav. Kapitalkraven i den EU-rättsliga livförsäkringsrörelseregleringen gäller för all verksamhet hos livförsäkringsföretag, dvs. även för tjänstepensionsverksamheten. Under den tid som konsoliderade livförsäkringsdirektivet ska tillämpas är kapitalkraven i tjänstepensionsdirektivet och i konsoliderade livförsäkringsdirektivet desamma (se artiklarna 27 och 28 i konsoliderade livförsäkringsdirektivet och artikel 17 i tjänstepensionsdirektivet). Genom Solvens II-direktivet införs dock en ny reglering i fråga om kapitalkrav för försäkringsföretag. Den tidigare regleringen bibehålls i tjänstepensionsdirektivet.

Solvens II-utredningen överlämnade i oktober 2011 betänkandet *Rörelsereglering för försäkring och tjänstepension* (SOU 2011:68). Utredningen föreslog en särskild lag, baserad på tjänstepensionsdirektivet, för de institut som endast bedriver tjänstepensionsrörelse. Befintliga tjänstepensionskassor ska enligt utredningens förslag kunna ombilda sig och bli tjänstepensionsföretag, vilket är den nya benämningen på dessa institut (se s. 496–502). Detsamma föreslås gälla för livförsäkringsföretag som uteslutande eller så gott som uteslutande bedriver tjänstepensionsverksamhet.

⁹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/138/EG av den 25 november 2009 om upptagande och utövande av försäkrings- och återförsäkringsverksamhet (Solvens II), EUT L 335, 17.12.2009, s. 1–155 (Celex 32009L0138).

¹⁰ Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/83/EG av den 5 november 2002 om livförsäkring, EUT L 345, 19.12.2002, s. 1–51 (Celex 32008L0019).

För livförsäkringsföretag som bedriver både tjänstepensionsverksamhet och övrig livförsäkringsverksamhet krävs en renodling av verksamheten om de vill ombilda sig till tjänstepensionsföretag, t.ex. på så sätt att de försäkringar som inte är tjänstepensionsförsäkringar ska överföras till ett separat institut.

Företagets verksamhetstillstånd ska därefter kunna omvandlas från ett tillstånd för livförsäkringsrörelse enligt FRL till ett tillstånd för tjänstepensionsrörelse enligt den nya lagen.

Enligt Solvens II-utredningens förslag ska det även fortsättningsvis vara möjligt att bedriva tjänstepensionsverksamhet enligt FRL, dvs. enligt en reglering som baseras på Solvens II-direktivet. Vidare har utredningen föreslagit att institut som endast bedriver tjänstepensionsverksamhet ska ha möjlighet att välja mellan att driva sin verksamhet enligt FRL eller enligt den föreslagna lagen (se s. 105). Utredningens förslag innebär att tjänstepensionsdirektivet i sin helhet blir tillgängligt för svenska livförsäkringsföretag. Utredningen föreslår därför att Sverige inte längre ska utnyttja optionen för medlemsstaterna i artikel 4 i tjänstepensionsdirektivet (se s. 102 f.).

Utgångspunkten för utredningens förslag är att såväl Solvens II-direktivet som tjänstepensionsdirektivet är möjliga att använda som grund för regleringen av svensk tjänstepensionsverksamhet.

Enligt utredningens bedömning är direktiven alternativa regleringar för tjänstepensionsverksamhet (se s. 98–100.) Meddelandet av tjänstepensionsförsäkring omfattas enligt utredningens bedömning både av beskrivningen i Solvens II-direktivet av livförsäkringsverksamhet och av beskrivningen i tjänstepensionsdirektivet av tillhandahållandet av pensionsförmåner.

2.10 Finansdepartementets tjänstepensionspromemoria

I april 2012 remitterade Finansdepartementet promemorian Förhållandet mellan Solvens II-direktivet och tjänstepensionsdirektivet. Enligt promemorian är dessa direktiv inte alternativa regleringar för institut som meddelar tjänstepensionsförsäkringar. Endast de institut som inte omfattas av Solvens II-direktivet kan omfattas av tjänstepensionsdirektivet. Detta följer av artikel 2 i tjänstepensionsdirektivet. I artikeln undantas ett antal redan reglerade institutskategorier från direktivets tillämpningsområde.

De institut som är undantagna från Solvens II-direktivets tillämpningsområde kan dock, enligt bedömningen som gjordes i promemorian, omfattas av tjänstepensionsdirektivet.

Solvens II-utredningens förslag innehåller inget krav på att de nya instituten ska vara undantagna från Solvens II-direktivets tillämpningsområde. Inte heller uppställs krav på slutenhet eller på möjligheter till extra bidrag från arbetsgivarna. Enligt bedömningen i Finansdepartementets promemoria kan utredningens förslag medföra att företag som omfattas av Solvens II-direktivet undantas från den nationella försäkringsrörelselagstiftningen.

Mot bakgrund av detta gjordes bedömningen i promemorian att Solvens II-utredningens förslag inte kan genomföras. För tjänstepensionskassornas del föreslås därför att övergångsperioden ska förlängas från 2014 års utgång till 2017 års utgång (jfr avsnitt 2.5).

2.11 Europeiska kommissionens skrivelse

Europeiska kommissionen har uttalat sig i frågan om förhållandet mellan Solvens II-direktivet och tjänstepensionsdirektivet. Kommissionen har i en skrivelse som kom in till Finansdepartementet den 7 januari 2013 (dnr Fi2011/4348) anfört bl.a. följande. Artikel 2.2 b i tjänstepensionsdirektivet innehåller en avgränsningsregel. Denna innebär att tjänstepensionsdirektivet inte gäller för institut som omfattas av konsoliderade livförsäkringsdirektivet, vilket ska inarbetas i Solvens II-direktivet. Detta medför att livförsäkringsföretag som bedriver tjänstepensionsverksamhet är uteslutna från tjänstepensionsdirektivets tillämpningsområde. På liknande sätt är den livförsäkringsverksamhet som bedrivs i tjänstepensionsinstitut undantagen från Solvens II-direktivets tillämpningsområde enligt artikel 9.2 i Solvens II-direktivet.

3 Allmänna utgångspunkter

3.1 Utredningens uppdrag

Enligt *utredningsdirektiven*¹ finns det behov av att analysera och överväga ett antal frågor rörande genomförandet av tjänstepensionsdirektivet i svensk rätt. Utgångspunkten är att skapa en reglering som gör det möjligt att bilda nya tjänstepensionsinstitut i Sverige. I direktiven till utredningen sägs i huvudsak följande.

- Utredaren ska lämna förslag till en ny *rörelse reglering* för tjänstepensionsinstitut och i det sammanhanget överväga hur *tillämpningsområdet* för en ny reglering ska avgränsas.

Behovet av en långsiktig bedömning av konkurrensförutsättningarna för svenska företag som bedriver tjänstepensionsverksamhet förutsågs redan i samband med upphävandet av lagen (1972:262) om understödsföreningar (UFL). Därför gavs Solvens II-utredningen i uppdrag att analysera behovet av att reglera denna verksamhet särskilt (prop. 2009/10:246 s. 217–220). Frågan om reglering av tjänstepensionsverksamhet har därefter behandlats både i Solvens II-utredningens betänkande och i Finansdepartementets tjänstepensionspromemoria (se avsnitt 2.9 och 2.10).

Tjänstepensionsdirektivet och Solvens II-direktivet riktar sig till olika typer av institut (se bl.a. artikel 2 i tjänstepensionsdirektivet och artikel 9.2 i solvens II-direktivet). Dessa skillnader medför att det finns anledning att ompröva om det är motiverat att all tjänstepensionsverksamhet även framöver ska omfattas av samma rörelse reglering i syfte att åstadkomma inhemsk konkurrensneutralitet. Skilda typer av institut kan regleras av olika regelverk utan att den inhemska konkurrensneutraliteten åsidosätts. På en gemensam europeisk marknad för finansiella tjänster är det även angeläget att de svenska företagen inte missgynnas i förhållande till

¹ Dir. 2013:32.

sina utländska konkurrenter på grund av inhemsk reglering. Regelverket bör därför inte leda till en omotiverad snedvridning av konkurrensen mellan svenska företag och utländska företag. Det är otillfredsställande att det för närvarande inte är möjligt att bilda ett nytt svenskt tjänstepensionsinstitut i annan form än som pensionsstiftelse. Det är därför angeläget att skapa möjligheter till nybildning av svenska tjänstepensionsinstitut.

- Utredaren ska analysera och utarbeta förslag till *solvensregler* för tjänstepensionsinstitut som är förenliga med tjänstepensionsdirektivet.

Tjänstepensionsdirektivet innehåller bl.a. regler om tekniska avsättningar, skuldtäckning, kapitalkrav och investeringar.

- Utredaren ska analysera och överväga vilken *associationsrättslig reglering* som de nya tjänstepensionsinstituten ska omfattas av och utarbeta nödvändiga lagförslag. I det sammanhanget ska analyseras vilka *associationsformer* som det finns skäl att tillåta för de nya tjänstepensionsinstituten.

Lagstiftarens utgångspunkt har hittills varit att den associationsrättsliga regleringen för tjänstepensionskassorna ska baseras på lagstiftningen om ekonomiska föreningar (se bl.a. 27, 31 och 33 §§ i UFL). Vid upphävandet av UFL hänvisades tjänstepensionskassorna till den nya associationsformen försäkringsförening (se prop. 2009/10:246 s. 384–403).

Beroende på den associationsrättsliga bedömningen bör det även analyseras och övervägas särskilda övergångs- och ombildningsregler för befintliga institut – exempelvis livförsäkringsföretag och tjänstepensionskassor – som kan omfattas av tjänstepensionsdirektivets definition av tjänstepensionsinstitut (se närmare om detta i avsnitt 5.1).

- Utredaren ska lämna förslag till de *lagbestämmelser* som krävs för att genomföra tjänstepensionsdirektivet i svensk rätt för tjänstepensionsinstituten, ta fram förslag till redovisningsregler för de nya instituten och lämna förslag till andra lagändringar med anledning av de nya tjänstepensionsinstituten än sådana som är direkt föranledda av direktivet.

Utöver de bestämmelser som redan berörts innehåller tjänstepensionsdirektivet en rad regler som ska genomföras i den nya

rörelseregleringen för tjänstepensionsinstitut. Det handlar bl.a. om regler om information till medlemmar och förmånstagare samt om gränsöverskridande verksamhet. Dessa regler behöver genomföras i svensk rätt. Vidare måste behovet av andra lagändringar analyseras.

- Utredningsuppdraget omfattar *inte* regleringen av *pensionsstiftelserna*.

Reglerna om pensionsstiftelser har inte berörts av upphävandet av UFL och berörs inte heller av genomförandet av Solvens II-direktivet.

- Utredaren ska *inte* heller behandla regleringen för *försäkringsföretagens tjänstepensionsverksamhet*.

Den regleringen är under beredning i Finansdepartementet med anledning av Solvens II-utredningens betänkande. Vidare kan ett förslag till omarbetat tjänstepensionsdirektiv innehålla en option för medlemsstaterna för försäkringsföretagens tjänstepensionsverksamhet. Ett sådant förslag kräver ingående överväganden som lämpligen bör göras inom ramen för genomförandet av det omarbetade direktivet. Regleringen av försäkringsföretagens tjänstepensionsverksamhet ingår därför inte i utredningsuppdraget.

Enligt *tilläggsdirektiv*² utvidgades uppdraget till att utredningen även ska beakta förslaget från Europeiska kommissionen om ett omarbetat tjänstepensionsdirektiv³ och dessutom lämna förslag till de lagändringar som krävs för att i svensk rätt genomföra det s.k. Omnibus II-direktiv⁴. Uppdraget skulle redovisas i två separata betänkanden. Det ena betänkandet skulle avse tjänstepensionsdirektivet och det andra Omnibus II-direktiv⁵.

I detta betänkande beaktar vi således förslagen i det omarbetade tjänstepensionsdirektivet. Förslagen beskrivs och behandlas inom ramen för respektive avsnitt som berörs av dessa nya förslag.

² Dir. 2013:117.

³ Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om verksamhet i och tillsyn över tjänstepensionsinstitut (omarbetning), COM (2014) 167 final.

⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/51/EU av den 16 april 2014 om ändring av direktiven 2003/71/EG och 2009/138/EG och förordningarna (EG) nr 1060/2009, (EU) nr 1094/2010 och (EU) nr 1095/2010 med avseende på befogenheterna för Europeiska tillsynsmyndigheten (Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten) och Europeiska tillsynsmyndigheten (Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten).

⁵ Se delbetänkandet Geomförandet av Omnibus II-direktivet (SOU 2014:56).

3.2 Allmänna utgångspunkter för den nationella regleringen av tjänstepensionsinstitut

Bedömning: Tjänstepensionsdirektivet ställer krav på nationell reglering av tjänstepensionsinstitut.

Den nationella regleringen bör göra det möjligt att bilda nya tjänstepensionsinstitut i Sverige, vid sidan av möjligheten att bilda nya pensionsstiftelser.

Skälen för bedömningen: Genom tjänstepensionsdirektivet infördes krav på nationell reglering av ”tjänstepensionsinstitut” och deras verksamhet. Enligt utredningens bedömning måste detta krav på nationell reglering ses i ljuset av syftet med direktivet, dvs. att genom införandet av en samlad ramlagstiftning på gemenskapsnivå för dittills oreglerade men viktiga finansiella institut ta det första steget på vägen mot en inre marknad för tjänstepensioner som organiseras på europeisk nivå (se skäl 4 och 6). Genom den nya ramlagstiftningen gavs tjänstepensionsinstitut möjlighet att fullt ut utnyttja den inre marknadens fördelar, dvs. samma principiella möjligheter att verka inom hela EES-området som tidigare införts för andra typer av finansiella institut såsom t.ex. försäkringsföretag och banker. Vad som nu sagts innebär att det åligger Sverige att införa en reglering som säkerställer att även svenska aktörer har rätt att bilda tjänstepensionsinstitut och utnyttja den inre marknadens fördelar.

Vid det ursprungliga svenska genomförandet⁶ av direktivet (se prop. 2004/2005:165) gjordes bedömningen att understödsföreningar som meddelar försäkring avseende tjänstepension (tjänstepensionskassor) och pensionsstiftelser⁷ ska regleras som *tjänstepensionsinstitut*. Reglerna för de svenska tjänstepensionsinstituten trädde i kraft den 1 januari 2006.

Den 1 april 2011 infördes en ny försäkringsrörelselag (2010:2043, FRL) som i huvudsak innebar en språklig och redaktionell modernisering av rörelsereglerna för försäkringsaktiebolag, ömsesidiga försäkringsbolag och försäkringsföreningar. De nya reglerna innebär bl.a. att de rörelseregler som gäller för försäkringsbolag i stort ska gälla även försäkringsföreningarna. UFL upphävdes vid

⁶ Det ursprungliga svenska genomförandet av direktivet behandlas närmare i avsnitt 4.7.

⁷ De pensionsstiftelser som tryggar utfästelse om pension till färre än 100 personer undantas dock från de nya reglerna, men stiftelserna får själv välja att tillämpa dem.

⁸ Se prop. 2013/14:84.

ikraftträdandet av den nya FRL. Understödsföreningarna får dock under en övergångsperiod fortsätta driva sin verksamhet enligt den upphävda lagen. Efter övergångsperiodens slut (den 31 december 2014) måste föreningarna dock ansöka om tillstånd för att få bedriva verksamhet enligt FRL eller träda i likvidation (se prop. 2009/10:246). Denna övergångstid har emellertid nyligen förlängts till den 31 december 2017.⁸

Nuvarande reglering innebär således att från den 1 januari 2018 kommer det endast att finnas en form av svenska tjänstepensionsinstitut, pensionsstiftelser. Även en sådan begränsad lagstiftning torde vara tillräcklig för att uppfylla tjänstepensionsdirektivets krav på nationell reglering av tjänstepensionsinstitut. En annan sak är att en sådan ytterst begränsad reglering inte ger de svenska aktörerna på tjänstepensionsmarknaden en fullgod rätt att bilda olika former av tjänstepensionsinstitut och därigenom utnyttja den inre marknadens fördelar. Redan i samband med upphävandet av UFL förutsågs också behovet av en långsiktig bedömning av konkurrensförutsättningarna för svenska företag som bedriver tjänstepensionsverksamhet i vid mening (se prop. 2009/10:246 s. 217–220).

Sammanfattningsvis delar alltså utredningen den uppfattning som kommer till uttryck i utredningsdirektiven, nämligen att det är angeläget att skapa en reglering som gör det möjligt att – vid sidan av möjligheten att bilda nya pensionsstiftelser – bilda nya tjänstepensionsinstitut i Sverige.

⁸ Se prop. 2013/14:84.

4 Tillämpningsområde

4.1 Allmänt om harmonisering inom EU av tillsynsordningarna på försäkringsområdet

I början av 1960-talet inleddes inom EU¹ ett arbete med att genomföra etablerings- och tjänstefrihet på försäkringsområdet. Ambitionen var att detta skulle ske först inom återförsäkringsområdet, därefter för skadeförsäkring och slutligen för livförsäkring. Inom återförsäkring var dessa friheter i stort sett redan uppfyllda och EU kunde därför år 1964 i ett direktiv rörande återförsäkring och retrocession (64/225/EEG) föreskriva att alla hinder avseende etablering och tjänstehandel skulle avskaffas. Detta innebar i stort sett endast en bekräftelse av rådande förhållanden.

För direkt försäkringsverksamhet gick utvecklingen betydligt långsammare och harmoniseringsarbetet kom att ske i mindre etapper. Syftet med den första generationens direktiv – det första skade- och livförsäkringsdirektivet (73/239/EEG och 79/267/EEG) – var att uppnå etableringsfrihet. Direktiven innebar en minimiharmonisering av regler för auktorisation och övriga krav som skulle gälla för etablering inom gemenskapen. Den andra generationens direktiv – det andra skade- och livförsäkringsdirektivet (88/357/EEG och 90/619/EEG) – innehöll främst regler om möjligheten att sälja försäkringar över nationsgränserna utan etablering i mottagarlandet (gränsöverskridande verksamhet).

Genom den tredje generationens direktiv – det tredje skade- och livförsäkringsdirektivet (92/49/EEG och 92/96/EEG) – genomfördes den inre marknaden på försäkringsområdet. Denna inre marknad bygger i princip på fyra principer: en enda auktorisation, hemlandstillsyn, minimiharmonisering och ömsesidigt erkännande.

¹ I betänkandet används genomgående Europeiska unionen och kortformen EU även för att beteckna det tidiga samarbetet inom Europeiska gemenskaperna (EG). Detta gäller även när det talas om EU:s institutioner.

Principen om en enda auktorisation innebär att ett institut som fått auktorisation i en av EU:s medlemsstater har rätt att med stöd av denna tillhandahålla sina tjänster inom hela EU-området. Verksamheten kan, beroende på EU-rättens utformning på det aktuella området, bedrivas antingen genom att institutet etablerar sig i en annan medlemsstat eller genom att tjänsterna erbjuds från ett EU-land till ett annat genom s.k. gränsöverskridande verksamhet. Etablering kan ske genom inrättande av filialer, agenturer eller dotterbolag.

Som ett utflöde av principen om en enda auktorisation ska tillsynen över instituten enligt principen om hemlandstillsyn huvudsakligen koncentreras till de behöriga myndigheterna i det land som har meddelat auktorisationen, dvs. hemlandet. Tillsynsansvaret påverkas inte av i vilken form verksamheten bedrivs, utan hemlandsmyndigheten har det primära tillsynsansvaret oavsett om verksamheten bedrivs i en annan medlemsstat genom etablering i det landet eller genom gränsöverskridande verksamhet.

Principerna om minimiharmonisering och ömsesidigt erkännande bygger på att grundläggande minimiregler slås fast på gemenskapsnivå och att medlemsstaterna genom ömsesidigt erkännande godtar det regelsystem som, med denna miniminivå som grund, gäller för bedrivandet av verksamheten i respektive medlemsstat.

De olika generationernas skade- och livförsäkringsdirektiv har kompletterats och ändrats ett flertal gånger. De tre livförsäkringsdirektiven har sedan förts samman till ett enda direktiv, det konsoliderade livförsäkringsdirektivet (2002/83/EG). Därefter har återförsäkringsdirektivet (2005/68/EG) beslutats. Det innebär att återförsäkringsbolag i högre grad omfattas av samma rörelse regler som gäller för direkt försäkring och att den inre marknaden införs även för dessa bolag.

Under 2009 beslutades Solvens II-direktivet (2009/138/EG). Det innebär – förutom en reformering av den EU-rättsliga solvensregleringen för skade- och livförsäkring – en konsolidering av bl.a. alla nu nämnda direktiv inom försäkringsområdet. Solvens II-direktivet är således ett samlat regelverk för direkt- och återförsäkringsverksamhet.

4.2 Tillämpningsområdet för försäkringsverksamhet enligt EU-direktiv

4.2.1 Första livförsäkringsdirektivet

Tillämpningsområdet

Som nämnts var syftet med det första livförsäkringsdirektivet att uppnå etableringsfrihet på området. Direktivet rör således rätten att starta och driva självständig direkt försäkringsverksamhet, utövad av *försäkringsföretag* etablerade i en medlemsstat eller som önskar att etablera sig där (se artikel 1).

I artikel 1 preciseras också de verksamhetsformer som omfattas av direktivet. I direktivet görs en indelning i försäkringsklasser (se bilagan till direktivet). En sådan indelning har ansetts nödvändig, främst för att bestämma vilka former av försäkringsverksamhet som omfattas av obligatorisk auktorisation (se stycke 2 i skälen till direktivet). Det är just dessa företag som – utan någon direkt definition i direktivet – benämns försäkringsföretag. Reglerna får nämligen förstås så att ett försäkringsföretag är ett företag som har fått officiell auktorisation enligt artikel 6 (jfr definitionen av försäkringsföretag i artikel 1.1 a i konsoliderade livförsäkringsdirektivet). I artikel 8 finns vidare en precisering av godkända företagsformer för varje medlemsstat. För svenskt vidkommande har dessa sedermera fastställts till försäkringsaktiebolag, ömsesidiga försäkringsbolag och understödsföreningar (se artikel 6.1 a i konsoliderade livförsäkringsdirektivet).

Av intresse i detta sammanhang är givetvis *försäkringsformen* livförsäkring, dvs. försäkring som omfattar särskilt kapitalförsäkring för livsfall och/eller dödsfall, livförsäkring med återbetalning av erlagda premier, tontiner, försäkring som utfaller vid äktenskaps ingående och försäkring som utfaller vid födelse (artikel 1.1 a). Beaktas bör även livräntor och tillägg till livförsäkring som meddelas av livförsäkringsföretag (artikel 1.1 b och c). Dessa motsvaras av försäkringsklasserna I–III i bilagan till direktivet.

Till detta kommer *verksamhetsformerna* i artikel 1.2 a–d och då särskilt förvaltning av pensionsfonder (punkterna c² och d³). Även

² Förvaltning av pensionsfonder, dvs. verksamhet som för ifrågavarande företag består i att förvalta investeringar, speciellt av tillgångar för täckning av reserverna i de verksamhetsenheter som svarar för betalningar vid dödsfall, under försäkringstagarnas livstid eller i händelse av nedläggning eller inskränkning av verksamhetskälla.

dessa verksamhetsformer kan utgöra särskilda försäkringsklasser (se bilagan, klasserna V–VII). Detta dock under förutsättning bl.a. av att verksamheten är auktoriserad och står under tillsyn.

Artikel 1.3 omfattar verksamhet som relateras till livslängd och som regleras i lagstiftning rörande socialförsäkring (se bilagan, försäkringsklass IX).

Undantagsregler

I *artikel 2* finns fyra undantag från rätten enligt direktivet att bedriva självständig direkt livförsäkringsverksamhet och därmed närliggande verksamhet, utövad av försäkringsföretag etablerad i en medlemsstat (se artikel 1).

Det första undantaget i artikel 2 avser skadeförsäkringsverksamhet utövad i enlighet med de försäkringsklasser som anges i bilagan till första skadeförsäkringsdirektivet, dock med undantag för tilläggsförsäkring som meddelas av livförsäkringsföretag enligt artikel 1.1 c (artikel 2.1). Ett andra undantag omfattar verksamhet som utövas av ömsesidiga understödsinstitut där förmånerna varierar med tillgången på medel, medan bidragen från medlemmarna utgörs av ett fastställt belopp (artikel 2.2). Det tredje undantaget avser tjänstepensionsverksamhet som bedrivs av andra organisationer än försäkringsföretag (artikel 2.3), medan det fjärde undantaget gäller sådana lagfästa socialförsäkringssystem som inte omfattas av artikel 1.3 (artikel 2.4).

I *artikel 3* finns ytterligare två undantag från rätten att bedriva verksamhet enligt direktivet.

Det första undantaget i artikel 3 avser organisationer som tillhandahåller försäkringsförmåner endast vid dödsfall och där storleken av förmånerna inte överstiger den genomsnittliga begravningskostnaden för en avliden eller där förmånerna utgår i natura (artikel 3.1). Det andra undantaget omfattar ömsesidiga institut. Sådana institut är undantagna från direktivet om stadgarna innehåller bestämmelser som medger uttaxeringsrätt samtidigt som den årliga premieinkomsten för den verksamhet som omfattas av direktivet inte överstiger 500 000 beräkningsenheter under en treårsperiod (se artikel 3.2).

³ Verksamhet som avses i c, när den är förenad med försäkring för värdesäkring av kapital eller betalning av minimiränta.

När det gäller samtliga dessa undantagsregler sägs allmänt i stycke 3 i skälen till direktivet att vissa ömsesidiga institut bör undantas från tillämpningsområdet för direktivet, om de på grund av sin rättsliga ställning uppfyller skäliga villkor beträffande säkerhet och finansiella krav. Vidare sägs där att vissa institut, vars verksamhet täcker endast en mycket begränsad sektor och som är begränsad genom institutens stadgar, också bör undantas.

4.2.2 Konsoliderade livförsäkringsdirektivet och Solvens II-direktivet

När det gäller *tillämpningsområdet* motsvaras artikel 1 (med försäkringsklasser i bilagan) i första livförsäkringsdirektivet av artikel 2 (med bilaga 1) i konsoliderade livförsäkringsdirektivet och av artikel 2.1 och 2.3 i solvens II-direktivet.

När det sedan gäller *undantagsregler* motsvaras artikel 2 och 3 i första livförsäkringsdirektivet av artikel 3 i konsoliderade livförsäkringsdirektivet. I Solvens II-direktivet motsvaras artikel 3 av artikel 2.4 i första livförsäkringsdirektivet, artikel 9.1 och 9.2 samt artikel 10.1 i Solvens II-direktivet av artikel 2.2 och 2.3 respektive artikel 3.1 i första livförsäkringsdirektivet. Dessutom finns i Solvens II-direktivet ett allmänt undantag från tillämpningsområdet beroende på storlek (se artikel 4). Sistnämnt undantag ersätter bl.a artikel 3.2 i första livförsäkringsdirektivet.

Det som sägs i stycke 3 i skälen till första livförsäkringsdirektivet motsvaras av skäl 15 i konsoliderade livförsäkringsdirektivet. När det gäller motiven till undantagsreglerna i Solvens II-direktivet finns de i skäl 4 och 5. Sistnämnt skäl behandlar det allmänna undantaget från tillämpningsområdet beroende på storlek. I skäl 4 sägs däremot allmänt att det är lämpligt att vissa företag som tillhandahåller försäkringstjänster inte omfattas av det system som införs genom direktivet på grund av sin storlek, rättsliga form eller art – genom att de har nära koppling till de offentliga försäkringsystemen – eller med hänsyn till det speciella slag av tjänster som de erbjuder. Där sägs även att det också är önskvärt att i flera medlemsstater undanta vissa institut vilkas verksamhet endast täcker en mycket begränsad sektor och som genom föreskrift i lag är begränsad till ett särskilt territorium eller till särskilda personer.

4.2.3 Närmare om undantaget för tjänstepensionsverksamhet

Bedömning: Tjänstepensionsverksamhet som bedrivs av andra organisationer än försäkringsföretag är undantagen från Solvens II-direktivets tillämpningsområde.

Skälen för bedömningen: Inledningsvis bör återigen betonas att syftet med den första generationens livförsäkringsdirektiv var att uppnå etableringsfrihet, dvs. rätt att starta och driva självständig direkt försäkringsverksamhet. Verksamheten skulle utövas av försäkringsföretag etablerade i en medlemsstat eller som önskade att etablera sig där. För att driva livförsäkringsverksamhet krävdes auktorisation (artikel 6).

För att bestämma vilka former av försäkringsverksamhet som omfattades av obligatorisk auktorisation gjordes en indelning i försäkringsklasser. Försäkringsformen livförsäkring definierades i det första livförsäkringsdirektivet som försäkring (försäkringsavtal) som omfattar särskild kapitalförsäkring för livsfall och/eller dödsfall, livförsäkring med återbetalning av erlagda premier, tontiner, försäkring som utfaller vid äktenskaps ingående och försäkring som utfaller vid födelsen (artikel 1.1 a). Närliggande försäkringsformer är livräntor och tillägg till livförsäkring som meddelas av livförsäkringsföretag (se artikel 1.1 b och c). I Solvens II-direktivet motsvaras artikel 1.1 a av artikel 2.3 a i, som endast ändrats på det sättet att tontiner slopats, medan artikel 1.1 b och c motsvaras av artikel 2.3 a ii och iii. Denna livförsäkringsverksamhet omfattas av livförsäkringsklasserna I–III (bilagan till första livförsäkringsdirektivet och bilaga II till Solvens II-direktivet).

Till detta kommer vissa verksamhetsformer – närliggande livförsäkringsverksamhet – som inte omfattas av obligatorisk auktorisation. I detta sammanhang bör uppmärksammas verksamhetsformen ”förvaltning av pensionsfonder” (se artikel 2.3 b iii och iv).

Det kan konstateras att tillämpningsområdet för alla generationers livförsäkringsdirektiv bestäms genom ett livförsäkringsbegrepp som har sin grund i försäkringsavtal och som bl.a. omfattar pensionsverksamhet – inbegripet tjänstepensionsverksamhet – som bedrivs av försäkringsföretag.

När det gäller tjänstepensionsverksamhet fanns ett undantag i artikel 2.3 i första livförsäkringsdirektivet. Det motsvaras nästan helt av artikel 9.2 i Solvens II-direktivet.

Bestämmelsen kan anses ha tre delar. Det första livförsäkringsdirektivet skulle således inte tillämpas på

- verksamhet som bedrivs av andra organisationer än företag som avses i artikel 1,
- och som har till ändamål att tillhandahålla förmåner för anställda eller självständiga näringsidkare, som är knutna till ett företag eller grupp av företag eller till en viss bransch eller grupp av branscher, i händelse av dödsfall eller överlevnad eller inskränkning av verksamhetskällan,
- oavsett om de åtaganden som verksamheten omfattar vid varje tillfälle helt motsvaras av premiereserven (i Solvens II-direktivet talas i stället om ”de försäkringsmatematiska avsättningarna”).

Det kan inledningsvis konstateras att den första delen av undantaget omfattar verksamhet som bedrivs av andra organisationer än försäkringsföretag. Någon associationsrättslig begränsning föreligger således inte, förutom att det *inte* ska vara fråga om försäkringsföretag, dvs. företag som driver direkt livförsäkringsverksamhet och som har auktorisation för denna verksamhet enligt viss eller vissa livförsäkringsklasser. I Solvens II-direktivet omfattas även återförsäkringsföretag som uteslutande bedriver återförsäkringsverksamhet på motsvarande sätt.

I den andra delen handlar det uppenbarligen om att dessa organisationer ska tillhandahålla bl.a. tjänstepensionsförmåner i samband med yrkesutövning till anställda eller självständiga näringsidkare. Arbetstagarna eller de självständiga näringsidkarna ska vara knutna till ett företag eller till en viss bransch eller grupp av branscher. Sistnämnd passus kan svårligen ses som någon reell begränsning när det gäller dessa organisationers tjänstepensionsverksamhet.

Slutligen klargörs att dessa organisationers tjänstepensionsverksamhet kan drivas oavsett, dvs. *även* utan att åtagandena vid varje tillfälle helt motsvarar de försäkringstekniska avsättningarna. Det är rimligt att tolka undantaget brett på så sätt att det inte ställs något krav på att verksamheten är fullfonderad – men att den kan vara det – och att undantaget följaktligen är tillämpligt även om arbetsgivaren är avtalsenligt förpliktad att bidra till verksamheten.

Sammanfattningsvis anser utredningen att tjänstepensionsverksamhet som bedrivs av andra organisationer än försäkringsföretag (och återförsäkringsföretag) är undantagen från första

livförsäkringsdirektivets och sedermera Solvens II-direktivets tillämpningsområde.

Inte heller de allmänt hållna skälen till undantagen från tillämpningsområdet för dessa direktiv talar emot en sådan slutsats. Generellt kan sägas att det från tillståndspliktig försäkringsverksamhet undantas företeelser eller verksamheter som är närliggande försäkring (inklusive försäkringsliknande tjänstepension), små försäkringsföretag och företag med en nära koppling till det offentliga försäkrings-systemet. Detta beskrivs på ett mer övergripande sätt i stycke 3 i skälen till första livförsäkringsdirektivet och i skäl 4 till Solvens II-direktivet. Det är över huvud taget svårt att med säkerhet kunna hänföra någon av dessa skälsatser till specifika artiklar i direktiven. Märk dessutom i sammanhanget att dessa skälsatser även kan avse de icke obligatoriska verksamhetsformerna (se artikel 2.3 b i Solvens II-direktivet). Det är däremot uppenbart att skäl 5 till Solvens II-direktivet rör artikel 4 om undantaget för små försäkringsföretag.

Slutsatsen stärks även i viss mån av skäl 138 till Solvens II-direktivet där det mer allmänt och utan inskränkning talas om att kommissionen, med stöd av Eiopa⁴, bör utveckla ett passande system av solvensbestämmelser för tjänstepensionsinstitut, samtidigt som de grundläggande särdragen för försäkring kommer till uttryck.

Det bör avslutningsvis betonas att samma bedömning görs av Europeiska kommissionen i en skrivelse till Finansdepartementet om förhållandet mellan Solvens II-direktivet och tjänstepensionsdirektivet (dnr Fi2011/4348). I skrivelsen – som inkom till departementet den 7 januari 2013 – talas om ”direktivvalsregler” (avgränsningsregler) och där sägs kategoriskt att undantagsregeln i artikel 9.2 i Solvens II-direktivet innebär att det direktivet inte ska vara tillämpligt på tjänstepensionsverksamhet utförd av tjänstepensionsinstitut.

⁴ Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten.

4.3 Tillämpningsområdet för försäkringsverksamhet i Sverige

Tillämpningsområde

Livförsäkringsdirektiven kan – fram till det genomförande som nu ska göras av Solvens II-direktivet – övergripande anses ha införts i Sverige genom att inordna redan befintliga associationsformer och livförsäkringsverksamhet under den gemenskapsrättsliga regleringen (primär- och sekundärrätt). I propositionen om ändrad lagstiftning för försäkringsverksamhet med anledning av EES-avtalet sägs att det inte har varit möjligt att göra någon genomgripande systematisk förändring av försäkringsrörelselagstiftningen i det sammanhanget, utan att de ändringar som krävdes i stället av nödvändighet fick göras inom ramen för den svenska systematiken som – kunde det konstateras – i väsentliga delar avviker från EG:s regler (se prop. 1992/93:257 s. 98–99). Där sägs även att förslagen tar sikte på svenska och utländska försäkringsbolag, men att även lagstiftningen om understödsföreningar behöver harmoniseras med EES-reglerna och i förlängningen helt eller delvis inordnas i försäkringsrörelselagens regelsystem. Någon genomgripande systematisk förändring skedde inte heller vid det svenska inträdet i EU 1995 och genomförandet av tredje generationens livförsäkringsdirektiv (se prop. 1994/95:184).

En sådan systematisk förändring genomfördes först den 1 april 2011. Då infördes en ny försäkringsrörelselag (2010:2043, FRL) som innebar en språklig och redaktionell modernisering av rörelse-reglerna för försäkringsaktiebolag, ömsesidiga försäkringsbolag och försäkringsföreningar. De nya reglerna innebar bl.a. att de rörelseregler som gäller för försäkringsbolag i stort ska gälla även försäkringsföreningar. Lagen (1972:262) om understödsföreningar (UFL) upphävdes vid ikraftträdandet av den nya FRL. Understödsföreningarna får dock under en övergångsperiod fortsätta driva sin verksamhet enligt den upphävda lagen. Efter övergångsperiodens slut måste föreningarna dock ansöka om tillstånd att bedriva verksamhet enligt FRL eller träda i likvidation (se prop. 2009/10:246). Övergångstiden har nyligen förlängts till den 31 december 2017⁵.

⁵ Se prop. 2013/14:84.

Undantagsregler

När det gäller direkt livförsäkringsrörelse får undantag helt eller delvis göras från FRL för livförsäkringsföretag som bara tillhandahåller försäkringsförmåner vid dödsfall, om förmånerna inte överstiger den genomsnittliga begravningskostnaden för en avliden person eller utgår i annan form än pengar (se 1 kap. 20 § 1 FRL, jfr artikel 3.5 i det konsoliderade livförsäkringsdirektivet). Dispens under återopande av detta undantag kan närmast bli aktuellt för begravningskassor. När det gäller försäkringsföreningar får undantag helt eller delvis göras från FRL om stadgarna innehåller bestämmelser som tillåter uttaxering av medlemmar och den årliga premieinkomsten från livförsäkringsrörelsen inte överstiger ett belopp motsvarande fem miljoner euro under en treårsperiod (se 1 kap. 20 § 2 FRL, jfr artikel 3.6 i det konsoliderade livförsäkringsdirektivet).

Dessa undantagsbestämmelser saknar motsvarighet i tidigare lagstiftning på området. De har dock viss motsvarighet i 2 § andra stycket UFL. Där stadgas att om understödsförenings verksamhet endast har ringa omfattning eller avser huvudsakligen pensionsförsäkring på grund av anställning, kan Finansinspektionen medge undantag från bestämmelserna i lagen i den mån hinder ej föreligger från allmän synpunkt och det är lämpligt med hänsyn till föreningens förhållanden.

Det har tidigare konstaterats att understödsföreningar som meddelar tjänstepensionsförsäkring (tjänstepensionskassor) till följd av nu aktuell undantagsbestämmelse om tjänstepensionsverksamhet (artikel 3.3 i det konsoliderade livförsäkringsdirektivet, senare artikel 9.2 i Solvens II-direktivet) inte omfattas av livförsäkringsdirektiven (se prop. 2004/05:165 s. 108 med hänvisning). I sammanhanget bör särskilt betonas att detta ställningstagande emellertid inte kan tas till intäkt för att livförsäkringsdirektivens undantag om tjänstepensionsverksamhet ska anses innehålla inskränkande kriterier av den art som karaktäriserar regleringen av understödsföreningar. Som nämnts har exempelvis UFL från 1972 vid genomförandet av åtagandena i EES-avtalet den 1 januari 1994 inordnats under den gemenskapsrättsliga regleringen och inte vice versa. Sverige har givetvis inte haft något som helst inflytande över utformningen av tillämpningsområdet för den första generationens livförsäkringsdirektiv.

4.4 Allmänt om harmonisering inom EU av tjänstepensionsverksamhet

Sedan en lång tid tillbaka placeras tjänstepensionskapital i Sverige till största delen i försäkringsföretag. De andra medlemsstaterna inom EU tryggar i stället huvuddelen av tjänstepensionen i olika tjänstepensionsinstitut. I vissa av dessa länder tryggas dock – i likhet med Sverige – en del av tjänstepensionen i försäkringsföretag. Dessa företag har som nämnts varit föremål för EU-reglering under en längre tid, liksom exempelvis kreditinstitut som också kan trygga tjänstepensionsutfästelser. För de fonderade tryggandeformer som inte omfattas av dessa gemenskapsreglerade kategorier har det däremot saknats en inre marknad. Tjänstepensioner tryggas följaktligen i en rad olika typer av icke EU-reglerade associationsformer i medlemsstaterna, vilket innebär att tjänstepensionsmarknadernas uppbyggnad varierar avsevärt mellan de olika EU-länderna.

Det sammanlagda kapital som förvaltas på den europeiska tjänstepensionsmarknaden är betydande.⁶ Preliminära resultat från år 2009 indikerade att det på tjänstepensionsmarknaden fanns tillgångar till ett sammanlagt värde av 3 600 miljarder EUR, varav 2 600 miljarder i tjänstepensionsinstitut, 500 miljarder i försäkringsprodukter och 500 miljarder i andra investeringsprodukter. När det gällde privata pensionsprodukter uppgick det motsvarande värdet till sammanlagt 1 700 miljarder EUR, varav 700 i försäkring, 900 i andra produkter och 58 miljarder i tjänstepensionsinstitut.

Redan i början av 1990-talet vidtog Europeiska kommissionen en rad åtgärder för att uppnå en gemenskapsreglering på området för fonderade tryggandeformer. Kommissionen lämnade 1993 ett direktivförslag om vissa gemenskapsrättsliga regler för tjänstepensionsinstitut – ett förslag som dock återkallades av kommissionen året därpå eftersom den ansåg att ingen tillfredsställande kompromiss om detta kunde nås i rådet.

År 1999 presenterade kommissionen en handlingsplan för finansiella tjänster – Financial Services Action Plan (FSAP). Planen innehåller 42 åtgärder för att en gemensam inre marknad för

⁶ Uppgifterna i detta stycke har hämtats från Accompanying document to the GREEN PAPER towards adequate, sustainable and safe European pension systems, COM(2010)365 final och Survey on fully funded, technical provisions and security mechanisms in the European occupational pension sector, CEIOPS-OPSSC-01/08 Final.

finansiella tjänster ska kunna uppnås. Enligt planen skulle åtgärderna vara genomförda 2005 – en ambition som i stort sett kom att infrias.

Mot nu beskriven bakgrund uttalades inom ramen för FSAP därför att även tjänstepensionsinstitutet bör omfattas av gemenskapsreglering, eftersom dessa finansiella institut anses spela en nyckelroll när det gäller att säkerställa de finansiella marknadernas integration, effektivitet och likviditet. Även på grund av den demografiska utvecklingen i Europa och att de nationella allmänna pensionssystemen som en följd av detta bedöms komma att utsättas för allt större påfrestningar, betonas att tjänstepensionerna skulle komma att få en alltmer central roll i framtiden som komplement till de lagstadgade pensionerna.

Den 3 juni 2003 antogs Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/41/EG om verksamhet i och tillsyn över tjänstepensionsinstitut (tjänstepensionsdirektivet). Direktivet utgör det första steget mot en inre marknad för tjänstepensioner. Syftet med reglerna är att garantera en hög grad av trygghet för de framtida pensionärerna, samtidigt som en effektiv förvaltning av tjänstepensionskapitalet möjliggörs. En överflyttning av sparandet till tjänstepensionsområdet bedöms bidra till såväl ekonomiska som sociala framsteg. I detta ligger bl.a. att tjänstepensionsinstitutens gränsöverskridande verksamhet möjliggör en större rörlighet för kapital inom EU (se skäl 4–7 till direktivet).

4.5 Tillämpningsområdet för tjänstepensionsverksamhet enligt tjänstepensionsdirektivet

4.5.1 Vad avses med tjänstepensionsinstitut?

Tjänstepensionsdirektivet är enligt artiklarna 1 och 2 tillämpligt på verksamhet i tjänstepensionsinstitut.

Begreppet tjänstepensionsinstitut definieras⁷ i artikel 6 som ett institut som, oavsett dess rättsliga form, förvaltar fonderade medel och som är etablerat oberoende av uppdragsgivande företag eller branschorganisation utifrån syftet att tillhandahålla pensionsförmåner i samband med yrkesutövning på grundval av en överenskommelse eller ett avtal som slutits enskilt eller kollektivt mellan arbetsgivare

⁷ Definitionen av tjänstepensionsinstitut analyseras närmare i avsnitt 4.8.

och arbetstagare eller deras respektive företrädare, eller med egenföretagare i enlighet med lagstiftningen i hem- och värdmedlemsstaten, och som bedriver verksamhet som direkt föränleds av dessa.

I artikel 2.2 a–e undantas vissa institut från direktivets tillämpningsområde.⁸ Institut som förvaltar sociala trygghetssystem enligt vissa angivna förordningar omfattas inte av direktivet(a). Försäkringsföretag, kreditinstitut, fondföretag, värdepappersföretag och förvaltare av alternativa investeringsfonder, vilka omfattas av annan gemenskapsrättslig reglering, faller också utanför direktivets tillämpningsområde (b). Vidare ska direktivet inte tillämpas på institut vars verksamhet bygger på fördelningsprincipen, dvs. verksamhet där det inte görs någon fondering för att säkerställa pensionerna utan där inbetalda premier eller pensionsavgifter används till att betala utgående pensioner (c). Institut där det uppdragsgivande företagens anställda inte har någon laglig rätt till förmåner och där det uppdragsgivande företaget när som helst kan lösa in tillgångarna och inte är tvingade att fullgöra sina skyldigheter att utbetala pensionsförmåner, omfattas inte heller av direktivet (d). Sistnämnd bestämmelse infördes på initiativ av Tyskland för att det landets s.k. Unterstützungskassen uttryckligen skulle undantas. Direktivet är vidare inte tillämpligt på företag som gör bokföringsmässiga avsättningar (kontoavsättningar) för att kunna betala ut pensionsförmåner till sina anställda (e).

Tjänstepensionsinstitut som har blandad verksamhet och som förvaltar både obligatoriska pensionsplaner inom sociala trygghetssystem och icke-obligatoriska tjänstepensioner ska enligt artikel 3 omfattas av direktivet såvitt avser den del av verksamheten som avser tillhandahållande av de icke obligatoriska tjänstepensionerna. Krav på separation uppställs i sådana fall, varvid skulder och tillgångar ska hållas fullständigt åtskilda och någon möjlighet till överföring mellan de olika systemen ska inte finnas.

Artikel 4 i tjänstepensionsdirektivet ger medlemsstaterna möjlighet att välja att tillämpa vissa delar av direktivet på tjänstepensionsverksamhet i försäkringsföretag som omfattas av det konsoliderade livförsäkringsdirektivet. Valfriheten omfattar artiklarna 9–16 och 18–20. Dessa artiklar, som bl.a. behandlar frågor om tekniska avsättningar, skuldtäckning och investeringsregler (placeringsregler), ersätter i sådana fall artiklarna 20–26, 31 och 36 i det

⁸ Se även avsnitt 3.2 och 4.5.3.

konsoliderade livförsäkringsdirektivet, vilka behandlar motsvarande frågor.

I optionen enligt artikel 4 ingår dock inte tjänstepensionsdirektivets bestämmelser om kapitalkrav. Kapitalkraven i den EU-rättsliga livförsäkringsrörelseordningen gäller för all verksamhet hos livförsäkringsföretag, dvs. även för tjänstepensionsverksamhet. Under den tid som konsoliderade livförsäkringsdirektivet ska tillämpas är kapitalkraven i tjänstepensionsdirektivet och i konsoliderade livförsäkringsdirektivet desamma (se artiklarna 27 och 28 i konsoliderade livförsäkringsdirektivet och artikel 17 i tjänstepensionsdirektivet). I Solvens II-direktivet införs dock en annan reglering i fråga om kapitalkrav. Den tidigare regleringen bibehålls i tjänstepensionsdirektivet (se artikel 303 i solvens II-direktivet).

För det fall att medlemsstaten väljer att låta livförsäkringsbolagens tjänstepensionsverksamhet omfattas av direktivets bestämmelser uppställs i artikel 4 krav på att alla tillgångar och skulder som hänför sig till tjänstepensionsverksamheten ska hållas fullständigt åtskilda från bolagets övriga verksamheter. De tillgångar och skulder som hänför sig till tjänstepensionsverksamheten ska dessutom förvaltas och hanteras skilt från den övriga verksamheten utan någon möjlighet till överföring. Däremot uppställer direktivet inget uttryckligt krav om att tjänstepensionsverksamheten ska drivas i en egen separat juridisk person. Direktivet kan tolkas som att det heller inte finns något krav på att bolagen ska hålla separata kapitalbaser för de olika verksamheterna, eller några regler i övrigt som syftar till hur separationen ska gå till.

Om en medlemsstat väljer att tillämpa direktivet på livförsäkringsbolagens tjänstepensionsverksamhet uppställer direktivet i nyssnämnda artikel vidare som krav att den myndighet som ansvarar för tillsynen av livförsäkringsbolagen som en del i fullgörandet av sin tillsynsverksamhet kontrollerar att tjänstepensionsverksamheten hålls strikt åtskild från den övriga livförsäkringsverksamheten.

4.5.2 Vad avses med tjänstepensionsförmåner?

I tjänstepensionsdirektivet ges ingen definition av begreppet tjänstepension. Av artiklarna 6 a och 7 framgår dock att det ska vara fråga om pensionsförmåner som har samband med yrkesutövning på grundval av en överenskommelse eller ett avtal som

slutits enskilt eller kollektivt mellan arbetsgivare och arbetstagare eller deras respektive företrädare, eller med egenföretagare i vissa fall.

Vad gäller egenföretagare anges att avtalet ska vara ”i enlighet med lagstiftningen i hem- och värdmedlemsstaten”. Detta utvecklas närmare i direktivets skäl 10. Där sägs bl.a. att de nationella reglerna för egenföretagares engagemang i tjänstepensionsinstitut skiljer sig åt, och att egenföretagare i vissa medlemsstater inte kan bli medlemmar i ett tjänstepensionsinstitut om inte vissa villkor, inbegripet sådana som framgår av social- och arbetsmarknads-lagstiftningen, är uppfyllda.

Vidare ska det, enligt artikel 6 d, vara fråga om förmåner som betalas ut med anledning av uppnådd pensionsålder eller förväntat uppnående av pensionsålder eller, om de kompletterar dessa förmåner och tillhandahålls sekundärt, i form av utbetalningar vid dödsfall, invaliditet eller upphörande av anställning eller i form av bidrag eller tjänster som tillhandahålls vid sjukdom, medellöshet eller dödsfall. För att den ekonomiska tryggheten under pensions-tiden ska stärkas utgörs dessa förmåner i regel av livslånga utbetalningar. Förmånerna kan dock också vara utbetalningar under viss tid eller ett engångsbelopp.

Enligt artikel 9.2 får medlemsstaten också föreskriva att täckning av risker kopplade till lång levnad och invaliditet, efterlevandeskydd samt en garanti för återbetalning av inbetalda belopp erbjuds medlemmarna som kompletterande förmåner, om arbetsgivarna och arbetstagarna kommer överens om detta.

4.5.3 Närmare om undantaget för försäkringsföretag

<p>Bedömning: Tjänstepensionsverksamhet som bedrivs av försäkringsföretag är undantagen från tjänstepensionsdirektivets tillämpningsområde.</p>
--

Skälen för bedömningen: Som nämnts spelar tjänstepensions-instituten en nyckelroll när det gäller att säkerställa de finansiella marknadernas integration, effektivitet och likviditet. Syftet med tjänstepensionsdirektivet är således att införa gemenskapsrättsliga regler för tjänstepensionsinstituts tjänstepensionsverksamhet för att ge dessa institut möjlighet att fullt ut utnyttja den inre mark-

nadens fördelar. Direktivet utgör det första steget mot en inre marknad för tjänstepensioner. Avsikten är även att reglerna ska garantera en hög grad av trygghet för de framtida pensionärerna, samtidigt som en effektiv förvaltning av tjänstepensionskapitalet möjliggörs. En överflyttning av sparandet till tjänstepensionsområdet bedöms bidra till såväl ekonomiska som sociala framsteg. I detta ligger bl.a. att tjänstepensionsinstitutens gränsöverskridande verksamhet möjliggör en större rörlighet för kapital inom EU (se skäl 4–7 till direktivet).

Tjänstepensionsdirektivet avser vidare att reglera sådana institut som tillhandahåller tjänstepensionsförmåner, men som inte omfattas av annan EU-rättslig reglering (se skäl 4). I artikel 2.2 anges vilka institut som undantas från direktivets tillämpningsområde. Bland de undantagna instituten finns de som omfattas av det konsoliderade livförsäkringsdirektivet (se artikel 2.2 b och skäl 12). På grund av en särskild hänvisningsbestämmelse i Solvens II-direktivet kommer de institut som i framtiden omfattas av Solvens II-direktivet att vara uteslutna från tjänstepensionsdirektivets tillämpningsområde (se artikel 310 i Solvens II-direktivet). För att skapa konkurrensneutralitet mellan tjänstepensionsverksamhet som bedrivs i tjänstepensionsinstitut och den tjänstepensionsverksamhet som bedrivs i livförsäkringsföretag finns tidigare nämnd option för medlemsstaterna att tillämpa vissa regler i tjänstepensionsdirektivet på livförsäkringsföretagens tjänstepensionsverksamhet (se artikel 4 och skäl 12).

Sammanfattningsvis leder allt vad som nu sagts till den klara slutsatsen att tjänstepensionsverksamhet som bedrivs av försäkringsföretag är undantagen från tjänstepensionsdirektivets tillämpningsområde.

Det bör avslutningsvis betonas att samma bedömning görs av Europeiska kommissionen i skrivelsen till Finansdepartementet om förhållandet mellan Solvens II-direktivet och tjänstepensionsdirektivet (se avsnitt 4.2.3). I skrivelsen talas om ”direktivvalsregler” (avgränsningsregler) och där sägs kategoriskt att artikel 2.2 b i tjänstepensionsdirektivet inte ska tillämpas på institut som omfattas av Solvens II-direktivet. Sistnämnd artikel i tjänstepensionsdirektivet innebär således – enligt kommissionen – att försäkringsföretagens tjänstepensionsverksamhet är undantagen från det direktivets tillämpningsområde.

4.6 Översiktligt om genomförandet av tjänstepensionsdirektivet inom EES

När det gäller anordnandet av tjänstepension finns det stora variationer inom EES (se närmare i avsnitt 4.7). Det kan t.ex. noteras att tjänstepensionerna i bl.a. Storbritannien, Irland och Nederländerna till stor del tryggas genom pensionsfonder som är en form av särskilt reglerade institut avsedda att trygga ofta förmånsbaserade pensionslösningar, och att tryggandet av tjänstepensioner i Tyskland till en betydande del sker genom skuldföring i egen balansräkning. Det kan vidare noteras att tjänstepension mätt som andel av BNP är störst i Danmark, Nederländerna, Island, Storbritannien, Finland, Sverige och Irland. Mätt i tillgångar är tjänstepensionsmarknaden i Storbritannien överlägset störst, följt av Nederländerna och Tyskland. Det svenska systemet för tjänstepensioner skiljer sig från systemen i de flesta andra länder, eftersom arbetsgivarens utfästelser i Sverige till största delen tryggas genom försäkringar i stället för av pensionsfonder.⁹

I den sammanställning från Europeiska kommissionen som det refereras till ovan framgår att EES-länderna associationsrättsligt tryggar huvuddelen av tjänstepensionen enligt tjänstepensionsdirektivet i olika tjänstepensionsinstitut, företrädesvis av ömsesidig karaktär. I vissa länder tryggas emellertid en viss del av denna enligt livförsäkringsdirektiven i försäkringsföretag med olika associationsrättslig form. Som nämnts är tjänstepensionsdirektivet inte tillämpligt på institut som omfattas av Solvens II-direktivet (se artikel 2.2 b i förstnämnt direktiv). Det sätt på vilket tjänstepensionen tryggas i de olika länderna har i huvudsak historiska skäl.

Enligt Solvens II-direktivet krävs auktorisation för att starta direkt försäkrings- eller återförsäkringsverksamhet som omfattas av direktivet (se artikel 14.1).¹⁰ Hemmedlemsstaten ska föreskriva att företag som ansöker om auktorisation enligt artikel 14 ska anta någon av företagsformerna i bilaga III. Ett försäkringsföretag är ett företag som tillhandahåller direkt liv- eller skadeförsäkring och som har fått auktorisation enligt artikel 14 (se artikel 13.1).

⁹ Accompanying document to the Green Paper towards adequate, sustainable and safe European pension systems (COM [2010] 365 final s. 11–34).

¹⁰ När det gäller tillämpningsområdet för försäkringsverksamhet enligt EU-direktiv, se avsnitt 4.2.

I Solvens II-utredningens betänkande (SOU 2011:68 s. 99) och i Finansdepartementets tjänstepensionspromemoria (s. 13) diskuteras kring frågan om *försäkringsföretag* kan tillåtas att verka under tjänstepensionsdirektivet (utan att tillämpa optionen i artikel 4 i sistnämnt direktiv). I det sammanhanget nämns Belgien, Tyskland och Luxemburg.

I nyss nämnda länder kan ömsesidiga försäkringsbolag – enligt sammanställningen – tillhandahålla tjänstepension baserat på antingen livförsäkringsdirektiven eller tjänstepensionsdirektivet. Dessa ömsesidiga försäkringsbolag är emellertid att anse som försäkringsföretag i direktivens mening endast när man – i enskilda fall – har valt företagsformen ”ömsesidigt försäkringsbolag” i bilaga III till Solvens II-direktivet för tjänstepensionsverksamhet som omfattas av auktorisation enligt det direktivet. Om tjänstepensionsverksamheten omfattas av tjänstepensionsdirektivets tillämpningsområde och samtidigt är undantagen från Solvens II-direktivets tillämpningsområde enligt artikel 9.2, är det möjligt i dessa länder att trygga tjänstepensionen enligt tjänstepensionsdirektivet i ett ömsesidigt försäkringsbolag. I det sammanhanget är det ömsesidiga försäkringsbolaget ett ”försäkringsföretag” endast i formell, associationsrättslig mening, men däremot inte enligt tjänstepensionsdirektivet.

4.7 Närmare om genomförandet av tjänstepensionsdirektivet i vissa EES-länder

Inledning

Nedanstående sammanställning avser att ge en bild av hur tjänstepensionsdirektivet har genomförts i olika medlemsländer. Jämförelsen omfattar vilka typer av institut eller associationsformer som omfattas av direktivet (tjänstepensionsinstitut) och hur de skiljer sig åt i olika avseenden, såväl vid jämförelse mellan länder som i jämförelse med andra typer av institut (framför allt försäkringsföretag) som inte omfattas av direktivet, men som också tillhandahåller tjänstepensioner.

Val av länder

De fem länder som jämförelsen omfattar är Belgien (BE), Tyskland (DE), Nederländerna (NL), Norge (NO) och Storbritannien (UK). Dessa länder utgör fem av de åtta största inom EES – i sammanlagda tillgångar per land räknat – för institut där tjänstepensionsdirektivet tillämpas. Dessa länder representerar olika varianter av tillämpningar av direktivet och har valts för att ge en representativ bild av detta¹¹.

Ytterligare en variant är tillämpandet av optionen i artikel 4 i tjänstepensionsdirektivet som innebär att utvalda delar av direktivet kan tillämpas på tjänstepensionsförmåner som tillhandahålls av livförsäkringsföretag, under förutsättning att verksamheten separeras från övrig verksamhet i företaget. En sådan tillämpning av direktivet är utmärkande för Sverige (SE). SE, Frankrike (FR) och Slovenien har valt att tillämpa optionen. I SE är tillämpningen av optionen obligatorisk för all tjänstepension i livförsäkringsföretag, medan livförsäkringsföretagen i FR kan välja om de vill tillämpa optionen. Endast en mycket liten del av livförsäkringsföretagen i FR som tillhandahåller tjänstepensionsförmåner har dock valt att tillämpa denna. Övriga tjänstepensionsförmåner i livförsäkringsföretag i FR lyder för närvarande under det konsoliderade livförsäkringsdirektivet och kommer sannolikt från 2016 att omfattas av Solvens II-direktivet. I övrigt tillämpas inte tjänstepensionsdirektivet i FR, vilket innebär att i stort sett alla tjänstepensionsförmåner tillhandahålls av livförsäkringsföretag. SE representerar således den helt överväldigande delen av alla tjänstepensionsmedel inom EU som lyder under optionen enligt artikel 4 i direktivet¹².

¹¹ Som källor till redogörelsen har använts data från Finansinspektionen, Eiopa Database for pensions, Eiopa BoS 13/124 Report on QIS on IORPs, Ceiops OPSSC 01/08 Survey on fully funded, technical provisions and security mechanisms in the European occupational pension sector. Ceiops OP-03-08 Initial Review of key aspects of the IORP directive. Kompletterande frågor har ställts till tillsynsmyndigheterna i några länder. Data om tillgångar och försäkringstekniska skulder är inte exakt jämförbara, t.ex kan tillgångar vara uttryckta i marknadsvärden eller anskaffningsvärden och försäkringstekniska skulder beräknade med olika antaganden om diskonteringsränta, dödlighet m.m. Storleksordningen bör dock vara representativ.

¹² Även SE tillhör de åtta största inom EES – i sammanlagda tillgångar per land räknat – för institut där tjänstepensionsdirektivet tillämpas.

Belgien

I Belgien (BE) tillhandhålls tjänstepensionsförmåner till uppskattningsvis 75 procent av försäkringsbolag och 25 procent av 219 tjänstepensionsinstitut, IBP (Institutions de Retraite Professionnelle IRP/Instelling voor Bedrijftspensioenvoerziening). Ett nytt särskilt institut (associationsrättsligt), OFP (Organisme de Financement de Pensions/Organsime voor de Financiering van Pensioenen/Organisation for Financing Pensions) infördes 2007 i samband med genomförandet av tjänstepensionsdirektivet. BE har i och för sig antagit optionen i artikel 4 i direktivet, men hitintills valt att inte utnyttja den. Tjänstepensionsinstituten är inte vinstutdelande.

Tjänstepensionsinstituten är heterogena med små eller mycket små institut – 42 med färre än 100 medlemmar, 85 med enbart en arbetsgivare. De tio största instituten står för 50 procent av de förvaltade tillgångarna. Gränsöverskridande verksamhet bedrivs av tio institut. Förmånsbestämda och avgiftsbestämda förmåner förekommer – 115 institut har enbart förmånsbestämda pensioner.

Lagstadgat arbetsgivaransvar förekommer, då en arbetsgivare är skyldig att finansiera underskott vid avslutad anställning. Detta gäller även för försäkringsbolag som tillhandahåller tjänstepension, men inte institut för egenanställda. För avgiftsbestämda tjänstepensionsförmåner med garanti är arbetsgivare skyldiga att garantera en avkastning på 3,25 procent på arbetsgivarens inbetalade medel (3,75 procent på arbetstagares inbetalade medel minskat med avdrag på högst 5 procent för kostnader). Garantin gäller enbart vid avslutad anställning (pension eller annan anledning). Denna garanti är knuten till arbetsgivaren och inte till institutet som hanterar förmånen, oavsett om det är ett tjänstepensionsinstitut eller ett försäkringsföretag. För förmånsbestämda pensioner gäller garanti för den utfästa förmånen.

Inga tjänstepensionsinstitut (gäller inte institut som tillhandahåller pensioner för egenanställda) i BE har för närvarande solvenskrav enligt Solvens I-regelverket, eftersom de inte självständigt svarar för pensionsförmåner. Tjänstepensionsinstitut som självständigt tillhandahåller dödsfallsrisk och invaliditetsrisk eller förmåner för egenanställda har dock ett slags faktorbaserat solvenskrav.

De flesta institut tillämpar förväntad avkastning som diskonteringsränta. Beräkning av pensionsförmåner, ska enligt lag göras på två nivåer – en kortsiktig och en långsiktig – där det i den

långsiktiga nivån ska beaktas oförmånliga avvikelser när det gäller ekonomiska antaganden.

Om tillgångarna (som är marknadsvärderade) inte täcker skulderna beräknade för den kortsiktiga nivån (och eventuella solvenskrav) ska tjänstepensionsinstitutet föreslå en finansiell rekonstruktionsplan som åtgärdar den uppkomna situationen omedelbart (vanligen inom ett år). Täcker tillgångarna inte skulderna beräknade för den långsiktiga nivån (och eventuella solvenskrav) ska situationen åtgärdas inom en längre period (vanligen 5 år). I båda situationerna ska en rekonstruktionsplan omedelbart ges in till tillsynsmyndigheten och måste godkännas av denna.

Stresstest av tjänstepensionsinstituterna görs årligen för sektorn, med individuella test för de största instituten.

Avsättningar i balansräkning har varit möjliga till och med 31 december 2012, men enbart för företagsledare.

Tyskland

I Tyskland (DE) finns två typer av tjänstepensionsinstitut, pensionskassor och pensionsfonder. De kan ha olika associationsform. För *pensionskassor* gäller Aktiengesellschaft (joint-stock company), versicherungsverein auf gegenseitigkeit (mutual insurance association), körperschaft des öffentlichen rechts (corporation under public law) eller anstalt der öffentlichen rechts (institution under public law). För *pensionsfonder* gäller Aktiengesellschaft (joint-stock company) eller pensionsfondsverein auf gegenseitigkeit (mutual pension fund association).

Det finns 150 pensionskassor och 30 pensionsfonder. Pensionskassorna står för 23 procent av tjänstepensionerna, och pensionsfonderna för 5 procent. Tjänstepensionsförmåner finns även som reserver i balansräkningen, 52 procent och i livförsäkringsbolag 11 procent. DE tillämpar inte optionen i Art 4 och inte heller undantaget för små institut. Gränsöverskridande verksamhet förekommer hos tre institut. Vinstutdelande institut finns, som dotterbolag till försäkringsbolag.

Enbart förmånsbestämda tjänstepensionsförmåner är tillåtna i DE. Det förekommer dock avgiftsbestämda förmåner med kapitalgaranti under uppbyggnadsfasen. Slutligt arbetsgivaransvar är före-

skrivet i lag och kan förekomma som ökad uttaxering, garantier från eller fordringar på arbetsgivaren.

Både kassor och fonder har solvenskrav enligt Solvens I-regelverket. Beräkningen av kraven skiljer sig åt, pensionskassorna tillämpar bokförda värden och en fast diskonteringsränta med säkerhetsmarginal. Pensionsfonderna tillämpar marknadsvärden för tillgångar och diskonterar förmåner med en ränta baserad på förväntad avkastning (i allmänhet högre än den ränta som tillämpas av kassorna). Pensionskassorna måste alltid vara fullt fonderade.

För pensionsfonder som är underfonderade med mer än 10 procent, gäller att situationen måste åtgärdas omedelbart. Underskott med mindre än 10 procent kan få godkända rekonstruktionsplaner av tillsynsmyndigheten med upp till 10 års frist för att rätta till situationen. Pensionsfonderna omfattas av PSVaG, det tyska ömsesidiga kreditförsäkringsbolag som garanterar förmånerna fullt ut om arbetsgivaren går i konkurs.

Stresstest görs årsvis på pensionskassorna.

Nederländerna

Tjänstepensionsinstitut i Nederländerna (NL) – pensioenfonds (pension funds) – är nästan uteslutande stichings (foundations) även om olika legala former är tillåtna. De kan vara bransch-, företags-, eller yrkesanknutna. Det totala kapitalet i de 550 fonderna är mycket stort, och representerar 97 procent av tjänstepensionerna. Tjänstepensioner tillhandahålls även av försäkringsföretag (3 procent). NL utnyttjar inte optionen i Artikel 4 i tjänstepensionsdirektivet och inte heller undantaget för små institut. Inga institut har gränsöverskridande verksamhet. Ett fåtal nybildade institut med enbart fondförsäkring är vinstutdelande.

Både förmånsbestämda och avgiftsbestämda pensioner förekommer. Ett finansieringsavtal ska definiera arbetsgivarens ansvar för av pensionsplanens åtaganden. Explicit arbetsgivaransvar utöver skyldighet att betala premier ingår endast i ett fåtal finansieringsavtal.

NL har infört solvenskrav liknande Solvens II-regelverket. Diskonteringsräntan är en riskfri ränta med en s.k. Ultimate Forward Rate. Solvenskraven bygger på ett 97,5 procent konfidensintervall

(99,5 procent i Solvens II-regelverket) och ett minimikapitalkrav som i Solvens II. Tillgångar marknadsvärderas. När solvenskraven inte uppfylls, ska en långsiktig rekonstruktionsplan presenteras för tillsynsmyndigheten med en maximal löptid på 15 år. Om institutet inte uppfyller minimikapitalkraven är den maximala löptiden tre år. Lagen (Pensions Act) tillåter reduktion av förmåner som en sista utväg, när alla andra möjligheter uttömts.

NL har inte någon formell stresstest, men en kontinuitetsanalys – en framåtriktad studie som ska visa institutets förmåga att överleva på lång sikt – ska presenteras minst vart tredje år.

Reserver i balansräkning eller kreditförsäkring/PPS förekommer inte.

Norge

Tjänstepensionsdirektivet tillämpas i Norge på 88 pensionskasser (pension funds) som tillhandahåller enbart förmånsbestämda pensionsförmåner för privata respektive kommunanställdas tjänstepensioner (41 procent). Pensionskassorna är särskilda juridiska enheter med självständigt ansvar för pensionsförmåner. Med ett undantag tillhandahåller de norska kassorna pensionsförmåner för en enskild arbetsgivare. Motsvarande förmåner tillhandahålls även av livförsäkringsföretag (59 procent) och regleringen är för närvarande jämförbar, delvis eftersom pensionkassorna konkurrerar direkt med försäkringsföretag inom segmentet förmånsbestämda pensioner. Inga undantag från tjänstepensionsdirektivet tillämpas. Endast ett institut bedriver gränsöverskridande verksamhet. Vinstutdelande institut förekommer inte.

För närvarande finns inga bindande överenskommelser om arbetsgivaransvar. Solvenskrav enligt Solvens I-regelverket och Basel I-regelverket tillämpas. Diskonteringsränta är den garanterade räntan enligt kontraktet, för närvarande mellan 2,5–3,7 procent. Tillgångar marknadsvärderas. Pensionskassorna ska vara fullt fonderade, inklusive kapitalkrav vid varje tidpunkt.

Stresstester genomförs varje halvår – per kvartal för stora institut. Två test genomförs, ett förebyggande test för det nuvarande solvenskravet och ett förenklat Solvens II-test för att förbereda för kommande reglering.

Reserver i balansräkning eller kreditförsäkring/PPS förekommer inte.

Storbritannien

Tjänstepensionsinstituterna i Storbritannien (UK) utgörs av 52 000 s.k. trusts/stiftelser med styrelser ansvariga för administration, investeringar och arbetsgivarnas premiebetalningar. Stiftelserna omfattar 75 procent av tjänstepensionsmedlen, resterande 25 procent finns i försäkringsbolag. UK tillämpar inte optionen i artikel 4 i tjänstepensionsdirektivet. Däremot är stiftelser med färre än 13 medlemmar undantagna från tillämpning av direktivet och stiftelser med 14–99 medlemmar är delvis undantagna. 28 stiftelser har gränsöverskridande verksamhet. Vinstutdelande tjänstepensionsinstitut förekommer normalt inte (förutsätter att detta anges i stadgarna).

Såväl förmånsbaserade som avgiftsbaserade förmåner förekommer. Arbetsgivaren har enligt lag ett slutligt ansvar för alla förmånsbestämda pensioner. Värdesäkring av förmånsbestämda pensioner är i många fall obligatorisk enligt lag.

Stiftelsernas tillgångar ska minst uppgå till utfästa förmåner diskonterade med förväntad avkastning på tillgångarna. I de fall tillgångarna inte uppfyller nu nämnt krav, ska en finansiell rekonstruktionsplan upprättas som säkerställer att detta åtgärdas, så snart som det är möjligt för arbetsgivaren att åstadkomma detta. Medianen för rekonstruktionsplaner är åtta år. Stiftelserna med förmånsbestämda pensioner kan omfattas av garantier från PPF (Pension Protection Fund) i det fall arbetsgivaren gått i konkurs och tillgångarna inte täcker förmånerna. Nivån på garantin kan vara lägre än utlovad full pension.

Stresstest genomförs minst vart tredje år för det förmånsbestämda systemet, och inkluderar arbetsgivarnas ”motståndskraft”.

Sammanfattande jämförelse

Tre av fem länder, *DE*, *UK* och *NL*, har mer tjänstepensionsförmåner i tjänstepensionsinstitut än i försäkringsföretag. Inget av de fem länderna tillämpar optionen i artikel 4 i tjänstepensionsdirektivet, vilket innebär att tjänstepensionsförmånerna i försäkringsföretagen för närvarande regleras av det konsoliderade livförsäkringsdirektivet och från 2016 av Solvens II-direktivet.

Associationsformer och solvenssystem eller regler om fondering varierar mellan länderna. Med mindre avvikelser tillämpas solvenskrav enligt Solvens I-regelverket i de fall då tjänstepensionsinstitutet har ett självständigt ansvar, oberoende av arbetsgivare, i enlighet med tjänstepensionsdirektivet.

Pensionskassor, liknande de svenska, med ett eget ansvar för förmåner finns i *NO*. Det finns ingen lagstiftning om slutligt arbetsgivaransvar och heller inga bindande överenskommelser om något sådant. Solvens I-krav (och Basel I-regler) gäller för solvens och utöver detta genomförs stresstest halvårs- eller kvartalsvis.

Pensionsfonderna i *NL* kan ha olika associationsformer, men utgörs huvudsakligen av stiftelser med ett självständigt ansvar för förmåner om inte annat avtalats med arbetsgivare i finansieringsavtal. *NL* tillämpar ett Solvens II-liknande riskbaserat solvenssystem med två solvenskrav, ett minimikapitalkrav och ett riskbaserat solvenskapitalkrav med stresstest. I jämförelse med Solvens II-regelverket används en lägre sannolikhet för att ett oförmånligt utfall ska kunna inträffa (2,5 procent mot 0,5 procent). Motiveringen till detta är lagstiftning om möjligheten att sänka förmåner – en möjlighet som dock kräver tillstånd. Långa löptider för rekonstruktionsplaner är möjliga.

Pensionskassorna och pensionsfonderna i *DE* kan ha olika associationsformer. Lagstadgat arbetsgivaransvar finns, men är sekundärt i förhållande till institutets ansvar för vinstutdelande associationsformer. Oavsett lagstadgat slutligt arbetsgivaransvar, finns solvensregler för såväl pensionskassor som fonder. Reglerna för tillämpning av rekonstruktionsplaner är mindre strikta vid mindre avvikelser från solvenskraven. Detta gäller framför allt för pensionsfonder där arbetsgivaransvaret är försäkrat i PSVaG (ömsesidigt kreditförsäkringsbolag).

BE har en särskild lagstiftning för tjänstepensionsinstitut och lagstadgat arbetsgivaransvar i de fall förmånerna omfattar en garanti. Solvenskrav förekommer enbart i de fall tjänstepensionsinstitutet har ett självständigt ansvar för försäkringsrisker eller pensionsförmåner för egenföretagare. Rekonstruktionsplaner finns på lång- respektive kortsiktig nivå för hur skulderna beräknas. Någon kreditförsäkring eller pensionsgaranti för arbetsgivaransvaret finns inte.

UK:s tjänstepensionsinstitut utgörs uteslutande av stiftelser där arbetsgivaren har ett lagstadgat ansvaret för förmånsbestämda pensioner. Inga solvenskrav finns, däremot regler för full

fondering. Långa rekonstruktionsplaner är vanligt förekommande. Det lagstadgade arbetsgivaransvaret i UK är försäkrat i PPF (Pension Protection Fund).

Skillnader i regler för diskonteringsräntor och andra antaganden innebär att solvens- och fonderingsregler slår olika hårt i olika länder, liksom olika antaganden i stresstest. En illustration av detta och effekter av ett harmoniserat regelverk presenteras i rapporten från Eiopas QIS on IORPs från 2013.

Förmånsbestämda och avgiftsbestämda pensioner förekommer i alla länder utom DE och NO. I DE är i princip avgiftsbestämda tjänstepensionsförmåner inte tillåtna, men avgiftsbestämda varianter förekommer under uppbyggnadsfasen, däremot förekommer inte rena fondförsäkringar. I NO tillhandahåller tjänstepensionskassorna enbart förmånsbestämda pensioner.

Enbart DE och NL (fondförsäkring) har vinstutdelande institut.

4.8 Tillämpningsområdet för tjänstepensionsverksamhet i Sverige i dag

Allmänt om svenska förhållanden

Strukturen på den svenska tjänstepensionsmarknaden är i hög grad beroende av bestämmelserna om skattemässig avdragsrätt för tryggnad av pensionsutfästelse. Tjänstepension kan således tryggas på tre skatterättsligt avdragsgilla sätt: genom betalning av premier för en tjänstepensionsförsäkring, avsättning till en pensionsstiftelse och avsättningar i arbetsgivarens egen balansräkning (se 28 kap. 3 § inkomstskattelagen [1999:1229]).

Tryggnad av tjänstepension genom betalning av premier för en tjänstepensionsförsäkring är den vanligaste tryggnadformen. I de flesta fall betalas premierna till ett försäkringsföretag som har tillstånd enligt FRL. I övriga fall betalas premierna till en tjänstepensionskassa. En sådan kassa är en understödsförening som inte får driva affärsmässig försäkringsrörelse. Den tillhandahåller försäkringar till en viss bestämd krets personer, såsom anställda i ett visst företag eller personer som tillhör en viss yrkesgrupp eller bransch. Tjänstepensionskassorna har tidigare tillämpat UFL. Den lagen upphävdes dock vid ikraftträdandet av FRL den 1 april 2011. De understödsföreningar som var registrerade vid den tidpunkten får fortsätta att driva sin verksamhet enligt UFL till utgången av år

2014. De föreningar som då inte har ansökt om tillstånd att driva verksamhet enligt FRL ska träda i likvidation.

Tryggande genom avsättning till en pensionsstiftelse eller i arbetsgivarens balansräkning regleras i lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. (tryggandelagen).

Tillämpningsområdet för tjänstepensionsdirektivet

I propositionen om nya regler för tjänstepensionsinstitut gjordes bedömningen att tjänstepensionskassor och pensionsstiftelser omfattas av tjänstepensionsdirektivet (se prop. 2004/05:165 s. 107). I skälen till denna bedömning resonerades allmänt kring vilka svenska institut och verksamhetsformer som skulle anses omfattas av direktivet. Där sägs i huvudsak följande (se s. 107–119).

Livförsäkringsbolag hör till de redan gemenskapsreglerade instituten som undantas från tjänstepensionsdirektivet enligt artikel 2.2 b. Det föreslås dock att Sverige – med stöd av artikel 4 – ska tillämpa vissa delar av tjänstepensionsdirektivet på livförsäkringsbolagens tjänstepensionsverksamhet (se beskrivningen i avsnitt 4.4.2).

Tjänstepensionskassor omfattas inte av det konsoliderade livförsäkringsdirektivet eller av något av de andra direktiv som anges i artikel 2.2 b. Dessa kassor är närmast att likna vid ekonomiska föreningar som bedriver försäkringsverksamhet. De är externt inrättade, dvs. från arbetsgivaren fristående, juridiska personer med uppgift att förvalta de premier som en arbetsgivare enligt avtal härom erlägger i syfte att trygga och tillhandahålla tjänstepension. Tjänstepensionsdirektivet är därmed direkt tillämpligt på tjänstepensionskassornas verksamhet.

Kontotryggande – dvs. företag som tryggar sina pensionsåtaganden genom bokföringsmässiga avsättningar – är undantagna från direktivets tillämpningsområde enligt artikel 2.2 e. Denna tryggandeform omfattas således inte av direktivets regler för svensk del.

Pensionsstiftelser – en arbetsgivare kan även välja att göra avsättningar av pensionsmedel till en pensionsstiftelse för att därigenom trygga sina pensionsutfästelser till de anställda eller deras efterlevande. En sådan stiftelse är en egen juridisk person och således i den bemärkelsen fristående från arbetsgivaren. I dessa fall är det dock, till skillnad från vad som gäller vid tjänste-

pensionsförsäkring, alltid arbetsgivaren som svarar för själva utfästelsen om pension och stiftelsen innehåller inte någon skuldpost som svarar mot pensionsutfästelsen. Förmögenheten i stiftelsen kan i stället jämföras med en säkerhet eller en pant för arbetsgivarens pensionsutfästelse för det fall att arbetsgivaren kommer på obestånd. I linje med detta är det arbetsgivaren som också ansvarar för värderingen av pensionsåtagandena liksom för utbetalningen av pensionsförmånerna. Arbetsgivaren kan därefter få gottgörelse ur överskott på stiftelsens kapital, beräknat på visst sätt.

Eftersom stiftelsealternativet inte innehåller något försäkringsinslag skiljer sig dess verksamhet väsentligt från den i en tjänstepensionskassa. Stiftelsens uppgift är endast att förvalta det kapital som arbetsgivaren avsätter till stiftelsen och säkerställa att arbetsgivarens pensionsutfästelser därmed kan uppfyllas, och den tillhandahåller följaktligen i den bemärkelsen inte själv pensionsförmåner.

Huruvida pensionsstiftelserna ska anses omfattas av tjänstepensionsdirektivet får sökas utifrån direktivets syften. Under rådsförhandlingarna av direktivet förde Sverige upprepade diskussioner med EU-kommissionen om de svenska pensionsstiftelsernas särdrag och hur dessa förhöll sig till syftena med direktivet. En del av förklaringen till den då mer sökande inställningen från Sveriges sida kunde hänföras till den dåvarande, ännu icke juristlingvistgranskade svenska översättningen av kommissionens ursprungliga direktivförslag. Av denna översättning framgick av artikel 6 a att med tjänstepensionsinstitut eller institut avsågs "ett institut som förvaltar fondmedel och som är etablerat oberoende av något uppdragsgivande företag eller någon branschorganisation i uteslutande syfte att tillhandahålla pensionsförmåner...". Den formuleringen kunde leda tanken till att ett institut, för att omfattas av direktivet, självt måste tillhandahålla (dvs. betala ut) förmånerna. Detta var emellertid inte kommissionens avsikt med bestämmelsen.

Som tidigare konstaterats syftar tjänstepensionsdirektivet till att reglera den "rest" av finansiella institut som agerar på tjänstepensionsmarknaden och som ännu inte omfattas av gemenskapsregler. Vidare är avsikten med direktivet att möjliggöra en effektiv förvaltning av kapital som fonderats för trygghet av tjänstepension, samtidigt som de framtida pensionärerna tillförsäkras en hög grad av trygghet.

Vem som däremot tillhandahåller förmånerna – själva institutet, arbetsgivaren eller någon annan – har däremot ingen betydelse. Om så vore fallet skulle medlemsstater som inte önskar tillämpa direktivet på vissa segment av sin tjänstepensionsmarknad kunna ändra sin nationella lagstiftning så att ansvaret för att tillhandahålla förmånerna flyttas från ett institut som annars skulle ha träffats av direktivets definition till någon annan fysisk eller juridisk person, och därmed åstadkomma att förstnämnda institutstyp utesluts från direktivets tillämpningsområde. En sådan ordning skulle uppenbarligen motverka de nyssnämnda syftena med direktivet.

Den aktuella bestämmelsen i direktivet – artikel 6 a – måste således uppfattas så att, vilket numera också framgår av den justerade svenska översättningen, institutet ska förvalta medel *utifrån* syftet att tillhandahålla pensionsförmåner (jfr ”for the purpose of providing retirement benefits” i den engelska språkversionen av direktivet). Inte heller kan stiftelsens karaktär av pant för arbetsgivarens pensionsutfästelse eller ens avsaknaden av krav på ”full fondering” av utfästelserna anses tala emot att de omfattas av direktivet. Stiftelserna är som nämnts en säkerhet för arbetsgivarens pensionsutfästelse för det fall att arbetsgivaren kommer på obestånd. Deras medel är därigenom öronmärkta för att täcka pensionsutbetalningar och det skulle framstå som märkligt om förmånstagarna i dessa fall skulle anses mindre skyddsvärda än om pensionsmedel förvaltades för deras räkning i exempelvis en tjänstepensionskassa.

Sammanfattningsvis konstaterades att även pensionsstiftelserna enligt direktivets ordalydelse och bakomliggande syften är att beteckna som ett tjänstepensionsinstitut eftersom arbetsgivaren genom att göra avsättningar till en pensionsstiftelse fonderar medel i en egen separat juridisk person utifrån syftet att tillhandahålla tjänstepension. Det görs dock undantag för mindre pensionsstiftelser.

Stiftelsernas karaktär av pant utan egna åtaganden föranleder dock särskilda bedömningar beträffande bl.a. direktivets bestämmelser om tekniska avsättningar, skuldtäckning och kapitalkrav jämfört med vad som är fallet för övriga svenska tjänstepensionsinstitut.

Vissa sociala trygghetssystem – den typ av institut som beskrivs i artikel 3, dvs. institut som förvaltar pensionsplaner inom såväl sociala trygghetssystem som icke-obligatoriska planer, förekommer inte i Sverige. Bestämmelserna i den artikeln blir därför inte

relevant för svensk del. Det svenska socialförsäkringssystemet, där fonderade medel återfinns inom premiepensionssystemet och i de allmänna pensionsfonderna (AP-fonderna), undantas genom artikel 2.2 a.

4.9 Förhållandet mellan direktiven

Bedömning: Tjänstepensionsdirektivet är en reglering för *tjänstepensionsverksamhet som bedrivs av andra organisationer än försäkringsföretag*. Tjänstepensionsverksamheten ska vara begränsad till sådan verksamhet som avser pensionsförmåner, inbegripet verksamheter som föranleds av dessa.

Solvens II-direktivet är en reglering för *försäkringsverksamhet som bedrivs av försäkringsföretag*. Inom ramen för försäkringsverksamheten kan ett försäkringsföretag bl.a. meddela tjänstepensionsförsäkringar, dvs. bedriva försäkringsverksamhet som avser tjänstepension.

Skälen för bedömningen: Inledningsvis är det viktigt att erinra om utredningens tidigare gjorda bedömning att tjänstepensionsverksamhet som bedrivs av andra organisationer än försäkringsföretag är undantagen från Solvens II-direktivets tillämpningsområde (se avsnitt 4.2.3) och att tjänstepensionsverksamhet som bedrivs av försäkringsföretag är undantagen från tjänstepensionsdirektivets tillämpningsområde (se avsnitt 4.5.3). Bedömningarna grundas på att EU-regleringen av finansmarknaderna har skett stegvis. Vid införandet av den EU-gemensamma försäkringsregleringen undantogs tjänstepensionsverksamhet som bedrivs av andra än försäkringsföretag, och införandet av tjänstepensionsdirektivet innebar det första steget mot en EU-gemensam reglering av tjänstepensionsmarknaden.

När det gäller tjänstepensionsdirektivets tillämpningsområde får detta ställningstagande till konsekvens att det inte får anses föreligga någon grundläggande associationsrättslig eller näringsrättslig begränsning till följd av innehållet i ”direktivvalsreglerna” (avgränsningsreglerna – se artikel 9.2 i Solvens II-direktivet och artikel 2.2 b i tjänstepensionsdirektivet). Tjänstepensionsdirektivet får således anses vara en institutsreglering för tjänste-

pensionsverksamhet utan annan övergripande ”restriktion” än den nu nämnda.

Mot denna bakgrund och för att tydligt markera den grundläggande skillnaden mellan å den ena sidan tjänstepensionsinstituterna och deras verksamhet (som lyder under tjänstepensionsdirektivet) och å den andra sidan försäkringsföretagen och deras verksamhet (som lyder under Solvens II-direktivet) bör tjänstepensionsinstitutens verksamhet benämnas *tjänstepensionsrörelse*, medan försäkringsföretagens tjänstepensionsverksamhet benämnas *försäkringsrörelse som avser tjänstepension*. För att markera skillnaden mellan pensionsstiftelser – som inte ska omfattas av den nya regleringen¹³ – och andra former av tjänstepensionsinstitut (t.ex. institut som motsvarar dagens understödsföreningar i form av tjänstepensionskassor) bör de former som nu ska regleras benämnas *tjänstepensionsföretag*.

¹³ Se avsnitt 3.

5 Utgångspunkter för den nya regleringen

5.1 Behovet av ny reglering

Bedömning: Det behöver införas en ny och modern reglering för svenska tjänstepensionsinstitut, baserad på bestämmelserna i tjänstepensionsdirektivet.

Skälen för bedömningen: Som framgått i avsnitt 3.2 innebär tjänstepensionsdirektivet krav på nationell reglering av ”tjänstepensionsinstitut” och deras verksamhet. Av tjänstepensionsdirektivet framgår det att tjänstepensionsinstitut kan ha olika former, och att *en* form av tjänstepensionsinstitut är sådana institut som står risk i den meningen att institutet gentemot tjänstepensionstecknare och ersättningsberättigade står för åtaganden som avser risker kopplade till dödsfall, invaliditet, lång levnad, avkastning eller förmånsnivå. Det ursprungliga svenska genomförandet¹ av direktivet (se prop. 2004/2005:165) innebär att understödsföreningar som meddelar försäkring avseende tjänstepension (tjänstepensionskassor) har reglerats som den form av tjänstepensionsinstitut som står risk, medan pensionsstiftelser² har reglerats som en form av tjänstepensionsinstitut som inte står risk. Reglerna för de olika formerna av svenska tjänstepensionsinstitut trädde i kraft den 1 januari 2006.

Den 1 april 2011 infördes en ny försäkringsrörelselag (2010:2043, FRL). Vid ikraftträdandet av FRL upphävdes den lag som reglerat bl.a. tjänstepensionskassorna, lagen om understödsföreningar (UFL).

¹ Det ursprungliga svenska genomförandet av direktivet behandlas närmare i avsnitt 4.8.

² De pensionsstiftelser som tryggar utfästelse om pension till färre än 100 personer undantas dock från de nya reglerna, men stiftelserna får själva välja att tillämpa dem.

Understödsföreningarna får dock under en övergångsperiod fortsätta driva sin verksamhet enligt den upphävda lagen. Efter övergångsperiodens slut (den 31 december 2017) måste föreningarna dock ansöka om tillstånd för att få bedriva verksamhet enligt FRL eller träda i likvidation (se prop. 2009/10:246 och prop. 2013/14:84). Den nuvarande regleringen innebär att det från den 1 april 2011 inte har varit möjligt att bilda nya svenska tjänstepensionsinstitut i någon annan form än pensionsstiftelser, och att det från den 1 januari 2018³ inte kommer att finnas någon reglering för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk.

Om det inte införs någon ny svensk reglering för tjänstepensionsinstitut som står risk kommer Sverige inte längre att utnyttja den *möjlighet* som ges genom tjänstepensionsdirektivet att ha en särskilt anpassad reglering för företag som vill bedriva tjänstepensionsverksamhet som innefattar risk på de villkor som gäller enligt tjänstepensionsdirektivet, dvs. en särskilt anpassad reglering av det slag som hittills har gällt för tjänstepensionskassor.

Enligt utredningens mening finns det mot denna bakgrund behov av att införa en ny, modern och fristående reglering för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk, i syfte att anpassa det svenska regelverket för tillhandahållande av tjänstepensionsförmåner till den EU-rättsliga systematiken. Genom att införa en sådan reglering kan det nuvarande utbudet av tillgängliga tryggnadsformer på tjänstepensionsområdet behållas och breddas, vilket ökar möjligheterna att skapa olika former av tjänstepensionslösningar. Genom en modern och fristående sektorreglering för tjänstepensionsinstitut som står risk, i kombination med övergångs- och omvandlingsregler för de företag som hittills har tillämpat en svensk specialreglering för tjänstepensionsverksamhet, ges dessa företag möjlighet att fortsätta att bedriva sin verksamhet på de villkor som gäller enligt tjänstepensionsdirektivet, och därigenom möjlighet att fullt ut utnyttja den inre marknadens fördelar.

Att det finns en nationell reglering för tjänstepensionsinstitut i form av pensionsstiftelser och en nationell reglering för försäkringsföretag utgör inte skäl för att avstå från att också ha en nationell reglering för tjänstepensionsinstitut som står risk, eftersom det finns skillnader i den bakomliggande EU-rättsliga regleringen av respektive företagsform (se även avsnitt 5.4.2).

³ Eller den senare tidpunkt då samtliga ansökningar om tillstånd enligt FRL slutligt prövats.

Sammanfattningsvis delar alltså utredningen den uppfattning som kommer till uttryck i utredningsdirektiven, nämligen att det är angeläget att skapa en reglering som gör det möjligt att – vid sidan av möjligheten att bilda nya pensionsstiftelser – bilda nya tjänstepensionsinstitut i Sverige.

5.2 Ramarna för den nya regleringen

5.2.1 Frihet med begränsningar

Bedömning: Det finns en relativt stor frihet för Sverige att bestämma vilka närmare former av svenska tjänstepensionsinstitut som ska vara tillåtna, men det finns också tydliga begränsningar i denna frihet.

Skälen för bedömningen: När det gäller de yttre ramarna för den svenska regleringen av tjänstepensionsinstitut bör det uppmärksammas att det i skäl 9 i tjänstepensionsdirektivet sägs att medlemsstaterna i enlighet med subsidiaritetsprincipen fortfarande bör ha det fulla ansvaret för tjänstepensionssystemets uppbyggnad och när det gäller tjänstepensioner också det fulla ansvaret för den roll och funktion som de olika institut som tillhandahåller tjänstepensionsförmåner har.

Vidare ska det understrykas att tjänstepensionsdirektivet inte innehåller några krav på att ett tjänstepensionsinstitut måste ha någon viss *rättslig form*.⁴

Här ska också erinras om att utredningen i avsnitt 4.2.3 och 4.5.3 har gjort bedömningen att ”direktivvalsreglerna” (avgränsningsreglerna, se artikel 9.2 i Solvens II-direktivet och artikel 2.2 i tjänstepensionsdirektivet) inte innebär någon grundläggande associations- eller näringsrättslig begränsning av utrymmet för den svenska regleringen av tjänstepensionsinstitut.

Mot denna bakgrund anser utredningen att det finns en relativt stor frihet för Sverige att bestämma vilka närmare former av svenska tjänstepensionsinstitut som ska vara tillåtna, men att det också finns begränsningar i denna frihet.

⁴ Se artikel 6 a.

En självklar begränsning är att den nya regleringen endast kan omfatta sådana institut och verksamheter som ryms inom direktivets definition av tjänstepensionsinstitut.

En annan självklar begränsning är att Sverige inte får bryta mot bestämmelsen i artikel 2.2 i tjänstepensionsdirektivet, som tydligt anger att direktivet inte ska tillämpas på vissa institut och verksamheter.

En begränsning av ett annat slag är att utredningen enligt utredningsdirektiven inte ska behandla regleringen av pensionsstiftelser, som är en form av tjänstepensionsinstitut.

Av främst pedagogiska skäl har utredningen valt att först behandla vissa särskilda institut som *inte ska* omfattas av den nya regleringen (avsnitt 5.2.2), för att därefter – utifrån en analys av bestämmelserna i tjänstepensionsdirektivet och innehållet i utredningsdirektiven – behandla vilka institut och verksamheter som *kan* och *bör* omfattas av den nya regleringen (5.2.3).

5.2.2 Institutsformer som *inte ska* omfattas av den nya regleringen

Bedömning: Vissa former av institut (företag eller verksamheter) ska enligt *tjänstepensionsdirektivet* vara undantagen från den nationella regleringen av tjänstepensionsinstitut (t.ex. försäkringsföretag och s.k. kontotryggande).

Skälen för bedömningen: Av bestämmelserna om *tjänstepensionsdirektivets* tillämpningsområde (artikel 2) framgår tydligt att direktivet inte ska tillämpas på vissa typer av institut och verksamheter. För det första gäller direktivet inte för vissa institut som förvaltar sociala trygghetssystem, vilket beror på att regleringen av vissa av dessa system redan har samordnats på gemenskapsnivå (se skäl 11). För det andra ska direktivet inte tillämpas på försäkringsföretag, värdepappersföretag, fondföretag, kreditinstitut och förvaltare av alternativa investeringsfonder. Anledningen till detta undantag är att dessa typer av institut redan omfattas av ramlagstiftning på gemenskapsnivå (se skäl 12). Från tillämpningsområdet har för det tredje även undantagits institut vars verksamhet bygger på den s.k. fördelningsprincipen (på engelska ”pay as you go”), vilket torde bero på att det i dessa institut inte sker någon egentlig fondering av

medel. För det fjärde ska direktivet inte tillämpas på institut där det uppdragsgivande företags anställda inte har någon laglig rätt till förmåner och där det uppdragsgivande företaget när som helst kan lösa in tillgångarna och inte nödvändigtvis fullgöra sina skyldigheter att utbetala pensionsförmåner. Skälet för detta undantag torde vara att denna typ av institut inte bygger på någon från arbetsgivaren fristående fondering av medel till förmån för arbetstagarna. Slutligen, och för det femte, ska tjänstepensionsdirektivet inte heller tillämpas på institut (företag) som gör bokföringsmässiga avsättningar i sin balansräkning för att kunna betala ut pensionsförmåner till sina anställda, vilket torde bero på att denna form av s.k. kontotryggande inte bygger på någon från arbetsgivaren fristående fondering av medel.

Ytterligare avgränsningar av utredningens arbete framgår av *utredningsdirektiven*. Där sägs att utredningen inte ska behandla regleringen av pensionsstiftelser. Mot bakgrund av den avgränsningen gör utredningen bedömningen att den inte heller ska behandla regleringen av övriga stiftelser, även om denna institutsform vid en närmare analys kanske skulle visa sig kunna vara tjänstepensionsinstitut i tjänstepensionsdirektivets mening.

5.2.3 Tjänstepensionsinstitutsformer som *kan* omfattas av den nationella regleringen av tjänstepensionsinstitut

Bedömning: Den nationella regleringen av tjänstepensionsinstitut *kan* omfatta alla former av institut som uppfyller tjänstepensionsdirektivets definition av ett tjänstepensionsinstitut.

Ett tjänstepensionsinstitut är ett institut som, oavsett rättslig form, förvaltar fonderade medel utifrån syftet att tillhandahålla pensionsförmåner eller vissa former av kompletterande förmåner på grundval av en överenskommelse mellan arbetsgivare och arbetstagare, och där de fonderade medlen är sakrättsligt skyddade i händelse av arbetsgivarens konkurs.

Skälen för bedömningen: Den nationella regleringen av tjänstepensionsinstitut kan omfatta den form av institut som uppfyller tjänstepensionsdirektivets definition av ett tjänstepensionsinstitut, se artikel 6 a.

Definitionen i artikel 6 a i tjänstepensionsdirektivet är till viss del svårtolkad, men förenklat och sammanfattningsvis kan sägas att det av definitionen framgår att ett tjänstepensionsinstitut är ett institut som – oavsett rättslig form – *förvaltar fonderade medel* utifrån syftet att tillhandahålla *pensionsförmåner* eller vissa former av *kompletterande förmåner* på grundval av en *överenskommelse mellan arbetsgivare och arbetstagare*, och där de fonderade *medlen är sakrättsligt skyddade* i händelse av arbetsgivarens konkurs. Samtliga dessa krav måste alltså vara uppfyllda för att ett företag ska kunna omfattas av den nya regleringen.

Nedan redovisas utredningens närmare tolkningar och överväganden kring de olika delarna av direktivets definition av tjänstepensionsinstitut och pensionsförmån/kompletterande förmån.

I den svenska versionen av direktivet sägs följande.

I detta direktiv avses med

- a) *tjänstepensionsinstitut* eller *institut*: ett institut som, oavsett dess rättsliga form, förvaltar fonderade medel och som är etablerat oberoende av uppdragsgivande företag eller branschorganisation utifrån syftet att tillhandahålla pensionsförmåner i samband med yrkesutövning på grundval av en överenskommelse eller ett avtal som slutits
- enskilt eller kollektivt mellan arbetsgivare och arbetstagare eller deras respektive företrädare, eller
 - med egenföretagare i enlighet med lagstiftningen i hem- och värdmedlemsstaten
- och som bedriver verksamheter som direkt förädlas av dessa,”

När det först gäller formuleringen ”*oavsett dess rättsliga form*” anser utredningen att avsaknaden av en närmare reglering kring institutens rättsliga form ska ses i ljuset av att flertalet av de ”tjänstepensionsinstitut” som skulle regleras genom direktivet redan var etablerade i de olika medlemsländerna och att dessa institut hade olika ”rättslig form”. Det får antas att man genom att inte inskränka direktivets tillämpningsområde till endast vissa rättsliga former dels kunde säkerställa att regleringen av den inre marknaden för finansiella tjänster blev så heltäckande som möjligt (se skäl 4), dels kunde respektera medlemsländernas rätt att själva bestämma över sina tjänstepensionssystem (se skäl 9).

När det sedan gäller formuleringen ”*etablerat oberoende av uppdragsgivande företag*” kan det noteras att det i artikel 6 c klargörs att med uppdragsgivande företag avses den som i egenskap av arbetsgivare gör inbetalningar till ett tjänstepensionsinstitut, och att det i artikel 8 stadgas att medlemsstaterna ska se till att uppdragsgivande

företag är juridiskt åtskilda från tjänstepensionsinstitut, så att institutets tillgångar skyddas om det uppdragsgivande företaget går i konkurs. Vid genomförandet⁵ av tjänstepensionsdirektivet tolkades "etablerat oberoende av" som ett krav på åtskillnad mellan tjänstepensionsinstitutet och arbetsgivaren, vilket enligt utredningen också är den rimliga tolkningen mot bakgrund av artikel 8. Här ska nämnas att kravet på åtskillnad inte ansetts innebära något hinder för ett tjänstepensionsinstitut att tillhandahålla tjänstepensionsförmåner till institutets anställda.

Av definitionen kan man möjligen få intrycket att ett tjänstepensionsinstitut självt måste "tillhandahålla" (dvs. betala ut) pensionsförmånerna. I samband med genomförandet⁶ av tjänstepensionsdirektivet konstaterades det dock att varken ordalydelsen i definitionen eller det bakomliggande syftet med regleringen innebär något krav på att endast sådana institut som själva tillhandahåller pensionsförmåner kan vara tjänstepensionsinstitut. Utredningen gör ingen annan bedömning. För tydlighets skull bör det här sägas att det inte kan råda någon tvekan om att ordet "tillhandahålla" däremot bl.a. innefattar det som i Sverige kallas "tryggande av pensionsutfästelse".⁷

Vidare kan det möjligen sägas vara oklart om kravet på stöd i en överenskommelse eller avtal mellan arbetsgivare och arbetstagare (jfr "på grundval av...") endast syftar på pensionsförmånernas innehåll, tillhandahållandet av pensionsförmånerna, etableringen av institutet och/eller förvaltningen av fonderade medel, samt hur denna "överenskommelse eller avtal" förhåller sig till definitionen av "pensionsplan" som finns i artikel 6 b. Enligt utredningens mening bör kravet på stöd i en överenskommelse eller avtal mellan arbetsgivare och arbetstagare tolkas som ett mer allmänt och övergripande krav på att institutets verksamhet ska vara kopplad till överenskommelser om pensionsförmåner som träffas mellan arbetsgivare och arbetstagare. En alltför långt driven bokstavstolkning av definitionen skulle i dessa delar vara oförenlig med det grundläggande syftet med direktivet, dvs. att reglera den mycket heterogena "rest" av

⁵ Se prop. 2004/05:165 s.108.

⁶ Se prop. 2004/05:165 s.109 och 110.

⁷ Definitionen kan alternativt tolkas på det sättet att kravet på visst syfte inte är kopplat till "utbetalningen" och/eller "förvaltningen av fonderade medel" utan i stället är kopplat till "etableringen". En sådan tolkning skulle dock inte ändra något i sak eftersom "etableringen" i praktiken rimligen sker när förvaltningen av fonderade medel påbörjas, dvs. när medel tillförs institutet.

tjänstepensionsinstitut som används i de olika nationella tjänstepensionsordningarna inom EU.

När det slutligen gäller begreppet ”*pensionsförmåner*” finns det en definition av pensionsförmåner i artikel 6 d. Även denna definition är till viss del svårtolkad. Förenklat kan dock sägas att en pensionsförmån kan vara en förmån som betalas ut med anledning av uppnådd pensionsålder eller förväntat uppnående av pensionsålder (åldersförmån). Enligt direktivets definition kan en pensionsförmån emellertid också bestå av vissa typer av *kompletterande förmåner* (t.ex. vid dödsfall och sjukdom).

Som framgått i avsnitt 3.2 har såväl dagens pensionsstiftelser som dagens understödsföreningar i form av tjänstepensionskassor ansetts vara tjänstepensionsinstitut, och det saknas anledning att ifrågasätta dessa tidigare bedömningar. Mot bakgrund av syftet med direktivet och hur definitionen av tjänstepensionsinstitut är närmare utformad bör det här understrykas att tjänstepensionsdirektivet inte *kräver* att ett svenskt tjänstepensionsinstitut måste ha en viss form. Det är i stället Sverige som har valfrihet och därmed kan bestämma vilka former av svenska tjänstepensionsinstitut som ska tillåtas. Pensionsstiftelser och tjänstepensionskassor är alltså endast *exempel* på olika former av tjänstepensionsinstitut. Det bör här samtidigt återigen understrykas att försäkringsföretag (oavsett associationsform) per definition *inte* är exempel på tjänstepensionsinstitut, se avsnitten 4.5.3 och 4.9.

5.2.4 Tjänstepensionsinstitutsformer som *bör* omfattas av den reglering som utredningen föreslår

Bedömning: Den reglering som föreslås av utredningen bör omfatta *tjänstepensionsinstitut som står risk* i den meningen att institutet står för åtaganden gentemot tjänstepensionstecknare och ersättningsberättigade som avser s.k. biometrisk risk (dvs. risk kopplad till dödsfall, invaliditet eller lång levnad), viss avkastning eller viss bestämd förmånsnivå.

Skäl för bedömningen: Av utredningsdirektiven framgår att utredningen ska lämna förslag till reglering som möjliggör nybildning av svenska tjänstepensionsinstitut *i annan form än pensionsstiftelser*. Den avgörande skillnaden mellan tjänstepensionsinstitut i form av

pensionsstiftelser och andra former av tjänstepensionsinstitut är att pensionsstiftelserna inte ”står för något åtagande” gentemot de som uppbär pensionsförmånerna, dvs. gentemot arbetstagarna och andra förmånsberättigade.

Här bör understrykas att direktivets definition av ett tjänstepensionsinstitut inte i sig innehåller några krav på att institutet *måste* stå för några åtaganden. Det ansvar av olika slag som ett institut har i det enskilda fallet är *inte* en fråga som regleras i tjänstepensionsdirektivet, utan är i stället en fråga som regleras i avtal om pensionsförmåner (vilket i Sverige normalt sker genom kollektivavtal) och de övriga avtal som träffas för att i praktiken genomföra det bakomliggande avtalet (vilket i Sverige t.ex. kan göras genom försäkringsavtal och/eller kompletterande avtal av olika slag).

I dessa olika avtal torde de olika avtalsparterna t.ex. kunna komma överens om att en arbetsgivares åtagande är begränsat till att endast avse inbetalningar till ett eller flera tjänstepensionsinstitut, men parterna torde också kunna komma överens om att arbetsgivaren – utöver åtaganden om vissa inbetalningar – även ska ha andra åtaganden, eller att arbetsgivaren ska ha vissa särskilda rättigheter knutna till inbetalningarna. Det torde alltså i grunden föreligga valfrihet för de olika avtalsparterna att komma överens om hur ansvaret för olika åtaganden ska fördelas mellan de olika parterna och de tjänstepensionsinstitut som används i det enskilda fallet – detta givetvis inom ramen för den lagreglering som gäller för respektive institutsform.

Av tjänstepensionsdirektivets artikel 17 jämförd med skäl 30 framgår det att ett tjänstepensionsinstitut *kan* vara av den typen att institutet står för åtaganden gentemot de förmånsberättigade, och att åtagandena kan avse s.k. biometrisk risk eller garanterad avkastning/förmånsnivå. Med biometrisk risk avses risk kopplad till dödsfall, invaliditet eller lång levnad. Den typ av tjänstepensionsinstitut som på detta sätt kan sägas ”bära risk” ska enligt direktivet uppfylla de särskilda kapitalkrav som finns angivna i artikel 17. Den nu aktuella typen av tjänstepensionsinstitut kan lämpligen benämnas *tjänstepensionsinstitut som står risk*. De nuvarande tjänstepensionskassorna utgör exempel på denna typ av tjänstepensionsinstitut som står risk, eftersom de i samband med genomförandet av tjänstepensionsdirektivet ansågs vara tjänstepensionsinstitut samtidigt som det infördes kapitalkrav enligt tjänstepensionsdirektivet för dem.

Sammanfattningsvis anser utredningen alltså att den reglering som nu ska föreslås bör omfatta tjänstepensionsinstitut i annan form än pensionsstiftelser, dvs. den form av tjänstepensionsinstitut som utredningen har valt att benämna tjänstepensionsinstitut som står risk. Nästa fråga blir då om den nya regleringen *endast* bör omfatta en mer eller mindre direkt motsvarighet till de nuvarande tjänstepensionskassorna, dvs. tjänstepensionsinstitut som står risk och som bedrivs i särskild föreningsform. Något tillspetsat kan frågan sägas handla om huruvida den framtida regleringen för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk ska begränsas till endast ett "återinförande" av den äldre regleringen för tjänstepensionskassor, eller om den framtida regleringen också bör bygga på en mer grundläggande reformering av den äldre regleringen.

5.3 Övergripande utgångspunkter

5.3.1 Grundläggande reformering

Bedömning: Den framtida regleringen av svenska tjänstepensionsinstitut som står risk bör delvis bygga på ett återinförande av den nu gällande regleringen för denna form av tjänstepensionsinstitut (dvs. lagen om understödsföreningar i kombination med vissa av bestämmelserna i försäkringsrörelselagen). Denna framtida reglering ska samtidigt bygga på en grundläggande reformering av den nu gällande regleringen i syfte att skapa ett modernt och EU-anpassat fristående regelverk för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk.

Bakgrund: Den nu gällande regleringen av svenska tjänstepensionsinstitut som står risk finns i lagen (1972:262) om understödsföreningar (UFL), en lag som har upphävts och som endast gäller under en övergångsperiod. Vissa delar av regleringen i UFL bygger på äldre svensk rätt (t.ex. de associationsrättsliga reglerna), medan andra delar bygger på bestämmelserna i tjänstepensionsdirektivet. I vissa delar bygger regleringen också på hänvisningar till bestämmelser i 1982 års försäkringsrörelselag.

Skäl för bedömningen: Som framgått i avsnitt 4.3 ska den nu gällande regleringen ses i ljuset av att Sverige historiskt har valt att införliva försäkrings- och tjänstepensionsdirektiven utan att genom-

föra någon grundläggande reform av vare sig den svenska försäkrings- eller tjänstepensionsregleringen.

Mot bakgrund av att UFL numer är upphävd och att det på senare tid har skett flera genomgripande förändringar i den bakomliggande EU-rätten (kommissionens förslag till IORP II-direktiv och införandet av Solvens II-regelverket) samt att de associationsrättsliga reglerna på försäkringsområdet⁸ nyligen reformerats, finns det enligt utredningens mening anledning att nu i grunden ompröva den svenska regleringen av tjänstepensionsinstitut som står risk.

Även om den nuvarande svenska regleringen naturligtvis är *förenlig* med tjänstepensionsdirektivet har regleringen inte från grunden utformats *med utgångspunkt* i detta, utan snarare endast justerats för att bli förenlig med direktivet. För att regleringen av de svenska tjänstepensionsinstituten som står risk ska kunna enkelt förändras i takt med framtida förändringar i tjänstepensionsdirektivet bör den framtida regleringen utformas med utgångspunkt i den struktur och terminologi som finns i tjänstepensionsdirektivet. Med en sådan utgångspunkt skapas bättre förutsättningar för att skapa en särskilt anpassad reglering för de svenska tjänstepensionsinstituten.

När det gäller den associationsrättsliga delen av det nuvarande regelverket bör det särskilt noteras att den i vissa delar bygger på hänvisningar till 1951 års lag om ekonomiska föreningar. För att den associationsrättsliga regleringen av tjänstepensionsinstitut som står risk ska bli mer modern och kunna enkelt förändras i takt med framtida förändringar i den allmänna associationsrätten bör det framtida regelverket utformas med utgångspunkt i den struktur och terminologi som finns i modern associationsrätt. I den nya regleringen ska det finnas *möjlighet* att bedriva verksamheten i sluten föreningsform. Utredningen anser vidare att de särskilda associationsformer som finns på försäkringsföretagsområdet även bör vara tillgängliga på tjänstepensionsinstitutsområdet. Med dessa utgångspunkter skapas förutsättningar för en mer flexibel, och därmed mer konkurrensneutral, associationsrättslig reglering för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk. Vad som nu har sagts gäller på motsvarande sätt även för den redovisningsrättsliga- och civilrättsliga regleringen.

⁸ Se prop. 2009/10:246.

Sammanfattningsvis anser utredningen alltså att den framtida regleringen av svenska tjänstepensionsinstitut som står risk bör bygga på en genomgripande reformering av det nu gällande regelverket, utan att detta innebär någon utmönstring av den särskilda föreningsformen (tjänstepensionskassorna). Den reform av regleringen för tjänstepensionsinstitut som står risk kan jämföras med den reform av regelverket för försäkringsföretag som redan har genomförts såvitt avser associationsrätten och som håller på att genomföras vad avser solvensregleringen i vid mening.

5.3.2 Möjlighet att använda olika associationsformer

Bedömning: I den nya regleringen bör det finnas möjlighet att bilda tjänstepensionsinstitut i särskild föreningsform, men även möjlighet att bilda tjänstepensionsinstitut i andra associationsformer, såsom t.ex. aktiebolagsform.

Skälen för bedömningen: Inledningsvis kan det konstateras att det knappast kan råda någon tvekan om att det i den nya regleringen ska finnas en möjlighet att bilda tjänstepensionsinstitut av en typ som motsvarar den enda nuvarande formen av svenska tjänstepensionsinstitut som står risk, dvs. tjänstepensionsinstitut i *särskild föreningsform*. Det bör i detta sammanhang särskilt understrykas att behandlingen av de nu redan *existerande* tjänstepensionskassorna egentligen är en fråga om lämplig övergångsreglering,⁹ och att det som diskuteras i detta avsnitt är behovet av att i en modern framtida reglering för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk kunna använda olika associationsformer vid bildandet av *helt nya* tjänstepensionsinstitut som står risk.

Som framgått i avsnitt 5.3.1 anser utredningen att den associationsrättsliga regleringen av de svenska tjänstepensionsinstituten bör utformas med utgångspunkt i den struktur och terminologi som finns i modern associationsrätt. Här kan också noteras att det i andra medlemsländer finns tjänstepensionsinstitut i såväl aktiebolagsform som i olika ömsesidiga företagsformer, se avsnitt 4.7.

I svensk rätt finns det två huvudformer av associationer, person- respektive kapitalassociationer. På försäkringsområdet finns även

⁹ Se avsnitt 5.13.

en mellanform, försäkringsaktiebolag som inte får dela ut vinst. De olika associationsformerna skiljer sig åt när det gäller bl.a. ägande, inflytande, hantering av förluster och överskott samt finansieringsmöjligheter. Mot denna bakgrund anser utredningen att det i framtiden bör finnas ett – jämfört med idag – utökat antal associationsformer tillgängliga för de aktörer som vill bilda ett tjänstepensionsinstitut som står risk, på samma sätt som det redan finns ett brett utbud av associationsformer för den som vill bilda ett försäkringsföretag eller ett kreditinstitut. Det är inte rimligt att den flexibilitet som finns genom val av associationsform på bl.a. försäkringsföretagsområdet inte också ska gälla på tjänstepensionsinstitutsområdet. Enligt utredningens mening bör frågan om behovet av olika associationsformer också ses i ljuset av vilka associationsformer som hittills har använts av företaget som endast bedriver verksamhet som avser tjänstepension. Här kan t.ex. noteras att den helt övervägande andelen av de nuvarande s.k. ”pensionsbolagen” bedrivs i aktiebolagsform eller i form av ömsesidiga bolag.

Sammanfattningsvis anser utredningen alltså att tjänstepensionsinstitut som står risk inte bara ska kunna bildas i föreningsform, utan också i bl.a. aktiebolagsform.

5.3.3 Tillräcklig skyddsreglering och effektiv förvaltning

Bedömning: Den nya regleringen ska innehålla de närings-, redovisnings-, associations-, och civilrättsliga regler som behövs för att säkerställa ett tillräckligt bra skydd för de förmånsberättigade, samtidigt som hänsyn ska tas till behovet av en effektiv förvaltning av tjänstepensionsplaner.

Skälen för bedömningen: Mot bakgrund av den funktion som tjänstepensionsinstuteten som står risk kommer att ha – dvs. förvaltning av fonderade medel i syfte att tillhandahålla tjänstepensionsförmåner – måste det finnas en tillräckligt långtgående skyddsreglering för de förmånsberättigade. Vid utformningen av regleringen måste hänsyn också tas till behovet av en effektiv förvaltning av tjänstepensionsplaner (jfr även skäl 7 i tjänstepensionsdirektivet).

Den självklara utgångspunkten för den nya regleringen finns i tjänstepensionsdirektivet. Eftersom regleringen i direktivet framförallt innehåller s.k. näringsrättsliga regler, behöver regleringen

emellertid kompletteras med nationella associationsrättsliga- och civilrättsliga skyddsregler. Det behövs också kompletterande reglering kring bl.a. bokföring, årsredovisning och skatt.

Eftersom vissa områden av regleringen i tjänstepensionsdirektivet bygger på s.k. minimiharmonisering finns det utrymme för Sverige att på dessa områden införa mer långtgående krav, om det behövs och om det är lämpligt. Detta gäller bl.a. delar av solvensregleringen, t.ex. bestämmelserna kring vilka avsättningar som ska göras med hänsyn till institutets åtaganden och bestämmelserna kring beräkning av nödvändigt buffertkapital (solvenskapitalkrav). Även regleringen kring företagsstyrning och riskhantering bygger på s.k. minimiharmonisering. Här bör nämnas att det enda medlemsland som mer tydligt synes ha infört mer långgående nationell solvensreglering för tjänstepensionsinstitut än vad som gäller enligt tjänstepensionsdirektivet är Nederländerna. Samtidigt ska det understrykas att det är mycket svårt att värdera solvensregelverket i respektive land, eftersom sådan regleringen ytterst kan sägas bygga på ett samspel mellan regler av helt olika typ (t.ex. garantier och garantisystem), se avsnitt 4.7.

I de följande avsnitten redovisar utredningen sina bedömningar när det gäller behovet av – och lämpligheten i – att på vissa områden ställa högre krav än de krav som minst måste gälla enligt tjänstepensionsdirektivet, dvs. hur Sverige bör utnyttja det nationella handlingsutrymme som ges i direktivet.

Utredningens utgångspunkt är att högre krav bör införas om det är lämpligt med hänsyn till behovet av ett tillräckligt bra skydd för de förmånsberättigade, och det inte motverkar en effektiv förvaltning av tjänstepensionskapitalet.

5.3.4 Förstärkt solvensreglering

Bedömning: Solvensregleringen ska vara särskilt anpassad för den verksamhet som ska bedrivas av tjänstepensionsinstitut som står risk. Den ska även vara modern och riskbaserad.

Skälen för bedömningen: Solvensregleringen för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk måste vara förenlig med den solvensreglering som finns i tjänstepensionsdirektivet, som dock bygger på s.k. minimiharmonisering.

Den grundläggande solvensreglering som finns i tjänstepensionsdirektivet – och som har gällt för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk alltsedan införandet av direktivet – kan sägas innehålla tre centrala byggstenar.

1. En aktsam värdering av *åtagandena* (skuldsidan i en balansräkning).
2. Aktsamma *investeringar* (tillgångssidan i en balansräkning).
3. Ett *kapitalkrav* (storleken på de tillgångar som överstiger skulderna i en tänkt balansräkning) som i allt väsentligt motsvarar fyra procent av åtagandena.

Mot bakgrund av att kapitalkravet *inte* tydligt bestäms i relation till de risker som är kopplade till investeringarna kan det *för det första* hävdas att solvensregleringen i tjänstepensionsdirektivet – och därmed också den nuvarande solvensregleringen för såväl tjänstepensionskassor som försäkringsföretags tjänstepensionsverksamhet¹⁰ – *inte är tillräckligt riskkänslig*. Denna nackdel med den nuvarande solvensregleringen uppmärksammades redan i samband med genomförandet av tjänstepensionsdirektivet, och kan sägas vara en av anledningarna till att Finansinspektionen skapade ett särskilt riskkänsligt tillsynsverktyg (det s.k. Trafikljuset).

När det gäller frågan om bristande riskkänslighet bör det enligt utredningens mening understrykas att en solvensreglering inte i sig *måste* bygga på att alla risker kopplade till investeringar hanteras genom just kapitalkravet, eftersom investeringsriskerna också kan hanteras – i meningen begränsas – genom t.ex. detaljerade förbud att investera i särskilt riskfyllda tillgångar eller genom mer principbaserade krav på att investeringarna ska vara tillräckligt diversifierade. Här ska dock nämnas att detaljerade investeringsbegränsningar av olika slag normalt påverkar möjligheterna att bedriva effektiv kapitalförvaltning, och att sådana begränsningar därför direkt påverkar möjligheterna till avkastning. I en enkel och schablonmässig solvensreglering av den typ som gäller enligt tjänstepensionsdirektivet skulle riskerna på tillgångssidan visserligen

¹⁰ Här avses livförsäkringsföretag som tillämpar de särskilda bestämmelserna om verksamhet som avser tjänstepensionsförsäkring i FRL. Fram till den 31 december 2015 innebär de särskilda bestämmelserna att livförsäkringsföretagen – såvitt avser tjänstepension – i sak tillämpar den solvensreglering som också gäller för tjänstepensionsinstitut som omfattas av artikel 17, dvs. tjänstepensionskassorna.

kunna "beaktas" genom justeringar av nivån på den procentsats som används för att bestämma kapitalkravet, eftersom kapitalkravet i form av en procentsats uttryckt i relation till skuldsidan samtidigt kan sägas utgöra ett kapitalkrav uttryckt i relation till tillgångssidan (eftersom företagen minst måste ha tillgångar som svarar mot avsättningarna). En sådan reglering skulle dock inte vara riskkänslig i den meningen att den beaktar samspelet mellan riskerna på tillgångs- respektive skuldsidan.

För det andra kan det hävdas att kapitalkravet i tjänstepensionsdirektivet är "för lågt" i den meningen att kapitalkravet inte ger ett tillräckligt bra skydd mot risken för att tjänstepensionsinstitutet inte ska ha förmåga att infria sina åtaganden. Som redan framgått måste frågan om vad som ska utgöra ett tillräckligt bra skydd ställas i relation till frågan om vad som utgör en acceptabel kapitalkostnadsnivå (och därmed vad som utgör en acceptabel nivå på avgifter och avkastning).

När det gäller frågan om huruvida kapitalkravet är "för lågt" med hänsyn till behovet av kundskydd bör det understrykas att storleken på kapitalkravet endast är en av flera beståndsdelar i det samlade kundskyddet. Som redan nämnts kan ett "lågt" kapitalkrav t.ex. kombineras med strikta investeringsbegränsningar i syfte att minimera risken för fallissemang, eller kombineras med "överdrivet försiktiga" värderingar av åtagandena (dvs. krav på det som ibland kallas "inbyggda buffertar" i avsättningarna) eller kombineras med anpassningar av den ränta som ska användas vid beräkningarna av avsättningarna (den s.k. diskonteringsräntan).

Vid bedömningen av huruvida ett visst kapitalkrav är "för lågt" eller inte bör även olika tillsynsaspekter beaktas. Det har t.ex. viss betydelse om kapitalkravet – inom ramen för tillsynen – utgör ett "hårt" kapitalkrav i den meningen att verksamheten måste avslutas eller sättas under förvaltning så fort företaget inte uppfyller kapitalkravet, eller om kapitalkravet är mer eller mindre "mjukt" i den meningen att företag som underskrider kapitalkravet ges relativt lång tid på sig att återställa detta. Storleken på kapitalkravet bör även ses i ljuset av vilka krav som ställs på de tillgångar – eller garantier – som tillåts svara mot kapitalkravet, och de möjligheter som kan finnas att justera åtagandena. Slutligen måste s.k. kvantitativa solvenskapitalkrav också ses i ljuset av s.k. kvalitativa krav på företagsstyrning och riskhantering, eftersom ett kvantitativt kapitalkrav inte alltid är det bästa eller mest effektiva sättet att uppnå det önskvärda kundskyddet. Som framgått i avsnitt 4.7 har

den samlade ”skyddsregleringen” för tjänstepensionsinstitut utformats på olika sätt i de övriga medlemsländerna. Av vad som nu anförts följer att det är mycket svårt att på ett mer objektivet sätt slå fast att solvenskapitalkravet¹¹ i tjänstepensionsdirektivet är ”för lågt” med hänsyn till behovet av kundskydd, särskilt om hänsyn tas till att behovet av kundskydd måste ställas i relation till behovet av effektiv förvaltning av tjänstepensionsplaner inklusive tillräcklig avkastning.

För det tredje kan det hävdas att kapitalkravet i tjänstepensionsdirektivet är ”för lågt” i en annan mening, nämligen i den meningen att det är lägre än det solvenskapitalkrav som kommer att gälla för försäkringsföretag enligt Solvens II-regelverket. Detta får anses vara ett påstående om att nivån på solvenskapitalkravet för försäkringsföretag är ”rätt” också för tjänstepensionsinstitut som står risk,

Med hänsyn till innehållet i det samlade Solvens II-regelverket är det dock mycket svårt att avgöra om kapitalkravsregleringen enligt det regelverket är ”rätt” också för svenska tjänstepensionsinstitut som ska stå risk. Det får dock antas att Solvens II-regleringen i första hand är avsedd att fånga de förhållanden som gäller för ett genomsnittligt försäkringsbolag i EU, och alltså inte ett genomsnittligt svenskt tjänstepensionsinstitut som står risk. Här kan inte heller bortses från att bestämmelserna i Solvens II-regelverket i vart fall tills vidare *inte* har gjorts tillämpliga på tjänstepensionsinstitut, utan att man på EU-nivå i stället har gett kommissionen i uppdrag att, med stöd av Eiopa, utveckla ett ”passande system av solvensbestämmelser för tjänstepensionsinstitut, samtidigt som de grundläggande särdragen för försäkring kommer till uttryck, och därför inte utgå från att Solvens II-direktivet ska tillämpas på tjänstepensionsinstituten” (se skäl 138 i Solvens II-direktivet).

För det fjärde kan det slutligen hävdas att kapitalkravet i tjänstepensionsdirektivet är ”för lågt” i ytterligare en annan mening, nämligen att det är lägre än det solvenskapitalkrav som kommer att gälla för försäkringsföretag enligt Solvens II-regelverket, vilket får anses vara ett påstående om att solvenskapitalkraven oavsett nivå måste vara desamma av t.ex. konkurrensskäl. Denna fråga behandlas närmare i bl.a. avsnitt 5.4.

¹¹ Egentligen kapitalkravsregleringen, eftersom det inte bara finns ”ett” kapitalkrav.

Vid en samlad bedömning har utredningen funnit att solvensregleringen i tjänstepensionsdirektivet *inte* utgör ett tillräckligt bra skydd för de förmånsberättigade i en framtida reglering, framförallt på den grunden att solvensregleringen *inte* kan anses vara tillräckligt riskkänslig såvitt avser de s.k. investeringsriskerna. Utredningen har här bl.a. beaktat den historiska bakgrunden till Trafikljuset och de diskussioner som nu förs på EU-nivå kring behovet av ny och modern solvensreglering för tjänstepensionsinstitut.

I syfte att uppnå ett tillräckligt bra skydd i den framtida solvensregleringen för tjänstepensionsinstitut som står risk bör regleringen vara modern och riskbaserad. Solvensregleringen ska dock naturligtvis vara anpassad för den verksamhet som bedrivs av svenska tjänstepensionsinstitut som står risk, och vid den närmare utformningen av den moderna och riskbaserade solvensregleringen ska hänsyn också tas till behovet av en effektiv förvaltning av tjänstepensionsplaner. Att hänsyn ska tas till detta innebär bl.a. krav på hänsyn till att förvaltning av tjänstepensionsplaner är mycket långsiktig verksamhet, att verksamheten har sin yttersta grund i överenskommelser på arbetsmarknaden och till behovet av tillräcklig avkastning genom t.ex. effektiv kapitalförvaltning och låga avgifter.

5.3.5 Förstärkt regleringen kring företagsstyrning och riskhantering

<p>Bedömning: Reglering kring företagsstyrning och riskhantering bör vara modern och riskbaserad.</p>
--

Skälen för bedömningen: Regleringen kring företagsstyrning och riskhantering för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk bör vara förenlig med den reglering som finns i tjänstepensionsdirektivet, som emellertid för närvarande är mycket knapphändig. En modern skyddsreglering kan inte enbart bygga på i viss utsträckning förstärkta *kvantitativa* bestämmelser kring värdering och beräkning av risker och kapitalkrav, bl.a. eftersom vissa risker bättre hanteras genom mer *kvalitativa* krav på styrning och riskhantering. Mot denna bakgrund anser utredningen att regleringen kring företagsstyrning och riskhantering i det nu gällande tjänstepensionsdirektivet behöver förstärkas.

Den förstärkta regleringen bör lämpligen utformas efter mönster från den reglering som finns i förslaget till IORP II-direktiv, eftersom dessa förslag får anses vara i linje med närmast självklara krav på företag som ska ägna sig åt förvaltning och tillhandahållande av tjänstepensionsförmåner som har sin grund i överenskommelser på arbetsmarknaden.

5.4 Konkurrensfrågor m.m.

5.4.1 Konkurrensfrågor

Bedömning: Den föreslagna regleringen leder inte till snedvridningar av konkurrensen mellan svenska tjänstepensionsinstitut som står risk, eller mellan svenska tjänstepensionsinstitut som står risk och svenska försäkringsföretag som bedriver försäkringsrörelse som avser tjänstepension. Den förstärkta regleringen i förhållande till minimiregleringen i det nu gällande tjänstepensionsdirektivet kan i vissa fall leda till snedvridningar av konkurrensen mellan svenska tjänstepensionsinstitut som står risk och deras utländska motsvarigheter.

Skälen för bedömningen

Utgångspunkter

Vid bedömningen av konkurrensfrågor på tjänstepensionsområdet bör det inledningsvis betonas att den svenska "tjänstepensionsmarknaden" är av en speciell art eftersom förhållandena ytterst bestäms av parterna på arbetsmarknaden, dvs. arbetsgivare och arbetstagare. Detta sker rent faktiskt genom parternas avtal om pensionsförmåner. Avtalen – som till helt övervägande del utgörs av kollektivavtal – innehåller i de flesta fall pensionsutfästelser från arbetsgivarparten och ofta även bestämmelser om hur dessa utfästelser ska tryggas (se avsnitt 2.6 beträffande kollektivavtalade tjänstepensioner). Det finns inga legala hinder för parterna att t.ex. besluta att tryggnad ska ske i en viss tryggandeform. Under senare år har kollektivavtalsparterna öppnat upp för konkurrens mellan

försäkringsföretag,¹² men det finns inga legala hinder mot att parterna väljer att organisera trygghandlet på annat sätt i framtiden. Med beaktande av nu beskrivna särdrag för denna ”marknad” finns det anledning att närmare analysera vilka utgångspunkter ur ett konkurrensperspektiv som bör gälla för en reglering av tjänstepensionsinstitut som står risk. Denna analys bör ta sin utgångspunkt i att ”tjänstepensionsmarknaden” egentligen får anses bestå av flera olika marknader. Det är fråga om separata marknader för tjänstepensionsinstitut som står risk (dvs. de företag som ska lyda under den nya regleringen), alla former av tjänstepensionsinstitut (dvs. tjänstepensionsinstitut som står risk och tjänstepensionsinstitut som inte står risk [stiftelsena]) respektive alla trygghandlet (kontotrygghandlet, försäkring, tjänstepensionsinstitut som står risk och tjänstepensionsinstitut som inte står risk). Vidare kan de olika marknaderna delas in i den inhemska marknaden respektive den EU-gemensamma marknaden.

Marknaden för tjänstepensionsinstitut som står risk och deras utländska motsvarigheter

När det gäller marknaden för de tjänstepensionsinstitut som står risk bör den naturliga utgångspunkten vara att regleringen inte i sig ska särbehandla någon viss form av tjänstepensionsinstitut som står risk, dvs. regleringen bör här vara konkurrensneutral såvitt gäller företagsform. Att regleringen ska vara konkurrensneutral i den mening som här avses kan jämföras med de ställningstaganden som gjordes i samband med den senaste reformen på försäkringsområdet, dvs. att regleringen av försäkringsföretag inte bör leda till en snedvridning av konkurrensen mellan olika företagsformer.¹³ I avsnitt 5.6.1 föreslår utredningen att tjänstepensionsinstitut som står risk ska kunna bildas i form av aktiebolag, ömsesidiga bolag respektive föreningar. Utredningens förslag kan mot denna bakgrund inte anses leda till snedvridningar av konkurrensen mellan svenska tjänstepensionsinstitut som står risk.

En lika naturlig utgångspunkt är att reglerna inte heller bör missgynna svenska tjänstepensionsinstitut som står risk i förhållande till deras utländska motsvarigheter. Ett av syftena med

¹² Genom ett upphandlings- eller anslutningsförfarande enligt vissa fastställda kriterier.

¹³ Se prop. 2009/10:246 s. 215–217.

tjänstepensionsdirektivet är att svenska och utländska aktörer ska kunna konkurrera med varandra på såväl den svenska som den EU-gemensamma marknaden. Detta förutsätter att svenska aktörer inte genom nationell reglering ges sämre förutsättningar att bedriva verksamhet på vare sig den svenska eller EU-gemensamma marknaden än deras utländska konkurrenter, som till följd av tjänstepensionsdirektivet kan verka såväl i sina hemländer som i Sverige genom gränsöverskridande verksamhet. Att den gränsöverskridande verksamheten på detta område inom EU fortfarande är mycket blygsam förtar inte betydelsen av ett genomförande av tjänstepensionsdirektivets inre marknadsregler.

Behovet av konkurrensneutralitet på den inre marknaden talar i sig för ett s.k. minimigenomförande av tjänstepensionsdirektivet, dvs. att den svenska regleringen utformas så att den strikt följer den minimireglering som gäller enligt direktivet. Behovet av denna form av konkurrensneutralitet måste dock vägas mot andra behov – t.ex. behovet av ett tillräckligt bra skydd för ersättningsberättigade – som talar för mer långtgående regler i vissa avseenden än vad som finns i tjänstepensionsdirektivet (se närmare nedan). På samma sätt måste behovet av konkurrensneutralitet även vägas mot t.ex. behovet av en effektiv förvaltning av tjänstepensionsplaner inklusive kapitalkostnader och avkastningsmöjligheter.

Av bl.a. den internationella utblicken (se avsnitt 4.7) framgår att vissa EES-länder har infört eller sannolikt kommer år 2016 att införa Solvens II-liknande riskbaserade solvenssystem för tjänstepensionsinstitut som bär risk. Andra EES-länder kommer t.v. att tillämpa solvenskrav enligt Solvens I-regelverket. Den risk för snedvridning av konkurrensen mellan svenska och utländska tjänstepensionsinstitut som utredningens förslag till förstärkt solvensreglering kan leda till är således inte av den arten att utredningen på den grunden skulle avstå från att lämna förslag om detta.

Marknaden för de olika formerna av tjänstepensionsinstitut

När det gäller konkurrensneutraliteten på marknaden för de olika formerna tjänstepensionsinstitut (dvs. tjänstepensionsinstitut som står risk respektive inte står risk) kan det konstateras att regleringen för såväl pensionsstiftelser som tjänstepensionsinstitut som står risk måste vara förenlig med tjänstepensionsdirektivet, vilket i sig innebär

en form av konkurrensneutral reglering av marknadsaktörerna. Även om regleringen av de båda institutsformerna alltså i grunden bör vara konkurrensneutral, måste denna naturligtvis vara anpassad efter den särart som gäller för respektive verksamhet och institutsform. Det kan t.ex. inte hävdas att avsaknaden av reglering kring skuldsidan i en pensionsstiftelse innebär en konkurrensnedvridning, eftersom pensionsstiftelserna inte har några åtaganden. Däremot bör t.ex. investeringsreglerna för pensionsstiftelser och tjänstepensionsföretag vara konkurrensneutralt utformade. Som nämnts ingår regleringen av pensionsstiftelser inte i utredningens uppdrag. Detta innebär att vi avstår från att analysera behovet av eventuella justeringar i regleringen för pensionsstiftelser i syfte att uppnå konkurrensneutralitet med hänsyn till utredningens förslag.

Marknaden för de olika tryggandeformerna

När det gäller konkurrensförutsättningarna på marknaden för de olika tryggandeformerna¹⁴ kan det inledningsvis konstateras att det knappast är meningsfullt att tala om konkurrensneutralitet mellan kontotryggande, tryggande genom institut som står risk (försäkringsföretag och tjänstepensionsinstitut som står risk) respektive tryggande genom institut som inte står risk (pensionsstiftelser) eftersom det finns artskillnader mellan dessa tryggandeformer.

När det däremot gäller förhållandet mellan svenska tjänstepensionsinstitut som står risk och svenska försäkringsföretag är det relevant att tala om behovet av konkurrensneutralitet, eftersom de båda institutsformerna kan sägas erbjuda "liknande" produkter och därmed kan sägas konkurrera med varandra.

När det först gäller frågan om konkurrensneutralitet mellan tjänstepensionsinstitut som står risk och försäkringsföretag såvitt avser *solvensregleringen* bör det inledningsvis anmärkas att frågan är uppmärksammas i det EU-rättsliga ramverket.

För det första framgår det av skäl 12 i tjänstepensionsdirektivet att det är viktigt att direktivet inte ger upphov till någon snedvridning av konkurrensen mellan tjänstepensionsinstitut och sådana redan reglerade institut som erbjuder tjänster på tjänstepensionsområdet, och att sådan snedvridning kan undvikas om aktsamhetskraven i

¹⁴ Dessa är kontotryggande, tryggande genom pensionsstiftelse och försäkringstryggande. Till detta kommer nu förslag om tryggande genom tjänstepensionsföretag.

tjänstepensionsdirektivet tillämpas på livförsäkringsföretagens tjänstepensionsverksamhet. I enlighet med detta kan ett medlemsland, med stöd av den s.k. optionen i artikel 4, besluta att försäkringsföretag som bedriver tjänstepensionsverksamhet i viss utsträckning ska få tillämpa samma regler som tjänstepensionsinstitutet.

För det andra framgår det av skäl 30 i tjänstepensionsdirektivet att vissa typer av tjänstepensionsinstitut¹⁵ erbjuder produkter som liknar dem som tillhandahålls av livförsäkringsföretag, och att de berörda instituten därför bör uppfylla i vart fall samma kapitalkrav som livförsäkringsföretagen. I enlighet med detta framgår det av artikel 17 i tjänstepensionsdirektivet att *den lägsta storleken* på kapitalkravet för tjänstepensionsinstitut som står risk ska beräknas enligt de särskilda bestämmelser om kapitalkrav som finns i det konsoliderade livförsäkringsdirektivet (Solvens I).

I samband med antagandet av Solvens II-direktivet beslutades dock att kapitalkraven enligt det direktivet tills vidare inte skulle införas för tjänstepensionsinstitut. I detta sammanhang bör även skäl 138 i Solvens II-direktivet uppmärksammas. Där talas det om att bevara status quo samtidigt som det sägs att kommissionen, med stöd av Ceiops (numer Eiopa) så snart som möjligt bör utveckla passande system av solvensbestämmelser för tjänstepensionsinstitut. Förslag till sådana solvensbestämmelser saknas dock i kommissionens förslag till reviderat tjänstepensionsdirektiv (förslaget till IORP II-direktivet). Eiopa har emellertid fortsatt att bedriva arbete kring den framtida solvensregleringen för tjänstepensionsinstitut.

Sammanfattningsvis kan det sägas att tjänstepensionsdirektivet – såvitt gäller solvensregleringen – bygger på en i vart fall ursprunglig tanke om grundläggande konkurrensneutralitet mellan tjänstepensionsinstitut som står risk och försäkringsföretag, men att den nuvarande EU-regleringen *inte* i sig *kräver* att tjänstepensionsinstitut som bär risk ska tillämpa de solvenskapitalkrav som finns i Solvens II-direktivet. Den nuvarande EU-regleringen innebär därför att det – i vart fall tills vidare och inom ramen för de begränsningar som tjänstepensionsdirektivet ger – ges en valfrihet för varje medlemsland att bestämma i vilken utsträckning solvensregleringen för tjänstepensionsinstitut helt eller delvis ska baseras

¹⁵ Tjänstepensionsinstitut som själva står för de biometriska riskerna eller garanterar vissa förmåner eller viss avkastning, och där det uppdragsgivande företaget (arbetsgivaren) i allmänhet har uppfyllt sina förpliktelser i och med de nödvändiga inbetalningarna.

på den äldre eller nyare typen av solvensreglering för försäkringsföretag (jfr vad som sägs i skäl 138 – ”passande system av solvensbestämmelser för tjänstepensionsinstitut”).

Som framgått av avsnitt 4.7 finns det stora variationer mellan enskilda medlemsländer när det gäller den närmare utformningen av deras solvensreglering för tjänstepensionsinstitut. I avsnitt 5.3.4 har utredningen gjort bedömningen att solvensregleringen för tjänstepensionsinstitut som står risk ska vara förstärkt i jämförelse med regleringen i tjänstepensionsdirektivet, och i avsnitt 5.3.4 gör utredningen bedömningen att den nya solvensregleringen ska vara modern och riskbaserad. Utredningens förslag får mot denna bakgrund inte anses leda till snedvridningar av konkurrensen mellan svenska tjänstepensionsinstitut som står risk och svenska försäkringsföretag såvitt gäller solvensregleringen (se i det sammanhanget även avsnitt 5.3.2).

När det gäller frågan om konkurrensneutralitet mellan tjänstepensionsinstitut som står risk och försäkringsföretag såvitt avser *regleringen av företagsstyrning inklusive riskhantering* kan det inledningsvis anmärkas att såväl tjänstepensionsdirektivet som det konsoliderade livförsäkringsdirektivet innehåller relativt få bestämmelser kring företagsstyrning inklusive riskhantering, medan såväl förslaget till IORP II-direktiv som Solvens II-direktivet innehåller ett betydligt mer omfattande regelverk kring dessa frågor. Vidare bör det även understrykas att de aktuella bestämmelserna i Solvens II-direktivet kompletteras och fylls ut genom ett antal bestämmelser på lägre nivå, medan denna typ av kompletterande reglering synes vara av mer begränsat slag i förslaget till IORP II-direktiv.

I avsnitt 5.3.5 har utredningen gjort bedömningen att regleringen kring företagsstyrning och riskhantering för tjänstepensionsinstitut ska vara förstärkt i jämförelse med regleringen i det nu gällande tjänstepensionsdirektivet och att regleringen ska baseras på de förslag i dessa delar som finns i kommissionens förslag till IORP II-direktiv. Utredningens förslag får mot denna bakgrund inte anses leda till snedvridningar av konkurrensen mellan svenska tjänstepensionsinstitut som står risk och svenska försäkringsföretag såvitt gäller regleringen kring företagsstyrning och riskhantering.

5.4.2 Separata regelverk för tjänstepensionsinstitut som står risk respektive försäkringsföretag

Bedömning: Det är lämpligt att ha såväl ett regelverk för tjänstepensionsinstitut som står risk som ett regelverk för försäkringsföretag.

Skälen för bedömningen: Det kan hävdas att det är onödigt att (åter)införa ett särskilt regelverk för tjänstepensionsinstitut som står risk, när det redan finns ett regelverk för försäkringsföretag. Det kan också hävdas att det är olämpligt att ha två olika regleringar för liknande verksamhet, eftersom det öppnar upp för s.k. regelarbitrage.

Inledningsvis kan det *för det första* konstateras att Sverige har att förhålla sig till det faktum att det på EU-nivå finns såväl ett regelverk för tjänstepensionsinstitut som ett regelverk för försäkringsföretag, och att de båda institutformerna – till följd av de s.k. inre marknadsreglerna – kommer att kunna existera vid sidan av varandra i Sverige oavsett om Sverige väljer att införa en reglering för svenska tjänstepensionsinstitut eller inte. *För det andra* kan det konstateras att Sverige inte är tvingad att införa en reglering av tjänstepensionsinstitut som står risk, men att Sverige *kan ha* en sådan reglering och att Sverige också hittills *har haft* en sådan reglering vid sidan av regleringen för försäkringsföretag.

Mot bakgrund av att Sverige inte är skyldig att (åter)införa en särskild reglering för tjänstepensionsinstitut som står risk kan det hävdas att frågan om huruvida Sverige bör införa en särskild reglering för svenska tjänstepensionsinstitut eller inte, är en lämplighetsfråga.

När det gäller de eventuella nackdelarna med att ha separata regelverk för tjänstepensionsinstitut som står risk respektive försäkringsföretag synes argumentationen bygga på grunduppfattningen att FRL^{SH} (dvs. FRL efter genomförandet av Solvens II-direktivet) – ur ett *kundperspektiv* – skulle vara ett ”bättre” regelverk än *varje* regelverk som har sin grund i tjänstepensionsdirektivet, men att FRL^{SH} samtidigt – ur ett *bolagsperspektiv* – skulle vara ett ”sämre” regelverk än *varje* regelverk som har sin grund i tjänstepensionsdirektivet.

Det är, enligt utredningens mening, emellertid – ur såväl kund- som bolagsperspektiv, och särskilt när det gäller s.k. kundägda

bolag – mycket svårt att med någon egentlig säkerhet kunna uttala sig om huruvida TPRL^{IORPII} (dvs. en ny tjänstepensionsrörelselag där ett kommande IORP II-direktiv har beaktats) är ”bättre” eller ”sämre” än FRL^{SII}, och näst intill omöjligt att uttala sig om förhållandena mellan regelverken *på lite längre sikt* (t.ex. TPRL^{IORPIII} i jämförelse med FRL^{SIII} – dvs. kommande direktivförslag på tjänstepensions- och försäkringsområdet). Det är exempelvis svårt att direkt jämföra kapitalkraven i FRL^{SII} med kapitalkraven i TPRL^{IORPII}, utan att också ta hänsyn till de övriga delarna i respektive reglering. Enligt utredningens mening finns det en risk för att man utgår från att en omfattande detaljreglering med automatik ger ett bättre skydd än en mer principbaserad reglering. Till detta kommer att bedömningen av om en viss ”skyddsnivå” är ”bättre” eller ”sämre” än en annan skyddsnivå också måste ställas mot kostnaderna för att uppnå önskad ”skyddsnivå”, t.ex. i form av avgifter och därmed minskad avkastning. Denna typ av kostnader påverkar möjligheterna till effektiv förvaltning av tjänstepensionsplaner.

Sammanfattningsvis anser utredningen att det inte går att objektivt slå fast att det ena regelverket är ”bättre” än det andra på ett sådant sätt att riskerna för regelarbitrage eller konkurrensnedvridning är så stora att den nya regleringen inte bör införas. Utredningen kan inte heller se att eventuella skillnader i kundskyddet utgör något motiv för att avstå från att införa en reglering, baserad på tjänstepensionsdirektivet, för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk och vars verksamhet uteslutande är inriktad på tillhandahållande av tjänstepensionsförmåner som har sin grund i överenskommelser på arbetsmarknaden.

Att de båda företagstyperna kommer att erbjuda liknande produkter innebär inte att det saknas behov av en separat reglering för tjänstepensionsinstitut som lyder under tjänstepensionsdirektivet, eftersom det under i vart fall överskådlig tid kommer att finnas *skillnader* mellan regleringarna i tjänstepensions- respektive försäkringsdirektiven. En avgörande skillnad mellan de båda direktiven är att det finns ett visst nationellt handlingsutrymme när det gäller utformningen av regleringen för tjänstepensionsinstitut. Handlingsutrymmet förklaras av att ”pensionssystem” i grunden är en nationell angelägenhet. Enligt utredningens mening bör detta nationella handlingsutrymme utnyttjas för att skapa en reglering som är särskilt anpassad för företag som väljer att begränsa sin verksamhet till att enbart avse tillhandahållande av sådana tjänste-

pensionsförmåner som avses i tjänstepensionsdirektivet. Utredningen kan för sin del *inte* se några skäl för att inte utnyttja det handlingsutrymme som nu beskrivits.

5.4.3 Något om försäkringsföretagens möjlighet att bedriva försäkringsrörelse som avser tjänstepension

Bedömning: Den föreslagna regleringen påverkar inte försäkringsföretagens möjlighet att bedriva försäkringsrörelse som avser tjänstepension.

Skäl för bedömningen: Som framgått i avsnitt 4.9 och 5.2 kan ett försäkringsföretag inte samtidigt vara ett tjänstepensionsinstitut.

Att vissa redan gemenskapsreglerade finansiella institut inte kan vara tjänstepensionsinstitut i tjänstepensionsdirektivets mening hindrar inte i sig dessa former av institut från att ägna sig åt "tjänstepensionsverksamhet", om sådan verksamhet är tillåten enligt respektive instituts verksamhetsregler. Ett försäkringsföretag får naturligtvis meddela försäkringar som innebär "förvaltning av fonderade medel utifrån syftet att tillhandahålla framtida pensionsförmåner till arbetstagare eller dennes förmånstagare", men det är då fråga om *försäkringsrörelse* och inte sådan tjänstepensionsverksamhet som bedrivs av tjänstepensionsinstitut.

Den EU-rättsliga systematiken innebär endast att institutens olika verksamheter är reglerad genom respektive sektorsreglering. Annorlunda uttryckt är den s.k. inre marknadsregleringen institutsbaserad. Som framgått ovan var syftet med tjänstepensionsdirektivet att införa en inre marknadsreglering för institut som ägnar sig åt tjänstepensionsverksamhet, men som inte omfattas av de sektorsregleringar som redan finns.

Att direktivet inte ska tillämpas på vissa institut, dvs. att ett visst institut inte ska betraktas som ett tjänstepensionsinstitut i tjänstepensionsdirektivets mening, ska även noga skiljas från institutets möjlighet att utgöra en s.k. tryggandeform för pensionsutfästelser enligt svensk reglering. Som framgått i avsnitt 2 innebär den svenska regleringen att det ytterst åligger arbetsgivare och arbetstagare att komma överens om lämplig tryggandeform. Om arbetsgivaren vill ha avdragsrätt för sina pensionskostnader är denne emellertid enligt nuvarande reglering hänvisad till någon av

de skatterättsligt godkända tryggandeformerna, dvs. konto-tryggande (avsättning i arbetsgivarens balansräkning), pensionsstiftelse, tjänstepensionsförsäkring hos försäkringsföretag eller tjänstepensionsförsäkring hos tjänstepensionskassa. Om utredningens förslag genomförs kommer tryggandeformen tjänstepensionsförsäkring hos tjänstepensionskassa att ”slopas”, och ersättas med möjligheten att trygga pensionsutfästelsen hos tjänstepensionsaktiebolag, ömsesidiga tjänstepensionsbolag och tjänstepensionsföreningar (som kan vara en sluten förening av det slag som kännetecknar en tjänstepensionskassa).

5.5 Den närmare utformningen av den nya regleringen

5.6 Ny tjänstepensionsrörelselag

Förslag: I en ny tjänstepensionsrörelselag samlas alla rörelse regler för tjänstepensionsföretag (dvs. tjänstepensionsinstitut som står risk) och de särskilda associationsrättsliga regler som anses motiverade.

Skälen för förslaget: Det är rimligt att rörelse regler och associationsrättsliga särregler som rör tjänstepensionsföretag samlas i en och samma lag. En sådan lösning underlättar översyn och uppdatering av regelverket.

5.6.1 Associationsrätt

Förslag: Den associationsrättsliga regleringen för tjänstepensionsföretag ska vara anpassad till den allmänna associationsrättsliga lagstiftningen, med de avvikelser som motiveras av särarten hos tjänstepensionsföretagen och deras verksamhet.

Ett svenskt tjänstepensionsföretag kan vara ett tjänstepensionsaktiebolag, ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag eller en tjänstepensionsförening.

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inte några egentliga associationsrättsliga bestämmelser för tjänstepensionsinstitut.

I avsnitt 5.3 sägs att för att den associationsrättsliga regleringen av tjänstepensionsinstitut ska bli mer modern och kunna förändras i takt med framtida förändringar i den allmänna associationsrätten, bör den framtida regleringen utformas med utgångspunkt i den struktur och terminologi som finns i modern associationsrätt. Som diskuterats ovan kommer regleringen att avse svenska tjänstepensionsinstitut som står risk, vilket ställer krav på att regleringen anpassas till särarten hos tjänstepensionsföretagen och deras verksamhet. Mot denna bakgrund föreslår utredningen att den associationsrättsliga regleringen för tjänstepensionsföretagen bör utformas efter mönster från den associationsrättsliga regleringen för de svenska försäkringsföretagen. Genom en sådan metod kan utredningen dra nytta av redan beprövade lösningar och så långt möjligt säkerställa att den nya regleringen blir heltäckande. Genom att ta utgångspunkt i regleringen av försäkringsaktiebolag, ömsesidiga försäkringsbolag och försäkringsföreningar kommer den associationsrättsliga regleringen av tjänstepensionsföretagen att i grunden bygga på en modern och heltäckande reglering anpassad till allmän associationsrättslig lagstiftning. Med den valda tekniken kan också behovet och utformningen av den tjänstepensionsrättsliga särregleringen jämföras med behovet och utformningen av den försäkringsrättsliga särregleringen.

I samband med den associationsrättsliga reformen på *försäkringsområdet*¹⁶ gjordes bl.a. bedömningen att understödsföreningarna var reglerade på ett otidsenligt sätt, men att det inte finns några avgörande skäl som talar för att föreningsformen inte skulle kunna vara lämplig för att driva försäkringsrörelse. Det angavs vidare bl.a. att frågan om en viss företagsform är lämpad för en viss verksamhet bör bedömas utifrån företagets egna förutsättningar från fall till fall. Det konstaterades att ömsesidiga försäkringsbolag och understödsföreningar har existerat sida vid sida under lång tid och att båda formerna har fyllt en viktig samhällsfunktion, och att det även i flera andra länder finns både försäkringsföreningar och ömsesidiga försäkringsbolag. Mot bl.a. denna bakgrund gjordes bedömningen att det inte var aktuellt att genom lagstiftningsåtgärder avskaffa en av de kooperativa försäkringsföretagsformerna på den svenska försäkrings-

¹⁶ Prop. 2009/10:246.

marknaden. Vidare gjordes bedömningen att utgångspunkten bör vara att försäkringsverksamhet liksom annan verksamhet ska vara neutral i fråga om formerna för rörelsens drivande och att största möjliga näringsfrihet ska råda. Sammanfattningsvis gjordes bedömningen att försäkringsrörelse bör få drivas i försäkringsaktiebolag, ömsesidiga försäkringsbolag och försäkringsföreningar.

Utredningen delar de bedömningar som gjordes i samband med reformen på försäkringsområdet, och anser därför att även *tjänstepensionsrörelse* bör få drivas i aktiebolagsform, ömsesidig bolagsform och föreningsform. Genom att tillåta alla tre grundföretagsformer får arbetsgivare och arbetstagare (parterna) goda möjligheter att skapa anpassade lösningar kring ägandet av avsatta tjänstepensionsmedel, medelsförvaltningen och frågor relaterade till avkastning och risk. Förslaget ligger i linje med utredningens bedömning när det gäller behovet av tjänstepensionsföretag som motsvarar dagens understödsföreningar i form av tjänstepensionskassor (se avsnitt 5.5) och behovet av nya former av tjänstepensionsföretag (se avsnitt 5.6).

Ytterligare ett argument för att lagstiftaren, när det gäller tryggandeformer som bär risk, bör tillåta motsvarigheter till de tre företagsformer som finns på försäkringsområdet är att det traditionella försäkringstryggandet har skett – och även fortsatt kommer att kunna ske – i dessa tre företagsformer. Eftersom de tre företagsformerna på försäkringsområdet har utnyttjats i tryggandelösningar på det området finns det skäl att tro att motsvarande företagsformer behöver finnas också på tjänstepensionsområdet. I sammanhanget är också viktigt att betona att den associationsrättsliga regleringen i grunden måste vara neutral när det gäller utbudet av företagsformer på respektive område. En neutral reglering såvitt avser företagsformer har även den fördelen att den underlättar övergången till en modern EU-anpassad regelmiljö med två separata sektorsregleringar; en för försäkringsföretag som bedriver försäkringsrörelse och en för tjänstepensionsföretag som bedriver tjänstepensionsrörelse.

Sammanfattningsvis föreslår utredningen att tjänstepensionsrörelse ska få bedrivas av tjänstepensionsaktiebolag, ömsesidiga tjänstepensionsbolag och tjänstepensionsföreningar. Den associationsrättsliga regleringen för tjänstepensionsföretagen ska vara anpassad till den allmänna associationsrättsliga lagstiftningen, med de avvikelser som motiveras av särarten hos tjänstepensionsföretagen och deras verksamhet.

5.6.2 Solvensreglering

Förslag: De tekniska avsättningarna ska beräknas aktsamt i den meningen att de ska utgöras av den s.k. bästa skattningen, dvs. nuvärdet av väntevärdet av de framtida kassaflöden som kan uppkomma på grund av tjänstepensionsåtagandena, inklusive en s.k. säkerhetsmarginal. Vid beräkning av nuvärdet ska tjänstepensionsföretagen använda en diskonteringsränta som fastställs av Finansinspektionen.

Företagen ska ha tillgångar som täcker värdet av de aktsamt beräknade tekniska avsättningarna, och därutöver en buffert i form av ett kapitalkrav som ska utgöra det högsta av ett schablonberäknat kapitalkrav, ett riskkänsligt kapitalkrav eller ett fastställt minsta belopp i euro.

Skäl för förslaget: Inledningsvis bör det nämnas att det naturligtvis inte är någon enkel uppgift att utforma en passande solvensreglering för framtidens svenska tjänstepensionsinstitut. Här kan t.ex. noteras att kommissionen, efter en s.k. förstudie, konstaterade att det behövde utföras ytterligare analyser av olika frågor innan det är möjligt att lägga fram något förslag till ny solvensreglering för tjänstepensionsinstitut. Vidare kan det s.k. LTGA¹⁷-arbetet inom ramen för Omnibus II-direktivarbetet sägas visa på svårigheterna kring att hitta lämpliga regler för åtaganden som ligger långt fram i tiden.

Mot detta ska dock samtidigt ställas att den nuvarande regleringen – som bygger på bestämmelserna i tjänstepensionsdirektivet – inte behöver ändras i alla delar, utan endast i de delar där regleringen behöver ”förstärkas”. Mer konkret kan merparten av den nuvarande solvensregleringen användas också i den nya solvensregleringen, vilket naturligtvis underlättar arbetet kring utformningen av den nya regleringen. Vid utformningen av den nya regleringen finns det också möjlighet att både jämföra och dra lärdomar av regleringen i andra länder, Finansinspektionens stresstest ”Trafikljuset” och relevanta delar av Solvens II-regelverket.

¹⁷ Long Term Guarantee Assessment.

Regleringen i direktivet

Som en bakgrund till utredningens bedömningar när det gäller den närmare utformningen av solvensregleringen för de svenska tjänstepensionsföretagen bör det här inledningsvis nämnas att det grundläggande kapitalkravet i tjänstepensionsdirektivet för tjänstepensionsinstitut som "står risk" (artikel 17 i tjänstepensionsdirektivet) är uttryckt som ett krav på en buffert i form av kompletterande tillgångar utöver de tekniska avsättningarna, vars storlek ska återspegla typen av risk och tillgångssammansättningen avseende samtliga de pensionsplaner som institutet förvaltar. Det ställs också krav på att tillgångarna i bufferten ska vara fria från alla förutsebara åtaganden och fungera som en buffert för att kompensera skillnader mellan förväntade och verkliga kostnader och intäkter. Av artikel 15 framgår att de tekniska avsättningarna ska beräknas aktsamt, och vid behov innehålla en tillräcklig säkerhetsmarginal. Enligt bestämmelserna ska den *lägsta* storleken på kapitalkravet beräknas enligt bestämmelserna om s.k. disponibel respektive föreskriven solvensmarginal och garantifond i det konsoliderade livdirektivet.

Utredningens ambition

Utredningens övergripande ambition med förslaget är att den samlade solvensregleringen i den framtida regleringen ska vara "rätt" utifrån de förhållanden som gäller för tjänstepensionsinstitut som står risk och som enbart förvaltar och tillhandahåller tjänstepensionsförmåner. Med "rätt" menas här den minimiregleringen som gäller enligt tjänstepensionsdirektivet, justerad med hänsyn till behovet av ett tillräckligt bra kundskydd och behovet av en effektiv förvaltning av tjänstepensionsplaner.

Behovet av justeringar är i första hand föranlett av bedömningen att den nuvarande regleringen är en i viss utsträckning olämplig blandning av två i grunden olika regelsystem. Vid "justeringen" av den reglering som gäller enligt tjänstepensionsdirektivet i syfte att uppnå ett tillräckligt bra kundskydd måste hänsyn samtidigt tas till flera delvis motstående intressen, såsom t.ex. avvägningen mellan risk och avkastning, konkurrensförutsättningar på olika delmarknader, risken för regelarbitrage, nackdelarna med intermistiska

lösningar och nackdelarna med återkommande regelförändringar för verksamhet som i grunden är av mycket långsiktig karaktär.

Mot denna bakgrund vill utredningen understryka att den föreslagna solvensregleringen är just ett förslag, och att de närmare detaljerna i regleringen måste fatställas utifrån beslut kring vilken närmare vikt som ska tillmätas de olika motstående intressena och det beräkningsunderlag som då finns tillgängligt. Det helt centrala och väsentliga i utredningens förslag är att den samlade solvensregleringen ska vara särskilt anpassad för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk och som enbart tillhandahåller tjänstepensionsförmåner som har sin grund i överenskommelser på arbetsmarknaden.

Det är viktigt att understryka att de närmare detaljerna i den slutliga regleringen, såsom t.ex. vilka riskkategorier som ska beaktas och den närmare konfidensnivån, måste föregås av mer detaljerade beräkningar och "tester" än vad som har varit möjligt inom ramen för utredningens arbete. Enligt utredningen bör Finansinspektionen därför ges i uppdrag att genomföra nödvändiga s.k. förstudier innan beslut tas om den slutliga detaljutformningen.

Det är vidare viktigt att understryka att förslaget kan sägas vara ett förslag till en intermistisk nationell reglering, eftersom den föreslagna regleringen ska gälla i avvaktan på ytterligare en omarbetning av tjänstepensionsdirektivet "IORP III". Inom ramen för det arbetet har en s.k. fältstudie (kvantitativ förstudie) redan genomförts (den s.k. IORP-QIS:en), men som framgått har kommissionen konstaterat att det krävs ytterligare fältstudier innan det är möjligt att lägga fram ett nytt förslag. Här kan bakgrundsvi nämnas att det inom ramen för framtagandet av Solvens II-regelverket hittills har genomförts inte mindre än sex olika kvantitativa förstudier, jämte vissa s.k. stresstester.

Strukturen i den nya regleringen

I avsnitt 5.3.4 har utredningen gjort bedömningen att solvensregleringen ska vara anpassad till tjänstepensionsföretagens verksamhet, men också modern och riskbaserad. Enligt utredningens mening finns det mot denna bakgrund starka skäl som talar för att solvensregleringen för tjänstepensionsföretagen bör bygga på en mix av den nuvarande regleringen och ett kompletterande riskkänsligt kapitalkrav som är avsett att framförallt fånga riskerna på tillgångssidan och riskerna i bristande matchning mellan tillgångs- och skuldsidan i balansräkningen.

Värderingsfrågor och de tekniska avsättningarna

Enligt utredningens mening bör regleringen av de tekniska avsättningarna bygga på de bestämmelser som finns i tjänstepensionsdirektivet, vilket bl.a. innebär krav på ”tillräckligt aktsam aktuariell värdering” och ”vid behov med beaktande av en tillräcklig säkerhetsmarginal”. Genom att utgå från bestämmelserna i tjänstepensionsdirektivet kan den nuvarande nationella regleringen kring avsättningar i allt väsentligt behållas, vilket är att föredra i en interimistisk solvensreglering. De tekniska avsättningarna skulle alternativt kunna bestämmas med användning av de principer som gäller enligt Solvens II-regelverket, vilket dock torde kräva en rätt omfattande detaljreglering vars värde kan ifrågasättas i en interimistisk solvensreglering.

Av samma skäl anser utredningen att den nya solvensregleringen *inte* bör bygga på en särskild solvensbalansräkning av den typ som ska tas fram enligt Solvens II-regelverket. Enligt utredningens mening bör solvensregleringen för tjänstepensionsföretagen i stället – i likhet med vad som hittills har gällt – utgå från den finansiella redovisningen, med de justeringar av olika slag som behövs när det t.ex. gäller sammansättning och värdering av kapitalbasen.

Olika typer av kapitalkrav

Utredningen föreslår att solvensregleringen för tjänstepensionsföretagen ska innehålla *tre olika kapitalkrav*, och att företagen ska vara skyldiga att ha en kapitalbas som minst uppgår till det högsta av dessa tre kapitalkrav.

Det *första kapitalkravet* (som utredningen har valt att benämna det schablonmässiga kapitalkravet) ska motsvara den nivå på buffertkapital som behövs enligt dagens reglering, dvs. ett schablonmässigt beräknat kapitalkrav utifrån framförallt storleken på de försäkringstekniska avsättningarna. Utredningen föreslår dock att det schablonmässigt beräknade kapitalkravet ska kompletteras med ett särskilt kapitalkrav för s.k. operativa risker.

Det *andra kapitalkravet* (som utredningen har valt att benämna det riskkänsliga kapitalkravet) ska vara riskkänsligt, och beräknas med användning av vedertagen teknik för beräkning av risker. Mer konkret föreslår utredningen att det riskkänsliga kapitalkravet byggs upp genom en s.k. justerad sammanläggning av separata

kapitalkrav för de olika risker som finns i verksamheten. Det samlade riskkänsliga kapitalkravet, liksom de enskilda kapitalkraven för varje riskkategori, ska beräknas utifrån riskernas antagna nettopåverkan på tjänstepensionsföretagets balansräkning. Det riskkänsliga kapitalkravet är framförallt avsett att fånga upp de risker som finns på tillgångssidan i en tänkt balansräkning och som inte antas bli fångade genom det schablonmässigt beräknade kapitalkravet. Det riskkänsliga kapitalkravet är emellertid också avsett att ge incitament till god riskhantering i vid mening, och då framförallt incitament för matchning mellan tillgångs- och skuldsidan i en tänkt balansräkning. Genom den närmare kalibreringen av beräkningarna bör det t.ex. säkerställas att det riskkänsliga kapitalkravet i princip endast ”slår till” när det schablonmässigt beräknade kapitalkravet får anses vara otillräckligt med hänsyn till de risker som finns på grund av företagets portföljsammansättning. Vidare bör s.k. dubbelräkning av kapitalkrav undvikas.

I likhet med den nuvarande regleringen ska det slutligen också finnas krav på ett s.k. garantibelopp (det *tredje kapitalkravet*), dvs. en till belopp bestämd minsta kapitalbas för att få bedriva verksamheten.

Genom att införa en reglering som bygger på tre olika typer av kapitalkrav skapas förutsättningar för att ha olika typer av *tillsynsåtgärder* beroende på vilken typ av kapitalkrav som inte efterlevs. Bristande efterlevnad av det riskkänsliga kapitalkravet ska föranleda mindre ingripande åtgärder jämfört med bristande efterlevnad av det schablonmässigt beräknade kapitalkravet, eftersom bristande efterlevnad av de schablonmässiga kapitalkraven innebär bristande efterlevnad av de minimikrav som gäller enligt tjänstepensionsdirektivet. Med denna skillnad i ingripandeåtgärder skapas bl.a. förutsättningar för en mer proaktiv tillsyn.

De närmare ingripandeåtgärderna bör även särskilt anpassas efter de särförhållanden som gäller för tjänstepensionsinstitut som står risk (jfr i det sammanhanget avsnitt 4.7 som innehåller en beskrivning av de olika typer av ingripandeåtgärder som används i olika medlemsländer). Enligt utredningens bedömning bör t.ex. ett tjänstepensionsföretag som kan visa att det under vissa förutsättningar har faktisk tillgång till ytterligare kapital från någon utomstående eller som har möjlighet att justera sina framtida åtaganden kunna medges längre tid för att återställa en riskkänsligt bestämd kapitalnivå, jämfört med ett företag som inte kan visa att

det har tillgång till sådana mekanismer och jämfört med ett tjänstepensionsföretag som inte uppfyller det schablonmässigt beräknade kapitalkrav som minst måste vara uppfyllt enligt minimiregleringen i tjänstepensionsdirektivet.

De mycket grova och högst preliminära beräkningar som genomförts av utredningen pekar på att ett *riskkänsligt kapitalkrav* av det slag som utredningen föreslår skulle hamna i nivå med det som krävs för att befinna sig i s.k. grönt ljus inom ramen för Finansinspektionens tillsynsverktyg ”Trafikljuset”, medan det *schablonmässigt beräknade kapitalkravet* beräknas hamna något över den nivå som motsvarar det nuvarande lagstadgade kapitalkravet (den s.k. solvensmarginalen), vilket beror på det föreslagna tillägget för operativa risker. Det kan nämnas att den säkerhetsmarginal som ska ingå i de tekniska avsättningarna vid en s.k. aktsam beräkning har antagits uppgå till cirka tio procent av den bästa skattningen av kassaflödena. Den bästa skattningen inom ramen för beräkningen av de tekniska avsättningarna kan antas komma att vara oförändrad, eftersom utredningen inte föreslår några ändringar i sak av bestämmelserna kring beräkningen av de tekniska avsättningarna och därmed inte heller några ändringar i den nuvarande ordningen där den s.k. diskonteringsräntan bestäms av Finansinspektionen.

5.6.3 Övrig näringsrättsliga reglering

Bedömning: Den näringsrättsliga regleringen av svenska tjänstepensionsföretag ska ta sin utgångspunkt i bestämmelserna i tjänstepensionsdirektivet.

Skälen för bedömningen: Den reglering som nu föreslås innebär ett förnyat genomförande av tjänstepensionsdirektivet, vilket innebär att utgångspunkten för den svenska regleringen är bestämmelserna i det direktivet. Att direktivet till stor del får anses utgöra s.k. minimiharmonisering möjliggör för utredningen att i vissa fall ta ställning till om bestämmelserna i direktivet är tillräckliga, eller om det finns anledning att ställa högre krav på svenska tjänstepensionsföretag. Som framgått ovan har utredningen gjort bedömningen att det finns anledning att ställa högre krav när det gäller solvensreglering och regleringen kring företagsstyrning och riskhantering. I övriga delar ska emellertid den näringsrättsliga regleringen av de

svenska tjänstepensionsföretagen utformas med utgångspunkt i de bestämmelser som finns i tjänstepensionsdirektivet.

Oaktat vad som nu sagts anser utredningen att det vid utformningen av de näringsrättsliga reglerna för tjänstepensionsföretag kan finnas anledning att ”snegla på” bestämmelserna för försäkringsföretag, eftersom motiven bakom regleringen av tjänstepensionsföretagen påminner om motiven bakom regleringen på försäkringsområdet. I båda fallen får regleringsbehovet anses ha sin grund i bl.a. behovet av att reglera företagets förmåga att infria sina åtaganden. Här bör dock understrykas att det också finns skillnader mellan motiven bakom respektive reglering. I tjänstepensionsdirektivet talas om att ”garantera en hög grad av trygghet och att möjliggöra en effektiv förvaltning av tjänstepensionsplaner” (se skäl 7), vilket kan jämföras med att man i Solvens II-direktivet snarare talar om att ”ge försäkringstagare och förmånstagare tillräckligt skydd och att säkerställa finansiell stabilitet och korrekt fungerande stabila marknader” (se skäl 16).

I de fall bestämmelserna på försäkringsområdet går längre än motsvarande reglering i tjänstepensionsdirektivet bör utredningen särskilt analysera motiven för respektive reglering, med utgångspunkt i skyddsbehovet för de tjänstepensionsberättigade. En sådan analys bör också göras när det gäller bestämmelser på försäkringsområdet som helt saknar motsvarighet i tjänstepensionsdirektivet. Vissa regler på försäkringsområdet är motiverade av helt andra skäl än att säkerställa försäkringsföretagets förmåga att infria sina åtaganden. Här kan t.ex. nämnas reglerna om sekretess. Även när det gäller denna typ av regler finns det anledning att analysera om bestämmelserna bör ha sin motsvarighet i regleringen av tjänstepensionsföretagen.

5.6.4 Redovisningsreglering

Förslag: Den redovisningsrättsliga regleringen för tjänstepensionsföretagen ska ta sin utgångspunkt i den redovisningsrättsliga regleringen för försäkringsföretag, med de avvikelser som motiveras av särarten hos tjänstepensionsföretagen och deras verksamhet.

Bakgrund: Den redovisningsrättsliga regleringen för försäkringsföretag finns i bl.a. lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag och bokföringslagen (1999:1078).

Skälen för förslaget: När det gäller den redovisningsrättsliga regleringen bör det särskilt noteras att bestämmelserna är delvis olika för liv- respektive skadeförsäkringsföretag och för liv- respektive skadeförsäkringar, vilket kräver särskilda överväganden vid utformningen av den redovisningsrättsliga regleringen för tjänstepensionsföretag. Detta eftersom regleringen i tjänstepensionsdirektivet inte bygger på någon indelning i liv- respektive skadeförsäkring, utan i stället kan sägas bygga på en indirekt indelning i huvudförmåner respektive tilläggsförmåner (kompletterande förmåner).

5.6.5 Civilrättslig reglering

Förslag: Den civilrättsliga regleringen av avtalen mellan tjänstepensionsföretag och arbetsgivare/arbetstagare ska ta sin utgångspunkt i bestämmelserna om personförsäkring i försäkringsavtalslagen.

Bakgrund: Bestämmelser om det civilrättsliga förhållandet mellan försäkringsbolag (inklusive tjänstepensionskassor¹⁸) och den som ingått avtal om försäkring med ett försäkringsbolag finns i försäkringsavtalslagen (2005:104), FAL. FAL innehåller bestämmelser om individuell skadeförsäkring, individuell personförsäkring och kollektiv försäkring. När det gäller individuella skadeförsäkring finns det olika bestämmelser för konsumentförsäkring och företagsförsäkring. Beträffande kollektiv försäkring finns det olika bestämmelser för kollektiv skadeförsäkring – som är uppdelad i grupp-skadeförsäkring och kollektivavtalsgrundad skadeförsäkring – och kollektiv personförsäkring – som delas in i grupp-personförsäkring och kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

Enligt FAL innefattas i begreppet försäkringstagare den som har ingått ett avtal om försäkring med ett försäkringsbolag. Med försäkrad menas vid skadeförsäkring den vars intresse är försäkrat

¹⁸ Enligt 1 kap. 4 § tredje stycket försäkringsavtalslagen (2005:104) ska det som sägs om försäkringsbolag gälla också i fråga om andra företag som meddelar försäkring.

mot skadan och vid personförsäkring den på vars liv eller hälsa en försäkring gäller. Med förmånstagare menas den som på grund av ett förmånstagarförordnande enligt vissa särskilda bestämmelser i FAL har rätt att få försäkringen eller ersättning som utfaller från den. Med gruppavtal menas avtal som sluts med ett försäkringsbolag för en bestämd grupp personer och som anger villkor för avtal om gruppförsäkring.¹⁹

Enligt FAL gäller vidare – om inte försäkringsavtalet föreskriver något annat – att när en arbetsgivare tecknar en individuell personförsäkring till förmån för en anställd på dennes liv eller hälsa, anses den anställde som försäkringstagare vid tillämpningen av bestämmelserna om information till försäkringstagaren när ett försäkringsavtal har träffats, vid tillämpningen av bestämmelserna om förfogande över försäkringen och om förhållandet till borgenärerna samt i fråga om rätten till försäkringsersättning i övrigt (1 kap. 5 § FAL). Försäkringsvillkor som i jämförelse med bestämmelserna i FAL är till nackdel för försäkringstagaren eller dennes rättsinnehavare eller för den försäkrade är utan verkan mot någon av dem, om inte annat anges i lagen (1 kap. 6 § FAL). Det som sägs om tvingande bestämmelser gäller dock inte kollektivavtalsgrundad försäkring, om försäkringen följer en överenskommelse mellan en arbetsgivarorganisation och en central arbetstagarorganisation (se 1 kap. 7 § 4 FAL).

Skälen för förslaget: När det gäller den civilrättsliga regleringen kan det inledningsvis konstateras att ett tjänstepensionsföretags verksamhet enligt tjänstepensionsdirektivet ska avse tillhandahållande av pensionsförmåner. Enligt direktivet avses med detta förmåner som betalas ut med anledning av uppnådd pensionsålder eller förväntat uppnående av pensionsålder eller, om de kompletterar dessa förmåner och tillhandahålls sekundärt, i form av utbetalningar vid dödsfall, invaliditet eller upphörande av anställning eller i form av bidrag eller tjänster som tillhandahålls vid sjukdom, medellöshet eller dödsfall. Förmånerna kan utgöras av livslånga utbetalningar eller utbetalningar under viss tid eller utbetalning av ett engångsbelopp.

Mot denna bakgrund kan det konstateras att pensionsförmåner uppvisar grundläggande likheter med personförsäkringar enligt FAL, vilket bl.a. innebär att det behov av civilrättslig skyddsreglering kring försäkringar som har föranlett införandet av FAL också finns när det

¹⁹ Dessa definitioner finns i 1 kap. 4 § FAL.

gäller pensionsförmåner. Likheterna mellan personförsäkringar och pensionsförmåner innebär också att de lösningar på olika legala frågeställningar som finns i FAL bör utgöra en naturlig utgångspunkt för den civilrättsliga regleringen kring pensionsförmåner. En uppenbar fördel med att ta utgångspunkt i FAL-regleringen är naturligtvis att de aktuella pensionsförmånerna hittills har reglerats enligt den lagen och att lagen även har utformats med beaktande av detta.²⁰ Det kan dock finnas anledning att pröva om en viss bestämmelse i FAL är lämplig eller inte i den civilrättsliga regleringen kring pensionsförmåner mot bakgrund av de skillnader som finns mellan försäkringar och sådana förmåner.

5.6.6 Övrig reglering

Förslag: Den skatterättsliga regleringen av tjänstepensionsföretag och förmånsavtal ska ta sin utgångspunkt i den skatterättsliga regleringen för försäkringsföretag och försäkringar.

I övrig lagstiftning ska tjänstepensionsföretag – som huvudregel – jämnställas med försäkringsföretag, om det inte finns skäl för en annan bedömning till följd av de skillnader som finns mellan dessa två kategorier företag.

Bakgrund: Bestämmelser om den skattemässiga behandlingen av försäkringsföretag och försäkringar finns i bl.a. inkomstskattelagen (1999:1229), lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel, lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader, lagen (1991:586) om särskild inkomsskatt för utomlands bosatta, skatteförfarandelagen (2011:1244) och lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

Utöver i den lagstiftning som redan nämnts finns det bestämmelser om försäkringsföretag och försäkringar m.m. i ett relativt stort antal andra författningar, t.ex. lagen (1986:436) om näringsförbud, konkurslagen (1987:672), lagen (1998:710) med vissa bestämmelser om Pensionsmyndighetens premiepensionsverksamhet, lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument och lagen (2005:104) om försäkringsförmedling.

²⁰ Se prop. 2003/04:150 s. 371.

Skälen för förslaget: Mot bakgrund av likheten mellan de produkter som ska få tillhandahållas av tjänstepensionsföretagen och de produkter som meddelas av försäkringsföretag bör utgångspunkten vara att tjänstepensionsföretagen *skattemässigt* ska likställas med försäkringsföretagen. Det bör här särskilt noteras att bestämmelserna på skatteområdet är delvis olika för liv- respektive skadeförsäkringsföretag och för liv- respektive skadeförsäkringar, vilket kräver särskilda överväganden vid utformningen av regleringen av tjänstepensionsföretag och pensionsförmåner där det saknas en motsvarande tydlig uppdelning av företagen och produkterna.

Mot bakgrund av vad som angetts ovan anser utredningen att tjänstepensionsföretagen och deras produkter även i övrigt ska likställas med försäkringsföretag och försäkringar, om det inte finns skäl att göra en annan bedömning på grund av de skillnader som finns mellan tjänstepensionsföretagen och försäkringsföretagen samt mellan pensionsförmåner och försäkringar.

5.7 Övergångs- och omvandlingsreglering

Förslag: Under en övergångsperiod ska tjänstepensionskassor och försäkringsföretag som uppfyller vissa särskilda krav kunna omvandlas till tjänstepensionsföretag.
Övergångsperioden ska vara fyra år.

Skälen för förslaget: Som framgått i avsnitt 4.3 har Sverige införlivat försäkrings- och tjänstepensionsdirektiven utan att genomföra någon genomgripande systematisk förändring av försäkrings- eller tjänstepensionsregelverken i syfte att fullt ut anpassa regleringen till den gemenskapsrättsliga systematiken. Detta har inneburit att det ännu inte har införts någon fristående sektorsreglering för de svenska tjänstepensionsinstituten, motsvarande den typ av sektorsreglering som finns för andra gemenskapsrättsliga institutsformer såsom t.ex. FRL för försäkringsföretag och lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse för kreditinstitut.

Som framgått i avsnitt 5.3.1 föreslås nu en genomgripande reform av regleringen för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk. I avsnitt 5.3.2 gör utredningen bedömningen att det i den reformerade regleringen bör finnas möjlighet att bilda också andra former av tjänstepensionsinstitut än sådana tjänstepensionsinstitut

som motsvarar de nuvarande understödsföreningarna i form av tjänstepensionskassor. Innebörden av förslaget och bedömningen är att det – i likhet med vad som redan gäller på bl.a. försäkringsområdet – kommer att finnas en modern sektorsreglering för tjänstepensionsföretag, dvs. tjänstepensionsinstitut som står risk och som enbart bedriver verksamhet som avser förvaltning och tillhållande av tjänstepensionsförmåner. Förslagen innebär att det i framtiden kommer att vara möjligt att bilda tjänstepensionsföretag i form av tjänstepensionsaktiebolag, ömsesidiga tjänstepensionsbolag och tjänstepensionsföreningar. Den associationsrättsliga regleringen kommer att ha sin utgångspunkt i en modern associationsrätt. Den rörelserättsliga regleringen av tjänstepensionsföretagen kommer att ha sin tydliga utgångspunkt i de bestämmelser som finns i tjänstepensionsdirektivet, med förstärkt reglering såvitt avser solvensregleringen och regleringen kring företagsstyrning och riskhantering.

Vad som nu sagts innebär att regleringsmiljön för såväl gamla som nya leverantörer av olika tryggandelösningar har förändrats i grunden. De sammantagna förändringarna kan beskrivas som en övergång från en historiskt betingad regleringsmiljö med ett visst utbud av tryggandelösningar (försäkringsaktiebolag, ömsesidiga försäkringsbolag och tjänstepensionskassor som alla tillämpat i allt väsentligt samma rörelsereglering²¹) till en mer modern och EU-anpassad regleringsmiljö med separata sektorsregleringar för tjänstepensionsföretag och försäkringsföretag, dvs. en reglering som innebär ett utökat utbud av tryggandelösningar. De tryggandelösningar som kommer att stå till buds i framtiden är försäkringsaktiebolag, ömsesidiga försäkringsbolag och försäkringsföreningar som alla tillämpar reglering som bygger på försäkringsdirektivet²², respektive tjänstepensionsaktiebolag, ömsesidiga tjänstepensionsbolag och tjänstepensionsföreningar som alla tillämpar reglering som bygger på tjänstepensionsdirektivet.

Enligt utredningens bedömning är förändringarna i regleringsmiljön av en sådan art att de företag som i dag erbjuder försäkrings- och försäkringsliknande tryggandelösningar bör ges en *tidsbegränsad möjlighet* att i samband med införandet av den nya regleringen få en prövning av huruvida deras framtida verksamhet i sak uppfyller kraven för att kunna få tillstånd som tjänstepensions-

²¹ Till detta kommer den nyligen inrättade associationsformen försäkringsförening.

²² Eventuellt i kombination med vissa av bestämmelserna i tjänstepensionsdirektivet, om Sverige väljer att fortsätta att utnyttja den s.k. optionen i artikel 4 i nyss nämnda direktiv.

företag, och om så är fallet också ges en särskild möjlighet att få tillstånd att tillämpa den nya lagen, dvs. att *omvandlas* till ett tjänstepensionsföretag. Detta dock givetvis under förutsättning att en sådan omvandling är kringgärdad av tillräckliga skyddsregler för bolagets olika intressenter.

Mer konkret bör dagens understödsföreningar i form av tjänstepensionskassor ges möjlighet att inte bara ombildas till försäkringsföretag om de uppfyller kraven i FRL, utan också ges möjlighet att omvandlas till tjänstepensionsföretag om de uppfyller kraven i den reglering som föreslås gälla för denna typ av företag. På samma sätt bör de försäkringsföretag som i dag bedriver försäkringsrörelse som avser tjänstepension ges möjlighet att omvandlas till tjänstepensionsföretag, givetvis under förutsättning att de efter en omvandling uppfyller de krav som gäller för tjänstepensionsföretag. Av framförallt praktiska skäl bör det finnas möjlighet för omvandlade tjänstepensionsföretag att, under en övergångsperiod, ha mindre bestånd av försäkringar under avveckling.

Behovet av särskilda övergångsregler för försäkringsföretagen och tjänstepensionskassorna ska som nämnts ses i ljuset av att det i Sverige inte tidigare har funnits någon annan möjlig reglering än försäkringsregleringen för dessa företag. Syftet med de särskilda omvandlingsreglerna är därför att de nuvarande aktörerna på den svenska marknaden ska kunna inordna sig i en ny modern svensk regleringsmiljö, utformad med utgångspunkt i de reformerade EU-direktiven och en modern associationsrättslig reglering för respektive institutsform. Övergångsregleringen kan sägas ha två olika syften. *För det första* ger regleringen dagens understödsföreningar i form av tjänstepensionskassor möjlighet att omvandlas till tjänstepensionsföreningar inom ramen för tjänstepensionsinstitutsregleringen, som ett alternativ till den möjlighet dessa företag redan har att "ombildas" till försäkringsföreningar inom försäkringsföretagsregleringen.²³ Det ligger utanför utredningens uppdrag att föreslå ändringar i den ombildningsreglering som finns i försäkringsregleringen. *För det andra* kan den beskrivas som en tidsbegränsad öppning mellan två annars slutna regelsystem (sektorer), där de företag (försäkringsföretag) som av historiska skäl varit hänvisade till regelsystemet för dessa företag ges en tidsbegränsad möjlighet att gå över till det annars slutna regelsystemet för tjänstepensionsföretag.

²³ Se 7 § lagen (2010:2044) om införande av försäkringsrörelselagen (2010:2043).

5.8 Översiktligt om utformningen av omvandlingsreglerna m.m.

Förslag: Bestämmelserna om omvandling av försäkringsföretag och tjänstepensionskassor ska utformas som en möjlighet för företagen att under en begränsad övergångsperiod kunna ansöka hos Finansinspektionen om tillstånd att få tillämpa den nya lagen om tjänstepensionsrörelse, med de tillägg och justeringar som anges i en särskild ikraftträdandelag.

En ansökan om omvandling ska godkännas av bolags- eller föreningsstämman med viss kvalificerad majoritet.

Finansinspektionens tillståndsprövning vid omvandling ska bl.a. innefatta en prövning av att omvandlingen inte kan antas medföra sådana konsekvenser för de tjänstepensionsberättigade att omvandlingen inte bör tillåtas.

En omvandling ska som huvudregel inte medföra några skattekonsekvenser för någon part (skattemässig kontinuitet).

Övergångs- och omvandlingsreglerna ska samlas i en särskild lag om ikraftträdande.

Bakgrund

Omvandling enligt allmänna associationsrättsliga principer m.m.

När det gäller den närmare utformningen av omvandlingsreglerna bör det inledningsvis noteras att "omvandlingar" i den meningen att en och samma juridiska person ändrar företagsform, som huvudregel *inte* är möjlig enligt allmänna associationsrättsliga regler. Det är dock möjligt att "omvandla" ett handelsbolag till ett kommanditbolag. Omvandlingen sker genom att man till Bolagsverket anmäler att en eller flera av bolagsmännen (dock inte alla) ska ha ett till belopp angivet begränsat ansvar för bolagets åtaganden, dvs. vara kommanditdelägare. På motsvarande sätt är det möjligt att "omvandla" ett kommanditbolag till ett handelsbolag. Vid "omvandlingen" behåller den juridiska personen (bolaget) sin identitet, sina tillgångar och skulder samt sitt organisationsnummer. Det brukar vidare allmänt sägas vara möjligt att "ombilda" en ekonomisk förening till ett aktiebolag, men denna form av "omvandling" sker i praktiken genom att föreningen överlåter samtliga tillgångar och skulder (en s.k. inkrämsöverlåtelse) till ett aktiebolag, varefter föreningen

likvideras och aktierna tillskiftas medlemmarna i föreningen. På liknande sätt, dvs. genom en inkråmsöverlåtelse, kan även ett handelsbolag "ombildas" till ett aktiebolag och ett aktiebolag "ombildas" till ett handelsbolag eller en ekonomisk förening. Det är slutligen även möjligt att "ombilda" ett handelsbolag till ett aktiebolag genom att samtliga andelar i handelsbolaget avyttras till aktiebolaget.

En annan form av "omvandlingar" kan uppnås genom tillämpning av bestämmelser om *fusion*, som finns för försäkringsaktiebolag, ömsesidiga försäkringsbolag och försäkringsföreningar.²⁴ Förenklat innebär en fusion att två eller flera företag går samman genom att samtliga tillgångar och skulder i ett eller flera av företagen övertas av ett annat företag mot vederlag till ägarna i det eller de överlåtande företagen. Vid fusionen upplöses det eller de överlåtande företagen utan likvidation. Fusion kan ske mellan det övertagande företaget på ena sidan och ett eller flera företag på den andra (absorption) eller mellan två eller flera överlåtande företag genom att de bildar ett nytt, övertagande företag (kombination). Här kan särskilt noteras att det är möjligt att genomföra en fusion mellan en ekonomisk förening och ett helägt dotteraktiebolag.

För försäkringsaktiebolag kan "omvandlingar" också ske genom *delning*. En delning av ett aktiebolag innebär att ett aktiebolag delas genom att bolagets tillgångar och skulder övertas av ett eller flera andra bolag mot vederlag till aktieägarna i det överlåtande bolaget. Delning kan ske genom att det överlåtande bolagets samtliga tillgångar och skulder övertas av två eller flera andra bolag, varvid det överlåtande bolaget upplöses utan likvidation, eller genom att en del av de överlåtande bolagets tillgångar och skulder övertas av ett eller fler andra bolag utan att det överlåtande bolaget upplöses.

När det gäller fusioner och delningar finns det allmänna regler i aktiebolagslagen (2005:551, ABL) och lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar (FL) samt särregler i FRL. Allmänt kan sägas att det bl.a. finns bestämmelser om vilka försäkringsföretagsformer som får delta i olika varianter av fusioner och delningar, majoritetskrav och krav på Finansinspektionens tillstånd.

²⁴ Regler om fusion saknas för understödsföreningar, förutom att det finns särskilda bestämmelser om en understödsförening som deltar i bildande av ett europakooperativ.

Särskild omvandlingslagstiftning på kreditinstitutsområdet

”Omvandlingar” av olika slag har vidare varit möjliga enligt olika speciallagstiftningar. I början av 1990-talet infördes t.ex. möjligt att ”ombilda” *sparbanker* till bankaktiebolag²⁵ och möjlighet för föreningsbanker att ombildas till bankaktiebolag.²⁶ I början av 1990-talet infördes även en särskild reglering för omvandling av Stadshypotek²⁷ och några år senare även en särskild reglering för omvandling av Landshypotek.²⁸

Omvandlingsregler i försäkringsrörelselagen

I detta sammanhang bör även särskilt uppmärksammas den s.k. ombildningsreglering som finns i FRL, och som avser ombildning av ett försäkringsaktiebolag som inte får dela ut vinst till ett sådant aktiebolag som får dela ut vinst.²⁹ Eftersom det vid denna form av ombildning handlar om en och samma juridiska person som såväl före som efter ombildningen driver sin verksamhet i försäkringsaktiebolagsformen är det här fråga om en helt annan typ av ”omvandling” än de som kan ske enligt allmänna associationsrättsliga principer eller som har skett med stöd av särskild omvandlingslagstiftning. Ombildningsmöjligheten i FRL kan snarast sägas vara en särskild skyddsreglering vid en viss typ av grundläggande verksamhetsförändring. Denna reglering är motiverad med hänsyn till livförsäkringsrörelsens särskilda art, där rörelsen över tid genererar olika former av överskott som kräver särskild reglering.³⁰ En ombildning av nu aktuellt slag förutsätter ett bolagsstämmobeslut som biträtts av aktieägare som företräder minst nio tiondelar av samtliga aktier i bolaget, att de försäkringstagare vars rätt berörs av omvandlingen har underrättats och att högst femtio procent av de underrättade försäkringstagare som har hörts av eller högst tio procent av samtliga underrättade försäkringstagare motsätter sig ändringen samt att ändringen inte kan antas försämra rätten för försäkringstagare och andra ersättningsberättigade. En ombildning

²⁵ Se 8 kap. sparbankslagen (1987:619) och prop. 1990/91:136.

²⁶ Se prop. 1992/93:69 om ombildning av föreningsbanker.

²⁷ Se prop. 1991/92:119 om ombildning av Stadshypotek, m.m.

²⁸ Se prop. 1993/94:216 om ombildning av Landshypotek.

²⁹ 11 kap. 20 och 21 §§ FRL.

³⁰ Jfr även för ömsesidiga försäkringsbolag de bolagsordningsändringar som omfattas av 12 kap. 40 § FRL.

förutsätter vidare att vissa särskilt utpekade s.k. övervärden i bolaget gottskrivs försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringarna som återbäring eller på annat sätt. Prövningen av om förutsättningarna för ombildning är uppfyllda görs av Finansinspektionen.³¹

Härefter bör även en annan särskild skyddsreglering vid en typ av grundläggande verksamhetsändring uppmärksammas, nämligen regleringen kring överlåtelse av försäkringsbestånd.³² Regleringen innebär att försäkringsbestånd endast får överlätas till vissa typer av rättssubjekt (försäkringsgivare). Beståndsöverlåtelser ska vidare godkännas av stämman i det överlåtande företaget och ett överlåtelseavtal får endast verkställas med tillstånd av Finansinspektionen. Tillstånd ska ges om bl.a. den rätt som tillkommer försäkringstagare och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar inte försämras och den övertagande försäkringsgivaren har den kapitalbas som krävs.

Slutligen bör här nämnas den form av "omvandling" som förutsätts kunna ske i samband med att en understödsförening beviljas tillstånd att bedriva verksamhet enligt FRL, eftersom tillstånd för försäkringsrörelse får ges ett aktiebolag, ett ömsesidigt försäkringsbolag eller en försäkringsförening.³³

Skälen för förslaget: Vid den närmare utformningen av omvandlingsreglerna bör utgångspunkten vara att omvandlingskostnaderna ska minimeras, eftersom det är fråga om kostnader som i slutändan riskerar att drabba de tjänstepensionsberättigade. Det kan vidare konstateras att en omvandling av det slag som är aktuellt inte kan jämföras med en omvandling av en personassociation till en kapitalassociation eller vice versa, eller en omvandling av ett försäkringsaktiebolag som inte får dela ut vinst till ett försäkringsaktiebolag som får dela ut vinst. Mot denna bakgrund anser utredningen att omvandlingsregleringen bör bygga på ett särskilt reglerat förfarande där företagen ges möjlighet att ansöka om tillstånd att få tillämpa den nya lagen, och att de företag som får tillstånd därigenom har omvandlats till tjänstepensionsföretag. Genom den föreslagna regleringen kan omvandlingar ske utan krav på överlåtelser och likvidation.

Omvandlingsmöjligheten måste vara kringgärdad av tillräckliga skyddsregler för företagets olika intressenter. Det ska därför krävas

³¹ 2 kap. 9 och 15 §§ FRL.

³² 10 kap. FRL.

³³ 7 § lagen (2010:2044) om införande av försäkringsrörelselagen (2010:2043).

att en ansökan om omvandling måste vara godkänd av företagets högsta beslutande organ, och att beslutet om godkännande måste ha fattats med kvalificerad majoritet av visst slag. Det ska därutöver krävas att Finansinspektionen särskilt prövar huruvida omvandlingen kan antas medföra sådana nackdelar för kollektivet av försäkringstagare och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringsavtal att en omvandling inte kan accepteras. En sådan prövning av Finansinspektionen, som ska vara inriktad på de olika kollektiven, bör kunna vara av mer övergripande art, eftersom den reglering som kommer att gälla efter omvandlingen som utgångspunkt får antas ge ett "bättre" kundskydd än den reglering som gäller omedelbart före omvandlingen.

I samband med omvandlingen ska Finansinspektionen i grunden pröva huruvida tjänstepensionsföretaget och den planerade verksamheten kan antas komma att uppfylla kraven i den nya lagen. Detta innefattar bl.a. en prövning av att företaget kommer att ha en tillräcklig kapitalbas och att företaget inte kommer att bedriva s.k. tjänstepensionsfrämmande verksamhet. Finansinspektionens prövning i dessa delar torde kunna vara av mer begränsat slag, eftersom de företag som ska prövas redan är bildade och redan står under Finansinspektionens tillsyn.

Utredningen anser vidare att skattekonsekvenser för såväl företagen som företagens intressenter, som skulle kunna utgöra hinder för att genomföra en omvandling, bör undvikas. Utgångspunkten bör således vara s.k. skattemässig kontinuitet.

Det är lämpligt att övergångs- och omvandlingsreglerna samlas i en särskild lag.

5.9 Förtida tillämpning av den reformerade försäkringsrörelse regleringen

Förslag: Försäkringsföretag som vid ikraftträdande av införandelagen till den reformerade försäkringsrörelselagen bedriver verksamhet som helt eller delvis avser tjänstepensionsförsäkringar, ska ha möjlighet att från och med lagens ikraftträdande tillämpa den reformerade försäkringsrörelse regleringen på hela sin verksamhet.

Skäl för förslaget: Som framgått av utredningens delbetänkande (se avsnitt 5.37.8 i delbetänkandet) anser utredningen att Sverige

bör utnyttja den särskilda övergångsreglering i det s.k. Omnibus II-direktivet som ger Sverige möjlighet att besluta om fortsatt övergångsvis tillämpning av äldre rätt för försäkringsföretag som bedriver verksamhet som avser tjänstepensionsförsäkring. Den övergångsvisa regleringen får som längst tillämpas till och med den 31 december 2019.

Den föreslagna regleringen innebär att försäkringsföretag som bedriver verksamhet som avser tjänstepensionsförsäkringar under tiden från och med den 1 januari 2016 till och med den 31 december 2019 – på sin tjänstepensionsverksamhet – ska tillämpa bestämmelserna i FRL i dess lydelse lagen har den 31 december 2015. Den föreslagna regleringen innebär också att försäkringsbolaget samtidigt – på sådan försäkringsverksamhet som inte avser tjänstepensionsförsäkringar – ska tillämpa FRL i den lydelse lagen har från och med den 1 januari 2016. Den föreslagna regleringen innebär att vissa företag under övergångsperioden kommer att tillämpa äldre reglering på vissa delar av verksamheten och den nya regleringen på övriga delar av verksamheten, vilket kan ge upphov till besvärliga tillämpningsproblem och merkostnader.

De förslag till övergångs- och omvandlingsreglering som nu lämnas ger försäkringsföretag som bedriver verksamhet som avser tjänstepensionsförsäkring möjlighet att från och med lagens ikraftträdande ansöka om omvandling till tjänstepensionsföretag, dvs. en möjlighet att ”i förtid” övergå från att tillämpa försäkringsrörelselagen i den lydelse den har per den 31 december 2015 till att tillämpa den nya lag om tjänstepensionsrörelse som föreslås träda i kraft den 1 januari 2016. Mot bakgrund av det grundläggande syftet bakom den föreslagna övergångs- och omvandlingsregleringen – dvs. att de företag som bedriver tjänstepensionsverksamhet enligt äldre specialreglering ska ges en tidsbegränsad möjlighet att anpassa sig till en i grunden förändrad och EU-anpassad nationell reglering av tjänstepensionsverksamhet – anser utredningen att försäkringsföretag som bedriver verksamhet som avser tjänstepensionsförsäkring på liknande sätt ska ha möjlighet att ”i förtid” övergå från att tillämpa försäkringsrörelselagen i den lydelse den har per den 31 december 2015 till att tillämpa den nya försäkringsreglering som träder i kraft den 1 januari 2016. Med en sådan möjlighet kan förbättringar av kundskyddet uppnås snabbare, samtidigt som de samlade omställningskostnaderna till följd av den reformerade regleringen kan begränsas. Eftersom det här rör sig om en möjlighet till ”förtida” tillämpning av en reglering som kommer att bli tillämplig

med automatik så snart övergångsperioden har löpt ut, saknas det enligt utredningens mening anledning att kräva någon form av särskild prövning av förutsättningarna för ”förtida” tillämpning. Utredningen föreslår dock – av regeltekniska skäl – att det i den särskilda ikraftträdandelagen till den reformerade FRL tas in en bestämmelse om att Finansinspektionen i enskilda fall får medge att ett försäkringsföretag som bedriver verksamhet som avser tjänstepensionsförsäkringar inte ska tillämpa den särskilda övergångsregleringen för försäkringsföretag som bedriver verksamhet som avser tjänstepensionsförsäkringar, vilket i praktiken innebär att försäkringsföretaget ska tillämpa den reformerade försäkringsregleringen på hela sin verksamhet.

Mot bakgrund av att utredningen har i uppdrag att beakta kommissionens förslag till IORP II-direktiv bör det här avslutningsvis noteras att kommissionen föreslår en förlängning av den särskilda övergångsregeln för försäkringsföretag som bedriver verksamhet som avser tjänstepensionsförsäkringar (se artikel 76 i förslaget). Enligt förslaget ska övergångsperioden löpa ut senast den 31 december 2022, och det stadgas också att försäkringsföretag som omfattas av övergångsregleringen ska beräkna solvenskapitalkravet som summan av kravet för försäkringsverksamhet och tjänstepensionsverksamhet. Utredningens bedömning är att kommissionens förslag inte bör föranleda några ändringar i utredningens förslag.

6 Tjänstepensionsaktiebolag

6.1 Tjänstepensionsaktiebolag ska omfattas av aktiebolagslagen

Förslag: Tjänstepensionsaktiebolag ska omfattas av allmänna associationsrättsliga regler för aktiebolag, om inte avvikelser motiveras av tjänstepensionsföretagens särart.

För tjänstepensionsaktiebolag ska också gälla det som i andra författningar föreskrivs för aktiebolag, om inte avvikelser motiveras av tjänstepensionsföretagens särart.

Skälen för förslaget: Som angetts i avsnitt 5.6.1 ska utgångspunkten vara att den särskilda associationsrättsliga lagstiftningen för tjänstepensionsföretag ska vara anpassad till allmänna associationsrättsliga regler, med de avvikelser som motiveras av tjänstepensionsföretagens särart. För tjänstepensionsaktiebolag innebär det att aktiebolagslagen (2005:551), ABL, ska utgöra den associationsrättsliga grunden.

För tjänstepensionsaktiebolagen föreslås alltså att föreskrifterna för aktiebolag i allmänhet ska gälla, om inte avvikelser motiveras av tjänstepensionsföretagens särart. Det är även lämpligt att det som i övrigt föreskrivs för aktiebolag, i andra lagar och förordningar, ska vara tillämpligt på tjänstepensionsaktiebolagen, om inte avvikelser motiveras av tjänstepensionsföretagens särart.

6.2 Associationsrättsliga särregler

I avsnittet analyseras och redovisas behovet av associationsrättsliga särregler utifrån kapitelindelningen i ABL. Varje delavsnitt inleds som regel med en bakgrund som innehåller en kortfattad beskriv-

ning av bestämmelserna i ett eller flera kapitel i ABL och förekommande särregler i försäkringsrörelselagen (2010:2043), FRL.

6.2.1 Inledande bestämmelser i ABL

Förslag: Utöver de definitioner som anges i 1 kap. aktiebolagslagen ska begreppen ”nära förbindelser” och ”kvalificerat innehav” definieras i tjänstepensionslagstiftningen.

Bakgrund

Aktiebolagslagen

I 1 kap. ABL ges vissa inledande bestämmelser om aktiebolagsformen. Där anges att ett aktiebolag är antingen privat eller publikt. Den grundläggande skillnaden mellan de olika kategorierna av aktiebolag är att det finns vissa begränsningar för ett privat aktiebolag eller en aktieägare i ett sådant bolag att sprida aktier och vissa andra värdepapper. Kapitlet innehåller även bestämmelser om aktiekapital och redovisningsvaluta. Enligt reglerna om aktiekapital ska detta i ett privat aktiebolag uppgå till minst 50 000 kronor och i ett publikt aktiebolag till minst 500 000 kr, eller motsvarande belopp i euro. Vidare stadgas där att aktieägarna som regel inte har något personligt betalningsansvar för aktiebolagets förpliktelser. Kapitlet innehåller vidare bestämmelser om vissa begrepp, bl.a. moderbolag, dotterföretag och koncern. Dessutom möjliggörs att aktiebolagsrättsliga handlingar undertecknas med elektronisk signatur. I kapitlet finns slutligen bestämmelser om begreppet tillämplig lag om årsredovisning, som när det t.ex. gäller försäkringsföretag avser lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag.

Försäkringsrörelselagen

I FRL finns inga särregler om aktiekapitalet (se prop. 2009/10:246 s. 230–232). Den särreglering som finns i 1 kap. 12 § 3 och 4 samt 13–16 §§ avser definitioner av begreppen ”försäkringsholdingföretag”, ”specialföretag”, ”intresseföretag”, ”nära förbindelser”

och ”kvalificerat innehav”. Definitionerna, som är föranledda av EU:s regler om ägarprövning och försäkringsgrupper m.m., saknar motsvarighet i ABL.

Skälen för förslaget

Aktiekapitalet

Utredningen har övervägt om det finns anledning att ställa krav på högre aktiekapital i tjänstepensionsaktiebolag än vad som föreskrivs i ABL. Ett sådant krav skulle kunna motiveras av att ett tjänstepensionsaktiebolag bör ha ett tillräckligt stort kapital för att kunna hantera förluster, och att ett aktiekapital som endast uppgår till 50 000 kronor eller 500 000 kronor knappast i något fall kan anses vara tillräckligt stort. Här ska dock understrykas att de näringsrättsliga kraven på tillräckligt stor kapitalbas – i vilken aktiekapitalet ingår – innebär krav på tillräckligt kapital för verksamheten, och att ett tjänstepensionsaktiebolag som inte har en tillräckligt stor kapitalbas varken kan få – eller behålla – ett tillstånd att bedriva tjänstepensionsrörelse.

Mot denna bakgrund kan det konstateras att ABL:s krav på minsta aktiekapital i praktiken torde spela mindre roll för skyddet av tjänstepensionsaktiebolagens kunder.

I linje med den allmänna utgångspunkten att ABL:s bestämmelser ska gälla, om det inte finns anledning att ha särregler med hänsyn till särarten hos tjänstepensionsföretagen och deras verksamhet anser utredningen att någon särreglering inte ska gälla. I likhet med vad som gäller för försäkringsaktiebolag ska alltså reglerna i ABL om minsta aktiekapital gälla även för tjänstepensionsaktiebolag.

Definitioner kopplade till ägarprövning

Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga bestämmelser om ägarprövning, och det EU-direktiv i saken (det s.k. förvärvsdirektivet¹) som gäller för bl.a. försäkringsföretag gäller inte för tjänstepensionsinstitut. Sverige behöver alltså inte införa krav på prövning av ägarna i tjänstepensionsföretag, och därmed inte heller de särskilda definitioner som är knutna till dessa regler. I sammanhanget bör dock uppmärksammas att det i tjänstepensionsdirektivets artikel 9.3 uttryckligen sägs att reglerna i artikel 9 om villkor för att få bedriva verksamhet är minimiregler. Ytterligare krav på villkor får enligt bestämmelsen tillfogas om syftet är att säkerställa att medlemmarnas och förmånstagarnas intressen skyddas på ett fullgott sätt. Mot bakgrund av den typ av försäkringsliknande verksamhet som de svenska tjänstepensionsföretagen kommer att bedriva får det anses föreligga starka skäl att – i likhet med vad som gäller för kreditinstitut, försäkringsföretag och värdepappersföretag – införa bestämmelser om prövning av ägarna i tjänstepensionsaktiebolag. Krav på ägarprövning är ett naturligt komplement till kraven i tjänstepensionsdirektivet på ledningsprövning. Bestämmelserna om ledningsprövning behandlas i avsnitt 9.1.2.

Bestämmelserna om ägarprövning bör lämpligen utformas efter mönster från motsvarande reglering för bl.a. försäkringsföretag, vilket innebär att begreppet ”kvalificerat innehav” ska definieras i tjänstepensionslagstiftningen. Det bör dock i sammanhanget anmärkas att vid utformningen av ägarprövningsreglerna för tjänstepensionsföretagen måste hänsyn tas till att det system för samråd mellan tillsynsmyndigheterna inom EU som till följd av förvärvsdirektivet gäller vid ägarprövning av bl.a. försäkringsföretag inte kan införas när det gäller tjänstepensionsföretag. Mot bakgrund av att förvärvsdirektivet inte är tillämpligt bör det inte heller införas några krav som motsvarar kraven på förvärvstillstånd för försäkringsholdingföretag och blandade finansiella holdingföretag, och därmed inte heller de särskilda definitioner som är knutna till dessa krav (jfr även vad som sägs nedan om gruppregler).

¹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2007/44/EG av den 5 september 2007 om ändring av direktiv 92/49/EEG och direktiven 2002/83/EG, 2004/39/EG, 2005/68/EG och 2006/48/EG vad gäller förfaranderegler och utvärderingskriterier för bedömning av förvärv och ökning av innehav inom finanssektorn.

Ägarprövningsreglerna för försäkringsföretag kompletteras med bestämmelser som ska förhindra att företaget kommer att ingå i en svåröverskådlig företagsgrupp. Om försäkringsföretaget har eller kan förväntas komma att få nära förbindelser med någon annan, får tillstånd ges bara om förbindelserna inte hindrar en effektiv tillsyn av företaget (se 2 kap. 5 § och definitionen av nära förbindelser i 1 kap. 14 § FRL). Motsvarande förutsättningar gäller vid förvärv av ett kvalificerat innehav (se 15 kap. 7 § FRL). Det finns även regler om anmälningsskyldighet (15 kap. 12 §) och avyttringsplikt (15 kap. 16 §). Bestämmelserna har sin grund i det s.k. BCCI-direktivet² (se prop. 1995/96:173 när det gäller genomförandet av direktivet).

Nyss nämnda direktivregler om nära förbindelser omfattar inte tjänstepensionsinstitut. Av skäl som anförts ovan om ägarprövning bör dock även dessa regler om nära förbindelser införas för tjänstepensionsföretag och utformas i nära anslutning till motsvarande regler för försäkringsföretag. Det innebär att begreppet ”nära förbindelser” ska definieras i tjänstepensionsrörelselagen.

Definitioner kopplade till tillsyn över grupper

Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga särskilda bestämmelser om tillsyn över grupper, och de EU-direktiv som finns om tillsyn över försäkringsgrupper och konglomerat gäller inte för tjänstepensionsinstitut. Sverige behöver alltså inte införa några särskilda bestämmelser om tillsyn över tjänstepensionsföretag som ingår i en grupp eller i ett konglomerat, och därmed inte heller de särskilda definitioner som är knutna till dessa bestämmelser. Frågan är dock om Sverige ändå bör införa motsvarande regler på tjänstepensionsområdet.

Det grundläggande syftet med de nuvarande gruppregler som finns för försäkringsföretagen är att ge tillsynsmyndigheterna bättre möjligheter att bedöma ett försäkringsföretags ekonomiska ställning med hänsyn till dotterföretag och andra närstående

² Rådets direktiv 95/26/EG av den 29 juni 1995 om ändring av direktiv 77/780/EEG och 89/646/EEG om kreditinstitut, direktiv 73/239/EEG och 92/49/EEG om andra direkta försäkringar än livförsäkringar, direktiv 93/22/EEG om tjänster inom värdepappersområdet och direktiv 85/611/EEG om företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper.

företag³. Gruppreglerna kan sägas ha särskilt stor betydelse för tillsynen av s.k. gränsöverskridande grupper, dvs. där de företag som ingår i gruppen finns i flera olika länder. Konglomeratreglerna kan beskrivas som en kompletterande reglering för grupper som innehåller företag som driver verksamhet inom såväl försäkringssektorn som bank- och värdepapperssektorn. Ytterst kan konglomeratreglerna sägas handla om samspelet mellan de olika sektorregleringarna. De nu aktuella reglerna kan sägas förutsätta att det finns likartade regler i samtliga EU-länder och ett utbyggt samarbete mellan de olika ländernas tillsynsmyndigheter.

Eftersom det inte finns någon EU-gemensam gruppreglering på tjänstepensionsområdet anser utredningen att det i grunden saknas förutsättningar för att skapa en effektiv gruppreglering för tjänstepensionsföretagen. Det behov av extra tillsyn som kan finnas när det gäller tjänstepensionsföretag som har ägarrelationer med andra företag torde enligt utredningen kunna tillgodoses även utan särskild gruppreglering. Den särreglering i form av definitioner av ”försäkringsholdingföretag” och ”intresseföretag” som finns i FRL behöver alltså inte tas in i den nya tjänstepensionsrörelselagen.

Definition av specialföretag

I samband med genomförandet av återförsäkringsdirektivet – som innehöll en option för medlemsstaterna att tillåta specialföretag att etablera sig på deras territorium – gjordes bedömningen att det inte då borde införas några särbestämmelser för specialföretag (se prop. 2007/08:40 s. 122). Skälet till detta var att det inte bedömdes föreligga något starkt behov av sådana företag i Sverige, eftersom sådan verksamhet som är typisk för specialföretag kan bedrivas av ett återförsäkringsbolag inom ramen för gällande och då föreslagna regler i FRL. Det utslöts dock inte att frågan kunde komma att omprövas i ett senare sammanhang. För att genomföra återförsäkringsdirektivets bestämmelser om användning av utestående belopp från specialföretag för skuldtäckning infördes dock en definition av specialföretag i FRL (se 1 kap. 12 § 4 samt 6 kap. 3 § 14 och 34 § 3 FRL).

³ Nya regler i solvens II-direktivet innebär en ändring av utgångspunkterna för tillsynen över försäkringsgrupper. Den nya inriktningen innebär en särskilt gruppinriktad tillsyn över det försäkringsföretag eller försäkringsholdingföretag som finns i toppen av gruppen, samtidigt som i princip endast en myndighet är grupp-tillsynsmyndighet.

Specialföretag förekommer inte i tjänstepensionsdirektivet. Det finns inte heller någon anledning i övrigt att införa en definition av specialföretag i tjänstepensionsrörelselagen.⁴

6.2.2 Bildande av aktiebolag och bolagsordning

Förslag: Utöver aktiebolagslagens bestämmelser om bildande av aktiebolag ska för tjänstepensionsaktiebolagen gälla att ett sådant bolag inte får bildas om det kommer att ägas av personer som inte har ägarprövats.

Tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse ska kunna ges till redan bildade aktiebolag.

Ett tjänstepensionsaktiebolags bolagsordning ska även innehålla bestämmelser om vinstutdelning och förlusttäckning.

Ett tjänstepensionsaktiebolag ska ha sitt huvudkontor i Sverige.

Bakgrund

Aktiebolagslagen

I 2 kap. ABL regleras frågor om bildande av aktiebolag, vilka åtgärder som ska vidtas vid bolagsbildningen och när bolaget ska anses bildat. Kapitlet innehåller bestämmelser om bl.a. stiftare, stiftelseurkunden, aktieteckning, betalning av aktierna och registrering av bolaget. Numera finns endast ett förfarande för bolagsbildning, vilket bygger på förfarandet för s.k. simultanbildning. Förfarandet innefattar att stiftarna upprättar en stiftelseurkund som innehåller en bolagsordning, att en eller flera av stiftarna tecknar sig för samtliga aktier i stiftelseurkunden och betalar dessa, att stiftelseurkunden därefter färdigställs och under-tecknas samt att stiftarna sedan anmäler bolaget för registrering hos Bolagsverket.

⁴ Genom solvens II-direktivet kommer det att införas en möjlighet att bilda svenska specialföretag vilket innebär att de svenska tjänstepensionsföretagen kommer att kunna investera i svenska specialföretag. Någon definition av, eller annan reglering kring, specialföretag i lagen om tjänstepensionsrörelse är dock inte nödvändig mot bakgrund av att den nya lagen inte kommer att innehålla någon "katalog" över tillåtna investeringar, jfr. aktsamhetsprincipen som behandlas i avsnitt 9.

I 3 kap. ABL finns bestämmelser om bolagsordning. Bolagsordningen ska innehålla uppgift om bolagets firma, ort där styrelsen ska ha sitt säte, föremålet för bolagets verksamhet, aktiekapitalets storlek och hur bolagsstämman ska sammankallas m.m.

Försäkringsrörelselagen och lagen om understödsföreningar

Enligt 2 kap. 17 § FRL får ett redan bildat aktiebolag ansöka om tillstånd att driva försäkringsrörelse innan bolaget har registrerats. Det föreligger inte heller något hinder mot att ansöka om ett sådant tillstånd efter det att ett bolag har registrerats.

I 11 kap. 2 § FRL finns en särbestämmelse om hinder mot bildande av försäkringsaktiebolag vid ägarbyte i vissa fall och i 3 § finns bestämmelser om bolagsordningens innehåll som går utöver kraven för allmänna aktiebolag.

Enligt 11 kap. 17 § ska ett försäkringsföretag ha sitt huvudkontor i Sverige. För varje understödsförening ska finnas ett huvudkontor i Sverige, se 12 a § UFL.

Skälen för förslaget

Bolagsbildning

Bestämmelser om tillstånd och godkännande av bolagsordning samt om den därmed sammanhängande prövningen behandlas i avsnitt 9.

I frågan om själva bolagsbildandet bör – i likhet med vad som gäller för försäkringsaktiebolag – tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse kunna meddelas också ett existerande aktiebolag. Detta bör gälla även om bolaget tidigare drivit verksamhet. Ansökan om tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse bör alltså kunna göras dels av stiftarna när bolagsordning har upprättats, dels efter det att aktiebolaget bildats.

Med den nu föreslagna ordningen för bolagsbildning i enlighet med ABL:s bestämmelser bör även för tjänstepensionsaktiebolagen gälla att registrering av bolaget ska ske inom sex månader från det att stiftelseurkunden har upprättats. En särbestämmelse motsvarande den som finns i 2 kap. 17 § FRL – dvs. att registreringsfristen räknas från tillståndsbeslutet om ansökan om tillstånd görs före registreringen – behöver tas in också i tjänstepensionsrörelselagen.

Hinder mot bildande

I 11 kap. 2 § FRL finns en bestämmelse som reglerar det fall att ett kvalificerat innehav av aktier i ett nybildat försäkringsaktiebolag senare kommer att ägas av helt andra personer än de som i ansökan om tillstånd uppgetts som blivande ägare till sådana innehav. Bestämmelsen innebär att försäkringsaktiebolaget inte får bildas om inte de nya ägarna prövats och ansetts lämpliga (se prop. 1995/96:173).

En motsvarande bestämmelse bör tas in i den nya tjänstepensionsrörelselagen.

Bolagsordning

Bestämmelserna i 11 kap. 3 § FRL om vad bolagsordningen ska innehålla går något längre än kraven för ett allmänt aktiebolag i 3 kap. ABL. Ett försäkringsaktiebolags bolagsordning ska således i förekommande fall innehålla uppgift om verksamheten ska avse såväl direkt försäkring som mottagen återförsäkring och om bolaget ska driva försäkringsrörelse utanför Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). I ett livförsäkringsaktiebolags bolagsordning ska dessutom anges hur bolagsstämman får förfoga över bolagets vinst eller på annat sätt täcka bolagets förlust. Kravet på uppgift om verksamheten ska avse såväl direkt försäkring som återförsäkring – vilket i praxis utvecklats till att avse uppgift om försäkringsklasser – hänger samman med tillstandsreglerna. Också uppgiftsskyldigheten om verksamhet utanför EES är föranledd av de reglerna, men också av bestämmelserna om tillsyn (se prop. 1994/95:184 s. 217).

På tjänstepensionsområdet finns det ingen motsvarighet till uppdelningen i direkt respektive indirekt försäkring (återförsäkring), och någon särbestämmelse kring detta behöver därför inte tas in i den nya lagen.

Att ett tjänstepensionsföretag avser bedriva tjänstepensionsverksamhet utanför EES kan – i likhet med vad som gäller på försäkringsområdet – ha betydelse för tillsynsarbetet (jfr artikel 20 i tjänstepensionsdirektivet). Tjänstepensionsföretag ska därför i sin bolagsordning ange om bolaget ska driva tjänstepensionsverksamhet utanför EES.

I likhet med vad som gäller för livförsäkringsaktiebolagen är det nödvändigt att tjänstepensionsaktiebolagen i sina respektive bolagsordningar anger hur stämman får förfoga över bolagets vinst eller på annat sätt täcka bolagets förlust. Se vidare avsnitt 6.2.7 om värdeöverföringar från bolaget.

Krav på huvudkontor i Sverige

För såväl försäkringsföretag som för understödsföreningar finns krav på att huvudkontoret ska finnas i Sverige. Kraven har sin grund i försäkringsdirektiven där det stadgas att försäkringsföretagens huvudkontor ska vara belägna i samma medlemsstat som deras stadgeenliga säte.⁵ Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga regler om var huvudkontoret ska vara beläget.

För att säkerställa en effektiv tillsyn genom t.ex. platsbesök är det viktigt att det – i likhet med vad som gäller för försäkringsaktiebolag – ställs krav på att ett tjänstepensionsaktiebolag ska ha sitt huvudkontor i Sverige.

Några frågor om dispens

Vissa typer av dispensärenden enligt aktiebolagslagen (vem som får vara stiftare samt bosättningskrav för styrelseledamöter, verkställande direktör och särskild firmatecknare) bör – i likhet med vad som gäller för försäkringsaktiebolagen – prövas av Finansinspektionen i stället för av Bolagsverket. En motsvarande särbestämmelse som finns beträffande försäkringsaktiebolagen i 11 kap. 1 § andra stycket FRL, bör alltså tas med i den nya tjänstepensionsrörelselagen.

Prövning av bolagsordning m.m.

Bestämmelser om ändring av bolagsordningen finns i 3 kap. 4–10 §§ ABL. I 2 kap. 8 och 9 §§ första stycket FRL finns särbestämmelser om prövning av bolagsordning m.m.

⁵ Artikel 20 i Solvens II-direktivet.

Bestämmelserna om Finansinspektionens prövning och godkännande av bolagsordningarna är viktiga ur ett tillsynsperspektiv och bör ha sin motsvarighet i den nya lagen. Bestämmelserna i tjänstepensionsrörelselagen bör ges motsvarande lydelse som i FRL.

6.2.3 Bolagsstämma

Förslag: Utöver aktiebolagslagens bestämmelser om bolagsstämma ska för tjänstepensionsaktiebolag gälla att Finansinspektionen har rätt att på eget initiativ sammankalla bolagsstämman om så inte sker på föreskrivet sätt. För dessa bolag ska gälla en särregel av innebörd att även tjänstepensionstecknare och tjänstepensionsberättigade, som på grund av förmånsavtal har rätt till en andel av ackumulerade vinster som har uppstått i rörelsen, omfattas av generalklausulens skyddskrets.

För tjänstepensionsaktiebolag som inte får dela ut vinst ska finnas möjlighet till klander av stämmobeslut som strider mot de tekniska riktlinjerna eller investeringsriktlinjerna.

Beslut om ansökan om förlängning av verksamhetstillstånd ska kunna fattas av ordinarie bolagsstämman eller en extra bolagsstämma.

Bakgrund

Aktiebolagslagen

I 7 kap. ABL finns bestämmelser om bolagsstämman. Bestämmelserna behandlar bl.a. aktieägares och andras rättigheter vid bolagsstämman, ordinarie bolagsstämma, extra bolagsstämma, fortsatt bolagsstämma, kallelser, röstlängd, dagordning, upplysningsskyldighet, röstningsregler, jäv, inskränkningar i bolagsstämmans beslutanderätt, stämmoprotokoll och talan mot bolagsstämmobeslut. Det kan särskilt noteras att det finns ett antal bestämmelser som utformats för att underlätta för aktieägare som inte kan eller vill delta i bolagsstämman personligen att delta i de beslut som bolagsstämman fattar.

Försäkringsrörelselagen

I FRL 11 kap. finns några särbestämmelser om bolagsstämman. Enligt den första särbestämmelsen (4 §) ska den skyldighet att kalla till bolagsstämma i vissa fall som länsstyrelsen har enligt 7 kap. 17 § andra stycket ABL för försäkringsföretagen i stället gälla för Finansinspektionen. Enligt den andra särbestämmelsen gäller inskränkningen av bolagsstämmans beslutanderätt i ett försäkringsaktiebolag även beslut till nackdel för de försäkringstagare och andra ersättningsberättigade som på grund av försäkringsavtal har rätt till en andel av de ackumulerade vinster som har uppstått i rörelsen (5 §). Enligt den tredje särbestämmelsen kan talan mot ett bolagsstämmobeslut i ett försäkringsaktiebolag som inte får dela ut vinst (hybridbolag) även föras på den grunden att det strider mot de försäkringstekniska riktlinjerna eller placeringsriktlinjerna (6 §).

Skälen för förslaget*Finansinspektionens rätt att kalla till stämma*

Enligt 7 kap. 17 § första stycket ABL är det styrelsen som kallar till bolagsstämma. Om en stämma som ska hållas enligt lag, bolagsordning eller stämmobeslut inte sammankallas på föreskrivet sätt, ska länsstyrelsen enligt 7 kap. 17 § andra stycket ABL efter anmälan genast kallas till bolagsstämma. För försäkringsaktiebolagen ligger denna uppgift på Finansinspektionen (11 kap. 4 § FRL).

Några särskilda överväganden av tillsynskaraktär torde inte krävas vid ett sådant beslut, varför det i och för sig skulle vara möjligt att låta länsstyrelsen fullgöra denna uppgift även beträffande tjänstepensionsaktiebolag. Enligt utredningens mening är det dock naturligt att uppgiften – i likhet med vad som gäller för försäkringsföretagen – ska skötas av tillsynsmyndigheten, dvs. av Finansinspektionen.

Inskränkningar i bolagsstämmans beslutanderätt

Enligt 7 kap. 47 § (den s.k. generalklausulen) får bolagsstämman inte fatta ett beslut som är ägnat att ge en otillbörlig fördel åt en aktieägare eller någon annan till nackdel för bolaget eller någon

annan aktieägare. Enligt 11 kap. 5 § FRL gäller, utöver 7 kap. 47 § ABL, att bolagsstämman i ett försäkringsaktiebolag inte får fatta ett beslut som är ägnat att ge en otillbörlig fördel åt en aktieägare eller någon annan till nackdel för de försäkringstagare eller andra ersättningsberättigade som på grund av försäkringsavtal har rätt till en andel av de ackumulerade vinster som har uppstått i rörelsen. Utvidgningen av den s.k. skyddskretsen i försäkringsaktiebolag, som skedde 2004, motiverades av behovet av utökat skydd för försäkringstagare och andra ersättningsberättigade i hybridbolag. Dessa ansågs sakna den möjlighet som normalt tillkommer grupper som har rätt till del av ett företags vinst, nämligen att bevaka sina ekonomiska rättigheter genom att medverka i associationens förvaltning och utöva kontroll över dess angelägenheter (se prop. 2003/04:109 s. 42 ff. och 62).

Den rörelse- och associationsrättsliga regleringen av tjänstepensionsaktiebolag som inte får dela ut vinst som utredningen föreslår är i allt väsentligt densamma som den som gäller för hybridbolag, vilket i sig talar för att samma utvidgning av skyddskretsen bör gälla för tjänstepensionsaktiebolagen som för försäkringsaktiebolagen. Särregleringen såvitt gäller generalklausulen skulle möjligen kunna slopas om skyddet för de berörda tjänstepensionstecknarna och tjänstepensionsberättigade tillgodosågs på annat sätt, t.ex. genom förbättrade insyns- och inflytandemöjligheter. Eftersom dessa och närliggande frågor nyligen varit föremål för en särskild utredning på försäkringsområdet (Livförsäkringsutredningen⁶) anser dock utredningen att eventuella förslag i denna del på tjänstepensionsområdet skulle föregripa den fortsatta beredningen av Livförsäkringsutredningens förslag. Det är därför lämpligt att nu föreslå att en särregel införs i den nya tjänstepensionsrörelselagen av innebörd att även tjänstepensionstecknare och tjänstepensionsberättigade ska ingå i generalklausulens skyddskrets.

Klander av bolagsstämmobeslut

Enligt 7 kap. 50 § ABL kan talan mot ett bolagsstämmobeslut föras om beslutet inte har tillkommit i behörig ordning eller på annat sätt strider mot ABL, tillämplig lag om årsredovisning eller bolags-

⁶ Se förslagen i utredningens betänkande Förstärkt försäkringstagarskydd (SOU 2012:64).

ordningen. Sådan talan mot bolaget om att beslutet ska upphävas eller ändras får föras av aktieägare, styrelsen, en styrelseledamot eller den verkställande direktören.

I ett försäkringsaktiebolag som inte får dela ut vinst får talan också föras mot ett bolagsstämmobeslut som strider mot de försäkringstekniska riktlinjerna eller placeringsriktlinjerna, se 11 kap. 6 § FRL. De särskilda möjligheterna till klander av bolagsstämmobeslut i hybridbolag har motiverats med skyddsintresset för försäkringstagarna. Regeln har även ansetts medföra att det saknas skäl att överväga närvaro- och yttranderätt vid bolagsstämma för försäkringstagare i dessa bolag (se prop. 2009/10:246 s. 240).

Utredningen anser att motiven för särregleringen på försäkringsområdet gör sig lika gällande på tjänstepensionsområdet. Även tjänstepensionstecknarna i ett tjänstepensionsaktiebolag som inte får dela ut vinst behöver ett särskilt skydd mot att aktieägarna fattar beslut som strider mot styrdokumentet för tekniska avsättningar och investeringar.

Beslut om ansökan om förlängning av verksamhetstillstånd

I ett *försäkringsaktiebolag* ska beslut att ansöka om förlängning av tillstånd fattas av bolagsstämman, se 2 kap. 7 § FRL. Motivet för bestämmelsen är att ett sådant beslut, liksom en ursprunglig tillståndsansökan, är av sådan vikt för ett försäkringsföretag att det bör fattas av stämman. Eftersom ett beslut om förlängning inte nödvändigtvis kräver en ändring av bolagsordningen är en särskild föreskrift om att beslut därom ska fattas av bolagsstämman lämplig.

Ett beslut att ansöka om förlängning av tillstånd att bedriva *tjänstepensionsrörelse* i aktiebolag är – i likhet med vad som gäller på försäkringsområdet – av sådan vikt att beslutet bör fattas av bolagsstämman. Särregleringen på försäkringsområdet bör alltså ha sin motsvarighet på tjänstepensionsområdet.

6.2.4 Bolagets ledning

Förslag: Utöver aktiebolagslagens bestämmelser om bolagets ledning ska de avvikelser som gäller på försäkringsområdet gälla även på tjänstepensionsområdet. Styrelsen ska ha minst tre ledamöter och den ska utse en verkställande direktör som inte får vara ordförande i styrelsen. Innan styrelseval förrättas ska ordföranden vid bolagsstämman lämna uppgift till stämman om vilka uppdrag den som valet gäller innehar i andra företag. Därutöver ska gälla bestämmelser om styrelsens ansvar för riktlinjer och om aktuarie.

Särskilda krav i fråga om styrelsen i tjänstepensionsaktiebolag som inte får dela ut vinst ska vara desamma som för hybridbolag. För ett tjänstepensionsaktiebolag som inte får dela ut vinst ska det finnas krav på tjänstepensionstecknarrepresentant och oberoende styrelseledamöter. För dessa bolag ska det även finnas bestämmelser om utvidgade jävsregler och en utökad skyddskrets.

Bakgrund

Aktiebolagslagen

I 8 kap. ABL finns bestämmelser om bolagets ledning. Kraven på ledningen går något längre i publika aktiebolag än i privata. I ett publikt aktiebolag ska styrelsen bestå av minst tre ledamöter, och det ska finnas en verkställande direktör. Denne får i ett sådant bolag inte vara ordförande i styrelsen. En annan särregel för publika aktiebolag innebär att bolagsstämmans ordförande, innan styrelseval förrättas, ska lämna uppgift till bolagsstämman om vilka uppdrag den som valet gäller innehar i andra företag. I kapitlet finns dessutom en bestämmelse om generella inskränkningar i styrelsens eller någon annan ställföreträdarens beslutanderätt.

Försäkringsrörelselagen

Särregler för ett försäkringsaktiebolags ledning finns i 11 kap. 7–11 §§ FRL. Ett försäkringsaktiebolag, oavsett bolagskategori, ska ha en styrelse med minst tre ledamöter samt en verkställande direktör som inte får vara styrelsens ordförande. Beträffande

försäkringsaktiebolag som inte får dela ut vinst innehåller FRL regler om styrelseledamöternas oberoende samt om styrelserepresentation för försäkringstagarna. Det finns även särregler kring s.k. ställföreträdarjäv och inskränkning av befogenheten för styrelsen eller någon annan ställföreträdare. ABL innehåller krav på att styrelsen ska meddela instruktioner om rapportering till styrelsen, intern arbetsordning samt instruktioner om arbetsfördelning mellan bolagsorganen. Förutom dessa regler gäller enligt FRL att styrelsen ska fastställa försäkringstekniska riktlinjer, placeringsriktlinjer och riktlinjer för hantering av intressekonflikter.

Skälen för förslaget

Tjänstepensionsaktiebolagets styrelse

Enligt ABL ska publika aktiebolag ha en styrelse med minst tre ledamöter. Detsamma gäller för försäkringsaktiebolag enligt FRL (11 kap. 7 §) och för banker och kreditmarknadsbolag enligt 10 kap. lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse.

Mot bakgrund av styrelsens ansvar, behovet av en sund och ansvarsfull styrning och kontroll i finansiella institut samt fördelarna med en likartad reglering som på bank- och försäkringsområdena anser utredningen att det även för tjänstepensionsaktiebolagen ska finnas krav på att styrelsen alltid ska bestå av minst tre ledamöter.

I hybridbolag ska flertalet av styrelseledamöterna vara personer som varken är anställda i bolaget eller anställda eller styrelseledamöter i företag som ingår i samma koncern som bolaget eller i en företagsgrupp av motsvarande slag. Bestämmelsen syftar till att säkerställa styrelsens oberoende i försäkringsbolag där förutsättningarna för en effektiv ägarstyrning är sämre eller där det finns en större risk för att intressekonflikter får genomslag på bolagets styrning (se prop. 2003/04:109 s. 34 f.). FRL innehåller även bestämmelser om styrelserepresentation för försäkringstagarna i ett hybridbolag. I ett sådant bolag ska minst en av styrelseledamöterna utses av försäkringstagarna eller av någon intressegrupp som har anknytning till dem. En sådan styrelseledamot får inte vara aktieägare i bolaget, anställd i bolaget, eller aktieägare, anställd eller styrelseledamot i företag som ingår i samma koncern som bolaget

eller i en företagsgrupp av motsvarande slag. Kravet på försäkrings-
tagarrepresentation motiveras av behovet av ett direkt försäkrings-
tagarinflytande över det egna kapitalet i hybridbolaget (se 11 kap.
7 § FRL och prop. 2003/04:109 s. 59 f.).

Mot bakgrund av att den associationsrättsliga reglering av
tjänstepensionsaktiebolag som inte får dela ut vinst som utred-
ningen föreslår i allt väsentligt är densamma som den som gäller för
hybridbolag, bör det även när det gäller tjänstepensionsaktiebolag
som inte får dela ut vinst finnas bestämmelser om styrelsens
oberoende och försäkringstagarrepresentation.

De näringsrättsliga bestämmelserna om ledningsprövning
behandlas i avsnitt 9.2.2.

Verkställande direktören

Enligt 11 kap. 9 § FRL ska styrelsen utse en verkställande direktör.
Den verkställande direktören får inte vara styrelsens ordförande.
Enligt ABL gäller motsvarande krav endast för publika aktiebolag
(8 kap. 49 och 50 §§ ABL). Särregleringen kring den verkställande
direktören har motiverats av det starka intresset av en väl
fungerande intern kontroll i försäkringsbolag och av intresset att
harmonisera reglerna inom bank- och försäkringsområdena.

Mot bakgrund av den verkställande direktörens ansvar, behovet
av en sund och ansvarsfull styrning och kontroll i finansiella
institut samt fördelarna med en likartad reglering som på bank- och
försäkringsområdena anser utredningen att det även för
tjänstepensionsaktiebolagen ska finnas krav på att styrelsen utser
en verkställande direktör, och att denne inte får vara ordförande i
styrelsen.

De näringsrättsliga bestämmelserna om ledningsprövning
behandlas i avsnitt 9.2.2.

Ställföreträdarjäv

Enligt 8 kap. 23 och 34 §§ ABL gäller att en styrelseledamot eller
verkställande direktör inte får handlägga frågor om avtal mellan
bolaget och honom eller henne (första stycket 1). Inte heller får
han eller hon handlägga fråga om avtal mellan bolaget och tredje
man, om han eller hon har ett väsentligt intresse som kan strida

mot bolagets (första stycket 2). Jäv föreligger också vid avtal mellan bolaget och en juridisk person som ställföreträdaren ensam eller tillsammans med annan får företräda (första stycket 3). I ABL är jävsbestämmelserna i första stycket 1–3 förenade med ett undantag för de fall styrelseledamoten och verkställande direktören direkt eller indirekt genom en juridisk person äger samtliga aktier i bolaget (andra stycket första meningen). Av andra stycket andra meningen i respektive paragraf framgår vidare att bestämmelsen om ställföreträdarjäv i första stycket 3 inte gäller om bolagets motpart är ett företag i samma koncern eller i en företagsgrupp av motsvarande slag.

För styrelseledamot och verkställande direktör i *försäkringsaktiebolag som inte är hybridbolag* gäller bestämmelserna i ABL, dvs. jävsreglerna i första stycket 1-3, undantaget vid 100 procents ägande och undantaget från ställföreträdarjävet när bolagets motpart är ett företag i samma koncern eller i en företagsgrupp av motsvarande slag. Att ABL:s regler gäller fullt ut för styrelseledamot och verkställande direktör i försäkringsaktiebolag som inte är hybridbolag följer av att det inte finns någon särreglering i FRL för denna typ av försäkringsaktiebolag

För styrelseledamöter och VD i *hybridbolag* finns det emellertid en särreglering i FRL, dvs. en reglering som skiljer sig från jävsreglerna i ABL. Särregleringen gäller endast de undantag som finns i ABL, vilket innebär att de egentliga jävsreglerna (8 kap. 23 § första stycket 1–3 respektive 34 § första stycket 1–3) alltså gäller även för styrelseledamot och verkställande direktör i ett hybridbolag. Det undantag från jävsbestämmelserna i första stycket 1–3 som enligt ABL gäller när bolagets företrädare direkt eller indirekt genom en juridisk person äger samtliga aktier i bolaget (andra stycket första meningen), gäller inte för styrelseledamot och verkställande direktör i hybridbolag. För dessa gäller inte heller det undantag från bestämmelserna om ställföreträdarjäv som enligt ABL gäller när bolagets motpart är ett företag i samma koncern eller i en företagsgrupp av motsvarande slag (det s.k. koncernundantaget).

För styrelseledamot och verkställande direktör i hybridbolag finns det dock ett *annat* undantag från bestämmelserna om ställföreträdarjäv. Särregleringen innebär att ställföreträdarjäv inte föreligger när hybridbolaget (där styrelseledamoten eller den verkställande direktören finns) äger samtliga aktier i bolagets motpart (dvs. den juridiska person som styrelseledamoten eller den

verkställande direktören ensam eller tillsammans med annan får företräda) och bolagets motpart är ett annat bolag än ett hybridbolag.

Motsatsvis föreligger det alltså jäv för styrelseledamot och verkställande direktör i ett hybridbolag vid avtal mellan hybridbolaget och ett annat hybridbolag i koncernen/företagsgruppen, och vid avtal mellan hybridbolaget och ett annat bolag i koncernen/företagsgruppen som inte är ett helägt dotterföretag.

Bestämmelserna om bl.a. ställföreträdarjäv har sin bakgrund i de förändringar i FRL som genomfördes i mitten av 2000-talet i syfte att ge förstärkt skydd för försäkringstagare i livförsäkringsbolag.⁷ Att undantagsreglerna från ställföreträdarjäv för styrelseledamot och verkställande direktör i hybridbolag är mycket begränsade motiverades bl.a. med att det är viktigt att säkerställa styrelsens oberoende när beslut fattas som gäller avtal med ett annat bolag i samma företagsgrupp.⁸

Motiven för den särskilda jävsregleringen på försäkringsområdet gör sig lika gällande på tjänstepensionsområdet, vilket innebär att motsvarande reglering ska finnas även på tjänstepensionsområdet.

Inskränkning av befogenheten

Enligt 8 kap. 41 § första stycket ABL får styrelsen eller någon annan ställföreträdare för bolaget inte företa en rättshandling eller någon annan åtgärd som är ägnad att ge en otillbörlig fördel åt en aktieägare eller någon annan till nackdel för bolaget eller någon annan aktieägare. Enligt 8 kap. 41 § andra stycket ABL får en ställföreträdare inte heller följa en anvisning av bolagsstämman eller något annat bolagsorgan, om anvisningen inte gäller därför att den strider mot ABL, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen.

Enligt 11 kap. 11 § första stycket FRL ingår även försäkringstagare eller ersättningsberättigade som på grund av försäkringsavtal har rätt till en andel av ackumulerade vinster som har uppstått i rörelsen i den krets som inte otillbörligt får förfördelas av styrelsen. Enligt andra stycket i nyss nämnd bestämmelse gäller

⁷ Prop. 2003/04:109.

⁸ Prop. 2003/04:109 s. 41.

vidare att en ställföreträdare inte heller får följa en anvisning som strider mot FRL.

Den associationsrättsliga reglering av tjänstepensionsaktiebolag som inte får dela ut vinst som utredningen föreslår är i allt väsentligt densamma som den som gäller för hybridbolag, vilket innebär att samma utvidgning av skyddskretsen bör gälla för tjänstepensionsaktiebolagen som för försäkringsaktiebolagen.

Likasa ska en ställföreträdare för ett tjänstepensionsaktiebolag naturligtvis inte följa anvisningar från bolagsstämman eller annat bolagsorgan om anvisningarna strider mot tjänstepensionsrörelselagen.

Information inför styrelseval

I ett publikt aktiebolag ska, enligt 8 kap. 48 § ABL, bolagsstämmans ordförande, innan styrelseval förrättas, lämna uppgift till bolagsstämman om vilka uppdrag den som valet gäller innehar i andra företag. Motsvarande regel gäller för alla försäkringsaktiebolag enligt 11 kap. 8 § FRL, och för alla bankaktiebolag enligt 10 kap. 8 § lagen om bank- och finansieringsrörelse.

Med hänsyn till behovet av att motverka intressekonflikter och fördelarna med en likartad reglering för finansiella institut bör en motsvarande särregel anses lämplig att införa även för tjänstepensionsaktiebolagen.

Styrelsens ansvar för riktlinjer m.m.

Enligt 8 kap. 5 § ABL ska styrelsen i ett aktiebolag meddela skriftliga instruktioner för när och hur sådana uppgifter som behövs för styrelsens bedömning av bolagets ekonomiska situation ska samlas in och rapporteras till styrelsen. Instruktioner behöver dock inte meddelas om dessa med hänsyn till bolagets begränsade storlek och verksamhet skulle sakna betydelse för rapporteringen till styrelsen. Enligt 8 kap. 6 § ska styrelsen årligen fastställa en skriftlig arbetsordning för sitt arbete. I arbetsordningen ska bl.a. anges hur arbetet i förekommande fall ska fördelas mellan styrelsens ledamöter. Enligt 8 kap. 7 § ska styrelsen i skriftliga instruktioner ange arbetsfördelningen mellan å ena sidan styrelsen

och å andra sidan den verkställande direktören och de andra organ som styrelsen inrättar.

Enligt 8 kap. 8 § FRL ska styrelsen i ett försäkringsföretag fastställa försäkringstekniska riktlinjer, placeringsriktlinjer och riktlinjer för hantering av intressekonflikter. Styrelsen ansvarar för att riktlinjerna följs och ska fortlöpande pröva om de behöver ändras. De olika riktlinjerna är avsedda att fungera som analys-, styrnings- och kontrollunderlag (se prop. 1998/99:87 s. 344 ff. och prop. 2003/2004:109 s. 45 ff.).

För tjänstepensionsaktiebolagen ska det – i likhet med vad som gäller för försäkringsaktiebolagen – finnas en bestämmelse om styrelsens ansvar för vissa verksamhets-specifika riktlinjer. Vilka närmare riktlinjer som ska finnas i ett tjänstepensionsaktiebolag, och vad dessa riktlinjer ska innehålla, behandlas i avsnitt 9.7. Utöver styrelsens ansvar för dessa verksamhets-specifika riktlinjer ska styrelsen också upprätta de instruktioner som krävs enligt bestämmelserna i ABL.

6.2.5 Revision samt allmän och särskild granskning

Förslag: Utöver bestämmelserna i aktiebolagslagen om revision samt om allmän och särskild granskning ska gälla det ytterligare kravet att minst en revisor som bolagsstämman i ett tjänstepensionsaktiebolag utsett ska vara auktoriserad revisor. Aktiebolagslagens strängare regler om s.k. byråjäv ska gälla för tjänstepensionsaktiebolag.

Nuvarande bestämmelser på försäkringsområdet om revisorer utsedda av Finansinspektionen ska tas in i den nya lagen. Sådana revisorer ska, oavsett stämmans anvisningar, följa den instruktion som inspektionen utfärdar.

Både en revisor och en särskild granskare ska ha viss rapporteringsskyldighet till Finansinspektionen.

Bakgrund

Aktiebolagslagen

I ABL finns bestämmelser om revision i 9 kap. samt om allmän och särskild granskning i 10 kap. Som generellt kompetenskrav gäller att endast den som är auktoriserad eller godkänd revisor kan vara revisor i ett aktiebolag. Vidare måste i vissa fall minst en av bolagsstämman utsedd revisor vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor som avlagt revisorsexamen. Det gäller i bolag som i fråga om balansomslutning och/eller nettoomsättning överskrider visst gränsvärde och/eller har haft ett visst lägsta medeltal anställda under de två senaste räkenskapsåren, eller vars aktier, teckningsoptioner eller skuldebrev är upptagna till handel på en reglerad marknad eller en motsvarande marknad utanför EES. Om inte annat föreskrivs i bolagsordningen, får bolagsstämman utse en eller flera lekmannarevisorer att utföra allmän granskning. Bolagsstämman kan även med viss majoritet besluta om särskild granskning. Om en aktieägare sedan begär det ska länsstyrelsen utse en eller flera särskilda granskare.

Försäkringsrörelselagen

I FRL finns särbestämmelser när det gäller kompetenskrav för revisor och när det gäller jäv för revisor och lekmannarevisorer (allmän granskning).

Skälen för förslaget

Finansinspektionens möjlighet att utse revisor

Enligt 14 kap. 11 § FRL första stycket får Finansinspektionen förordna en eller flera revisorer att tillsammans med övriga revisorer delta i revisionen av ett försäkringsföretag. Enligt 14 kap. 11 § tredje stycket ska Finansinspektionen utfärda en instruktion för de revisorer som har förordnats av inspektionen. En revisor som har förordnats av Finansinspektionen ska oavsett stämmans anvisningar följa den instruktion som inspektionen har utfärdat. För tillsynen av försäkringsföretagen är möjligheten att vid behov kunna förordna en extra revisor viktig,

eftersom Finansinspektionen genom detta verktyg bl.a. kan säkerställa att revisioner utförs med nödvändig kunskap om de särskilda regler som gäller för försäkringsföretag.

Mot bakgrund av att det även för tjänstepensionsaktiebolagen finns en särskild reglering kring bl.a. åtaganden, placeringar, kapitalkrav och information bör Finansinspektionen ha möjlighet att förordna revisorer även för tjänstepensionsaktiebolag.

En revisors granskningsuppgifter regleras i 9 kap. 3 och 4 §§ ABL. Enligt 9 kap. 4 § ABL ska en revisor följa bolagsstämmans anvisningar, om de inte strider mot lag, bolagsordningen eller god revisionssed. Enligt utredningens förslag ska en revisor som har förordnats av Finansinspektionen, oavsett stämmans anvisningar, följa den instruktion som inspektionen har utfärdat.

Revisors kompetenskrav

I försäkringsaktiebolag ska minst en revisor som bolagsstämman har utsett vara auktoriserad revisor (11 kap. 12 § FRL). De strängare revisorskraven motiveras av konsumentskyddet.

Mot bakgrund av att behovet av konsumentskydd är lika stort på tjänstepensionsområdet som på försäkringsområdet bör de kompetenskrav för revisorer som gäller för försäkringsaktiebolagen även gälla även för tjänstepensionsaktiebolagen.

Jäv för revisorer och lekmannarevisorer

I 9 kap. 17 § och 10 kap. 10 § ABL finns regler om jäv för revisorer och lekmannarevisorer. För s.k. större företag gäller mer långtgående krav i fråga om s.k. byråjäv. Enligt 11 kap. 13 § FRL ska försäkringsaktiebolagen behandlas på samma sätt som större aktiebolag. En motsvarande regel gäller för alla bankaktiebolag.

När det gäller jäv för revisorer finns det ingen anledning att behandla revisorerna i tjänstepensionsföretag på annat sätt än i övriga finansiella företag som t.ex. försäkringsföretag och kreditinstitut.

En regel motsvarande den i FRL bör därför tas in även i tjänstepensionsrörelselagen. ABL:s strängare regler om byråjäv ska alltså tillämpas av tjänstepensionsaktiebolag. En motsvarande regel bör även gälla för lekmannarevisorer.

Revisors och särskild granskares rapporteringsskyldighet i vissa fall

I 14 kap. 12 § FRL finns bestämmelser om revisors och särskild granskares rapporteringsskyldighet till Finansinspektionen i vissa fall. Enligt paragrafen åläggs en revisor eller en särskild granskare i ett försäkringsföretag att genast till Finansinspektionen rapportera om han eller hon vid fullgörandet av sitt uppdrag i ett försäkringsföretag får kännedom om förhållanden som kan utgöra en väsentlig överträdelse av de författningar som reglerar försäkringsföretagets verksamhet, kan påverka bolagets fortsatta drift negativt eller kan leda till att revisorn avstyrker att balansräkningen eller resultaträkningen fastställs eller till anmärkning. Revisorn har en motsvarande rapporteringsskyldighet om han eller hon får kännedom om nämnda förhållanden vid fullgörande av uppdrag som revisor i bolagets moder- eller dotterföretag eller i företag som har en likartad förbindelse med försäkringsföretaget. För kreditinstitut finns motsvarande bestämmelse i 13 kap. 10 § lagen om bank- och finansieringsrörelse. Bestämmelsen motsvaras närmast av bestämmelserna i 9 kap. 42–44 §§ ABL om revisors skyldighet att agera vid misstanke om brott.

Bestämmelser om revisorns rapporteringsskyldighet infördes i FRL som ett led i genomförandet av BCCI-direktivet. Syftet med direktivet var att stärka tillsynsmyndigheternas befogenheter när det gäller att hindra oegentligheter i vissa finansiella företag och utarbetades med anledning av upplösningen av Bank for Credit and Commerce International (BCCI) och andra liknande händelser på finansmarknaden.

Även om BCCI-direktivet inte är tillämpligt på tjänstepensionsinstitut finns det anledning att ställa samma krav på revisorer och särskilda granskare i tjänstepensionsaktiebolag som i försäkringsaktiebolag, eftersom även tjänstepensionsföretagen är en form av finansiella institut som bedriver särskilt reglerad finansiell verksamhet (jfr även vad som sägs om genomförandet av andra delar av BCCI-direktivet för tjänstepensionsinstitut i avsnitt 6.2.1). Det kan visserligen hävdas att bestämmelserna i ABL utgör en tillräcklig reglering av rapporteringsskyldigheten för revisorer i tjänstepensionsaktiebolag, men enligt utredningens mening är det en fördel för bl.a. Finansinspektionen om reglerna kring detta är desamma för alla finansiella institut. I likhet med vad som gäller på försäkringsområdet kommer rapporteringsskyldighet att gälla för såväl stämмоvalda revisorer som av Finansinspektionen förordnade

revisorer, lekmannarevisorer, särskilda granskare, revisorer som utsetts med stöd av bestämmelse i bolagsordningen samt s.k. minoritets- och medrevisorer (jfr prop. 1995/96:173 s. 110 f).

6.2.6 Ökning av aktiekapitalet och upptagande av vissa penninglån, m.m.

Förslag: De förbud mot fondemission, emission av konvertibler och teckningsoptioner samt upptagande av kapital- och vinstandelslån som gäller för hybridbolag ska gälla också för tjänstepensionsaktiebolag som inte får dela ut vinst.

I övrigt ska bestämmelserna om ökning av aktiekapitalet och utgivande av nya aktier, fond- och nyemission m.m. i aktiebolagslagen gälla för tjänstepensionsaktiebolagen.

Bakgrund

Aktiebolagslagen

I 11 kap. ABL finns bestämmelser om de olika formerna för ökning av aktiekapitalet. Dessa är att aktiekapitalet tillförs belopp genom fondemission, att nya aktier tecknas mot betalning enligt beslut om nyemission av aktier, att nya aktier tecknas mot betalning med utnyttjande av teckningsoptioner som bolaget har gett ut och att nya aktier lämnas i utbyte mot konvertibler som bolaget har gett ut. Teckningsoptioner var tidigare alltid förenade med skuldförbindelser, men numera är det tillåtet att ge ut teckningsoptioner även utan koppling till en skuldförbindelse. Vidare är det enligt ABL möjligt att ge ut konvertibler som för konvertibelinnehavaren innebär en skyldighet – i stället för en rättighet – att omvandla konvertibelns till aktier.

Ett aktiebolag får använda sig av de lånefinansieringsformer som det finner lämpligt. Även vinstandelslån och kapitalandelslån är tillåtna. Ett vinstandelslån är ett lån där rätt till ränta är beroende av bolagets utdelning eller vinst och där det utfärdas ett vinstandelsbevis. Ett kapitalandelslån är ett finansiellt instrument där återbetalning bestäms på annat sätt än genom ett nominellt eller indexerat penningbelopp. Det belopp som bolaget ska betala tillbaka är helt eller delvis beroende av utdelningen till aktieägarna,

kursutvecklingen på bolagets aktier, bolagets resultat eller finansiella ställning. Ett kapitalandelslån är, namnet till trots, i ekonomisk mening i de flesta fall inte ett ”lån” (skuld), utan i stället en form av eget kapital. Beslut om upptagande av vinstandelslån och kapitalandelslån ska i vissa fall fattas av bolagsstämman eller, efter stämmans bemyndigande, av styrelsen (11 kap. 11 § ABL).

Särskilda bestämmelser om fondemission och om nyemission av aktier finns i 12 kap. respektive 13 kap. ABL. De närmare reglerna om emission av teckningsoptioner och om emission av konvertibler finns i 14 kap. respektive 15 kap. I 16 kap. ABL finns bestämmelser om vissa riktade emissioner m.m., som är tillämpliga på alla publika aktiebolag.

Försäkringsrörelselagen

För livförsäkringsaktiebolag som inte får dela ut vinst gäller – enligt 11 kap. 14 § FRL – inte 11 kap. 11 § ABL (krav på bolagsstämmans godkännande vid upptagande av lån där storleken av den ränta som ska löpa på lånet eller det belopp som ska återbetalas ska öka om bolagets vinst eller utdelning till aktieägarna ökar), 12 kap. (fondemission), 14 kap. (emission av teckningsoptioner) och 15 kap. (emission av konvertibler). Enligt 11 kap. 15 § FRL gäller att ett livförsäkringsaktiebolag som inte får dela ut vinst inte får ta upp penninglån på villkor att lånet ska betalas på något annat sätt än med ett nominellt penningbelopp eller med penningbelopp som bestäms med hänsyn till förändringar i penningvärdet. Regleringen innebär att fondemission, emission av konvertibler, emission av teckningsoptioner, upptagande av kapitalandelslån eller vinstandelslån endast får förekomma i skadeförsäkringsbolag och i livförsäkringsbolag som får dela ut vinst.

För alla försäkringsbolag gäller vidare särskilda begränsningar för upplåning. Enligt 4 kap. 5 § FRL får ett försäkringsföretag ta upp eller ta över lån (upplåning) bara om det görs för att effektivisera kapitalförvaltningen eller om det i övrigt är motiverat av den bedrivna försäkringsrörelsen. I verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring får dock upplåning bara ske om det görs för att tillgodose tillfälliga likviditetsbehov eller för att uppfylla kraven på en tillräcklig kapitalbas enligt bestämmelserna om tillräcklig kapitalbas. Utöver vad som nyss sagts krävs det dess-

utom att den samlade upplåningen är av ringa betydelse med hänsyn till rörelsens omfattning och kapitalbasens storlek. Om det finns särskilda skäl får Finansinspektionen i ett enskilt fall besluta om undantag från kravet på att upplåningen ska vara av ringa betydelse.

Skälen för förslaget: Beträffande möjligheterna till ökning av aktiekapitalet och upptagande av vissa penninglån går en skiljelinje mellan hybridbolag och andra försäkringsaktiebolag. Det är som framgått av det föregående endast i den sistnämnda bolagskategorin som det är tillåtet med fondemission, teckningsoptioner, konvertibler, vinstandelslån och kapitalandelslån. Syftet med särregleringen för hybridbolag är att förhindra otillåtna värdeöverföringar från bolaget till aktieägarna. Denna typ av kompletterande skyddsreglering kring överskottet i aktiebolag som inte får dela ut vinst är lika viktig på tjänstepensionsområdet som på försäkringsområdet.

Tjänstepensionsaktiebolag som får dela ut vinst bör däremot, i motsats till vad som gäller för hybridbolag, omfattas av det som gäller för allmänna aktiebolag. Därmed kommer det vara tillåtet att ge ut s.k. fristående teckningsoptioner, dvs. teckningsoptioner utan koppling till skuldförbindelse och konvertibler som ger innehavaren en skyldighet att omvandla konvertibeln till aktier (s.k. tvingande konvertibler). Det saknas skäl att för här behandlade finansieringsformer föreslå särregler för tjänstepensionsaktiebolagen.

6.2.7 Värdeöverföringar från bolaget

Förslag: Bestämmelserna i aktiebolagslagen om värdeöverföringar från bolaget, vinstutdelning, förvärv av egna aktier samt om minskning av aktiekapitalet och reservfonden ska i stort gälla för tjänstepensionsaktiebolagen.

Särskilda bestämmelser ska dock gälla beträffande vinstutdelning och överskottshantering i tjänstepensionsaktiebolag. De nuvarande bestämmelserna om ombildning av livförsäkringsaktiebolag ska ha sin motsvarighet för tjänstepensionsaktiebolagen.

Vid minskning av aktiekapitalet för avsättning till fond eller återbetalning till aktieägarna införs särbestämmelser om ett

tjänstepensionsaktiebolags skyldighet att ansöka om tillstånd hos allmän domstol. Finansinspektionen ska dock få medge att minskning av aktiekapitalet får ske utan tillstånd från allmän domstol, om tjänstepensionsaktiebolaget samtidigt med minskningen vidtar åtgärder som medför att varken bolagets bundna egna kapital eller dess aktiekapital minskar till följd av beslutet om minskning.

Bakgrund

Aktiebolagslagen

Ett centralt block i ABL utgörs av de bestämmelser som reglerar på vilka sätt och i vilken omfattning tillgångar kan överföras från bolaget till aktieägare eller annan. Bestämmelserna kring detta har samlats under begreppet värdeöverföring. Tillåtna former för värdeöverföring är vinstutdelning, förvärv av egna aktier, minskning av aktiekapitalet eller reservfonden för återbetalning till aktieägarna, och gåva till allmännyttigt ändamål. Regleringen tar sin utgångspunkt i en beloppsspärr som anger den yttersta gränsen för hur stora värdeöverföringar som får beslutas. Beloppsspärren kompletteras med en allmän försiktighetsregel. Generella bestämmelser om värdeöverföringar från bolaget finns i 17 kap. ABL. Vinstutdelning behandlas i 18 kap., förvärv av egna aktier m.m. regleras i 19 kap. och minskning av aktiekapitalet och reservfonden tas upp i 20 kap. ABL.

Aktiekapitalet kan minskas för täckning av förlust (om det inte finns fritt eget kapital som motsvarar förlusten), för avsättning till fond att användas enligt beslut av bolagstämman och för återbetalning till aktieägarna. Ett beslut om minskning av aktiekapitalet för avsättning till fond att användas enligt beslut av bolagsstämman eller för återbetalning till aktieägarna får inte verkställas utan tillstånd av Bolagsverket eller, i tvistiga fall, av allmän domstol. Tillstånd behövs dock inte om bolaget samtidigt vidtar åtgärder som medför att varken bolagets bundna egna kapital eller dess aktiekapital minskar. Om tillstånd krävs ska bolaget skriftligen underrätta sina kända borgenärer om minskningsbeslutet. Sådana underrättelser fordras emellertid inte om bolagets revisorer i ett skriftligt yttrande har uttalat att de inte har funnit att minskningen medför någon fara för borgenärerna. Om

Bolagsverket finner att det inte finns något hinder mot en ansökan om tillstånd, ska verket kalla bolagets borgenärer. Borgenärernas intressen tillvaratas i tillståndsärendet på så sätt att de som motsätter sig minskningen av aktiekapitalet har rätt till full betalning eller betryggande säkerhet för sina fordringar.

Försäkringsrörelselagen

Särbestämmelser om värdeöverföringar från och överskottshantering i livförsäkringsaktiebolag finns i 11 kap. 16–19 FRL. Ombildning från ett hybridbolag till ett bolag som får dela ut vinst behandlas i 11 kap. 20 och 21 §§ FRL. Särregler om minskning av aktiekapitalet och reservfonden finns i 11 kap. 22–29 §§.

Skälen för förslaget

Vinstutdelning, överskottshantering och ombildning

I ett livförsäkringsaktiebolag får vinstutdelning ske bara om det följer av bolagsordningen (11 kap. 16 § FRL). Det bör anmärkas i sammanhanget att detta vinstutdelningsförbud måste anses omfatta även andra värdeöverföringar enligt 17 kap. 3 § ABL.⁹ I 11 kap. 17 § FRL föreskrivs att årsvinsten i ett livförsäkringsbolag och belopp som förs över från bundet eget kapital till fritt eget kapital i bolaget ska användas för återbäring, i den utsträckning inte medlen får tas i anspråk för vinstutdelning eller förlusttäckning enligt bestämmelser i bolagsordningen eller annat följer av FRL eller ÅRFL. Enligt 11 kap. 18 § ska ett livförsäkringsbolag gottskriva återbäring till försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade med en fördelning som utgår från försäkringens bidrag till överskottet, om inte annat följer av bestämmelser i försäkringsavtalet eller bolagsordningen. Den s.k. kontributionsprincipen gäller alltså som huvudregel vid fördelningen mellan försäkringstagarna. Livförsäkringsaktiebolag som inte får dela ut vinst ska ha en konsolideringsfond (11 kap. 19 § FRL).

⁹ Se Livförsäkringsutredningens betänkande Förstärkt försäkringstagarskydd (SOU 2012:64 s. 304).

Vid bedömningen av nu aktuella bestämmelser bör tjänstepensionsaktiebolagen jämföras med livförsäkringsaktiebolagen.

En grundläggande bestämmelse om att vinstutdelning till aktieägare i ett tjänstepensionsaktiebolag endast får ske om det följer av bolagsordningen föreslås därför införas som en särregel i den nya tjänstepensionsrörelselagen. Endast om bolagsordningen tillåter vinstutdelning blir ABL:s regler i 18 kap. om detta tillämpliga. Med nämnda utgångspunkt bör en huvudregel motsvarande den som finns i 11 kap. 17 § FRL tas in i den nya lagen. Den regeln ska ange att årsvinsten i ett livförsäkringsaktiebolag och belopp som förs över från bundet eget kapital till fritt eget kapital i bolaget ska användas för återbäring, i den utsträckning inte vinsten eller det överförda beloppet får tas i anspråk för vinstutdelning eller för att täcka förluster enligt bestämmelser i bolagsordningen, eller annat följer av lagen eller lagen (2014:000) om årsredovisning i tjänstepensionsföretag. Vid beräkningen av utdelningsbar vinst ska tjänstepensionsbolagen alltså ta hänsyn till belopp som ska användas för återbäring.

Återbäring ska enligt 11 kap. 18 § FRL gottskrivas till försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade med en fördelning som utgår från försäkringens bidrag till överskottet, om inte annat följer av bestämmelser i försäkringsavtalet eller bolagsordningen. En motsvarande kontributionsprincip föreslås gälla på tjänstepensionsområdet. Frågan om fördelningar mellan tjänstepensionstecknare kan alltså i dess helhet regleras i avtal eller bolagsordning. För det fall inget annat har avtalats är det av värde att kontributionsprincipen finns att falla tillbaka på i såväl enskilda konsumentfrågor som i tillsyn över bolagens hantering av olika tjänstepensionskollektiv.

De näringsrättsliga kraven på tillräckligt kapital och andra typer av näringsrättsliga krav kan föranleda begränsningar i ett tjänstepensionsaktiebolags hantering av överskottsmedel som går utöver dem som följer av bestämmelserna i ABL. Några särskilda erinringar om detta i lagtexten kan inte anses vara nödvändiga.

Även bestämmelserna i 11 kap. 19 § FRL om konsolideringsfond föreslås få sin motsvarighet i den nya tjänstepensionsrörelselagen, dvs. tjänstepensionsaktiebolag som inte får dela ut vinst ska ha en sådan fond.

I 11 kap. 20 och 21 §§ FRL finns regler om ombildning av hybridbolag till vinstutdelande livförsäkringsaktiebolag. Även dessa

ombildningsregler bör ha sin motsvarighet för tjänstepensionsaktiebolag som inte får dela ut vinst men som vill besluta om att införa villkor om vinstutdelning i bolagsordningen.

Förvärv av egna aktier m.m.

I likhet med vad som gäller på försäkringsområdet för hybridbolag¹⁰ föreslår utredningen att tjänstepensionsaktiebolag som inte får dela ut vinst undantas från de särskilda bestämmelserna i ABL 19 kap. 13–30 §§ om vissa publika aktiebolags förvärv av egna aktier. Det är här fråga om publika aktiebolag vars aktier är upptagna till handel på en reglerad marknad eller en motsvarande marknad utanför EES. För vinstutdelande publika försäkringsaktiebolag av denna art finns däremot inga särregler. Motsvarande bör gälla beträffande publika vinstutdelande tjänstepensionsaktiebolag vars aktier handlas på en reglerad marknad enligt vad som preciserats ovan.¹¹

Att ett tjänstepensionsaktiebolags förvärv av egna aktier inte får komma i konflikt med näringsrättsliga regler gäller utan en uttrycklig hänvisning till dessa regler. Någon särskild hänvisning till stabilitetsprincipen för försäkringsrörelse har inte heller ansetts nödvändig i FRL.

I likhet med vad som gäller på försäkringsområdet ska samtliga tjänstepensionsaktiebolag få förvärva egna aktier i vissa särskilda situationer förutsatt att aktierna sedan dras in genom minskning av aktiekapitalet eller avyttras (se 19 kap. 4–6 §§ ABL). Vid ogiltigförklarande av aktier som enligt lagen ska avyttras ska minskningsbeloppet föras över till reservfonden. I tjänstepensionsaktiebolag som inte får dela ut vinst – som ju saknar reservfond – ska beloppet föras över till överkursfonden, vilken föreslås¹² vara en bunden fond i dessa bolag.

¹⁰ Se 11 kap. 16 § andra stycket FRL.

¹¹ Ett tjänstepensionsaktiebolag kan enligt nu gällande regler inte vara noterat på en reglerad marknad.

¹² Se avsnittet om årsredovisningslag.

Minskning av aktiekapitalet och reservfonden

I enlighet med särregleringen för försäkringsaktiebolagen gäller att Finansinspektionen får medge undantag från kravet på tillstånd vid *minskning av aktiekapitalet*, att inspektionen ska yttra sig över vilken inverkan en nedsättning kan ha på försäkringstagarnas rätt, att allmänna regler om förteckning och kallelser på bolagets borgenärer inte ska tillämpas i fråga om försäkringstagarna och att en nedsättning i vissa fall kan ske även om en ansökan om nedsättning bestritts. Regler om underrättelse till bolagets kända borgenärer finns inte för försäkringsaktiebolag. Skälet till detta är att ett försäkringsbolags borgenärer främst består av ett stort antal försäkringstagare. Vid införandet av minskningsmöjligheten i 1982 års FRL ansåg man därför att det var olämpligt att föra in ABL:s regler om kallelse på borgenärer m.m. (se prop. 1981/82:180 s. 190).

Med hänsyn till att särregleringens syfte gör sig lika starkt gällande på tjänstepensionsområdet bör särbestämmelser kring minskning av aktiekapitalet och reservfonden motsvarande dem som gäller för försäkringsaktiebolag gälla också tjänstepensionsaktiebolag. Det innebär bl.a. den fördelen att Finansinspektionen får i princip samma roll oavsett om det är i ett försäkringsaktiebolag eller ett tjänstepensionsaktiebolag som beslut om minskning av aktiekapital fattas.

Om minskningsbeloppet helt eller delvis ska användas för avsättning till fond i bolaget att användas enligt beslut av bolagsstämman eller för återbetalning till aktieägarna, ska tjänstepensionsaktiebolaget följaktligen inte få verkställa ett beslut om minskning av aktiekapital utan tillstånd från allmän domstol.¹³ Finansinspektionen ska dock få medge att minskning av aktiekapitalet får ske utan tillstånd från allmän domstol. Sådant medgivande ska få lämnas om tjänstepensionsaktiebolaget samtidigt med minskningen vidtar åtgärder som medför att varken bolagets bundna egna kapital eller dess aktiekapital minskar till följd av beslutet om minskning. Motiven för detta är att borgenärerna i ett sådant fall inte kommer i en sämre situation än före beslutet (jfr beträffande försäkringsaktiebolag prop. 2009/10:246 s. 259).

¹³ Enligt ABL ska nämnda beslut fattas i första hand av Bolagsverket.

Ett tjänstepensionsaktiebolag ska inte behöva underrätta sina kända borgenärer om minskningsbeslutet. Detta motiveras av att ett tjänstepensionsaktiebolags borgenärer normalt består av ett stort antal tjänstepensionstecknare. ABL:s regler skulle därför medföra sådana praktiska olägenheter att nedsättningsförfarandet skulle bli ohanterligt.

Också i fråga om förfarandet hos rätten ska särskilda bestämmelser gälla för tjänstepensionsaktiebolag. Ett sådant bolag ska söka tillstånd att verkställa minskningsbeslutet senast två månader efter det att beslutet registrerats. Domstolen ska inhämta Finansinspektionens yttrande om och i så fall i vilken utsträckning minskningen kan komma att inverka på den rätt som tillkommer tjänstepensionstecknare och tjänstepensionsberättigade. Finner domstolen med hänsyn till yttrandets innehåll att minskningen inte bör verkställas ska ansökan genast avslås. I annat fall ska domstolen kalla bolagets borgenärer och förelägga dem som vill motsätta sig ansökan att skriftligen anmäla detta hos domstolen. I ABL har löneborgenärer undantagits från reglerna om kallelse på bolagets borgenärer. Ett motsvarande undantag föreslås gälla också för tjänstepensionsaktiebolagen. Kallelsen ska innehålla ett kortfattat sammandrag av Finansinspektionens yttrande. Anledningen till att domstolens prövning av minskningsbeslutet ska föregås av ett yttrande från Finansinspektionen är att ett kungörande av ansökningen om tillstånd att verkställa minskningen kan väcka oro hos tjänstepensionstecknarna. Genom yttrandet får tjänstepensionstagarna dessutom ett sakkunnigt underlag vid sin bedömning om minskningsansökningen ska bestridas. Att en tjänstepensionstecknare motsätter sig en ansökan om minskning ska dock inte utgöra något hinder, om Finansinspektionens yttrande ger grund för att ge tillstånd. I en sådan situation torde man kunna utgå från att extra säkerheter inte behövs med hänsyn till bolagets ställning. Domstolen ska underrätta Bolagsverket om ansökningar och lagakraftvunna beslut.

Under tre år efter registreringen av ett beslut om minskning av aktiekapitalet för förlusttäckning ska vinstutdelning i ett tjänstepensionsaktiebolag inte få beslutas utan tillstånd från allmän domstol. Tillstånd ska dock inte behövas om aktiekapitalet efter eller i samband med minskningsbeslutet har ökat med minst minskningsbeloppet.

Minskning av reservfonden i ett tjänstepensionsaktiebolag bör få ske för täckning av förlust, om det inte finns fritt eget kapital som

motsvarar förlusten, för ökning av aktiekapitalet genom fondemission eller nyemission av aktier och för återbetalning till aktieägarna eller annat ändamål. I sistnämnda fall är det enligt ABL i första hand Bolagsverket som ger tillstånd till minskningen. För tjänstepensionsaktiebolagen bör följaktligen gälla att ansökan om tillstånd i stället ska göras hos allmän domstol. I sammanhanget bör anmärkas att ett tjänstepensionsaktiebolag som inte får dela ut vinst normalt inte har någon reservfond. Teoretiskt sett kan ett sådant bolag dock ha en reservfond om bolaget redan var bildat när tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse gavs.

6.2.8 Lån från bolaget till aktieägare m.m

Förslag: Aktiebolagslagens regler om förbud för bolaget att lämna lån till aktieägare ska gälla för tjänstepensionsaktiebolagen. Därutöver införs regler som innebär att ett tjänstepensionsaktiebolag inte får ingå avtal om tjänster på andra villkor än sådana som bolaget normalt tillämpar eller ingå andra avtal på villkor som inte är affärsmässigt betingade med eller till förmån för styrelseledamot, verkställande direktör, aktuarie eller en anställd som har en ledande ställning i bolaget samt anhöriga till någon av dessa.

Det ska inte finnas några särregler kring förvärvslån m.m. för tjänstepensionsaktiebolagen.

Bakgrund

Aktiebolagslagen

Bestämmelser om lån från bolaget till aktieägare m.fl. finns i 21 kap. ABL. Enligt dessa bestämmelser gäller ett förbud mot penninglån till närstående och mot s.k. förvärvslån, dvs. lån till förvärv av aktier i bolaget eller överordnat bolag i samma koncern, samt ett förbud mot ställande av säkerhet i de fall då sådana lån inte får lämnas. Finansinspektionen ska pröva frågor om dispens från de förbuden när det gäller bolag som står under inspektionens tillsyn.

Försäkringsrörelselagen

När det gäller låneförbud för aktieägare m.fl. utgår bestämmelserna i FRL från allmänna regler om låneförbud, kompletterat med bestämmelser om tjänster till en jävskrets som utgår från dem som gäller för kreditinstitut. Närmare bestämt gäller ABL:s låneförbud för försäkringsaktiebolag i förhållande till aktieägare även för aktieägare i försäkringsaktiebolag. För styrelseledamot, verkställande direktör, aktuarie eller en anställd som har en ledande ställning i försäkringsaktiebolaget och anhöriga till någon av dessa gäller i stället bestämmelser om tillhandahållande av tjänster till en jävskrets.

ABL:s regler om förvärvslån m.m. gäller för försäkringsaktiebolagen (21 kap. 5–12 §§ ABL).

Skälen för förslaget:*Lån från bolaget till aktieägare*

Motiven för den nuvarande särregleringen för försäkringsaktiebolagen behandlades utförligt i samband med den associationsrättsliga reformen för försäkringsföretag.¹⁴ Där sägs bl.a. att ett försäkringsaktiebolag med sådana regler skulle kunna ha möjlighet att ingå avtal med andra företag i samma försäkringsgrupp – om de är tillåtna enligt övriga rörelse regler och enligt reglerna för vinstutdelning – på sätt som motsvarar den ordning som gäller för aktiebolag i allmänhet. Med den nu angivna lösningen vinner man således fördelen att regleringen av försäkringsaktiebolag i fråga om lån till aktieägare överensstämmer med vad som gäller för aktiebolag i allmänhet, samtidigt som bestämmelserna om tillhandahållande av tjänster till en jävskrets i övrigt kan utformas på sätt så att de ligger nära den ordning som gäller för andra finansiella företag.¹⁵ Eftersom detta resonemang även är relevant för tjänstepensionsaktiebolag bör motsvarande reglering införas för dessa.

¹⁴ Prop. 2009/10:246.

¹⁵ För ett utförligare resonemang, se prop. 2009/10:246 s. 260–263.

Aktuarier i jävskretsen

När det gäller frågan om även aktuarier bör ingå i jävskretsen sägs följande i nyss nämnd proposition.¹⁶ Försäkringsutredningen föreslog i sitt slutbetänkande år 1995 att det gällande förbudet mot att lämna lån till aktuarien eller till denne närstående personer skulle upphävas. Till grund för förslaget låg synsättet att ansvaret för ett försäkringsbolags verksamhet i sin helhet ligger på bolagsledningen, till vilken aktuarien inte räknas (se SOU 1995:87 s. 225 f. och 290).

Frågan om det förslaget borde genomföras sköts vid 1999 års försäkringsrörelserreform på framtiden (se prop. 1998/99:87 s. 216). De försäkringstekniska utredningarna och beräkningarna anses så betydelsefulla att lagstiftaren fordrat att detta arbete ska utföras under överinseende av en eller flera aktuarier samt är styrelsen och revisorerna ofta helt beroende av aktuariens specialistkompetens på området för försäkringsmatematik och statistik. Dessa förhållanden talar för att en aktuarie ska ha en självständig ställning mot bolagets beslutande organ men motiverar knappast att aktuariefattningen i sig ska medföra en särskild ansvarsställning i lagstiftningen om försäkringsrörelse. Också på andra områden i ett försäkringsbolag, såsom tillgångsförvaltning, men även i bolag utanför försäkringssektorn verkar betydelsefulla befattningshavare utan att dessa har särbehandlats i lag.

I Solvens II-direktivet – särskilt i avsnittet om system för företagsstyrning – finns emellertid bestämmelser som har bäring på aktuariens roll i försäkringsföretaget. Dessa regler torde innebära att aktuarien får en något förändrad funktion när direktivet genomförs i svensk rätt. I nyss nämnda proposition anmärktes dock att frågan skulle avgöras slutligt i samband med genomförandet av solvens II-direktivet och att aktuarien fram till dess bör ingå i jävskretsen.¹⁷

Mot bakgrund av att frågan fortfarande är under beredning föreslår utredningen att de regler som för närvarande gäller på

¹⁶ Se a.a. s. 262–263.

¹⁷ Solvens II-utredningen gjorde bedömningen att det inte med anledning av Solvens II-direktivet borde införas någon särreglering kring skadeståndsansvar för personer som utför uppgifter inom ramen för en aktuariefunktion, bl.a. på den grunden att övervägande skäl talar för att inte behandla personer inom aktuariefunktionen på annat sätt än personer inom andra obligatoriska funktioner, SOU 2011:68 s. 321.

försäkringsområdet tills vidare också bör gälla på tjänstepensionsområdet, dvs. att en aktuarie ska ingå i jävskretsen.

Förvärvslån

Att ABL:s regler om förvärvslån ska gälla även för försäkringsaktiebolagen motiverades med att det inte finns några särskilda skäl att för försäkringsaktiebolag välja en annan lösning än den som gäller för allmänna aktiebolag. Denna slutsats överensstämmer med den bedömning som gjordes när bestämmelserna om förvärvslån sågs över vid anpassningen av den bolagsrättsliga lagstiftningen för försäkringsområdet med anledning av EES-avtalet (se prop. 1994/95:70 s. 155).

Utredningen kan inte se att det skulle finnas några särskilda skäl för att ha någon annan lösning på tjänstepensionsområdet. ABL:s regler om förvärvslån ska alltså gälla även för tjänstepensionsaktiebolagen.

6.2.9 Fusion och delning m.m.

Förslag: Bestämmelserna i aktiebolagslagen om fusion ska tillämpas av tjänstepensionsaktiebolagen. Särskilda bestämmelser införs dock beträffande tillståndsgivning och borgenärsskydd. Ansökan om tillstånd att verkställa fusionsplanen ska prövas av Finansinspektionen.

Även aktiebolagslagens bestämmelser om delning ska gälla för tjänstepensionsaktiebolag, dock med avvikande förfaranderegler motsvarande det som föreskrivs för försäkringsaktiebolag. Detta innebär bl.a. att det vid delning ska inhämtas yttrande från Finansinspektionen.

Aktiebolagslagens bestämmelser om inlösen av minoritetsaktier ska gälla för tjänstepensionsaktiebolagen.

Bakgrund

Aktiebolagslagen

Bestämmelser om *fusion* av aktiebolag finns i 23 kap. ABL. En fusion enligt allmän aktiebolagsrätt innebär att ett eller flera aktiebolags samtliga tillgångar eller skulder genom universal-succession överförs på ett annat bolag samtidigt som de förstnämnda bolagen upplöses utan likvidation. Lagen skiljer mellan två former av fusion. Den ena formen, absorption, innebär att ett eller flera aktiebolag (överlåtande bolag) går upp i ett annat aktiebolag (övertagande bolag). Ett överlåtande bolag upplöses och dess tillgångar och skulder övertas av det övertagande bolaget. Den andra formen av fusion, kombination, innebär att två eller flera överlåtande bolag förenas genom att de bildar ett nytt aktiebolag (det övertagande bolaget). De överlåtande bolagen upplöses samtidigt som deras tillgångar och skulder övergår på det övertagande bolaget. Ett svenskt aktiebolag får delta i en fusion med en motsvarande juridisk person med hemvist i en annan stat inom EES än Sverige (gränsöverskridande fusion).

I 24 kap. ABL finns bestämmelser om *delning* av aktiebolag. Delning kan ske genom att ett bolags samtliga tillgångar och skulder övertas av två eller flera andra bolag, varvid det överlåtande bolaget upplöses utan likvidation eller genom att en del av ett bolags tillgångar och skulder övertas av ett eller flera andra bolag utan att det överlåtande bolaget upplöses. Inom ramen för delningsförfarandet kan nya bolag bildas. Eftersom samma slag av skyddsintressen gör sig gällande som vid fusion har förfarandet vid delning utformats på i allt väsentligt samma sätt som fusionsförfarandet.

I sammanhanget kan även noteras att det i 22 kap. ABL finns bestämmelser om inlösen av minoritetsaktier, dvs. bestämmelser om en majoritetsaktieägares rätt att av övriga aktieägare i bolaget lösa in återstående aktier. Bestämmelserna används t.ex. vid inlösen av minoritetsaktier i ett dotterbolag.

Försäkringsrörelselagen

Särbestämmelser om fusion för försäkringsaktiebolag finns i 11 kap. 31–39 §§ FRL. Särbestämmelser om delning finns i 11 kap. 40–44 §§ FRL. För det fall ett försäkringsaktiebolag vill överlåta

hela eller delar av sitt försäkringsbestånd utan att fusionera finns bestämmelser om överlåtelse av försäkringsbestånd i 10 kap. FRL. De särbestämmelser som finns motiveras av att det förfarande som tillämpas enligt allmänna regler vid fusion inte passar tillståndspliktig verksamhet. Regler om tillståndsprövning och borgenärs-skydd skiljer sig således från det som gäller i ABL.

Skälen för förslaget

Fusion

I likhet med vad som gäller på försäkringsområdet bör två eller flera tjänstepensionsaktiebolag kunna gå samman genom en fusion. Regler om fusion ska gälla vid sidan av reglerna om överlåtelse av tjänstepensionsbestånd, som i sak ska motsvara reglerna om överlåtelse av försäkringsbestånd.

För försäkringsaktiebolagen har i likhet med de allmänna aktiebolagen införts regler om gränsöverskridande fusioner i anledning av EU:s tionde bolagsrättsliga direktiv¹⁸(se prop. 2007/08:15). Det kan konstateras att detta direktiv gäller även för en kommande reglering av tjänstepensionsaktiebolag.

De särregler som i dag gäller vid fusion på försäkringsområdet är motiverade främst av det förhållandet att försäkringsrörelse är tillståndspliktig, vilket också gäller föreslagen reglering av tjänstepensionsrörelse. Tillämpningsområdet för sistnämnd reglering är att den ska avse tjänstepensionsaktiebolag som bedriver tjänstepensionsrörelse.

Det saknas anledning att inte ha motsvarande reglering för tjänstepensionsaktiebolagen som bedriver tjänstepensionsrörelse. Även i dessa fall bör således den allmänna associationsrättsliga huvudregeln att fusion endast kan ske mellan företag av samma associationsform gälla. Samtidigt ska det finnas möjlighet till gränsöverskridande fusioner för tjänstepensionsföretagen.

Följaktligen bör inledningsvis framgå att ett tjänstepensionsaktiebolag får vara överlåtande bolag vid en fusion bara om ett annat svenskt tjänstepensionsaktiebolag eller en motsvarande

¹⁸ Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/56/EG av den 26 oktober 2005 om gränsöverskridande fusioner av bolag med begränsat ansvar.

juridisk person med hemvist inom ett annat land inom EES än Sverige är övertagande bolag.

Det tillståndsförfarande som tillämpas enligt ABL har inte ansetts praktiskt genomförbart vid fusion där ett försäkringsbolag deltar. Redan vid genomförandet av EU:s tredje bolagsrättsliga direktiv – det s.k. fusionsdirektivet – infördes därför särbestämmelser i FRL om tillståndsprövning och borgenärsskydd (se närmare om motivet för detta i prop. 1993/94:196). Även dessa särregler bör ha sin motsvarighet för tjänstepensionsaktiebolagen. Vid fusion med ett tjänstepensionsaktiebolag ska följaktligen den av bolagen godkända fusionsplanen ges in till Finansinspektionen, i stället för till Bolagsverket, för prövning av frågan om tillstånd att verkställa planen. Vid gränsöverskridande fusion ska ansökan göras av det eller de svenska bolag som deltar i fusionen. Vid fusion genom kombination ska bolagen dessutom ansöka om verksamhetstillstånd och godkännande av bolagsordningen för det övertagande bolaget. När det gäller gränsöverskridande fusion gäller detta bara om det övertagande bolaget ska ha sin hemvist i Sverige.

Vid behandlingen av en ansökan om tillstånd att verkställa en fusionsplan ska prövas att de fusionerade bolagens ekonomiska förhållanden är sådana att fusionen kan anses förenlig med tjänstepensionstecknarnas intressen eller andra borgenärers intressen. Vid prövningen ska tillses att tjänstepensionstecknarna och andra borgenärer tillförsäkras en betryggande säkerhet, om ett sådant skydd behövs med hänsyn till de fusionerande bolagens ekonomiska förhållanden och om borgenärerna inte redan har en sådan säkerhet. Denna prövning ersätter således förfarandet med Bolagsverkets kallelse på bolagens borgenärer enligt ABL, enligt vilket var och en av borgenärerna kan motsätta sig verkställandet av fusionsplanen. Finansinspektionen ska ha möjlighet att motsätta sig fusion med tjänstepensionsaktiebolag med hänsyn till allmänintresset. I linje med kompetensfördelningen mellan Bolagsverket och Finansinspektionen föreslås Finansinspektionen dessutom ges den rätt som för allmänna aktiebolag tillkommer Bolagsverket att på begäran av de i fusionen deltagande bolagen utse en eller flera oberoende sakkunniga för granskning av fusionsplanen (23 kap. 40 § ABL).

Delning

Bestämmelserna om delning av tjänstepensionsaktiebolag bör, i likhet med vad som föreslagits när det gäller bestämmelserna om fusioner, lämpligen utformas i nära överensstämmelse med de som gäller för försäkringsaktiebolag. Av den aktuella lagtexten, 11 kap. 40 § FRL, framgår att överlåtelse av tjänstepensionsrörelse i samband med delning endast får ske till ett annat tjänstepensionsaktiebolag.¹⁹

Av den nya lagen bör framgå att ett tjänstepensionsaktiebolag inte genom delning av verksamhet får överlåta verksamhet som bara får drivas efter tillstånd till ett bolag som inte har ett sådant tillstånd. Det måste anses vara underförstått att endast överlåtelse av tjänstepensionsrörelse till ett annat tjänstepensionsaktiebolag är godtagbart vid delning.

Såsom vid fusion ska vid delning av tjänstepensionsaktiebolag Finansinspektionen bevaka tjänstepensionstecknarnas och övriga borgenärs intressen. Det bedöms emellertid mindre lämpligt att tillämpa samma beslutsordning som vid fusion. Om en sådan beslutsordning används när även andra aktiebolag än tjänstepensionsaktiebolag är inblandade i delningen skulle det i vissa fall innebära att Finansinspektionen måste ta till vara de intressen som borgenärer till aktiebolag som inte är tjänstepensionsaktiebolag har. Beslutsordningen vid delning bör stället likna den vid minskning av aktiekapitalet. Ordningen innebär bl.a. att när ett tjänstepensionsaktiebolag deltar i en delning ska ansökan prövas av allmän domstol. Att någon av tjänstepensionsaktiebolagets borgenärer motsätter sig ansökan innebär inte att ansökan ska avslås, om Finansinspektionens yttrande ger grund för att ge tillstånd.

Inlösen av minoritetsaktier

ABL:s regler om inlösen av minoritetsaktier gäller även för försäkringsaktiebolagen.

Utredningen kan inte se att det skulle finnas några särskilda skäl för att ha någon annan lösning på tjänstepensionsområdet. ABL:s

¹⁹ Orden "sådant tillstånd" måste rimligen syfta tillbaka på "försäkringsaktiebolag", dvs. ett aktiebolag som har tillstånd att bedriva försäkringsrörelse. Se även prop. 2009/10:246 s. 478 där det klargörs att överlåtelse av verksamhet som inte fordrar tillstånd, t.ex. IT-verksamhet, får överlåtas till ett bolag utan tillstånd att bedriva försäkringsrörelse.

regler om inlösen av minoritetsaktier ska alltså gälla även för tjänstepensionsaktiebolagen.

6.2.10 Likvidation och konkurs

Förslag: Aktiebolagslagens bestämmelser om likvidation ska gälla för tjänstepensionsaktiebolag. Utöver det som gäller enligt de bestämmelserna ska Bolagsverket besluta om likvidation om ett tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse för bestämd tid har gått ut utan att nytt tillstånd har meddelats eller om tillståndet att driva tjänstepensionsrörelse har återkallats utan att bolaget i stället fått tillstånd att driva annan tillståndspliktig finansiell rörelse. Ansökan om likvidation ska i vissa fall få göras av Finansinspektionen. Beslut att en likvidation ska upphöra och bolagets verksamhet återupptas får inte fattas, om bolagets tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse har återkallats.

Bestämmelserna om värdering av tillgångar vid upprättande av kontrollbalansräkning i ett försäkringsaktiebolag ska ha sin motsvarighet för tjänstepensionsaktiebolagen.

Förbudet mot meddelande av nya försäkringar vid likvidation eller konkurs ska ha sin motsvarighet för tjänstepensionsaktiebolagen. Även bestämmelserna om beståndsöverlåtelse vid sådana händelser ska ha sin motsvarighet för tjänstepensionsaktiebolagen.

Bakgrund

Aktiebolagslagen

Bestämmelser om likvidation och konkurs finns i 25 kap. ABL. Ett aktiebolag kan besluta att gå i likvidation utan att det finns någon skyldighet att göra detta (frivillig likvidation). Ett sådant beslut fattas av bolagsstämman. I några särskilda fall är bolaget skyldigt att gå i likvidation vare sig aktieägarna vill det eller inte (tvångslikvidation). I de fallen kan beslutet om likvidation fattas även av Bolagsverket eller allmän domstol. Tvistiga ärenden prövas av domstol, medan frågor som inte är tvistiga hanteras av Bolagsverket.

I kapitlet ges även regler om registrering av beslut om konkurs, om företrädare för bolaget i dess egenskap av konkursgäldenär, om bolagets upplösning efter konkurs och om likvidation efter över-skottskonkurs m.m.

Försäkringsrörelselagen

Associationsrättsliga särregler om likvidation när det gäller försäkringsaktiebolag finns i 11 kap. 45–49 §§ FRL. FRL innehåller några grunder för tvångslikvidation som inte har motsvarighet i allmän bolagsrätt. Dessutom finns i FRL särbestämmelser om Finansinspektionens möjlighet att anmäla likvidationsgrunder till Bolagsverket eller allmän domstol. I 11 kap. FRL finns även särregler kring hinder mot beslut om upphörande av likvidation.

I 11 kap. 48 § FRL finns särbestämmelser kring kontroll-balansräkningens innehåll. Bestämmelserna avser att förhindra att ett bolag tvingas i likvidation i de fall då det har dolda reserver av sådan storlek att det i verkligheten inte föreligger ekonomisk grund för tvångslikvidation (se prop. 1981/82:180 s. 279 f.).

Enligt 14 kap. 15 § FRL har Finansinspektionen under ett försäkringsföretags likvidation samma befogenheter i fråga om likvidatorerna som inspektionen har i fråga om styrelsen.

I 4 kap. 13 § FRL ges vissa för likvidation och konkurs gemensamma bestämmelser. Dessa innehåller till en början ett förbud för försäkringsföretag i likvidation eller konkurs att meddela nya försäkringar, dock att under bolagets likvidation sådana livförsäkringar som föranleds av gällande försäkringsavtal får meddelas. När ett livförsäkringsföretag har gått i likvidation eller försatts i konkurs ska vidare beståndet av livförsäkringar om möjligt överlätas till en eller flera andra försäkringsgivare (10 kap. 16 § FRL). Ett avtal om överlåtelse ska godkännas av Finansinspektionen för att bli giltigt (10 kap. 17 §). Om inspektionen anser att ett sådant avtal ska godkännas, ska inspektionen kungöra avtalets innehåll och förelägga försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar att anmäla om de har något att invända mot avtalet. Finansinspektionen ska ge tillstånd att verkställa överlåtelseavtalet om den övertagande försäkringsgivaren har den kapitalbas som krävs sedan överlåtelsen har beaktats och behörig myndighet i det land där risker är belägna

eller där åtaganden ska fullgöras samtycker till överlåtelsen eller inte har yttrat sig.

Skälen för förslaget: Det saknas skäl att ha andra regler vid kapitalbrist för tjänstepensionsaktiebolag än för försäkringsaktiebolag och allmänna aktiebolag. För tjänstepensionsaktiebolag bör alltså gälla likvidationsplikt när halva aktiekapitalet har gått förlorat.

Vidare bör de för försäkringsaktiebolagen särskilda fallen av tvångslikvidation gälla även för tjänstepensionsaktiebolagen. Grund för tvångslikvidation för tjänstepensionsaktiebolag ska alltså föreligga om ett verksamhetstillstånd som beviljats för en bestämd tid gått till ända utan att något nytt tillstånd beviljats och om tillståndet har återkallats utan att bolaget i stället har fått tillstånd att driva annan tillståndspliktig rörelse.

I likhet med vad som gäller på försäkringsområdet bör en anmälan om likvidation kunna göras också av Finansinspektionen. Vidare bör det liksom på försäkringsområdet införas en särregel att beslut om att en likvidation ska upphöra och bolagets verksamhet återupptas inte får fattas, om bolagets tillstånd har återkallats.

Bestämmelserna om värdering av tillgångar vid upprättande av kontrollbalansräkning i ett försäkringsaktiebolag ska ha sin sakliga motsvarighet för tjänstepensionsaktiebolagen. Som nämnts är syftet med bestämmelserna att förhindra att ett bolag tvingas i likvidation i de fall då det har dolda reserver – som inte framgår av redovisningen – av sådan storlek att det i verkligheten inte föreligger ekonomisk grund för tvångslikvidation.

Det finns skäl att även för tjänstepensionsaktiebolagen införa en motsvarighet till förbudet för försäkringsföretag mot meddelande av nya försäkringar efter beslut om likvidation eller konkurs. Ett tjänstepensionsaktiebolag bör efter ett sådant beslut normalt inte kunna ingå i sådana långvariga förbindelser som tjänstepensionsavtal regelmässigt innebär. Undantag bör dock, i likhet med vad som gäller på försäkringsområdet, gälla under ett bolags likvidation för sådana förmåner som föranleds av gällande tjänstepensionsavtal. Anledningen till detta undantag är behovet av anpassningar av tjänstepensionsförmånerna vid ändrade förhållanden. Om det t.ex. sker ändringar av pensionsförmånerna i planen ska ett tjänstepensionsföretag som har gått i likvidation kunna träffa ett nytt tjänstepensionsavtal, om det får anses nödvändigt enligt gällande pensionsplan och tjänstepensionsavtal. Även ordningen med överlåtelse av livförsäkringsbestånd vid likvidation eller konkurs i

livförsäkringsaktiebolag bör ha sin motsvarighet för tjänstepensionsaktiebolag. Det måste anses vara ett starkt tjänstepensionstecknarintresse att ingångna tjänstepensionsavtal kan fortsätta att gälla hos ett nytt tjänstepensionsföretag.

Alternativet till en beståndsöverlåtelse skulle vara att tjänstepensionstecknare tillskiftades eventuella tillgångar vid konkursen eller likvidationen. Med en sådan lösning skulle dock tjänstepensionstecknarens och tjänstepensionsberättigades intressen inte alltid bli tillgodosedda, ens om de skulle få ut full ersättning från företaget i likvidation eller konkurs. I likhet med vad som gäller på försäkringsområdet får det nämligen antas vara ovisst om en tjänstepensionstecknare för motsvarande belopp kan teckna ett nytt tjänstepensionsavtal på samma villkor som han eller hon hade i det första bolaget.

6.2.11 Registrering

Förslag: Bestämmelserna i aktiebolagslagen om registrering ska gälla för tjänstepensionsaktiebolag. Bolagsverket, som ska vara registreringsmyndighet, ska föra ett tjänstepensionsföretagsregister.

Bakgrund

Aktiebolagslagen

ABL:s bestämmelser om registrering finns i 27 kap. Enligt 27 kap. 1 § första stycket ska Bolagsverket föra ett aktiebolagsregister för registrering enligt ABL eller annan författning. I 27 kap. 1 § andra stycket andra meningen anges att det av 14 kap. 1 § FRL framgår att försäkringsaktiebolag ska registreras i försäkringsregistret och att det när det i ABL hänvisas till aktiebolagsregistret ska hänvisningen, när det gäller försäkringsaktiebolag, avse försäkringsregistret.

Försäkringsrörelselagen

Enligt 14 kap. 1 § FRL är Bolagsverket registreringsmyndighet för försäkringsföretag. Bolagsverket ska föra ett försäkringsregister, och i detta skrivs det in som enligt FRL, ABL, FL eller andra författningar ska anmälas för registrering.

Skälen för förslaget: Särregleringen för tjänstepensionsaktiebolag i fråga om registrering bör utformas på ett sätt som i sak svarar mot särbestämmelserna för försäkringsaktiebolag. I särlagstiftningen ska det finnas en bestämmelse om att Bolagsverket ska vara registreringsmyndighet och att Bolagsverket ska föra ett tjänstepensionsföretagsregister, med kompletterande hänvisning i 27 kap. 1 § ABL till det registret. Registret bör för klarhetens skull benämnas tjänstepensionsföretagsregistret i likhet med registren för banker och allmänna aktiebolag samt för att skilja registret från försäkringsregistret.

6.2.12 Firma

Förslag: Utöver bestämmelserna i aktiebolagslagen om firma införs en särregel om att ett tjänstepensionsaktiebolags firma inte får innehålla ordet försäkring, men ska innehålla ordet tjänstepension.

Bakgrund*Aktiebolagslagen*

ABL:s bestämmelser om aktiebolags firma finns i 28 kap. Enligt 28 kap. 1 § ABL ska ett aktiebolags firma innehålla ordet aktiebolag eller förkortningen AB. Firman ska tydligt skilja sig från annan firma som tidigare har registrerats i aktiebolagsregistret eller filialregistret och ännu är bestående. Ett privat aktiebolags firma får inte innehålla ordet publikt (28 kap. 2 § ABL). Ett publikt aktiebolags firma ska följas av beteckningen (publ.), om det inte av bolagets firma framgår att bolaget är publikt. Firman får inte innehålla ordet privat (28 kap. 7 § ABL).

Försäkringsaktiebolagslagen

En särbestämmelse om ett försäkringsaktiebolags firma finns i 11 kap. 50 § FRL. Där anges att ett försäkringsaktiebolags firma ska innehålla ordet försäkring.

Skälen för förslaget: En motsvarande särregel bör gälla för tjänstepensionsaktiebolagen eftersom det är av vikt för kunder och andra att känna till att bolaget inte är ett försäkringsföretag och att bolaget ska följa vissa särskilda regler som gäller för tjänstepensionsaktiebolag och dess verksamhet. En sådan regel tjänar också syftet att tydliggöra att tjänstepensionsrörelse enligt den nya lagen endast får drivas av tjänstepensionsföretag, däribland tjänstepensionsaktiebolag. Av bestämmelsen bör tydligt framgå att ett tjänstepensionsaktiebolag inte får använda ordet försäkring i sin firma, men att firman ska innehålla ordet tjänstepension.

Den föreslagna bestämmelsen innebär inte ett förbud för andra företag att använda och registrera firmor innehållande ordet tjänstepension. Ett sådant förbud bör inte gälla, eftersom försäkringsföretag har rätt att bedriva försäkringsverksamhet som avser tjänstepension och därför bör kunna använda en firma som innehåller såväl orden försäkring som tjänstepension.

6.2.13 Skadestånd

Förslag: Föreskrifterna om skadestånd i aktiebolagslagen ska gälla för tjänstepensionsaktiebolag. Ansvar vid överträdelse av där angivna bestämmelser ska för tjänstepensionsaktiebolag gälla även vid överträdelse av regler i tjänstepensionsrörelselagen.

Bakgrund*Aktiebolagslagen*

ABL:s bestämmelser om skadestånd finns i 29 kap. Bestämmelserna om stiftares, styrelseledamöters, den verkställande direktörens, revisors, lekmannarevisors, särskild granskares och aktieägares skadeståndsansvar finns i 29 kap. 1–3 §§. En stiftare, styrelseledamot eller verkställande direktör ska ersätta den skada som

uppstår när han eller hon vid fullgörandet av sitt uppdrag uppsåtligen eller av oaktsamhet skadar bolaget. Detsamma gäller när skadan tillfogas en aktieägare eller någon annan genom överträdelse av ABL, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen (29 kap. 1 § ABL). En revisor, lekmannarevisor eller särskild granskare är som huvudregel ersättningskyldig enligt samma grunder som för nyss nämnda kategorier (se 29 kap. 2 § ABL). En aktieägare ska ersätta skada som han eller hon uppsåtligen eller av grov oaktsamhet tillfogar bolaget, en aktieägare eller någon annan genom att medverka till överträdelse av denna lag, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen (29 kap. 3 § ABL).

Försäkringsrörelselagen

Enligt 11 kap. 51 § FRL gäller det som föreskrivs i 29 kap. 1–3 §§ ABL om skadeståndsansvar vid överträdelse av där angivna bestämmelser för försäkringsaktiebolag även vid överträdelse av bestämmelserna i FRL.

Skälen för förslaget: I likhet med vad som gäller på försäkringsområdet ska skadeståndsansvar gälla även vid överträdelser av den särskilda regleringen av tjänstepensionsrörelse. Detta ska framgå av en uttrycklig bestämmelse.

6.2.14 Straff och vite

Förslag: Utöver aktiebolagslagens bestämmelser om straff och vite ska – i likhet med vad som finns i regleringen för försäkringsaktiebolag – en straffbestämmelse avseende förbudet mot att lämna ut personuppgift till förmånstagare finnas i regleringen för tjänstepensionsaktiebolag.

Finansinspektionen ska ha möjlighet att förena förelägganden eller förbud med vite.

Bakgrund

Aktiebolagslagen

Bestämmelser om straff och vite finns i 30 kap. ABL.

Försäkringsrörelselagen

Enligt 4 kap. 15 § FRL döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot förbudet att lämna ut personuppgift till förmånstagare till böter eller fängelse i högst ett år. I 16 kap. 25 § FRL anges att Finansinspektionen kan förena ett föreläggande eller förbud med vite.

Skälen för förslaget: Enligt uttalanden i lagförarbeten bör kriminalisering som metod för att hindra överträdelser av olika normer i samhället användas med försiktighet (se prop. 1994/95:23 s. 52 f.). Det har också framhållits att kriminalisering inte är det enda och inte alltid det mest effektiva medlet för att motverka oönskade beteenden. Med hänsyn härtill har överträdelser av ABL:s bestämmelser straffsanktionerats endast i den utsträckning det saknas andra lämpliga sanktioner, såsom skadestånd eller vite (se prop. 2004/05:85 s. 494). Angivna ståndpunkter bör göra sig gällande även när frågor om straffansvar i lagstiftningen för tjänstepensionsaktiebolagen ska prövas.

I motiven till äldre sekretessbestämmelser på försäkringsområdet anfördes att det inte framstår som motiverat att brott mot tystnadsplikten, när det gäller den ofta integritetskänsliga information som försäkringsbolag hanterar, ska vara straffria. Vidare lyftes där fram att det är svårt att se någon grund för skadestånd annat än om brottet kan ses som ett angrepp på den berörda personens frid eller ära och innefattar en allvarlig kränkning. Det ansågs inte heller lätt att uppfatta hur Finansinspektionens tillsynsverksamhet skulle kunna skydda enskilda mot att information lämnas i strid med bestämmelsen om tystnadsplikt (se prop. 2005/06:64 s. 171). Nämnda argument har ansetts tala för att även den nuvarande sekretessbestämmelsen, som uppställer förbud mot att lämna ut personuppgift till förmånstagare, ska vara straffsanktionerad. Bestämmelsen skyddar andra intressen än rent ekonomiska.

Enligt utredningen saknas det skäl att göra någon annan bedömning på tjänstepensionsområdet. I sammanhanget bör även nämnas bestämmelsen i 4 kap. 16 § FRL om att uppgift om genetisk undersökning eller genetisk information som avser en enskild

person inte får obehörigen röjas (se avsnitt 6.2.3). Den som uppsåtligt bryter mot den bestämmelsen kan dömas för brott mot tystnadsplikt enligt 20 kap. 3 § brottsbalken till böter eller fängelse i högst ett år. Den som begår gärningen av oaktsamhet kan dömas till böter. I ringa fall ska inte dömas till ansvar.

På motsvarande sätt som gäller för försäkringsföretag och kreditinstitut (se 16 kap. FRL och 15 kap. lagen om bank- och finansieringsrörelse som behandlar ingripanden) bör Finansinspektionen även när det gäller tjänstepensionsaktiebolagen kunna förelägga vite, om inspektionen meddelar föreläggande eller förbud enligt den nya tjänstepensionsrörelselagen.

6.2.15 Överklagande

Förslag: Utöver de överklagandebestämmelser som finns i aktiebolagslagen ska gälla att Finansinspektionens och Bolagsverkets beslut enligt den nya tjänstepensionsrörelselagen som huvudregel överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Bakgrund

Aktiebolagslagen

I 31 kap. ABL finns föreskrifter om överklagande av beslut som meddelats av Bolagsverket, länsstyrelsen, Skatteverket eller Finansinspektionen i ärenden enligt bestämmelser i ABL.

Försäkringsrörelselagen

Bestämmelser om överklagande av Finansinspektionens och Bolagsverket beslut enligt FRL finns i 17 kap. FRL.

Skälen för utredningens förslag: Det saknas skäl att inte låta ABL:s bestämmelser om överklagande bli fullt tillämpliga på tjänstepensionsaktiebolag på samma sätt som gäller för försäkrings- och bankaktiebolag. Det saknas också anledning att i andra avseenden avvika från vad som gäller om överklagande på försäkringsområdet.

6.2.16 Aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning

Förslag: Bestämmelserna i aktiebolagslagen om aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning görs inte tillämpliga på tjänstepensionsaktiebolag.

Bakgrund

Aktiebolagslagen

Ett privat aktiebolag kan enligt ABL vara ett aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning. Reglerna om aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning i 32 kap. ABL innebär att vinstutdelning i sådana bolag under ett räkenskapsår inte får överstiga ett belopp motsvarande räntan – beräknad som statslåneräntan med tillägg av en procentenhet – på det kapital som aktieägare har tillskjutit till bolaget som betalning för aktier. Vid bolagets likvidation ska, efter det att alla bolagets kända skulder har betalats, aktieägarna tilldelas ett belopp som motsvarar det kapital som har tillskjutits till bolaget som betalning för aktier jämte den vinstutdelning som får ske. Vad som därefter återstår ska tillfalla det eller de andra aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning som det likviderade bolaget har angivit i sin bolagsordning eller Allmänna arvsfonden. Reglerna har tillkommit för att skapa en särskild aktiebolagsform som ansetts lämplig för offentlig verksamhet som drivs i privat regi, främst på hälso- och sjukvårdsområdet.

Försäkringsrörelselagen

I 11 kap. 1 § tredje stycket FRL stadgas att bestämmelserna i 32 kap. ABL om aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning inte gäller för försäkringsaktiebolag. Anledningen till detta är de särskilda reglerna om vinstutdelning för livförsäkringsaktiebolag och att reglerna i 32 kap. ABL kan antas vara av liten betydelse för både liv- och skadeförsäkringsaktiebolag (se prop. 2009/10:246 s. 278 f.).

Skälen för förslaget: Motsvarande bör gälla för tjänstepensionsaktiebolag. Även för dessa bolag föreslås särskilda regler för vinstutdelning, vilket innebär att ABL:s regler om särskild vinstutdelningsbegränsning endast får en försumbar betydelse.

6.2.17 Europabolag

Förslag: Lagen om europabolag ska gälla för europabolag med säte i Sverige som driver tjänstepensionsrörelse, om inte annat är särskilt föreskrivet i den lagen.

Bakgrund: Europabolag – som är en europeisk associationsform för gränsöverskridande samverkan i aktiebolagsform – regleras av bestämmelserna i rådets förordning (EG) nr 2157/2001 av den 8 oktober 2001 om stadga för europabolag, SE-förordningen. SE-förordningen innehåller bestämmelser om bl.a. hur ett europabolag ska bildas och hur det ska vara organiserat. På flera punkter överlåter dock förordningen den närmare regleringen till medlemsstaterna. Enligt artikel 9.1 i förordningen ska europabolag med säte i Sverige omfattas av samma regler som svenska publika aktiebolag, om inte annat följer av SE-förordningen eller annan unionsrätt, samt av kompletterade svenska regler som specifikt avser europabolag. De svenska regler som kompletterar SE-förordningen har i första hand tagits in i lagen (2004:575) om europabolag. Där framgår att Bolagsverket ska föra ett särskilt register över europabolag med säte i Sverige. Vidare finns bestämmelser om europabolag som tillämpar s.k. dualistisk organisationsstruktur samt bestämmelser om vad som ska gälla om ett europabolag vill flytta sitt säte från Sverige till en annan medlemsstat.

Av artikel 9.3 i SE-förordningen framgår vidare att om det finns särskilda bestämmelser i nationell lagstiftning för den typ av verksamhet som ett europabolag driver, ska dessa bestämmelser gälla fullt ut för europabolaget. Förordningen förutsätter alltså att de särskilda associationsrättsliga och näringsrättsliga regler som gäller för tjänstepensionsaktiebolag tillämpas även på europabolag.

I konsekvens härmed ska bestämmelserna i tjänstepensionsrörelselagen om publika tjänstepensionsaktiebolag gälla för europabolag som har beviljats koncession att driva tjänstepensionsrörelse, när det gäller frågor som inte regleras i SE-förordningen.

Skälen för förslaget: Lagen om europabolag föreslås bli direkt tillämplig på europabolag hemmahörande i Sverige som har tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse. De särbestämmelser beträffande försäkringsrörelse som ansågs nödvändiga vid

införandet av lagen om europabolag 2004 och som därefter i mindre mån ändrats ska ha sin motsvarighet på tjänstepensionsområdet. (Om motiven till de bestämmelserna, se prop. 2003/04:112 s. 60 ff. och 93 ff. samt prop. 2005/06:150 s. 218 f.).

7 Ömsesidiga tjänstepensionsbolag

7.1 Ömsesidiga tjänstepensionsbolag ska utgöra en egen associationsform

Förslag: Ömsesidiga tjänstepensionsbolag ska utgöra en egen associationsform. Allmänna associationsrättsliga regler ska – i likhet med vad som gäller för ömsesidiga försäkringsbolag – inte uttryckas som självständiga bestämmelser i den nya lagen. I stället ska en lagstruktur som bygger på hänvisningsteknik användas. I likhet med vad som gäller för ömsesidiga försäkringsbolag ska lagen om ekonomiska föreningar utgöra det allmänna associationsrättsliga regelverk till vilket hänvisningar görs.

Bakgrund: Förslagen i detta avsnitt har baserats på lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar (FL) i dess senaste lydelse.

När FL infördes var avsikten att få till stånd en modernisering och förenkling i förhållande till den tidigare lagen. Lagen är uppbyggd efter förebild i 1975 års aktiebolagslag. Bland nyheterna när FL infördes kan nämnas regler om fusion mellan en moderförening och ett dotteraktiebolag. Lagen har ändrats vid ett flertal tillfällen. Lagändringar har gjorts bl.a. i syfte att stärka de kooperativa företagens ställning och ge dem likvärdiga verksamhetsbetingelser med andra företag (se prop. 1996/97:163, prop. 1999/2000:88, prop. 2005/06:84 och prop. 2006/07:112). I samband med införandet av bestämmelser om gränsöverskridande fusioner i FL moderniserades även bestämmelserna om nationella fusioner (se prop. 2007/08:15 s. 71 ff.).

I ett betänkande har föreslagits en ny lag som ersätter FL (se SOU 2010:90; En ny lag om ekonomiska föreningar). Lagförslaget har i huvudsak samma systematik som 2005 års aktiebolagslag, som även har tjänat som förebild i vissa materiella hänseenden.

Förslaget bereds inom Regeringskansliet. Tiden för ett ikraftträdande av en ny FL är osäker. De huvudsakliga förslagen i betänkandet återges kort i avsnitt 8.3.1.

Skälen för förslaget: I den nya tjänstepensionsrörelselagen ska, som framgår av avsnitt 5.8, en lagstruktur väljas som främjar en utveckling i takt med förändringarna i det allmänna associationsrättsliga regelverket. Vidare framgår att avvikelser kan motiveras bl.a. av företagsformens särart. En viktig uppgift är följaktligen att klargöra vad den ömsesidiga företagsformens särart består i.

Den ömsesidiga associationsformen på *försäkringsområdet* har genomgående utvecklats utifrån några mera universella grundsatser, som enligt utredningens bedömning gör sig lika gällande på tjänstepensionsområdet.

En sådan grundsats är att ett ömsesidigt bolag ägs gemensamt av försäkringstagarna som utgör sammanslutningen och att försäkringstagarna i egenskap av delägare har ett gemensamt intresse av att verksamheten drivs på ett sätt som är till fördel för dem. Målet är inte i första hand att generera vinst, men en strävan om vinstmaximering sammanfaller ofta med delägarnas gemensamma intresse. En följd av försäkringstagarnas dubbla roller i ett ömsesidigt bolag är att antalet delägare i bolaget kan variera över tiden utan att bolagsordningen ändras. Nya försäkringstagare blir delägare och när en försäkring upphör att gälla upphör försäkringstagaren att vara delägare. Var och en som uppfyller eventuella villkor i bolagsordningen kan bli försäkringstagare och därmed delägare.

Självfinansiering är en annan viktig grundsats för ömsesidig verksamhet. Det har ansetts att ett ömsesidigt bolag bör vara i princip oberoende av utomstående intressenter. Denna grundsats innebär att behovet av riskkapital i första hand ska tillgodoses genom inbetalning av premier/avgifter och fondering av överskottsmedel. Främmande kapital kan i form av garantikapital tillskjutas såväl vid bolagets bildande som under rörelsens gång, men detta kapital ska betalas tillbaka när det inte längre behövs för att rörelsen ska kunna drivas ändamålsenligt och en återbetalning är förenlig med bestämmelserna om. Det inflytande genom rösträtt på bolagsstämman som garanter kan ha i ett ömsesidigt försäkringsbolag är alltså tänkt att vara mera kortvarigt.

Delägarnas inflytande i ett ömsesidigt bolag kommer normalt till uttryck i en rätt att rösta på bolagsstämman. Det faktiska inflytandet kan emellertid inskränkas genom bestämmelser i bolagsordningen om särskilt utsedda delegerade.

Nu angivna principer har tidigare ansetts i stort svara mot de grundsatser som gäller för *ekonomiska föreningar* och de ömsesidiga försäkringsbolagen har följaktligen ansetts till såväl form som syfte ha likheter med sådana föreningar. Det har därför ansetts vara motiverat att i systematiskt hänseende räkna in de ömsesidiga försäkringsbolagen bland de kooperativa föreningarna.

Det finns emellertid också skillnader mellan de ömsesidiga försäkringsbolagen och de ekonomiska föreningarna som bör lyftas fram. En viktig skillnad är förhållandet att det i en ekonomisk förening finns en andelsrätt i tillgångsmassan för varje medlem, medan tillgångarna i ett ömsesidigt försäkringsbolag ägs av försäkringstagarna som kollektiv. Vidare kan framhållas den olikheten att personligt ansvar inte kan förekomma i en ekonomisk förening. Delägarkretsens möjliga sammansättning¹ gör också att ömsesidiga försäkringsbolag inte direkt kan omfattas av definitionen av en ekonomisk förening som finns i 1 kap. 1 § FL.

Enligt utredningens bedömning finns det ett uppenbart behov av en motsvarande ömsesidig associationsform även på tjänstepensionsområdet, dvs. en företagsform där tjänstepensionstecknarna – och de tjänstepensionsberättigade – blir delägare genom att de ingår ett tjänstepensionsavtal. Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag kan, i likhet med ett ömsesidigt försäkringsbolag, allmänt beskrivas som en frivillig och öppen sammanslutning för fysiska eller juridiska personer med det huvudsakliga syftet att tillgodose dessa personers behov av tjänstepensionstryggande. De ömsesidiga tjänstepensionsbolagen kommer att likna den ideella föreningen i så motto att de kommer att sakna andelsägare och att de kommer att ha till syfte att främja gemensamma intressen. För de ömsesidiga tjänstepensionsbolagen kommer dock detta främjande – i likhet med ekonomiska föreningar – att ske genom drivande av ekonomisk verksamhet.

Den genomgripande systematiska förändring av *försäkringsrörelselagstiftningen* som trädde i kraft den 1 april 2011 innebar att de ömsesidiga försäkringsbolagen även fortsättningsvis skulle utgöra en egen associationsrättslig företagsform, reglerad inom ramen för FRL. Grunden för detta ställningstagande har återgetts ovan. Lagtekniskt valdes en kombination av särregler i FRL och hänvisningar till allmänna associationsrättsliga regler i FL.²

¹ Valmöjligheten att i bolagsordningen föreskriva att försäkrade kan vara delägare.

² Se prop. 2009/10:246 s. 281–285.

Utredningen anser att dessa bedömningar bör vara styrande även för regleringen på *tjänstepensionsområdet*. De ömsesidiga tjänstepensionsbolagen bör således lagtekniskt regleras i tjänstepensionsrörelselagen på samma sätt som de ömsesidiga försäkringsbolagen regleras i FRL, dvs. med en kombination av särregler och hänvisningar till FL. Målet är att skapa ett modernt associationsrättsligt regelverk för de ömsesidiga tjänstepensionsbolagen som är funktionellt och tydligt.

7.2 Särskilda associationsrättsliga regler för ömsesidiga tjänstepensionsbolag

I avsnittet analyseras och redovisas behovet av associationsrättsliga särregler utifrån kapitelindelningen i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar (FL). Varje delavsnitt inleds med en kortfattad beskrivning av bestämmelserna i ett eller flera kapitel i FL åtföljt av förekommande motsvarande regler i försäkringsrörelselagen (2010:243), FRL. Därefter följer utredningens bedömningar och förslag när det gäller behovet av motsvarande särreglering på tjänstepensionsområdet. Vissa särregler föreslås ska gälla utöver eller i stället för bestämmelserna i FL.

När FRL innehåller en helt självständig reglering, t.ex. om bildandet av ett ömsesidigt försäkringsbolag, blir utgångspunkten en analys av de eventuella förändringar som föreslås jämfört med den regleringen.

7.2.1 Inledande bestämmelser

Förslag: De särskilda bestämmelserna för ömsesidiga försäkringsbolag i försäkringsrörelselagen om bl.a. delägarkretsen, ansvaret för ett ömsesidigt försäkringsbolags förpliktelser och s.k. oäkta koncerner, ska ha sin sakliga motsvarighet i regleringen av de ömsesidiga tjänstepensionsbolagen.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

I 1 kap. FL finns vissa inledande bestämmelser för ekonomiska föreningar. Där ges till en början en definition av ekonomisk förening, dvs. en förening som har till ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom ekonomisk verksamhet i vilken medlemmarna deltar på vissa där preciserade sätt (1 §). I den inledande paragrafen stadgas också hur den ekonomiska föreningens verksamhet får bedrivas. Där sägs även att det för en ekonomisk förening är utmärkande att den uppfyller särskilda villkor i fråga om rätten till medlemskap, rösträtt och överskottsutdelning. Vidare framgår att en ekonomisk förening ska registreras och att medlemmarna inte är personligen ansvariga för föreningens förpliktelser (2 och 3 §§). Kapitlet innehåller vidare bestämmelser om vissa begrepp, bl.a. moderförening, dotterföretag och koncern (4 §).

Försäkringsrörelselagen

Inledande associationsrättsliga bestämmelser för ömsesidiga försäkringsbolag finns i 12 kap. 1–5 §§ FRL. För ömsesidiga försäkringsbolag anges som huvudregel i 2 § första stycket att delägarna inte har något personligt betalningsansvar för bolagets förpliktelser. Däremot ges genom 2 § andra, tredje och fjärde styckena och 11 § första stycket 9 en möjlighet att i bolagsordningen för ett skadeförsäkringsbolag föreskriva att en delägare ska täcka skulder, avsättningar eller förluster i direkt skadeförsäkringsrörelse genom att göra kapitaltillskott till bolaget (uttaxering). Denna möjlighet gäller bara för skadeförsäkring som inte har tecknats av en konsument eller av ett dödsbo för enskilt eller i huvudsak enskilt ändamål.

Skälen för förslaget: Som framgått är utgångspunkten att ömsesidiga tjänstepensionsbolag ska utgöra en egen associationsform. Utredningen ser inte heller några skäl till att ändra i de grundläggande associationsrättsliga bestämmelserna om vad som kännetecknar ett ömsesidigt bolag. Det innebär att det, i likhet med vad som gäller för ömsesidiga försäkringsbolag, inte är aktuellt att tillämpa flertalet av de regler som finns i 1 kap. FL. De särskilda associationsrättsliga regler som bör gälla *i stället för* eller *utöver* FL diskuteras närmare nedan.

Delägare och deras ekonomiska insatser

Delägarskapet i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag skiljer sig markant från ett ägande i ett tjänstepensionsaktiebolag, men även från ett medlemskap i en ekonomisk förening. En ägare i ett tjänstepensionsaktiebolag träder in och ur bolaget genom aktietransaktioner. En medlem i en förening har rätt att säga upp sig till utträde och kan även uteslutas. Delägarskapet i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag ska vara en direkt följd av att ett tjänstepensionsavtal har ingåtts med bolaget, jfr motsvarande reglering för ömsesidiga försäkringsbolag i 12 kap. 1 § FRL. Av detta följer även att upphörandet av delägarskapet är knutet till att tjänstepensionsavtalet upphör.³

Utöver skyldigheten för en tjänstepensionstecknare att betala premier (avgifter)⁴ för tjänstepensionsförmånen ska det inte finnas någon lagreglerad skyldighet för delägarna i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag att betala medlemsinsatser, vilket är obligatoriskt i en ekonomisk förening. Det bör dock finnas en möjlighet för ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag att ha bestämmelser i bolagsordningen som under vissa förutsättningar möjliggör såväl s.k. uttaxering som nedsättning av förmånerna, se även nedan och avsnitt 7.2.2.

Det bör inte finnas några individualiserade ekonomiska rättigheter för delägare i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag som det finns för exempelvis medlemmar i en ekonomisk förening. Tjänstepensionstecknarna i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag har snarast en ideell andel i bolaget, vilken manifesteras först vid en likvidation genom att överskottet i bolaget då ska fördelas på tjänstepensionstecknarna – om inte annat föreskrivits i bolagsordningen. Inom tjänstepension bör vidare – i likhet med vad som gäller vid försäkring – delägarna få del av eventuellt överskott i samband med utbetalningar av förmåner, såvida inte annat föreskrivits i bolagsordningen. Sådan ”återbäring⁵” kan dock inte jämföras med den rätt till återbetalning av insatser som gäller vid avgång från en ekonomisk förening, där sådan utbetalning ska ske närhelst en medlem önskar lämna föreningen. Även om de båda associations-

³ De civilrättsliga bestämmelserna kring ett tjänstepensionsavtal, bl.a. bestämmelser om när ett avtal ska anses vara slutet och när ett avtal upphör att gälla, behandlas i avsnitt 13.

⁴ Jfr artikel 9.1 e i tjänstepensionsdirektivet.

⁵ Återbäring i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag förutsätts kunna vara av mer traditionellt slag, t.ex. genom användning av den s.k. retrospektivreservmetoden, men kan också ges i form av t.ex. återbetalningar av premier, premierabatter eller värdesäkring.

formerna – dvs. ekonomisk förening och ömsesidigt bolag – bygger på självfinansiering är skillnaderna mellan de båda formerna i denna del principiella.

På tjänstepensionsområdet ska delägarna även – via bestämmelser i bolagsordningen – kunna åläggas att göra kapitaltillskott till det ömsesidiga tjänstepensionsbolaget i form av uttaxering eller kunna tvingas acceptera nedsättning av förmånerna (se närmare i avsnittet om ansvar för delägare nedan).

Delägarkretsen

Enligt 12 kap. 1 § andra stycket FRL finns en möjlighet att utvidga delägarkretsen i ömsesidiga försäkringsbolag till att omfatta försäkrade. Möjligheten infördes år 2000. I förarbetena konstaterades att i vissa ömsesidiga försäkringsbolag var – utöver arbetsgivaren i egenskap av försäkringstagare – även arbetstagare i egenskap av försäkrade delägare när försäkringarna grundades på kollektivavtal. Ett sådant delägarskap ansågs viktigt i de s.k. avtalsbolagen, vilka är uppbyggda på en likadelning av makten mellan arbetsgivare och arbetstagare (se prop. 1998/99:87 s. 322 f.). Det konstaterades vidare att en sådan lösning ger möjlighet till likabehandling vid fördelning av överskott t.ex. i samband med likvidation. I samband med associationsrättsreformen uttalade regeringen⁶ att det inte kan anses strida mot den ömsesidiga associationsformen som sådan att tillåta försäkrade att vara delägare i bolag med stark arbetsrättslig anknytning. En sådan lösning ansågs vara väl förenlig med bärande tankar bakom ömsesidigheten och bör därför ha sin motsvarighet i den nya lagen om tjänstepensionsrörelse.

Ansvar för delägare

Historiskt har det varit karakteristiskt för ett ömsesidigt *försäkringsbolag* att det drivs med delägarnas ömsesidiga ansvarighet som grund. Mot denna bakgrund har det i äldre rätt funnits tvingande lagbestämmelser om *nedsättning* av ömsesidiga bolags ansvarighet mot försäkringstagare vid förluster i *livförsäkringsrörelsen*, och tvingande lagbestämmelser om *uttaxering* från försäkringstagarna

⁶ Se prop. 2009/10:246 s. 287.

vid förluster i *skadeförsäkringsrörelse*. Dessa uttryck för delägarnas ömsesidiga ansvarighet i ömsesidiga försäkringsbolag utmönstrades – i allt väsentligt – i samband med den s.k. näringsrättsliga reformen i slutet av 1990-talet.⁷ Motiven för slopandet av dessa regler var bl.a. en strävan att främja en tydligare gränsdragning mellan förpliktelser på grund av försäkringsavtal och medel som tjänar som rörelsens riskkapital samt att reglerna för ömsesidiga försäkringsbolag skulle närma sig de regler som gäller för andra associationsformer.

En av utgångspunkterna för den nya regleringen på *tjänstepensionsområdet* är att det finns ett behov av flexibilitet för parterna (arbetsgivare och arbetstagare) när det gäller utbudet av associationsrättsliga lösningar inom ramen för tjänstepensionstryggandet. Mot denna bakgrund framstår det som självklart att parterna (dvs. arbetsgivare och arbetstagare) ska ha tillgång till en ömsesidig bolagsform där det är *möjligt* att vid förluster använda sig av såväl uttaxering som nedsättning av förmåner. Mot samma bakgrund framstår det som lika självklart att det inte ska ställas *tvingande lagkrav* på uttaxering eller nedsättning, dvs. någon form av obligatorisk skyldighet för t.ex. arbetsgivaren att göra kapitaltillskott eller för arbetstagaren att acceptera nedsättning av förmåner.⁸ Det får ytterst anses åligga arbetsgivare och arbetstagare att komma överens om hur man vill använda eventuell fondering i fördelningen av ansvar och risk i olika typer av tjänstepensionslösningar. Enligt utredningens bedömning bör uttaxering och nedsättning alltså betraktas som tillgängliga alternativ för parterna när de ska träffa överenskommelser om tjänstepensionsförmåner och dess tryggande. Uttaxering och nedsättning ska dock endast vara möjlig vid förlust som inte kan täckas på annat sätt⁹, och endast om

⁷ För en beskrivning av äldre rätt, och bakgrunden till de nu gällande bestämmelserna hänvisas till prop. 1998/99:87 s. 287–296. I samband med den näringsrättsliga reformen infördes dock en möjlighet för ömsesidiga *skadeförsäkringsbolag* att – med vissa särskilda begränsningar – i sin *bolagsordning* ha bestämmelser om bristtäckningsansvar för delägarna.

⁸ Jfr dock artikel 9.1 e i tjänstepensionsdirektivet om arbetsgivarens skyldighet att regelbundet finansiera åtagandena, om arbetsgivaren garanterar förmånerna. Vid användande av tjänstepensionsföretag som tryggsform fullgörs arbetsgivarens skyldighet att finansiera åtagandena genom premie/avgiftsbetalningen enligt förmånsavtalet mellan arbetsgivaren och tjänstepensionsföretaget (oavsett om betalningen avser en premiebestämd eller förmånsbestämd lösning). Nyss nämna åtagande ska inte sammanblandas med arbetsgivarens åtagande/garanti för hela pensionsutfästelsen enligt den bakomliggande överenskommelsen mellan arbetsgivaren/arbetsgivarorganisationen och arbetstagaren/arbetstagarorganisationen.

⁹ T.ex. genom ianspråktagande av konsolideringsfonden eller andra liknande förlustabsorberande poster i balansräkningen.

delägarna i förväg har kommit överens om denna form av subsidiär förlusttäckning, dvs. genom bestämmelser i bolagsordningen.

Att i ömsesidiga tjänstepensionsbolag – vars verksamhet är begränsad till tjänstepensionsrörelse – kunna kräva in ytterligare kapital (uttaxering) från delägarna, dvs. tjänstepensionstecknarna (arbetsgivarna) och i vissa fall även från de tjänstepensionsberättigade (arbetstagarna), eller kunna besluta om en tillfällig – eller permanent – sänkning av förmånerna enligt tjänstepensionsavtalet ligger helt i linje med principen om självfinansiering och principen om att det ömsesidiga bolaget drivs i delägarnas intresse.

Här ska även noteras att möjligheterna att skaffa nytt kapital i ömsesidiga tjänstepensionsbolag är mer begränsade än i tjänstepensionsaktiebolag, vilket i sig är ett skäl för att tillåta uttaxering och nedsättning i ömsesidiga tjänstepensionsbolag. Ett ytterligare skäl för att tillåta bestämmelser om uttaxering eller nedsättning är att det torde underlätta nybildning av ömsesidiga tjänstepensionsbolag, eftersom en möjlighet till uttaxering eller nedsättning enligt bolagsordningen i vart fall till någon del minskar behovet av initialt förlustbärande kapital.

En särskild fråga i detta sammanhang är hur en eventuell uttaxeringsrätt/nedsättningsrätt ska behandlas i solvensregleringen (se avsnitt 5.3.4, 5.6.2 och 12.2.1).

Gemensam ledning

För de *ömsesidiga försäkringsbolagen* finns det i 12 kap. 5 § FRL ett bemyndigande för regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, att föreskriva att bestämmelserna om koncerner i FRL, eller föreskrifter som meddelats med stöd av FRL och i FL, ska gälla helt eller delvis för en grupp av företag som inte utgör en koncern i FL:s mening, men som har en gemensam eller i huvudsak gemensam ledning (s.k. oäkta koncerner). Bestämmelsen tillkom 1982 och avsåg det då förekommande långtgående samarbetet mellan ömsesidiga försäkringsbolag, vilket tog sig uttryck i en gemensam administration och företagsledning samt nästan identiska styrelser. Inte något av bolagen kunde sägas ha ett bestämmande inflytande över de andra eller ha någon del i deras resultat. Eftersom bolagen ingick i samma företagsgrupp borde bestämmelserna om koncernerna efter särskilt förordnande få gälla (se prop. 1981/82:180 s. 142 f.). Den nu gällande regeln innebär att

Finansinspektionen genom föreskrifter kan göra bestämmelsen om koncerner tillämpliga på sådana företagsgrupper som inte uppfyller koncerndefinitionen i FL, men där de ingående bolagen har en gemensam eller i huvudsak gemensam ledning (se 7 kap. 4 § försäkringsrörelseförordningen [2011:257]).

Samma förhållanden kan komma att bli aktuella på *tjänstepensionsområdet* och ett motsvarande bemyndigande bör därför införas i tjänstepensionsrörelselagen.

Vissa särbegrepp

När det gäller behovet på tjänstepensionsområdet av vissa särbegrepp med anknytning till ägarprövning och tillsyn över grupper som finns på försäkringsområdet hänvisas till vad som anförts i fråga om tjänstepensionsaktiebolag i avsnitt 6.2.1.

7.2.2 Bildandet av ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag

Förslag: Reglerna om hur ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag bildas ska utformas efter mönster från vad som gäller för bildandet av ett ömsesidigt försäkringsbolag. Det innebär bl.a. att tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse ska finnas innan bolaget bildas och att ett ömsesidigt bolag inte får bildas utan garantikapital.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

Bestämmelser om bildande av ekonomiska föreningar finns i 2 kap. FL. De innebär att en ekonomisk förening måste ha minst tre medlemmar. Medlemmarna ska anta stadgar samt välja styrelse och revisorer (1 §). Vidare anges vad stadgarna ska innehålla (2 §), inom vilken tid föreningen ska anmälas för registrering och konsekvenser av att registrering inte sker (3 §) samt vilka åtgärder som kan vidtas innan föreningen är registrerad (4 §).

Försäkringsrörelselagen

Bestämmelserna om bildande och registrering av ett ömsesidigt försäkringsbolag finns i 12 kap. 6–22 §§ FRL. Bestämmelserna motsvarar i princip de som gäller för bildandet av försäkringsaktiebolag med den skillnaden att stiftarna i bolagsordningen ska bestämma att ett visst antal försäkringar till minst ett visst sammanlagt belopp ska vara tecknade innan bolaget får anses bildat. Hänsyn ska då tas till arten av den planerade rörelsen och till garantikapitalets, dvs. startkapitalets, storlek. Teckning av försäkringar ska ske på en efter koncessionen upprättad stiftelseurkund eller på en teckningslista. Beslut om bolagets bildande ska därefter ske på en konstituerande stämma, till vilken de som har tecknat försäkringar och eventuella röstberättigade garanter ska kallas. Kallelse behöver inte ske om alla försäkringar tecknas vid stämman och alla de som har tecknat försäkringar samt eventuella röstberättigade garanter är ense. Om inte så många försäkringar tecknats som angetts i bolagsordningen faller frågan om bolagets bildande. Bolaget är bildat om flertalet av de närvarande röstberättigade röstar för det. När det ömsesidiga försäkringsbolaget bildats ska styrelse och revisor väljas.

Enligt 2 kap. 17 § tredje stycket FRL ska ett ömsesidigt försäkringsbolag ansöka om tillstånd innan bolaget har bildats.

Reglerna om registrering av bolaget finns i 12 kap. 18–22 §§ FRL. Ett ömsesidigt försäkringsbolag ska anmälas för registrering senast sex månader efter beslutet om tillstånd att driva försäkringsrörelse (18 §). I 19 § läggs regler om verkan av att registrering inte sker fast och i 20–22 §§ stadgas vad som gäller beträffande rättshandlingar ingångna före bolagets registrering.

Skälen för förslaget

Reglerna om bildande av ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag

Det kan konstateras att de associationsrättsliga reglerna för bildande av *ömsesidiga försäkringsbolag* skiljer sig avsevärt från vad som gäller för *en ekonomisk förening*.

Med utgångspunkt från att ömsesidiga bolag även på *tjänstepensionsområdet* ska utgöra en egen associationsform bör de bestämmelser som avser bildandet av ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag i sin helhet regleras särskilt i den nya tjänstepensionsrörelselagen och inte enligt FL:s regler i detta avseende. Motsvarande regler

som för försäkringsbolagen bör således införas i den nya lagen. Vissa överväganden avseende dessa regler redovisas nedan. Det innebär bl.a. att ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag bildas av en eller flera stiftare, att dessa ska ansöka om tillstånd och upprätta bolagsordning. Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag ska ansöka om tillstånd innan bolaget har bildats.

Stiftare och stiftelseurkund

Ett *ömsesidigt försäkringsbolag* ska enligt 12 kap. 6 § första stycket FRL bildas av en eller flera stiftare. Med den bedömning som gjorts ovan, att tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse måste ges innan en konstituerande stämma tar ställning till bolagsbildningen, finns det behov av stiftare även i ett *ömsesidigt tjänstepensionsbolag*.

För *ömsesidiga försäkringsbolag* finns en möjlighet till undantag från den personkrets som kan vara stiftare. Detta är avsett framför allt för att möjliggöra undantag från gällande bosättningskrav.

Det finns inte anledning att ställa större krav på stiftare av *ömsesidiga tjänstepensionsbolag* än på stiftare av ömsesidiga försäkringsbolag, varför möjlighet till undantag från den personkrets som kan vara stiftare bör finnas även för ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

Krav på stiftelseurkund infördes för *försäkringsbolag* år 1995 som en del av genomförandet i svensk rätt för banker och försäkringsbolag av EU:s första, andra, tredje och tolfte bolagsdirektiv.

Nyss nämnda direktiv gäller inte för bolag som inte drivs i vinstsyfte (jfr artikel 58 i Romfördraget, nuvarande artikel 54 enligt Lissabonfördraget). Det kan därför i och för sig ifrågasättas om dessa direktiv ska tillämpas på *ömsesidiga tjänstepensionsbolag*. De som deltar i bildandet av ömsesidiga tjänstepensionsbolag är emellertid blivande tjänstepensionstecknare och eventuella garantier. För dessa personer måste en stiftelseurkund anses vara en betydelsefull informationskälla, och kravet på stiftelseurkund bör därför gälla även för ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

Garantikapital

Bestämmelserna i 12 kap. 9 och 10 §§ FRL om att ett ömsesidigt bolag inte får bildas utan garantikapital om det inte finns särskilda skäl, och om återbetalning av garantikapitalet bör ha sin motsvarighet på tjänstepensionsområdet. Se vidare avsnitt 7.2.7 om kapitalförsörjning i ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

Bolagsordningens innehåll

Bestämmelser om bolagsordningens innehåll för *ömsesidiga försäkringsbolag* finns i 12 kap. 11 § FRL. Ett ömsesidigt försäkringsbolag ska bl.a. ange föremålet för bolagets verksamhet och särskilt ange om verksamheten ska avse såväl direkt försäkring som mottagen återförsäkring och om bolaget ska driva försäkringsrörelse utanför EES. Vidare ska det anges den krets av försäkrade som i denna egenskap är delägare, om inte endast försäkringstagarna är delägare. När det gäller garantikapital ska bolagsordningen ange storleken på garantikapitalet, i vilken ordning garanterna ska betala in det tecknade garantikapitalet och om och i vilken ordning vinst ska delas ut till garantier och i vilken ordning garantikapitalet ska återbetalas. Det krävs också bestämmelser om hur rösträtten ska utövas och hur beslut ska fattas på bolagsstämman, varvid särskilt ska anges i vilken utsträckning rösträtt ska tillkomma garanterna.

Efter mönster från vad som föreslagits i fråga om tjänstepensionsaktiebolag, se 6.2.2, ska bolagsordningen i ett *ömsesidigt tjänstepensionsbolag* inte innehålla något om direkt respektive indirekt rörelse, men innehålla uppgift om huruvida bolaget avser bedriva verksamhet utanför EES. I de ömsesidiga tjänstepensionsbolagens bolagsordningar ska vidare – efter mönster från vad som gäller för de ömsesidiga försäkringsbolagen – anges den krets av tjänstepensionsberättigade som i denna egenskap är delägare, om inte endast tjänstepensionstecknarna är delägare. När det gäller garantikapital ska bolagsordningen – i likhet med vad som gäller för de ömsesidiga försäkringsbolagen – ange storleken på detta kapital, i vilken ordning garanterna ska betala in det tecknade garantikapitalet och om och i vilken ordning vinst ska delas ut till garantier och i vilken ordning garantikapitalet ska återbetalas. I bolagsordningarna för de ömsesidiga tjänstepensionsbolagen ska också finnas bestämmelser om hur rösträtten ska utövas och hur beslut ska

fattas på bolagsstämman, varvid särskilt ska anges i vilken utsträckning rösträtt ska tillkomma garanterna.

För *skadeförsäkringsbolag* gäller att om uttaxering ska kunna förekomma ska det anges för vilka försäkringar, i vilka situationer, intill vilket belopp och i vilken ordning uttaxering kan ske hos delägarna i skadeförsäkringsbolag samt hur uttaxeringen ska genomföras.

I avsnitt 7.2.1 har utredningen föreslagit att det i de *ömsesidiga tjänstepensionsbolagen* ska finnas en nedsättnings- och uttaxeringsrätt. Mot denna bakgrund ska de ömsesidiga tjänstepensionsbolag som väljer att ha en sådan rätt, ha en närmare reglering kring detta i bolagsordningen. Kravet på innehåll i bolagsordningen kan i allt väsentligt utformas efter mönster från vad som gäller för de ömsesidiga skadeförsäkringsbolagen.

I ett *ömsesidigt försäkringsbolags* bolagsordning ska anges antal och sammanlagt belopp av de försäkringar som ska vara tecknade innan bolaget kan anses bildat, och motsvarande bör gälla även för *ömsesidiga tjänstepensionsbolag*.

I bolagsordningen för ett *ömsesidigt försäkringsbolag* ska finnas de regler enligt vilka bolagsstämman får förfoga över bolagets vinst eller, i ett livförsäkringsbolag, på annat sätt täcka bolagets förlust samt hur tillgångarna ska fördelas mellan delägarna vid bolagets upplösning eftersom delägarna i ömsesidiga försäkringsbolag får del i tillgångarna vid upplösning (jfr även 12 kap. 77 § FRL). Motsvarande bör gälla för bolagsordningen i ett *ömsesidigt tjänstepensionsbolag*.

Ömsesidiga tjänstepensionsbolag ska, i likhet med vad som gäller för ömsesidiga försäkringsbolag, kunna ta upp förlagsinsatser, se vidare avsnitt 7.2.7. Om förlagsinsatser ska förekomma ska det i bolagsordningen anges vad som ska gälla för dessa.

Av lagtekniska skäl föreslås att innehållet i bolagsordningen för ömsesidiga försäkringsbolag regleras i sin helhet i den nya lagen, utan hänvisningar till motsvarande bestämmelser i FL.

Registrering

Reglerna om registrering av ett *ömsesidigt försäkringsbolag* bör i huvudsak ha sin motsvarighet i regleringen av ett *ömsesidigt tjänstepensionsbolag*.

Ett *ömsesidigt tjänstepensionsbolag* ska anmälas för registrering senast sex månader räknat från det att tillstånd har beviljats. Om det förflyter lång tid från tillståndet till registrering finns en risk att de förutsättningar som legat till grund för prövningen av tillståndsansökan förändras redan innan verksamheten startas.

Om anmälan för registrering inte skett inom rätt tid, eller om registreringsmyndigheten avskrivit anmälan om registrering eller vägrat registrering, ska frågan om ett ömsesidigt bolags bildande falla. Styrelseledamöterna ska i sådana fall svara solidariskt för gjorda inbetalningar jämte uppkommen avkastning med avdrag för kostnader för bildandet. Frågan om bildandet av bolaget ska även kunna falla tidigare, nämligen om det vid konstituerande stämma inte har tecknats tillräckligt många tjänstepensionsavtal eller garanti-kapitalet inte betalats in.

Även reglerna om rättsläget före registrering av ett ömsesidigt försäkringsbolag i 12 kap. 20–22 §§ FRL bör – med endast redaktionella ändringar – ha sin motsvarighet i regleringen för ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag.

7.2.3 Bolagets ledning

Förslag: Bestämmelserna i lagen om ekonomiska föreningar om föreningens ledning ska tillämpas av ömsesidiga tjänstepensionsbolag med vissa tillägg. Styrelsen ska utse en verkställande direktör och denne får inte vara ordförande i styrelsen. Vidare ska gälla krav på oberoende styrelseledamöter och bestämmelser om utvidgade jävsregler samt särskilda regler om ställföreträdares befogenhets- och behörighetsöverskridande.

En styrelseledamot behöver inte vara delägare i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag.

Bolagsstämmans ordförande ska innan styrelseval förrättas lämna uppgift till stämman om vilka uppdrag den som valet gäller innehar i andra företag.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

Bestämmelserna om föreningens ledning finns i 6 kap. FL. Styrelsen ska bestå av minst tre ledamöter vilka väljs av föreningsstämman, om det inte i stadgarna föreskrivs att en eller flera styrelseledamöter ska utses på annat sätt. Styrelseledamöterna ska vara medlemmar i föreningen om inte stadgarna tillåter annat. Vissa ställföreträdare för medlemmar kan vara styrelseledamöter utan att vara medlemmar och detsamma gäller för arbetstagarledamöter i styrelsen. Minst hälften av styrelseledamöterna måste vara bosatta inom EES, om inte regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer tillåter annat.

En av styrelseledamöterna ska vara ordförande, vilken väljs av styrelsen om inte annat föreskrivs i stadgarna eller har beslutats av stämman. Den verkställande direktören får inte vara ordförande. En styrelseledamot får inte handlägga frågor om avtal mellan honom eller henne och föreningen. En styrelseledamot får inte heller handlägga frågor om avtal mellan föreningen och en tredje man om styrelseledamoten har ett väsentligt intresse i frågan som kan vara stridande mot föreningens.

Styrelsen svarar för föreningens organisation och förvaltningen av föreningens angelägenheter och ska se till att organisationen beträffande bokföring och medelsförvaltning även innefattar en tillfredsställande kontroll. Den företräder föreningen och tecknar dess firma. Styrelsen ska utse en verkställande direktör om föreningen är av en viss storlek, men regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan medge undantag om det finns särskilda skäl.

Genom bestämmelser i stadgarna kan det även i andra fall finnas en skyldighet för styrelsen att utse en verkställande direktör. Den verkställande direktören ska ha hand om den löpande förvaltningen enligt de riktlinjer och anvisningar som styrelsen meddelar. Han eller hon får dessutom vidta sådana åtgärder som med hänsyn till omfattningen och arten av föreningens verksamhet är av osedvanlig beskaffenhet eller stor betydelse, om styrelsens beslut inte kan avvaktas utan väsentlig olägenhet för föreningens verksamhet. Styrelsen ska dock så snart som möjligt underrättas om sådana åtgärder. Den verkställande direktören ska sörja för att föreningens

bokföring fullgörs i överensstämmelse med lag och att medelsförvaltningen sköts på betryggande sätt.

Den verkställande direktören har alltid rätt att företräda föreningen och teckna dess firma beträffande de åtgärder som ankommer på honom eller henne. Styrelsen kan bemyndiga en styrelseledamot, den verkställande direktören eller någon annan att företräda föreningen och teckna dess firma, om inte stadgarna förbjuder det. Minst en av dem som bemyndigats att företräda föreningen och teckna dess firma ska vara bosatt inom EES, om inte regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer tillåter något annat. Om föreningen inte har någon ställföreträdare som är bosatt i Sverige ska styrelsen bemyndiga en person som är bosatt här att på föreningens vägnar ta emot delgivning.

Försäkringsrörelselagen

Bestämmelser om ledningen i ömsesidiga försäkringsbolag finns i 12 kap. 24–31 §§ FRL. I 24 § anges att bestämmelserna i 6 kap. FL gäller även för ömsesidiga försäkringsbolag, med de tillägg som följer av 25–31 §§. Särregleringen innebär att det för försäkringsbolagen inte gäller något krav på att styrelseledamöterna ska vara delägare i bolaget. Vidare ska mer än hälften av styrelseledamöterna i ett försäkringsbolag vara personer som varken är anställda i bolaget eller anställda eller styrelseledamöter i företag som ingår i samma koncern som bolaget eller i en företagsgrupp av motsvarande slag. Innan styrelseval ska bolagsstämmans ordförande lämna uppgift till stämman om vilka uppdrag den som valet gäller har i andra företag. Verkställande direktör ska alltid utses och den verkställande direktören får inte vara ordförande i styrelsen. Därutöver gäller särskilda bestämmelser kring jäv för styrelseledamöter och den verkställande direktören, vissa generella inskränkningar när det gäller beslut, rättshandlingar eller åtgärder till nackdel för garantier eller ersättningsberättigade som har rätt till en andel av de ackumulerade vinster som har uppstått i rörelsen, förbud för ställföreträdare att i vissa fall följa föreskrifter av föreningsorgan samt särskilda bestämmelser om ställföreträdarens överskridande av befogenhet eller behörighet.

I sammanhanget bör även nämnas att frågan om prövning av ledningen för ett ömsesidigt försäkringsbolag aktualiseras både vid tillståndsgivningen (se 2 kap. 4 § FRL) och som ett moment i Finansinspektionens tillsyn över verksamheten i dessa bolag (se 14 kap. 2 § andra stycket FRL).

Skälen för förslaget

Styrelsen i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag

Vid den reform år 2004 som syftade till *förstärkt skydd för försäkringstagare i livförsäkringsbolag* ändrades gällande bestämmelse om styrelsens sammansättning för ömsesidiga försäkringsbolag på samma sätt som för hybridbolag. Ändringen innebar att mer än hälften av styrelseledamöterna ska vara personer som varken är anställda i bolaget eller anställda eller styrelseledamöter i företag som ingår i samma koncern som bolaget eller i en företagsgrupp av motsvarande slag. Motiven för bestämmelsen är att säkerställa styrelsens oberoende i förhållande till anställda i ledande positioner i bolaget och i förhållande till styrelsen och anställda i andra bolag i samma företagsgrupp. Detta för att denna ska kunna fylla sin funktion som tillsynsorgan. En sådan funktion riskerar att försvagas om flertalet i styrelsen är anställda i försäkringsbolaget eller i företag som ingår i samma företagsgrupp som försäkringsbolaget. Vid reformen betonades att detta blir särskilt påtagligt i sådana försäkringsbolag som saknar ett starkt ägarintresse, dvs. ägare som har incitament och goda förutsättningar att övervaka bolagets skötsel eller där det finns en större risk för att intressekonflikter får genomslag på försäkringsbolagets styrning.¹⁰

Vid den associationsrättsliga reformen på försäkringsområdet som genomfördes 2011 gjordes motsvarande bedömning, dvs. att övervägande skäl talade för att den nu aktuella regeln om flertalet oberoende styrelseledamöter skulle föras över oförändrad till den nya FRL.¹¹

Utredningen anser att motiven för den aktuella särregeln gör sig lika gällande på *tjänstepensionsområdet*, och att mer än hälften av styrelseledamöterna i ett ömsesidigt tjänstepensionsföretag alltså ska vara personer som varken är anställda i bolaget eller anställda eller styrelseledamöter i företag som ingår i samma koncern som bolaget eller i en företagsgrupp av motsvarande slag.

Mot bakgrund av styrelsens betydelse föreslås också gälla – såsom för försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag – att styrelsens ordförande innan styrelseval hålls lämnar uppgift om vilka uppdrag den person valet avser har i andra företag.

¹⁰ Se prop. 2003/04:109 s. 35.

¹¹ Prop. 2009/10:246 s. 295.

Enligt 6 kap. 4 § andra stycket FL gäller för *ekonomiska föreningar* att styrelseledamöter ska vara medlemmar i föreningen, om inte stadgarna i särskilt angivna fall tillåter annat. I ett *ömsesidigt försäkringsbolag* gäller inte något krav på att en styrelseledamot måste vara delägare i bolaget (se 12 kap. 25 § första stycket FRL).

Att delta i ledningen av ett *ömsesidigt tjänstepensionsbolag* kräver särskilda kunskaper och erfarenheter, vilket motiverar krav på att personernas lämplighet prövas av Finansinspektionen.¹² Inspektionen ska även kunna ingripa mot ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag om en ledamot inte kan anses lämplig att delta i ledningen av bolaget. Det kan mot bakgrund av dessa krav på särskilda kunskaper och erfarenheter inte alltid vara möjligt att i kretsen av delägare eller delägares företrädare hitta personer som kan vara lämpliga som styrelseledamöter. Det talar för att även andra än delägare ska kunna utses till styrelseledamöter. Styrelsens kompetens i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag är så central för skyddet av tjänstepensionstecknare och tjänstepensionsberättigade att de utan begränsningar bör ges möjlighet att utse en lämplig styrelse. Några krav på att styrelseledamöterna ska vara delägare bör därför inte gälla i ömsesidiga tjänstepensionsbolag. Särregleringen behövs även om det i FL finns en möjlighet att vidga kretsen av styrelseledamöter genom särskilt angivna fall i bolagsordning.

Verkställande direktör

När det gäller *tjänstepensionsaktiebolag* har det föreslagits att verkställande direktör alltid ska utses och att denne inte ska få vara styrelseordförande. Särregleringen i förhållande till ABL har motiverats av det starka intresset av en sund och ansvarsfull styrning och kontroll i finansiella institut, samt fördelarna med en likartad reglering som på bank- och försäkringsområdena.

För *ömsesidiga tjänstepensionsbolag* gör sig samma starka intresse av en sund och ansvarsfull styrning och kontroll gällande som för tjänstepensionsaktiebolag. Det finns därför skäl att ställa samma krav på att en verkställande direktör alltid ska utses.

¹² Bestämmelser om s.k. ledningsprövning behandlas i avsnitt 9.X.

Ställföreträdarjäv

För *tjänstepensionsaktiebolag* har utredningen föreslagit den särregleringen när det gäller jäv att en styrelseledamot eller verkställande direktör inte får handlägga en fråga om avtal mellan bolaget och en juridisk person som styrelseledamoten eller den verkställande direktören ensam eller tillsammans med någon annan får företräda. En sådan särreglering – vars motiv behandlas i avsnitt 6.2.4 – ska gälla även för de *ömsesidiga tjänstepensionsbolagen*.

I likhet med vad som gäller på försäkringsområdet ska denna särreglering inte gälla för ömsesidiga tjänstepensionsbolag om det äger samtliga aktier i bolagets motpart och om motparten är ett annat bolag än ett icke-vinstutdelande tjänstepensionsaktiebolag, dvs. avtal mellan det ömsesidiga tjänstepensionsbolaget och dess helägda dotterbolag (under förutsättning att det inte är ett tjänstepensionsaktiebolag som inte får dela ut vinst).

Generalklausulens skyddskrets (Otillätna beslut)

Den generalklausul som gäller för *ömsesidiga försäkringsbolag* och som riktar sig till styrelsen och andra ställföreträdare är ett skydd för garantier och ersättningsberättigade som på grund av försäkringsavtal har rätt till en andel av de ackumulerade vinster som har uppstått i rörelsen (se 12 kap. 29 § FRL). Hänvisningarna till FL i den paragrafen innebär att delägarna i det ömsesidiga försäkringsbolaget omfattas av generalklausulens skyddskrets. Garanternas ställning i generalklausulen stärktes vid tillkomsten av 1982 års FRL. Bestämmelsen utformades med motsvarande bestämmelse i 1975 års aktiebolagslag som förebild, varvid aktieägare och garantier likställdes i detta sammanhang (se prop. 1981/82:180 s. 213). Skyddet för ersättningsberättigade infördes genom reformen år 2004 som syftade till förstärkt skydd för försäkringstagare i livförsäkringsbolag.¹³

Tjänstepensionstecknarna i ett *ömsesidigt tjänstepensionsbolag* bör givetvis omfattas av en motsvarande generalklausul i den nya tjänstepensionsrörelselagen. Ordningen med garantikapital ska finnas även i ömsesidiga tjänstepensionsbolag. Det finns därför skäl att införa regler om garanternas ställning i en motsvarande general-

¹³ Prop. 2003/04:109.

klausul i den nya lagen. En sådan bestämmelse bör även innehålla ett skydd för tjänstepensionsberättigade. Detta av samma skäl som ligger till grund för att försäkrade i en tjänstepensionsförsäkring som meddelats av ett ömsesidigt försäkringsbolag omfattas av generalklausulens skyddskrets (jfr prop. 2003/04:109).

Stämmans anvisningsrätt

Det kan tyckas naturligt att styrelsen i en *ekonomisk förening* ska följa stämmans anvisningar. Det finns dock undantag från denna beslutshierarki enligt FL. I 6 kap. 13 § andra stycket FL stadgas nämligen att en ställföreträdare inte får följa sådana föreskrifter av föreningsstämman eller annat föreningsorgan som inte är gällande därför att de står i strid med FL eller stadgarna. Enligt 12 kap. 30 § FRL får en ställföreträdare i ett *ömsesidigt försäkringsbolag* inte heller följa en föreskrift av ett föreningsorgan om föreskriften inte gäller för att den står i strid med FRL eller ÅRFL.

Den särreglering som gäller för ömsesidiga försäkringsbolag bör ha sin motsvarighet för *ömsesidiga tjänstepensionsbolag*. Ställföreträdare i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag ska alltså inte få följa föreskrifter av föreningsstämman eller annat föreningsorgan som inte är gällande därför att de står i strid med FL, stadgarna, tjänstepensionsrörelselagen eller lagen om årsredovisning i tjänstepensionsföretag.

Överskridande av behörighet eller befogenhet

Regleringen av befogenhetsöverskridande är till stora delar lika i FL och FRL, med det undantaget att ett *ömsesidigt försäkringsbolag*, trots motpartens onda tro, är bundet av befogenhetsöverskridande åtgärder från styrelsen eller verkställande direktören om överskridandet avsåg föremålsbestämmelsen eller andra föreskrifter i bolagsordningen eller föreskrifter som meddelats av ett annat bolagsorgan. När det gäller överskridande av bolagsordningens bestämmelser om verksamhetsföremålet har det för försäkringsbolagen ansetts rimligt att risken för att bolagets ställföreträdare handlar illojalt helt och hållet bärs av bolaget. Det har ansetts ligga i omsättningens intresse att tredje man kan ingå rättshandlingar med bolagets ställföreträdare utan att närmare behöva överväga om en

åtgärd ligger inom ramen för bolagets verksamhetsföremål eller inte (se prop. 1994/95:70 s. 152).

Den nu gällande bestämmelsen för ömsesidiga försäkringsbolag är väl avvägd för försäkringsverksamhet som avser tjänstepension som bedrivs i försäkringsbolag, och bör också gälla för *ömsesidiga tjänstepensionsföretag* som bedriver tjänstepensionsrörelse.

Styrelsens ansvar för riktlinjer m.m.

Ett *försäkringsföretag* ska bl.a. upprätta och följa försäkringstekniska riktlinjer, placeringsriktlinjer och riktlinjer för hantering av intressekonflikter. Styrelsen ska fastställa riktlinjerna och styrelsen ansvarar för att riktlinjerna följs och ska fortlöpande pröva om de behöver ändras.

I avsnitt 9 förslår utredningen att ett *tjänstepensionsföretag* ska upprätta riktlinjer för tekniska avsättningar, investeringsriktlinjer, riktlinjer för riskhantering och riktlinjer för hantering av intressekonflikter. I likhet med vad som gäller på försäkringsområdet ska riktlinjerna i ett tjänstepensionsföretag fastställas av styrelsen, som också ska ansvara för att riktlinjerna följs och fortlöpande ses över.

Aktuarie

I ett *försäkringsföretag* ska de försäkringstekniska utredningarna och beräkningarna utföras under överinseende av eller flera aktuarier med den insikt och erfarenhet i dessa frågor som fordras med hänsyn till omfattningen och arten av företagets verksamhet, se 5 kap. 14 § första stycket.

De utredningar och beräkningar som måste göras i ett *ömsesidigt tjänstepensionsbolag* är av samma art som de försäkringstekniska utredningarna och beräkningarna i ett ömsesidigt försäkringsbolag. Enligt artikel 9.1 d i tjänstepensionsdirektivet ska tjänstepensionsinstitut ha tekniska avsättningar som beräknas och bestyrks av aktuarie eller annan expert på området i enlighet med lag och aktuariella metoder. Enligt utredningens mening måste det därför krävas att även ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag har en eller flera aktuarier med relevant kompetens och yrkeserfarenhet (se avsnitt 9.2.4).

7.2.4 Bolagsstämma

Förslag: Bestämmelserna i lagen om ekonomiska föreningar om föreningsstämma ska gälla för ömsesidiga tjänstepensionsbolag, med följande särregler.

En särregel införs som möjliggör att garantier erhåller rösträtt vid bolagsstämman. För att ändra ett ömsesidigt tjänstepensionsbolags bolagsordning ska det vara tillräckligt med en majoritet om två tredjedelar av samtliga röstande. Vid ändringar som avser uttaxering eller nedsättning av förmån ska det finnas skyddsregler för delägare.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

Bestämmelserna om föreningsstämma finns i 7 kap. FL. Varje medlem har vid en föreningsstämma en röst, om inte annat anges i stadgarna. Föreningsstämmans befogenheter kan helt eller delvis överlämnas åt särskilt valda fullmäktige. Beslut om att ändra stadgarna fattas av stämman. Beslutet är giltigt om samtliga röstberättigade har enat sig om det. Annars är beslutet giltigt om det har fattats på två på varandra följande stämmor och beslutet på den senare av dessa stämmor har biträttats av minst två tredjedelar av de röstande. I vissa fall krävs dock en större majoritet. Stadgarna kan ställa ytterligare krav för ändring av stadgarna och i vissa fall krävs regeringens medgivande.

Försäkringsrörelselagen

Särbestämmelserna om bolagsstämman i ömsesidiga försäkringsbolag finns i 2 kap. 8 och 9 §§ samt 12 kap. 32–41 §§ FRL. För att ändra bolagsordningen i ett ömsesidigt försäkringsbolag är det tillräckligt att två tredjedelar av samtliga röstande har förenat sig om det. Beslut att ansöka om förlängning av ett tillstånd ska fattas av bolagsstämman. Bolagsordningsändringar i ömsesidiga försäkringsbolag kräver Finansinspektionens godkännande. Vid sidan av delägare kan även garantier ges beslutanderätt på bolagsstämman om det framgår av bolagsordningen. I bolagsordningen får det

bestämmas att stämmans befogenheter ska helt eller delvis utövas av särskilt valda fullmäktige. Minst hälften av fullmäktige ska utses av delägarna eller av organisationer som kan anses företräda delägarnas intressen.

Skälen för förslaget

Rösträtt för delägare

Varje medlem i en *ekonomisk förening* har en röst, om inte annat anges i stadgarna (7 kap. 1 § FL). Principen en medlem – en röst har ansetts uttrycka ett demokratiskt synsätt som har grundläggande betydelse för den ekonomiska föreningsrörelsen, men det har ändå getts frihet att i stadgarna göra avsteg från denna huvudregel (se prop. 1986/87:7 s. 64 f.). För en ekonomisk förening är det enligt 1 kap. 1 § femte stycket FL utmärkande att den uppfyller särskilda villkor i fråga om bl.a. rösträtt. För ett *ömsesidigt försäkringsbolag* gäller att varje delägare har en röst, om inte annat anges i bolagsordningen.

Det finns inte skäl att ha någon annan ordning för *ömsesidiga tjänstepensionsbolag*.

Rösträtt för garanter

I *ömsesidiga försäkringsbolag* kan garanter ges rösträtt på bolagsstämman (12 kap. 33 § FRL). Det ska då enligt 12 kap. 11 § FRL anges i bolagsordningen. Garanter får utöva sin rösträtt genom ombud och kan även ha biträde vid stämman.

Garanters möjlighet till inflytande bör finnas även i *ömsesidiga tjänstepensionsbolag*.

Biträde och ombud

En medlem i en *ekonomisk förening* kan utöva sin rätt vid föreningsstämman personligen eller av den som är medlemmens ställföreträdare enligt lag eller genom ombud med skriftlig dagtecknad fullmakt (se 7 kap. 2 § första stycket FL). Det är dock endast medlemmens make eller sambo eller en annan medlem som får vara ombud, om inte annat anges i stadgarna. En medlem som är juri-

disk person får företrädas av ombud som inte är medlem, om inte annat anges i stadgarna. En medlem kan vid föreningsstämman medföra ett biträde. Det är bara medlemmens make eller sambo eller annan medlem som kan vara biträde, om inte annat anges i stadgarna (se 7 kap. 2 § andra och tredje stycket FL).

De begränsningar som finns i FL i fråga om vem som kan vara ombud eller biträde har ansetts onödiga att införa för *försäkringsbolag* där det framstår som mer naturligt att uppdrag som ombud eller biträde föränleds av särskilda sakkunskaper.

De begränsningar som finns i FL i fråga om vem som kan vara ombud eller biträde bör inte heller gälla för de *ömsesidiga tjänstepensionsbolagen*, eftersom delägarskapet i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag är av en annan art än det ofta mer personligt färgade medlemskap som kan finnas i en traditionell ekonomisk förening.

Fortsatt stämma

Möjligheten för en minoritet i en *ekonomisk förening* att begära att beslut i en fråga skjuts upp till en fortsatt stämma kräver att minst en tiondel av samtliga röstberättigade begär det, med en möjlighet att i stadgarna sänka kravet (7 kap. 4 § FL).

Motsvarande gräns i *ömsesidiga försäkringsbolag* är en tiondel av de närvarande röstberättigade (12 kap. 35 § FRL).

Det saknas skäl att ha en annan reglering för *ömsesidiga tjänstepensionsbolag* än för ömsesidiga försäkringsbolag. En särregel, motsvarande bestämmelsen i FRL, bör därför införas i den nya lagen.

Finansinspektionens rätt att kalla till stämma

Om styrelsen i en *ekonomisk förening* inte kallat till stämma i föreskriven ordning, ska länsstyrelsen på anmälan genast sammankalla stämman (7 kap. 7 § FL). För *ömsesidiga försäkringsbolag* gäller att denna uppgift i stället ska utföras av Finansinspektionen.

Några särskilda överväganden av tillsynskaraktär torde visserligen inte krävas vid denna typ av beslut, varför det skulle vara möjligt att låta länsstyrelsen fullgöra denna uppgift för *ömsesidiga tjänstepensionsbolag*. Mot bakgrund av vad som gäller för ömsesidiga försäkringsbolag och att detta är en fråga av intresse för Finansinspektionen som tillsynsmyndighet bör dock skyldigheten

att i vissa fall sammankalla stämman ligga på Finansinspektionen i stället för på länsstyrelsen även när det gäller de ömsesidiga tjänstepensionsbolagen.

Ändring av bolagsordning

För att ändra bolagsordningen i ett *ömsesidigt försäkringsbolag* är det enligt 12 kap. 39 § FRL tillräckligt att två tredjedelar av samtliga röstande har förenat sig om det. Det krävs alltså inte, även om alla inte är ense, två stämmor, vilket är fallet enligt 7 kap 14 § FL.

Om ändringen avser delägarnas ansvarighet vid uttaxering får beslutet dock inte tillämpas förrän ett år efter det att ändringsbeslutet registrerades, om inte samtliga delägare har biträtt det. En delägare som inte samtyckt till beslutet har rätt att inom ett år från registreringen häva försäkringsavtalet och rätt att få ut den på försäkringen belöpande andelen av ej intjänad premie och återbäring (12 kap. 41 § FRL).

Regleringen rörande beslut om ändring av bolagsordningen i ett ömsesidigt försäkringsbolag överensstämmer nära med den som föreslagits för tjänstepensionsaktiebolag. Det har inte framkommit några skäl att ha längre gående majoritetskrav på *tjänstepensionsområdet* än på försäkringsområdet. Till detta kommer att ändringar av bolagsordningen ska godkännas av Finansinspektionen.

Vid ändringar som avser uttaxering eller nedsättning av förmån bör det även för ömsesidiga tjänstepensionsbolag finnas skyddsregler för delägare och tjänstepensionsberättigade som motsvarar de skyddsregler som finns för delägare i ömsesidiga försäkringsbolag.

Generalklausulens skyddskrets (otillättna beslut)

Föreningsstämman i en *ekonomisk förening* får inte fatta beslut som är ägnade att bereda otillbörlig fördel åt en medlem eller någon annan till nackdel för föreningen eller annan medlem (7 kap. 16 § FL). För *ömsesidiga försäkringsbolag* gäller dessutom att ett beslut, rättshandlingar eller andra åtgärder inte heller får fattas eller företas till nackdel för garanter eller ersättningsberättigade som på grund av försäkringsavtal har rätt till en andel av de ackumulerade vinster som har uppstått i rörelsen (se 12 kap. 29 § FRL).

Ovan har bedömningen gjorts att motsvarande bestämmelse i generalklausulen ska finnas för ställföreträdare även i *ömsesidiga tjänstepensionsbolag*. Av de skäl som där anförts föreslås att motsvarande särregel också ska gälla för föreningsstämman.

Förlängning av koncession

När det gäller *tjänstepensionsaktiebolag* har utredningen föreslagit att bolagsstämman ska fatta beslut om förlängning av tillstånd (se 6.2.3).

För *ömsesidiga tjänstepensionsbolag* gör sig samma skäl gällande som för tjänstepensionsaktiebolagen, varför det även för ömsesidiga tjänstepensionsbolag i lagen ska anges att beslut ska fattas av bolagsstämman.

7.2.5 Möjligheter till ett representativt system

Förslag: Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag ska kunna välja att ha ett system där representanter, i form av fullmäktige, fattar delägarnas beslut vid bolagsstämman.

I bolagsordningen ska anges bl.a. om och hur fullmäktige utses. Minst hälften av fullmäktige ska dock utses av delägarna eller av organisationer som kan anses företräda delägarna.

En fullmäktig behöver inte vara delägare i det ömsesidiga tjänstepensionsbolaget.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

Föreningsstämmans befogenheter kan enligt 7 kap. 12 § FL helt eller delvis överlämnas åt särskilt valda fullmäktige. Fullmäktiges befogenhet, hur de ska utses och tiden för deras uppdrag¹⁴ ska regleras i stadgarna. Endast medlem i föreningen, eller någon som enligt stadgarna kan väljas till styrelseledamot i föreningen, kan utses till fullmäktig.

¹⁴ Tiden kan vara högst tre år.

Försäkringsrörelselagen

För de ömsesidiga försäkringsbolagen gäller vissa särbestämmelser enligt 12 kap. 38 § FRL. Minst hälften av fullmäktige ska utses av delägarna eller av organisationer som kan anses företräda delägarnas intressen. Bestämmelserna i FL om längsta mandattid och vem som kan utses till fullmäktige gäller inte för de ömsesidiga försäkringsbolagen. Om fullmäktige utses får tillhandahållandet av redovisningshandlingar och revisionsberättelse regleras på visst sätt i bolagsordningen. Slutligen har delägarna rätt att närvara och yttra sig vid ett fullmäktigesammanträde, om inte annat anges i bolagsordningen.

Skälen för förslaget: De *ömsesidiga tjänstepensionsbolagen* ägs av tjänstepensionstecknarna, och av tjänstepensionsberättigade om detta följer av bolagsordningen. Ändamålet med den ömsesidiga verksamheten är att tillgodose dessa personers intressen. I ömsesidiga tjänstepensionsbolag finns inte någon skyldighet att göra särskilda delägarinsatser, utan tjänstepensionstecknarna kommer att bidra till bolagets egna kapital genom betalning av premier/avgifter som normalt över tid kommer att föranleda överskott. Tjänstepensionstecknarnas betalningar motsvaras av tjänstepensionsmedel som arbetsgivaren överför till tjänstepensionsbolaget för förvaltning till förmån för arbetstagaren. Beroende på utformningen av den bakomliggande pensionsutfästelsen och det enskilda tjänstepensionsavtalet kan de rättigheter och skyldigheter som gäller för tjänstepensionstecknare, tjänstepensionsberättigade och tjänstepensionsbolaget se olika ut i olika tjänstepensionslösningar. I de fall tjänstepensionsbolaget är ett ömsesidigt bolag kan ägandet av bolaget regleras genom bolagsordningen.

Önskemålet om oberoende från utomstående intressenter och en princip om självfinansiering innebär att behovet av riskkapital i rörelsen ska tillgodoses genom inbetalning av premier/avgifter och fondering av överskottsmedel. I begränsad utsträckning får dock riskkapital i form av garantikapital tillskjutas av utomstående personer. En viktig beståndsdel i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag är således att delägarna har inflytande över hur egendomen disponeras och hur verksamheten drivs. Detta inflytande utövas genom tillträde, direkt eller indirekt, till stämman. En självklar utgångspunkt måste därför vara att delägarna genom det associationsrättsliga regelverket tillförsäkras möjligheter till reellt inflytande i

det organ där ägare eller medlemmar i associationer i allmänhet kan göra sin röst hörd, nämligen stämman.

Systemet med fullmäktige (det representativa systemet) i *ekonomiska föreningar* har tillkommit för att lösa de praktiska problem som följde med den ökade medlemsanslutningen till de ekonomiska föreningarna och föreningarnas allt större verksamhetsområden. Motsvarande system har sedan länge funnits i regleringen för de *ömsesidiga försäkringsbolagen*. Det stora flertalet av de större ömsesidiga försäkringsbolagen och ekonomiska föreningarna i Sverige använder ett representativt system.

En ordning med ett representativt system är helt frivillig. I ett *ömsesidigt försäkringsbolag* som vill införa en sådan ordning måste dock regler om detta tas in i bolagsordningen. Med en fullmäktigeorganisation kan delägarnas rätt att fatta beslut i bolaget bli inskränkt till att endast utse delegerade. Även den beslutanderätten kan dock gå förlorad. I bolagsordningen kan nämligen bestämmas att delegerade ska väljas av t.ex. en eller flera fristående organisationer i stället för av delägarna. Vidare är det möjligt att föreskriva att endast vissa delägare utser fullmäktige.

Oavsett på vilket sätt en fullmäktig utses är denne emellertid delägarnas förtroendeman. Av det förhållandet följer att det är nödvändigt att en fullmäktig själv utövar den erhållna rösträtten. Det råder alltså ett förbud för en fullmäktig att befullmäktiga annan att utöva rösträtten.

Ett representativt system uppfyller naturligtvis det grundläggande kravet på en demokratiskt kontrollerad organisation. För att tillgodose det kravet kan det representativa systemet många gånger vara att föredra. Tillämpas inte ett sådant system i ett bolag med många delägare får nämligen styrelsen ofta en alltför stark ställning och delägarna kan få svårigheter att följa bolagets verksamhet och påverka denna. En betydande passivitet bland delägarna är enligt vad erfarenheten visar mycket vanlig inte bara i större ömsesidiga försäkringsbolag där direktstämman förekommer utan också i andra kooperativa företag med sådan beslutandeordning. Detta gäller även sedan modern kommunikationsteknik gjort det möjligt för delägare att delta i en bolagsstämma från en eller flera andra orter. I en fullmäktigeförsamling har man i regel ett antal personer som har intresse av och kvalifikationer för att företräda delägarna vid bedömningen av styrelsens förvaltning och i övrigt fullgöra stämmans uppgifter. Med endast ett fåtal fullmäktige i stället för en stor mängd röstberättigade delägare vinner man vidare den fördelen att

bolaget besparas de betydande administrativa kostnader som är förenade med delägarnas möjligheter till utnyttjande av sina förvaltningsrättigheter.

Det representativa systemet bör naturligtvis vara tillgängligt också för *ömsesidiga tjänstepensionsbolag*. Varje ömsesidigt tjänstepensionsbolag som väljer ett fullmäktigesystem ska självt få bestämma omfattningen och utformningen av detta, med de begränsningar som föreslås nedan.

Att utse representanter till fullmäktige

En ordning som ger delägarna rätten att personligen eller genom ombud utse sina representanter torde vara fri från invändningar. Frågan är dock om delägarna ska kunna överlämna rätten att utse fullmäktige till organisationer eller andra personer utanför bolaget. En ordning som ger andra än delägarna rätten att utse fullmäktige innebär en begränsning av delägarnas inflytande.

FL och FRL ger möjlighet att låta andra än medlemmar/delägare utse representanter till fullmäktige. Särskilt bland de större *försäkringsbolagen* som meddelar tjänstepensionsförsäkring är det vanligt att fullmäktige utses av intresseorganisationer på arbetsmarknaden. Det finns också exempel på ömsesidiga försäkringsbolag som har andra fullmäktigesystem.

För tjänstepensionsrörelse – i likhet med försäkringsrörelse – gäller speciella förhållanden som gör att delägarnas behov av inflytande kan sägas vara betydligt större än när verksamheten är en annan. Inbetalningarna av premier/avgifter leder normalt till en bundenhet till bolaget för mycket lång tid och medför berättigade förväntningar på utbetalningar från bolagets överskott i en omfattning som helt saknar motsvarighet för delägare eller medlemmar i andra kooperativa associationer. Dessa omständigheter talar emot att senare tillkommande delägare genom bolagsstämmobeslut helt och hållet ska kunna utestängas från beslutsprocessen, vilket blir en realitet om möjligheten att utse fullmäktige helt överlämnas till t.ex. fristående organisationer utan koppling till tjänstepensions-teknarna eller de tjänstepensionsberättigade. Delägarna kan ju därefter inte själva påverka bolagsstämmans sammansättning och därmed dess beslut. En sådan ordning kan knappast sägas vara väl förenlig med den bärande idé bakom ömsesidigheten som innebär att delägarna ska kunna ha inflytande i bolagsverksamheten, vilket

gör sig särskilt starkt gällande när delägaren gör ett betydande tillskott av riskkapital.

I linje med vad som nu anförts ligger det krav som uppställts på *försäkringsområdet* i några andra länder om att delägarrepresentanter, om sådana ska förekomma, ska utses av delägarna eller ställföreträdare för dem. Ett sådant krav gäller för ömsesidiga försäkringsföretag i både Danmark och Finland, och kravet gäller såväl livförsäkring som skadeförsäkring. Att som i Tyskland skapa ett särskilt organ med uppgift att för delägarnas räkning övervaka bolagsverksamheten tillgodoser inte här angivna krav på regelsystemet. En sådan lösning skulle vidare stå i strid med strävan att så långt möjligt anpassa regelverket för tjänstepensionsföretag till allmän associationsrätt.

Utgångspunkten bör alltså vara att delägarnas representanter vid bolagsstämman i ett *ömsesidigt tjänstepensionsbolag* i första hand ska utses av delägarna själva. En ordning där varje tjänstepensionstecknare och tjänstepensionsberättigad ges möjlighet att delta i val blir dock både arbetskrävande och kostsamt för bolagen och därmed också för tjänstepensionstecknarna och de tjänstepensionsberättigade. Det går heller inte att bortse från att många tjänstepensionstecknare och tjänstepensionsberättigade inte kommer att ta sin rösträtt i anspråk. För att minska risken att verksamheten påverkas negativt bör inte den modell för att utse representanter väljas som innebär att fullmäktige i ömsesidiga tjänstepensionsbolag endast ska kunna utses genom direktval av delägare eller ställföreträdare för dessa. I stället bör det vara möjligt för såväl organisationer som anses representera tjänstepensionstecknarna som organisationer som anses representera de tjänstepensionsberättigade att utse fullmäktige.

Den bestämmelse som föreslås gälla för *tjänstepensionsföreningar* – att minst hälften av fullmäktige ska utses av föreningens medlemmar eller av organisationer som kan anses företräda medlemmarna – bör kunna tillämpas även på *ömsesidiga tjänstepensionsbolag*. En sådan regel fanns i 35 § i den numera upphävda lagen (1972:262) om understödsföreningar och ska ha fungerat väl. Att understödsföreningar som regel är mindre än de rikstäckande ömsesidiga försäkringsbolagen och att understödsföreningar hittills varit slutna har inte någon betydelse i sammanhanget. En sådan regel för de ömsesidiga tjänstepensionsbolagen bedöms möjliggöra en välbalanserad fullmäktige eftersom den beaktar att delägar-

kretsen ser olika ut i bolagen. För ömsesidiga försäkringsbolag och försäkringsföreningar gäller motsvarande regler.¹⁵

Som framgått får – liksom hittills – en närmare beskrivning av hur ett ömsesidigt tjänstepensionsbolags representativa system ska utformas tas in i bolagsordningen. I bolagsordningen ska även anges hur fullmäktige ska utses. Fullmäktigesystemet kommer därmed att underställas Finansinspektionen kontroll vid prövning av en ansökan om tillstånd till tjänstepensionsrörelse eller av en ändring av bolagsordningen.

Vad gäller begreppet ”kan anses företräda delägarnas intressen” torde det stå klart att den föreslagna bestämmelsen öppnar för att ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag kan ha ett representativt system där både en arbetsgivar- och arbetstagarintressen kan anses företräda delägarnas intressen. En arbetsgivarorganisation kan anses företräda delägare i bolag där arbetsgivare är tjänstepensionstecknare och en arbetstagarorganisation kan anses företräda de tjänstepensionsberättigade när dessa enligt bestämmelser i bolagsordningen är delägare.¹⁶ Förslaget är neutralt till vilken form av juridisk person, som vid sidan av delägarna/tjänstepensionstecknarna, ska kunna utse fullmäktige.

Det får det ankomma på ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag att upplysa sina tjänstepensionstecknare och tjänstepensionsberättigade om sådana bestämmelser och om deras ställning som delägare i övrigt.

Krav på fullmäktige

Enligt 7 kap. 12 § FL kan till fullmäktig i en *ekonomisk förening* utses medlem eller den som enligt lag är ställföreträdare för en medlem, liksom styrelseledamot eller delägare i en juridisk person som är medlem i föreningen. Om föreningens stadgar anger att vissa personer kan vara styrelseledamöter utan att vara medlemmar kan även dessa personer utses till fullmäktige. En fullmäktig får inte väljas för längre tid än tre år.

För de *ömsesidiga försäkringsbolagen* stadgas i 12 kap. 38 § andra stycket FRL att bestämmelserna om längsta mandattid och vem som kan utses till fullmäktig inte ska gälla för dessa bolag.

¹⁵ Se 12 kap. 38 § och 13 kap. 16 § FRL.

¹⁶ Jfr 12 kap. 1 § andra stycket FRL.

Om man har möjlighet att sträcka sig utanför delägarkretsen för att finna fullmäktige ökar förutsättningarna för att man ska få ett allsidigt och kompetent representantskap. Motsvarande regel som för de ömsesidiga försäkringsbolagen bör därför införas också för de *ömsesidiga tjänstepensionsbolagen*.

Något skäl till att begränsa fullmäktiges mandattid (t.ex. på så sätt som görs 7 kap. 12 § FL) har inte framkommit. Eventuell begränsning i mandatperioden får – på samma sätt som för de ömsesidiga försäkringsbolagen – avgöras genom frivilliga bestämmelser i bolagsordningen för ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag.

7.2.6 Delägarnas rättigheter när ett representativt system tillämpas

Förslag: Reglerna i lagen om ekonomiska föreningar om delägarnas rättigheter när representativt system tillämpas ska gälla ömsesidiga tjänstepensionsbolag med följande avvikelser.

Även om fullmäktige utsetts får delägarna utöva sin förslagsrätt vid bolagsstämman, om inte annat anges i bolagsordningen.

Delägare har också rätt att närvara och yttra sig vid en sådan stämma (fullmäktigesammanträde), om inte annat anges i bolagsordningen.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

Ett fullmäktigesammanträde anses enligt FL som föreningsstämma (7 kap. 12 § tredje stycket FL). För en fullmäktig gäller då FL:s bestämmelser i 1–11 §§ om medlem. En skillnad är dock att en fullmäktig inte får rösta genom ombud. Enligt FL gäller att även om fullmäktige har utsetts har medlemmarna kvar vissa rättigheter till framför allt insyn. Han eller hon har rätt att få ett ärende behandlat av stämman, att före stämman ta del av redovisningshandlingar och revisionsberättelsen eller få dessa handlingar till-sända sig samt att ta del av protokoll från stämman. Medlemmarna ska dessutom underrättas om beslut av fullmäktige om vissa ändringar av stadgarna eller fusion. Underrättelsen ska ske på det sätt som stadgarna föreskriver (7 kap. 12 § fjärde och femte stycket FL).

Försäkringsrörelselagen

Om fullmäktige har utsetts i ett ömsesidigt försäkringsbolag, får bestämmelser tas in i bolagsordningen om att redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen ska tillhandahållas enligt 7 kap. 8 § FL genom att fram till bolagsstämma hållas tillgänglig för delägarna och innehavarna av förlagsandelar på bolagets webbplats. Delägarna har rätt att närvara och yttra sig vid ett fullmäktigesammanträde, om inte annat anges i bolagsordningen. (12 kap. 38 § tredje och fjärde stycket FL).

Skälen för förslaget: I en *ekonomisk förening* har medlemmarna kvar sin förslagsrätt även om fullmäktige har utsetts. Skäl talar för att förslagsrätten som huvudregel ska vara tillämplig på delägarna i *ömsesidiga tjänstepensionsbolag* som infört ett fullmäktigesystem. För att möjliggöra en kostnadseffektiv förvaltning i ömsesidiga tjänstepensionsbolag som väljer att införa ett fullmäktigesystem föreslås dock – i likhet med vad som gäller för de ömsesidiga försäkringsbolagen – att denna förslagsrätt ska kunna inskränkas i bolagsordningen.

Även om det ställs krav på att delägarna själva eller en organisation som kan anses företräda delägarnas intressen utser minst hälften av representanterna bör huvudregeln vara att varje delägare har rätt att delta i och yttra sig på bolagsstämman. Samtidigt är en absolut närvaro- och yttranderätt för delägarna inte nödvändig, och det bör därför finnas en möjlighet för de enskilda bolagen att i bolagsordningen reglera frågor om närvaro- och yttranderätt för delägarna. En sådan lösning överensstämmer med vad som gäller inom föreningsrätten, med den skillnaden att presumtionen för de ömsesidiga bolagen ska vara att närvaro och yttranderätt finns.

Att fullmäktigsammanträde ska anses som föreningsstämma kan inte i sig anses utgöra hinder mot sammankomster där t.ex. bolagsledningen informerar samtliga fullmäktige om ny lagstiftning inom tjänstepensionsområdet eller om andra frågor av grundläggande betydelse för att fullmäktige ska kunna utföra uppdraget. Det saknas alltså behov av någon regel för att möjliggöra detta.

Underrättelse om beslut m.m.

Delägarna i ett *ömsesidigt tjänstepensionsbolag* bör, liksom medlemmar i ekonomiska föreningar, tillförsäkras rätt att ta del av och rekvirera redovisningshandlingarna och revisionsberättelsen. Utskick till delägare eller dennes ställföreträdare av redovisningshandlingar enligt 7 kap. 8 § fjärde stycket FL ska dock kunna – i likhet med vad som stadgas på försäkringsområdet – ersättas med ett elektroniskt tillhandahållande av handlingar genom publicering på föreningens webbplats, om det finns bestämmelser om detta i bolagsordningen. Detta för att minska administrationskostnaderna.

7.2.7 Kapitalförsörjning

Förslag: Tillåtna finansieringsformer för ömsesidiga tjänstepensionsbolag är garantikapital, förlagsinsatser och förlagslån.

Bedömning: Vinstandelslån och kapitalandelslån får inte användas av ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

Bakgrund*Lagen om ekonomiska föreningar*

I en ekonomisk förening är det obligatoriskt med medlemsinsatser. Enligt 2 kap. 2 § första stycket 4 FL ska det i en ekonomisk förenings stadgar anges den insats med vilken varje medlem ska delta i föreningen, hur insatserna ska fullgöras samt i vad mån en medlem får delta i föreningen med insats utöver vad han är skyldig att delta med.

Enligt 5 kap. 1 § FL kan en ekonomisk förening i stadgarna föreskriva att kapital får tillskjutas genom särskilda insatser (förlagsinsatser) och att sådana insatser får tillskjutas även av andra än medlemmar. Förlagsinsatser från andra än medlemmar får tillskjutas med högst ett så stort belopp att summan av sådana insatser efter tillskottet uppgår till högst summan av andra då inbetalda samt genom insatsemission tillgodoförda insatser än förlagsinsatser.

En ekonomisk förening kan ta upp alla former av lån, exempelvis förlagslån, vinstandelslån och kapitalandelslån.

Försäkringsrörelselagen

Ett ömsesidigt försäkringsbolag får inte bildas utan *garantikapital*, om det inte finns särskilda skäl för det. Om det behövs får tillskott av garantikapital göras även under rörelsens gång. Sådana tillskott ska anmälas för registrering och garantikapitalet är ökat när registrering har skett. Tillskott av garantikapital ska alltid göras med pengar. Garantikapitalet ska återbetalas när det inte längre behövs för att rörelsen ska kunna drivas ändamålsenligt och en återbetalning är förenlig med bestämmelserna om kapitalbasens sammansättning och storlek (se 12 kap. 9 och 10 §§ FRL). Garantikapital får i dag ingå i kapitalbasen enligt 7 kap. 2 § FRL. Ett garantikapital kan tillskjutas av delägare eller andra (garanter).

Den ekonomiska nytta en delägare kan få av verksamheten i ett ömsesidigt försäkringsbolag kan i dag inte komma honom eller henne till del som vinstutdelning. I stället kan överskott som inte är nödvändigt att behålla för konsolidering överföras till delägarna i form av återbäring eller sänkta premier. Även garantier kan få del av överskott, men i så fall ska det anges i bolagsordningen att vinst kan delas ut till dessa och i vilken ordning det ska ske (se 12 kap. 11 § första stycket 11 FRL). Vinstutdelning till garantier kan dock ske bara i den mån utdelningsbara medel finns i bolaget, vilka beräknas på liknande sätt som i försäkringsaktiebolag och allmänna aktiebolag. Det har ansetts att ränta kan utgå på garantikapital men att vinstutdelningsbegränsningen gäller även för räntebetalningar (se prop. 1998/99:87 s. 299 och prop. 1999/10:246 s. 211).

Bolagsordningen i ett ömsesidigt försäkringsbolag ska alltså ange garantikapitalet, i vilken ordning vinst ska delas ut till garanterna och i vilken ordning garantikapitalet ska återbetalas. Av värdeöverföringsreglerna framgår att värdeöverföringar får ske till garantier i form av vinstutdelning och återbetalning av garantikapital om det följer av bolagsordningen. Vinstutdelningen till garantier förutsätter även ett redovisat överskott i företaget och avsättningar av vinsten för återbäring och till bundna fonder ska räknas av. Vidare gäller en s.k. koncernspärr och kravet att utdelningen inte får stå i strid med god affärssed (12 kap. 64 och 65 §§ FRL).

Utgivande av avkastning till garanterna betecknas således som vinstutdelning och omfattas av vanliga vinstutdelningsregler. Det kan redan här anmärkas att motsvarande ordning och samma bestämmelser gäller för utdelning till de som är innehavare av förlags-

andelar representerade förlagsinsatser i ömsesidiga försäkringsbolag. Däremot gäller inte bestämmelserna de som har fordringar på vinstandelslån och kapitalandelslån.

Återbetalning av garantikapital ska registreras. Återbetalning kräver att återbetalningen är förenligt med solvenskraven. Dessutom krävs Finansinspektionens godkännande. Kravet på återbetalning av garantikapital som inte behövs är motiverat av önskemålet att begränsa garanternas inflytande i ömsesidiga försäkringsbolag (12 kap. 66 § FRL). Detta utomstående inflytande är alltså tänkt att vara av mer kortvarig natur (se prop. 1998/99:87 s. 296 ff.). Bestämmelserna om garantikapital ansluter enligt förarbetena till FRL till principen om självfinansiering vilken lägger grunden för det ömsesidiga försäkringsbolagets oberoende (se prop. 2009/10:246 s. 313).

Ömsesidiga försäkringsbolag får enligt 12 kap. 23 § FRL ta upp *förlagsinsatser* i enlighet med vad som gäller enligt 5 kap. FL. En särregel i förhållande till FL finns om den tillåtna storleken. Särregeln gäller för sådana insatser som inte betalas in av delägare. Den sammanlagda summan av sådana externa förlagsinsatser får efter tillskjutandet högst motsvara bolagets övriga egna kapital. Vad som utgör övrigt eget kapital bedöms enligt FRL med utgångspunkt i årsredovisningens balansräkning. Enligt FL är motsvarande begränsning kopplad till medlemsinsatsernas storlek.

Om det finns synnerliga skäl får enligt paragrafen Finansinspektionen i ett enskilt fall kunna ge tillstånd till högre förlagsinsats. Ett sådant tillstånd kan enligt förarbetena bli aktuellt framför allt i en situation när försäkringsbolagets eget kapital på grund av finansiella problem är så litet att begränsningen hindrar ett nödvändigt kapitaltillskott (se prop. 2009/10:246).

Utöver tillskott av garantikapital och upptagande av förlagsinsatser kan extern finansiering i ett ömsesidigt försäkringsbolag ske genom emittering av *förlagslån*, under förutsättning att upplåningen görs för att effektivisera kapitalförvaltningen eller om det i övrigt är motiverat av försäkringsrörelsen. Dessutom ska den samlade upplåningen vara av ringa betydelse med hänsyn till rörelsens omfattning och kapitalbasens storlek (se 4 kap. 5 § FRL).

I 5 kap. 17 och 18 §§ 1982 års FRL fanns ett förbud för ömsesidiga försäkringsbolag mot upptagande av *vinstandelslån* och *kapitalandelslån*. Ett vinstandelslån är ett lån där rätt till ränta är beroende av bolagets utdelning eller vinst (vinstandelsbevis). Ett kapitalandelslån är ett finansiellt instrument där återbetalning bestäms på annat sätt än genom ett nominellt eller indexerat penningbelopp.

Belopp som bolaget ska betala tillbaka är helt eller delvis beroende av utdelningen till aktieägarna, kursutvecklingen på bolagets aktier, dess resultat eller finansiella ställning.

För vinstutdelande försäkringsaktiebolag var vinstandelslån sedan tidigare tillåtna och FRL innebär ingen förändring av detta. För hybridbolagen innebär FRL dock ett fortsatt förbud mot båda typerna av upplåning (se 11 kap. 14 och 15 §§ FRL).

När kapitalandelslån blev tillåtna för försäkringsaktiebolag som får dela ut vinst i FRL kunde enligt regeringen ett förbud för vinstandelslån och kapitalandelslån för ömsesidiga försäkringsbolag inte motiveras av att den drivna verksamheten är försäkring. Upplåningsformerna vinstandelslån och kapitalandelslån ansågs därför tillåtna enligt FRL under förutsättning att dessa inte innebär att långivarna ges något inflytande i bolagets angelägenheter.

Ömsesidiga försäkringsbolag har i övrigt tillgång till internt riskkapital, dvs. ackumulerade vinster.

Skälen för förslaget

Allmänt om behovet av externt kapital

I den senaste reformen av *försäkringsrörelselagstiftningen* konstaterades¹⁷ att det fanns anledning att förbättra möjligheten till riskkapitalanskaffning för de ömsesidiga försäkringsbolagen. En sådan reform skulle kunna leda till en rad positiva effekter för försäkringstagarna i dessa bolag. Fördelarna uppstår i den ökade finansiella flexibilitet som introduktionen av alternativa kapitalkällor skulle medföra. Tillgång till externt riskkapital minskar normalt risken för potentiellt kostsamma beståndsöverlåtelse eller obeståndsfall. I en allvarlig men tillfällig krissituation skulle en kapitalinjektion kunna möjliggöra ett bolags fortlevnad, vilket troligen skulle gynna försäkringstagarna. Alternativa finansieringskällor ökar även möjligheterna till tillväxt och kan underlätta satsningar på nya produkter. Också den följd kan gagna försäkringstagarna på sikt.

Där konstaterades vidare att förbättrade möjligheter att ta in externt kapital även kan skapa positiva bolagsstyrningseffekter. Styrelsen i ömsesidiga livförsäkringsbolag har stort handlings-

¹⁷ Se prop. 2009/10:246 s. 313–315.

utrymme bl.a. på grund av det utspridda ägandet, informationsasymmetrier mellan styrelsen och delägarna samt det förhållandet att livförsäkringsavtal sträcker sig över lång tid med begränsade möjligheter till utträde ur associationen. Blotta förekomsten av externa, initierade investerare skulle kunna disciplinera styrelsen, minska utrymmet för opportunistiskt beteende och effektivisera den löpande förvaltningen. Under förutsättning att de externa investerarnas intresse sammanfaller med delägarnas intresse får delägarna sålunda hjälp att övervaka styrelsens och ledningens beteende. Sådana effekter är naturligtvis till försäkringstagarnas fördel.

Där konstaterades vidare att dessa positiva följder av förbättrade möjligheter att skaffa externt riskkapital måste vägas mot intresset av att ett ömsesidigt försäkringsbolag står oberoende mot utomstående. Det intresset har sedan länge såväl här som i andra länder i princip ansetts väga tyngre än önskemålet att få externt riskkapital. Följaktligen medges utländska ömsesidiga försäkringsgivare i regel inte möjligheten att erbjuda andra utomstående aktörer än garantier beslutanderätt i bolaget; knappast under några omständigheter kan externa investerare ges inflytande i en omfattning som svarar mot deras riskkapitalbidrag. Det bör i sammanhanget påpekas att det förhållandet att det ömsesidiga försäkringsbolaget drivs utan ett tydligt vinstmaximeringssyfte begränsar utrymmet att tillskapa finansieringsmöjligheter som ger investerare en avkastning som på ett normalt sätt avspeglar deras riskkapitalbidrag.

Nu refererat resonemang avslutas med ett konstaterande av att det står klart att ett ökat utnyttjande av externt kapital som medför att bolagets oberoende minskar inte är förenligt med den ömsesidiga associationsformen. Utökade möjligheter till inflytande för utomstående skulle innebära ett olyckligt avsteg från grundläggande principer för ömsesidigheten och därmed ett fjärmande från den renodling av de skilda bolagsformerna på försäkringsområdet som eftersträvas. Den internationellt vedertagna principen om självfinansiering bör således inte överges. I ett framtida regelverk för ömsesidiga försäkringsbolag borde emellertid förutsättningarna för god kapitalförsörjning förbättras. Frågan var därför hur man inom ramen för oberoendekravet skulle kunna tillgodose de ömsesidiga försäkringsbolagens behov av externt riskkapital.

Nu redovisade utgångspunkter är lika relevanta vid en diskussion av extern kapitalförsörjning för *ömsesidiga tjänstepensionsbolag*.

Garantikapital

Som nämnts ovan ansluter bestämmelserna om garantikapital i ett ömsesidigt försäkringsbolag till principen om självfinansiering – något som lägger grunden för denna bolagsforms oberoende. De regler som gäller för garantikapital i de ömsesidiga försäkringsbolagen bör därför gälla även för ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

Förlagsinsatser

Som nämnts infördes vid den senaste försäkringsrörelsereformen en möjlighet för *ömsesidiga försäkringsbolag* att tillämpa reglerna om förlagsinsatser i FL, dock med en särskild begränsningsregel (som beskrivs ovan).¹⁸

Reglerna innebär att det enskilda bolaget tar in en bestämmelse i bolagsordningen om att vinstutdelning enbart få ske till de externa finansierare som skjutit till kapitalet. Ingen utdelning av vinst sker till försäkringstagarna, utan dessa får del av överskott genom återbäringshantering enligt FRL. Bolaget kan i avtal med externa finansierare mer fritt bestämma hur överskott och underskott ska fördelas genom ”vinstutdelning” mellan försäkringsföretaget och externa finansierare. Eftersom detta kräver nya och ändrade villkor i bolagsordningen krävs i praktiken Finansinspektionens godkännande. På detta sätt tillvaratas försäkringstagarnas anspråk på överskott.

En sådan ordning innebär i praktiken att enskilda försäkringsbolag mer fritt kan välja olika former för extern finansiering och överskottshantering i det enskilda fallet. Ett ömsesidigt livförsäkringsbolag skulle exempelvis samtidigt kunna ha garantikapital och förlagsinsatser i form av nominella insatser från externa investerare med rätt till ränta och/eller vinstutdelning. Samtidigt skulle försäkringstagarnas riskkapital i likhet med tidigare samlas upp i konsolideringsfonden som i första hand ska användas för förlusttäckning, men också kunna användas för återbärning genom särskilda beslut om det framgår av bolagsordningen.

Reglerna kan visserligen kritiseras för att vara otydliga och inte helt ansluta till förutsättningarna för användningen av motsvarande former av externt riskkapital i företag i allmänhet. Här kan särskilt noteras att förlagskapitalet inte löper någon risk att tas i anspråk

¹⁸ Se om motivet för detta i a. prop. s. 317–319.

för förlusttäckning i den löpande verksamheten förrän hela konsolideringsfonden har tagits i anspråk för förlusttäckning. Det kan således hävdas att denna typ av regler bör framgå direkt av lag.¹⁹ Bärande skäl ansågs emellertid finnas för att bredda möjligheten till kapitalanskaffning genom att tillåta finansieringsformen förlagsinsatser för ömsesidiga försäkringsbolag.

Även beträffande *ömsesidiga tjänstepensionsbolag* får det anses finnas övervägande skäl för att införa finansieringsformen förlagsinsatser. Det bör i det sammanhanget särskilt betonas att förlagsinsatser inte i sig medför något inflytande för innehavaren, utan i princip endast insyn, och att ett införande av den finansieringsformen därmed inte för med sig de principiella nackdelar med externt inflytande som bör undvikas i ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

Finansiering genom kapitalandelslån och vinstandelslån

Ett vinstandelslån är ett lån där rätt till ränta är beroende av bolagets utdelning eller vinst (vinstandelsbevis). Ett kapitalandelslån är ett finansiellt instrument där återbetalning bestäms på annat sätt än genom ett nominellt eller indexerat penningbelopp. Det belopp som bolaget ska betala tillbaka är helt eller delvis beroende av utdelningen till aktieägarna, kursutvecklingen på bolagets aktier, bolagets resultat eller bolagets finansiella ställning. För *försäkringsaktiebolag* som får dela ut vinst är vinstandelslån och kapitalandelslån tillåtna. För de försäkringsaktiebolag som inte får dela ut vinst finns dock ett förbud mot båda typerna av upplåning.

När kapitalandelslån blev tillåtna för försäkringsaktiebolag som får dela ut vinst i FRL kunde enligt regeringen ett förbud för vinstandelslån och kapitalandelslån för ömsesidiga försäkringsbolag inte motiveras av att den drivna verksamheten är försäkring. Upplåningsformerna vinstandelslån och kapitalandelslån ansågs därför tillåtna enligt FRL under förutsättning att dessa inte innebär att långivarna ges något inflytande i bolagets angelägenheter.²⁰

Med hänsyn till hur vinstandelslån och kapitalandelslån brukar användas i företag i allmänhet kan det emellertid ifrågasättas om

¹⁹ Se Livförsäkringsutredningens betänkande om förstärkt försäkringstagarskydd, SOU 2012:64 s. 367 och 368.

²⁰ Se prop. 2009/10:246 s. 321.

inte sådana finansieringsformer enbart borde begränsas till kapitalassociationer (aktiebolag) och inte alls få användas i personassociationer (ömsesidiga försäkringsbolag eller försäkringsföreningar). På angivna lån kan räntan helt eller delvis styras av hur stor utdelning till aktieägarna som bolagsstämman beslutar, kursutvecklingen på bolagets aktier, bolagets resultat eller bolagets finansiella ställning. I ömsesidiga försäkringsbolag och försäkringsföreningar finns inga aktier. På grund av särförhållandena i sådana företag jämfört med aktiebolag kan räntan knappast styras av andra faktorer än företagets resultat och ställning för att det fortfarande ska vara fråga om ett vinstandelslån eller kapitalandelslån. Det skulle i så fall kunna hävdas att lånen inte medför bättre finansieringsmöjligheter än förlagslån och garantikapital eller förlagsinsatser. Där kan ju räntan också kopplas till resultatet och ställningen.²¹

När det gäller regleringen av *ömsesidiga tjänstepensionsbolag* bör även särskilt beaktas den starka upplåningsbegränsning som följer av tjänstepensionsdirektivet. I tjänstepensionsrörelse ska upplåning bara få ske om det görs för att tillgodose tillfälliga likviditetsbehov eller för att uppfylla kraven på en tillräcklig kapitalbas. Utredningens överväganden och förslag när det gäller upplåningsmöjligheterna behandlas i avsnitt 9.4.5.

Mot bakgrund av vad som nu sagts finner utredningen övervägande skäl att föreslå att ömsesidiga tjänstepensionsbolag inte ska få använda vinstandelslån eller kapitalandelslån.

7.2.8 Revision och särskild granskning

Förslag: Bestämmelserna i lagen om ekonomiska föreningar om revision och särskild granskning ska tillämpas av ömsesidiga tjänstepensionsbolag med följande avvikelser.

I ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag ska gälla att minst en revisor ska vara utsedd av bolagsstämman och att endast auktoriserade revisorer kan väljas.

Både en revisor och en särskild granskare ska ha viss rapporteringskyldighet till Finansinspektionen. Finansinspektionen ska ha möjlighet att utse revisor. Sådana revisorer ska, oavsett

²¹ Se Livförsäkringsutredningens betänkande om förstärkt försäkringstagarskydd, SOU 2012:64 s. 356–358.

stämmans anvisningar, följa den instruktion som inspektionen utfärdat.

Bestämmelserna om lekmannarevisorer för försäkringsföretag ska ha sin motsvarighet på tjänstepensionsområdet.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

Bestämmelserna om revision och särskild granskning finns i 8 kap. FL. En ekonomisk förening ska ha minst en revisor, vars uppdrag gäller för den tid som anges i stadgarna. Revisorerna väljs av föreningsstämman om inte annat föreskrivs i stadgarna.

Varje röstberättigad har rätt att föreslå att utseendet av en medrevisor påkallas hos länsstyrelsen. Om minst en tiondel av samtliga röstberättigade eller en tredjedel av de närvarande röstberättigade biträder förslaget ska styrelsen göra en sådan framställning. Medrevisorn deltar i revisionen tillsammans med övriga revisorer. Minst en revisor ska vara auktoriserad revisor om föreningens tillgångar har en viss storlek och inte regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer medger annat.

En revisor med vissa kvalifikationer ska även utses på begäran av en minoritet av de röstberättigade i en förening. Om det är påkallat av särskilda omständigheter får länsstyrelsen besluta att minst en kvalificerad revisor ska utses. Ett revisorsorgan hos en sammanslutning med ändamål att ha hand om gemensamma uppgifter för föreningar, eller en sådan sammanslutning, får utses till revisor. Om en revisor avgår i förtid ska han anmäla det hos registreringsmyndigheten och lämna en avskrift av anmälan till styrelsen. I anmälan ska revisorn lämna en redogörelse för iakttagelser vid den granskning han har utfört. I revisionsberättelsen ska revisorn anmärka om han eller hon har funnit att föreningen inte har fullgjort vissa skyldigheter och i sådana fall lämna en kopia av revisionsberättelsen till Skatteverket.

Revisorerna får inte obehörigen lämna upplysningar om föreningens angelägenheter, om det kan vara till nackdel för föreningen. Revisorerna är skyldiga att lämna upplysningar till stämman, om det inte skulle vara till väsentlig nackdel för föreningen. Revisorerna har även vissa andra upplysningsskyldigheter. Varje röstberättigad kan väcka förslag om att länsstyrelsen ska utse en granskare för

särskild granskning av föreningens förvaltning och räkenskaper under viss förfluten tid eller av vissa åtgärder eller förhållanden i föreningen. Det finns närmare regler om förfarandet för detta och hur många röster som krävs på stämman.

Försäkringsrörelselagen

Särregleringen kring revision, särskild granskning och allmän granskning (lekmannarevisor) för ömsesidiga försäkringsbolag finns i 12 kap. 42–62 §§ FRL.

Skälen för förslaget

Val av revisor och medrevisor

Mot bakgrund av behovet av kundskydd ska det, på samma sätt som för försäkringsaktiebolagen, finnas en regel om att inte alla revisorer i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag får utses av annan än stämman. Av samma skäl bör Finansinspektionen ha möjlighet att förordna en eller flera revisorer att tillsammans med övriga revisorer delta i revisionen av ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag.

Kompetenskrav

För *tjänstepensionsaktiebolag* har föreslagits att bestämmelserna i ABL med vissa undantag ska gälla.

Samma kundskyddsskäl gör sig gällande för *ömsesidiga tjänstepensionsbolag* som för försäkringsaktiebolag, varför samma höga kompetenskrav som föreslås gälla för tjänstepensionsaktiebolag också föreslås för ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

Allmän och särskild granskning

Länsstyrelsen ska enligt 8 kap 17 § FL i vissa fall utse en granskare för särskild granskning i en *ekonomisk förening*. För *tjänstepensionsaktiebolagen* har föreslagits att bestämmelserna i ABL om allmän och särskild granskning ska gälla.

Det finns skäl för att om möjligt införa likartade bestämmelser om revision för de båda formerna av tjänstepensionsbolag. Reglerna om särskild granskning i FL bör därför tillämpas på *ömsesidiga tjänstepensionsbolag*.

Allmän granskning är inte särskilt reglerat för *ekonomiska föreningar* eftersom det är möjligt att ha lekmannarevisorer i föreningarna, dvs. personer som inte är godkända eller auktoriserade revisorer.

Det finns dock inte anledning att göra andra bedömningar för ömsesidiga tjänstepensionsbolag än vad som har gjorts för *tjänstepensionsaktiebolag*. Möjligheten att utse en särskild granskare i ett *ömsesidigt tjänstepensionsbolag* bör därför kompletteras med bestämmelser om allmän granskning motsvarande de som i dag finns i 12 kap. FRL med vissa språkliga anpassningar. Dessa bestämmelser är utformade efter mönster i aktiebolagslagen och är i sak i princip överensstämmande med bestämmelserna i nuvarande ABL (se prop. 1998/99:87 s. 357 ff.).

Rapporteringskyldighet

Rapporteringskyldigheten för revisorer i *försäkringsföretag* innebär ett genomförande i svensk lagstiftning av EU-rättsliga krav (se prop. 1995/96:173 s. 107 ff.).

När det gäller *tjänstepensionsaktiebolagen* har bedömningen gjorts att motsvarande rapporteringskyldighet bör finnas även på tjänstepensionsområdet, och en rapporteringskyldighet bör därför finnas också för revisorer i *ömsesidiga tjänstepensionsbolag*. Dessutom bör rapporteringskyldigheten till Finansinspektionen utvidgas till att även avse särskilda granskare i enlighet med förslaget ovan.

7.2.9 Vinstutdelning m.m.

Förslag: Bestämmelserna om vinstutdelning till garanter och annan användning av ett ömsesidigt tjänstepensionsbolags egendom ska utformas efter mönster från vad som gäller för ömsesidiga försäkringsbolag.

Bestämmelserna om utbetalningar till garanter ska även omfatta innehavare av förlagsandelar.

I fråga om utskiftning vid bolagets likvidation ska bestämmelserna i lagen om ekonomiska föreningar tillämpas.

Ömsesidiga tjänstepensionsbolag ska inte behöva göra avsättningar av vinsten till reservfond. För de bolag som har en sådan fond ska reglerna i lagen om ekonomiska föreningar om reservfond tillämpas. I övrigt ska bestämmelser i den lagen om avsättning av vissa belopp till reservfonden även gälla för ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag ska inte få ingå avtal om tjänster på andra villkor än sådana som bolaget normalt tillämpar eller ingå andra avtal på villkor som inte är affärsmässigt betingade med eller till förmån för styrelseledamot, verkställande direktör, aktuarie eller en anställd som har en ledande ställning i bolaget samt anhöriga till någon av dessa.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

Reglerna om överskottsutdelning och annan användning av föreningens egendom finns i 10 kap. FL. Fördelningen av överskott sker vanligen genom olika former av gottgörelse, t.ex. som återbäring i förhållande till gjorda inköp. Gottgörelsen innebär en merprestation från föreningens sida i förhållande till den prestation som redan skett vid t.ex. medlemmens köp av en vara och beror på att föreningens resultat gör en sådan merprestation möjlig. Gottgörelse kan beslutas såväl under som efter ett räkenskapsår. Det är även möjligt att ge i princip samma typ av merprestation som vinstutdelning. Sådan vinstutdelning sker även den ofta i förhållande till hur mycket medlemmarna utnyttjat föreningens tjänster, men den kan baseras på inbetalda medlemsinsatser. Det senare kallas ibland för insatsränta.

En ekonomisk förening ska avsätta minst fem procent av den del av föreningens nettovinst för året som inte går åt för att täcka balanserad förlust. Till reservfonden ska vidare avsättas bl.a. belopp som förslagsandelsinnehavare inte får ut vid inlösen av en förslagsinsats, belopp som enligt stadgarna ska avsättas till reservfonden och belopp som enligt beslut av stämman i övrigt ska föras över från det i balansräkningen redovisade fria egna kapitalet till reservfond. Reservfonden får enligt beslut av stämman sättas ned endast för att täcka sådan förlust enligt den fastställda balansräkningen som inte kan täckas av fritt eget kapital.

Försäkringsrörelselagen

Regler om vinstutdelning m.m. för ömsesidiga försäkringsbolag finns i 12 kap. 63–72 §§ FRL.

Skälen för förslaget: Regleringen om fördelning av överskott och annan användning av ett *försäkringsbolags* egendom i FRL skiljer sig väsentligt ifrån vad som gäller enligt FL och är en viktig del av de regler som kännetecknar ett ömsesidigt försäkringsbolag. Behovet av särreglering har sin grund i försäkringens särskilda art.

Eftersom *tjänstepensionsföretagen* kommer att bedriva tjänstepensionsrörelse, dvs. verksamhet som när det gäller särart uppvisar stora likheter med försäkringsliknande verksamhet, är behovet av särreglering likartat.

Vinstutdelning till garanter och innehavare av förlagsandelar m.m.

Motsvarigheten till reglerna om vinstutdelning i ömsesidiga försäkringsbolag bör för *ömsesidiga tjänstepensionsbolag* kunna tillämpas även på vinstutdelning till garanter och innehavare av förlagsandelar. Vinstutdelning till dessa får bara ske om det följer av bolagsordningen.

Vinstutdelning i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag ska inte få överstiga vad som i den fastställda balansräkningen, och i fråga om moderbolag som ska upprätta koncernredovisning, i den fastställda koncernbalansräkningen för det senaste räkenskapsåret redovisats som bolagets respektive koncernens nettovinst för året, balanserade vinst och fria fonder sedan avdrag gjorts för belopp som ska användas för återbäring, redovisad förlust, belopp som enligt lag eller bolagsordning ska avsättas till bundet eget kapital eller i fråga om moderbolag belopp som av det fria egna kapitalet i koncernen enligt årsredovisningarna för företag inom denna ska föras över till det bundna egna kapitalet samt belopp som enligt bolagsordningen på annat sätt ska användas för något annat ändamål än vinstutdelning. Vinstutdelning ska inte få ske med så stort belopp att utdelningen med hänsyn till bolagets eller koncernens konsolideringsbehov, likviditet eller ställning i övrigt står i strid med god affärssed.²²

Beslut om vinstutdelning i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag till garanter eller innehavare av förlagsandelar ska fattas av bolags-

²² Jfr 12 kap, 64 § FRL för ömsesidiga försäkringsbolag.

stämman. Stämman ska få besluta om utdelning av större belopp än styrelsen föreslagit eller godkänt endast om den har skyldighet till det enligt bolagsordningen.²³

I ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag ska beslut om att återbetala garantikapital beslutas av bolagsstämman. Beslutet ska inte få registreras av Bolagsverket innan Finansinspektionen har gett tillstånd till återbetalningen. En återbetalning ska inte få ske förrän efter registreringen.²⁴

Årsvinsten i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag och belopp som förs över från bundet eget kapital till fritt eget kapital ska användas för återbäring i den utsträckning det inte får tas i anspråk för vinstutdelning eller för att täcka förluster enligt bestämmelser i bolagsordningen eller annat följer av tjänstepensionsrörelselagen eller av lagen om årsredovisning i tjänstepensionsföretag.²⁵

Återbäring i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag ska gottskrivas till tjänstepensionstecknare och tjänstepensionsberättigade med en fördelning som utgår från tjänstepensionsavtalets bidrag till över-skottet, om inte annat följer av bestämmelser i tjänstepensionsavtalet eller bolagsordningen.

Efter mönster från försäkringsområdet ska det i lagen preciseras hur återbäring och avgiftsuttag i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag ska bestämmas vid återköp och överföring enligt motsvarigheten till 11 kap. 5 § FAL (se prop. 2006/07:26 s. 53–55).²⁶

I enlighet med en strävan mot produktfrihet på tjänstepensionsområdet skulle frågan om fördelning av återbäring mellan tjänstepensionstecknare helt kunna regleras i tjänstepensionsavtal eller bolagsordning. För ömsesidiga tjänstepensionsbolag kan det dock – i likhet med vad som gäller på försäkringsområdet – vara naturligt att en kontributionsprincip ska gälla om sådan reglering inte skett. Principen kan sägas följa av den ömsesidiga verksamhetsformen.

Ömsesidiga tjänstepensionsbolag som inte får dela ut vinst ska inrätta en konsolideringsfond. Den får endast sättas ned för att täcka förluster eller för annat ändamål enligt bolagsordningen. Bolagsordningen i ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag kan antas normalt komma att innehålla bestämmelser om att konsolideringsfonden får användas för återbäring till tjänstepensionstecknarna

²³ Jfr 12 kap. 65 § FRL för ömsesidiga försäkringsbolag.

²⁴ Jfr 12 kap. 66 § FRL för ömsesidiga försäkringsbolag.

²⁵ Jfr 12 kap. 68 § FRL för ömsesidiga försäkringsbolag.

²⁶ Jfr 12 kap. 69 § FRL för ömsesidiga försäkringsbolag.

eller tjänstepensionsberättigade. Nedsättningsbeslut ska fattas av stämman.²⁷

Hur återbäring ska hanteras och betalas ut kommer att bero på vilken typ av tjänstepensionsavtal som har tecknats.

Reservfond

Det har inte ansetts finnas något behov av en skyldighet för *försäkringsbolag* att avsätta en del av vinsten till reservfond. Reservfonden har ansetts vara av underordnad betydelse för försäkringsbolagens konsolidering (se prop. 1981/82:180 s. 270 f.).

Utredningen gör samma bedömning när det gäller de *ömsesidiga tjänstepensionsbolagen*. Detta innebär att huvuddelen av reglerna om reservfond i FL²⁸ inte ska gälla för de ömsesidiga tjänstepensionsbolagen.

Däremot bör regleringen för ekonomiska föreningar i övrigt om avsättning av vissa belopp till reservfond gälla²⁹ också för ömsesidiga tjänstepensionsbolag – nämligen reglerna om avsättning av belopp som en förlagsandelsinnehavare inte får ut vid inlösen av en förlagsinsats, belopp som enligt bolagsordning ska sättas av till reservfond och belopp som enligt beslut av stämman i övrigt ska föras över från det redovisade fria egna kapitalet till reservfond. Även FL:s bestämmelser om nedsättning av reservfonden bör tillämpas av ömsesidiga tjänstepensionsbolag där en sådan fond upprättats.

Olagliga värdeöverföringar

Det är naturligt att återbetalningsskyldighet ska gälla vid olagliga utbetalningar till garantier eller innehavare av förlagsandelar i ömsesidiga tjänstepensionsbolag. Delägare i ömsesidiga tjänstepensionsbolag ska, i likhet med vad som gäller på försäkringsområdet³⁰, inte bli återbetalningsskyldiga. Däremot ska delägare kunna bli skyldiga att täcka brist i den primärt betalningsskyldigas återbetalning om delägaren har deltagit i t.ex. beslut om utbetalning.

²⁷ Jfr 12 kap. 70 § FRL för ömsesidiga försäkringsbolag.

²⁸ Se 10 kap. 6 § FL.

²⁹ Se 10 kap. 6 § andra och tredje stycket FL.

³⁰ Se 12 kap. 67 § FRL.

Gåvor

Bestämmelserna om möjlighet att ge gåvor till allmännyttiga eller liknande ändamål som finns för ömsesidiga försäkringsbolag bör ha sin motsvarighet för ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

Förbud mot vissa lån

För *tjänstepensionsaktiebolagen* föreslås ett förbud mot att med personer inom den s.k. förbjudna kretsen (jävskretsen) ingå avtal om tjänster på andra villkor än sådana som företaget normalt tillämpar eller ingå andra avtal på villkor som inte är affärsmässigt betingade. Dessutom kommer för försäkringsaktiebolagen gälla ABL:s förbud mot att låna ut medel för att låntagaren ska förvärva aktier i bolaget eller annat överordnat bolag i samma koncern.

Delvis motsvarande regler bör gälla för ett *ömsesidigt tjänstepensionsbolag*. Förslagen om förbud mot avtal med personer inom jävskretsen är motiverade av hänsyn till skyddet för tjänstepensionstecknarna och de tjänstepensionsberättigade genom att reglerna ska förhindra att bolaget avhänder kapital. De skäl som framförts beträffande tjänstepensionsaktiebolag väger här lika tungt för ömsesidiga tjänstepensionsbolag. Däremot kan det konstateras att ABL:s bestämmelser om lån för förvärv av aktier i det långivande bolaget eller av aktier i annat överordnat bolag i samma koncern reglerar en situation som inte kan uppkomma i ömsesidiga tjänstepensionsbolag. Det finns därför inte skäl att för ömsesidiga tjänstepensionsbolag införa regler om sådana lån.

Villkor om vinstutdelning

En ändring av villkor om vinstutdelning till garantier eller innehavare av förlagsandelar eller om förlusttäckning i ett ömsesidigt *livförsäkringsbolags* bolagsordning får godkännas bara om ändringen inte kan antas försämra rätten för försäkringstagare och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar (12 kap. 40 § FRL).

Att en ändring av villkoren om vinstutdelning inte får försämra tjänstepensionstecknarnas eller tjänstepensionsberättigades rätt är en skyddsregel som är lika motiverad för ett *ömsesidigt tjänstepensionsbolag* som för ett ömsesidigt livförsäkringsbolag.

7.2.10 Likvidation och konkurs

Förslag: Bestämmelserna om frivillig likvidation och tvångslikvidation för ömsesidiga tjänstepensionsbolag ska utformas efter mönster från vad som gäller för ömsesidiga försäkringsbolag.

För genomförandet av likvidationen ska bestämmelserna i lagen om ekonomiska föreningar gälla med avvikelser endast vad gäller redovisning under likvidationen, skifte av tillgångar och visst hinder mot beslut om upphörande av likvidation. Bestämmelserna om konkurs i lagen om ekonomiska föreningar ska gälla för ömsesidiga tjänstepensionsbolag. Det ska finnas ett förbud mot meddelande av nya tjänstepensionsavtal vid likvidation eller konkurs, och bestämmelser om överlåtelse av bestånd vid sådana händelser.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

Reglerna om likvidation och konkurs av ekonomiska föreningar finns i 11 kap. FL. En förening kan upphöra genom likvidation eller konkurs. Den kan även upphöra genom att den avförs från registret. Stämman kan besluta att föreningen ska gå i frivillig likvidation. Om det på grund av inträffade förluster eller av annan orsak finns anledning att anta att föreningens ställning kommer att försämrats så att tillgångarna inte täcker skulderna, ska styrelsen genast hänskjuta fråga om likvidation till stämman. Detsamma gäller om antalet medlemmar i en förening gått ned under det lägsta tillåtna antalet. Tvångslikvidationsgrund föreligger också om föreningen enligt stadgarna är skyldig att träda i likvidation, verksamheten drivs på ett sätt som uppenbarligen inte motsvarar de förutsättningar under vilka registrering har skett samt i vissa fall förutsättningarna för att anses som ekonomisk förening inte längre är uppfyllda. Vid dessa tvångslikvidationsgrunder beslutar rätten om likvidation.

Registreringsmyndigheten kan besluta om likvidation om behörig styrelse, verkställande direktör eller särskild delgivningsbehörig inte anmälts för registrering. Dessutom kan registreringsmyndigheten besluta om upplösning utan likvidation om någon anmälan om föreningen inte har kommit in till registreringsmyndigheten

under tio år. Stadgarna ska ange hur man ska förfara med föreningens tillgångar när föreningen upplöses.

Om en förening är försatt i konkurs och denna avslutas utan överskott, är föreningen upplöst när konkursen avslutas. Ett beslut om konkurs eller företagsrekonstruktion ska registreras av registreringsmyndigheten.

Försäkringsrörelselagen

Reglerna om likvidation och upplösning av ömsesidiga försäkringsbolag finns i 12 kap. 73–79 §§ FRL.

Skälen för förslaget

Beslut om frivillig likvidation

Ett beslut om en ekonomisk förenings likvidation är giltigt om samtliga röstberättigade i föreningen står bakom beslutet eller genom majoritetsbeslut om frågan behandlas vid två stämmor (11 kap. 1 § FL). För *ömsesidiga försäkringsbolag* gäller krav på kvalificerad majoritet.

Med hänsyn till att det är särskilt viktigt att tjänstepensions-teknare och tjänstepensionsberättigade har goda möjligheter att utöva inflytande över beslut om likvidation – eftersom ett sådant beslut i särskilt hög grad är ägnade att påverka den enskilde tjänstepensionstecknarens eller tjänstepensionsberättigades situation – bör krav på kvalificerad majoritet gälla även för *ömsesidiga tjänstepensionsbolag*.

Grund för likvidation

Om det på grund av inträffade förluster eller av annan orsak finns anledning att anta att en ekonomisk förenings ställning kommer att försämrats så att tillgångarna inte täcker skulderna, ska styrelsen genast hänskjuta fråga om likvidation till stämman (11 kap. 2 § FL). Bestämmelsen kan delvis jämföras med den som gäller för *försäkringsaktiebolag* och andra aktiebolag om skyldighet för styrelsen att i vissa fall upprätta en kontrollbalansräkning och till stämman hänskjuta frågan om likvidation.

Även med de skyddsregler i näringsrätten som finns i tjänstepensionsrörelselagen kan kravet på hänskjutande av fråga om likvidation till bolagsstämman i ett *ömsesidigt tjänstepensionsbolag* endast vara till fördel för tjänstepensionstecknarna.

Tvångslikvidation

Om antalet föreningsmedlemmar går ned under det lägsta tillåtna antalet som föreskrivs i 2 kap. 1 §, ska styrelsen i en *ekonomisk förening* snarast möjligt till föreningsstämman hänskjuta frågan huruvida föreningens ska gå i likvidation (11 kap. 3 § FL).

I *ömsesidiga tjänstepensionsbolag* behövs ingen sådan tvångslikvidationsgrund, eftersom det inte ska finnas något lagstadgat krav på minsta antal delägare i ömsesidiga tjänstepensionsbolag. Däremot ska Finansinspektionen – i likhet med vad som gäller på försäkringsområdet – kunna ingripa om beståndet av tjänstepensionsförmåner inte längre är tillräckligt för erforderlig riskutjämning.

De tvångslikvidationsgrunder som har ansetts befogade att behålla för tjänstepensionsaktiebolagen bör behållas även för ömsesidiga tjänstepensionsbolag, liksom att det även bör vara möjligt för Finansinspektionen att ansöka om ett ömsesidigt tjänstepensionsbolags försättande i likvidation. Företagets associationsform är här inte av avgörande betydelse. I ett fall finns det dock skäl att göra annan bedömning för ömsesidiga tjänstepensionsbolag. Om ett *tjänstepensionsaktiebolag* har överlätit hela sitt bestånd av tjänstepensionsförmåner och Finansinspektionen har förverkat tillståndet att bedriva tjänstepensionsrörelse finns det inte anledning att kräva bolaget i likvidation, under förutsättning att verksamheten i bolaget ändras på sådant sätt att det inte längre än tillståndspliktigt. *Ömsesidiga bolag* finns i Sverige endast inom försäkrings- och tjänstepensionsområdet. Det är av den anledningen inte möjligt att efter en total beståndsöverlåtelse ändra verksamheten så att den inte längre är tillståndspliktig. En tvångslikvidationsgrund avseende denna situation måste därför behållas för *ömsesidiga tjänstepensionsbolag*.

När det gäller att beslut om likvidation i vissa fall ska fattas av registreringsmyndigheten bör samma bedömning göras för de ömsesidiga tjänstepensionsbolagen som för tjänstepensionsaktiebolagen (se avsnitt 6.2.10).

Förbud mot att meddela nya tjänstepensionsavtal, beståndsöverlåtelse m.m.

Bestämmelserna om konkurs i 11 kap. 19 och 20 §§ FL bedöms kunna gälla även för de ömsesidiga tjänstepensionsbolagen.

För *tjänstepensionsaktiebolagen* har föreslagits ett förbud mot att meddela nya tjänstepensionsavtal vid likvidation eller konkurs, med undantag i en likvidation för sådana förmåner som föranleds av gällande tjänstepensionsavtal, dels att beståndet om det är möjligt ska överlåtas till en eller flera tjänstepensionsföretag och överlåtelseavtalet ska godkännas av Finansinspektionen (se 6.2.10). Dessa bestämmelser ska gälla gemensamt för samtliga associationsformer på tjänstepensionsområdet, dvs. även för de *ömsesidiga tjänstepensionsbolagen*.

Upplösning

En *ekonomisk förening* kan upplösas i enlighet med 11 kap. 18 § FL utan likvidation om någon anmälan rörande föreningen inte har kommit in till registreringsmyndigheten under de tio senaste åren. Registreringsmyndigheten ska då undersöka om föreningen har upphört med sin verksamhet genom brev till den senast registrerade adressen och genom kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar. Om det efter två månader från kungörandet ännu inte framgår att föreningen fortfarande består ska registreringsmyndigheten avföra föreningen ur registret. Föreningen är därmed upplöst.

I fråga om *ömsesidiga tjänstepensionsbolag* torde behövas ytterligare åtgärder i samband med en sådan gallring för att säkerställa att det inte uppstår en situation där ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag som fortfarande driver verksamhet upplöses. Samtidigt kan konstateras att Finansinspektionen – i likhet med vad som gäller på försäkringsområdet – ska ha en skyldighet att återkalla tillståndet att driva tjänstepensionsrörelse om ett tjänstepensionsföretag under en sammanhängande tid av sex månader inte har drivit tjänstepensionsrörelse. Därefter kan Finansinspektionen begära att bolaget försätts i likvidation. Något skäl för att verksamheten även ska kunna upphöra genom upplösning kan mot denna bakgrund inte anses vare sig lämplig eller nödvändig.

Skifte av tillgångar

För *ekonomiska föreningar* ska stadgarna enligt 2 kap. 2 § FL ange hur man ska förfara med föreningens behållna tillgångar när föreningen upplöses. När alla skulder är betalda ska likvidatorerna enligt 11 kap. 13 § FL skifta föreningens behållna tillgångar. Det finns inte några regler om att medlemmarna ska få del i de behållna tillgångarna. Det kan i stadgarna därför föreskrivas att helt andra än medlemmarna ska tillskiftas kvarvarande överskott.

Vid skifte av ett *ömsesidigt försäkringsbolags* tillgångar ska de som var delägare vid tiden för likvidationsbeslutet få del i tillgångarna enligt de fördelningsgrunder som anges i bolagsordningen (12 kap. 77 § FRL).

Delägarnas kollektiva äganderätt till bolaget är – i likhet med vad som gäller för ömsesidiga försäkringsbolag – karaktäristisk för *ömsesidiga tjänstepensionsbolag*. Det saknas därför skäl till annan bedömning än den som gjorts på försäkringsområdet.

Om ett *ömsesidigt försäkringsbolag* har trätt i likvidation eller blivit försatt i konkurs får en garant eller innehavare av förlagsandelar inte erhålla betalning av bolagets tillgångar för fordran avseende inbetalt garantikapital eller förlagsinsatser förrän bolagets övriga skulder har blivit fullt betalda eller erforderliga medel avsatts till detta (se 12 kap. 66 § andra stycket FRL). En motsvarande regel bör finnas för *ömsesidiga tjänstepensionsbolag*.

7.2.11 Fusion

Förslag: Bestämmelserna i lagen om ekonomiska föreningar om fusion ska gälla för ömsesidiga tjänstepensionsbolag, med följande avvikelser.

Bara ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag får genom fusion överta ett annat ömsesidigt tjänstepensionsbolags samtliga tillgångar och skulder.

Reglerna till skydd för tjänstepensionsbolagets borgenärer (tjänstepensionstecknare) ges en annan utformning än i lagen om ekonomiska föreningar. Dessa regler ska svara mot dem som gäller för tjänstepensionsaktiebolag och ska tillämpas vid såväl nationella som gränsöverskridande fusioner. Finansinspektionen får motsätta sig att ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag deltar i en fusion med hänsyn till allmänintresset.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

Regler om fusion (såväl inhemska och gränsöverskridande) finns i 12 kap. FL. I samband med genomförandet i svensk rätt av EU:s direktiv om gränsöverskridande fusioner (2005/56/EG) trädde den 15 februari 2008 även nya regler om inhemska fusioner mellan ekonomiska föreningar i kraft.

En fusion innebär enligt 12 kap. 1 § FL att två eller flera ekonomiska föreningar kan gå samman genom att samtliga tillgångar eller skulder i en eller flera av föreningarna övertas av en annan förening. Samtidigt upplöses den eller de överlåtande föreningarna utan likvidation och medlemmarna blir i stället medlemmar i den övertagande föreningen. Lagen skiljer mellan två former av fusion. Den ena formen, absorption, innebär att en eller flera ekonomiska föreningar går upp i en annan förening. Den andra formen av fusion, kombination, innebär att två eller flera föreningar förenas genom att de bildar en ny förening.

Med stöd av artikel 4 i direktivet om gränsöverskridande fusioner infördes en bestämmelse som innebär att Skatteverket under vissa förutsättningar ska kunna få en fråga om tillstånd att verkställa en fusionsplan framskjuten.

Försäkringsrörelselagen

Reglerna om fusion finns i 12 kap. 80–86 §§ FRL.

Skälen för förslaget: Det saknas skäl till att verksamhetens art eller de *ömsesidiga tjänstepensionsbolagens* särart skulle ställa hinder i vägen för att tillåta även ömsesidiga tjänstepensionsbolag att fusionera. Att verksamheten avser försäkring har uppenbarligen inte ansetts hindra fusion mellan försäkringsföretag, vilket innebär att den omständigheten att verksamheten avser tjänstepensionsrörelse inte i sig kan anses hindra fusion mellan tjänstepensionsbolag.³¹

Det kan konstateras att det egentliga problemområdet är själva överlåtelsen av beståndet. Denna överlåtelse kommer sannolikt alltid att medföra att endera det mottagande eller det överlåtande

³¹ Se särregler i 11 kap. 31–39 §§ FRL för försäkringsaktiebolag, 12 kap. 80–86 §§ FRL för ömsesidiga försäkringsbolag och 13 kap. 31–37 §§ för försäkringsföreningar.

beståndet i någon mening får ett sämre läge än om inte någon överlåtelse hade skett. Detta bör mot bakgrund av behovet av flexibilitet i företagsstrukturen på marknaden inte hindra att effektiva regler för samgående skapas. Det föreslås därför att Finansinspektionen får motsätta sig att ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag deltar i en fusion, såväl nationell som gränsöverskridande, med hänsyn till allmänintresset. En sådan motsättandemöjlighet bör liksom vad som ska gälla för tjänstepensionsaktiebolagen tillämpas restriktivt.

Vidare kan noteras att EU direktivet 2005/56/EG om gränsöverskridande fusioner gäller för samtliga bolag med ”begränsat ansvar”. Utredningens bedömning är att ömsesidiga tjänstepensionsbolag omfattas av detta direktiv. Slutsatsen blir att även regler om gränsöverskridande fusioner måste införas för denna associationsform.

Däremot finns inte anledning att ifrågasätta den allmänna associationsrättsliga huvudregeln att fusion endast kan ske mellan företag av samma associationsform, dvs. att fusion endast ska kunna ske mellan ömsesidiga tjänstepensionsbolag. En form av samgåenden mellan olika typer av företagsformer ska, i likhet med vad som gäller på försäkringsområdet, kunna ske genom beståndsöverlåtelse. Det finns skäl att behålla båda dessa regelverk³², trots att de uppvisar vissa likheter.

De regler som gäller för fusion av ekonomiska föreningar bör i huvudsak kunna tillämpas av ömsesidiga tjänstepensionsbolag. Även för ömsesidiga tjänstepensionsbolag kommer en fusion generellt sett att innebära en stor förändring, som bör förutsätta stöd från en klar majoritet. De ömsesidiga tjänstepensionsbolagens särart ger enligt utredningens bedömning inte skäl att i detta avseende frångå kraven på majoritet enligt FL för beslut om fusion. Med hänsyn till tjänstepensionsrörelsernas särart bör dock Finansinspektionens tillstånd krävas. Av samma anledning ska Finansinspektionen pröva om tjänstepensionstecknare och andra borgenärer tillförsäkras en betryggande säkerhet. Dessutom bör Finansinspektionen ha rätt att motsätta sig en fusion med hänvisning till allmänintresset.

Det kan konstateras att bestämmelser om fission (delning) saknas i FL. Med anledning av att FL utgör det allmänna associations-

³² Dvs. regelverket för fusion och regelverket för beståndsöverlåtelser.

rättsliga regelverk till vilket hänvisningar görs för ömsesidiga tjänstepensionsbolag uppkommer fråga om särregler om fission – som finns i ABL och därmed för tjänstepensionsaktiebolagen – bör införas för ömsesidiga tjänstepensionsbolag. Enligt utredningens bedömning är nyttan av särregler om fission för ömsesidiga tjänstepensionsbolag inte uppenbar. Några sådana regler har heller inte införts för ömsesidiga försäkringsbolag. Mot denna bakgrund och med hänsyn till fördelen av att begränsa antalet särregler i förhållande till FL bör bestämmelser om fission inte införas för ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

7.2.12 Skadestånd

Förslag: Bestämmelserna om skadestånd i lagen om ekonomiska föreningar ska gälla ömsesidiga tjänstepensionsbolag. Skadeståndsansvar ska gälla även vid överträdelse av regler i särlagstiftningen om tjänstepensionsrörelse.
Stiftare ska ha ett skadeståndsansvar.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

Regler om skadeståndsskyldighet för styrelseledamot, verkställande direktör, revisor (revisors medhjälpare), föreningsmedlem och röstberättigad som inte är medlem finns i 13 kap. FL.

Försäkringsrörelselagen

I 12 kap. 87 § FRL stadgas att bestämmelserna om skadestånd i 13 kap. FL ska gälla även för ömsesidiga försäkringsbolag. Detta även vid överträdelser av FRL. Den skadeståndsskyldighet som gäller för styrelseledamöter ska även gälla för stiftare av ett ömsesidigt försäkringsbolag.

Skälen för förslaget: I 13 kap. FL finns regler om skadestånd i *ekonomiska föreningar*. För *ömsesidiga försäkringsbolag* finns en bestämmelse i 12 kap. 87 § FRL som innebär att bestämmelserna om skadeståndsansvar i FL även gäller vid överträdelser av de

näringsrättsliga reglerna enligt FRL samt att stiftare också ska ha ett skadeståndsansvar.

Motsvarande reglering som den för de ömsesidiga försäkringsbolagen har föreslagits för tjänstepensionsaktiebolagen, och detta bör även gälla för de *ömsesidiga tjänstepensionsbolagen*.

7.2.13 Firma

Förslag: Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolags firma ska innehålla orden ömsesidig och tjänstepension. Bifirman får inte innehålla ordet ömsesidig. Varken firman eller bifirman ska få innehålla ordet försäkring.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

Regler om ekonomiska föreningars firma finns i 14 kap. FL. En ekonomisk förenings firma ska innehålla orden ekonomisk och förening eller förkortningen ek. för. Den ska tydligt skilja sig från andra firmor som är införda i föreningsregistret. Det är endast ekonomiska föreningar som får använda dessa beteckningar i sin firma. Den associationsrättsliga beteckningen får inte användas i en förenings bifirma.

Försäkringsrörelselagen

I 12 kap. 88 § FRL stadgas att ett ömsesidigt försäkringsbolags firma ska innehålla orden ömsesidigt och försäkring. Om verksamheten avser att meddela försäkring av egendom bara inom ett begränsat geografiskt område, ska firman ange området för bolagets verksamhet men ordet ömsesidigt får utelämnas.

Bolagets firma får anta bifirma. Bifirma får inte innehålla ömsesidig. Firman ska tydligt skilja sig från firmor som är införda i försäkringsregistret.

Skälen för förslaget: Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolags firma bör innehålla orden ömsesidigt och tjänstepension. Bolaget bör få anta bifirma, som dock inte ska få innehålla ordet ömsesidig. Att

medge bruk av ordet ömsesidigt i detta sammanhang skulle kunna föranleda missförstånd kring den juridiska personen, vilket är direkt olämpligt i tjänstepensionsrörelse och kan verka vilseledande för tjänstepensionstecknarna och tjänstepensionsberättigade. Något hinder mot att använda ordet tjänstepension i bifirma torde dock inte finnas. Ordet försäkring bör inte få användas av ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag i något firmarättsligt sammanhang.

7.2.14 Registrering och överklagande av beslut

Förslag: Bestämmelserna i lagen om ekonomiska föreningar om registrering ska gälla för ömsesidiga tjänstepensionsbolag. Registreringen ska hos Bolagsverket ske i ett tjänstepensionsföretagsregister.

Finansinspektionens beslut ska som huvudregel få överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

Regler om registrering av ekonomiska föreningar finns i 15 kap. FL. Bolagsverket är registreringsmyndighet för ekonomiska föreningar. Reglerna om registrering i FL bygger på att tredje man ska kunna lita till de uppgifter som är införda i föreningsregistret. Enligt 15 kap. 2 § FL ska Bolagsverket utan dröjsmål kungöra i Post- och Inrikes Tidningar vad som införs i föreningsregistret, med undantag för registrering av underrättelse enligt 11 kap. 20 §. Enligt 15 kap. 3 § FL ska det som kungjorts anses ha kommit till tredje mans kännedom, om det inte av omständigheterna framgår att han varken kände till eller borde ha känt till det som kungjorts.

Enligt 15 kap. 4 a § FL ska Bolagsverket ur registret avföra ställföreträdare för ekonomiska föreningar om de har blivit försatta i konkurs, fått förvaltare eller näringsförbud. Detaljerade regler om vad som ska föras in i registret finns i förordningen (1987:987) om ekonomiska föreningar. Regler om överklagande av beslut finns i 15 kap. 6 § FL.

Försäkringsrörelselagen

Bolagsverket är registreringsmyndighet för bl.a. ömsesidiga försäkringsbolag. Bolagen ska registreras i försäkringsregistret. För registrering av ömsesidiga försäkringsbolag gäller 15 kap. 2–6 §§ FL. För överklagande av beslut av Finansinspektionen gäller allmänna överklaganderegler i FRL (se 12 kap. 89 och 90 §§ FRL).

Skälen för förslaget: Regler om registrering finns för *ekonomiska föreningar* i 15 kap. FL och för *ömsesidiga försäkringsbolag* i 12 kap. 89 och 90 §§ FRL. Bestämmelserna är i princip överensstämmande. En skillnad är att registreringsmyndigheten håller ett föreningsregister för varje län, medan alla försäkringsföretag registreras i försäkringsregistret som gäller för hela riket.

Samtliga *tjänstepensionsföretag* ska registreras i samma register. Regler kring registrering har föreslagits för tjänstepensionsaktiebolag, och motsvarande regler föreslås därför gälla även för ömsesidiga tjänstepensionsbolag. Bolagsverket ska föra ett tjänstepensionsföretagsregister (se avsnitt 6.2.11).

Regler för överklagande av beslut finns i 15 kap. 6 § FL. Dessa regler ska inte gälla för beslut av Finansinspektionen, utan hänvisning bör ske till de särskilda överklagandereglerna i den nya lagen. De ändringar av dessa regler som föreslagits för tjänstepensionsaktiebolag ska gälla också för ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

7.2.15 Straff och vite

Förslag: Bestämmelserna om straff och vite i lagen om ekonomiska föreningar ska gälla för ömsesidiga tjänstepensionsbolag, med undantag för straffbestämmelsen rörande förbud mot att använda beteckningen ömsesidigt tjänstepensionsbolag för andra än sådana bolag samt skyldigheten att föra en medlemsförteckning och hålla den tillgänglig.

För ömsesidiga tjänstepensionsbolag ska gälla en straffbestämmelse beträffande förbudet mot att lämna ut personuppgift till förmånstagare. Finansinspektionen ska ha möjlighet att förena förelägganden eller förbud med vite.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

Regler om straff och vite vid brott mot associationsrättsliga regler finns för ekonomiska föreningar i 16 kap. FL.

Försäkringsrörelselagen

Enligt 12 kap. 91 § FRL gäller bestämmelserna om straff och vite i 16 kap. 1 § första och tredje styckena, 1 a och 2 §§ FL för ömsesidiga försäkringsbolag (12 kap. 91 § FRL).

Skälen för förslaget: Förbudet mot att använda beteckningen *ekonomisk förening* för andra än sådana föreningar är bötesanktionerat, medan det saknas en motsvarande ansvarsbestämmelse för *ömsesidiga försäkringsbolag*.

Det saknas skäl att för de *ömsesidiga tjänstepensionsbolagen* införa den straffbestämmelse som gäller för ekonomiska föreningar.

För *ekonomiska föreningar* är det bötesanktionerat att inte föra medlemsregister. Eftersom det inte föreslagit någon skyldighet för *ömsesidiga tjänstepensionsbolag* att föra ett särskilt delägarregister är denna bötesanktonering inte relevant för dessa.

När det gäller sanktonering av förbudet att i vissa fall lämna uppgifter om motsvarigheten till förmånstagarförordnanden saknar associationsformen hos tjänstepensionsföretaget betydelse och en särregel i förhållande till FL behövs därför.

På försäkringsområdet kan Finansinspektionen förena ett föreläggande eller förbud med vite. Såsom har föreslagits för tjänstepensionsaktiebolagen ovan bör denna möjlighet finnas även på tjänstepensionsområdet.

8 Tjänstepensionsföreningar

8.1 Tjänstepensionsföreningar ska utgöra en särskild form av förening

Förslag: Tjänstepensionsföreningar ska utgöra en särskild form av förening. De allmänna associationsrättsliga reglerna för ekonomiska föreningar ska gälla för tjänstepensionsföreningar, med de avvikelser (särreglering) som motiveras av särarten hos tjänstepensionsföreningarna och deras verksamhet.

Skälen för förslaget: Lagen (1972:262) om *understödsföreningar*, UFL, är till stor del utformad efter mönster från 1951 års lag om ekonomiska föreningar och innehåller ett antal hänvisningar till den lagen. Understödsföreningar utgör en särskild föreningsform.

För *försäkringsföreningar* gäller att lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar (FL) tillämpas, om inte avvikelser motiveras av dessa föreningsars särart. Även om det finns stora likheter mellan en försäkringsförening och en *ekonomisk förening*, finns det också flera viktiga skillnader. Sådana finns bl.a. när det gäller medlemskap, rösträtt och överskottsutdelning, dvs. reglering på områden som får anses vara utmärkande för en ekonomisk förening enligt 1 kap. 1 § FL. Mot denna bakgrund har en försäkringsförening inte ansetts uppfylla kraven på en ekonomisk förening utan utgör, i likhet med de tidigare understödsföreningarna, en särskild föreningsform.

Det finns anledning att göra motsvarande bedömning när det gäller *tjänstepensionsföreningarna*, dvs. att tjänstepensionsföreningar ska utgöra en särskild form av förening. Mer konkret ska bestämmelserna i FL gälla för tjänstepensionsföreningarna, med de avvikelser (särreglering) som motiveras av särarten hos tjänstepensionsföreningarna och deras verksamhet.

8.2 Allmänt om avtalsrättsliga frågor

Förslag: Reglerna i försäkringsavtalslagen ska gälla för tjänstepensionsföreningar på samma sätt som för övriga tjänstepensionsföretag. Det ska dock vara möjligt att reglera avtalsrättsliga frågor i tjänstepensionsföreningarnas stadgar.

Skälen för bedömningen: Den 1 januari 2006 trädde försäkringsavtalslagen (2005:104, FAL) i kraft. I avsnitt 5.10 föreslås att den civilrättsliga regleringen av avtalen mellan tjänstepensionsföretag och tjänstepensionstecknare och tjänstepensionsberättigade ska ta sin utgångspunkt i bestämmelserna i FAL. Som nämns där kan det dock finnas anledning att pröva om en viss bestämmelse i FAL är lämplig eller inte i den civilrättsliga regleringen kring pensionsförmåner mot bakgrund av de skillnader som finns mellan försäkringar och sådana förmåner.

FAL har föregåtts av ett omfattande beredningsarbete. De bedömningar av vilka avtalsrättsliga bestämmelser som ska gälla för försäkringsavtal som meddelas av försäkringsföreningar bör i grunden kunna användas även vid bedömningar av vilka avtalsrättsliga bestämmelser som ska gälla för tjänstepensionsavtal som tillhandahålls av tjänstepensionsföreningar.

I nu aktuella frågor har det inte införts några särregler för *försäkringsföreningar* i förhållande till försäkringsbolagen. Motsvarande ska som utgångspunkt gälla för *tjänstepensionsföreningarna*, dvs. att reglerna i FAL som utgångspunkt ska gälla för tjänstepensionsföreningarnas tjänstepensionsavtal på samma sätt som FAL ska gälla för tjänstepensionsavtal som tillhandahålls av övriga former av tjänstepensionsföretag.

För *understödsföreningarna* fanns *krav* på att stadgarna skulle innehålla vissa försäkringsvillkor. Detta gällde försäkringsförmånernas beskaffenhet, tid och villkor för utbetalning av försäkringsbelopp, avgifterna/premierna, påföljden för försummelse att erlægga fast avgift, rätt till fribrev och återköp samt villkor för belåning av försäkringsbrev hos föreningen. Några sådana krav infördes inte för försäkringsföreningarna, och som framgått anser utredningen att denna utgångspunkt bör gälla även för tjänstepensionsföreningarna. Utgångspunkten bör alltså vara att denna typ av villkor omfattas av FAL:s bestämmelser och att de ska regleras i

tjänstepensionsförmånsavtalen. Tjänstepensionsföreningarna bör dock ha *möjlighet* att ta in avtalsrättsliga bestämmelser i stadgarna.

8.3 Närmare om föreningslagen

När FL infördes var avsikten att få till stånd en modernisering och förenkling i förhållande till den tidigare lagen. Lagen är uppbyggd efter förebild i 1975 års aktiebolagslag. Bland nyheterna när FL infördes kan nämnas regler om fusion mellan en moderförening och ett dotteraktiebolag. Lagen har ändrats vid ett flertal tillfällen. Lagändringar har gjorts bl.a. i syfte att stärka de kooperativa företagens ställning och ge dem likvärdiga verksamhetsbetingelser med andra företag (se prop. 1996/97:163, prop. 1999/2000:88, prop. 2005/06:84 och prop. 2006/07:112). I samband med införandet av bestämmelser om gränsöverskridande fusioner i FL moderniserades även bestämmelserna om nationella fusioner (se prop. 2007/08:15 s. 71 ff.).

I ett betänkande har föreslagits en ny lag som ersätter FL (se SOU 2010:90; En ny lag om ekonomiska föreningar). Lagförslaget har i huvudsak samma systematik som 2005 års aktiebolagslag, som även har tjänat som förebild i vissa materiella hänseenden.

Förslaget bereds inom Regeringskansliet. Tiden för ett ikraftträdande av en ny FL är osäker. Eftersom de huvudsakliga förslagen i betänkandet ändå bör beaktas översiktligt i detta sammanhang återges de kort i nästa avsnitt.

8.3.1 Förslag till ny lag om ekonomiska föreningar

De huvudsakliga förslagen i betänkandet om en ny lag om ekonomiska föreningar (SOU 2010:90) är följande.

Utgångspunkter för lagförslaget

Utredningen anser att det liksom hittills bör finnas ett ändamålsenligt regelverk för näringsverksamhet som bedrivs gemensamt och utan personligt ansvar, dvs. sådan verksamhet som i dag ofta bedrivs i form av en ekonomisk förening. Regelverket bör även framöver vara utformat så att det ger goda förutsättningar för att verksamheten drivs enligt vedertagna kooperativa principer, men det bör

samtidigt ge verksamhetens utövare, dvs. medlemmarna, stort utrymme att själva besluta i vilken utsträckning dessa principer ska få genomslag i verksamheten. Regelverket bör vidare vara enkelt att tillämpa och tillhandahålla lösningar på de olika slag av problem som kan uppkomma i gemensamt bedriven näringsverksamhet. Eftersom det är medlemmarna som känner verksamheten bäst, bör regelverket vidare vara utformat så att det inte onödigtvis hindrar medlemmarna att gemensamt besluta om hur verksamheten ska organiseras och drivas. Begränsningar i medlemmarnas möjligheter att genom stadgebestämmelser eller på annat sätt överenskomma om verksamhetens organisation och förvaltning bör därför uppställas endast om sådana begränsningar kan motiveras med minoritets- eller borgenärsskyddsintressen, vissa allmänna intressen (såsom brottsbekämpningsintresset och fiskala intressen) eller intresset av att upprätthålla associationsformens status och goda anseende. Utredningen föreslår i sak bl.a. följande.

Ett flexiblare regelverk

Det blir i större utsträckning än i dag möjligt för enskilda ekonomiska föreningar att avvika från lagens bestämmelser genom särskilda stadgebestämmelser. I lagförslaget framhålls också den allmänna principen att de bestämmelser i lagen som är uppställda till medlemmarnas skydd kan åsidosättas om samtliga medlemmar är överens om det.

Grunddragen hos en ekonomisk förening

I dag gäller ett antal förutsättningar för att en förening ska godtas som en ekonomisk förening. Den första förutsättningen, att föreningen ska ha till ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen, behålls. Om föreningen även ska ha ideella syften ska det förstnämnda syftet vara det huvudsakliga. Principen om att verksamheten ska bedrivas i den ekonomiska föreningen eller i dotterbolag mjukas upp genom ökade möjligheter att bedriva verksamheten i företag som inte är dotterföretag, under förutsättning att föreningen har ett betydande inflytande över företaget. Den tredje principen, som innebär att medlemmarna ska delta på visst sätt i den ekonomiska verksamheten, ska alltjämt vara huvudregeln.

Även medlemmar som inte har för avsikt att delta på annat sätt än genom att betala en medlemsinsats (investerande medlemmar) föreslås dock bli tillåtna, om det medges enligt stadgarna. Dessa ska i princip ha samma rösträtt som vanliga medlemmar, men särskilda bestämmelser om röstviktning avser att begränsa de investerande medlemmarnas inflytande i föreningen.

Utredningen föreslår att antalet medlemmar i en förening, i likhet med dagens regler, ska uppgå till minst tre stycken.

Föreningens medlemmar och medlemsförteckning

Den s.k. öppenhetsprincipen, dvs. att en ekonomisk förening är skyldig att anta nya medlemmar om det inte finns särskilda skäl, jämkas så att föreningen får något större möjligheter att vägra utomstående inträde. Detta om antagandet av nya medlemmar skulle innebära företagsekonomiska risker för föreningen eller om sökanden inte uppfyller de krav som med hänsyn till arten eller omfattningen av föreningens verksamhet bör ställas på medlemmarna i föreningen.

Det förslås skärpta krav på medlemsförteckningarnas innehåll, bevarande och granskning.

Ledning och revision

Bestämmelserna om den ekonomiska föreningens styrelse anpassas genom utredningens förslag i allt väsentligt till motsvarande reglering för privata aktiebolag i aktiebolagslagen.

Utredningen föreslår samtidigt att revisionsplikten begränsas till större föreningar och att en medlemsminoritet ges möjlighet att påverka att det utses en revisor. Utredningen föreslår vidare att det i den nya lagen tas in bestämmelser om att ekonomiska föreningar ska kunna bli föremål för allmän granskning som ska genomföras av en eller flera lekmannarevisorer.

Medlemsinsatser och förlagsinsatser

Enligt utredningens förslag ska medlemmarna liksom i dag erlægga en i stadgarna bestämd medlemsinsats (i utredningens förslag benämnd obligatorisk insats). En avgående medlem ska, liksom

hittills, som huvudregel ha rätt att få tillbaka de medlemsinsatser som han eller hon har betalat. En förening kan i dag också besluta om s.k. insatsemission, vilket innebär att en del av föreningens fria egna kapital tillgodoförs medlemmarna som "emissionsinsatser". En avgående medlem har som huvudregel också rätt att få utbetalat de emissionsinsatser som har tillgodoförts honom eller henne.

Utredningens slutsats är att medlemsinsatser som huvudregel ska återbetalas på samma sätt som i dag, dvs. högst till nominellt värde. För arbetskooperativ föreslås dock en möjlighet att, om samtliga röstberättigade medlemmar är ense om det, införa stadgebestämmelser om att avgående medlemmar ska ha rätt att få ut ett högre belopp, dock högst det belopp som motsvarar medlemmens andel i föreningens egna kapital vid tiden för avgången.

Utredningen föreslår att regleringen av förlagsinsatser överförs till den nya lagen utan några ändringar i sak. Begränsningen att summan av förlagsinsatser från andra än medlemmar inte får överstiga summan av andra då inbetalda medlemsinsatser och emissionsinsatser tas dock bort så att det överlämnas till den enskilda föreningen att avgöra om det ska finnas begränsningar av detta slag.

Kapitalskydd i ekonomiska föreningar

Som en anpassning till kapitalskyddsbestämmelserna i 2005 års aktiebolagslag föreslås att begreppet värdeöverföring införs i de kapitalskyddsbestämmelser som gäller för ekonomiska föreningar.

Med "värdeöverföring" avses affärshändelser som medför att föreningens förmögenhet minskar och som inte har rent affärs- mässig karaktär för föreningen eller är ett naturligt led i föreningens ekonomiska relation med medlemmarna. Värdeöverföringar från en ekonomisk förening ska i princip endast kunna ske enligt bestämmelserna om vinstutdelning, gottgörelse, minskning av reservfonden för återbetalning till medlemmarna och gåva till allmännyttigt ändamål. Med samtliga medlemmars samtycke ska dock värdeöverföringar kunna ske även på annat sätt.

Vidare ska lagens borgenärsskyddsregler gälla för alla slag av värdeöverföringar till medlemmar eller andra. Förslaget innehåller en beloppsspärr som anger den yttersta gränsen för hur stora värdeöverföringar som får ske. För att värdeöverföringar ska få ske ska krävas att det finns full täckning för föreningens bundna egna kapital omedelbart efter värdeöverföringen.

Beloppsspärren kompletteras i förslaget av en allmän försiktighetsregel. Enligt denna får en värdeöverföring ske endast om den framstår som försvarlig med hänsyn till de krav som verksamhetens art, omfattning och risker ställer på storleken av föreningens egna kapital samt föreningens konsolideringsbehov, likviditet och ställning i övrigt.

Upplösning av ekonomiska föreningar

Bland dessa förslag märks förslaget att det ska kunna utgå s.k. fusionsvederlag till medlemmar vilkas rättigheter minskar i värde.

Liksom hittills ska fusionsplanen normalt inte behöva godkännas annat än av föreningsstämman i överlåtande föreningar. En minoritet om minst fem procent av de röstberättigade i den övertagande föreningen ges rätt att begära att fusionsplanen även ska godkännas på föreningsstämman i den föreningen.

Det föreslås vidare att borgenärerna i samtliga föreningar som deltar i fusionen – inte bara som i dag överlåtande förenings borgenärer – ska underrättas om en förestående fusion och ha rätt att motsätta sig att fusionsplanen verkställs. Borgenärerna i den övertagande föreningen ska dock inte involveras om det av ett revisorsyttrande framgår att fusionen inte innebär någon fara för dessa borgenärer.

Om alla medlemmar i samtliga föreningar som deltar i fusionen har undertecknat fusionsplanen ska ett något förenklat förfarande kunna tillämpas utan vare sig registrering av fusionsplanen eller beslut på föreningsstämma.

Det lämnas inte något förslag om delning av ekonomiska föreningar i allmänhet, eftersom det bedömts att inget behov av förfarandet finns.

Utredningen föreslår en viss utvidgning av styrelsens skyldighet att hänskjuta frågan om huruvida föreningen ska gå i likvidation till föreningsstämman. Enligt förslaget ska styrelsen göra detta om det pga. inträffade förluster eller av annan orsak finns skäl att anta att föreningens ställning fortgående kommer att försämrats så att föreningens skulder och avsättningar inte täcks av tillgångarna, om det annars råder betydande osäkerhet om föreningens ekonomiska möjligheter att fortsätta sin verksamhet eller om antalet medlemmar i föreningen under mer än en månad har varit mindre än tre.

Bestämmelserna om när Bolagsverket ska besluta att en ekonomisk förening ska gå i likvidation (s.k. tvångslikvidation) kompletteras med regler om att sådant beslut ska fattas om en förening är skyldig att självant eller på verkets anmaning ge in vissa redovisningshandlingar men inte har gjort detta. Liksom hittills ska, enligt förslaget, en ekonomisk förening kunna tvingas i likvidation om antalet medlemmar i föreningen har gått ner under tre. Dock förlängs den tid som en förening har på sig att återställa medlemsantalet från tre till sex månader.

Annan lagstiftning om kooperativa företagsformer

Utredningens förslag till ny lag om ekonomiska föreningar får betydelse för lagstiftningen om andra slag av ekonomiska föreningar; bostadsrättsföreningar, kooperativa hyresrättsföreningar, sambruksföreningar och kreditmarknadsföreningar. Gemensamt för dessa föreningsformer är att de regleras i särskilda lagar som dock i varierande utsträckning hänvisar till FL.

Utredningen har inte lämnat något förslag om hur en ny lag om ekonomiska föreningar ska tillämpas på ömsesidiga försäkringsbolag och försäkringsföreningar som omfattas av FRL. Som tidigare framgått har bestämmelserna för dessa relativt nyligen anpassats till FL.

8.4 Associationsrättsliga särregler

I avsnitten nedan analyseras och redovisas behovet av särregler för tjänstepensionsföreningar med utgångspunkt i de skillnader som föreligger mellan å ena sidan FL och å andra sidan reglerna i UFL för understödsföreningar i form av tjänstepensionskassor och försäkringsrörelselagen (2010:2043, FRL). I varje avsnitt behandlas ett eller flera kapitel i FL. Någon tydlig uppdelning mellan associationsrättsliga och näringsrättsliga regler är dock inte alltid möjlig att göra, eftersom de särdrag som kännetecknar tjänstepensionsrörelse även kan få genomslag i de associationsrättsliga reglerna.

8.4.1 Inledande bestämmelser

Förslag: I den nya lagen ska särskilt anges vad som avses med en tjänstepensionsförening. I likhet med vad som föreslås för ömsesidiga tjänstepensionsbolag ska det finnas möjlighet till uttaxering och nedsättning av förmåner i tjänstepensionsföreningar. I övrigt ska inte några associationsrättsliga särregler gälla i förhållande till 1 kap. lagen om ekonomiska föreningar.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

I 1 kap. FL finns vissa inledande bestämmelser för ekonomiska föreningar. Där ges till en början en definition av ekonomisk förening, dvs. en förening som har till ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom ekonomisk verksamhet i vilken medlemmarna deltar på vissa där preciserade sätt (1 §). I den inledande paragrafen stadgas också hur den ekonomiska föreningens verksamhet får bedrivas. Där sägs även att det för en ekonomisk förening är utmärkande att den uppfyller särskilda villkor i fråga om rätten till medlemskap, rösträtt och överskottsutdelning. Vidare framgår att en ekonomisk förening ska registreras och att medlemmarna inte är personligen ansvariga för föreningens förpliktelser (2 och 3 §§). Kapitlet innehåller vidare bestämmelser om vissa begrepp, bl.a. moderförening, dotterföretag och koncern (4 §). Av 1 kap. framgår också att föreningsrättsliga handlingar får undertecknas med avancerad elektronisk signatur.

Försäkringsrörelselagen

Inledande associationsrättsliga bestämmelser försäkringsföreningar finns i 13 kap. 1–4 §§ FRL. En försäkringsförening är en förening som har till ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom att driva försäkringsrörelse i vilken medlemmarna deltar genom att använda föreningens tjänster som försäkringsstagare eller som försäkrad (1 §). Bestämmelserna om en ekonomisk förenings ändamål i FL gäller således inte för försäkringsföreningar (3 §). Utöver bestämmelserna om ansvar för en förenings förpliktelser i 1 kap. 3 § FL, får det i en försäkringsförenings stadgar föreskrivas om uttaxeringsrätt (4 §).

Lagen om understödsföreningar

I UFL fanns bestämmelser med motsvarande innehåll. I 1 § fanns en definition av begreppet understödsförening. Vidare fanns bestämmelser om registrering i 3 §, om ansvar för en understödsförenings förbindelser i 8 § och om rättskapacitet genom registrering i 9 § UFL. I 20 § fanns regler om avgifter. I tredje stycket stadgades att om stadgarna medgav särskild uttaxering, fick sådan ske endast när föreningens tillgångar var otillräckliga för verksamhetens behöriga utövande.

Skälen för förslaget*Vad en tjänstepensionsförening är*

Utmärkande för en *ekonomisk förening* är att den genom ekonomisk verksamhet ska främja sina medlemmars ekonomiska intressen och att medlemmarna ska delta i verksamheten som konsumenter, leverantörer eller på annat sätt (1 kap. 1 § FL). En viss utvidgning av begreppet har skett under senare år för att öka konkurrenskraften för kooperativ verksamhet. Utvidgningen innebär bl.a. att flera föreningar i samverkan kan uppfylla de krav som ställs för att var och en av dessa ska anses som en ekonomisk förening. Av förarbetena till FL framgår att en förening i huvudsak måste framträda som en förening i vilken medlemmarna deltar, det s.k. huvudsaklighetskravet (se prop. 1986/87:7 s. 78). En följd av detta är att det är möjligt för en ekonomisk förening att handla även med andra än medlemmar, så länge medlemsverksamheten är den huvudsakliga delen.

Tjänstepensionsrörelse är en form av ekonomisk verksamhet och medlemmarna i en *tjänstepensionsförening* ska delta i tjänstepensionsrörelsen genom att utnyttja föreningens tjänster. Dessa omständigheter talar för att en tjänstepensionsförening ska anses vara en ekonomisk förening enligt definitionen i 1 kap. 1 § första stycket FL. Som framgår av beskrivningen i avsnitt 7.1 finns det emellertid några avgörande skillnader mellan tjänstepensionsföreningar och ekonomiska föreningar när det gäller rätten till medlemskap, rösträtt och överskottsutdelning. Dessa skillnader innebär att det som i övrigt är utmärkande för en ekonomisk förening inte fullt ut kan anses gälla för tjänstepensionsföreningar (jfr sista stycket i nyss nämnda paragraf). Mot denna bakgrund bör definitionen av

ekonomisk förening i FL inte användas för att definiera en tjänstepensionsförening. I stället bör det i den nya lagen särskilt anges vad som avses med en tjänstepensionsförening.

Utgångspunkten i en modern reglering av tjänstepensionsrörelse som drivs i föreningsform bör vara att frågor kring medlemskap, rösträtt och användning av försäkringsföreningens egendom, utöver lagregler, ska vara reglerade i föreningens stadgar.

Ansvar för föreningens förpliktelser

I och med registreringen blir en *ekonomisk förening* juridisk person och uppnår rättskapacitet (1 kap. 2 § FL). En ekonomisk förening kan således ha tillgångar och skulder skilda från medlemmarna.

Någon särreglering för *tjänstepensionsföreningarna* i förhållande till 1 kap. 2 § FL bedöms inte behövas.

För *ekonomiska föreningar* anges vidare i 1 kap. 3 § FL att endast föreningens tillgångar svarar för föreningens förpliktelser. Som en följd av detta svarar inte medlemmar, styrelseledamöter och andra företrädare för föreningens förpliktelser. I en *understödsförening* kunde emellertid genom stadgebestämmelser medlemmarna vara personligt ansvariga för föreningens förpliktelser. Medlemmars ansvar för understödsföreningens förluster var subsidiärt i förhållande till föreningen. Ansvar kunde alltså bara göras gällande om föreningens tillgångar var otillräckliga för verksamhetens behöriga utövande (se 20 § UFL).

För *försäkringsföreningarna* ges i 13 kap. 4 § i FRL en särregel som tillåter uttaxering om detta regleras i stadgarna. Denna rätt att kräva att en medlem ska täcka skulder, avsättningar eller förluster i försäkringsrörelsen genom att göra kapitaltillskott till föreningen, får endast göras gällande om föreningen saknar reserver eller kapital för att täcka en uppkommen förlust. Det personliga ansvaret är således subsidiärt. Man kan uttrycka det så att medlemmarna, när uttaxeringsvillkor finns, får ett personligt ansvar för företagets försäkringsfordringar inom de ramar som stadgarna anger.

I likhet med vad som har föreslagits för ömsesidiga tjänstepensionsbolag¹ bör det finnas en möjlighet också för *tjänstepensionsföreningar* att ha bestämmelser i bolagsordningen som under vissa förutsättningar möjliggör såväl uttaxering som nedsättning av förmånerna.

¹ Se avsnitt 7.2.1.

Koncerndefinitionen m.m.

Bestämmelserna i 1 kap. 4–6 §§ FL innehåller definitioner av moderförening, dotterföretag och koncern. En *tjänstepensionsförening* bör kunna omfattas av dessa definitioner.

På *försäkringsområdet* finns det i 12 kap. 5 § FRL ett bemyndigande för regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, att föreskriva att bestämmelserna om koncerner i FRL, eller föreskrifter som meddelats med stöd av FRL och i FL, ska gälla helt eller delvis för en grupp av företag som inte utgör en koncern i FL:s mening, men som har en gemensam eller i huvudsak gemensam ledning (s.k. oäkta koncerner). Regeln är tillämplig på ömsesidiga försäkringsbolag och syftar till att i koncernbegreppet även täcka in långtgående samarbete mellan sådana bolag, där inte något av bolagen kan sägas ha ett bestämmande inflytande över de andra eller ha någon del i deras resultat.

Något skäl till införande av en motsvarande regel för *tjänstepensionsföreningarna* har inte framkommit.

Sammanfattningsvis bedöms någon särreglering för *tjänstepensionsföreningarna* i förhållande till 1 kap. 4–6 §§ FL inte behövas.

8.4.2 Bildande av en tjänstepensionsförening

Förslag: Bestämmelserna i lagen om ekonomiska föreningar om bildandet av en ekonomisk förening ska i huvudsak gälla för tjänstepensionsföreningar, men vissa särregler ska tas in i den nya lagen.

En tjänstepensionsförening ska inte få bildas utan verksamhetskapital. Verksamhetskapital ska få tillskjutas även av andra än medlemmar. Verksamhetskapitalet ska betalas med pengar. För registrering av en tjänstepensionsförening ska krävas att hela verksamhetskapitalet har betalats in. Verksamhetskapitalet ska betalas tillbaka när det inte längre behövs för verksamheten och en återbetalning är förenlig med bestämmelserna om kapitalbasens storlek och sammansättning. Verksamhetskapitalet ska också återbetalas om registrering inte sker.

I en tjänstepensionsförenings stadgar ska lämnas uppgifter om storleken på verksamhetskapitalet, den eventuella rätt till avkastning som tillfaller den som tillskjutit detta kapital, den eventuella rätt till rösträtt på föreningsstämman som tillfaller

den som tillskjutit kapitalet samt uppgifter om i vilken ordning verksamhetskapitalet ska inbetalas och återbetalas.

Stadgarna ska också innehålla uppgift om föreningen ska driva tjänstepensionsrörelse utanför EES. Dessutom ska de innehålla de villkor som ska gälla för inträde i föreningen och en medlems eventuella ansvar för föreningens förpliktelser (rätt till uttaxering eller nedsättning av förmån), samt bestämmelser om vinstutdelning och förlusttäckning.

Bestämmelserna i FL om stadgarnas innehåll ska gälla för tjänstepensionsföreningar med undantag för bestämmelserna om medlemsinsatser och medlemsavgifter eller på särskilt beslut om taxering beroende avgifter.

Verksamheten i en tjänstepensionsförening får påbörjas när beslut om tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse har meddelats. Anmälan för registrering ska göras senast sex månader efter det att beslut om tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse har meddelats.

Styrelsen i en tjänstepensionsförening ska före registreringen ha rätt att vidta åtgärder för att erhålla utfäst verksamhetskapital.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

Bestämmelser om bildande av ekonomiska föreningar finns i 2 kap. FL. De innebär att en ekonomisk förening måste ha minst tre medlemmar, vilka ska anta stadgar samt välja styrelse och revisorer (1 §). Vidare anges vad stadgarna ska innehålla (2 §), inom vilken tid föreningen ska anmälas för registrering (3 §) och konsekvenser av att registrering inte sker samt vilka åtgärder som kan vidtas innan föreningen är registrerad (4 §).

Försäkringsrörelselagen

Regler om bildande av en försäkringsförening finns i 13 kap. 5–7 §§ FRL. Det är fråga om särregler om verksamhetskapitalet (5 §), till FL kompletterande regler om vad en försäkringsförenings stadgar ska innehålla (6 §) samt kompletterande regler beträffande registrering av en försäkringsförening m.m. (7 §).

Lagen om understödsföreningar

Regler om bildande, stadgar och registrering av en understödsförening fanns i 5, 10, 11, 13, 14 och 20 §§ UFL. En understödsförening skulle i vissa angivna fall ha minst 500 medlemmar och annars minst 100 medlemmar (5 §). Det högre antalet gällde om föreningen meddelade förtids- eller efterlevandepension utan samband med ålderspension, sjukpenning för längre tid än 180 dagar för ett sammanhängande sjuklighetstillstånd eller kapitalförsäkring för dödsfall till högre belopp än 1 000 kronor för en medlem. Finansinspektionen kunde vid särskilda skäl bestämma att ett lägre antal medlemmar ska gälla. För att registreras skulle en understödsförening ha antagit stadgar samt utsett styrelse och revisorer.

En förutsättning för registrering av en understödsförening är att föreningen har antagit stadgar samt utsett styrelse och revisorer enligt reglerna i UFL (10 §). Bestämmelsen i 2 kap. 2 § FL om stadgarnas innehåll stämmer inte i alla delar överens med vad som gällde för understödsföreningar enligt 11 § UFL. För understödsföreningar saknades bestämmelser om insatser, vilka ärenden som skulle förekomma på ordinarie stämma, vilken tid räkenskapsåret skulle omfatta, grunder för fördelning av föreningens vinst samt vad som skulle gälla för förlagsinsatser, om sådana skulle förekomma.

För understödsföreningar ställdes däremot andra krav på stadgarna genom att de skulle innehålla de villkor som skulle gälla för inträde i föreningen, försäkringstekniska grunder, försäkringsförmåner och, för andra understödsföreningar än tjänstepensionskassor, placeringsregler. Inte minst viktigt är att soliditets- och skälighetsprinciperna gällde för understödsföreningarnas stadgar. Stadgarna skulle vara ägnade att trygga att föreningen kunde fullgöra sina försäkringsutfästelser och skulle samtidigt tillgodose medlemmarnas intresse av att kostnader och villkor för försäkringarna var skäligen med hänsyn till förmånernas art och omfattning och föreningens förhållanden. Även i övrigt skulle stadgarna ha ett för verksamheten lämpligt innehåll.

I 20 § UFL angavs att en understödsförening skulle ta ut fasta medlemsavgifter som inte fick göras beroende av att försäkringsfall inträffat i föreningen (premier), och att en förening i stadgarna fick medge särskild uttaxering om föreningens tillgångar var otillräckliga för verksamheten.

Bestämmelserna i 13 och 14 §§ UFL reglerade vad en ansökan om registrering av en understödsförening skulle innehålla och vilka ytterligare handlingar som skulle ges in vid ansökan.

Skälen för förslaget

Medlemsantal

Syftet med kravet på lägsta medlemsantal om tre personer i 2 kap. 1 § FL är att skapa säkerhet för en *ekonomisk förenings* förmåga att fullgöra sina utfästelser gentemot medlemmar och förmånstagare.

I tjänstepensionsrörelse gäller att beståndet måste ha en viss storlek för att uppnå riskutjämning, jfr de krav på minst 100 respektive minst 500 medlemmar som fanns i UFL. I sammanhanget bör nämnas att tjänstepensionsdirektivet inte innehåller något krav på minsta antal medlemmar i ett tjänstepensionsinstitut. Direktivet behöver dock inte tillämpas på institut som förvaltar planer med färre än 100 medlemmar.

Mot bakgrund av kravet på nödvändig riskutjämning kan en tjänstepensionsrörelse inte vara baserad på en alltför liten pensionsplan. En minimigräns vid t.ex. 100 eller 500 medlemmar är dock inte i sig en garanti för att underlaget för verksamheten är tillräckligt. Det kan tänkas att en förenings ekonomi trots ett litet medlemsantal ändå kan anses säkerställd. Det får helt enkelt anses vara svårt att ställa upp gränsvärden i detta fall. Värdet får t.ex. inte sättas så högt att det i praktiken hämmar tillskapandet av nya föreningar. Å andra sidan ska det i ett gränsvärde beaktas såväl krav på trygghet för tjänstepensionstecknare och tjänstepensionsberättigade som Finansinspektionens behov av att koncentrera tillsynsresurserna.

Det kan ifrågasättas om den rätta vägen att tillförsäkra en bra förmåga att infria åtaganden är genom ett associationsrättsligt särkrav på visst medlemsantal. Genom att ställa upp näringsrättsliga krav på tillräcklig finansiell styrka kan samma syfte uppnås som genom ett associationsrättsligt krav på minsta medlemsantal. I likhet med vad som gäller på försäkringsområdet föreslår utredningen i avsnitt 12.2.1 att Finansinspektionen ska vara skyldigt att ingripa om beståndet inte är tillräckligt för erforderlig riskutjämning (jfr 16 kap. 1 § FRL). När det gäller tillsynen måste också förutsättas att arbetsätt och metoder fortlöpande förnyas och

utvecklas. Mot denna bakgrund bedöms det inte finnas något hinder mot att på denna punkt låta regleringen för ekonomiska föreningar gälla också för tjänstepensionsföreningar. Någon särbestämmelse i förhållande till kravet på antal medlemmar i 2 kap. 1 § FL föreslås därför inte. Det är således upp till tjänstepensionsföreningarna om de i stadgarna vill bestämma om föreningen ska bestå av ett visst större antal medlemmar. En motsvarande bedömning har gjorts beträffande försäkringsföreningarna.

Verksamhetskaptal i stället för medlemsinsatser

I *ekonomiska föreningar* är det obligatoriskt med insatser. I stadgarna ska anges med vilken insats en medlem ska delta i föreningen, hur insatserna ska fullgöras samt i vad mån en medlem får delta i föreningen med insats utöver vad han är skyldig att delta med (2 kap. 2 § första stycket 4 FL). Insatserna tillför föreningen medel som behövs för att driva verksamheten. Enligt 5 kap. 15 § lagen (1995:1554) om årsredovisning utgör insatserna bundet eget kapital i föreningen. Några motsvarande regler om startkapital vid bildandet av en *understödsförening* fanns inte.

Att låta finansieringen av en *tjänstepensionsförening* vara beroende av den reglering om medlemsinsatser som gäller för ekonomiska föreningar är inte förenligt med tjänstepensionsföreningens särart (se avsnitt 7.1). I stället bör de regler som gäller för ömsesidiga tjänstepensionsbolag fungera som förebild. Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag får inte bildas utan garantikapital, om det inte finns särskilda skäl för det. Garantikapitalet är avsett att utgöra ett start- och rörelsekapital som behövs för rörelsens ändamålsenliga drivande.

Ett krav på garantikapital eller motsvarande får anses vara förenligt med tjänstepensionsföreningarnas särart. För att markera den skillnad som finns mellan ömsesidiga tjänstepensionsbolag och tjänstepensionsföreningar föreslås att kapitalet i en tjänstepensionsförening benämns verksamhetskaptal. Sådant verksamhetskaptal ska få tillskjutas även av andra än medlemmar. I likhet med vad som gäller för ömsesidiga tjänstepensionsbolag ska verksamhetskaptalet återbetalas när det inte längre behövs för rörelsens drivande.

Vidare föreslås att hela verksamhetskaptalet ska vara inbetalt innan tjänstepensionsföreningen kan registreras och att verksamhetskaptalet ska betalas med pengar. Till skillnad mot vad som

gäller för garantikapitalet i de ömsesidiga tjänstepensionsbolagen ska verksamhetskapitalet i en tjänstepensionsförening endast kunna tillskjutas i samband med tjänstepensionsföreningens bildande och alltså inte under rörelsens gång. Om tjänstepensionsföreningen under rörelsens gång skulle vara i behov av ytterligare kapitaltillskott bör i stället föreningslagens bestämmelser om förlagsinsatser användas (se avsnitt 7.3.5).

I 4 kap. 1–3 §§ FL finns bestämmelser om en medlems rätt att återfå inbetalade insatser när han eller hon avgår ur en förening. I en tjänstepensionsförening bör inte medlemsinsatser få förekomma. En särregel om detta och om återbetalning av medlemsinsatser m.m. är därför nödvändig.

Stadgarnas innehåll

Merparten av det som enligt FL ska anges i stadgarna för en *ekonomisk förening* är lämpligt att ange även i stadgarna för en *tjänstepensionsförening*. Här avses uppgifter om firma, säte, ändamålet med verksamheten och verksamhetens art, olika bestämmelser om styrelseledamöter och revisorer, eventuella bestämmelser om fullmäktige, olika bestämmelser kring föreningsstämma, räkenskapsår, grunderna för fördelning av vinst och hur man ska förfara med föreningens behållna tillgångar när föreningen upplöses samt eventuella bestämmelser om förlagsinsatser.

Som framgått ovan behöver medlemmarna i en *tjänstepensionsförening* inte betala medlemsinsatser till föreningen. Det krav på bestämmelser om medlemsinsatser i stadgarna som gäller för en ekonomisk förening ska därför inte ställas på en tjänstepensionsförening (jfr 2 kap. 2 § första stycket 4). I stället ska gälla bestämmelser om verksamhetskapital. I stadgarna ska anges vad som närmare ska gälla i fråga om verksamhetskapitalet. Det handlar om storleken på verksamhetskapitalet, den eventuella rätt till avkastning som tillfaller den som tillskjutit verksamhetskapital och den eventuella rösträtt på föreningsstämman som tillfaller den som tillskjutit verksamhetskapital. I stadgarna bör även preciseras i vilken ordning verksamhetskapitalet ska betalas in och återbetalas.

I stadgarna för en *ekonomisk förening* kan vidare föreskrivas att det ska förekomma regelbundna avgifter eller att det ska förekomma avgifter som är beroende av särskilda beslut om uttaxering (jfr 2 kap. 2 § första stycket 5 FL). I sådana fall ska också avgift-

ernas belopp anges eller de högsta belopp till vilka de får bestämmas. Till skillnad mot vad som gäller för medlemsinsatser är denna typ av avgifter inte obligatoriska.

Bestämmelserna görs inte tillämpliga på *tjänstepensionsföreningarna* av följande skäl.

De regelbundna avgifterna är avsedda att bidra till att täcka kostnaderna för den löpande verksamheten. Dessa avgifter, som även kallas medlemsavgifter, är inte direkt knutna till motprestationer från föreningens sida utan betalas på grund av medlemskapet i sig. Här ingår alltså inte ersättningar för t.ex. varor eller tjänster som föreningen tillhandahåller medlemmen. Medlemsavgifterna enligt FL är således en annan typ av avgift än de fasta medlemsavgifter som understödsföreningar kunde ta ut för verksamhetens drivande (jfr 20 § UFL) och som avsåg den ersättning som medlemmen betalade för att få ett försäkringsskydd (premien).

Vid sidan av möjligheten att ta ut regelbundna avgifter med stöd av stadgebestämmelser kan stadgarna för en *ekonomisk förening* medge avgifter efter särskilda beslut om uttaxering. Även *understödsföreningar* kunde genom stadgebestämmelser ange ordningen för beslut om särskild uttaxering. Enligt 20 § UFL fick uttaxering ske endast när föreningens tillgångar var otillräckliga för verksamhetens behöriga utövande. Uttaxering var således en extraordinär åtgärd för att täcka en uppkommen brist. Det vanliga torde vara att stadgarna föreskriver att beslut ska fattas av stämman, men annan ordning kan också förekomma. Som framgått ovan ska motsvarande möjlighet till uttaxering kunna tas in i stadgarna för en tjänstepensionsförening, liksom närmare bestämmelser om villkoren för en eventuell nedsättning av förmånerna.

Utredningens utgångspunkt är att reglerna i FAL ska gälla för de tjänstepensionsavtal som tillhandahålls av tjänstepensionsföreningar (se avsnitt 8.2).

I avsnitt 9 föreslås att tekniska riktlinjer och placeringsriktlinjer ska upprättas fristående från stadgarna och beslutas av styrelsen. Vad som nu sagts hindrar inte att det i en tjänstepensionsförenings stadgar tas in bestämmelser om avtalsrättsliga villkor eller tekniska riktlinjer, men några särbestämmelser i förhållande till 2 kap. 2 § FL behövs inte.

I likhet med det som gäller med avseende på bolagsordningen för tjänstepensionsaktiebolag och ömsesidiga tjänstepensionsbolag bör stadgarna i en *tjänstepensionsförening* innehålla uppgift om föreningen ska driva tjänstepensionsrörelse utanför EES.

Stadgarna ska vidare innehålla bestämmelser om villkoren för inträde i föreningen, dvs. uppgifter om hur medlemskap i tjänstepensionsföreningen uppstår.

Stadgarna ska dessutom innehålla bestämmelser om vinstutdelning och förlusttäckning, se vidare avsnitt 7.3.9.

Registrering m.m.

Enligt 2 kap. 3 § FL ska en *ekonomisk förening* anmälas för registrering senast sex månader efter det att beslut fattades om att bilda den. Om en förening inte ska börja sin verksamhet förrän ett visst i stadgarna angivet villkor har uppfyllts eller om ett sådant villkor beslutats vid ett sammanträde med medlemmarna, ska tiden för registreringsanmälan räknas från den tidpunkt då villkoret har uppfyllts. Registrering får inte ske förrän villkoret är uppfyllt. Frågan om föreningens bildande har fallit om anmälan för registrering inte har skett inom rätt tid eller om registreringsmyndigheten har avskrivit anmälan om registrering eller vägrat registrering. Styrelseledamöterna svarar då solidariskt för gjorda inbetalningar jämte uppkommen avkastning men med avdrag för kostnader för föreningens bildande.

Vad gäller tiden inom vilken registrering ska ske måste hänsyn tas till de krav på tillstånd som ska gälla för *tjänstepensionsföreningar*. För ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag gäller att ett sådant bolag ska anmälas för registrering senast sex månader efter beslutet om tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse. En motsvarande särregel bör införas för tjänstepensionsföreningar.

Åtgärder före föreningens registrering

Bestämmelserna i 2 kap. 4 § andra och tredje styckena FL reglerar åtgärder före det att en *ekonomisk förening* registrerats och motsvarar i huvudsak vad som gällde för *understödsföreningar* enligt 9 § UFL. För understödsföreningar saknades dock den reglering som för ekonomiska föreningar anger att ansvaret för sådana åtgärder övergår på föreningen om förpliktelsen har uppkommit efter föreningens bildande samt att en medkontrahent som visste att föreningen inte var registrerad kan frånträda avtal som ingåtts före registreringen endast om frågan om bildande av föreningen har fallit

och att en medkontrahent som inte visste att föreningen var oregistrerad kan frånträda avtalet före registreringen.

Bestämmelserna i FL är väl ägnade att gälla även för *tjänstepensionsföreningar*. Några skäl att föreslå särregler finns därför inte.

Däremot behövs en särregel som klargör att bestämmelserna i 2 kap. 4 § första stycket FL, om att styrelsen före registrering får vidta åtgärder för att erhålla utfästa insatser eller avgifter, för tjänstepensionsföreningar i stället ska gälla för utfästelser av verksamhetskapital.

Ansökan om registrering

I 13 och 14 §§ UFL fanns detaljerade bestämmelser om vad en ansökan om registrering av en *understödsförening* skulle innehålla, vilka handlingar som skulle fogas till ansökan och undertecknande av ansökan.

Bestämmelser av detta slag bör finnas även för *tjänstepensionsföreningar*, men regleras i förordning eller myndighetsföreskrifter.

8.4.3 Föreningens medlemmar m.m.

Förslag: Bestämmelserna i lagen om ekonomiska föreningar om föreningens medlemmar ska i huvudsak gälla för tjänstepensionsföreningar, men vissa särregler ska tas in i den nya lagen.

En tjänstepensionsförening ska kunna vara en sluten eller en öppen förening.

En medlem som på grund av sin anställning är skyldig att tillhöra en viss tjänstepensionsförening ska inte kunna säga upp sig till utträde ur föreningen.

En tjänstepensionsförening ska inte behöva hålla medlemsförteckningen tillgänglig för var och en.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

I 3 kap. FL finns bestämmelser om inträde i och utträde ur föreningen samt om medlemmarnas rättigheter och skyldigheter i sådana fall. Enligt 3 kap. 1 § FL får en ekonomisk förening inte vägra någon inträde som medlem, om det inte finns särskilda skäl

för vägran med hänsyn till arten eller omfattningen av föreningens verksamhet eller föreningens syfte eller annan orsak.

Enligt 3 kap. 4 § FL har en medlem i en ekonomisk förening rätt att säga upp sig till utträde ur föreningen. Det kan i stadgarna föreskrivas att uppsägning inte får göras förrän en viss tid, högst två år och med tillstånd från registreringsmyndigheten högst fem år, från inträdet. En medlem kan även uteslutas från föreningen på sådana grunder som anges i stadgarna. En uteslutning ska beslutas av föreningsstämman, om inte annat föreskrivs i stadgarna. När en medlem har sagt upp sig till utträde ur föreningen sker avgången vid utgången av det räkenskapsår som slutar näst efter en månad sedan medlemmen sagt upp sig (jfr 3 kap. 5 § FL). En längre tid, högst sex månader, kan dock bestämmas i stadgarna. I 4 kap. FL finns bestämmelser om återbetalning av medlemsinsatser.

Försäkringsrörelselagen

En särregel om försäkringsföreningens medlemmar finns i 13 kap. 8 §. Där stadgas att en medlem som på grund av sin anställning är skyldig att tillhöra en viss försäkringsförening inte ska kunna säga upp sig till utträde ur föreningen och att en försäkringsförening inte ska behöva hålla medlemsförteckningen tillgänglig för var och en.

Lagen om understödsföreningar

Av 1 § UFL framgick att en understödsförening skulle vara sluten i den meningen att den huvudsakligen skulle vara avsedd för anställda i visst eller vissa företag, personer tillhörande en viss yrkesgrupp eller medlemmar i sammanslutning med sådan intressegemenskap att en samverkan även för personförsäkring är naturlig.

Bestämmelser om medlemmars inträde i och utträde ur en understödsförening och om medlemmars rättigheter vid utträde fanns i 15–19 §§ UFL. En medlem i en understödsförening hade enligt 17 § UFL rätt att säga upp sig till utträde ur föreningen om han eller hon inte var skyldig att tillhöra den. Det kunde i stadgarna föreskrivas att medlemmen skulle kvarstå högst ett år efter uppsägningen. En medlem fick uteslutas endast på grunder enligt stadgarna. Det var styrelsen som skulle pröva frågan om uteslutning om inte stadgarna angav annat. Även om en medlem hade sagt upp sig till utträde eller uteslutits ur föreningen eller hade avlidit, hade föreningen enligt 18 § UFL rätt till avgifter för den tidsperiod

under vilken avgången har ägt rum och även sådan uttaxering som hade beslutats före avgången. Bestämmelserna i 19 § UFL innebar att en medlem i en understödsförening vid avgång hade rätt till fribrev om han eller hon hade en pensionsförsäkring och rätt till fribrev eller återköp om han eller hon hade en kapitalförsäkring.

Skälen för förslaget

Medlemskap

En grundläggande tanke för utredningen är att föreningsformen ska vara ett jämbördigt alternativ till övriga företagsformer på tjänstepensionsmarknaden. Det eventuella kravet på eller möjligheten till slutenhet hos en tjänstepensionsförening måste övervägas särskilt.

Möjligheten att bilda öppna *understödsföreningar* upphörde genom införandet av den nu gällande UFL. Motivet var framför allt en svårighet att för öppna föreningar dra gränsen mot affärsmässigt driven försäkringsrörelse, eftersom de öppna understödsföreningarna i tämligen stor utsträckning hade frigjort sig från tidigare regionala begränsningar av sin verksamhet. Understödsföreningar som var registrerade när den nu gällande UFL trädde i kraft behöver inte vara slutna.

Få understödsföreningar bildades under den sista tiden fram till dess att UFL upphävdes den 1 april 2011. Det var uteslutande fråga om tjänstepensionskassor. I avsnitt 5.6 gör utredningen bedömningen att det i den kommande regleringen bör finnas möjligheter att bilda också andra former av försäkringsliknande tjänstepensionsföretag än sådana företag som motsvarar de nuvarande understödsföreningarna i form av tjänstepensionskassor. Där sägs också att detta bör gälla såväl andra varianter av tjänstepensionsföreningar (slutna och öppna), som andra associationsformer och olika varianter av dessa (tjänstepensionsaktiebolag och ömsesidiga tjänstepensionsbolag).

En *ekonomisk förening* är en öppen association, vilket innebär att medlemsantalet inte är bestämt på förhand och kan variera med tiden utan att stadgarna behöver ändras. Vidare gäller att en ekonomisk förening är skyldig att anta nya medlemmar om det inte finns särskilda skäl att vägra inträde i föreningen, den s.k. öppenhetsprincipen, se 3 kap. 1 § FL. En ekonomisk förening kan göra

undantag från öppenhetsprincipen och vägra nya medlemmar inträde i föreningen. För att det ska vara möjligt krävs dock att det finns särskilda skäl för vägran med hänsyn till arten eller omfattningen av föreningens verksamhet eller föreningens syfte eller annan orsak. Inom dessa ramar kan föreningen ställa upp begränsningar dels i fråga om antalet medlemmar, dels i fråga om vilka som ska kunna bli medlemmar. Av uttalanden i förarbetena till FL framgår att en förening i sina stadgar kan begränsa verksamheten till ett visst geografiskt område. Medlemmar i en förening kan även behöva tillhöra en viss yrkesgrupp eller inneha en viss anställning eller vara konsumenter av vissa tjänster (se prop. 1986/87:7 s. 87). I dessa fall är det fråga om begränsningar i medlemskretsen.

En av fördelarna med slutna *tjänstepensionsföreningar* är att de kan antas få relativt låga kostnader. Anskaffningskostnaderna för nya försäkringar är normalt en stor kostnadspost i försäkringsföretag. Å andra sidan kan en slutna förening inte fullt ut dra nytta av de stordriftsfördelar som ett större bestånd skulle ge. Det ska också beaktas att medlemmar i tjänstepensionsföreningar kan flyttas till en öppen förening, om arbetsgivare väljer att trygga sina framtida pensionsåtaganden i en sådan eller om arbetsgivarföretaget överläts till en ny ägare som tryggar pension för anställda i alla koncernbolag hos en annan försäkringsgivare/tjänstepensionsföretag.

Sammanfattningsvis bedöms att det – för klarhetens skull – behövs en särregel som stadgar att en tjänstepensionsförening ska kunna vara slutna eller öppen (jfr 3 kap. 1 § FL).

Den föreslagna definitionen av en tjänstepensionsförening innebär att såväl tjänstepensionstecknare som tjänstepensionsberättigade kan vara medlemmar i en tjänstepensionsförening. Varje förening ska i stadgarna bestämma villkoren för inträde i föreningen, dvs. hur medlemskap uppstår. I en tjänstepensionsförening torde dock det normala vara att medlemskap uppstår för tjänstepensionstecknarna i samband med att ett tjänstepensionsavtal ingås. Ingenting hindrar dock en tjänstepensionsförening från att i stadgarna föreskriva att det är den tjänstepensionsberättigade som blir medlem i tjänstepensionsföreningen i samband med tjänstepensionsavtalets ingående.

Bestämmelserna i 3 kap. 2 och 3 §§ FL reglerar frågor om rätt till medlemskap i de fall någon har förvärvat en medlemsandel, t.ex. genom arv eller köp, och vilka tidsfrister som då gäller. Bestämmelserna saknar bäring på tjänstepensionsföreningarna. Någon särreglering i förhållande till dessa regler synes dock inte vara nödvändig.

Utträde

I förhållande till bestämmelserna i 3 kap. 4 och 5 §§ FL om utträde behövs en särregel om att en medlem som enligt stadgarna är skyldig att tillhöra en tjänstepensionsförening inte kan säga upp sig till utträde.

Medlemsförteckning

Bestämmelsen i 3 kap. 6 § FL innebär att styrelsen i en *ekonomisk förening* ska föra en medlemsförteckning som ska hållas tillgänglig för var och en som vill ta del av den. För *understödsföreningar* motsvarades den av 15 § UFL, med den skillnaden att det inte fanns krav på att medlemsförteckningen skulle hållas tillgänglig. Det fanns också skillnader i vad som ska antecknas i förteckningen. Medlemsförteckningen i ekonomiska föreningar ska framför allt, förutom uppgifter om medlemmarnas namn och adress, innehålla uppgifter om medlemmarnas insatser, medan den för understödsföreningar i stället skulle innehålla uppgifter om tid för inträde. I en understödsförening skulle det också finnas uppgifter om fribrevshavare.

Trots dessa skillnader bör bestämmelserna för ekonomiska föreningar om att en medlemsförteckning ska föras och innehållet däri kunna tillämpas även av *tjänstepensionsföreningarna*.

Det kan dock inte uteslutas att integritetskänslig information kan komma att antecknas i en tjänstepensionsförenings medlemsförteckning. Skyldigheten att hålla medlemsförteckningen tillgänglig för var och en som vill ta del av den ska därför inte gälla för tjänstepensionsföreningar (jfr för försäkringsföreningar 13 kap. 8 § andra stycket FRL).

8.4.4 Förlagsinsatser

Förslag: Bestämmelserna om förlagsinsatser i lagen om ekonomiska föreningar ska tillämpas av tjänstepensionsföreningar med följande avvikelser. En särregel införs om att förlagsinsatser som inte tillskjuts från medlemmar begränsas till belopp motsvarande övrigt eget kapital. Ett större tillskott ska få göras om det finns synnerliga skäl och om Finansinspektionen lämnar tillstånd.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

I 5 kap. FL finns bestämmelser om förlagsinsatser. Om förlagsinsatser ska förekomma, ska reglering ske i föreningens stadgar. Kapitalet får skjutas till av såväl medlemmar som andra, med vissa begränsningar för icke-medlemmarna. I stadgarna kan tas in föreskrifter om begränsningar i fråga om vem som har rätt att tillskjuta förlagsinsatser och genom överlåtelse förvärva de rättigheter som är förenade med förlagsinsatserna (förlagsandelar). För redan gjorda insatser får dock inte införas stängare begränsningar än vad som gällde när insatsen gjordes.

För varje förlagsinsats ska föreningen utfärda ett förlagsandelsbevis. I stadgarna kan bestämmas att föreningen i stället kan registrera förlagsandelar hos en central värdepappersförvarare enligt lagen (1998:1479) om kontoföring av finansiella instrument, under förutsättning att några förvärvsbegränsningar inte gäller. Styrelsen ska vidare föra en förteckning över samtliga förlagsinsatser. Förlagsinsatser ska vara bundna i föreningen i minst fem år. Avkastningen utgörs av utdelning och ej ränta, och för att den ska utgå måste fritt eget kapital finnas. Om föreningen upplöses och det vid upplösningen finns överskott, har innehavaren av förlagsandelar rätt att få dessa inlösta innan utbetalning sker till andra ändamål. Inlösenbeloppet får inte överstiga vad som av föreningens egna kapital (ej inräknat reservfond eller uppskrivningsfond) belöper på andelen i förhållande till övriga förlagsinsatser. Utöver bestämmelser i 5 kap. finns andra bestämmelser i FL som rör förlagsinsatser. Bland annat följer av 7 kap. att en förlagsandelsinnehavare inte har rösträtt på stämman.

Försäkringsrörelselagen

Bestämmelserna om förlagsinsatser i FL ska tillämpas för försäkringsföreningar. En särregel har införts som innebär att förlagsinsatser som inte tillskjuts från medlemmar begränsas till belopp motsvarande övrigt eget kapital. Ett större tillskott ska dock få göras om det finns synnerliga skäl och om Finansinspektionen lämnar tillstånd.

Lagen om understödsföreningar

Bestämmelser om förlagsinsatser saknades för understödsföreningar i UFL.

Skälen för förslaget: En *ekonomisk förening* kan erhålla riskbärande kapital från andra än medlemmarna i form av förlagsinsatser. Förlagsinsatserna räknas till föreningens egna bundna kapital men intar i realiteten en mellanställning mellan medlemsinsatserna och det lånade kapitalet, t.ex. förlagslån. För att förhindra att en alltför stor del av föreningens egna kapital utgörs av kapital från andra än medlemmarna finns en beloppsbegränsning i 5 kap. 1 § andra stycket FL som relaterar till medlemsinsatserna.

Även i en *tjänstepensionsförening* kan det uppkomma ett behov av kapitaltillskott under rörelsens gång. Ett kapitaltillskott kan möjliggöra en tjänstepensionsförenings fortlevnad i en allvarlig men tillfällig krissituation. Vidare kan t.ex. en utvidgning av verksamheten medföra behov av kapital som inte omedelbart möts av nya premier som kan förväntas från sådan verksamhet. Alternativa finansieringskällor ökar möjligheterna till tillväxt och kan underlätta satsningar på nya tjänstepensionsprodukter.

Som framgått ovan undantas tjänstepensionsföreningarna från bestämmelser om medlemsinsatser. Begränsningsregeln i 1 § kan därför inte tillämpas på tjänstepensionsföreningar. I stället föreslås för tjänstepensionsföreningar – liksom för ömsesidiga tjänstepensionsbolag – att begränsningsregeln ska gälla i förhållande till tjänstepensionsföreningens övriga egna kapital när insatsen gjordes. Om det finns synnerliga skäl bör vidare Finansinspektionen, i ett enskilt fall, kunna lämna tillstånd till större tillskott. De närmare överväganden som görs beträffande förlagsinsatser redovisas i avsnitt 7.2.7.

8.4.5 Föreningens ledning

Förslag: Bestämmelserna i lagen om ekonomiska föreningar om föreningens ledning ska i huvudsak gälla för tjänstepensionsföreningar, men vissa särregler ska tas in i den nya lagen.

En tjänstepensionsförening ska, oavsett föreningens storlek, ha en verkställande direktör. Han eller hon får inte vara ordförande i styrelsen. Innan styrelseval förrättas ska ordföranden vid föreningsstämman lämna uppgift till stämman om vilka upp-

drag den som valet gäller innehar i andra företag. Ledningen i en tjänstepensionsförening ska uppfylla samma krav på lämplighet som gäller för ledningen i andra tjänstepensionsföretag.

En styrelseledamot behöver inte vara medlem i en tjänstepensionsförening.

Vissa särregler ska även gälla i fråga om jäv för styrelseledamot och den verkställande direktören, stämmans anvisningsrätt samt om ställföreträdarens överskridande av befogenhet eller behörighet.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

Bestämmelser om ledningen i ekonomiska föreningar finns i 6 kap. FL. En ekonomisk förenings styrelse ska bestå av minst tre ledamöter. Styrelsen väljs i normalfallet av föreningsstämman. I stadgarna får dock föreskrivas att hela eller delar av styrelsen ska utses på annat sätt. Det finns inga begränsningar om vem eller vilka som kan ges stadgerätt att utse styrelseledamöter. En styrelseledamots uppdrag får omfatta högst fyra år. Vidare gäller att styrelseledamöterna ska vara medlemmar i föreningen, om inte stadgarna i särskilt angivna fall tillåter annat. Dessutom får vissa ställföreträdare för medlemmar vara styrelseledamöter. I större föreningar ska styrelsen utse en verkställande direktör.

När styrelseledamot, verkställande direktör eller suppleant tillträder sitt uppdrag ska han eller hon anmäla sitt innehav av aktier i aktiebolag i samma koncern som föreningen. Enligt den s.k. generalklausulen i 13 § får styrelsen eller en annan ställföreträdare för föreningen inte företa en handling som är ägnad att bereda en otillbörlig fördel åt en medlem eller någon annan till nackdel för föreningen eller annan medlem. I den paragrafen ges även regler om stämmans anvisningsrätt. I 10 § finns regler om jäv som syftar till att skydda föreningen mot att styrelseledamot eller verkställande direktör tillgodoser sina intressen på föreningens bekostnad.

Försäkringsrörelselagen

Bestämmelserna om föreningens ledning i 6 kap. FL ska gälla för försäkringsföreningar. Särregler har införts i 13 kap. FRL om verkställande direktör (10 §), jäv för styrelseledamot och den verkställande direktören (11 §), föreningsstämans anvisningsrätt (12 §) samt överskridande av befogenhet eller behörighet (13 §).

I sammanhanget bör även nämnas att frågan om prövning av ledningen för försäkringsförening aktualiseras både vid tillståndsgivningen (se 2 kap. 4 § FRL) och som ett moment i Finansinspektionens tillsyn över verksamheten i dessa föreningar (se 14 kap. 2 § andra stycket FRL).

Lagen om understödsföreningar

Bestämmelser om ledningen i understödsföreningar fanns i 27–28 §§ UFL. Bestämmelserna om understödsföreningars ledning överensstämde i stor utsträckning med gällande regler för ekonomiska föreningar i 6 kap. FL. För understödsföreningar gällde dock avvikande bestämmelser om hur styrelsens ledamöter får utses och uppdragets längd. Vidare fick anställd i föreningen inte vara styrelseordförande och juridisk person fick inte vara styrelseledamot. För understödsföreningar fanns inte någon skyldighet för styrelsen att utse en verkställande direktör.

Vid genomförandet av tjänstepensionsdirektivet infördes regler om lämplighetsprövning av styrelseledamöter och suppleanter i understödsföreningar som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring (27 a § UFL). Något motsvarande krav för verkställande direktören eller dennes ersättare infördes inte. Vidare följde av 27 a § UFL att den som var underkastad näringsförbud inte fick vara styrelseledamot i en understödsförening som drev verksamhet för tjänstepensionsförsäkring.

Skälen för förslaget: Enligt 6 kap. 1 § FL väljs styrelsen i en *ekonomisk förening* av föreningsstämman, om det inte föreskrivs i stadgarna att en eller flera styrelseledamöter ska utses på annat sätt. Bestämmelsen i 27 § UFL om att minst hälften av styrelsens ledamöter i en *understödsförening* skulle väljas på föreningsstämma eller av en organisation som kan anses företräda medlemmarna tillkom för att förhindra att andra än medlemmarna själva skulle få huvudinflytande i föreningen. För *ömsesidiga tjänstepensionsbolag* föreslås

att minst hälften av fullmäktige ska utses av bolagets delägare eller av en organisation som kan anses företräda delägarna.

Nedan föreslås att minst hälften av fullmäktige i en *tjänstepensionsförening* ska utses av föreningens medlemmar eller av organisationer eller annan som kan anses företräda medlemmarna (se avsnitt 7.3.7). I övrigt bedöms det inte nödvändigt att införa någon särregel i förhållande till 6 kap. 1 § FL.

Enligt 6 kap. 3 § FL ska styrelsen i en *ekonomisk förening* utse en verkställande direktör, om antalet anställda överstigit 200 de två senaste räkenskapsåren. För *tjänstepensionsaktiebolag* och *ömsesidiga tjänstepensionsbolag* gäller att bolagen alltid ska ha en verkställande direktör och att han eller hon inte får vara styrelsens ordförande. En skyldighet att utse verkställande direktör ska därför gälla även för *tjänstepensionsföreningar*, oavsett föreningens storlek, med motsvarande begränsning vad gäller ordförandeposten i styrelsen.

Enligt 6 kap. 4 § andra stycket FL ska styrelseledamöterna i en *ekonomisk förening* vara medlemmar i föreningen, om inte stadgarna i särskilt angivna fall tillåter annat. Den som enligt lag är ställföreträdare för en medlem eller, om en juridisk person är medlem, den som är ledamot av styrelsen för den juridiska personen eller delägare i denna får dock vara styrelseledamot utan att vara medlem i föreningen, även om stadgarna saknar föreskrift som detta. Beträffande ett *ömsesidigt tjänstepensionsbolag* föreslås att det inte införs något krav på att en styrelseledamot måste vara delägare i bolaget (se avsnitt 7.2.3).

Att delta i ledningen av en *tjänstepensionsförening* kräver särskilda kunskaper och erfarenheter, vilket motiverar krav på att personernas lämplighet prövas av Finansinspektionen. Inspektionen ska även kunna ingripa mot en tjänstepensionsförening om en ledamot inte kan anses lämplig att delta i ledningen av bolaget. Det kan mot bakgrund av dessa krav på särskilda kunskaper och erfarenheter inte alltid vara möjligt att i kretsen av medlemmar hitta personer som kan vara lämpliga. Det talar för att även andra än medlemmar ska kunna utses till styrelseledamöter. Styrelsens kompetens i tjänstepensionsföreningar är så central för skyddet av tjänstepensionstecknare och tjänstepensionsberättigade att de utan begränsningar bör ges möjlighet att utse en lämplig styrelse. Några krav på att styrelseledamöterna ska vara medlemmar bör därför inte gälla i tjänstepensionsföreningar. En särreglering behövs även om det i FL finns en möjlighet att vidga kretsen av styrelseledamöter genom särskilt angivna fall i bolagsordning.

För *tjänstepensionsaktiebolag* och *ömsesidiga tjänstepensionsbolag* har föreslagits en bestämmelse om att stämmans ordförande innan styrelseval hålls ska lämna uppgift om vilka uppdrag den som valet gäller innehar i andra företag. Motsvarande informationskrav bör även gälla i *tjänstepensionsföreningar*.

Jävsreglerna i 6 kap. 10 § FL för *ekonomiska föreningar* stämmer i sak överens med motsvarande bestämmelser i UFL för *understödsföreningar*. Motsvarande jävsregler bör också gälla för *tjänstepensionsföreningar*. För att förstärka skyddet för tjänstepensionstecknarna i tjänstepensionsföreningar bör dock, i likhet med det som gäller för *tjänstepensionsaktiebolag* och *ömsesidiga tjänstepensionsbolag*, föreskrivas att jäv för en styrelseledamot eller den verkställande direktören även ska anses föreligga vid avtal mellan tjänstepensionsföreningen och en juridisk person som styrelseledamoten eller den verkställande direktören ensam eller tillsammans med någon annan får företräda. Detta ska dock inte gälla om tjänstepensionsföreningen äger samtliga aktier i föreningens motpart och motparten är ett annat bolag än ett tjänstepensionsaktiebolag som inte får dela ut vinst (se närmare om skälen i avsnitt 6.2.3).

Av FL:s funktionsuppdelning mellan stämma, styrelse och verkställande direktör följer att styrelsen i en *ekonomisk förening* i princip ska följa stämmans direktiv och att verkställande direktören och särskild firmatecknare ska följa beslut och anvisningar av styrelsen. I 6 kap. 13 § andra stycket FL finns en begränsningsregel som föreskriver att föreningens ställföreträdare inte får följa sådana föreskrifter av föreningsstämman som står i strid med FL eller stadgarna och därför inte gäller.

Vad som nu sagts bör även gälla för *tjänstepensionsföreningar*. Motsvarande bör också gälla i fråga om föreskrifter som står i strid med bestämmelserna i lagen om tjänstepensionsrörelse eller lagen om årsredovisning i tjänstepensionsföretag. En särregel med ett sådant kompletterande innehåll bör införas.

Av 6 kap. 14 § FL följer att en ställföreträdare i en *ekonomisk förening* som överskridit sin befogenhet när han eller hon företog en rättshandling för föreningen inte binder föreningen om tredje man insåg eller bort inse att befogenheten överskreds, dvs. var i ond tro. Samma regler bör här gälla för alla tjänstepensionsföretag, vilket innebär att det för *tjänstepensionsföreningarna* krävs en särregel i förhållande till 6 kap. 14 § FL.

8.4.6 Föreningsstämma

Förslag: Bestämmelserna om föreningsstämma i lagen om ekonomiska föreningar ska gälla för tjänstepensionsföreningar, men vissa särregler tas in i den nya lagen.

En tjänstepensionsförening ska kunna bestämma att även den som tillskjutit verksamhetskapital ska ha rösträtt vid föreningsstämman.

Finansinspektionen ska efter anmälan sammankalla föreningsstämman om så inte skett i föreskriven ordning.

Minst hälften av fullmäktige ska utses av föreningens medlemmar eller av organisationer eller annan som kan anses företräda medlemmarna.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

Bestämmelserna om föreningsstämma finns i 7 kap. FL. Det är vid föreningsstämman som medlemmarna har rätt att besluta i föreningens angelägenheter. Varje medlem har en röst, om inte annat anges i stadgarna. Det finns också möjlighet för medlemmarna att helt eller delvis överlämna beslutanderätten till särskilda fullmäktige.

Fullmäktigesystemet kan lösa praktiska problem som uppstår när det finns många medlemmar som är spridda geografiskt. Fullmäktiges befogenhet, hur de ska utses och tiden för deras uppdrag (dock högst tre år) ska regleras i stadgarna. Fullmäktige ska som huvudregel vara medlemmar i föreningen. Ett fullmäktigsammanträde anses som föreningsstämma. En fullmäktig får inte rösta genom ombud.

Enligt bestämmelserna har en medlem rätt att få ett ärende behandlat vid en föreningsstämma om han begär det i den ordning som framgår av stadgarna. Om stadgarna inte reglerar detta ska medlemmen skriftligen framställa sin begäran hos styrelsen i så god tid att ärendet kan tas upp i kallelsen till stämman.

Föreningsstämmans beslut utgörs av den mening som har fått mer än hälften av de avgivna rösterna eller, vid lika röstetal, den mening som ordföranden biträder. Enligt 7 kap. 13 § andra stycket finns dock möjlighet att avvika från ovanstående beslutsförfarande genom avvikande regler i stadgarna. Bestämmelser om votering saknas i FL.

Försäkringsrörelselagen

Bestämmelserna i 7 kap. FL om föreningsstämma ska gälla för försäkringsföreningarna. Särregler har införts i 13 kap. FRL om rätt att besluta i föreningens angelägenheter (14 §), Finansinspektionens skyldighet att kalla till föreningsstämma (15 §), fullmäktige (16 §) och uppgifter inför styrelseval (17 §).

Lagen om understödsföreningar

Bestämmelserna om föreningsstämma i FL överensstämmer delvis med de bestämmelser som gällde för understödsföreningar enligt 33–35 §§ UFL. Enligt UFL skulle vissa uppgifter utföras av Finansinspektionen i stället för av länsstyrelsen. Finansinspektionen kunde medge att ordinarie föreningsstämma skulle hållas endast vartannat eller vart tredje år och kunde i sådana fall meddela erforderliga föreskrifter. Vidare var det tillåtet att i vissa fall avgöra ärenden på stämman utan att de har angetts i kallelse till stämman.

Liksom i ekonomiska föreningar var det för understödsföreningar möjligt att överföra medlemmarnas beslutanderätt till särskilt valda fullmäktige. Minst hälften av dessa fullmäktige skulle utses av föreningens medlemmar eller av organisation som kunde anses företräda medlemmarna. Om inte Finansinspektionen medgav annat skulle fullmäktige vara medlem i föreningen och fick utses för en period om högst tre år.

Skälen för förslaget: För *understödsföreningarna* saknades bestämmelser om att en medlem har rätt att få ett ärende behandlat på stämman om han begär det i den ordning som framgår av stadgarna. En sådan regel får anses stärka medlemsinflytandet och bör därför gälla för *tjänstepensionsföreningarna* (motsvarande gäller för *försäkringsföreningar* och *ömsesidiga tjänstepensionsbolag*).

En naturlig konsekvens av det föreslagna kravet på verksamhetskapital vid bildandet av en *tjänstepensionsförening* är att den som tillskjutit verksamhetskapital får ges rösträtt vid föreningsstämman. Detta föreslås även gälla när verksamhetskapital tillskjutits av andra än medlemmar. I stadgarna för en tjänstepensionsförening ska således anges om de som tillskjutit verksamhetskapital ska ha rösträtt vid föreningsstämman.

Enligt 33 och 34 §§ UFL hade Finansinspektionen möjlighet att tillåta att föreningsstämma i en *understödsförening* inte behövde

hållas varje år. Den ordinarie stämman, som normalt hålls en gång per år, är oftast medlemmarnas enda möjlighet att utöva sitt inflytande. Det är vid detta tillfälle som beslut ska tas med anledning av föreningens resultat och finansiella ställning samt bedömas hur ledningen skött sina åtaganden. Att en sådan stämma hålls årligen är därför väsentligt för att medlemmarna ska kunna utnyttja sitt inflytande. Detsamma gäller om föreningen tillämpar ett fullmäktigesystem. Av den anledningen infördes ingen möjlighet att i *försäkringsföreningar* efter tillstånd mer sällan hålla föreningsstämma. Utredningen gör samma bedömning när det gäller *tjänstepensionsföreningarna*.

Inte heller bör frågor som avser möjligheten att behandla ärenden på stämman behandlas annorlunda i *tjänstepensionsföreningar* jämfört med vanliga *ekonomiska föreningar*.

Vidare bör Finansinspektionen – och inte som i ekonomiska föreningar, Länsstyrelsen – vara skyldig att efter anmälan sammankalla föreningsstämman i en *tjänstepensionsförening* om styrelsen inte fullgjort sina skyldigheter i detta avseende. Närmare om skälen framgår i avsnitt 6.2.4).

Fullmäktige

Fullmäktigesystemet för *ekonomiska föreningar* regleras i 7 kap. 12 § FL. Den förening som önskar använda fullmäktigesystemet måste ha bestämmelser om detta i sina stadgar. Av stadgarna ska framgå vilken beslutanderätt fullmäktige har, hur fullmäktige ska utses och tiden för deras uppdrag. Stadgarna utformas, i sin ursprungliga form, vid föreningens bildande och beslut att ändra stadgarna fattas av föreningsstämman.

När en ekonomisk förening beslutar att tillämpa fullmäktigesystemet, innebär detta att medlemmarna förlorar de flesta rättigheter som är förknippade med beslutsfattande på stämman. De har dock rätt att få ett ärende behandlat av stämman, att före stämman ta del av redovisningshandlingar och revisionsberättelsen eller få dessa handlingar tillsända sig samt att ta del av protokoll från fullmäktigesammanträden. Medlemmarna ska dessutom underrättas om beslut av fullmäktige om vissa ändringar av stadgarna.

Bestämmelserna om fullmäktige i ekonomiska föreningar överensstämmer delvis med motsvarande regler för *understödsföreningar* i UFL. Enligt 35 § UFL gällde dock för understödsföreningar att

minst hälften av fullmäktige skulle utses av föreningens medlemmar eller av organisation som kan anses företräda medlemmarna. Motsvarande gäller också för *försäkringsföreningar*.

I en *tjänstepensionsförening* där de tjänstepensionsberättigade, dvs. arbetstagarna, normalt kommer att vara medlemmar, medan arbetsgivaren, som är den som betalar premien, normalt inte kommer att vara medlem skulle en tillämpning av fullmäktigereglerna i FL utan särreglering kunna anses öka möjligheterna till inflytande för tjänstepensionstecknarna (arbetsgivarna) jämfört med vad som varit fallet i understödsföreningar i form av tjänstepensionskassor där det fanns en särreglering i form av krav på att minst hälften av fullmäktige skulle utses av medlemmarna (dvs. arbetstagarna). Till detta kommer att det inte är troligt att alla tjänstepensionstecknare i ett tjänstepensionstecknarkollektiv, som kan omfatta ett stort antal företag, vill engagera sig i sin roll som medlem, och att valdeltagandet följaktligen kan komma att bli lågt vilket kan komma att medföra att föreningens ledning får ett alltför stort inflytande över hur fullmäktige ska utses. Det finns då en risk att föreningsledningens intressen prioriteras framför tjänstepensionstecknarnas och de tjänstepensionsberättigades intressen.

Enligt utredningens samlade bedömning säkerställer den nuvarande ordningen på *försäkringsområdet* – dvs. en reglering som ställer krav på att minst hälften av fullmäktige ska utses av medlemmarna – att medlemmarnas intressen tillvaratas på ett godtagbart och effektivt sätt. En ordning där fullmäktige också kan utses av andra än medlemmar fungerar bra i sådana fall där både arbetsgivare och företrädare för medlemmarna utser fullmäktigerepresentanter och ansvaret ligger hos kollektivavtalets parter. I tjänstepensionslösningar där arbetsgivarens ansvar mot den anställda enligt kollektivavtal finns kvar även om förmånen finns tryggad i en tjänstepensionsförening, skulle det dessutom kunna anses oskäligt att avhända arbetsgivaren möjligheten att utse fullmäktigeledamöter i föreningen, eftersom den ekonomiska risken i slutänden ligger på arbetsgivaren.

Mot denna bakgrund görs bedömningen att det inte finns någon anledning att ha andra bestämmelser för hur fullmäktige i en *tjänstepensionsförening* utses än vad som gäller för försäkringsföreningar. Genom modellen säkerställs också att det finns förutsättningar för parterna på arbetsmarknaden att skapa en rimlig balans i fullmäktige. Sammanfattningsvis föreslås alltså en särregel i förhållande till 7 kap. 1 § FL om att minst hälften av fullmäktige i en tjänste-

pensionsförening ska utses av föreningens medlemmar eller av organisationer som kan anses företräda medlemmarna.

För att öka förutsättningarna för en bred rekrytering i fullmäktige bör det i en tjänstepensionsförening finnas möjlighet att finna lämpliga fullmäktige även utanför medlemskretsen. Det föreslås därför en särregel om att en styrelseledamot i en tjänstepensionsförening inte behöver vara medlem. Motsvarande bör gälla för fullmäktige enligt ytterligare en särregel.

Föreningsstämmans beslut

Bestämmelserna för *ekonomiska föreningar* i 7 kap. 14 och 15 §§ FL innehåller krav på kvalificerad majoritet vid vissa beslut på föreningsstämman som inte i alla delar motsvarar de krav som gällde för *understödsföreningar*.

Majoritetskraven för ekonomiska föreningar bedöms lämpliga även för *tjänstepensionsföreningar*.

För *understödsföreningar* fanns i 37 § UFL en bestämmelse om att nödvändiga stadgeändringar på grund av att en pensionsplan har ändrats kan beslutas av styrelsen. Ändringar i pensionsplaner kan medföra stora konsekvenser för de förmåner som tillhandahålls av en tjänstepensionsförening. Sådana ändringar kan beröra t.ex. pensionsförmånernas storlek eller deras beskaffenhet.

Som framgår i avsnitt 8.2 är utgångspunkten för utredningen att frågor om tjänstepensionsavtalens innehåll inte måste regleras i stadgarna för en *tjänstepensionsförening*. Mot denna bakgrund finns det inte skäl att frånga en ordning där föreningsstämman i en tjänstepensionsförening ska besluta om ändringar i stadgarna.

Generalklausulen i 7 kap. 16 § FL som i en *ekonomisk förening* förbjuder beslut av stämman som är ägnade att bereda otillbörlig fördel åt en medlem eller någon annan till nackdel för föreningen eller annan medlem ska gälla också för *tjänstepensionsföreningar*. Motsvarande bestämmelse saknades för *understödsföreningar*, men utredningen föreslår att liknande regler som för tjänstepensionsföreningarna också ska gälla för tjänstepensionsaktiebolag och ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

I likhet med vad som föreslås för tjänstepensionsaktiebolagen (se 6.2.3) och de ömsesidiga tjänstepensionsbolagen (se 7.2.4) ska beslut om ansökan om förlängning av tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse fattas av stämman i en tjänstepensionsförening.

8.4.7 Revision och särskild granskning

Förslag: Bestämmelserna om revision och särskild granskning i lagen om ekonomiska föreningar ska i huvudsak gälla för tjänstepensionsföreningar, men vissa särregler tas in i den nya lagen.

I en tjänstepensionsförening ska gälla att bara den som är auktoriserad eller godkänd revisor får vara revisor. Minst en revisor ska utses av föreningsstämman och minst en av de revisorer som utses av föreningsstämman ska vara auktoriserad revisor.

Finansinspektionen ska ha möjlighet att förordna revisor.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

Bestämmelser om revision och särskild granskning finns i 8 kap. FL. En ekonomisk förening ska ha minst en revisor (8 kap. 1 § FL). Därutöver gäller att minst en revisor ska vara auktoriserad revisor som avlagt revisorsexamen om föreningen uppfyller vissa storlekskriterier. I 8 kap. 2 § FL finns regler om att varje röstberättigad har rätt att på en föreningsstämma föreslå att det hos länsstyrelsen påkallas att en medrevisor utses att delta i revisionen tillsammans med de övriga revisorerna. En framställan till länsstyrelsen ska ske om förslaget har biträts av minst en tiondel av samtliga röstberättigade eller en tredjedel av de på stämman närvarande röstberättigade. En liknande rätt för innehavare av förlagsandelar finns att hos styrelsen begära att en medrevisor ska utses. Enligt 8 kap. 17 § FL ska länsstyrelsen i vissa fall utse särskilda granskare.

FL innehåller vidare regler om revisors kompetens och vissa informationskrav som åläggs den som är revisor i en ekonomisk förening, bl.a. om krav på redogörelse för iakttagelser vid förtida avgång, skyldighet att i revisionsberättelsen anmärka vissa skattefrågor liksom att i vissa fall sända kopia av revisionsberättelsen till Skatteverket samt skyldighet att lämna upplysningar till föreningsstämman och vissa andra som har kontrollerande funktioner. För en revisor gäller ett förbud att i vissa fall lämna upplysningar till enskilda medlemmar och utomstående.

Försäkringsrörelselagen

Bestämmelserna i 8 kap. FL om revision och särskild granskning ska gälla för försäkringsföreningarna. Särregler har införts i 13 kap. 18 § om kompetenskrav m.m.

Lagen om understödsföreningar

Bestämmelser om revision fanns i 31–32 a §§ UFL. En understödsförening skulle ha minst två revisorer. Mandattiden skulle vara tre år eller, med Finansinspektionens medgivande, fyra år. Finansinspektionen fick förordna revisor. Det fanns inte några angivna gränser för när auktoriserad eller godkänd revisor skulle finnas, men Finansinspektionen fick föreskriva krav om detta, förutsatt att understödsföreningens verksamhet var av stor omfattning eller det annars fanns särskilda skäl.

Vissa frågor som reglerats för ekonomiska föreningar saknades i UFL. Det gäller regler om bl.a. medrevisor och särskild granskare samt revisors uppgiftsskyldighet till stämman. Revisorer i understödsföreningar skulle anmälas till Finansinspektionen. Revisorerna var vidare skyldiga att rapportera vissa förhållanden till Finansinspektionen. Av 69 § UFL framgick att Finansinspektionen hade möjlighet att utse revisor, som skulle följa inspektionens föreskrifter.

Skälen för förslaget: Bestämmelsen i 8 kap. 1 § FL innebär bl.a. att en *ekonomisk förening* ska ha minst en revisor. *Understödsföreningarna* skulle enligt 31 § UFL ha minst två revisorer.

Mot bakgrund av att försäkringsföretagen inte behöver ha mer än en revisor finns det inte skäl att ställa högre krav på en *tjänstepensionsförening* än vad som följer av FL.

Bestämmelserna i FL innebär vidare att revisorerna i en *ekonomisk förening* ska utses av föreningsstämman men att det i stadgarna kan föreskrivas att en eller flera revisorer ska utses på annat sätt. Stämmans möjlighet att utse revisor är en viktig del i medlemmarnas möjlighet att utöva kontroll över verksamheten. Mot den bakgrunden kan det övervägas om inte alla revisorer bör utses av stämman.

Eftersom det emellertid i andra associationsformer på försäkrings- och tjänstepensionsområdet finns möjlighet att genom bestämmelser i bolagsordning eller stadgar ge andra än stämman möjlighet

att utse revisor, bör samma reglering gälla för *tjänstepensionsföreningarna*. Detta innebär att minst en av revisorerna ska utses av föreningsstämman, vilket innebär en särreglering i förhållande till FL.

Mandattiden för revisorer i *ekonomiska föreningar* ska anges i stadgarna. Mandattiden för revisorer i *understödsföreningar* var enligt 31 § UFL tre år eller, om Finansinspektionen medgett det, fyra år. Några särskilda skäl som motiverar en särregel i förhållande till FL för *tjänstepensionsföreningar* har inte framkommit.

I 8 kap. 5 och 6 §§ FL anges bl.a. i vilka fall minst en auktoriserad revisor eller godkänd revisor som avlagt revisorsexamen ska utses. För *understödsföreningar* fanns inte någon motsvarande bestämmelse. Finansinspektionen kunde emellertid enligt 32 § första stycket UFL föreskriva att en understödsförening skulle ha minst en auktoriserad eller godkänd revisor om understödsföreningens verksamhet var av stor omfattning eller om det annars fanns särskilda skäl för det. För ekonomiska föreningar som inte omfattas av kravet i 8 kap. 5 § FL på att minst en revisor ska vara auktoriserad revisor, gäller enligt 8 kap. 6 § att Bolagsverket, om det är påkallat av särskilda omständigheter, får besluta att minst en revisor ska vara auktoriserad revisor eller godkänd revisor.

Finansinspektionen bör – i likhet med det som gällde för *understödsföreningar* enligt 69 § UFL, och som nu gäller för försäkringsföreningar – ges möjlighet att förordna en eller flera revisorer att tillsammans med övriga revisorer delta i revisionen av en *tjänstepensionsförening*.

Kraven på revisorers kvalifikationer är högre för försäkringsbolag, banker och kreditmarknadsföreningar än för allmänna aktiebolag, ekonomiska föreningar och understödsföreningar. Med hänsyn till behovet av kundskydd bör kvalifikationskraven för revisorer i *tjänstepensionsföreningar* motsvara kraven som gäller för revisorer i försäkringsföretag. Således bör en revisor i en tjänstepensionsförening alltid vara en auktoriserad revisor.

I övrigt bör bestämmelserna i FL om medrevisor (”minoritetsrevisor”) och särskild granskare i ekonomiska föreningar gälla även för *tjänstepensionsföreningar*.

För revisorer i *tjänstepensionsföreningar* bör gälla de skyldigheter som framgår av FL. Därutöver ska en motsvarighet till den rapporteringsskyldighet till Finansinspektionen som gäller för revisor eller särskild granskare i försäkringsbolag, gälla för revisorer och särskilda granskare i en *tjänstepensionsförening*. Rapporteringsskyldigheten bör regleras gemensamt för alla tjänstepensions-

företag i den nya tjänstepensionsrörelselagen. På samma sätt bör det finnas en gemensam reglering kring Finansinspektionens rätt att förordna en eller flera revisorer att tillsammans med övriga revisorer delta i revisionen av ett tjänstepensionsföretag.

8.4.8 Överskottsutdelning och annan användning av föreningens egendom

Förslag: För tjänstepensionsföreningar ska särskilda bestämmelser om utbetalning av föreningens medel till medlemmarna gälla. I en tjänstepensionsförening får medel delas ut till medlemmar bara i form av återbäring eller i samband med utskiftning vid föreningens likvidation.

I en tjänstepensionsförening får vinstutdelning ske till dem som tillskjutit verksamhetskapital, om det följer av stadgarna. Bestämmelserna om vinstutdelning i lagen om ekonomiska föreningar ska gälla för vinstutdelning till de som tillskjutit sådant kapital. En särregel ska gälla beträffande återbetalning av verksamhetskapital.

Årsvinsten i en tjänstepensionsförening och belopp som förs över från bundet eget kapital till fritt eget kapital ska användas för återbäring, i den utsträckning inte annat följer av bestämmelser i stadgarna, tjänstepensionsrörelselagen eller lagen om årsredovisning i tjänstepensionsföretag. Återbäring ska gottskrivas tjänstepensionstecknarna och tjänstepensionsberättigade med en fördelning som utgår från tjänstepensionsavtalets bidrag till överskottet (kontributionsprincipen), om inte annat reglerats i avtal eller stadgar. Tjänstepensionsföreningar ska vidare inrätta en konsolideringsfond som efter beslut av stämman får användas för förlusttäckning eller annat ändamål som ska framgå av stadgarna.

Tjänstepensionsföreningar ska inte behöva göra avsättningar till reservfond enligt lagen om ekonomiska föreningar, men i övrigt ska reglerna i den lagen om reservfond i huvudsak gälla även för tjänstepensionsföreningar.

Återbetalningsskyldighet ska gälla även vid utbetalningar som strider mot bestämmelser i den nya lagen.

Reglerna om tillhandahållande av tjänster till en jävskrets som gäller för tjänstepensionsaktiebolag och ömsesidiga tjänstepensionsbolag ska gälla även för tjänstepensionsföreningar.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

Reglerna om överskottsutdelning och annan användning av föreningens egendom finns i 10 kap. FL. Föreningens medel får betalas ut till medlemmarna endast i form av överskottsutdelning, återbetalning av medlemsinsatser, utbetalning vid nedsättning av medlemsinsatsernas belopp och utskiftning vid föreningens likvidation. Med överskottsutdelning avses gottgörelse och vinstutdelning.

Försäkringsrörelselagen

Bestämmelserna i 10 kap. FL om överskottsutdelning och annan användning av föreningens egendom gäller – med en mängd avvikelser – för försäkringsföreningar. Särregler har införts i 13 kap. FRL om utdelning av föreningens medel till medlemmar (19 §), vinstutdelning till dem som tillskjutit verksamhetskapital (20 §), användning av årsvinsten (21 §), konsolideringsfond (22 §), fördelning av återbäring (23 §), avsättning till reservfond (24 §), återbetalning av verksamhetskapital (25 §) och återbetalning av felaktiga utbetalningar (26 §).

Lagen om understödsföreningar

För understödsföreningar saknades motsvarande bestämmelser. Vid bokslutet skulle enligt 23 § UFL årsvinsten för varje verksamhetsgren (det som av intäkterna inte gått åt till att täcka kostnaderna) avsättas till en försäkringsfond. När försäkringsfonden enligt en försäkringsteknisk utredning översteg premiereserven med tillägg av en tjugondel fick hela eller en del av det överskjutande beloppet undantas från försäkringsfonden om stadgarna medgav det. Medel kunde även undantas från försäkringsfonden med Finansinspektionens medgivande om det inte kunde äventyra föreningens förmåga att fullgöra sina förpliktelser. Stadgarna skulle ange grunderna för fondbildning och hur medel som inte ingick i försäkringsfonden skulle användas samt skulle innehålla bestämmelser om återbäring om sådan skulle förekomma. En understödsförening reglerade på så sätt frågor om överskottsutdelning i form

av återbäring och annan användning av föreningens egendom i stadgarna.

Skälen för förslaget: *Understödsföreningarna i form av tjänstepensionskassor* meddelade i huvudsak samma typ av försäkringar som *ömsesidiga livförsäkringsbolag* och hanterade överskott på likartat sätt. I syfte att så långt möjligt skapa likvärdiga verksamhetsbetingelser är regleringen av frågor kring överskottsutdelning och annan användning av föreningens egendom i huvudsak densamma för livförsäkringsverksamhet i försäkringsföreningar och ömsesidiga livförsäkringsbolag. Av liknande skäl bör regleringen av dessa frågor i huvudsak vara densamma för *tjänstepensionsföreningar* som för *ömsesidiga tjänstepensionsbolag*.

Bestämmelserna i 10 kap. FL om utbetalning av föreningens medel till medlemmarna genom överskottsutdelning, dvs. gottgörelse och vinstutdelning, ska därför inte gälla för *tjänstepensionsföreningarna*. Bestämmelserna om utbetalning av föreningens medel genom återbetalning av medlemsinsatser eller vid nedsättning av medlemsinsatsernas ska inte heller vara tillämpliga. Bestämmelserna i FL om utbetalning av föreningens medel i samband med utskiftning vid föreningens likvidation ska dock gälla för *tjänstepensionsföreningarna*.

Ömsesidiga tjänstepensionsbolag och *tjänstepensionsaktiebolag* som inte får dela ut vinst ska inrätta en konsolideringsfond. Konsolideringsfonden får efter stämmans beslut sättas ned för att täcka förluster eller användas för annat ändamål enligt stadgarna.

Mot ovan angivna bakgrund ska även *tjänstepensionsföreningar* ha en konsolideringsfond. I övrigt ska *tjänstepensionsföreningar* i stadgarna ange enligt vilka regler föreningsstämman får förfoga över föreningens vinst eller på annat sätt täcka föreningens förlust. En sådan bestämmelse kan föreskriva att föreningens årsvinst ska avsättas till konsolideringsfonden och att, i den mån konsolideringsfonden inte behövs för föreningens konsolidering, den kan sättas ned av föreningsstämman för att användas för återbäring till medlemmarna. Frågor kring fördelning av överskott tjänstepensions-tecknare emellan ska helt kunna regleras i tjänstepensionsavtal eller stadgar. Om sådan reglering saknas, ska fördelning ske enligt contributionsprincipen. Enligt denna ska fördelningen av överskott mellan olika tjänstepensionstecknare grundas på de enskilda avtalens bidrag till företagets samlade överskott.

I likhet med vad som gäller för *tjänstepensionsaktiebolag* och *ömsesidiga tjänstepensionsbolag* och för att förhindra att tjänste-

pensionsavtal ingås under felaktiga förutsättningar ska en *tjänstepensionsförening* inte få förespegla framtida återbäring som saknar grund i tjänstepensionsavtalet (jfr 5 kap. 12 § FRL).

Tjänstepensionsföreningar ska inte behöva göra årliga avsättningar till reservfond enligt bestämmelserna i 10 kap. 6 § första stycket FL. Övriga regler i FL om reservfond ska gälla för tjänstepensionsföreningar, med undantag för bestämmelserna i fjärde stycket i nyss nämnda paragraf som innehåller vissa regler som ska tillämpas vid årliga avsättningar.

Bestämmelserna i 10 kap. 7 § FL om utbetalningar i strid med bestämmelserna i FL ska gälla även för *tjänstepensionsföreningar*, med det tillägget att återbetalningsskyldighet även ska gälla vid utbetalningar i strid mot den nya lagen.

Bestämmelsen i 10 kap. 8 § FL om föreningsstämmans och styrelsens möjlighet att besluta om gåvor till allmännyttiga eller därmed jämförliga ändamål bör gälla även för *tjänstepensionsföreningar*.

Bestämmelserna om vinstutdelning i 10 kap. FL ska gälla för vinstutdelning till dem som tillskjutit verksamhetskapital i en tjänstepensionsförening. Beslut om återbetalning av verksamhetskapital ska fattas av föreningsstämman. Beslutet ska inte få registreras av Bolagsverket innan Finansinspektionen har gett tillstånd till återbetalningen. En återbetalning ska inte kunna ske förrän efter registreringen.

I likhet med vad som gäller för *försäkringsföretag*, *tjänstepensionsaktiebolag* och *ömsesidiga tjänstepensionsbolag* ska en *tjänstepensionsförening* inte få ingå avtal om tjänster på andra villkor än sådana som företaget normalt tillämpar eller ingå andra avtal på villkor som inte är affärsmässigt betingade med personer inom den s.k. förbjudna kretsen.

8.4.9 Likvidation och upplösning

Förslag: Bestämmelserna om likvidation och upplösning i lagen om ekonomiska föreningar ska i huvudsak gälla även för tjänstepensionsföreningar. Vissa särregler tas dock in i den nya lagen.

Bolagsverket ska besluta om likvidation om en tjänstepensionsförenings hela bestånd har överlåtits, om ett tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse för bestämd tid har gått ut utan att nytt tillstånd har meddelats eller om tillståndet att driva tjänstepensionsrörelse har återkallats.

Ansökan om likvidation ska i vissa fall kunna göras av Finansinspektionen.

Beslut om att en likvidation ska upphöra och tjänstepensionsföreningens verksamhet återupptas ska inte få fattas om grund för tvångslikvidation föreligger enligt den nya lagen. Ett beslut om att återuppta verksamheten ska inte få fattas om det inte finns full täckning för föreningens förpliktelser.

Finansinspektionen ska vid konkurs utse ett allmänt ombud. Under likvidation och konkurs får nya tjänstepensionsavtal inte tecknas. En försäkringsförening som har gått i likvidation får dock meddela sådana tjänstepensionsavtal som föranleds av gällande tjänstepensionsavtal.

Förfarandet vid överlåtelse av rörelsen vid likvidation eller konkurs ska vara anpassat till det som gäller för tjänstepensionsbolag.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

Reglerna om likvidation och upplösning av ekonomiska föreningar finns i 11 kap. FL. En förening kan upphöra genom likvidation eller konkurs. Den kan även upphöra genom att den avförs från registret.

Försäkringsrörelselagen

Bestämmelserna i 11 kap. FL om likvidation och upplösning gäller för en försäkringsförening. Särregler har införts i 13 kap. FRL om tvångslikvidation (27 §), Finansinspektionens anmälan (28 §), redovisning under likvidationen (29 §) och hinder mot beslut om upphörande av likvidationen (30 §).

Lagen om understödsföreningar

Reglerna om likvidation av understödsförening finns i 40–62 §§ UFL. En understödsförening kan upphöra genom likvidation eller konkurs. Den kan däremot inte upphöra genom att avföras från registret. Det är inte ovanligt att en understödsförenings försäkringsverksamhet upphör genom att dess försäkringsbestånd överlåts till en annan försäkringsgivare och att understödsföreningen därefter likvideras.

Skälen för förslaget

Frivillig likvidation

Bestämmelsen för *ekonomiska föreningar* i 11 kap. 1 § FL behandlar s.k. frivillig likvidation och överensstämmor med bestämmelserna för *understödsföreningar* i 40 § UFL, med två undantag. I en understödsförening gäller att om inte samtliga röstberättigade förenat sig om ett likvidationsbeslut och det därför erfordras två föreningsstämmor, måste den ena föreningsstämman vara en ordinarie stämma. Vidare ska ett likvidationsbeslutet i en understödsförening godkännas av Finansinspektionen genom registrering.

Någon särreglering för *försäkringsföreningar* i förhållande till bestämmelserna i FL om frivillig likvidation har bedömts inte vara nödvändig, och utredningen gör samma bedömning när det gäller *tjänstepensionsföreningar*.

Fråga om likvidation vid försämring av den ekonomiska ställningen

Bestämmelsen i 11 kap. 2 § FL ålägger styrelsen i en ekonomisk förening att genast till stämman hänskjuta frågan om likvidation om det på grund av inträffade förluster eller av annan orsak finns anledning att anta att föreningens ställning fortgående kommer att försämrans så att föreningens skulder inte täcks av tillgångarna. Motsvarande bestämmelser saknas för *understödsföreningar*. I stället finns de näringsrättsliga reglerna med bl.a. krav på att en understödsförening ska ha tillgångar som är tillräckliga för att trygga försäkringsutfästelserna. För understödsföreningar som meddelar tjänstepensionsförsäkring finns även krav på kapitalbas av viss minsta storlek. Vidare har Finansinspektionen möjlighet att ingripa om kraven inte uppfylls.

Den typ av regler som gällde för understödsföreningarna, som också kommer att finnas för *tjänstepensionsföreningarna*, ger ett visst skydd för medlemmarna, men skyldigheten enligt FL för styrelsen att på ett tidigt stadium till stämman hänskjuta frågan om likvidation gör det möjligt för stämman att i god tid fatta beslut i frågan om verksamheten ska fortsättas och vilka åtgärder som ska vidtas. Förfarandet i FL kan endast vara till fördel för medlemmarna i en tjänstepensionsförening. Bestämmelsen i 11 kap. 2 § FL bör därför, i likhet med vad som gäller för försäkringsföreningar, gälla även för tjänstepensionsföreningar.

Tvångslikvidation på grund av för lågt antal medlemmar

En av tvångslikvidationsgrunderna för *ekonomiska föreningar* är när medlemsantalet gått ned under det lägsta tillåtna antalet. Bestämmelsen i 11 kap. 3 § FL innebär att styrelsen snarast möjligt ska hänskjuta frågan om likvidation till stämman när medlemsantalet gått ned under tre medlemmar. För *understödsföreningar* gäller, enligt 41 § andra stycket UFL, att styrelsen genast till Finansinspektionen ska anmäla att medlemsantalet gått ned under det lägsta tillåtna antalet.

Det bedöms inte finnas något behov av en särregel i förhållande till 11 kap. 3 § FL för *tjänstepensionsföreningar*. Det kan här noteras att Finansinspektionen är skyldig att ingripa långt tidigare om beståndet i ett tjänstepensionsföretag är för litet för en erforderlig riskutjämning (se även avsnitt 7.3.3).

Övriga fall av tvångslikvidation

Tvångslikvidationsgrund i en *ekonomisk förening* föreligger också enligt 11 kap. 4 § FL om föreningen enligt stadgarna är skyldig att träda i likvidation, om verksamheten drivs på ett sätt som uppenbarligen inte motsvarar de förutsättningar under vilka registrering har skett och i vissa fall om förutsättningarna för att anses som ekonomisk förening inte längre är uppfyllda. I dessa fall beslutar rätten om likvidation. Vidare kan registreringsmyndigheten enligt 11 kap. 4 a §§ FL besluta om likvidation om föreningen inte på föreskrivet sätt har kommit in med anmälan till registreringsmyndigheten om sådan behörig styrelse, verkställande direktör eller särskild delgivningsmottagare som ska finnas enligt FL.

För en *understödsförening* fanns tvångslikvidationsgrund när ett förhållande inträffade som enligt stadgarna medförde att föreningen skulle upphöra med sin verksamhet, när konkurs avslutats med överskott, när hela rörelsen överlätits och när det saknades till registret anmäld styrelse. I samtliga fall var det rätten som beslutade om likvidation.

Bestämmelserna i 11 kap. 4 och 4 a §§ bör kunna gälla även för *tjänstepensionsföreningarna*. Därutöver bör de tvångslikvidationsgrunder som finns för tjänstepensionsaktiebolag och ömsesidiga tjänstepensionsbolag finnas även för tjänstepensionsföreningar. Av samma skäl bör Finansinspektionen även när det gäller tjänste-

pensionsföreningar ha rätt att anmäla likvidationsgrund eller ansöka om likvidation. Företagets associationsform är här inte av avgörande betydelse.

Upplösning utan likvidation

Bestämmelsen i 11 kap. 18 § FL innebär att upplösning av en ekonomisk förening kan ske utan likvidation, om någon anmälan rörande föreningen inte har kommit in till registreringsmyndigheten under de tio senaste åren. Registreringsmyndigheten ska då undersöka om föreningen har upphört med sin verksamhet genom brev till den senast registrerade adressen och genom kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar. Om det ännu två månader efter kungörandet inte framgår att föreningen fortfarande består, ska registreringsmyndigheten genast avföra föreningen ur registret. Föreningen är därmed upplöst.

Motsvarande möjlighet till upplösning saknades för *understödsföreningar*.

Alla *tjänstepensionsföreningar* ska stå under tillsyn av Finansinspektionen. Något behov av denna grund för upplösning torde därför inte finnas.

Konkurs

Bestämmelserna i 11 kap. 19 och 20 §§ FL om att en *ekonomisk förening* är upplöst när en konkurs avslutas utan överskott, om att rätten i vissa fall ska besluta om likvidation av en förening i konkurs samt om registrering och ställföreträdare i konkurs motsvarar i sak de som gällde för *understödsföreningar*.

Något behov av särregler i förhållande till FL för *tjänstepensionsföreningarna* bedöms inte finnas.

Förfarandet under likvidation

Bestämmelserna i 54–57, 61 och 72 §§ UFL reglerade vissa förhållanden under likvidation av en *understödsförening*, nämligen om antagande av nya medlemmar, utgivande av försäkringsförmåner, överlåtelse av rörelsen samt Finansinspektionens möjligheter att förordna likvidator och likvidationsrevisor.

I likhet med vad som föreslås gälla för *tjänstepensionsaktiebolag* och *ömsesidiga tjänstepensionsbolag* bör det även för *tjänstepensionsföreningar* råda ett förbud mot att meddela nya tjänstepensionsavtal efter beslut om likvidation eller konkurs. Ett undantag bör dock gälla för sådana avtal som föranleds av gällande tjänstepensionsavtal.

Regler liknande det som fanns i UFL om överlåtelse av livförsäkringsbestånd vid likvidation bör föras in i den nya tjänstepensionsrörelselagen. För tjänstepensionstecknare och tjänstepensionsberättigade kan det vara av stort intresse att föreningens verksamhet kan avecklas genom att rörelsen överläts till ett annat tjänstepensionsföretag. Därigenom kan ingångna avtal fortsätta att gälla hos ett nytt tjänstepensionsföretag. Förfarandet vid överlåtelse under likvidation bör anpassas till reglerna i tjänstepensionsrörelselagen om frivillig överlåtelse av bestånd.

Förenklat förfarande

Bestämmelsen i 58 § UFL medgav ett förenklat likvidationsförfarande om det kunde antas att en *understödsförening* som hade trätt i likvidation saknade tillgångar eller att tillgångarna inte skulle täcka likvidationskostnaderna. Rätten kunde då, efter Finansinspektionens hörande, förklara att likvidationen skulle läggas ned och föreningen anses upplöst. Möjligheten till ett förenklat förfarande saknas numera för ekonomiska föreningar, men fanns enligt 1951 års föreningslag.

Det ansågs inte finnas skäl att ta in denna typ av särregler för försäkringsföreningarna, och bedöms inte heller vara nödvändigt i den nya tjänstepensionsrörelselagen.

Allmänt ombud

När det gäller *tjänstepensionsaktiebolag* och *ömsesidiga tjänstepensionsbolag* som har försatts i konkurs ska det följa av tjänstepensionsrörelselagen att Finansinspektionen alltid ska utse allmänt ombud. Ett allmänt ombud ska delta i konkursen som konkursförvaltare och har till uppgift att bl.a. bevaka att tjänstepensionstecknarna kommer i åtnjutande av sin förmånsrätt. Motsvarande regel saknades för *understödsföreningar*, vilket, berodde på att försäkrings-

tagarna i understödsföreningar saknade sådan förmånsrätt. Eftersom samma regler om förmånsrätt ska gälla för alla tjänstepensionsföretag, bör även reglerna om allmänt ombud i konkurs vara lika lydande för alla tjänstepensionsföretag.

Beslut om att en likvidation ska upphöra

För *ömsesidiga tjänstepensionsbolag* har föreslagits särregler i förhållande till FL som innebär att beslut om att en likvidation ska upphöra och företagets verksamhet återupptas inte får fattas, om grund för tvångslikvidation föreligger enligt den nya tjänstepensionsrörelselagen. Ett exempel är att ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag saknar tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse. Vidare finns för ömsesidiga tjänstepensionsbolag ett krav på att ett beslut om att återuppta verksamheten inte får fattas om det inte finns full täckning för företagets förpliktelser.

Motsvarande särregler bör gälla även för *tjänstepensionsföreningar*.

8.4.10 Fusion m.m.

Förslag: Bestämmelserna i lagen om ekonomiska föreningar om fusion ska tillämpas av tjänstepensionsföreningar.

Det införs en särregel om att bara en tjänstepensionsförening eller en motsvarande juridisk person med hemvist i en annan stat inom EES än Sverige genom fusion får överta en annan tjänstepensionsförenings samtliga tillgångar och skulder.

Reglerna till skydd för föreningens borgenärer ges en annan utformning än i FL. Finansinspektionen ska vid ansökan om tillstånd att verkställa fusionsplanen pröva att tjänstepensions-tecknare och tjänstepensionsberättigade tillförsäkras en betryggande säkerhet.

Finansinspektionen får motsätta sig att en tjänstepensionsförening deltar i en inhemsk såväl som gränsöverskridande fusion, med hänsyn till allmänintresset.

Förfarandet vid frivillig överlåtelse av tjänstepensionsbestånd anpassas till det som gäller för tjänstepensionsaktiebolag och ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

Regler om fusion (såväl inhemska och gränsöverskridande) finns i 12 kap. FL. I samband med genomförandet i svensk rätt av EU:s direktiv om gränsöverskridande fusioner (2005/56/EG) trädde den 15 februari 2008 även nya regler om inhemska fusioner mellan ekonomiska föreningar i kraft.

En fusion innebär enligt 12 kap. 1 § FL att två eller flera ekonomiska föreningar kan gå samman genom att samtliga tillgångar eller skulder i en eller flera av föreningarna övertas av en annan förening. Samtidigt upplöses den eller de överlåtande föreningarna utan likvidation och medlemmarna blir i stället medlemmar i den övertagande föreningen. Lagen skiljer mellan två former av fusion. Den ena formen, absorption, innebär att en eller flera ekonomiska föreningar går upp i en annan förening. Den andra formen av fusion, kombination, innebär att två eller flera föreningar förenas genom att de bildar en ny förening.

Med stöd av artikel 4 i direktiv 2005/56/EG infördes en bestämmelse som innebär att Skatteverket under vissa förutsättningar ska kunna få en fråga om tillstånd att verkställa en fusionsplan framskjuten.

Försäkringsrörelselagen

Bestämmelserna i 12 kap. FL om fusion gäller för försäkringsföreningar. Särregler har införts i 13 kap. FRL om överlåtande förening (31 §), tillämpliga bestämmelser (32 §), ansökan om tillstånd att verkställa fusionsplanen (33 och 34 §§), när en ansökan ska avslås (35 §), registrering av fusionen (36 §) och talan mot stämmobeslut om gränsöverskridande fusion (37 §).

Lagen om understödsföreningar

Regler om fusion saknades för understödsföreningar. I stället fanns regler om överlåtelse av försäkringsbestånd (överlåtelse av understödsförenings rörelse utan föregående likvidation, 63 och 64 §§ UFL). Överlåtelse kunde användas både när det gäller att överlåta ett helt försäkringsbestånd och vid överlåtelse av en del av ett

försäkringsbestånd. Enligt UFL kunde dock en understödsförening delta i bildandet av ett europakooperativ genom fusion (86 § UFL).

Skälen för förslaget

Allmänt om fusion för tjänstepensionsföreningar

För *försäkringsaktiebolag* finns sedan 1995 bestämmelser om fusion i 15 kap. FRL. I avsnitt 6.2.9 föreslås att bestämmelserna i ABL om fusion ska tillämpas av *tjänstepensionsaktiebolagen*. Genom ett särskilt förfarande, som bl.a. innebär att Finansinspektionen måste lämna tillstånd till att verkställa fusionsplanen, fungerar Finansinspektionen som något av en ställföreträdare för borgenärerna (tjänstepensionstecknarna) och bevakar deras intressen. I avsnitt 7.2.11 föreslås att också *ömsesidiga tjänstepensionsbolag* ska få fusioneras. De ömsesidiga tjänstepensionsbolagen ska då tillämpa bestämmelserna i 12 kap. FL. Motsvarande särregler som gäller för de ömsesidiga försäkringsbolagen, föreslås även för de ömsesidiga tjänstepensionsbolagen.

Frågan är om *tjänstepensionsföreningens* särart skulle ställa hinder i vägen för att tillåta även sådana föreningar att fusionera. Att verksamheten avser försäkringsrörelse har uppenbarligen inte ansetts hindra fusioner mellan *försäkringsföretag*, vilket innebär att den omständigheten att verksamheten avser tjänstepensionsrörelse inte borde hindra fusioner mellan *tjänstepensionsföretag*. Inte heller kan föreningsformen i sig anses utgöra ett hinder då fusionsregler sedan länge funnits för *ekonomiska föreningar*. Vidare fanns möjlighet för *understödsföreningar* att genom beståndsöverlåtelse av en understödsförenings alla försäkringar till en annan understödsförening åstadkomma motsvarande effekt som vid en fusion. I motsats till fusion krävdes dock likvidation av den ena understödsföreningen. Sist men inte minst gäller också sedan tidigare att en försäkringsförening kan delta i bildandet av ett europakooperativ genom fusion.

Mot denna bakgrund finns inget hinder att tillåta *tjänstepensionsföreningar* att fusionera.

Fusion som metod för samgående mellan två eller flera tjänstepensionsföreningar bör således vara möjlig, vid sidan av möjligheten till beståndsöverlåtelse. De regler som gäller för ekonomiska föreningar bör då i huvudsak gälla även för tjänstepensionsföre-

ningar. Med hänsyn till tjänstepensionsrörelsernas särart och till att motiven för särreglerna är väsentligen desamma på försäkrings- respektive tjänstepensionsområdena bör särreglerna utformas i nära överensstämmelse med varandra. Detta innebär att Finansinspektionens tillstånd ska krävas.

Av samma anledning behövs särregler som i fråga om inlämnande av fusionsplan till Finansinspektionen för prövning om tillstånd att verkställa planen och Finansinspektionens prövning om att tjänstepensionstecknare och andra borgenärer tillförsäkras en betryggande säkerhet. Därmed ska förfarandet i 12 kap. 14 § FL med Bolagsverkets kallelse på föreningens borgenärer, enligt vilket var och en av borgenärerna kan motsätta sig verkställandet av fusionsplanen, ersättas. Liksom för tjänstepensionsaktiebolag och ömsesidiga tjänstepensionsbolag bör Finansinspektionens rätt att motsätta sig en fusion med hänvisning till allmänintresset gälla för tjänstepensionsföreningar avseende såväl inhemska som gränsöverskridande fusioner. Det finns även skäl att begränsa fusionsmöjligheten så att endast en tjänstepensionsförening genom fusion kan överta en annan tjänstepensionsförenings samtliga tillgångar och skulder.

Gränsöverskridande fusion

Eftersom de allmänna fusionsreglerna för inhemska fusioner föreslås bli gällande för tjänstepensionsföreningarna är det naturligt att samtidigt låta regler om gränsöverskridande fusion i FL bli tillämpliga även för gränsöverskridande fusioner mellan tjänstepensionsföreningar och dess motsvarigheter. Liksom för inhemska fusioner bör samma från 12 kap. FL avvikande särregler gälla även vid gränsöverskridande fusioner. Liksom vid en inhemsk fusion måste den övertagande tjänstepensionsföreningen vid en gränsöverskridande fusion ha tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse. Vid gränsöverskridande fusion genom kombination, där den övertagande föreningen ska ha sitt säte i Sverige, ska ansökan om tillstånd och godkännande av stadgarna göras i samband med ansökan om tillstånd att verkställa fusionsplanen. Vid gränsöverskridande fusion, där det övertagande företaget har eller ska ha sitt hemvist i en annan EES-stat än Sverige, måste Finansinspektionen konstatera ett redan befintligt verksamhetstillstånd genom underrättelse från den utländska tillsynsmyndigheten.

Beståndsoverlåtelse

Bestämmelserna om överlåtelse av en *understödsförenings* rörelse motsvaras för *försäkringsbolagen* av bestämmelserna om överlåtelse av försäkringsbestånd. Bestämmelserna gör det möjligt att överlåta ett helt bestånd eller en del av ett bestånd mellan försäkringsföretag som inte drivs i samma företagsform.

Bestämmelserna om överlåtelse av en *tjänstepensionsförenings* bestånd bör anpassas till det som gäller för tjänstepensionsaktiebolag och ömsesidiga tjänstepensionsbolag, som utformats efter mönster från vad som gäller för försäkringsbolagen.

8.4.11 Skadestånd m.m.

Förslag: Bestämmelserna om skadestånd m.m. i lagen om ekonomiska föreningar ska gälla även för tjänstepensionsföreningar. Skadeståndsansvar ska även gälla vid överträdelse av regler i den nya tjänstepensionsrörelselagen.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

För ekonomiska föreningar finns regler om skadestånd i 13 kap. FL.

Försäkringsrörelselagen

Bestämmelserna i 13 kap. FL om skadestånd ska gälla för försäkringsföreningar. En särregel har införts i 13 kap. 38 § FRL om att skadeståndsansvar även gäller vid överträdelser av FRL.

Lagen om understödsföreningar

Motsvarande bestämmelser för understödsföreningar finns i 76 och 76 a §§ UFL (med hänvisning till 106–109 §§ 1951 års föreningslag) och i 36 § UFL (med hänvisning till 63–66 §§ 1951 års föreningslag).

Skälen för förslaget: Skadeståndsbestämmelserna i 13 kap. 1–4 §§ FL överensstämmer i sak med dem som gäller för understödsföreningar och kan därför gälla även för tjänstepensionsföreningar, med det tillägget att motsvarande skadeståndsansvar också ska gälla vid överträdelser av bestämmelser i den nya tjänstepensionsrörelselagen.

För *understödsföreningar* gällde skadeståndsansvar även för den som utför försäkringsteknisk utredning åt föreningen. Tidigare har föreslagits att skadeståndsansvar för aktuarien i ett tjänstepensionsföretag inte ska gälla. Någon särregel motsvarande den som nu finns i UFL bör därför inte införas.

Förutsättningar för att väcka talan om skadestånd enligt bestämmelserna för *ekonomiska föreningar* i 13 kap. 5 och 6 §§ FL skiljer sig från dem som gäller för *understödsföreningar*. Skillnaderna beror på att UFL bygger på 1951 års föreningslag, där möjligheterna att väcka talan om skadestånd var mer restriktiva än enligt nuvarande FL. Det saknas skäl för att införa de mer restriktiva reglerna som gällde för understödsföreningar, och någon särreglering är därför inte nödvändig.

8.4.12 Firma

Förslag: Bestämmelserna om firma i lagen om ekonomiska föreningar ska gälla för tjänstepensionsföreningar. Vissa särregler ska dock tas in i den nya lagen.

En tjänstepensionsförenings firma ska innehålla ordet tjänstepensionsförening i stället för orden ekonomisk och förening eller förkortningen ek. för. Beteckningen tjänstepensionsförening eller förkortning av det uttrycket får inte tas in i en bifirma. Firman ska inte få innehålla ordet försäkring.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

Regler om ekonomiska föreningars firma finns i 14 kap. FL. En ekonomisk förenings firma ska innehålla orden ekonomisk och förening eller förkortningen ek. för. Den ska tydligt skilja sig från andra firmor som är införda i föreningsregistret. Det är endast

ekonomiska föreningar som får använda dessa beteckningar i sin firma. Den associationsrättsliga beteckningen får inte användas i en förenings bifirma.

Försäkringsrörelselagen

Bestämmelserna i 14 kap. om föreningens firma ska gälla en försäkringsförening. En särregel har införts i 13 kap. 39 § FRL om att en försäkringsförenings firma ska innehålla ordet försäkringsförening och att ordet försäkringsförening eller förkortning av det uttrycket inte får tas in i en bifirma samt att endast försäkringsföreningar i sin firma får använda uttrycket försäkringsförening.

Lagen om understödsföreningar

En understödsförenings firma skulle enligt 12 § UFL innehålla ett av orden understödsförening eller försäkringsförening. Om understödsföreningen endast meddelade sjukhjälp fick firman i stället innehålla ordet sjukkassa. Firman fick inte innehålla ordet erkänd eller såväl orden ”ömsesidig” som ”försäkring”. Firman skulle tydligt skilja sig från andra understödsförenings registrerade firmor. I övrigt gällde det som föreskrivs i firmalagen.

Varken firman för en *ekonomisk förening* eller för en *understödsförening* får innehålla ordet bolag eller något annat som betecknar ett bolagsförhållande så att det kan leda till missförståndet att ett bolag innehar firman.

Skälen för förslaget: En tjänstepensionsförenings firma föreslås ska innehålla ordet tjänstepensionsförening i stället för orden ekonomisk och förening eller förkortningen ek. för.

Av den nya lagen bör också framgå att beteckningen tjänstepensionsförening, eller förkortning av det uttrycket, inte får tas in i en tjänstepensionsförenings bifirma. I likhet med vad som föreslås för tjänstepensionsaktiebolagen och de ömsesidiga tjänstepensionsbolagen ska en tjänstepensionsförenings firma inte få innehålla ordet försäkring. Förutom särregler för att beakta detta är det rimligt att tjänstepensionsföreningarna i övrigt tillämpar bestämmelserna i FL om firma.

8.4.13 Registrering och överklagande av beslut

Förslag: Bestämmelser om registrering m.m. i lagen om ekonomiska föreningar ska gälla för tjänstepensionsföreningar med undantag för att tjänstepensionsföreningar ska registreras i tjänstepensionsföretagsregistret.

Finansinspektionens beslut i tillståndsärenden enligt lagen om ekonomiska föreningar ska överklagas enligt bestämmelserna i den nya tjänstepensionsrörelselagen.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

Regler om registrering av ekonomiska föreningar finns i 15 kap. FL. Bolagsverket är registreringsmyndighet för ekonomiska föreningar. Reglerna om registrering i FL bygger på att tredje man ska kunna lita till de uppgifter som är införda i föreningsregistret. Enligt 15 kap. 2 § FL ska Bolagsverket utan dröjsmål kungöra i Post- och Inrikes Tidningar vad som införs i föreningsregistret, med undantag för registrering av underrättelse enligt 11 kap. 20 §. Enligt 15 kap. 3 § FL ska det som kungjorts anses ha kommit till tredje mans kännedom, om det inte av omständigheterna framgår att han varken kände till eller borde ha känt till det som kungjorts.

Enligt 15 kap. 4 a § FL ska Bolagsverket ur registret avföra ställföreträdare för ekonomiska föreningar om de har blivit försatta i konkurs, fått förvaltare eller näringsförbud. Detaljerade regler om vad som ska föras in i registret finns i förordningen (1987:987) om ekonomiska föreningar. Regler om överklagande av beslut finns i 15 kap. 6 § FL.

Försäkringsrörelselagen

Bolagsverket är registreringsmyndighet för försäkringsföreningar. Föreningarna ska registreras i försäkringsregistret. För registrering av försäkringsföreningar gäller 15 kap. FL.

Lagen om understödsföreningar

Regler om registrering av understödsföreningar finns i 3, 65 och 66 §§ UFL. Finansinspektionen är registreringsmyndighet för understödsföreningarna.

Reglerna i UFL bygger på att tredje man ska kunna lita till de uppgifter som är införda i understödsföreningsregistret. För understödsföreningar gäller inte något krav på kungörande i Post- och Inrikes Tidningar (jfr reglerna om försäkringsföreningar i FL). Mot den som har inhämtat kännedom om vad registret innehåller beträffande ett visst förhållande kan ändring i samma förhållande åberopas endast om han visas ha ägt vetskap om ändringen (jfr 66 § UFL).

För understödsföreningar finns detaljerade regler om vad som ska föras in i registret i UFL.

Skälen för förslaget: Bolagsverket föreslås vara registreringsmyndighet för ett tjänstepensionsföretagsregister. I förhållande till FL föreslås att registrering ska ske i tjänstepensionsföretagsregistret i stället för föreningsregistret.

Den ordning som i övrigt gäller för ekonomiska föreningar i fråga om registrering m.m. överensstämmer i sak med den som föreslås gälla för tjänstepensionsaktiebolag och ömsesidiga tjänstepensionsbolag. Några särregler för tjänstepensionsföreningar bedöms därför inte behövas.

Det finns inte heller skäl att föreslå några särregler för tjänstepensionsföreningarna när det gäller överklagande av beslut av Bolagsverket eller en länsstyrelse. Eftersom Finansinspektionen kan komma att fatta beslut i tillståndsärenden enligt FL, krävs emellertid en särregel som klargör att det är bestämmelserna om överklagande i den nya tjänstepensionsrörelselagen som ska tillämpas vid överklagande av Finansinspektionens beslut.

8.4.14 Straff och vite

Förslag: Bestämmelserna om straff och vite i lagen om ekonomiska föreningar ska gälla även för tjänstepensionsföreningar. Det ska dock inte vara straffbart att inte hålla medlemsförteckning tillgänglig.

Den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot förbudet att lämna ut vissa personuppgifter till förmånstagare ska kunna dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

Bakgrund

Lagen om ekonomiska föreningar

Regler om straff och vite finns för ekonomiska föreningar i 16 kap. FL.

Försäkringsrörelselagen

Bestämmelserna i 16 kap. om straff och vite gäller för en försäkringsförening. En särregel har införts i 13 kap. 40 § FRL.

Lagen om understödsföreningar

I UFL finns bestämmelser om straff i 77–80 §§ och om vite i 74 §.

Genom hänvisningar i 78 § UFL till 100 § 1, 4 och 6 samt 111 och 112 §§ 1951 års föreningslag följer ett antal straffbestämmelser som saknar motsvarighet i FL. Till böter döms i vissa fall den som uppsåtligt eller av grov vårdslöshet lämnar oriktiga eller vilseledande uppgifter. Det gäller för styrelseledamot, likvidator eller annan vid uppgift till Finansinspektionen eller i medlemsförteckning samt styrelseledamot eller likvidator i handling som hålls tillgänglig för medlemmar eller röstberättigade eller som läggs fram på stämman. Detsamma gäller revisor eller likvidationsrevisor för uppgifter i revisionsberättelsen eller annan handling som läggs fram på stämman eller annars hålls tillgänglig för medlemmar eller röstberättigade.

Vidare kan en revisor eller likvidationsrevisor dömas till böter om han eller hon uppsåtligt eller av grov vårdslöshet underlåter att göra anmärkning rörande förvaltningen trots att det finns anledning till det. Det är för revisorer även bötesbelagt att, trots att han eller hon insett eller bort inse att det kan medföra skada, yppa något som kommit till hans eller hennes kännedom vid granskning utan att det med nödvändighet erfordras för fullgörande av hans uppdrag.

Till böter döms även styrelseledamot eller revisor (och i några fall likvidator) som i vissa fall underlåter att fullgöra sina skyldigheter. Det gäller skyldigheten att bereda revisor möjlighet att granska redovisningshandlingar, att anmäla vissa ändringar för registrering, att anmäla ändrade stadgar för registrering, att anmäla

likvidationsbeslut för registrering, att för registrering anmäla att föreningen efter slutförd likvidation är upplöst, att avge revisionsberättelse och lägga fram revisionshandlingar för stämman, att föra stämmoprotokoll och att i förvaltningsberättelse under likvidation ange skäl för varför likvidation inte är avslutad inom två år.

Dessutom döms den till böter som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet meddelar oriktig eller vilseledande uppgift i försäkringsteknisk utredning som lämnats till Finansinspektionen eller i andra uppgifter till inspektionen. Det är även bötesbelagt att underlåta att inom viss tid verkställa försäkringsteknisk utredning samt att underlåta att till Finansinspektionen göra vissa anmälningar för registrering, nämligen att inte anmäla revisor, att inte anmäla att minsta antal medlemmar underskridits och att inte anmäla avtal om beståndsöverlåtelse.

Skälen för förslaget: För *ekonomiska föreningar* gäller enligt 16 kap. 1 § första stycket FL att den ska dömas till böter eller fängelse i högst ett år som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot skyldigheten att sammankalla styrelsen när det begärs av en styrelseledamot eller verkställande direktör. Detsamma gäller den som bryter mot bestämmelsen att styrelsen inte får fatta beslut i ett ärende, om inte alla ledamöter har fått tillfälle att delta i ärendets behandling och fått tillfredsställande underlag eller bestämmelsen om att en suppleant ska beredas tillfälle att träda in i en styrelseledamots ställe om denne inte kan komma. Motsvarande straffbestämmelse finns visserligen i 1951 års föreningslag, men gäller inte för *understödsföreningar*. Motsvarande ansvarsbestämmelser finns också i ABL och FRL.

Något skäl att behandla de aktuella gärningarna på ett annat sätt i *tjänstepensionsföreningar* än i aktiebolag, ekonomiska föreningar och tjänstepensionsbolag finns inte. Någon särregel i det här avseendet i förhållande till FL föreslås därför inte.

För *ekonomiska föreningar* gäller enligt 16 kap. 1 § andra stycket FL att den kan dömas till böter som uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att föra en medlemsförteckning eller att hålla den tillgänglig. Vidare är förbudet mot att använda beteckningen ekonomisk förening för andra än sådana föreningar bötes sanktionerat.

För *tjänstepensionsföreningar* ska inte skyldigheten att hålla medlemsförteckningen tillgänglig för envar gälla, och något straffansvar för brott mot denna skyldighet kan därför inte bli aktuellt i en tjänstepensionsförening. Däremot ska ansvar för underlåtenhet att föra medlemsförteckning gälla även tjänstepensionsföreningar.

Ansvarsbestämmelsen som rör otillåten användning av beteckningen ekonomisk förening ska för tjänstepensionsföreningarna i stället gälla otillåten användning av beteckningen tjänstepensionsförening.

Revisorer får inte annat än i vissa fall lämna upplysningar om en ekonomisk förenings angelägenheter (jfr 8 kap. 16 § FL). Brott mot denna tystnadsplikt är emellertid inte straffsanktionerad. Enligt 16 kap. 1 § tredje stycket FL är det inte heller straffbelagt som ett brott mot tystnadsplikt enligt 20 kap. 3 § brottsbalken. Motsvarande gäller också enligt ABL och FRL, men inte enligt UFL. Något särskilt skäl att ha avvikande bestämmelser för tjänstepensionsföreningar finns inte, varför någon särregel inte föreslås.

Enligt 16 kap. 2 § FL kan registreringsmyndigheten vid vite förelägga verkställande direktören eller styrelseledamot att fullgöra skyldighet enligt FL eller andra författningar att hos myndighet göra behörig anmälan för registrering. Finansinspektionen, som är registreringsmyndighet för understödsföreningsregistret, har samma möjlighet enligt 74 § UFL. Som framgått ska registeransvaret ligga hos Bolagsverket. Någon särregel i förhållande till FL för tjänstepensionsföreningar behövs inte.

Genom hänvisningar i 78 § UFL till 100 § 1, 4 och 6 samt 111 och 112 §§ 1951 års föreningslag är relativt många gärningar straffbelagda med böter. De bestämmelserna saknar helt motsvarighet i FL. I likhet med vad som redan gäller för försäkringsrörelse, och som föreslås gälla för tjänstepensionsaktiebolag och ömsesidiga tjänstepensionsbolag, bör något straffansvar för lämnande av oriktiga eller missvisande uppgifter till Finansinspektionen inte finnas. Även i övrigt bedöms det inte finnas behov av straffansvar i större utsträckning än vad som följer av 16 kap. FL, med ett undantag. I likhet med vad som gäller för tjänstepensionsbolag ska den som bryter mot förbudet att i vissa fall lämna personuppgifter om förmånstagare kunna dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

8.4.15 Europakooperativ

Förslag: Europakooperativ med säte i Sverige som fått tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse ska tillämpa lagen om europakooperativ.

När en tjänstepensionsförening deltar i bildandet av ett europakooperativ genom fusion ska bestämmelserna om fusion i lagen om ekonomiska föreningar tillämpas med de särregler som följer av den nya tjänstepensionsrörelselagen.

Bakgrund: Ett europakooperativ är en europeisk associationsform för gränsöverskridande samverkan i form av vad som närmast kan liknas vid en ekonomisk förening. Europakooperativen regleras av bestämmelserna i rådets förordning (EG) nr1435/2003 av den 22 juli 2003 om stadga för europeiska kooperativa föreningar (SCE-föreningar), SCE-förordningen. SCE-förordningen innehåller bestämmelser om bl.a. hur ett europakooperativ ska bildas och hur det ska vara organiserat. Enligt artikel 8.1 i SCE-förordningen ska europakooperativ med säte i Sverige omfattas av dels kompletterade svenska regler som specifikt avser europakooperativ, dels det regelverk som skulle gälla för ett kooperativ bildat i överensstämmelse med svensk lag. Det sagda innebär att ett europakooperativ, precis som ett europabolag, omfattas av en blandning av EG-rättsliga och nationella bestämmelser.

De svenska regler som kompletterar SCE-förordningen finns i lagen (2006:595) om europakooperativ. Europakooperativ som driver försäkringsrörelse var tidigare undantagna från lagens tillämpningsområde. För dessa gällde i stället motsvarande bestämmelser i UFL. Av 92 § UFL framgick att ett europakooperativ som har sitt säte i Sverige och som driver försäkringsrörelse ska registreras i europakooperativsregistret som förs av Bolagsverket. 94–98 §§ UFL behandlade flyttning av ett europakooperativs säte, 99–10 §§ europakooperativets organisation och 106–108 §§ europakooperativets årsredovisning m.m.

Vid bildandet av ett europakooperativ genom fusion ska enligt artikel 20 i SCE-förordningen nationella regler om inhemsk fusion av publika aktiebolag tillämpas om nationella regler om fusion av kooperativ saknas. När bestämmelserna om europakooperativ infördes saknades regler om fusion av understödsföreningar varför de särskilda bestämmelserna om fusion av publika försäkringsaktie-

bolag i FRL kom att tillämpas på understödsföreningar i den aktuella situationen (se 86 § UFL).

Sedan den 1 april 2011 finns ovan beskrivna regler införda i lagen (2006:595) om europakooperativ.

Skälen för förslaget: I överensstämmelse med den lagstiftningsmetod som föreslagits för europabolag (se avsnitt 6.2.7) föreslås att europakooperativ som är hemmahörande i Sverige och som har tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse ska tillämpa lagen om europakooperativ med de särregler som följer av den lagen.

Några förändringar i sak jämfört med de särregler som tidigare gällde enligt UFL och numera enligt lagen om europakooperativ finns inte anledning att göra.² De nya reglerna om samgående av tjänstepensionsföreningar genom fusion ska dock tillämpas i stället för bestämmelserna som gäller för publika tjänstepensionsaktiebolag.

² Om motivet för bestämmelserna, se prop. 2005/06:150 s. 202 ff.

9 Näringsrättslig reglering

9.1 Villkor för att få bedriva verksamhet

9.1.1 Registreringskravet

Förslag: Tjänstepensionsrörelse får bara drivas efter tillstånd. Detaljerade regler om förhandsbesked, förutsättning för tillstånd, tillståndets varaktighet, prövning av bolagsordning eller stadgar och prövningsinstans för nämnda frågor införs samt utformas efter mönster från försäkringsrörelselagen.

Bolagsverket ska vara registreringsmyndighet och föra ett särskilt tjänstepensionsföretagsregister. Detta register ska innehålla de uppgifter som ska registreras enligt tjänstepensionsrörelselagen, aktiebolagslagen och lagen om ekonomiska föreningar.

Tjänstepensionsdirektivet: För att ett tjänstepensionsinstitut ska få bedriva verksamhet krävs att institutet är registrerat av tillsynsmyndigheten i ett nationellt register eller är auktoriserat. Vid gränsöverskridande verksamhet ska även de medlemsstater där institutet är verksamt framgå av registret. Dessa uppgifter ska meddelas Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten (Eiopa) som ska offentliggöra dem på sin webbplats (se *artikel 9.1 a*).¹ För att säkerställa att medlemmarnas och förmånstagarnas intressen skyddas på ett fullgott sätt får medlemsstaterna enligt artikel 9.3 ställa upp ytterligare villkor för att ett institut ska tillåtas att bedriva verksamhet.

¹ Artikeln ändrad genom det s.k. omnibus I-direktivet, Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/78/EU av den 24 november 2010 om ändring i direktiven 98/26/EG, 2002/87/EG, 2003/6/EG, 2003/41/EG, 2003/71/EG, 2004/39/EG, 2004/39/EG, 2004/109/EG, 2005/60/EG, 2006/48/EG, 2006/49/EG och 2009/65/EG vad gäller befogenheterna för Europeiska tillsynsmyndigheten (Europeiska bankmyndigheten) Europeiska tillsynsmyndigheten (Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten) och Europeiska tillsynsmyndigheten (Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten) (EUT L 331, 15.12.2010, s. 120, Celex 32010L0078).

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening ska enligt 3 § lagen (1972:262) om understödsföreningar (UFL)² vara registrerad hos Finansinspektionen, som för ett understödsföreningsregister för ändamålet. En sådan förening får inte driva en verksamhet som är främmande för föreningens försäkringsverksamhet utan tillstånd från Finansinspektionen, se 7 § UFL. Innan en understödsförening har registrerats kan den inte förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter (se 9 § UFL). Vidare innehåller 10–14 §§ UFL bestämmelser om stadgar och ansökningshandlingarnas innehåll.

Försäkringsföretag

För att få bedriva försäkringsrörelse uppställs för de svenska försäkringsföretagen krav på tillstånd (se 2 kap. 1 § försäkringsrörelselagen [2010:2043], FRL). Det är Finansinspektionen som beslutar i tillståndsärenden (se 2 kap. 15 § FRL, i dess lydelse från den 15 juli 2013³). Förutsättningar för tillstånd anges i 2 kap. 4 § FRL. Bolagsverket är registreringsmyndighet för försäkringsföretag och har också ansvar för att föra ett försäkringsregister (se 14 kap. 1 § FRL). Dessutom innehåller 2 kap. FRL detaljerade bestämmelser om tillståndsförfarandet för de svenska försäkringsföretagen; se 3 § (förhandsbesked), 4 och 5 §§ (förutsättning för tillstånd), 6 och 7 §§ (tillståndets varaktighet), 8 och 9 §§ (prövning av bolagsordning eller stadgar), 15 § (prövning av ansökan) samt 17 och 18 §§ (ansökan om tillstånd före registrering).

Skälen för förslaget: Reglerna om att verksamhet endast får bedrivas efter tillstånd i FRL och efter registrering i UFL är likartade. I tjänstepensionsdirektivet ställs krav på registrering eller auktorisation. Det är lämpligt att det införs en regel om att det krävs tillstånd för att få bedriva sådan tjänstepensionsverksamhet som avses i tjänstepensionsdirektivet. Den tillståndspliktiga

² Enligt 2 § 1 lagen (2010:2044) om införande av FRL upphävs UFL. Enligt 7 § i samma lag får understödsföreningar dock fortsätta att driva verksamhet enligt UFL till utgången av 2017.

³ I propositionen om ändrad beslutskompetens i vissa ärenden på bank- och försäkringsområdet föreslås att regeringens beslutskompetens när det gäller tillstånd att driva sådan rörelse tas bort (se prop. 2012/13:95).

verksamheten bör kallas tjänstepensionsrörelse. På grund av tjänstepensionsrörelsens särart finns det även anledning att föreslå att det införs detaljerade regler om förhandsbesked, förutsättning för tillstånd, tillståndets varaktighet, prövning av bolagsordning eller stadgar och prövningsinstans för nämnda frågor samt att dessa regler i sak utformas efter mönster från FRL. Även det faktum att bestämmelserna är moderna talar för att använda dessa som utgångspunkt framför de mer ålderdomliga reglerna i UFL.

Bolagsverket är registreringsmyndighet för de flesta typer av företag och den registerinformation som verket tillhandahåller används i stor omfattning av näringslivet, myndigheter och av allmänheten. Bolagsverket är därigenom den myndighet från vilken huvuddelen av samhällets affärsanknutna information hämtas. På det finansiella tjänsteområdet är verket registreringsmyndighet för alla institut (utom understödsföreningar). Den myndighet som är bäst lämpad att uppfylla direktivets krav på registrering av tjänstepensionsföretagen i nationellt register är således Bolagsverket.

För att särskilja försäkring- och tjänstepensionsverksamhet finns det anledning att föreslå att Bolagsverket registrerar tjänstepensionsföretagen i ett register inrättat enbart för dessa företag. En sådan lösning underlättar också uppfyllandet av skyldigheten att underrätta Eiopa om gränsöverskridande verksamhet.⁴ Tjänstepensionsföretagsregistret ska innehålla de uppgifter som ska registreras enligt tjänstepensionsrörelselagen, aktiebolagslagen (2005:551) och lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar. Med Bolagsverkets roll som ansvarig registreringsmyndighet följer även ansvar för rapporteringen till Eiopa i denna del.

Förslaget till IORP II-direktiv

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inget behov av ändringar i utredningens förslag till bestämmelser om tillstånd och registrering.

Skälen för bedömningen: Förslaget till IORP-II-direktiv innehåller inga ändringar i sak av bestämmelserna om registrering i artikel 9.1a i tjänstepensionsdirektivet. Skyldigheten för Sverige att

⁴ Se artikel 9.1 a i tjänstepensionsdirektivet.

underrätta Eiopa om vilka institut som bedriver verksamhet över gränserna – som genomfördes genom det s.k. Omnibus I-direktivet – bör genomföras genom bestämmelser på förordningsnivå. I förslaget till IORP II-direktiv har den nuvarande artikel 9.3 – som behandlar möjligheten för medlemsstaterna att ställa upp ytterligare villkor för att ett institut ska tillåtas att bedriva verksamhet – utgått, vilket kan tolkas som en strävan från kommissionens sida att på sikt uppnå ökad harmonisering av de nationella reglerna. Utredningens bedömning är att utredningens förslag inte nu påverkas av en eventuellt kommande ökad harmonisering.

9.1.2 Krav på företagsledning

Förslag: En förutsättning för att få tillstånd att bedriva tjänstepensionsrörelse ska vara att styrelsen och verkställande direktören och dennes ställföreträdare har de insikter och den erfarenhet som krävs av den som deltar i ledningen av ett tjänstepensionsföretag och även i övrigt är lämplig för en sådan uppgift.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om de närmare krav som ska gälla för deltagande i ledningen av ett tjänstepensionsföretag.

Förslaget till IORP II-direktivet föranleder viss justering av detta förslag (se nedan).

Tjänstepensionsdirektivet: I *artikel 9.1 b* stadgas att tjänstepensionsinstitutets faktiska verksamhet ska drivas av personer med god vandel som antingen själva har erforderlig yrkesmässig kompetens och erfarenhet på området eller anlitar rådgivare som besitter sådan kompetens och erfarenhet. Att det även i detta fall är fråga om minimiharmonisering framgår av artikel 9.3.

Bakgrund

Understödsföreningar

En styrelseledamot eller dennes suppleant i en understödsförening som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska ha de insikter och den erfarenhet som måste krävas för att delta i ledningen av en sådan förening och även i övrigt vara lämplig för uppgiften (se 27 a § UFL).

Försäkringsföretag

En förutsättning för att få tillstånd att driva försäkringsrörelse är att de som avses ingå i styrelsen för företaget och vara verkställande direktör i det eller dennes ställföreträdare, har de insikter och den erfarenhet som måste krävas av den som deltar i ledningen av ett försäkringsföretag och i övrigt är lämpliga för en sådan uppgift (se 2 kap. 4 § 4 FRL). Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om de krav som ska gälla för deltagande i ledningen av ett försäkringsföretag (se 2 kap. 19 § 1 FRL). Se även 7 kap. 2 § 3 försäkringsrörelseförordningen (2011:257, FRF) och Finansinspektionens föreskrifter om ägar- och ledningsprövning (FFFS 2009:3).

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivets bestämmelse om krav på ledningens kompetens och erfarenhet bör ha sin motsvarighet i den nya lagen. Regleringen som ligger till grund för ledningsprövningen är likartad i UFL och FRL, med den skillnaden att en verkställande direktör i en understödsförening inte är föremål för s.k. ledningsprövning. Av skäl som nämnts i föregående avsnitt finns det anledning att utforma reglerna om ledningsprövning för tjänstepensionsföretag med de befintliga reglerna i FRL som förebild. Att kraven på ledningens kvalifikationer i samband med att ett tjänstepensionsföretag startas bör vara likartade som för att starta ett försäkringsföretag, följer även mer direkt av att tjänstepensionsverksamhet omfattar ett stort antal tjänstepensionsberättigade och att tjänstepensionsförmånerna uppgår till väsentliga belopp.

Det är även lämpligt att Finansinspektionen – i likhet med vad som gäller ledningsprövning i försäkringsföretag – ges ett bemyndigande att utfärda närmare föreskrifter om vilka uppgifter som ska lämnas till inspektionen i samband med denna prövning i ett tjänstepensionsföretag. Detta förenklar för företagen och det blir en snabbare och enklare hantering hos Finansinspektionen.

Förslaget till IORP II-direktivet

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska tillse att de som avses ingå i styrelsen för företaget och vara verkställande direktör i det, eller dennes ställföreträdare, eller de som avses ansvara för en central funktion i företaget, har de insikter och den erfarenheter som måste krävas av den som deltar i styrningen av ett tjänstepensionsföretag och även i övrigt är lämplig för en sådan uppgift.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om de närmare krav som ska gälla i för deltagande i styrningen av ett tjänstepensionsföretag.

Skälen för förslaget: I förslaget till IORP II-direktiv ersätts bestämmelsen i artikel 9.1 b i tjänstepensionsdirektivet – om att ett tjänstepensionsinstitutets faktiska verksamhet ska bedrivas av personer med god vandel som antingen själva har erforderlig yrkesmässig kompetens och erfarenhet på området eller anlitar rådgivare som besitter sådan kompetens eller erfarenhet – med en mer fullständig s.k. ”fit and proper”-reglering (se artikel 23.1 i IORP II-förslaget) som har vissa likheter med den reglering som finns i Solvens II-direktivet. Regleringen i förslaget till IORP II-direktiv innebär bl.a. en utvidgning av den krets av personer som omfattas av de särskilda kraven på kompetens, erfarenhet och lämplighet.

Enligt utredningens mening är det självklart att styrelsen, den verkställande direktören och övriga som ska utföra mer centrala uppgifter i ett tjänstepensionsföretag ska ha den kunskap, kompetens och lämplighet som krävs för uppgiften. Den närmare regleringen av dessa krav bör utformas efter mönster från den reglering som finns i förslaget till IORP II-direktiv.

Av artikel 23.2 i förslaget till IORP II-direktiv framgår att de nationella tillsynsmyndigheterna ska ha möjlighet att kontrollera och bedöma om de personer som faktiskt leder verksamheten eller svarar för andra centrala funktioner i företaget uppfyller kraven på kunskap, kompetens och lämplighet. Enligt utredningen innebär utredningens förslag till bestämmelser om tillstånd, tillsyn och ingripande att Finansinspektionen har möjlighet att kontrollera och bedöma de personer som omfattas av de särskilda kraven på kunskap, kompetens och lämplighet.

I artiklarna 23.3–23.7 finns detaljbestämmelser kring de bevis som kan användas till styrkande av att de särskilda kraven på kunskap, kompetens och lämplighet är uppfyllda. Bestämmelserna handlar bl.a. om skyldigheten för ett medlemsland att acceptera vissa bevisformer som används i andra medlemsländer. Utredningens bedömning är att de ”nya” bestämmelserna inte föranleder något behov av ändringar i utredningens förslag till reglering av tjänstepensionsföretag. En förnyad bedömning bör göras i samband med genomförandet av beslutade ändringar i tjänstepensionsdirektivet.

Utredningens förslag innebär att förslaget i rutan i avsnitt 9.1.2 utgår och ersätts med förslaget i rutan ovan.

9.1.3 Krav på verksamhetsplan

Förslag: En ansökan om tillstånd att driva tjänstepensionsrörelse ska innehålla en plan för den tilltänkta verksamheten (verksamhetsplan).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om verksamhetsplanens innehåll.

Tjänstepensionsdirektivet: Som förutsättning för att få bedriva verksamhet i ett tjänstepensionsinstitut stadgas i *artikel 9.1 c* att institutet ska ha infört korrekt upprättade regler för hantering av varje pensionsplan och att medlemmarna har fått tillräcklig information om dessa regler.

Bakgrund

Understödsföreningar

I 11 § UFL finns bestämmelser om stadgarnas innehåll. I 13 och 14 §§ UFL regleras vad som krävs för registrering av en understödsförening. Om en understödsförening avser att upprätta en sekundäretablering ska föreningen underrätta Finansinspektionen. Denna underrättelse ska innehålla en verksamhetsplan (se 14 a och 14 b §§ UFL). Finansinspektionen har bemyndigande att utfärda föreskrifter om verksamhetsplanens innehåll (se 14 a § fjärde stycket UFL och 56 § första stycket 1 försäkringsrörelseförordningen [1982:790], 1982 års FRF).⁵

⁵ Enligt punkten 2 i ikraftträdande- och övergångsreglerna till FRF ska 1982 års FRF fortsätta att tillämpas för understödsföreningar som utövar verksamhet med stöd av 7 § lagen (2010:2044) om införande av FRL.

Försäkringsföretag

En ansökan om tillstånd att driva försäkringsrörelse ska innehålla en plan för den tilltänkta verksamheten (se 2 kap. 18 § FRL). Finansinspektionen har bemyndigande att meddela föreskrifter om vad en verksamhetsplan ska innehålla (se 2 kap. 19 § 1 FRL och 7 kap. 2 § första stycket 5 FRF). När ett försäkringsföretag (som inte är ett återförsäkringsbolag) avser att inrätta en sekundäretablering inom EES gäller motsvarande regler om verksamhetsplan (se 3 kap. 1 § första stycket 1 och 23 § FRL samt 7 kap. 2 § första stycket 6 FRF).

Skälen för förslaget: När tjänstepensionsdirektivet genomfördes i svensk rätt gjordes bedömningen att direktivets krav på att institutet ska ha korrekt upprättade regler för hantering av varje pensionsplan och att medlemmarna ska ha fått tillräcklig information om dessa, torde ta sikte på handlingar som innehåller en beskrivning av ändamålet för verksamheten och hur verksamheten ska bedrivas (jfr prop. 2004/05:165 s. 142). Bedömningen gjordes att de handlingar som åsyftas är institutets bolagsordningar eller stadgar, men även de övriga handlingar som – beroende på vilken associationsform som institutet har – ska ges in tillsammans med ansöknings- eller anmälningshandlingarna när koncession eller registrering söks eller anmälan görs. Det konstaterades att försäkringsföretag i samband med en ansökan om koncession (tillstånd) skulle ge in en plan för den tilltänkta verksamheten, dvs. en verksamhetsplan, och att en understödsförening i form av en tjänstepensionskassa skulle ge in sina stadgar. Mot denna bakgrund ansågs direktivets krav på *korrekt upprättade regler för varje pensionsplan* vara uppfyllda.

I avsnitt 6.2.2, 7.2.2 och 8.4.2 har utredningen föreslagit att bolagsordningen eller stadgarna i ett tjänstepensionsföretag så långt möjligt ska anpassas till den allmänna associationsrätten, men att handlingarna också ska innehålla vissa uppgifter som är kopplade till företagets och verksamhetens särart. Det kan vidare konstateras att det krav på verksamhetsplan som finns på försäkringsområdet har stor praktisk betydelse i tillståndsprövningen. Mot denna bakgrund bör det i den nya tjänstepensionsrörelselagen införas bestämmelser – med förebild i FRL – om att en verksamhetsplan ska ingå i ansökan om tillstånd för att få bedriva tjänstepensionsrörelse. Det finns emellertid inte anledning att i lag slå fast exempelvis att en verksamhetsplan ska upprättas för varje

pensionsplan. Det är i stället lämpligt att Finansinspektionen ges ett bemyndigande att utfärda detaljerade regler om verksamhetsplanens innehåll.

I samband med genomförande av tjänstepensionsdirektivet konstaterades vidare att direktivets krav om att *medlemmarna ska ha fått tillräcklig information om verksamhetsreglerna* saknade motsvarighet i svensk rätt, och att den information som skulle lämnas enligt den s.k. genomlysningprincipen i dåvarande 1 kap. 1 a § i 1982 års FRL⁶ inte tog sikte på nu avsedd information. Slutsatsen blev att kravet borde tillgodoses genom bestämmelser i lag, vilka skulle preciseras i myndighetsföreskrifter.

Den närmare regleringen kring informationskravet i artikel 9 c bör behandlas tillsammans med övriga informationsregler; jfr de informationskrav som följer av *artikel 9.1 f*, där det stadgas att medlemmarna ska hållas tillräckligt informerade om pensionsplanens villkor, särskilt vad gäller rättigheter och skyldigheter enligt planen samt riskerna som är förbundna med pensionsplanen och vad dessa risker innebär och deras fördelning, samt *artikel 11* om information som ska lämnas till medlemmar och andra förmånstagare. Dessa informationsregler behandlas i avsnitt 11.

Förslaget till IORP II-direktiv

Utredningens bedömning av hur bestämmelserna om information till medlemmarna i förslaget till IORP II-direktiv (strykningarna i nuvarande artikel 9 c och 9f samt de nya artiklarna 38–58) påverkar utredningens bedömningar och förslag i fråga om informationskrav behandlas i avsnitt 11.

9.1.4 Aktuarie

Förslag: Tekniska utredningar och beräkningar ska utföras under överinseende av en eller flera aktuarier med den insikt och erfarenhet i dessa frågor som fordras med hänsyn till omfattningen och arten av tjänstepensionsföretagets verksamhet.

Aktuarie som är verksam i ett tjänstepensionsföretag ska registreras.

⁶ Motsvarande bestämmelse finns numer i 4 kap. 2 § FRL.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om villkoren och behörighet att tjänstgöra som aktuarie i tjänstepensionsföretag.

Förslaget till IORP II-direktiv föranleder en justering av detta förslag (se avsnitt 9.7.10).

Tjänstepensionsdirektivet: I *artikel 9.1 d* anges att institutet ska ha tekniska avsättningar som beräknas och bestyrks av aktuarie eller annan expert på området i enlighet med lag och aktuariella metoder.

I *artikel 15.4* anges att beräkningen av de tekniska avsättningarna ska utföras och bestyrkas av en aktuarie eller annan expert på området, till exempel en revisor, i enlighet med nationell lag och på grundval av erkända aktuariella metoder.

Bakgrund

Understödsföreningar

Försäkringsteknisk utredning ska verkställas av person som är behörig att utöva befattning som aktuarie vid livförsäkringsbolag eller som av Finansinspektionen förklarats behörig att verkställa utredningen (se 21 § fjärde stycket UFL).

Försäkringsföretag

I ett försäkringsföretag ska de försäkringstekniska utredningarna och beräkningarna utföras under överinseende av en eller flera aktuarier med den insikt och erfarenhet i dessa frågor som fordras med hänsyn till omfattningen och arten av företagets verksamhet. När en aktuarie utsetts eller frånträtt sin befattning ska detta genast anmälas för registrering av styrelsen, verkställande direktören eller aktuarien (5 kap. 14 § FRL). Finansinspektionen har bemyndigande att meddela föreskrifter om villkoren för behörighet att tjänstgöra som aktuarie (se 5 kap. 17 § 2 FRL och 7 kap. 2 § 12 FRF). Finansinspektionen får även i ett enskilt fall besluta om undantag från villkoren om behörighet och från kravet på aktuarie (se 5 kap. 17 § andra stycket FRL och 7 kap. 3 § FRF).

Skälen för förslaget: I samband med införandet av tjänstepensionsdirektivet gjordes bedömningen att de befintliga reglerna i

FRL och UFL överensstämmer med direktivets krav på den som utför beräkningarna och att det inte föreligger något behov av lagändring i denna del (se prop. 2004/05:165 s.143). Någon materiell ändring av reglerna har inte gjorts. Utredningen gör ingen annan bedömning.

Mot denna bakgrund bör det i den nya tjänstepensionsrörelselagen införas en bestämmelse med innebörd att de tekniska utredningarna och beräkningarna ska utföras under överinseende av en eller flera aktuarier med den insikt och erfarenhet i dessa frågor som fordras med hänsyn till omfattningen och arten av företagets verksamhet. Utredningen utnyttjar därmed inte direktivets möjligheter att tillåta att de tekniska beräkningarna ska utföras av en revisor eller annan expert.

Tjänstepensionsdirektivet innehåller inget krav på att aktuarien ska registreras. I likhet med vad som gäller på försäkringsområdet bör det dock finnas krav på registrering av aktuarie. Bestämmelserna bör utformas med FRL:s regler som förebild. I likhet med nuvarande bestämmelse i FRL bör Finansinspektionen ges bemyndigande att meddela föreskrifter om villkoren för behörighet att tjänstgöra som aktuarie i tjänstepensionsföretag.

Tjänstepensionsdirektivets krav på tekniska avsättningar i artikel 15 behandlas i avsnitt 9.2.

Förslaget till IORP II-direktiv

Förslag: Utredningens förslag om krav på aktuarie ska samordnas med krav på en aktuariefunktion (se avsnitt 9.7.10).

Skälen för förslaget: Utredningens förslag till bestämmelser om krav på en aktuariefunktion behandlas i avsnitt 9.7.10. Förslaget har utformats på ett sådant sätt att det ska finnas en eller flera *ansvariga* aktuarier i aktuariefunktionen. På detta sätt kan regleringen vara förenlig med de krav på aktuarie som finns i det nuvarande tjänstepensionsdirektivet, samtidigt som regleringen öppnar upp för ett företagsstyrningssystem med vissa nyckelfunktioner. Se vidare i avsnitt 9.7.10.

Utredningens förslag innebär att förslaget i rutan i avsnitt 9.1.4 ska utgå, och ersättas med förslaget i rutan i avsnitt 9.7.10. Se även 9.2.2

9.1.5 Krav på regelbunden finansiering

Bedömning: Tjänstepensionsdirektivets krav på att arbetsgivaren (uppdragsgivande företag) regelbundet ska finansiera sådana pensionsförmåner som arbetsgivaren garanterar, föranleder inte någon särskild bestämmelse i tjänstepensionsrörelselagen.

Tjänstepensionsdirektivet: Enligt *Artikel 9.1 e* ska medlemsstaterna se till att det uppdragsgivande företaget, om det garanterar pensionsförmånerna, är skyldigt att regelbundet finansiera detta åtagande. Av artikel 6 c framgår att med uppdragsgivande företag avses den eller de som handlar i egenskap av arbetsgivare⁷ och som gör inbetalningar till ett tjänstepensionsinstitut. I skäl 30 anges följande ”I många fall kan det vara det uppdragsgivande företaget (arbetsgivaren)⁸ och inte institutet självt som står för de biometriska riskerna eller som garanterar vissa förmåner eller viss avkastning. Det förekommer dock även att institutet självt står för sådana risker eller lämnar sådana garantier, varvid det uppdragsgivande företaget i allmänhet har uppfyllt sina förpliktelser i och med de nödvändiga inbetalningarna. I dessa fall liknar de produkter som institutet erbjuder dem som tillhandahålls av livförsäkringsföretag, och de berörda instituten bör uppfylla i vart fall samma kapitalkrav som livförsäkringsföretag.”

Bakgrund

Understödsföreningar och försäkringsföretag

Det saknas uttryckliga regler i både UFL och FRL om att uppdragsgivande företag regelbundet ska finansiera sådana pensionsförmåner som arbetsgivaren garanterar.

Skälen för bedömningen: Bestämmelsen i artikel 9.1 e torde i första hand ta sikte på den form av stiftelseliknande tjänstepensionsinstitut som bl.a. finns i Storbritannien och Tyskland där arbetsgivaren, *genom stiftelsen*, står för åtagandet gentemot den pensionsberättigade. I denna typ av konstruktion måste arbetsgiva-

⁷ Eller egenföretagare, vilket dock bortses från i detta sammanhang.

⁸ Se artikel 6 c.

ren regelbundet finansiera sitt åtagande genom inbetalningar till stiftelsen.

Bestämmelsen torde även ta sikte på den typ av tjänstepensionsinstitut som endast används i syfte att tillhandahålla – i meningen utbetala – sådana pensionsförmåner som arbetsgivaren garanterat, dvs. som arbetsgivaren har åtagit sig att tillhandahålla till de tjänstepensionsberättigade. För att denna typ av tjänstepensionsinstitut ska kunna fullgöra sin uppgift gentemot de tjänstepensionsberättigade förutsätts det att arbetsgivaren är skyldig att regelbundet finansiera sitt åtagande.

Som framgått i bl.a. avsnitt 5.1 och 5.2 ska den nya lagen om tjänstepensionsrörelse reglera det som utredningen har valt att kalla tjänstepensionsinstitut som står risk, dvs. en form av tjänstepensionsinstitut där *institutet/tjänstepensionsföretaget* – och inte arbetsgivaren – garanterar⁹ pensionsförmåner i enlighet med de civilrättsliga förmånsavtal¹⁰ som träffas mellan å den ena sidan arbetsgivare/arbetstagare och å den andra sidan tjänstepensionsföretaget. Vid denna typ av konstruktion är arbetsgivarens *skyldighet att finansiera sitt åtagande* begränsat till den skyldighet arbetsgivaren har att betala premier/avgifter till tjänstepensionsföretaget till följd av förmånsavtalet (jfr skäl 30).

Här ska särskilt uppmärksammas att arbetsgivarens *skyldigheter/garantier enligt den bakomliggande överenskommelsen* – dvs. överenskommelsen mellan parterna om pensionsutfästelsen och dess tryggande – i första hand är en arbetsrättslig fråga mellan parterna, och att parternas rättigheter och skyldigheter i dessa delar *inte* regleras genom bestämmelserna i tjänstepensionsdirektivet (jfr skäl 30 där det sägs att arbetsgivaren i denna typ av konstruktion *i allmänhet* har uppfyllt sina förpliktelser i och med de nödvändiga inbetalningarna).

Sammanfattningsvis anser utredningen att det inte behöver införas någon reglering i den nya lagen med anledning av bestämmelsen i artikel 9.1 e.

⁹ Jfr här även artikel 17 i tjänstepensionsdirektivet, där det finns bestämmelser om kapitalkrav för sådana institut där institutet – och inte arbetsgivaren – står för åtagandet att täcka en viss biometrisk risk eller garanterar en viss avkastning eller förmånsnivå.

¹⁰ Detta avtal kan avse såväl förmånsbestämda som premiebestämda pensionsförmåner.

Förslaget till IORP II-direktiv

Bedömning: Ändringarna i den nuvarande artikel 9.1 e är endast redaktionella, och föranleder inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

Skälen för utredningens bedömning: Se rutan.

9.1.6 Tilläggsförmåner

Bedömning: Ett tjänstepensionsföretag ska få tillhandahålla tilläggsförmåner (kompletterande pensionsförmåner).

Med tilläggsförmåner ska avses förmåner som kompletterar en huvudförmån.

Tjänstepensionsdirektivet: Enligt *artikel 9.2* får medlemsstaterna – i enlighet med subsidiaritetsprincipen och med vederbörligt beaktande av storleken på pensionsförmånerna från socialförsäkringsystemen – föreskriva att täckning av risker kopplade till lång levnad och invaliditet, efterlevandeskydd samt en garanti för återbetalning av inbetalade belopp erbjuds till medlemmarna som *kompletterande förmåner*, om arbetsgivarna och arbetstagarna, eller deras respektive företrädare kommer överens om detta.

Enligt *artikel 6 d* avses med *pensionsförmåner* förmåner som betalas ut med anledning av uppnådd pensionsålder eller förväntat uppnående av pensionsålder eller, om de *kompletterar* dessa förmåner och tillhandahålls sekundärt, i form av utbetalningar vid dödsfall, invaliditet eller upphörande av anställning eller i form av bidrag eller tjänster som tillhandahålls vid sjukdom, medellöshet eller dödsfall. För att den ekonomiska tryggheten under pensions-tiden ska stärkas utgörs dessa förmåner i regel av livslånga utbetalningar. Förmånerna kan dock också vara utbetalningar under viss tid eller ett engångsbelopp.

Skälen för bedömningen: Med *pension* menas oftast ålderspension, dvs. periodiska utbetalningar till den som har gått i pension på grund av uppnådd pensionsålder. Med pension kan emellertid också menas periodiska utbetalningar till någon på grund av att han eller hon har drabbats av invaliditet eller sjukdom. Med pens-

ion kan vidare även avses periodiska utbetalningar till *efterlevande* på grund av dödsfall.

När man talar om *tjänstepension* menar man normalt sådan ”pension” som parterna på arbetsmarknaden har kommit överens om inom ramen för olika kollektivavtal, vilket bl.a. innebär att den närmare gränsdragningen kring begreppet tjänstepension varierar beroende på innehållet i respektive kollektivavtal eller motsvarande överenskommelse.

Enligt utredningens bedömning ryms samtliga nu beskrivna pensionsformer inom definitionen av *pensionsförmån* i tjänstepensionsdirektivet. Av tjänstepensionsdirektivet framgår dessutom att en pensionsförmån i direktivets mening även kan avse bl.a. utbetalningar vid upphörande av anställning och bidrag eller tjänster vid medellöshet, samt att utbetalningarna av pensionsförmåner kan vara livslånga, tidsbegränsade eller ske i form av ett engångsbelopp.

Det kan samtidigt konstateras att det i tjänstepensionsdirektivet finns en skillnad mellan å den ena sidan sådana förmåner som kan kallas *huvudförmåner* (dvs. pensionsförmåner som betalas ut med anledning av uppnådd pensionsålder eller förväntat uppnående av pensionsålder) och å den andra sidan sådana förmåner som kan kallas *kompletterande förmåner som tillhandahålls sekundärt* (dvs. utbetalningar vid dödsfall, invaliditet eller upphörande av anställning eller i form av bidrag eller tjänster som tillhandahålls vid sjukdom, medellöshet eller dödsfall). Bestämmelserna i direktivet kan tolkas på det sättet att kompletterande förmåner endast får tillhandahållas under förutsättning att de kompletterar huvudförmånen.

Mot denna bakgrund anser utredningen att det i den nya lagen bör klargöras att ett tjänstepensionsföretag får tillhandahålla såväl huvudförmåner som kompletterande förmåner. Efter mönster från terminologin på försäkringsområdet¹¹ bör de kompletterande förmånerna kallas *tilläggsförmåner*.

Huvudförmån respektive tilläggsförmån bör i lagen definieras genom icke uttömmande exempel på olika typer av förmåner, eftersom den närmare gränsdragningen ytterst bestäms av parterna genom innehållet i kollektivavtalen.

¹¹ Jfr 2 kap. 12 § Ib FRL.

I avsnitt 9.1.16 föreslås att tillstånd för tjänstepensionsrörelse ska kunna avse enbart huvudförmåner, enbart tilläggsförmåner eller såväl huvud- som tilläggsförmåner. Den närmare omfattningen av tillstånden blir i varje enskilt fall en fråga för Finansinspektionen inom ramen för myndighetens tillståndsprövning. Här bör understrykas att den föreslagna tillståndindelningen bl.a. innebär att det i framtiden kan komma att finnas tjänstepensionsföretag som enbart bedriver tjänstepensionsrörelse som avser tilläggsförmåner.

Av vad som nu sagts följer sammanfattningsvis att utredningen utnyttjar den valmöjlighet som finns enligt artikel 9.2 i tjänstepensionsdirektivet.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen ändring i denna del.

9.1.7 Överlåtelse av driften av ett tjänstepensionsinstitut

Bedömning: I tjänstepensionsrörelselagen bör inte införas någon uttrycklig bestämmelse om att driften av ett tjänstepensionsföretag får överlåtas till andra enheter som agerar för företagets räkning. Det bör inte heller införas någon bestämmelse om att driften av ett tjänstepensionsföretag ska överlåtas till andra enheter.

Förslaget till IORP II-direktiv föranleder en justering av detta förslag (se avsnitt 9.7.12).

Tjänstepensionsdirektivet: Enligt *artikel 9.4* får en medlemsstat tillåta eller kräva att driften av ett tjänstepensionsinstitut helt eller delvis överlåts till andra enheter som agerar för institutets räkning.

Bakgrund

Understödsföreningar och försäkringsföretag

Det saknas regler i både UFL och FRL om att driften av ett företag eller förening får – eller ska – överlåtas till andra enheter som agerar för ett sådant instituts räkning.

Skälen för bedömningen: När tjänstepensionsdirektivet genomfördes i svensk rätt gjordes bedömningen att direktivets bestämmelser om att en medlemsstat har rätt att tillåta eller kräva att driften av ett tjänstepensionsinstitut helt eller delvis överläts till andra enheter som agerar för institutets räkning, inte har relevans för svenska sammanhang (se prop. 2004/05:165 s. 145). Utredningen gör ingen annan bedömning utan anser att en eventuell överlåtelse av driften av ett tjänstepensionsföretag i första hand är en avtalsrättslig fråga mellan berörda företag. I tjänstepensionsrörelselagen bör således inte införas någon uttrycklig bestämmelse om att driften av ett tjänstepensionsföretag får överlätas till andra enheter som agerar för företagets räkning.

Förslaget till IORP II-direktiv

Förslag: Utredningens bedömning ändras på det sättet att utredningen i stället föreslår att det ska införas uttryckliga regler om utläggning av verksamhet (se avsnitt 9.7.12).

Skälen för förslaget: I förslaget till IORP II-direktiv kan den nuvarande bestämmelsen i artikel 9.4 i tjänstepensionsdirektivet sägas bli kompletterad med nya och relativt utförliga bestämmelser kring utläggning av verksamhet. Bestämmelserna, som har stora likheter med den reglering som redan finns för andra finansiella institut, bör gälla också för tjänstepensionsföretagen. Utredningens förslag till utformning av bestämmelserna om utläggning av verksamhet behandlas i avsnittet om företagsstyrning, se avsnitt 9.7.12.

9.1.8 Godkännande av gränsöverskridande verksamhet

Förslag: Villkoren för att bedriva gränsöverskridande tjänstepensionsverksamhet för ett tjänstepensionsföretag ska godkännas i förväg av Finansinspektionen.

Tjänstepensionsdirektivet: Enligt *artikel 9.5*¹² ska villkoren för att bedriva gränsöverskridande tjänstepensionsverksamhet godkännas i

¹² Artikel 9.5 ändrad genom det s.k. Omnibus I-direktivet.

förväg av de behöriga myndigheterna i hemmedlemsstaten. När medlemsstaterna ger ett sådant godkännande, ska de omedelbart informera Eiopa. Det nationella registret som institutet ska registreras i ska innehålla uppgift om länder där institutet är verksamt (se artikel 9.1 a). I artikel 20 finns närmare regler om verksamhet över gränserna.

Bakgrund

Understödsföreningar

För svenska tjänstepensionskassor gäller ett särskilt underrättelse- och anmälningsförfarande vid gränsöverskridande tjänstepensionsverksamhet i andra EES-länder (se 14 a–14 d §§ UFL).

Försäkringsföretag

I 3 kap. 22 § FRL finns särskilda bestämmelser för gränsöverskridande verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring – en bestämmelse som hänvisar till det särskilda underrättelse och anmälningsförfarande vid sekundäretablering som gäller för försäkringsföretag (se 8–14 §§ FRL).

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivets föreskrifter i artikel 9.5 – om att villkoren för att få bedriva gränsöverskridande verksamhet ska godkännas i förväg av myndigheterna i hemlandet – hänför sig till de allmänna verksamhetsvillkor som tillsynsmyndigheten ska pröva i samband med att tillstånd eller registrering söks. Bestämmelserna kompletteras av föreskrifter om ett anmälningsförfarande i artikel 20 som innebär att institut som avser att bedriva gränsöverskridande verksamhet ska underrätta tillsynsmyndigheten om detta. Också i det sammanhanget görs en prövning av verksamhetsvillkoren. I tjänstepensionsrörelselagen bör således införas regler som innebär att villkor för att bedriva gränsöverskridande tjänstepensionsverksamhet för ett tjänstepensionsföretag ska godkännas i förväg av Finansinspektionen. Den närmare regleringen av tjänstepensionsföretagens verksamhet över gränserna behandlas utförligt i avsnitt 10.

Förslaget till IORP II-direktiv

Se avsnitt 10.2.

9.1.9 Sundhetskrav och kontroll över risker

Förslag: Ett tjänstepensionsföretags verksamhet ska drivas på ett sådant sätt att företagets förmåga att fullgöra sina åtaganden inte äventyras, och så att företaget har en tillfredsställande likviditet.

Ett tjänstepensionsföretag ska identifiera, mäta, styra, internt rapportera och ha kontroll över de risker som är förknippade med verksamheten samt ha en tillfredsställande intern kontroll.

Ett tjänstepensionsföretags verksamhet ska även i andra avseenden drivas på ett sätt som är sunt.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska ges bemyndigande att utfärda föreskrifter om vilka åtgärder som ett tjänstepensionsföretag ska vidta för att uppfylla kraven på tillfredsställande likviditet, riskhantering, intern kontroll och sundhet.

Tjänstepensionsdirektivet: Artikel 14.1 anger att de behöriga myndigheterna ska kräva att varje institut som är etablerat på deras territorium har sunda förvaltnings- och redovisningsmetoder samt tillfredsställande mekanismer för intern kontroll. Artikel 14.2 anger att de behöriga myndigheterna ska vidta alla de åtgärder som är lämpliga och nödvändiga för att förebygga eller åtgärda varje oegentlighet som kan skada medlemmarnas och förmånstagarnas intressen. Artikel 17 anger att institutet som förvaltar pensionsplaner ska ha en buffert vars storlek ska återspegla typen av risk och tillgångssammansättningen avseende samtliga pensionsplaner som institutet förvaltar.

Vidare får de behöriga myndigheterna förbjuda eller begränsa verksamheten i ett institut särskilt om institutet inte på ett tillfredsställande sätt kan skydda medlemmarnas och förmånstagarnas intressen, se artikel 14.4 a.

För att säkerställa att medlemmars och förmånstagares intressen skyddas på ett fullgott sätt, får medlemsstaterna ställa upp ytterligare krav till de i direktivet uttryckta villkoren för att ett institut ska tillåtas att bedriva verksamhet, se artikel 9.3.

Bakgrund

Understödsföreningar

Understödsföreningens stadgar ska vara ägnade att trygga att föreningen kan fullgöra sina försäkringsutfästelser och ska samtidigt tillgodose medlemmarnas intresse av att kostnader och villkor för försäkringarna är skäliga med hänsyn till förmånernas art och omfattning och föreningens förhållanden, se 11 § UFL.

Försäkringsföretag

Försäkringsrörelse ska drivas med en för rörelsens omfattning och art tillfredställande soliditet, likviditet och kontroll över försäkringsrisker, placeringsrisker och rörelserisker, så att åtagandena mot försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar kan fullgöras (stabilitetsprincipen), se 4 kap. 1 § FRL. Finansinspektionen har bemyndigande att meddela föreskrifter om vilka åtgärder som ett försäkringsföretag ska vidta för att uppfylla kraven på soliditet, likviditet och riskhantering, se 4 kap. 18 § FRL.

Skälen för förslaget: Sundhetsprinciper samt krav på riskkontroll och intern kontroll finns för de flesta finansiella företag. För försäkringsföretag kommer dessa till uttryck i bl.a. stabilitetsprincipen i 4 kap. 1 § FRL. Bestämmelserna infördes i samband med försäkringsrörelsereformen (se prop. 1998/99:87 s. 171–183). Av förarbetena framgår bl.a. att stabilitetsprincipen har sin grund i den tidigare soliditetsprincipen, som funnits i försäkringsregleringen under mycket lång tid. Där betonades också att stabilitetsprincipen bl.a. behövdes för att de dåvarande mer detaljerade solvensreglerna utgjorde s.k. minimiregler och att det vore olyckligt om lagens solvensregler skulle framstå som normalnivåer. Detta skulle bl.a. försvåra för Finansinspektionen att tidigt verka för förändringar i försäkringsbolag som enligt välgrundade bedömningar uppvisade sådana tecken på soliditets- eller likviditets-svaghet att bolaget sannolikt kunde få svårt att fullgöra sina åtaganden.

Det angavs vidare i nu aktuella förarbeten att ett allmänt krav på tillfredsställande soliditet och likviditet under alla förhållanden var befogat som ett påbud för hela bolagets verksamhet. Problem i andra delar än den egentliga försäkringsverksamheten riskerar

nämligen att försvåra för försäkringsbolaget att fullgöra sina åtaganden mot försäkringstagarna. Genom stabilitetsprincipen gavs också ett starkare lagstöd för att beakta att vissa tillgångar som ingår i kapitalbasen är mindre likvida och därmed av sämre värde som buffertkapital för att möta snabba förändringar i verksamheten. Det underströks att Finansinspektionen hade möjlighet att ingripa i ett enskilt tillsynsärende och kräva solvens utöver den lagreglerade miniminivån om förhållandena i det enskilda bolaget motiverade detta och att den föreslagna principen gav bättre stöd för sådana beslut.

Av förarbetena framgår även att det ansågs vara av stor betydelse för försäkringsbolagens förmåga att fullgöra sina åtaganden att bolagen har en god förmåga att identifiera och följa upp olika slags risker. I riskkontrollen ansågs också frågor om intern styrning och intern kontroll innefattas.

UFL har ingen direkt sundhetsprincip men den kan anses gälla indirekt av de detaljerade kraven på stadgarnas innehåll i 11 § UFL.

I lagen (2004:297) om bank och finansieringsrörelse finns det krav på att ett kreditinstituts rörelse ska drivas på ett sådant sätt att institutets förpliktelser inte äventyras (avseende soliditet och likviditet), se 6 kap. 1 §. Vidare finns det bestämmelser om att ett kreditinstitut ska identifiera, mäta, styra, internt rapportera och ha kontroll över de risker som dess rörelse är förknippad med samt ha en tillfredsställande intern kontroll, se 6 kap. 2 §. Utöver detta ska ett kreditinstituts rörelse även i andra avseenden drivas på ett sätt som är sunt, se 6 kap. 4 §.

I lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden finns det krav på att ett värdepappersbolags rörelse ska drivas på ett sådant sätt att bolagets förmåga att fullgöra sina förpliktelser inte äventyras avseende soliditet och likviditet, se 8 kap. 3 §. Vidare finns det bestämmelser om att ett värdepappersbolag ska identifiera, mäta, styra, internt rapportera och ha kontroll över de risker som dess rörelse är förknippad med samt ha en tillfredsställande intern kontroll, se 8 kap. 4 §.

I lagen (1993:931) om individuellt pensionssparande finns det sundhetskrav. Pensionssparrörelse ska bedrivas så att allmänhetens förtroende för verksamheten upprätthålls och tillgångar på pensionssparkonton inte otillbörligt riskeras samt i övrigt så att rörelsen kan anses sund.

Utredningen anser att kraven i artikel 14.1 bör genomföras genom införande av tre olika lagbestämmelser. *Den första bestäm-*

melsen ska lägga fast att ett tjänstepensionsföretags verksamhet ska drivas på ett sådant sätt att företagets förmåga att fullgöra sina åtaganden inte äventyras, och så att företaget har en tillfredsställande likviditet. Bestämmelsen innebär bl.a. krav på tillräcklig soliditet, dvs. att den långfristiga betalningsförmågan är tillräcklig mätt i förhållandet mellan eget kapital och främmande kapital samt att verksamhetens kapitalbas är tillräcklig. Den nu aktuella bestämmelsen innebär också uttryckliga krav på att företaget ska ha en tillfredsställande likviditet, dvs. har en fullgod kortfristig betalningsförmåga. Bestämmelsen innebär även krav på lämplig matchning av olika slag, t.ex. med avseende på olika löptider.

I den *andra bestämmelsen* ska det ställas krav på god riskhantering och intern kontroll. En god riskhantering innebär att tjänstepensionsföretaget ska kunna identifiera, mäta, styra och internt rapportera samt ha kontroll över de olika slags risker som direkt eller indirekt berör företagets möjligheter att fullgöra sina åtaganden.

Slutligen anser utredningen att det finns anledning att genom en *tredje bestämmelse* införa ett mer generellt krav på sund verksamhet som inte avser soliditet, likviditet eller riskkontroll.

De bestämmelser som införs motsvarar till stor del reglerna om stabilitetsprincipen i FRL förutom att utredningen gjort bedömningen att de risker som finns i ett tjänstepensionsföretags verksamhet inte ska specificeras i lag utan ska avgöras med hänsyn till de olika tjänstepensionslösningar som finns och pensionsförmånernas natur. Detta innebär att det kan förekomma olika risker beroende på om det är tjänstepensionsföretaget, det uppdragsgivande företaget (den som betalar in premien) eller den som erhåller pensionsförmånen som avses. Den mer generella regel som nu föreslås bör kompletteras genom föreskrifter utformade av Finansinspektionen.

Förslaget till IORP II-direktiv

Förslag: De föreslagna bestämmelserna, som har sin grund i sundhetsprinciper samt krav på riskkontroll och internkontroll, ska samordnas med de förslag till bestämmelser om företagstyrning som redovisas i avsnitt 9.7. Denna samordning föranleder dock inte någon ändring av förslaget i rutan i avsnitt 9.1.9.

Skälen för förslaget: I förslaget till IORP II-direktiv finns förslag till nya bestämmelser om företagstyrning. De föreslagna bestämmelserna har vissa likheter med den reglering som finns i Solvens II-regleringen. En särskild fråga inom ramen för det nu pågående arbetet med genomförande av Solvens II-direktivet är hur den nya formen av reglering kring företagsstyrning ska samspela med "äldre" reglering grundad på bl.a. stabilitetsprincip och principer om god standard. I dessa delar krävs fortsatta analyser.

Bestämmelserna i artikel 14.1 om kravet på sunda förvaltnings- och redovisningsmetoder samt tillfredsställande mekanismer för intern kontroll, artikel 14.2 om att myndigheterna ska vidta åtgärder för att förebygga oegentligheter att skada förmånstagare och medlemmar samt artikel 14.4 a om de behöriga myndigheternas rätt att skydda medlemmarnas och förmånstagarnas intressen har inte ändrats i förslaget (se artikel 62 i förslaget).

9.1.10 God tjänstepensionsstandard

Förslag: Ett tjänstepensionsföretags verksamhet ska drivas enligt god tjänstepensionsstandard.

Finansinspektionen får bemyndigande att utfärda närmare föreskrifter om vilka åtgärder ett tjänstepensionsföretag ska vidta för att uppfylla kraven på god tjänstepensionsstandard.

Tjänstepensionsdirektivet: De behöriga myndigheterna får förbjuda eller begränsa verksamheten i ett institut särskilt om institutet allvarligt åsidosatt sina skyldigheter enligt de regler de omfattas av, se artikel 14.4 c.

Europeiska försäkrings och tjänstepensionsmyndigheten (Eiopa) får enligt direktivet utarbeta tekniska standarder för genomförande när det gäller formerna för och utformningen av de dokument som anges i artikel 13 avseende uppgifter som ska lämnas till de behöriga myndigheterna om placeringsriktlinjer, årsbokslut och förvaltningsberättelse, interna delårsrapporter, aktuariella värderingar och beräkningar, analyser om matchning av tillgångar och skulder, dokumentation om inbetalningar samt rapportering avseende revision, se artikel 13.2¹³. För att säkerställa enhetliga

¹³ Se även artikel 4.2 i Omnibus I-direktivet.

tillämpningsvillkor vid verksamhet över gränserna ska Eiopa utarbeta förslag till tekniska standarder för de förfarande som ska följas och de format och mallar som de behöriga myndigheterna ska använda när de överlämnar och uppdaterar relevanta uppgifter till Eiopa¹⁴.

För att säkerställa att medlemmars och förmånstagares intressen skyddas på ett fullgott sätt får medlemsstaterna ställa upp ytterligare villkor för att ett institut ska tillåtas att bedriva verksamhet, se artikel 9.3.

Bakgrund

Understödsföreningar

Understödsföreningens stadgar ska vara ägnade att trygga att föreningen kan fullgöra sina försäkringsutfästelser och ska samtidigt tillgodose medlemmarnas intresse av att kostnader och villkor för försäkringarna är skäligen med hänsyn till förmånernas art och omfattning och föreningens förhållanden, se 11 § UFL.

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretags rörelse ska drivas enligt god försäkringsstandard, se 4 kap. 3 § FRL. Finansinspektionen får meddela föreskrifter om vilka åtgärder ett försäkringsföretag ska vidta för att uppfylla kravet på god försäkringsstandard, se 4 kap.18 § 3 och 7 kap. 2 § 9 FRF.

Skälen för förslaget: Principen om en god försäkringsstandard i FRL syftar till att skydda direktförsäkringstagare, de försäkrade och andra som är ersättningsberättigade på grund av försäkringar. Bestämmelsen tar främst sikte på skyddet för konsumenter och mindre företag. Ett krav på god försäkringsstandard är inte begränsat till själva försäkringsrörelsen utan gäller bolagets verksamhet i dess helhet. Med god försäkringsstandard avses att verksamheten ska överensstämma med en kvalitativ tillfredsställande standard hos en representativ krets av försäkringsgivare. Innebörden av begreppet god försäkringsstandard får fyllas ut främst i tillsyns-

¹⁴ Se artikel 4.5 i Omnibus I-direktivet.

praxis. Finansinspektionens allmänna råd kan därmed ge vägledning för vad som är god försäkringsstandard. Förekommande praxis hos den aktuella kretsen av försäkringsgivare kan också ge viss ledning för tillämpningen.¹⁵

Utredningen anser att en liknande bestämmelse som god försäkringsstandard ska införas för tjänstepensionsföretag för att kundskyddet för de ersättningsberättigade i tjänstepensionsföretag inte ska vara sämre än de ersättningsberättigade i ett försäkringsföretag. En sådan god tjänstepensionsstandard ska liksom god försäkringsstandard avse hela verksamheten. Innebörden av begreppet får i likhet med god försäkringsstandard fyllas ut främst av tillsynspraxis i form av Finansinspektionens allmänna råd i avvaktan på tekniska standarder från Eiopa. Finansinspektionen bör även i dessa fall ges bemyndigande att meddela föreskrifter om vika åtgärder ett tjänstepensionsföretag ska vidta för att uppfylla kraven på god tjänstepensionsstandard. Viss ledning torde här kunna hämtas från den praxis som har utvecklats såvitt avser tjänstepensionsverksamhet inom försäkringsregleringen.

Förslaget till IORP II-direktiv

Förslag: De föreslagna bestämmelserna om krav på god tjänstepensionsstandard ska samordnas med de förslag till bestämmelser om företagstyrning som redovisas i avsnitt 9.7. Denna samordning föranleder dock inte någon ändring av förslaget i rutan i avsnitt 9.1.10.

Skälen för förslaget: I förslaget till IORP II-direktiv finns förslag till nya bestämmelser om företagstyrning. De föreslagna bestämmelserna har vissa likheter med den reglering som finns i Solvens II-regleringen. En särskild fråga inom ramen för det nu pågående arbetet med genomförande av Solvens II-direktivet är hur den nya formen av reglering kring företagsstyrning ska samspela med ”äldre” reglering grundad på bl.a. stabilitetsprincip och principer om god standard. I dessa delar krävs fortsatta analyser.

¹⁵ Se prop. 1998/99:87 s. 390–391.

9.1.11 Tjänstepensionsfrämmande verksamhet

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag får inte driva annan verksamhet än tjänstepensionsrörelse och sådan verksamhet som föranleds av tjänstepensionsrörelsen.

Tjänstepensionsdirektivet: Institutet ska begränsa sin verksamhet till sådan verksamhet som avser pensionsförmåner, inbegripet verksamheter som föranleds av dessa, se artikel 7.

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring får inte driva någon annan verksamhet, om den inte är föranledd av verksamheten avseende tjänstepensionsförsäkring, se 7 § UFL.

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag får inte driva annan rörelse än försäkringsrörelse och därmed sammanhängande verksamhet, se 4 kap. 4 § FRL.

Skälen för förslaget: Direktivets bestämmelser om begränsningar av tjänstepensionsinstitutets verksamhet är grundläggande och bör införas. Den bör lämpligen utformas med huvudsaklig förebild i FRL. I avsnitt 16.4.2 behandlas behovet av särskilda övergångsregler när det gäller tjänstepensionsfrämmande verksamhet i företag som omvandlas.

Förslaget till IORP II-direktiv

IORP II-direktivet innehåller ingen ändring av betydelse i denna del.

9.1.12 Förmåner med solidarisk ansvarighet

Bedömning: Inga regler om solidarisk ansvarighet införs för tjänstepensionsföretag.

Tjänstepensionsdirektivet: Direktivet innehåller inga bestämmelser om förmåner med solidarisk ansvarighet. För att säkerställa att medlemmars och förmånstagares intressen skyddas på ett fullgott sätt får medlemsstaterna emellertid ställa upp ytterligare villkor för att ett institut ska tillåtas att bedriva verksamhet, se artikel 9.3.

Bakgrund

Understödsföreningar

Regler om solidarisk ansvarighet saknas för understödsföreningar.

Försäkringsföretag

Försäkringsföretag får inte utan Finansinspektionens tillstånd meddela försäkringar med solidarisk ansvarighet, se 4 kap. 11 § FRL.

Skälen för bedömningen: Regeln på *försäkringsområdet* kan härledas bakåt till 1948 års FRL. I motiven till 1982 års FRL nämns det att det kan förekomma solidariskt ansvar för vissa försäkringsbestånd t.ex. på flygförsäkringsområdet.

Regeln torde sakna relevans på *tjänstepensionsområdet*.

Förslaget till IORP II-direktiv

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.1.13 Förespeglingsförbud

Förslag: Ett förbud mot att förespegla framtida förmåner som saknar grund i tjänstepensionsförmånsavtalet införs för tjänstepensionsföretag.

Tjänstepensionsdirektivet: Direktivet innehåller inga regler om förespeglingsförbud. För att säkerställa att medlemmars och förmånstagares intressen skyddas på ett fullgott sätt får medlemsstaterna emellertid ställa upp ytterligare villkor för att ett institut ska tillåtas att bedriva verksamhet, se artikel 9.3.

Bakgrund

Understödsföreningar

Regler saknas. Överskottshantering regleras dock i stadgarna.

Försäkringsföretag

Försäkringsföretag får inte förespegla framtida återbäring som saknar grund i försäkringsavtalen, se 4 kap. 12 § FRL.

Skälen för förslaget: För att motverka att tjänstepensionstecknare ingår tjänstepensionsförmånsavtal under felaktiga förutsättningar bör ett tjänstepensionsföretag inte få förespegla framtida återbäring som saknar grund i förmånsavtalet. I likhet med vad som gäller på försäkringsområdet ska alltså ett tjänstepensionsföretag vara skyldigt att i sin marknadsföring och övriga kommunikation gentemot kunder klargöra när det är fråga om värden som tjänstepensionstecknaren inte har rätt till enligt avtal.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.1.14 Sekretess

<p>Förslag: En motsvarande sekretessreglering som för försäkringsföretag ska gälla för tjänstepensionsföretag.</p>

Tjänstepensionsdirektivet: Direktivet innehåller inga regler om sekretess. För att säkerställa att medlemmars och förmånstagares intressen skyddas på ett fullgott sätt får medlemsstaterna emellertid ställa upp ytterligare villkor för att ett institut ska tillåtas att bedriva verksamhet, se artikel 9.3.

Bakgrund

Understödsföreningar

Uppgift om genetisk undersökning eller genetisk information som avser en enskild person får inte obehörigen röjas. I det allmännas verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), se 20 b § UFL.

Försäkringsföretag

Personuppgifter om att förmånen tillfaller någon annan än försäkringstagaren som ska behandlas enligt personuppgiftslagen (1998:204) får inte lämnas ut till förmånstagaren. Den som uppsåtligt eller oaktsamt bryter mot detta krav döms till böter eller fängelse i högst ett år. Uppgifter om genetisk undersökning eller genetisk information som avse en enskild person får inte obehörigen röjas. I det allmännas verksamhet tillämpas bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) i stället, se 4 kap. 14–16 §§ FRL.

Skälen för förslaget: I januari 2006 överlämnade regeringen till riksdagen en proposition om genetisk integritet m.m. (prop. 2005/06:64). Där föreslogs en sekretessbestämmelse motsvarande banksekretessen (se a. prop. s. 168 ff. och 213). Den föreslagna bestämmelsen innebar alltså att enskildas förhållanden till försäkringsbolag inte obehörigen får röjas. Förslaget om generell sekretess avsågs emellertid av riksdagen med hänvisning till att konsekvenserna av införandet av en sådan sekretess inte var tillräckligt nogga beskrivna. Det förutsattes att regeringen skulle återkomma med ett nytt förslag, åtminstone vad gäller uppgift om genetisk undersökning och genetisk information (se bet.2005/06:SoU16 och rskr. 2005/06:219). En sådan smalare regel om tystnadsplikt infördes genom 7 kap. 20 a § FRL och 20 b § UFL med ikraftträdande den 1 maj 2007 (prop. 2006/07:41). Denna regel finns numera i 4 kap. 16 § FRL.

I en departementspromemoria från mars 2011 om sekretess för finansiella företag (Ds 2011:17) lämnades förslag bl.a. till en generell bestämmelse om tystnadsplikt som innebär att den som är eller har varit knuten till ett försäkringsföretag som anställd eller uppdragstagare inte obehörigen får röja eller utnyttja vad han eller hon i anställningen eller under uppdraget har fått veta om enskildas

hälsotillstånd eller om andra förhållanden till försäkringsföretaget. Förslaget bereds inom Regeringskansliet.

I syfte att stärka allmänhetens och försäkringstagarnas förtroende för försäkringsföretagen kan det finnas anledning att införa en generell regel om tystnadsplikt för dessa företag. Detsamma gäller för tjänstepensionsföretagen. Förslag med en sådan inriktning skulle emellertid föregripa den fortsatta beredningen av förslagen i departementspromemorian. Utredningen anser att det därför är lämpligt att nu i stället föreslå att motsvarande sekretessreglering som nu gäller på försäkringsområdet ska gälla även på tjänstepensionsområdet.

Förslaget till IORP II-direktiv

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.1.15 Kapitalbaskrav när verksamheten startar

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska ha en viss minsta kapitalbas när verksamheten startar (garantibelopp).

Tjänstepensionsdirektivet: För att säkerställa att medlemmarnas och förmånstagarnas intressen skyddas på ett fullgott sätt får medlemsstaterna enligt artikel 9.3 ställa upp ytterligare villkor för att ett institut ska tillåtas att bedriva verksamhet.

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening som bedriver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska vid varje tidpunkt ha en tillräcklig kapitalbas, se 25 § UFL.

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag ska ha en kapitalbas när rörelsen startas som uppgår till minst garantibeloppet enligt 7 kap. 17 eller 18 § FRL, se 2 kap. 10 § FRL.

Skälen för förslaget: För att säkerställa att tjänstepensionstecknarnas, tjänstepensionsberättigades och övriga intressenters intressen skyddas föreslår utredningen att ett tjänstepensionsföretag, i likhet med försäkringsföretag och understödsföreningar, ska ha en viss minsta kapitalbas när rörelsen startar.

Direktivets regler om lagstadgat kapitalkrav behandlas mer utförligt i avsnitt 9.6.

Förslaget till IORP II-direktiv

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.1.16 Tjänstepensionsklasser

Förslag: Tillstånd ska avse tjänstepensionsrörelse och ges för huvudförmåner, tilläggsförmåner eller huvudförmåner och tilläggsförmåner.

Finansinspektionen, eller annan myndighet som regeringen bestämmer, får bemyndigande att meddela föreskrifter om vilka förmåner som hänför sig till huvudförmåner respektive tilläggsförmåner.

Tjänstepensionsdirektivet saknar regler om klassindelning.

Bakgrund

Understödsföreningar

Saknar regler för tillståndsklasser.

Försäkringsföretag

Tillstånd för direkt skadeförsäkringsrörelse ska avse en eller flera försäkringsklasser som anges i 2 kap. 11 § FRL. Tillstånd för direkt livförsäkringsrörelse ska avse en eller flera försäkringsklasser som anges i 2 kap. 13 § FRL.

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga tillståndsklasser motsvarande dem som finns för livförsäkrings- respektive skadeförsäkringsrörelse i 2 kap. 11 och 12 §§ FRL. Direktivet omfattar pensionsförmåner, dvs. huvudförmåner och tilläggsförmåner (se avsnitt 9.1.6)

Enligt artikel 9.2 får en medlemsstat föreskriva att täckning av risker kopplade till lång levnad och invaliditet (invaliditetsskydd), efterlevandeskydd samt en garanti för återbetalning av inbetalda belopp (återbetalningsskydd) får erbjudas till medlemmarna som kompletterande förmåner om arbetsgivarna och arbetstagarna eller deras respektive företrädare kommer överens om detta. Medlemmen får även stå den finansiella risken för pensionsförmånen (artikel 11.4 c). Genomförandet av artikel 9.2 har behandlats i avsnitt 9.1.6.

Det förekommer inga tillståndsklasser i lagen om understödsföreningar. Tillståndet är registrerat som ”Tjänstepensionskassa, understödsförening” i Finansinspektionens företagsregister.

Tjänstepensionsdirektivet är neutralt till vilken typ av förmån som tillhandahålls och det saknas krav i direktivet om en uppdelning baserad på olika förmåner. Det finns således inte något *krav* på klassindelning av tjänstepensionsförmånerna för att införa direktivet på ett korrekt sätt.

Som konstaterats i avsnitt 9.1.6 är det emellertid lämpligt att den nya lagen i förtydligande syfte bygger på den skillnad som finns mellan huvudförmåner och tilläggsförmåner (kompletterande förmåner). Det kan samtidigt konstateras att en uppdelning efter mönster från regleringen på *försäkringsområdet*, dvs. en uppdelning

som har sin grund i den försäkringsrättsliga skillnaden mellan liv- och skadeförsäkringar skapar en onödigt komplicerad reglering.¹⁶

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.1.17 Återförsäkring

Bedömning: Den nya lagen behöver inte innehålla någon särskild reglering kring återförsäkring eller kring någon motsvarighet till återförsäkring.

Tjänstepensionsdirektivet: Direktivet innehåller inga regler om återförsäkring.

Bakgrund

Understödsföreningar

I samband med genomförandet av återförsäkringsdirektivet konstaterades bl.a. att understödsföreningar inte kan bedriva återförsäkringsrörelse, eftersom deras verksamhet avser inbördes bistånd.¹⁷

Försäkringsföretag

Enligt 1 kap. 9 § FRL avses med återförsäkring sådan verksamhet som består i att överta risker som överläts från ett försäkringsföretag eller en utländsk försäkringsgivare. Bestämmelserna i FRL

¹⁶ Jfr Solvens II-utredningen som föreslog en indelning av tjänstepensionsverksamhet i tre klasser och en indelning av tjänstepensionsförmånerna i livförmåner och skadeförmåner, se SOU 2011:68 s. 483 respektive 479.

¹⁷ Prop. 2007/08:40 s. 58.

om återförsäkring reformerades senast i samband med genomförandet av återförsäkringsdirektivet.¹⁸

Ett försäkringsföretag får avge återförsäkring, och får också bedriva verksamhet som avser mottagen återförsäkring. Tillstånd för rörelse avseende mottagen återförsäkring ska avse risker som hänför sig till en eller flera av de skade- eller livförsäkringsklasser som anges i 11 § och 12 §§, se 2 kap. 13 § FRL. Ett *återförsäkringsbolag* är ett försäkringsaktiebolag eller ett ömsesidigt försäkringsbolag som har fått tillstånd för rörelse som *bara* avser (mottagen) återförsäkring.

Inom ramen för de s.k. solvensreglerna¹⁹ finns vissa särskilda bestämmelser kring behandlingen av s.k. avgiven återförsäkring, dvs. kring behandlingen av (försäkrings-)risker som bärs av någon annan än den ursprungliga försäkringsgivaren.

Skälen för bedömningen: Direktivet innehåller inga regler om återförsäkring.

Inledningsvis kan konstateras att lagstiftaren tidigare gjort bedömningen att en understödsförening inte kan bedriva återförsäkringsrörelse eftersom deras verksamhet avser inbördes bistånd. Det saknas anledning att ifrågasätta denna bedömning. Det kan dock samtidigt konstateras att det med utredningens förslag inte bara kommer att finnas tjänstepensionsföretag vars verksamhet är begränsad till inbördes bistånd (slutna tjänstepensionsföreningar), utan också andra former av tjänstepensionsföretag. Det finns således anledning att något närmare analysera utrymmet för – och behovet av – särskilda regler kring återförsäkring eller något motsvarande i den nya tjänstepensionsrörelselagen.

Mot bakgrund av definitionen av återförsäkring i FRL kan det möjligen hävdas att ett tjänstepensionsföretag skulle kunna bedriva s.k. *mottagen återförsäkring* – dvs. verksamhet som består i att *överta* (försäkrings-)risker från *försäkringsföretag* – under förutsättning att ”återförsäkringsverksamheten” anses vara verksamhet som avser pensionsförmåner eller sådan verksamhet som är föranledd av verksamheten som avser pensionsförmåner. Denna form av ”återförsäkringsverksamhet” skulle alternativt kunna begränsas till att endast avse (förmåns-)risker som överläts från andra *tjänste-*

¹⁸ Europaparlamentets och rådets direktiv (2005/68/EG) av den 16 november 2005 om återförsäkring och om ändring av rådets direktiv 73/239/EEG och 92/49/EEG samt direktiven 98/78/EG och 2002/83/EG.

¹⁹ Reglerna om försäkringstekniska avsättningar, skuldtäckning och placering av tillgångar m.m. samt reglerna om kapitalbas, solvensmarginal och garantibelopp.

pensionsföretag, i syfte att tydligt upprätthålla skillnaden mellan de båda sektorerna.

Mot samma bakgrund torde ett tjänstepensionsföretag dock inte kunna *överlåta* risker inom ramen för återförsäkring i FRL:s mening – s.k. avgiven återförsäkring – eftersom sådan överlåtelse enligt definitionen av återförsäkring inte kan göras av andra företag än försäkringsföretag och utländska försäkringsgivare. Definitionen av återförsäkring i FRL skulle visserligen kunna ändras på det sättet att med återförsäkring också skulle avses verksamhet som består i att överta risker som överläts av ett *tjänstepensionsföretag*, men enligt utredningens bedömning är det tveksamt om en sådan ändring skulle vara förenlig med definitionen av återförsäkring i *återförsäkringsdirektivet* (se artikel 2.1 a).

Ett annat alternativ skulle kunna vara att i den nya lagen för tjänstepensionsföretagen ta in en ”anpassad” definition för vad som skulle kunna kallas återförsäkring av förmånsrisker (jfr ovan), vilket inte torde strida mot *tjänstepensionsdirektivet*. Frågan är dock om det finns något egentligt behov av bestämmelser kring återförsäkring eller återförsäkringsliknande verksamhet på tjänstepensionsområdet.

Att ett tjänstepensionsföretag inte utan ändrad definition i FRL, eller ny definition i den nya lagen, kan ”*avge återförsäkring*” ska inte blandas samman med möjligheten för ett tjänstepensionsföretag att *överlåta (försäkrings-/förmåns-)risk* till ett försäkringsföretag, dvs. tjänstepensionsföretagets möjlighet att teckna försäkringar.²⁰ Det som sagts ovan innebär endast att ett tjänstepensionsföretag som tecknar en försäkring hos ett försäkringsföretag inte kan anses därigenom *avge återförsäkring*, eftersom det endast är försäkringsföretag som har möjlighet till detta (återförsäkra sig).

Det eventuella behov av särbehandling i solvensregleringen av risker som har överlåtits till någon annan bör kunna tillgodoses oavsett om risköverföringen kallas återförsäkring eller inte.

Sammanfattningsvis gör utredningen bedömningen att det i praktiken saknas behov av särskilda regler kring återförsäkring eller någon sådan motsvarighet på tjänstepensionsområdet.

²⁰ Jfr 24 § första stycket 10 UFL där det framgår att en understödsförening får redovisa tillgångar i form av ”värdet av svenskt försäkringsbolags ansvarighet på grund av försäkringar, som övertagits i återförsäkring”.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.2 Tekniska avsättningar

9.2.1 Tekniska avsättningar – omfattning

Förslag: Ett tjänstepensionsföretags tekniska avsättningar ska motsvara belopp som krävs för att företaget vid varje tidpunkt ska kunna uppfylla alla åtaganden som skäligen kan förväntas uppkomma med anledning av ingångna avtal om tjänstepensionsförmåner.

De tekniska avsättningarna ska som huvudregel beräknas varje år. Finansinspektionen ska dock ha möjlighet att medge undantag från detta krav. Beräkningarna måste i så fall ske vart tredje år.

Finansinspektionen, eller annan myndighet som regeringen bestämmer, får bemyndigande att meddela föreskrifter om de tekniska avsättningarnas innehåll och omfattning.

Tjänstepensionsdirektivet: Artikel 15.1 och 15.2 anger att ett tjänstepensionsinstitut alltid ska göra tillräckliga tekniska avsättningar motsvarande dess ekonomiska åtaganden till följd av gällande pensionsavtal. Om ett instituts åtagande omfattar biometrisk risker (dvs. risker kopplade till dödsfall, invaliditet och livslängd, se direktivets definition i artikel 6 h) och/eller en garanti avseende antingen en viss avkastningsnivå eller en bestämd förmånsnivå måste institutets tekniska avsättningar vara tillräckliga i förhållande till planens samtliga åtaganden.

Artikel 15.3 anger att de tekniska avsättningarna ska beräknas varje år men direktivet gör det möjligt för medlemsstaterna att i nationell rätt föreskriva att beräkningarna ska utföras var tredje år under förutsättning att institutet till medlemmarna och/eller tillsynsmyndigheten överlämnar ett intyg eller en rapport om justeringarna avseende de mellanliggande åren. Intyget eller rapporten ska ge en klar bild av den justerade utvecklingen av de tekniska avsättningarna och av förändringarna av de risker som täcks.

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförenings försäkringstekniska avsättningar ska motsvara belopp som krävs för att föreningen vid varje tidpunkt ska kunna uppfylla alla åtaganden som skäligen kan förväntas uppkomma med anledning av ingångna försäkringsavtal.

Detta innebär att de försäkringstekniska avsättningarna ska motsvara föreningens ansvarighet för försäkringsfall, förvaltningskostnader och andra kostnader under resten av avtalsperioden för åtagandena (livförsäkringsavsättning) samt inträffade oreglerade försäkringsfall, kostnader för regleringen av dessa samt återbäring som förfallit till betalning men inte betalats ut (oreglerade skador).

Föreningens försäkringstekniska avsättningarna ska även omfatta föreningens ansvarighet för sådan återbäring som är garanterad i nominella eller reala belopp (garanterad återbäring) och sådan återbäring inom livförsäkringsrörelse som är villkorad av värdeförändringar på tillgångar eller av ett visst försäkringstekniskt resultat som försäkringstagarna eller andra ersättningsberättigade står risken för (villkorad återbäring).

Vidare ska föreningens försäkringstekniska avsättningar även omfatta fondförsäkringar som försäkringstagarna eller andra ersättningsberättigade står placeringsrisken för (fondförsäkringsåtaganden där försäkringstagaren bär placeringsrisken).

Föreningens beräkningen av de försäkringstekniska avsättningarna i verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska utföras minst en gång om året. Det finns möjlighet att söka dispens från detta krav hos Finansinspektionen. I så fall måste dock beräkningarna alltid utföras vart tredje år (se 22 a § UFL och 7 kap. 2 § i 1982 års FRL).

Finansinspektionen har bemyndiganden att meddela föreskrifter om de försäkringstekniska avsättningarnas innehåll (se 7 kap. 1 § i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretags försäkringstekniska avsättningar ska motsvara belopp som krävs för att företaget vid varje tidpunkt ska kunna uppfylla alla åtaganden som skäligen kan förväntas uppkomma med anledning av ingångna försäkringsavtal.

Detta innebär att de försäkringstekniska avsättningarna ska motsvara försäkringsföretagets ansvarighet för försäkringsfall, förvaltningskostnader och andra kostnader under resten av avtalsperioden för löpande försäkringar i skadeförsäkringsrörelse (ej intjänade premier och kvardröjande risker) respektive livförsäkringsrörelse (livförsäkringsavsättning) samt inträffade oreglerade försäkringsfall, kostnader för regleringen av dessa samt återbäring som förfallit till betalning men inte betalats ut (oreglerade skador).

De försäkringstekniska avsättningarna ska även omfatta försäkringsföretagets ansvarighet för sådan återbäring som är garanterad i nominella eller reala belopp (garanterad återbäring) och sådan återbäring inom livförsäkringsrörelse som är villkorad av värdeförändringar på tillgångar eller av ett visst försäkringstekniskt resultat som försäkringstagarna eller andra ersättningsberättigade står risken för (villkorad återbäring).

Vidare ska de försäkringstekniska avsättningarna även omfatta fondförsäkringar som försäkringstagarna eller andra ersättningsberättigade står placeringsrisken för (fondförsäkringsåtaganden där försäkringstagaren bär placeringsrisken), se 5 kap. 1 § FRL.

Beräkningen av de försäkringstekniska avsättningarna i verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska göras minst en gång om året. Det finns möjlighet att söka dispens från detta krav hos Finansinspektionen. I så fall måste dock beräkningarna alltid göras minst vart tredje år, se 5 kap. 8 § FRL.

Finansinspektionen har bemyndiganden att meddela föreskrifter om de försäkringstekniska avsättningarnas innehåll, se 5 kap. 17 § FRL.

Skälen för förslaget: I samband med att tjänstepensionsdirektivet infördes i svensk lag infördes regler om att tjänstepensionskassorna (understödsföreningar) ska omfattas i huvudsak av samma regler om de försäkringstekniska avsättningarnas omfattning som livförsäkringsbolag (se prop. 2004/05:165). Detta innebär att även de specificerade kraven i 7 kap. 1 § i 1982 års FRL om de försäkringstekniska avsättningarna omfattning avseende livförsäkring kom att gälla för understödsföreningar som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring. De specificerade försäkringstekniska avsättningarna i FRL är inte direkt uppdelade på liv- respektive skadeförsäkringsverksamhet, men de är separerade i redovisningen och beräknas på olika sätt. Till exempel avser avsättning för ej intjänade premier och kvardröjande risker (5 kap. 1 § 1 FRL) skadeförsäkring, se 4 kap. 8 § och 37 § bilaga 3 Finansinspektionens

föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2008:26) om årsredovisning i försäkringsföretag.

I detta sammanhang finns inte anledning att använda termen försäkringstekniska avsättningar. Det är i stället lämpligt att i största möjliga mån använda tjänstepensionsdirektivets terminologi. Detta för att särskilja tjänstepensionsföretagens verksamhet från försäkringsföretagen och förenkla genomförandet av direktivet.

Eftersom 5 kap. 1 § första stycket FRL om de försäkringstekniska avsättningarnas omfattning i princip är liktydig med artikel 15.1 i tjänstepensionsdirektivet finns det anledning att införa i huvudsak motsvarande regler i den nya lagen, dock med undantag för terminologin.

En skillnad är att det inte finns något behov av att införa en liknande detaljeringsgrad när det gäller de tekniska avsättningarnas omfattning, såsom den anges i 5 kap. 1 § andra stycket FRL, i den nya lagen. Tjänstepensionsföretagen bedriver nämligen bara *en* verksamhet, de tillhandahåller tjänstepensionsförmåner som har sin grund i olika pensionsplaner. Enligt utredningens bedömning behöver bestämmelsen i artikel 15.2 inte ha någon uttrycklig motsvarighet i den nya lagen, eftersom bestämmelsen endast innebär en närmare precisering av den övergripande principen om att de tekniska avsättningarna ska vara tillräckliga i förhållande till de åtaganden som följer av förmånsavtalen. Ett svenskt tjänstepensionsföretag kommer alltid att stå för någon form av åtagande av det slag som nämns i artikel 15.2.

Det är vidare lämpligt att frekvensen för beräkningen av de tekniska avsättningarna införs i lag med 5 kap. 6 § FRL som förebild (jfr artikel 15.3 i tjänstepensionsdirektivet). En huvudregel införs således om att ett tjänstepensionsföretag ska beräkna de tekniska avsättningarna minst en gång om året. Vidare föreslås att Finansinspektionen får besluta om undantag från detta, men att beräkningen i så fall ska göras minst vart tredje år.

Finansinspektionen bör dessutom, delvis i likhet med vad som gäller i dag för understödsföreningar och försäkringsföretag, ges ett bemyndiganden att meddela föreskrifter om de tekniska avsättningarnas innehåll och omfattning. Inspektionen ska på så sätt genom sin detaljreglering kunna anpassa regelverket till de olika pensionsplanernas utformning, förändringar och förmåner.

Förslaget till IORP II-direktivet

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inget behov av ändringar i utredningens förslag till bestämmelser om de tekniska avsättningarnas omfattning och beräkningsfrekvens.

Skäl för bedömningen: Förslaget till IORP-II-direktiv innehåller inga sakliga ändringar av bestämmelserna om att ett tjänstepensionsinstitut alltid ska göra tillräckliga tekniska avsättningar motsvarande dess ekonomiska åtaganden till följd av gällande pensionsavtal i artikel 15.1 och 15.2 samt bestämmelserna om beräkningsfrekvensen i artikel 15.3 i tjänstepensionsdirektivet.

9.2.2 Tekniska avsättningar – beräkningar

Förslag: Aktsamhet vid beräkning av tekniska avsättningar ska vara en grundläggande förutsättning för att det ska kunna säkerställas att åtagandena kan uppfyllas.

Bestämmelser om beräkning av tekniska avsättningar i tjänstepensionsrörelselagen ska utformas efter mönster från de nuvarande bestämmelserna om beräkningar av livförsäkringsavsättningar i FRL, men begreppen ska anpassas till tjänstepensionsdirektivet lydelse. Reglerna ska förtydligas på så sätt att de ekonomiska och aktuariella beräkningarna ska grundas på aktsamma antaganden och att avsättningarna ska innehålla en tillräcklig säkerhetsmarginal.

Vidare införs regler om att de biometriska tabellerna som används vid beräkning av de tekniska avsättningarna ska grundas på aktsamma antaganden som är kopplade till medlemmarna och pensionsplanerna.

Direktivets regler om maximiräntesatser införs inte i lag. I stället får Finansinspektionen, eller annan myndighet som regeringen bestämmer, bemyndiganden att utfärda föreskrifter om den närmare beräkningen av de tekniska avsättningarna.

Tjänstepensionsdirektivet: Enlig direktivet är aktsamhet vid beräkning av de tekniska avsättningarna en grundläggande förutsättning för att det ska kunna säkerställas att pensionsåtagandena kan uppfyllas. Det innebär bland annat att maximiräntesatserna bör

väljas på ett aktsamt sätt enligt relevanta nationella bestämmelser (se skäl 26).

Artikel 15.4 anger att beräkningen av de tekniska avsättningarna ska utföras och bestyrkas av en aktuarie eller annan expert på området, till exempel en revisor, i enlighet med nationell lag och på grundval av erkända aktuariella metoder.

Artikel 15.4 a anger att minimibeloppet för de tekniska avsättningarna ska beräknas genom en tillräckligt aktsam aktuariell värdering, varvid hänsyn ska tas till alla åtaganden avseende förmåner och till inbetalningar som gjorts enligt pensionsplanerna. Avsättningen ska vara tillräckligt både för den fortsatta utbetalningen av de pensioner och andra förmåner som redan är under betalning till förmånstagare och för att återspegla de åtaganden som följer av medlemmarnas intjänade pensionsrätter. Aktsamhet ska iakttas vid valet av ekonomiska och aktuariella beräkningsmetoder för värderingen av åtagandena och med beaktande av en tillräcklig säkerhetsmarginal när så erfordras.

Artikel 15.4 b anger att maximiräntesatserna, dvs. de högsta tillåtna räntorna för diskontering av åtaganden, ska väljas på ett aktsamt sätt och ska fastställas med beaktande av

- avkastningen på de motsvarande tillgångar som institutet har och med beaktande av den förväntade avkastningen på framtida investeringar, och/eller
- marknadsavkastningen på statsobligationer eller andra obligationer med låg kreditrisk.

Artikel 15.4 c anger att de biometriska tabeller som används för att beräkna de tekniska avsättningarna ska grunda sig på aktsamma antaganden med beaktande av de viktigaste särdragen hos medlemsgruppen och pensionsplanerna, i synnerhet förväntade förändringar i de relevanta riskerna.

Artikel 15.4. d anger att metoden och underlaget för beräkningen av de tekniska avsättningarna ska som huvudregel vara desamma från ett räkenskapsår till ett annat. Ändringar kan dock vara motiverade till följs av förändringar i de rättsliga, demografiska eller ekonomiska förutsättningar som ligger till grund för antagandena.

Artikel 15.5 ger de enskilda medlemsstaterna möjlighet att fastställa mer detaljerade krav för beräkningen av de tekniska avsättningarna för att därigenom säkerställa att medlemmarnas och förmånstagarnas intressen tillvaratas.

I artikel 15.6²¹ framgår det att kommissionen ska föreslå de åtgärder som är nödvändiga för att förebygga eventuella snedvridningar orsakade av olika räntesatser och för att i övrigt skydda förmånstagarens och medlemmars intressen avseende varje plan. Kommissionen har ännu inte föreslagit några sådana åtgärder.

Artikel 15.6 har vidare kompletterats med regler för att åstadkomma ytterligare harmoniseringen av reglerna för beräkningen av tekniska avsättningar som kan vara motiverade av i synnerhet vad gäller räntesatser och andra antaganden som påverkar de tekniska avsättningarna. Enligt reglerna ska kommissionen på grundval av Eiopas utlåtande vartannat år eller på begäran av en medlemsstat lägga fram en rapport om situationen när det gäller utvecklingen av verksamhet över gränserna.

Kraven på tekniska avsättningar i artikel 15 kompletteras med de mera allmänna villkoren i artikel 9.1 d, i vilken det föreskrivs att institutets tekniska avsättningar ska beräknas och bestyrkas av en aktuarie eller annan motsvarande expert i enlighet med lag och erkända aktuariella metoder.

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska som huvudregel beräkna livförsäkringsavsättningen individuellt för varje avtal. En kollektiv beräkning får dock användas om en sådan beräkning ger i stort sett samma resultat. Vidare ska livförsäkringsavsättningen utföras enligt en nettometod. Metoden innebär att avsättning ska göras för skillnaden mellan det förväntade kapitalvärdet av bolagets framtida utgifter för försäkringsavtalet och det förväntade kapitalvärdet av framtida premier. Detta innebär att beräkningen ska ske enligt en s.k. prospektiv metod. En retrospektiv metod får dock användas om avsättningen enligt en sådan metod inte blir lägre eller om en prospektiv metod inte är möjlig att tillämpa för det aktuella försäkringsavtalet. Vid beräkning av livförsäkringsavsättningar finns också ett tillägg om att man vid beräkningen ska ta hänsyn till kostnader för att försäkringen upphör i förtid. Beräkningarna ska

²¹ Artikeln ändrad genom det s.k. Omnibus I-direktivet.

grundas på aktsamma antaganden om dödlighet och andra riskmått, räntesats och driftskostnader. I UFL slås fast att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer (i detta fall Finansinspektionen) får meddela föreskrifter om beräkning av livförsäkringsavsättningar, se 22 a § UFL (som hänvisar till 7 kap. 1 och 2 §§ i 1982 års FRL samt föreskrifter som meddelats med stöd av bestämmelserna).

Finansinspektionen har meddelat föreskrifter om försäkringsföretags val av räntesats för att beräkna försäkringstekniska avsättningar (FFFS 2008:23) som understödsföreningar ska tillämpa när de beräknar livförsäkringsavsättningar för liv- eller sjukförsäkring. Föreskrifterna ska inte tillämpas för livförsäkring där försäkringstagaren bär den finansiella risken. Föreskriften är upphävd den 1 maj 2011, men ska fortsätta att tillämpas av en understödsförening under en övergångsperiod.

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska som huvudregel beräkna livförsäkringsavsättningen individuellt för varje avtal. En kollektiv beräkning får dock användas om en sådan beräkning ger i stort sett samma resultat. Vidare ska livförsäkringsavsättningen utföras enligt en nettometod. Metoden innebär att avsättning ska göras för skillnaden mellan det förväntade kapitalvärdet av bolagets framtida utgifter för försäkringsavtalet och det förväntade kapitalvärdet av framtida premier. Detta innebär att beräkningen ska ske enligt en s.k. prospektiv metod. En annan försäkringsmatematisk metod (t.ex. en retrospektiv metod) får dock användas om avsättningen enligt en sådan metod inte blir lägre eller om en prospektiv metod inte är möjlig att tillämpa för det aktuella försäkringsavtalet. Vid beräkning av livförsäkringsavsättningar finns också ett tillägg om att man vid beräkningen ska ta hänsyn till kostnader för att försäkringen upphör i förtid. Beräkningarna ska grundas på aktsamma antaganden om dödlighet och andra riskmått, räntesats och driftskostnader. I FRL slås fast att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer (i detta fall Finansinspektionen) får meddela föreskrifter om de försäkringstekniska avsättningarnas innehåll och beräkning av dessa, se 5 kap. 4–7 och 17 §§ FRL.

Finansinspektionen har meddelat föreskrifter om försäkringsföretags val av räntesats för att beräkna försäkringstekniska avsätt-

ningar som försäkringsföretag ska tillämpa när de beräknar livförsäkringsavsättningar för liv- eller sjukförsäkring (se FFFS 2011:22). Föreskrifterna ska inte tillämpas för livförsäkring där försäkrings- tagaren bär den finansiella risken.

Skälen för förslaget: Reglerna i FRL om beräkning av försäkringstekniska avsättningar för verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring är anpassade till tjänstepensionsdirektivet. Den grundläggande principen vid beräkning av försäkringstekniska avsättningar för tjänstepensionsförsäkring är att antagandena ska vara aktsamma.

Direktivets regler om att aktsamhet ska vara en grundläggande princip vid beräkning av tekniska avsättningar infördes för att säkerställa att åtagandena kan uppfyllas. Reglerna i FRL bör därför användas som förebild för utformningen av bestämmelserna om beräkning av tekniska avsättningar för tjänstepensionsföretag, dock efter anpassning till tjänstepensionsdirektivets begrepp.

Eftersom reglerna om livförsäkringsavsättningar i 5 kap. 4–5 och 7 §§ FRL i princip motsvarar reglerna i artikel 15.4 a i tjänstepensionsdirektivet, kan reglerna i FRL användas som förebild i den nya lagen. Reglerna i den nya lagen bör dock förtydligas på så sätt att de ekonomiska och aktuariella beräkningar som valts vid beräkningen av avsättningarna ska ske på ett aktsamt sätt. Behovet av särskilda bestämmelser kring beräkning av avsättningar för tilläggsförmåner (kompletterande förmåner) behandlas i avsnitt 9.2.4.

När tjänstepensionsdirektivet genomfördes i svensk lag angavs det i motiven att kravet på aktsamhet i vissa fall kan innebära att säkerhetsmarginaler är erforderliga samt att i de fall då det råder osäkerhet avseende vilket antagande som är mest realistiskt, bör det antagande som ger den högsta beräknade avsättningen göras. På detta sätt erhöles en tillräcklig säkerhetsmarginal i de osäkra fallen (se prop. 2004/05:165 s. 161). Detta framgår dock endast indirekt av den gällande lagstiftningen på försäkringsområdet. Utredningens bedömning är att det tydligt ska framgå i tjänstepensionsrörelselagen att ett tjänstepensionsföretag ska ha en tillräcklig säkerhetsmarginal avseende beräkningen av de tekniska avsättningarna. Det finns även anledning att i lag förtydliga att de biometriska tabellerna som används för att beräkna de tekniska avsättningarna ska grundas på aktsamma antaganden som är kopplade till medlemmarna och pensionsplanerna.

När tjänstepensionsdirektivet genomfördes infördes inte artikel 15.4 b om maximiräntesatser i lagen. I stället utökades Finansinspektionens bemyndigande att utfärda föreskrifter om försäkringstekniska avsättningar till att även avse tjänstepensionsförsäkring. Denna utvidgning gäller exempelvis principerna för att beräkna diskonteringsräntorna (se prop. 2004/05:165 s. 162). Motsvarande lösning bör väljas även i den nya regleringen. Här kan nämnas att det av Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 2013:23) om försäkringsföretags val av räntesats för att beräkna försäkringstekniska avsättningar framgår att metoden för att beräkna den s.k. diskonteringsräntekurvan skiljer sig delvis åt beroende på om försäkringsavtalet avser tjänstepensionsförsäkring eller annan försäkring. Det framgår även att tjänstepensionskassorna visserligen inte omfattas av föreskrifterna, men att de genom ett särskilt dispensförfarande har möjlighet att använda samma metod som försäkringsföretagen.

Artikel 15.4 d i tjänstepensionsdirektivet anger att metoden och underlaget för beräkningen av de tekniska avsättningar i regel ska vara desamma från ett räkenskapsår till ett annat, men att ändringar kan var motiverade till följd av förändringar i de rättsliga, demografiska eller ekonomiska förutsättningar som ligger till grund för antagandena. Utredningens bedömning är att denna regel omfattas av årsredovisningslagens (1995:1554, ÅRL) grundläggande redovisningsprinciper som anger att samma principer för värdering ska konsekvent tillämpas från ett räkenskapsår till ett annat. Företag får göra avvikelse från detta krav om det finns särskilda skäl och det är förenligt med reglerna i ÅRL om överskådlighet, god redovisningssed och rättvisande bild. Om företaget byter värderingsprincip ska det lämna upplysningar i årsredovisningen om skälen för avvikelsen och en bedömning av dess effekt på företagets ställning och resultat (se 2 kap. 4 § ÅRL). Redovisningsreglerna för tjänstepensionsföretag behandlas närmare i ett separat avsnitt.

Artikel 15.6 om att kommissionen ska – på grundval av Eiopas rapport – vartannat år eller på begäran av en medlemsstat lägga fram en rapport om utvecklingen av räntesatser och andra antaganden som påverkar beräkningen av de tekniska avsättningarna föranleder inga nationella lagstiftningsåtgärder.

Förslaget till IORP II-direktivet

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inget behov av ändringar i utredningens förslag till bestämmelser om de tekniska avsättningarnas beräkningar.

Skäl för bedömningen: Förslaget till IORP II-direktiv innehåller inga sakliga ändringar av bestämmelserna om beräkningar av de tekniska avsättningarna i artikel 15.4 och 15.5 i tjänstepensionsdirektivet.

Kraven på att tekniska avsättningar ska utföras och bestyrkas av en aktuarie eller någon annan expert på området har inte ändrats i förslaget till IORP II-direktivet om de tekniska avsättningarna. Däremot har detta krav utgått i de mera allmänna villkoren i artikel 9.1 d, vari föreskrivs att institutets tekniska avsättningar ska beräknas och bestyrkas av en aktuarie eller annan motsvarande expert i enlighet med lag och erkända aktuariella metoder.

Borttagandet av bestämmelserna om kommissionens åtgärder för att förebygga snedvridning föranledda av olika räntesatser samt rapport om verksamhet över gränserna i artikel 15.6 föranleder inga åtgärder.

9.2.3 Avsättning för oreglerade tjänstepensionsförmåner

Bedömning: Inga särregler införs om avsättning för oreglerade tjänstepensionsförmåner.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga speciella regler om avsättningar för pensionsförmåner som är oreglerade. Dessa ingår i de tekniska avsättningarna som ett tjänstepensionsföretag ska ha motsvarande deras ekonomiska åtaganden till följd av gällande pensionsavtal, se artikel 15.1.

Bakgrund

Understödsföreningar

Understödsföreningar som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska tillämpa reglerna i 7 kap. 1 och 2 §§ i 1982

års FRL. Där framgår det att de försäkringstekniska avsättningarna ska omfatta bolagets ansvarighet för inträffade oreglerade försäkringsfall, kostnader för regleringen av dessa samt återbäring som förfallit till betalning men inte betalats ut. Avsättningen för dessa oreglerade skador ska beräknas särskilt för varje försäkringsfall, se 22 a § UFL.

Försäkringsföretag

Försäkringsföretag ska göra en avsättning för oreglerade skador för varje anmält försäkringsfall. För att beräkna den totala avsättningen för försäkringsfall får försäkringsmatematiskt vedertagna metoder användas, om de leder till en tillräcklig avsättning med beaktande av försäkringsfallens art, se 5 kap. 9 § FRL.

Skälen för bedömningen: Det finns inte behov av särregler för beräkning av tekniska avsättningar avseende oreglerade tjänstepensionsförmåner. I de fall ett tjänstepensionsföretag har oreglerade tjänstepensionsförmåner såsom anmälda sjukdomsfall, beslutad ej utbetald återbäring m.m. ryms dessa inom de föreslagna reglerna för beräkningarna för tekniska avsättningar ovan, se avsnitt 9.2.2. Det är emellertid rimligt att oreglerade tjänstepensionsförmåner ska värderas enligt aktsamma principer. Detta uppnås genom att de föreslagna reglerna om de tekniska avsättningarna avseende tjänstepensionsförmånernas omfattning och beräkningar tillämpas.

Förslaget till IORP II-direktivet

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inget behov av ändringar i utredningens förslag till bestämmelser om avsättning för oreglerade skador.

Skäl för bedömningen: Förslaget till IORP-II-direktiv innehåller inga bestämmelserna om avsättning för pensionsförmåner som är oreglerade.

9.2.4 Beräkning av avsättning för ej intjänade premier och kvardröjande risker

Bedömning: Inga regler införs om avsättning för ej intjänade premier och kvardröjande risker.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga regler om beräkning av avsättning för ej intjänade premier och kvardröjande risker.

Bakgrund

Understödsföreningar

Understödsföreningar som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska tillämpa reglerna i 7 kap. 1 och 2 §§ i 1982 års FRL. Där finns det regler som avser försäkringstekniska avsättningar för ej intjänade premier och kvardröjande risker, men dessa avser skadeförsäkringsrörelse och är därmed inte aktuella för understödsföreningar som bedriver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring. Detta eftersom denna verksamhet är att anses som livförsäkringsverksamhet, se 22 a § UFL.

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag ska för sin skadeförsäkringsrörelse beräkna avsättningen för ej intjänade premier så att den alltid motsvarar summan av avsättningarna för varje försäkringsavtal. Utöver detta ska försäkringsföretaget beräkna ett tillägg för kvardröjande risker som behövs för att täcka framtida kostnader som har samband med ingångna försäkringsavtal. En kollektiv beräkning får ske enligt vedertagna försäkringsmatematiska metoder om avsättningen beräknat enligt denna metod i stort sett ger samma resultat som om avsättningen hade beräknats för varje försäkring, se 5 kap. 3 § FRL.

Finansinspektionen har bemyndiganden att meddela föreskrifter om de försäkringstekniska avsättningarnas innehåll och beräkning (se 5 kap. 17 § FRL).

Skälen för bedömningen: Reglerna i FRL avseende försäkringstekniska avsättningar för ej intjänade premier och kvar-

dröjande risker avser specifikt skadeförsäkringsrörelse. Utredningens bedömning är därför att dessa regler inte är omedelbart relevanta för tjänstepensionsföretag. I den mån en avsättning behöver göras för någon form av kvardröjande risker som är relaterade till avtal om tilläggsförmåner (kompletterande förmåner) kommer den att omfattas av de föreslagna reglerna om de tekniska avsättningarna avseende tjänstepensionsförmånernas omfattning och beräkningar (se även avsnitt 9.2.1 – 9.2.3).

Förslaget till IORP II-direktivet

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inget behov av ändringar i utredningens ståndpunkt avseende bestämmelser om avsättning för ej intjänade premier och kvardröjande risker.

Skäl för bedömningen: Förslaget till IORP-II-direktiv innehåller inga bestämmelserna om avsättning för ej intjänade premier och kvardröjande risker.

9.2.5 Solidarisk ansvarighet

Bedömning: Det införs inga regler om solidarisk ansvarighet vid beräkning av tekniska avsättningar.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga regler om förmåner med solidarisk ansvarighet.

Bakgrund

Understödsföreningar

Om flera understödsföreningar ansvarar solidariskt för en försäkring, ska bara den enskilda föreningens del beaktas vid beräkningen av föreningens försäkringstekniska avsättningar, se 22 a § UFL och 7 kap. 1 § i 1982 års FRL.

Finansinspektionen har bemyndiganden att meddela föreskrifter om de försäkringstekniska avsättningarnas innehåll och beräkning, se 7 kap. 1 § i 1982 års FRL.

Försäkringsföretag

Om flera försäkringsföretag ansvarar solidariskt för en försäkring, ska bara det enskilda försäkringsföretagets del beaktas vid beräkningen av företagets försäkringstekniska avsättningar, se 5 kap. 2 § FRL.

Finansinspektionen har bemyndiganden att meddela föreskrifter om de försäkringstekniska avsättningarnas innehåll och beräkning, se 5 kap. 17 § FRL.

Skälen för bedömningen: Det införs inga regler i tjänstepensionsrörelselagen om solidarisk ansvarighet (se avsnitt 9.1.12). När så inte är fallet finns det inte något behov av att införa regler om detta vid beräkning av de tekniska avsättningarna.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.2.6 Bestämmande av premier

Bedömning: Det införs inte några regler om hur premier avseende avtal om tjänstepensionsförmåner ska bestämmas.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga regler om hur premierna ska bestämmas.

Bakgrund

Understödsföreningar

I UFL finns det inga specifika regler om hur premierna för tjänstepensionsförsäkringar ska bestämmas.

Försäkringsföretag

Försäkringsföretag ska bestämma premierna för tjänstepensionsförsäkringar på grundval av aktsamma antaganden om inte en avvikelse är försvarlig med hänsyn till företagets situation, se 5 kap. 7 och 13 §§.

Skälen för bedömningen: För att kunna upprätthålla sambandet mellan beräkning av livförsäkringsavsättning för tjänstepensionsförsäkringar och premiesättning för dessa, infördes det en bestämmelse i FRL om att premier för tjänstepensionsförsäkringar ska bestämmas på grundval av aktsamma antaganden. Denna bestämmelse är inte föranledd av direktivet krav utan är en följdändring av mer teknisk karaktär²² för att särskilja premiesättningen för livförsäkring (betryggande antaganden) och tjänstepensionsförsäkring (aktsamma antaganden). Ingen motsvarande särregel infördes i UFL avseende premier för tjänstepensionsförsäkringar.

Utredningens bedömning är – i likhet med den bedömning som gjordes för understödsföreningar när tjänstepensionsdirektivet infördes – att det inte finns behov av att (ens indirekt) reglera premiesättningen i ett tjänstepensionsföretag.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.2.7 Återköp och överföring

Förslag: Om en tjänstepensionstecknare har rätt till återköp eller överföring enligt försäkringsavtalslagen ska tjänstepensionsföretaget se till att detta och de närmare villkoren för återköpet eller överföringen framgår av avtalet om tjänstepensionsförmåner.

Om en tjänstepensionstecknare, som har rätt till återköp eller överföring enligt försäkringsavtalslagen, vill flytta tjänstepensionsförmånsavtalets värde till ett annat tjänstepensionsföretag, ska det tjänstepensionsföretag från vilket värdet flyttas så snart som möjligt överföra värdet och de uppgifter om förmånsavtalet som behövs till det andra företaget.

²² Se prop. 2004/05:165 s. 225.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga bestämmelser om återköp och överföring.

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening ska ange i sina stagar om rätt till fribrev eller återköp föreligger, villkoren för rätten och reglerna för beräkning av fribrevs eller återköpsvärde, se 11 § UFL. En medlem som avgår ur understödsföreningar och har pensionsförsäkring har som huvudregel rätt till fribrev, se 19 § UFL.

Försäkringsföretag

Om en försäkringstagare har rätt till återköp eller överföring enligt 11 kap. 5 § försäkringsavtalslagen (2005:104), ska försäkringsföretaget se till att detta och de närmare villkoren för återköpet eller överföringen framgår av försäkringsavtalet, se 5 kap. 15 § FRL.

Om en försäkringstagare, som har rätt till återköp eller överföring enligt 11 kap. 5 § försäkringsavtalslagen (2005:104), vill flytta försäkringens värde till ett annat försäkringsföretag, ska det försäkringsföretag från vilket värdet flyttas så snart som möjligt överföra värdet och de uppgifter om försäkringen som behövs till det andra företaget, se 5 kap. 16 § FRL.

Skälen för förslaget: I en ny bestämmelse (1 kap. 2 a §) i försäkringsavtalslagen (2005:104, FAL) stadgas att bl.a. bestämmelsen i 11 kap. 5 § i FAL om återköp och överföring ska tillämpas på avtal om tjänstepensionsförmån som tecknas hos ett tjänstepensionsföretag och att det vid tillämpningen av denna bestämmelse i FAL, ska förmånsavtal jämföras med motsvarande försäkringsavtal och det som sägs om försäkringsbolag även gälla ett tjänstepensionsföretag. I den nya bestämmelsen stadgas vidare att denna rätt till överföring även ska gälla överföring av värdet i ett förmånsavtal till en försäkring.

När nu motsvarande civilrättsliga rätt till återköp och överföring införs beträffande avtal om tjänstepensionsförmåner som för försäkring är det lämpligt att även införa nu nämnda bestämmelser av karaktären ”kundnytta” i tjänstepensionsrörelselagen.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.3 Skuldtäckning

9.3.1 Allmänt

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska ha tillgångar för skuldtäckning som minst uppgår till ett belopp som svarar mot de tekniska avsättningarna.

Möjligheten enligt tjänstepensionsdirektivet att ge tillfälliga undantag från kravet om full skuldtäckning ska inte utnyttjas.

Tjänstepensionsdirektivet: I artikel 16.1 stadgas att ett tjänstepensionsinstitut alltid ska inneha tillräckliga och lämpliga tillgångar som motsvarar de tekniska avsättningarna för alla pensionsplaner som institutet förvaltar.

Medlemsstaterna ges möjligheten att låta tillsynsmyndigheten meddela dispens från detta krav under en begränsad tid. En sådan dispens måste dock förenas med ett krav på institutet att anta en konkret och genomförbar återställningsplan för återskapande av fullständig skuldtäckning. Av planen ska framgå hur institutet avser att återställa tillgångarnas storlek. Planen ska godkännas av tillsynsmyndigheten och hållas tillgänglig för institutets medlemmar. När planen upprättas ska bland annat institutets specifika situation, särskilt vad gäller dess matchning av tillgångar och skulder, riskprofil, likviditetsplan, och åldersprofil beaktas. Om pensionsplanen upphör att gälla under dispensperioden ska institutet underrätta tillsynsmyndigheten. Institutet ska i dessa fall inrätta ett förfarande om hur tillgångar och motsvarande åtaganden ska överföras till ett annat institut samt underrätta behöriga myndigheter om detta och göra denna information tillgänglig för medlemmar eller deras företrädare (se artikel 16.2).

Om det är fråga om gränsöverskridande verksamhet ska de tekniska avsättningarna alltid täckas av tillgångar som är tillräckliga i förhållande till samtliga åtaganden enligt de planer som institutet förvaltar. Om villkoren inte uppfylls ska tillsynsmyndigheten ingripa och kan därvid begära att tillgångarna och skulderna ska hållas fullständigt åtskilda. Dispens får inte meddelas då fråga är om gränsöverskridande verksamhet (se artikel 16.3).

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening ska ha tillgångar för skuldtäckning som minst uppgår till ett belopp som svarar mot de försäkringstekniska avsättningarna för egen räkning, med tillägg av depositioner av en återförsäkringsgivare. Med begreppet försäkringstekniska avsättningar för egen räkning för understödsföreningar avses ett nettobelopp bestående av de försäkringstekniska avsättningarna minskat med avgiven återförsäkring. Om avgiven återförsäkring inte bidrar till att minska försäkringsföretagets risktagande får Finansinspektionen i ett enskilt fall besluta att avdrag inte får göras för sådan återförsäkring. Tillgångarna som svarar mot de försäkringstekniska avsättningarna benämns skuldtäckningstillgångar och de övriga tillgångarna kallas för fria tillgångar. En understödsförening som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska placera sina skuldtäckningstillgångar i enlighet med reglerna i 7 kap. 9, 10 a, 10 c–10 f och 12–14 §§ i 1982 års FRL samt föreskrifter som meddelats med stöd av de bestämmelserna (se 24 b § UFL). I UFL saknas möjlighet till dispens från det gällande skuldtäckningskravet. Placeringsreglerna behandlas närmare i avsnitt 9.4.

Försäkringsföretag

Reglerna om skuldtäckning av de försäkringstekniska avsättningarna i försäkringsbolag finns i 6 kap. 1 § FRL. Där anges att ett försäkringsbolag ska ha tillgångar för skuldtäckning som minst uppgår till ett belopp som svarar mot de försäkringstekniska avsättningarna för egen räkning, med tillägg av depositioner av en återförsäkringsgivare. Med begreppet försäkringstekniska avsättningar för egen räkning avses ett nettobelopp bestående av de försäkringstekniska avsättningarna, inklusive mottagen återförsäkring minskat med avgiven återförsäkring. Om avgiven återförsäkring inte bidrar till att minska försäkringsföretagets risktagande får Finansinspektionen i ett enskilt fall besluta att avdrag inte får göras för sådan återförsäkring. Tillgångarna som svarar mot de försäkringstekniska avsättningarna benämns skuldtäckningstillgångar och de övriga tillgångarna kallas för fria tillgångar. Skuldtäckningstillgångarna i verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska placeras i enlighet med reglerna i 6 kap. 2, 4 och 14–25 §§ FRL. I FRL

saknas möjlighet till dispens från det gällande skuldtäckningskravet. Placeringsreglerna behandlas närmare i avsnitt 9.4.

Skälen för förslaget: I samband med införandet av tjänstepensionsdirektivet gjordes bedömningen att direktivets krav om att ett tjänstepensionsinstitut alltid ska inneha tillräckliga tillgångar som motsvarar de tekniska avsättningarna redan är uppfyllda i svensk rätt avseende livförsäkringsbolag. Eftersom det saknades ett uttryckligt krav på skuldtäckning för understödsföreningarna i UFL infördes det regler om att tjänstepensionskassorna (understödsföreningar som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring) ska omfattas av samma regler om skuldtäckning av försäkringstekniska avsättningar som gäller för livförsäkringsbolag²³. Utredningen gör samma bedömning och föreslår att direktivets regler om att ett tjänstepensionsföretag alltid ska inneha tillräckliga och lämpliga tillgångar som motsvarar de tekniska avsättningarna utformas med FRL:s regler som förebild.

I likhet med regeringens bedömning när tjänstepensionsdirektivet infördes²⁴ gör utredningen bedömningen att möjligheten till dispens från full skuldtäckning inte bör utnyttjas. I likhet med försäkringstagarna i ett livförsäkringsföretag som bedriver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring, utgör förmånsrätten i skuldtäckningstillgångarna en grundtrygghet för förmånstagarna i ett tjänstepensionsföretag. Denna omständighet gör att det måste finnas mycket goda skäl för ett införande av en generell möjlighet till undantag. Utredningen har inte funnit några sådana skäl och ser inte heller något reellt praktiskt behov av att utnyttja möjligheten till undantag. Finansinspektionens gällande praxis i fråga om tillfällig avvikelse från placeringsreglerna bedöms ge möjlighet till tillräcklig flexibilitet i samband med skuldtäckningen. Reglerna om förmånsrätt behandlas vidare i avsnitt 9.4.

Förslaget till IORP II-direktivet

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inget behov av ändringar i utredningens förslag till allmänna bestämmelser om skuldtäckning.

²³ Se prop. 2004/5:165 s. 165.

²⁴ Se a prop. s. 166.

Skäl för bedömningen: Förslaget till IORP II-direktiv innehåller inga sakliga ändringar av bestämmelserna om skuldtäckning i artikel 16 i tjänstepensionsdirektivet.

9.3.2 Värdering av tillgångar som används för skuldtäckning

Förslag: En huvudprincip införs om att tillgångar som används för skuldtäckning ska värderas till verkligt värde.

Eventuella skulder som hänför sig till tillgången ska dras av vid fastställandet av värdet.

Finansinspektionen, eller annan myndighet som regeringen bestämmer, får bemyndigande att meddela föreskrifter om värdering av skuldtäckningstillgångar till verkligt värde.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga särskilda regler om värderingsprinciper för skuldtäckningstillgångarna. Det finns dock regler om värdering av investeringar i derivatinstrument. Dessa behandlas närmare i avsnitt 9.4.2.

Bakgrund

Understödsföreningar

Understödsföreningar ska värdera tillgångar som används till skuldtäckning till verkligt värde. Skulder som hänför sig till förvärvet av tillgången ska dras av (se 24 b § UFL och 7 kap. 10 f § andra stycket i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Försäkringsföretag ska värdera de tillgångar som används för skuldtäckning till verkligt värde. Skulder som hänför sig till förvärvet av tillgången ska dras av (se 6 kap. 27 § FRL).

Skälen för förslaget: Direktivet saknar uttryckliga regler om värdering av skuldtäckningstillgångar (det finns dock värderingsregler för investeringar i derivatinstrument – dessa behandlas närmare i avsnitt 9.4.2).

För att säkerställa att ett tjänstepensionsföretag har tillräckligt med skuldtäckningstillgångar och att tjänstepensionsföretagen använder likartade värderingsmetoder är det befogat att införa regler om att en huvudprincip ska användas vid värderingen av skuldtäckningstillgångarna. Det finns helt enkelt klara fördelar med att ha en enhetlig och etablerad värderingsprincip. Framför allt leder en sådan värdering av tillgångarna till den bästa jämförbarheten. Utredningens bedömning är att huvudprincipen – i likhet med den som finns för understödsföreningar och försäkringsföretag i dag – bör vara värdering till verkligt värde. Det underlättar också för tjänstepensionsföretagen att ha samma huvudprincip för värdering av finansiella instrument som gäller för finansiella företags redovisning (se 4 kap. 2 § 11 lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag [ÅRFL]). Vidare används denna värderingsprincip för tillgångar och skulder i Finansinspektionens s.k. trafikljusmodell som används för att mäta bolagets exponeringen mot olika risker.

För placeringstillgångar utöver finansiella instrument – t.ex. byggnad och mark – finns det vissa valmöjligheter att värdera dessa till anskaffningsvärde i redovisningen. I så fall ska företaget lämna upplysningar om dessa tillgångars verkliga värde (se 4 kap. 2 § 11, 5 § och 7 § ÅRFL). Eftersom företagen måste beräkna det verkliga värdet även om tillgången redovisas till ett annat värde är det lämpligt att även dessa tillgångar ska omfattas av samma huvudprincip som finansiella tillgångar.

Vidare bör – i likhet med de regler som gäller i dag för understödsföreningar och försäkringsföretag – skulder som är hänförliga till förvärvet av en tillgång beaktas (dras av) i värderingen, eftersom de kan påverka förmånstagarnas rätt.

Finansinspektionen bör ges bemyndigande, i likhet med dem som finns i dag för understödsföreningar och försäkringsföretag, att meddela närmare föreskrifter om värdering till verkligt värde av skuldtäckningstillgångar.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.3.3 Värdering av aktier i vissa dotterbolag

Förslag: Aktier i dotterföretag som används för skuldtäckning får inte värderas till ett högre värde än det som skulle ha fastställts om dotterföretagets tillgångar, med avdrag för dess skulder, skulle ägts direkt av tjänstepensionsföretaget. Om företaget endast äger en del av aktierna i dotterföretaget, ska bara den del av dotterföretagets tillgångar och skulder som svarar mot aktieinnehavet beaktas i värderingen.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga regler om värderingsprinciper för aktier i dotterföretag som används för skuldtäckning.

Bakgrund

Understödsföreningar

Om en understödsförening använder tillåtna aktier i dotterföretag för skuldtäckning får dessa inte värderas till ett högre värde än det som skulle ha fastställts om dotterföretagets tillgångar, med avdrag för dess skulder, skulle ägts direkt av föreningen. Om föreningen endast äger en del av aktierna i dotterföretaget, ska bara denna del av dotterföretagets tillgångar och skulder beaktas i värderingen (se 24 b § UFL och 7 kap. 10 f § fjärde stycket i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Om ett försäkringsföretag använder tillåtna aktier i dotterföretag för skuldtäckning får dessa inte värderas till ett högre värde än det som skulle ha fastställts om dotterföretagets tillgångar, med avdrag för dess skulder, skulle ägts direkt av försäkringsföretaget. Om försäkringsföretaget endast äger en del av aktierna i dotterföretaget, ska bara denna del av dotterföretagets tillgångar och skulder beaktas i värderingen (se 6 kap. 28 § FRL).

Skälen för förslaget: Direktivet saknar regler om värdering av aktier i dotterföretag. Aktier och andelar i dotterföretag innehas främst i organisatoriskt syfte och är ofta inte avsedda att avyttras. Huvudprincipen för värdering av dessa i redovisningen är därför

anskaffningsvärde enligt ÅRFL (se 4 kap. 2 § 11 ÅRFL). Aktier i dotterföretag får dock i vissa fall värderas till verkligt värde. Förutsättningen för detta är att det är förenligt med sådana internationella redovisningsstandarder som avses i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1606/2002 av den 19 juli 2002 om tillämpning av internationella redovisningsstandarder (IFRS) (se 4 kap. 2 § 12 ÅRFL).

Värdering av aktier i dotterföretag till verkligt värde sker vanligtvis enligt vedertagna värderingstekniker som kan medföra att goodwill och immateriella värden ingår.

För att säkerställa att det värde på aktier i dotterföretag som används för skuldtäckning inte tas upp till för högt värde – genom att tillgångar vars värde är osäkra i en insolvenssituation ingår i värderingen – är det lämpligt att införa liknade regler som dem som gäller för understödsföreningar och försäkringsföretag avseende värdering av aktier i dotterföretag. Det finns därför anledning att föreslå att tjänstepensionsföretag, som använder aktier i dotterföretag i skuldtäckningen, inte får värderas dessa till ett högre värde än det som skulle ha fastställts om dotterföretagets tillgångar, med avdrag för dess skulder, skulle ägts direkt av tjänstepensionsföretaget. Om företaget endast äger en del av aktierna i dotterföretaget ska bara denna del av dotterföretagets tillgångar och skulder beaktas i värderingen.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.3.4 Fordring på någon annan än tjänstepensionstecknare som används för skuldtäckning

Förslag: Fordringar på någon annan än tjänstepensionstecknaren får bara tas upp i skuldtäckningen till den del de överstiger gäldenärens fordran på tjänstepensionsföretaget.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga regler om värderingsprinciper för fordringar på någon annan än tjänstepensionstecknare som används för skuldtäckning.

Bakgrund

Understödsföreningar

Understödsföreningar som har fordringar på någon annan än försäkringstagare får bara ta upp den del som överstiger belopp som gäldenären har att fordra av understödsföreningen i skuldtäckningen (se 24 b § UFL och 7 kap. 10 f § första stycket i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Försäkringsföretag som har fordringar på någon annan än försäkringstagare får bara ta upp den del som överstiger belopp som gäldenären har att fordra av försäkringsföretaget i skuldtäckningen (se 6 kap. 29 § FRL).

Skälen för förslaget: Regeln om att fordringar på andra än försäkringstagarna (tredje part) endast får godkännas för skuldtäckning efter avdrag för motfordringar som gäldenären har mot försäkringsföretaget infördes i FRL i samband med att ändringarna i tredje skadeförsäkringsdirektivet och tredje livförsäkringsdirektivet infördes i svensk rätt (se prop. 1994/95:184 s. 158).

En av de en grundläggande redovisningsprinciperna som finns i årsredovisningslagarna innebär att tillgångar, skulder och avsättningar inte får kvittas mot varandra (se 2 kap. 2 § ÅRFL). Detta innebär att det i vissa fall kan finnas både tillgångar och skulder mot samma motpart som inte nettoredovisas men som kan räknas av mot varandra civilrättsligt.

För att säkerställa att ett tjänstepensionsföretags fordringar på andra än tjänstepensionstecknarna inte tas upp till ett högre värde i skuldtäckningen än vad förmånstagarna har rätt till finns det anledning att införa en motsvarande skyddsregel för tjänstepensionsföretag. En sådan regel förhindrar att ett för högt tillgångsbelopp tas upp i skuldtäckningen om det finns en skuld som är reglerbar (kvittningsbar) mot tillgången. De tillgångar som kan vara aktuella är exempelvis skattefordringar, vissa typer av återköpstransaktioner och koncerninterna fordringar.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.3.5 Register över tillgångar som används för skuldtäckning

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska upprätta ett register över de tillgångar som används för skuldtäckning.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga krav på att det ska finnas ett register över de tillgångar som används för skuldtäckning.

Bakgrund*Understödsföreningar*

Understödsföreningar har inga specifika regler om att ett skuldtäckningsregister ska upprättas. I 24 c § UFL finns det dock regler om att placeringsriktlinjerna ska innehålla en särskild redovisning av principerna för placering av de tillgångar som används för skuldtäckning. Vidare anger Finansinspektionen att tjänstepensionskassor bör ha en förteckning över tillgångar som används för skuldtäckning (se 8 kap. 3 § allmänna rådet [FFFS 2008:7] om skuldtäckning i svenska försäkringsbolag och tjänstepensionskassor).

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag ska föra ett register som vid varje tidpunkt utvisar de tillgångar som används för skuldtäckning och tillgångarnas värde. Försäkringsföretaget ska dessutom föra ett särskilt register över de tillgångar som används för skuldtäckning i verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring. Om en tillgångs fulla värde inte kan nyttjas för skuldtäckning ska detta antecknas i registret (se 6 kap. 30 § FRL).

Skälen för förslaget: Direktivet innehåller inga särskilda regler om att det ska finnas ett register över de tillgångar som används för skuldtäckning. De regler som gäller enligt svensk rätt i dag

avseende kravet på att upprätta ett skuldtäckningsregister är föranledda av de särskilda regler om förmånsrätt som gäller för försäkringstagare om försäkringsföretaget skulle gå i konkurs eller om utmätningen skulle ske. Det bör särskilt understrykas att kravet på ett skuldtäckningsregister omfattar alla associationsformer i FRL, dvs. även försäkringsföreningar.

Det får i högsta grad anses berättigat ur ett kundperspektiv att även tjänstepensionsföretag, oberoende av associationsform, ska föra ett register som vid varje tidpunkt utvisar de tillgångar som används för skuldtäckning av åtagandena och tillgångarnas värde. Givetvis ska registret även i dessa fall ligga till grund för en särskild förmånsrätt för tjänstepensionstecknarna (se avsnitt 9.3.5).

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.3.6 Förmånsrätt

Förslag: De tjänstepensionsberättigade i ett tjänstepensionsföretag ska omfattas av regler om förmånsrätt. Förmånsrätten ska knytas till de tillgångar som finns upptagna i förmånsregistret.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inte några särskilda regler om förmånsrätt vid konkurs eller utmätning.

Bakgrund

Understödsföreningar

Det finns inga speciella förmånsrättsregler för medlemmar/försäkringstagare i understödsföreningar. Förmånsrätten kan sägas regleras indirekt via kraven på stadgarnas innehåll. Dessa ska bland annat ange försäkringsförmånernas beskaffenhet och storlek eller grunderna för beräkning av förmånerna, hur medel som inte ska avsättas i försäkringsfond ska användas, hur återbäring ska fördelas

samt hur föreningens tillgångar ska behandlas vid en upplösning (se 11 § UFL). Det finns dessutom regler om hur föreningens egendom ska hanteras till dess att konkursen är avslutad (se 60 och 61 §§ UFL).

Försäkringsföretag

Försäkringstagare och andra förmånsberättigade har särskild förmånsrätt för sina fordringar på en försäkringsgivare enligt 4 a § förmånsrättslagen (1970:979). Fordringarna ska grundas på försäkringsavtal eller avse återbetalningar av premier för att ett försäkringsavtal inte har kommit till stånd eller har upphört att gälla. Förmånsrätten omfattar de tillgångar som finns angivna i skuld-täckningsregistret när försäkringsföretaget försätts i konkurs eller utmätning äger rum (se 6 kap. 31 § FRL).

Skälen för förslaget: Försäkringstagare och andra ersättningsberättigade har sedan länge en särskild förmånsrätt om försäkringsföretaget försätts i konkurs eller är föremål för utmätning. Förmånsrätten omfattar enligt 6 kap. 31 § FRL de tillgångar som finns upptagna i det register som används för att utvisa tillgångar som används för skuld-täckning. Bestämmelserna har sin grund i bl.a. likvidationsdirektivet för försäkringsföretag (direktiv 2001/17/EG av den 19 mars 2001 om rekonstruktion och likvidation av försäkringsföretag). Även om direktivet inte omfattar tjänstepensionsföretag, finns det starka skäl att ha särskild förmånsrätt på hela tjänstepensionsområdet. De som har fordringar relaterade till tjänstepensionsförmåner i ett tjänstepensionsföretag har samma behov av skydd om företaget skulle gå i konkurs eller om utmätning skulle ske, som försäkringstagarna i ett försäkringsföretag har i motsvarande situation. Samma förmånsrätt bör därför gälla i tjänstepensionsföretag som i försäkringsföretag.

För att ett system med särskild förmånsrätt ska fungera krävs att även tjänstepensionsföretagen för ett register över de tillgångar som används för skuld-täckning. En särregel om förmånsrätt, med FRL som förebild, bör därför införas i tjänstepensionsrörelselagen. Dessutom bör en motsvarande regel som finns i 4 a § förmånsrättslagen införas (i den lagen) för tjänstepensionstecknare och andra förmånstagare i tjänstepensionsföretag.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.4 Investeringar

9.4.1 Grundläggande principer

Bedömning: Den term som används i direktivet – investeringar – ska användas i stället för den nuvarande termen placeringar.

Aktsamhetsprincipen ska utgöra den grundläggande principen för samtliga investeringar av tillgångar i som görs av ett tjänstepensionsföretag, dvs. även för de s.k. fria tillgångarna. Lagen ska inte innehålla någon katalog över tillåtna tillgångsslag.

De samlade tillgångarna i ett tjänstepensionsföretag ska vara lämpliga med hänsyn till behoven av säkerhet, kvalitet, likviditet och lönsamhet. I händelse av intressekonflikt ska investeringar göras på det sätt som bäst gagnar tjänstepensionstecknarna och de tjänstepensionsberättigade. Tjänstepensionsföretagets samtliga tillgångar ska till övervägande del investeras på reglerade marknader. Investeringar i tillgångar som inte är föremål för handel på reglerade marknader ska hållas på aktsamma nivåer.

För tillgångar som används för skuldtäckning ska, utöver aktsamhetsprincipen, ställas krav på att de är lämpliga med hänsyn till arten och durationen hos åtagandena.

Avgifter för tjänstepensionsförmåner anknutna till fonder ska placeras i sådana till förmånen anknutna fonder som tjänstepensionstecknaren eller den förmånsberättigade från tid till annan bestämmer. Tjänstepensionsföretaget får begränsa antalet fonder i vilken avgiften får placeras.

Utdelning och ersättning vid inlösen av andelarna får bara användas för förvärv av nya andelar i anknutna fonder och för utbetalning eller betalning av kostnader enligt förmånsavtalet.

Finansinspektionen, eller annan myndighet som regeringen bestämmer, får bemyndiganden att meddela föreskrifter om aktsamhetsprincipen.

Tjänstepensionsdirektivet: Direktivet anger att aktsamhetsprincipen ("the prudent person rule") ska vara den grundläggande principen för kapitalplaceringar (se skäl 6) för ett tjänstepensionsinstitut.

Alla institutets tillgångar ska investeras i enlighet med aktsamhetsprincipen (se artikel 18.1).

Detta innebär särskilt att tillgångarna ska investeras på ett sätt som gagnar medlemmarnas och förmånstagarnas intressen. Vid en eventuell intressekonflikt ska tjänstepensionsinstitutet eller den enhet som förvaltar dess portfölj se till att investeringen görs uteslutande i medlemmarnas och förmånstagarnas intressen (se artikel 18.1 a).

Tillgångarna ska vidare investeras på ett sätt som tillförsäkrar säkerhet, kvalitet, likviditet och lönsamhet i den samlade portföljen (se artikel 18.1 b första stycket).

Tillgångarna som ska täcka de tekniska avsättningarna (skuldtäckningstillgångar) ska dessutom investeras på ett sätt som är anpassat till de förväntade pensionsförmånernas typ och varaktighet (se artikel 18.1 b andra stycket).

Tillgångarna ska till övervägande del investeras på reglerade marknader. Investering av tillgångar som inte är föremål för handel på reglerade finansiella marknader måste under alla förhållanden hållas på aktsamma nivåer (se artikel 18.1 c).

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska placera sina samlade tillgångar på det sätt som bästa gagnar de ersättningsberättigades intressen och också i övrigt på ett aktsamt sätt (se 24 b § UFL).

UFL innehåller inga särskilda regler om att tillgångarna i verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska placeras på reglerade marknader. Det finns dock vissa bestämmelser om hur mycket av skuldtäckningstillgångarna i verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring som maximalt får utgöras av finansiella instrument som inte är föremål för handel på reglerade marknader (se 24 b § UFL och 7 kap. 12 § i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretags tillgångar som svarar mot de försäkrings-tekniska avsättningarna (skuldtäckningstillgångar) i verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska placeras på det sätt som

bäst gagnar de ersättningsberättigades intressen och också i övrigt på ett aktsamt sätt (se 6 kap. 20 § FRL).

FRL innehåller inga särskilda regler om att tillgångarna i verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska placeras på reglerade marknader. Det finns dock vissa bestämmelse om hur mycket av skuldtäckningstillgångarna i verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring som maximalt får utgöras av finansiella instrument som inte är föremål för handel på reglerade marknader (se 6 kap. 12 § FRL). Det finns också särskilda bestämmelser om placering av premier för fondförsäkring (se 6 kap. 33 §).

Skälen för förslaget: Det finns anledning att införa direktivets terminologi – investeringar – för att tydliggöra skillnaden i regleringen för tjänstepensionsföretag jämfört med försäkringsföretag och understödsföreningar. På så sätt tydliggörs skillnaden att tjänstepensionsdirektivets investeringsregler som huvudregel omfattar alla tillgångar till skillnad mot de nuvarande reglerna för försäkringsföretag som framför allt berör tillgångar redovisade under rubriken Placeringstillgångar i ÅRFL.

Syftet med de aktsamhetsregler som fastställs i direktivet är dels att garantera en hög grad av trygghet för de framtida pensionärerna genom att införa strikta tillsynskrav, dels att möjliggöra en effektiv förvaltning av tjänstepensionsplaner (se skäl 7).

Aktsamhetsprincipen i direktivet avser investeringsregler. Denna princip ska därför inte sammanblandas med de regler om aktsamhet som förekommer i direktivet i samband med beräkningen av de tekniska avsättningarna.

Aktsamhetsprincipen är ett exempel på en kvalitativ regleringsansats för hur förvaltningen av pensionsmedel bör vara anordnad. Investeringarna ska utföras med omsorg och skicklighet av en person med god kunskap om den specifika verksamheten. Där särskild expertis bedöms nödvändig ska uppdraget delegeras till personer som besitter den rätta kompetensen, samtidigt som pensionsinstitutet har att övervaka och följa upp effekterna av besluten.

Förvaltaren har en lojalitetsplikt gentemot förmånstagarna och ska agera i deras intressen. Lojalitetsplikten syftar till att säkerställa att risken för intressekonflikter minimeras och kan även innebära att tillgångarna ska vara juridiskt åtskilda från det uppdragsgivande företag som gjort pensionsutfästelsen.

Aktsamhetsprincipen är inriktad på beslutsprocessen snarare än på resultatet av det individuella tjänstepensionsinstitutets placeringar. Ingen typ av investering betraktas som oaktsam i sig. En

mycket riskfylld investering kan bedömas vara aktsam om investeringsbeslutet bygger på en väl utformad strategi där de relevanta riskerna är analyserade och utsikterna till hög avkastning goda. Alltför försiktiga investeringar med mycket begränsad risk kan däremot komma i strid med aktsamhetsprincipen, eftersom en sådan investering riskerar att generera för lite avkastning och därmed inte vara i förmånstagarnas intresse. Aktsamhet ska således i detta sammanhang inte anses vara samma sak som försiktighet.

Enligt utredningens bedömning är en reglering byggd på en aktsamhetsprincip som ska gälla för *samtliga* investeringar svår att förena med en kvantitativ regleringsansats, dvs. detaljbestämmelser om tillåtna tillgångsslag och om den relativa fördelningen mellan dessa. Med en kvalitativ regleringsansats som bygger på aktsamhetsprincipen bör det t.ex. inte finnas någon ”katalog” över tillåtna placeringstillgångar, eftersom lämpligheten i att investera i ett visst tillgångsslag måste avgöras utifrån en helhetsbedömning där hänsyn tas till samtliga poster i balansräkningen.

En reglering byggd på aktsamhetsprincipen är en naturlig ansats vid reglering av verksamhet som i allt väsentligt utgörs av s.k. ”långa åtaganden”, dvs. pensionsförmåner. Detta eftersom det i sådan verksamhet finns ett starkt behov av en lämplig matchning mellan åtagandena (förmånerna) och de tillgångar som innehas i syfte att fullgöra de framtida åtagandena, men också för att säkerställa en effektiv förvaltning av tjänstepensionsmedel. Den nu aktuella typen av regleringsansats torde dessutom – så snart Solvens II-regelverket har trätt i kraft – bidra till konkurrensneutraliteten mellan tjänstepensionsföretagen och försäkringsföretag som bedriver tjänstepensionsverksamhet.

Tillgångarna ska investeras på ett sätt som tillförsäkrar säkerhet, kvalitet, likviditet och lönsamhet (god avkastning) för den samlade portföljen. Ytterligare krav uppställs för tillgångarna som ska täcka de tekniska avsättningarna. Dessa tillgångar ska investeras på ett sätt som är anpassat till de förväntade framtida pensionsförmånernas typ och varaktighet, dvs. i enlighet med den s.k. matchningsprincipen (dvs. tillgångar ska väljas med beaktande av pensionsåtagandena). Sammansättningen av tillgångar kommer därmed att variera mellan olika pensionsinstitut beroende på vilka slags åtaganden det enskilda institutet har. Som en förlängning av matchningsprincipen ska de tillgångar som används för skuldtäckning ha tillräcklig likviditet, vilket exempelvis medför att tillgångar

med låg likviditet inte bör användas för att täcka mycket kortfristiga åtaganden.

Begreppet *aktsamhet* avseende placeringar infördes i UFL och FRL i samband med införandet av tjänstepensionsdirektivet. Det infördes dock ingen uttrycklig regel om att aktsamhetsprincipen ska vara en grundläggande princip. Utredningens bedömning är att denna princip bör framgå av lag. Det finns därför anledning att nu införa en regel om att aktsamhetsprincipen ska vara den grundläggande principen för placeringar av tjänstepensionsföretagets tillgångar.

Även direktivets regler som förtydligar aktsamhetsprincipen om att tillgångarna ska investeras på ett sätt som tillförsäkrar säkerhet, kvalitet, likviditet och lönsamhet bör införas. Dessutom bör direktivets regler om att aktsamhetsprincipen ska omfatta alla tjänstepensionsföretags tillgångar – i likhet med de regler om aktsamma placeringar som gäller för understödsföreningar – införas.

Utöver detta bör direktivets regel om att tillgångar som ska täcka de tekniska avsättningarna (skuldtäckningstillgångar) ska investeras på ett sätt som är anpassade till de förväntade pensionsförmånernas typ och varaktighet införas. Införandet av en sådan regel innebär ett krav på att de investeringsriktlinjer som tjänstepensionsföretagen ska lägga fast blir skräddarsydda utifrån de särskilda behoven i varje enskilt fall ifråga om matchning, diversifiering och betalningsberedskap.

Det finns även anledning att genomföra den grundläggande regeln i direktivet om att tillgångarna till övervägande del ska investeras på reglerade marknader. Ett sådant införande är nämligen en viktig förutsättning för att kunna uppfylla direktivets krav på att tillgångarna investeras på ett sätt som tillförsäkrar säkerhet, kvalitet och lönsamhet. Direktivet medger dock vissa undantag från denna investeringsprincip i form av ”golvregler”, dessa behandlas närmare i avsnitt 9.4.10.

Även direktivets särskilda regel om att investeringar av tillgångar som inte är föremål för handel på reglerade finansiella marknader måste hållas på aktsamma nivåer införas. Enligt utredningens bedömning finns det inte anledning att införa några kvantitativa restriktioner för dessa investeringar.

Mot bakgrund av att tjänstepensionsföretag bör kunna tillhandahålla tjänstepensionsförmåner som är anknutna till fonder som väljs av tjänstepensionstecknaren eller den förmånsberättigade

bör det finnas bestämmelser om placering av avgifter hänförliga till denna typ av avtal (jfr. 6 kap. 33 § FRL)

Avslutningsvis bör anmärkas att det enligt utredningens bedömning endast i undantagsfall bör införas begränsningar i form av kvantitativa restriktioner.

IORP II-direktivet

Bedömning: De förslag till ändringar i investeringsreglerna som finns i förslaget till IORP II-direktiv är av redaktionell karaktär eller av sådan art att de inte föranleder något behov av ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

Skälen för bedömningen: I förslaget till IORP II-direktiv klargörs det – genom ändringar i den nuvarande artikel 18.5 (se nya artikel 20.6) – att medlemsländerna, som huvudregel, inte får förbjuda tjänstepensionsinstitut från att investera i t.ex. värdepapper som är föremål för handel genom s.k. multilaterala handelsplattformar eller organiserade handelsplattformar eller i instrument som har en ”långsiktig ekonomisk profil” och inte är föremål för handel på reglerade marknader, multilaterala handelsplattformar eller organiserade handelsplattformar. Eftersom utredningen inte föreslår några förbud av detta slag krävs inga ändringar av utredningens bedömningar och förslag.

9.4.2 Investeringar i derivatinstrument

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag får använda derivatinstrument för att sänka investeringsrisken eller för att i övrigt effektivisera förvaltningen av företagets tillgångar och skulder.

Tjänstepensionsföretaget ska undvika

- en överdriven riskexponering gentemot samma motpart avseende derivatinstrument och
- en överdriven riskexponering gentemot annan derivatverksamhet.

Värderingsprinciper för derivatinstrument ska framgå av gällande årsredovisningslag för tjänstepensionsföretag.

Finansinspektionen, eller annan myndighet som regeringen bestämmer, får bemyndigande att utfärda föreskrifter om tjänstepensionsföretagens användning av derivatinstrument.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsdirektivet anger att ett tjänstepensionsinstitut ska ha möjlighet att investera i derivatinstrument förutsatt att de bidrar till att minska investeringsrisken eller underlätta effektiv förvaltning av portföljen. Derivatet måste värderas med aktsamhet, med beaktande av den underliggande tillgången och tas med vid värdering av institutets tillgångar. Tjänstepensionsinstitutet ska även undvika överdriven riskexponering gentemot en och samma motpart och gentemot annan derivatverksamhet (se artikel 18.1 d).

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening får använda optioner och terminskontrakt eller andra liknande finansiella instrument för att sänka den finansiella risken i föreningen och för att effektivisera förvaltningen av föreningens tillgångar. Understödsföreningar ska tillämpa föreskrifter om användning av derivatinstrument (se 24 b § fjärde stycket UFL och 7 kap. 17 b § i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag får använda optioner och terminskontrakt eller andra liknande finansiella instrument för att sänka den finansiella risken i ett försäkringsföretag eller för att i övrigt effektivisera förvaltningen av företagets tillgångar (se 6 kap. 32 § FRL).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om användning av derivatinstrument (se 6 kap. 34 § FRL).

Skälen för förslaget: Det är lämpligt att ett tjänstepensionsföretag, i likhet med försäkringsföretag och understödsföreningar, ska få investera i derivatinstrument för att sänka investeringsrisken eller effektivisera förvaltningen av företagets tillgångar och skulder,

dvs. förvaltningen av den samlade portföljen. Regler om detta ska därför införas.

Det torde däremot inte finnas något behov av att införa direktivets särregler om att derivatinstrument måste värderas med aktsamhet i tjänstepensionsrörelselagen, eftersom detta framgår redan av den övergripande aktsamhetsprincipen. Frågan bör i stället hanteras i tillämplig årsredovisningslag. Enligt gällande regler i ÅRL och ÅRFL ska alltid derivatinstrument värderas till verkligt värde (se 4 kap. 14 a ÅRL och 4 kap. 2 § ÅRFL). För att kunna beräkna derivatinstrumentets värde måste den underliggande tillgången beaktas. Utredningen förslår dock att skuldtäckningstillgångar alltid ska tas upp till verkligt värde i skuldtäckningsregistret.

För att säkerställa att tjänstepensionsföretag undviker all överdriven riskexponering gentemot en och samma motpart, bör direktivets regler kring detta tas in i den nya lagen. Det finns vidare anledning att även införa direktivets regler om att en överdriven riskexponering också ska undvikas gentemot annan derivatverksamhet. Detta för att säkerställa att tjänstepensionsföretagets inte har för hög riskexponering i sin totala derivatverksamhet.

Det finns även anledning att, i likhet med det som gäller för försäkringsföretag och understödsföreningar, ge Finansinspektionen bemyndigande att utfärda föreskrifter om tjänstepensionsföretagens användning av derivatinstrument.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.4.3 Diversifiering av tillgångar

Förslag: Tillgångar ska investeras så att lämplig riskspridning uppnås för de samlade tillgångarna.

Finansinspektionen, eller annan myndighet som regeringen bestämmer, får bemyndiganden att meddela föreskrifter om denna del av aktsamhetsprincipen.

Tjänstepensionsdirektivet: Tillgångarna i ett tjänstepensionsinstitut ska vara diversifierade på ett lämpligt sätt för att undvika dels ett överdrivet beroende av någon särskild tillgång, emittent

eller företagsgrupp, dels ackumulation av risker beträffande de samlade tillgångarna. Investeringar i tillgångar som emitteras av samma emittent eller emittenter som tillhör samma grupp, får inte innebära överdriven riskkoncentration för institutet (se artikel 18.1 e). Medlemsstaterna får besluta att dessa krav inte gäller för investeringar i statsobligationer.

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska tillämpa reglerna i 1982 års FRL om skuld-täckning avseende tjänstepensionsförsäkring (se 24 b § UFL).

Detta innebär att föreningen ska *placera tillgångarna* så att lämplig *riskspridning* uppnås samt att föreningens betalningsberedskap och den förväntade avkastningen är tillfredsställande (se 7 kap. 9 a § i 1982 års FRL).

Det finns också begränsningar för *enskilda placeringar*. Värdet av en enskild placering får motsvara högst följande andelar av det belopp som ska *skuldtäckas*:

1. Fem procent om placeringen utgörs av en fastighet, tomträtt eller byggnad, eller en grupp av sådan egendom, om egendomen eller egendomarna är belägna på ett sådant sätt att de ur risksynpunkt utgör en investering. Motsvarande ska gälla för andelar i sådan egendom.
2. Fem procent om placeringen utgörs av aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier eller obligationer eller skuldförbindelser från samma emittent eller samma låntagare, om inte något annat följer av 3 eller 4.
3. Tio procent om placeringen utgörs av aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier eller obligationer eller skuldförbindelser från samma emittent eller låntagare, om denne är ett kreditinstitut eller ett värdepappersbolag med tillstånd enligt 2 kap. 2 § första stycket 2 och 8 lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden eller ett utländskt kreditinstitut. Det sammanlagda innehavet av sådana tillgångar får uppgå till högst 40 procent av det belopp som ska skuldtäckas. Andelen aktier eller andra värdepapper som kan jämföras med aktier från

samma emittent får dock inte överstiga fem procent av det belopp som ska skuldtäckas.

4. Tjugofem procent om placeringen utgörs av skuldförbindelser från samma emittent utgivna enligt lagen (2003:1223) om utgivning av säkerställda obligationer eller motsvarande utländska skuldförbindelser.

Det sammanlagda innehavet av placeringar enligt 2-4 som härrör från samma emittent eller låntagare (*samma utgivare*) får uppgå till högst tjugofem procent av det belopp som ska skuldtäckas.

Begränsningarna i 2-4 ska tillämpas på motsvarande sätt för grupper av emittenter eller låntagare med inbördes anknytning. Med en sådan grupp avses två eller flera fysiska eller juridiska personer som utgör en helhet från risksynpunkt därför att någon av dem har, direkt eller indirekt, ägarinflytande över en eller flera av de övriga i gruppen, eller därför att de, utan att stå i sådant förhållande, har sådan inbördes anknytning att någon eller samtliga av de övriga kan råka i betalningssvårigheter om en av dem drabbas av finansiella problem.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får inom de ramar för enskilda placeringar som anges i 1-4 meddela föreskrifter om lämplig riskspridning.

Finansinspektionen får, om det finns särskilda skäl, i ett enskilt fall besluta om tillfälliga avvikelser från de begränsningar som anges i 1-4 om enskilda placeringar (se 7 kap. 10 c § i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag ska placera de *tillgångar som används för skuldtäckning* så att en lämplig riskspridning uppnås. Tillgångarna ska, med beaktande av försäkringsföretagets försäkringsåtaganden och förändringar i tillgångarnas framtida värde och avkastning, placeras så att företagets betalningsberedskap är tillfredsställande och den förväntade avkastningen tillräcklig (se 6 kap. 2 § FRL).

Ett försäkringsföretags *skuldtäckningstillgångar* omfattas vidare av regler för *enskilda placeringar*. Värdet av en enskild placering får motsvara högst följande andelar av det belopp som ska skuldtäckas:

1. Fem procent om placeringen utgörs av en fastighet, tomträtt eller byggnad, eller en grupp av sådan egendom, om egendomen

- eller egendomarna är belägna på ett sådant sätt att de ur risk-synpunkt utgör en investering. Motsvarande ska gälla för andelar i sådan egendom.
2. Fem procent om placeringen utgörs av aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier eller obligationer eller skuldförbindelser från samma emittent eller låntagare, om inte något annat följer av 3 eller 4.
 3. Tio procent om placeringen utgörs av aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier eller obligationer eller skuldförbindelser från samma emittent eller låntagare, om denne är ett kreditinstitut eller ett värdepappersbolag med tillstånd enligt 2 kap. 2 § första stycket 2 och 8 lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden eller ett utländskt kreditinstitut. Det sammanlagda innehavet av sådana tillgångar får uppgå till högst 40 procent av det belopp som ska skuldtäckas. Andelen aktier eller andra värdepapper som kan jämföras med aktier från samma emittent får dock inte överstiga fem procent av det belopp som ska skuldtäckas.
 4. Tjugofem procent om placeringen utgörs av skuldförbindelser från samma emittent utgivna enligt lagen (2003:1223) om utgivning av säkerställda obligationer eller motsvarande utländska skuldförbindelser.

Det sammanlagda innehavet av placeringar enligt 2–4 som härrör från samma emittent eller låntagare får uppgå till högst 25 procent av det belopp som ska skuldtäckas (se 6 kap. 14 § FRL).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om lämplig riskspridning inom de ramar som anges i 14 § ovan.

Begränsningarna i 14 § första stycket 2–4 ska tillämpas på motsvarande sätt för *grupper av emittenter* eller låntagare med inbördes anknytning. Med en sådan grupp avses två eller flera fysiska eller juridiska personer som utgör en helhet från risksynpunkt därför att någon av dem har, direkt eller indirekt, ägarinflytande över en eller flera av de övriga i gruppen eller därför att de utan att stå i sådant förhållande har sådan inbördes anknytning att någon eller samtliga av de övriga kan råka i betalningssvårigheter om en av dem drabbas av finansiella problem (se 6 kap. 15 § FRL).

Skälen för förslaget: Enligt aktsamhetsprincipen kan ett investeringsbeslut inte betraktas isolerat. Ett enskilt investeringsbeslut måste enligt principen grunda sig på vilka effekter som beslutet förväntas få för rörelsen i sin helhet. Aktsamhetsprincipen är därför nära sammanbunden med principerna om diversifiering (riskspridning), matchning mellan tillgångar och skulder samt tillfredsställande betalningsberedskap – principer som även finns i gällande rörelsereglering för försäkringsföretag och understödsföreningar.

Tjänstepensionsdirektivet regler om diversifiering av tillgångar omfattar företagets samtliga tillgångar och innebär att investeringar ska ske i olika typer av tillgångar för att undvika ett överdrivet beroende av någon särskild tillgång, emittent (långgivare) eller företagsgrupp. När ett företag bestämmer vilka investeringar de ska göra, ska de också beakta den ackumulerade risken i investeringsportföljen. Investeringar som ges ut av samma emittent eller emittenter (långgivare) som tillhör samma grupp ska begränsas så de inte medför en överdriven riskkoncentration för institutet. Medlemsstaterna får besluta att dessa regler inte gäller för investeringar i statsobligationer. Syftet med regleringen är dock att undvika risktagande som inte står i rimlig relation till den förväntade avkastningen och inte att ett institut alltid ska följa en riskminimerande strategi.

Tjänstepensionsdirektivet saknar motsvarande detaljregler (kvantitativa regler) såsom de som gäller för försäkringsföretag och understödsföreningar avseende skuldtäckningstillgångar i dag.

Direktivets regler om att ett tjänstepensionsföretag ska investera sina tillgångar så att lämplig riskspridning uppnås bör införas i lagen som en del av aktsamhetsprincipen. De mer detaljerade reglerna om att företagen ska undvika ett överdrivet beroende av någon särskild tillgång, emittent eller företagsgrupp bör lämpligen – om det finns behov – införas genom föreskrifter från Finansinspektionen. Samma bedömning görs när det gäller direktivets regler om undvikande av en överdriven riskackumulering i den samlade portföljen av tillgångar och en överdriven riskkoncentration mot samma emittent eller emittenter som tillhör samma grupp av företag.

I likhet med de regler som gäller för försäkringsföretag och understödsföreningar finns det anledning att utnyttja undantaget om att kraven inte gäller för statsobligationer, vilket dock kan införas genom myndighetsföreskrifter. Reglerna ska gälla för samtliga tillgångar, dvs. inte enbart för skuldtäckningstillgångar. Enligt

utredningens bedömning finns det inte någon anledning att föreslå ytterligare kvantitativa regler utöver dem som direktivet anger.

För att säkerställa att tjänstepensionsföretagen har en lämplig riskspridning och därigenom undviker en överdriven riskkoncentration, bör Finansinspektionen eller annan myndighet som regeringen bestämmer få ett bemyndigande att meddela föreskrifter om aktsamhetsprincipen.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.4.4 Investeringar i uppdragsgivande företag

Förslag: Av de samlade tillgångarna får högst fem procent utgöras av aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier samt obligationer och andra skuldförbindelser från samma emittent eller låntagare, om denne i egenskap av arbetsgivare betalar avgifter till tjänstepensionsföretaget (uppdragsgivande företag).

Av de samlade tillgångarna får högst 10 procent utgöras av aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier samt obligationer och andra skuldförbindelser som getts ut av företag i en grupp av emittenter eller låntagare med inbördes anknytning, vari ett uppdragsgivande företag ingår.

En definition införs av företag i en grupp.

Ett undantag införs om att begränsningarna avseende uppdragsgivande företag inte gäller sådana tillgångar som svenska staten eller en utländsk stat svarar för.

Tjänstepensionsdirektivet: Direktivet anger särskilt att investeringar i uppdragsgivande företag respektive i företag som ingår i samma grupp som ett uppdragsgivande företag inte får överstiga fem procent respektive tio procent av den samlade portföljen. Vad som förstås med uppdragsgivande företag framgår av artikel 6 c. Om tjänstepensionsinstitutet fått sitt uppdrag av flera företag ska investeringarna i dessa uppdragsgivande företag göras på ett akt-samt sätt och med hänsyn till lämplig diversifiering (se artikel 18.1 f). Beträffande kraven på diversifiering och investeringar i

uppdragsgivande företag ges medlemsstaterna dock möjlighet att välja att underlåta att tillämpa dessa på investeringar i statsobligationer.

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska placera sina *tillgångarna* på ett sätt som bäst gagnar de ersättningsberättigades intressen och på ett aktsamt sätt. Av tillgångarna får högst

- fem procent utgöras av aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier samt obligationer och andra skuldförbindelser från samma emittent eller låntagare, om denne i egenskap av arbetsgivare betalar avgifter till föreningen (uppdragsgivande företag) och
- tio procent utgöras av sådana tillgångar som avses ovan, och som getts ut av företag i en grupp av emittenter eller låntagare med sådan inbördes anknytning som anges i 7 kap. 10 c § andra stycket försäkringsrörelselagen, vari ett uppdragsgivande företag ingår.

Begränsningarna gäller inte sådana tillgångar som svenska staten eller en utländsk stat svarar för (se 24 b § UFL).

Försäkringsföretag

Av det belopp som ska skuldtäckas i verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring får en andel på högst

- fem procent utgöras av aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier samt obligationer och andra skuldförbindelser från samma emittent eller låntagare, om denne i egenskap av arbetsgivare betalar försäkringspremier till försäkringsföretaget (uppdragsgivande företag) och
- tio procent utgöras av sådana tillgångar som avses ovan, och som getts ut av företag i en grupp av emittenter eller låntagare som ett uppdragsgivande företag ingår i och som har en sådan

inbördes anknytning som anges i 6 kap. 15 § FRL (se 6 kap. 21 § 3 och 4 FRL).

Begränsningarna gäller inte sådana tillgångar som svenska staten eller en utländsk stat svarar för (se 6 kap. 22 § FRL).

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivets regler om begränsningar för investeringar i uppdragsgivande företag införs. Utformningen av regleringen sker med utgångspunkt i regleringen för försäkringsföretag.

Tjänstepensionsdirektivet anger inte närmare någon definition av "företag som ingår i samma grupp". Det finns anledning att införa en liknande definition av "en grupp" som den som anges i 6 kap. 15 § FRL. I denna regel stadgas att med en sådan grupp avses två eller flera fysiska eller juridiska personer som utgör en helhet ur risksynpunkt därför att någon av dem har direkt eller indirekt, ägainflytande över en eller flera av de övriga i gruppen, eller därför att de, utan att stå i sådant förhållande, har sådan inbördes anknytning att någon eller samtliga av de övriga kan råka i betalningssvårigheter om en av dem drabbas av finansiella problem.

Det finns även anledning att införa ett undantag om att begränsningarna avseende uppdragsgivande företag inte ska gälla för sådana tillgångar som svenska staten eller en utländsk stat svarar för.

I likhet med de regler som gäller för understödsföreningar och försäkringsföretag bör undantaget om att kraven inte gäller för statsobligationer utnyttjas. Reglerna gäller för samtliga tillgångar och således inte enbart skuldtäckningstillgångar. Det bör inte införas några kvantitativa regler utöver dem som direktivet anger.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.4.5 Upplåning

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag får ta upp eller över penninglån endast för att tillgodose tillfälliga likviditetsbehov eller för att uppfylla kraven på en tillräcklig kapitalbas.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsinstitut får inte ta upp lån, men medlemsstaterna får tillåta institutet att ta upp lån under en begränsad period om upplåningen syftar till att tillgodose ett likviditetsbehov, se artikel 18.2.

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening som bedriver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring får ta upp eller över penninglån endast för att tillgodose tillfälliga likviditetsbehov eller för att uppfylla kraven på en tillräcklig kapitalbas. Den samlade upplåningen ska vara av ringa betydelse med hänsyn till verksamhetens omfattning och kapitalbasens storlek. Om det finns särskilda skäl, får Finansinspektionen i enskilt fall besluta om undantag från kravet på att upplåningen ska vara av ringa betydelse, se 7 § UFL.

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag får ta upp eller ta över lån bara om det görs för att effektivisera kapitalförvaltningen eller om det i övrigt är motiverat av rörelsen. I verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring får upplåning bara ske om det görs för att tillgodose tillfälliga likviditetsbehov eller för att uppfylla kraven på en tillräcklig kapitalbas. Den samlade upplåningen ska vara av ringa betydelse med hänsyn till rörelsen omfattning och kapitalbasens storlek. Om det finns särskilda skäl, får Finansinspektionen i enskilt fall besluta om undantag från kravet på att upplåningen ska vara av ringa betydelse, se 4 kap. 5 § FRL.

Skälen för förslaget: Direktivets bestämmelser om upplåning ska införas. Det finns anledning att tillåta tjänstepensionsföretag att ta upp lån under en begränsad period om syftet är att tillgodose ett tillfälligt likviditetsbehov. Tjänstepensionsföretaget kan nämligen i vissa situationer undvika onödiga merkostnader genom tillfällig upplåning, vilket ligger i de tjänstepensionsberättigades intresse. Mot bakgrund av att de svenska tjänstepensionsinstituten hittills har haft möjlighet att ta upp lån även i syfte att uppfylla kravet på en tillräcklig kapitalbas bör en sådan möjlighet finnas även i den nya regleringen.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen ändring i denna del.

9.4.6 Förbud mot att ställa säkerhet för tredje man

Förslag: Tjänstepensionsföretag får inte ställa säkerhet för tredje man.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsinstitut får inte ställa säkerhet för tredje man, se artikel 18.2.

Bakgrund*Understödsföreningar*

En understödsförening som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring får inte ställa säkerhet för tredje man, se 26 § UFL.

Försäkringsföretag

I verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring får säkerhet inte ställas för tredje man, se 4 kap. 6 § FRL.

Skälen för förslaget: Direktivets bestämmelser om förbud mot att ställa säkerhet för tredje man bör införas.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen materiell ändring i denna del.

9.4.7 Investeringar i särskilda typer av tillgångar

Bedömning: Tjänstepensionsdirektivets regler om att medlemsstaterna inte får kräva att tjänstepensionsinstitut som är etablerade inom deras territorium investerar i särskilda typer av tillgångar kräver inga lagstiftningsåtgärder.

Tjänstepensionsdirektivet: Medlemsstaterna får inte kräva att tjänstepensionsinstitut som är etablerade inom deras territorium investerar i särskilda typer av tillgångar (se artikel 18.3).

Bakgrund

Understödsföreningar

Det finns inga krav på att understödsföreningar som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska investera i särskilda typer av tillgångar.

Försäkringsföretag

Det finns inga krav på att försäkringsföretag som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska investera i särskilda typer av tillgångar.

Skälen för bedömningen: Artikel 18.3 om att medlemsstaterna inte får kräva att tjänstepensionsinstitut som är etablerade inom deras territorium investerar i särskilda typer av tillgångar föranleder inga lagstiftningsåtgärder i tjänstepensionsrörelselagen.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen ändring i denna del.

9.4.8 Användningen av aktier och andelar i dotterföretag

Förslag: Bestämmelser införs om förutsättningarna för att få använda aktier och andelar i dotterföretag för skuldtäckning.

Användning ska endast få ske om dotterföretaget har till uppgift att direkt eller indirekt äga fastigheter, tomträtter, byggnader eller andelar i sådan egendom.

För att aktierna eller andelarna ska få användas ska det krävas att byggnader som tillhör fastigheten och tomträtten är brandförsäkrade.

Tjänstepensionsdirektivet: Direktivet innehåller inga särskilda regler om investeringar i aktier i dotterföretag. Dessa tillgångar omfattas av direktivets regler om aktsamhetsprincipen, diversifiering av tillgångar samt investeringar i uppdragsgivande företag.

Bakgrund

Understödsföreningar

Det finns begränsningar för understödsföreningar att använda *aktier och andelar i dotterföretag* för skuldtäckning.

Aktier och andelar i dotterföretag som är ett publikt försäkringsaktiebolag, ett publikt bankaktiebolag, kreditmarknadsbolag, värdepappersbolag eller fondbolag, eller ett utländskt företag av motsvarande slag får användas i skuldtäckningen (se 24 b § UFL och 7 kap. 10 a § i 1982 års FRL).

Avseende aktier och andelar i övriga dotterföretag finns det krav på att de bara får användas för skuldtäckning om dotterföretaget äger vissa typer av tillgångar, direkt eller indirekt, såsom till exempel obligationer och andra skuldförbindelser, vissa typer av aktier och andra värdepapper eller fastigheter (se 7 kap. 10 a § första stycket i 1982 års FRL).

För att aktier och andelar i dotterföretag som bedriver fastighetsverksamhet ska få användas i skuldtäckningen krävs det dessutom att byggnader som tillhör fastigheten ska vara brandförsäkrade. Detta krav gäller även för vissa skuldförbindelser för vilka panträtt i fastighet eller tomträtt lämnats som säkerhet. För dessa skuldförbindelser ska dessutom panträttens ligga inom en viss andel av fastigheten eller tomträttens värde (se 7 kap. 10 a § tredje stycket i 1982 års FRL).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om värdering av fastigheten och tomträtten och inom vilken andel av värdet som panträtten ska ligga. (7 kap. 10 § 13 i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Det finns begränsningar för försäkringsföretag att använda *aktier och andelar i dotterföretag* för skuldtäckning.

Aktier och andelar i dotterföretag som är ett publikt försäkringsaktiebolag, ett publikt bankaktiebolag, kreditmarknadsbolag, värdepappersbolag eller fondbolag, eller ett utländskt företag av motsvarande slag får användas i skuldtäckningen (se 6 kap. 4 § FRL).

Avseende aktier och andelar i övriga dotterföretag finns det krav på att de bara får användas för skuldtäckning om dotterföretaget äger vissa typer av tillgångar, direkt eller indirekt, såsom till exempel obligationer och andra skuldförbindelser, vissa typer av aktier och andra värdepapper eller fastigheter.

För att aktier och andelar i dotterföretag som bedriver fastighetsverksamhet ska få användas i skuldtäckningen krävs det dessutom att byggnader som tillhör fastigheten ska vara brandförsäkrade. Detta krav gäller även för vissa skuldförbindelser för vilka panträtt i fastighet eller tomträtt lämnats som säkerhet. För dessa skuldförbindelser ska dessutom panträttens ligga inom en viss andel av fastigheten eller tomträttens värde (se 6 kap. 4 § FRL).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om värdering av fastigheten och tomträtten och inom vilken andel av värdet som panträtten ska ligga. (6 kap. 4 § FRL)

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivets innehåller inga särregler för aktier och andelar i dotterföretag. Dessa investeringar omfattas av de generella principerna i direktivet.

Aktier i dotterföretag är vanligtvis en långsiktig investering och beroende på verksamhet kan dessa företag vara svåra att värdera.

För att säkerställa att de begränsningar vad gäller investeringar som finns i direktivet i form av aktsamhetsprincipen och diversifieringsprincipen får tillämpning i praktiken, anser utredningen att bara aktier och andelar i vissa typer av dotterföretag ska få användas i skuldtäckningen. Dessa begränsningsregler får anses vara ett förtydligande av de nu nämnda generella principer som gäller enligt direktivet (se även artikel 18.5).

Utredningen föreslår att aktier och andelar i dotterföretag får användas för skuldtäckning endast i de fall dotterföretaget har till uppgift att direkt eller indirekt äga fastigheter, tomträtter och byggnader samt andelar i sådan egendom. Fastighetsinnehav är ofta

långsiktiga innehav och bidrar därmed till att sprida riskerna i portföljen och att matchningsprincipen följs. Ett villkor ska dock vara att byggnader som hör till fastigheter och tomträtter ska vara brandförsäkrade för att säkerställa värdet som tas upp i skuldtäckningen.

Det bör avslutningsvis betonas att bestämmelserna inte hindrar tjänstepensionsföretagen från att äga aktier eller andelar i dotterföretag som inte får användas för skuldtäckning.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen bestämmelse om detta.

9.4.9 Villkorade investeringsbeslut

Bedömning: Tjänstepensionsdirektivets regler om att medlemsstaterna inte får kräva att investeringsbeslut som fattas av ett institut som är etablerat inom dess territorium eller av dess kapitalförvaltare ska vara villkorat av något godkännande i förväg eller någon systematisk anmälan kräver inga lagstiftningsåtgärder.

Tjänstepensionsdirektivet: Utan att det påverkar tillämpning av artikel 12 (riktlinjer för placeringsverksamheten) får medlemsstaterna inte kräva att investeringsbeslut som fattas av ett institut som är etablerat inom dess territorium eller av dess kapitalförvaltare ska vara villkorat av något godkännande i förväg eller någon systematisk anmälan (se artikel 18.4).

Bakgrund

Understödsföreningar

Regler om villkorade investeringsbeslut saknas i UFL.

Försäkringsföretag

Regler om villkorade investeringsbeslut saknas i FRL.

Skälen för bedömningen: Artikel 18.4 om att medlemsstaterna inte får kräva att investeringsbeslut som fattas av ett institut som är etablerat inom dess territorium eller av dess kapitalförvaltare ska vara villkorat av något godkännande i förväg eller någon systematisk anmälan föranleder inga lagstiftningsåtgärder i tjänstepensionsrörelselagen.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller ingen ändring i denna del.

9.4.10 Kvantitativa investeringsregler

Förslag: Det bör inte införas några kvantitativa restriktioner när det gäller investeringar.

Tjänstepensionsdirektivet: Om det är motiverat av aktsamhetsskäl får medlemsstaterna ställa upp mer detaljerade investeringsregler, som även kan innefatta mer kvantitativa regler. I det sammanhanget anger tjänstepensionsdirektivet att medlemsstaterna får tillämpa investeringsbestämmelser – som liknar reglerna för livförsäkringsbolag, dvs. de regler som vilar på det konsoliderade livförsäkringsdirektivet (2002/83/EEG) (se artikel 18.5).

Medlemsstaterna får dock inte hindra institutet från att investera

- upp till 70 procent av de tillgångar som *motsvarar de tekniska avsättningarna* eller, när det gäller planer där medlemmarna står för den finansiella risken, 70 procent av hela portföljen i aktier eller andra överlåtbara värdepapper som kan jämföras med aktier och företagsobligationer som är föremål för handel på reglerade marknader och att besluta om dessa tillgångars relativa vikt i investeringsportföljen. Om det är motiverat av aktsamhetsskäl får medlemsstaterna tillämpa en lägre gräns för institut som tillhandahåller pensionsprodukter med en långsiktig lägsta garanterad räntesats, står den finansiella risken och själva står för garantin (se artikel 18.5 a).

- upp till 30 procent av de tillgångar som *motsvarar de tekniska avsättningarna* i tillgångar denominerade i andra valutor än dem som åtagandena är uttryckta i (se artikel 18.5 b), eller
- på riskkapitalmarknader (se artikel 18.5 c).

Medlemsstaterna får dock, särskilt med tanke på institutets åtaganden och om det är motiverat av aktsamhetsskäl, ställa upp striktare investeringsregler i enskilda fall (se artikel 18.6).

Bakgrund

Understödsföreningar

Av det belopp som ska skuldtäckas i verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring får en andel om högst

- tio procent utgöras av aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier samt obligationer och andra skuldförbindelser, om värdepapperen eller skuldförbindelserna inte är föremål för handel på reglerade marknader eller motsvarande marknader utanför EES, och
- tre procent utgöras av kontanta medel.

Om det finns särskilda skäl får Finansinspektionen i enskilda fall besluta om undantag från de begränsningar som anges ovan (se 7 kap. 12 § 1 och 2 i 1982 års FRL).

De tillgångar som används för skuldtäckning i en understödsförening ska vidare placeras så att risken för *valutakursförluster* begränsas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska meddela föreskrifter om högsta tillåtna valutakursrisk (se 24 b § UFL och 7 kap. 10 e § i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Av det belopp som ska skuldtäckas i verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring får en andel om högst

- tio procent utgöras av aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier samt obligationer och andra skuldför-

bindelser, om värdepapperen eller skuldförbindelserna inte är föremål för handel på reglerade marknader eller motsvarande marknader utanför EES, och

- tre procent utgörs av kontanta medel.

Om det finns särskilda skäl får Finansinspektionen i enskilda fall besluta om undantag från de begränsningar som anges ovan (se 6 kap. 21 § 1 och 2 samt 23 § FRL).

De tillgångar som används för skuldtäckning i ett försäkringsföretag ska vidare placeras så att risken för *valutakursförluster* begränsas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om högsta tillåtna valutakursrisk (se 6 kap. 34 § FRL).

Skälen för bedömningen: I likhet med den bedömningen som gjordes av Försäkringsföretagsutredningen vid införandet av tjänstepensionsdirektivet anser utredningen att det inte finns behov att införa andra begränsningar än de "golvregler" som finns i direktivet (se SOU 2004:101 s. 206–210) avseende tillgångar som motsvarar ett tjänstepensionsföretags tekniska avsättningar.

I samband med tjänstepensionsdirektivets införande i UFL och FRL gjorde dock lagstiftaren, i likhet med Placeringsutredningen²⁵, en annan bedömning. Begränsningen på 10 procent i onoterade tillgångar som fanns i det konsoliderade livförsäkringsdirektivet behölls. Motivet för att tillämpa FRL:s regler även på verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring var den aktuella tillgångsgruppens särskilt riskfyllda karaktär och intresset för en likformig reglering för all livförsäkring. Vidare valde lagstiftaren att inte införa tjänstepensionsdirektivets kvantitativa begränsningar när det gäller möjligheten att hålla tillgångar i utländsk valuta. Lagstiftaren ansåg att detta framgick av kraven i 7 kap. 10 e § FRL och att begränsningen lagtekniskt skulle regleras via Finansinspektionens föreskrifter, där begränsningen då uppgick till 20 procent.

Vid genomförandet av tjänstepensionsdirektivet beslutades även att begränsningsregeln, som har sitt ursprung i det konsoliderade livförsäkringsdirektivet, om att tillgångar i kontanta medel får högst uppgå till tre procent av skuldtäckningstillgångarna, skulle gälla även för verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring.

²⁵ Se SOU 2003:84.

Motivet var att tjänstepensionsdirektivet inte hindrade detta, och att man ville uppnå en likformig reglering för all livförsäkring.

Det bör i sammanhanget betonas att dessa tre regleringar som behövs för understödsföreningar och försäkringsföretags verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring är föranledda av tvingande regler i det konsoliderade livförsäkringsdirektivet (se prop. 2004/05:165 s. 177–179). Nu föreslagna kvalitativa regler innebär inte att förmånstagarna får ett sämre skydd. Det avgörande för bedömningen är huruvida en investering är utförd på ett aktsamt sätt, dvs. om processen som ligger bakom investeringsbeslutet håller tillräcklig hög kvalitet. Denna kvalitet påverkas av om investeringsbeslutet är en följd av en väl utarbetad investeringsstrategi, dvs. om förvaltaren är omsorgsfull, skicklig och ställer förmånstagarnas intressen främst. Det torde exempelvis vara svårt att hävda att det är aktsamt att investera en stor del av tillgångarna i marknader med bristande genomlysning där värderingen av tillgångarna är osäker. Det är inte heller aktsamt att i för stor utsträckning utsätta förmånstagarna för valutarisk som kan undvikas genom matchning mot åtagandena eller företagsspecifik risk som till låg kostnad är möjlig att diversifiera bort. Att enbart ha tillgångar eller en stor del av tillgångarna i form av likvida medel (banktillgodohavanden) som har en låg avkastning torde även det vara svårt att förena med aktsamhetsprincipen. Dessutom är de investeringsriktlinjer som ska upprättas vara relativt omfattanden. De även föremål för Finansinspektionens kontroll som ett led i tillsynen.

Förslaget till IORP II-direktivet

Se avsnitt 9.4.1.

9.4.11 Investeringsregler för gränsöverskridande verksamhet

Förslag: Om ett svenskt tjänstepensionsföretag bedriver verksamhet i annat land inom EES (gränsöverskridande verksamhet) ska företaget i vissa fall tillämpa de utländska investeringsreglerna.

Ingen separation ska krävas när det gäller de tillgångar som motsvarar de utländska åtagandena.

Tjänstepensionsdirektivet: Vid gränsöverskridande verksamhet (som avses i artikel 20) får en värdmedlemsstat kräva att vissa särskilt angivna begränsningsregler avseende investeringar ska gälla ett utländskt instituts verksamhet i värdlandet, dock under förutsättning att samma eller strängare regler gäller för hemlandets institut (se artikel 18.7).

I sådant fall gäller som begränsning att institutet inte får investera mer än

- 30 procent i aktier, andra värdepapper som kan jämföras med aktier och skuldförbindelser som inte är föremål för handel på reglerade marknader, eller också ska institutet investera minst 70 procent av dessa tillgångar i aktier, andra värdepapper som kan jämföras med aktier och skuldförbindelser som är föremål för handel på reglerade marknader (se artikel 18.7 a).
- 5 procent respektive 10 procent i aktier och andra värdepapper som kan jämföras med aktier, obligationer, skuldförbindelser och andra penning- och kapitalmarknadsinstrument från samma företag eller företag som ingår i en och samma grupp (se artikel 18.7 b).
- 30 procent av dessa tillgångar i tillgångar denominerade i andra valutor än dem åtagandena är uttryckta i (se artikel 18.7 c)

För att kraven avseende gränsöverskridande verksamhet ska uppfyllas får hemlandet kräva att tillgångar hålls fullständigt åtskilda.

Bakgrund

Understödsföreningar

Om en understödsförening har *gränsöverskridande tjänstepensionsverksamhet* och en annan medlemsstat har bestämmelser som innebär ytterligare begränsningar för understödsföreningens placering av tillgångar ska understödsföreningen underkasta sig dessa regler (se 24 b § UFL och 7 kap. 14 § i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Om ett svenskt försäkringsföretag bedriver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring i annat land inom EES (gränsöverskridande verksamhet) ska bolaget utöver reglerna i 6 kap. på begäran av de behöriga myndigheterna i det landet tillämpa även de utländska placeringsbestämmelserna (se 6 kap. 24 § FRL).

Skälen för förslaget: Enligt tjänstepensionsdirektivet får en värdmedlemsstat vid gränsöverskridande verksamhet kräva att vissa särskilt angivna begränsningsregler ska gälla ett utländskt instituts verksamhet i värdlandet, förutsatt att samma eller strängare regler gäller för hemlandets institut. Direktivet ställer dock upp gränser för hur långt värdmedlemsstaten får gå i dessa fall.

Vid verksamhet i ett annat EES-land kan de svenska tjänstepensionsföretagen, i likhet med försäkringsföretagen och understödsföreningarna som bedriver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring, således komma att underkastas strängare placeringsregler beträffande verksamheten i det landet. Utredningen anser att detta – i likhet med de bestämmelser som gäller för understödsföreningar och försäkringsföretag – bör komma till uttryck i lag. Ett svenskt tjänstepensionsföretag måste naturligtvis alltid tillämpa minst de investeringsregler som gäller enligt svensk rätt.

Huruvida Sverige bör införa motsvarande bestämmelse för de utländska institutens verksamhet här i landet behandlas nedan i avsnitt 10.

Utredningens bedömning är vidare att de utländska investeringsreglerna inte kommer att avvika i sådan mån från de svenska reglerna att det finns skäl att utnyttja möjligheten i direktivets att kräva separation av de tillgångar som motsvarar åtagandena i utlandet.

Förslaget till IORP II-direktivet

I förslaget till IORP II-direktiv har artikel 18.7 i tjänstepensionsdirektivet slopats. Detta kan dock inte föranleda någon ändring i utredningens förslag eftersom vi alltjämt har att beakta tjänstepensionsdirektivets regler.

9.4.12 Förvaltning och förvaring

Bedömning: Tjänstepensionsdirektivets regler – om att begränsningar inte får införas för tjänstepensionsföretagen när det gäller företagets val av förvaltningen av investeringsportföljen eller val av förvaringen av tillgångar – kräver inga lagstiftningsåtgärder.

Inga regler införs om tillgångarnas lokalisering.

Inga regler införs om obligatorisk skyldighet att anlita förvaringsinstitut eller förbud för förvaringsinstitutens möjlighet att förfoga över förvarade tillgångar.

Tjänstepensionsdirektivet: Artikel 19.1 anger att en medlemsstat inte får begränsa ett tjänstepensionsinstituts rätt att, för *förvaltningen* av investeringsportföljen, anlita kapitalförvaltare som är etablerade i andra medlemsstater och som där är etablerade och auktoriserade kapitalförvaltare, förvaringsinstitut och förvaltare av alternativa investeringsfonder.

Vidare får medlemsstaterna enligt artikel 19.2 inte begränsa institutets rätt att, för *förvaringen* av sina tillgångar, anlita förvaringsinstitut som är etablerade i en annan medlemsstat och som är auktoriserade för investeringstjänster inom värdepappersområdet samt rätten att starta och driva kreditinstitut eller godkända som förvaringsinstitut enligt direktivet för företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag). En medlemsstat har dessutom rätt att föreskriva en obligatorisk skyldighet att anlita förvaringsinstitut. Dessutom anges det i artikel 19.3 att medlemsstaterna har möjlighet att i nationell lagstiftning förbjuda förvaringsinstitut som är etablerade inom dess territorium att fritt förfoga över *förvarade* tillgångar om detta begärs av den medlemsstat som är institutets hemland.

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening omfattas av krav på *lokalisering av tillgångarna*. De tillgångar som används för skuldtäckning ska finnas inom EES om understödsföreningens verksamhet utövas inom EES. För risker och verksamhet utanför EES ska de tillgångar som används för skuldtäckning finnas i Sverige. Tillgångarna kan dock få finnas

utanför EES om verksamheten utövas inom EES och inom EES om verksamheten utövas utanför EES, förutsatt att det inte kan antas försämra förmånsrätten enligt 4 a § förmånsrättslagen (1970:979) och lokaliseringen även i övrigt är betryggande.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om lokalisering av tillgångarna (se 24 b § UFL och 7 kap. 10 d § i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Ett livförsäkringsföretags tillgångar som används för skuldtäckning ska finnas inom EES om försäkringsföretagets verksamhet utövas inom EES. För risker och verksamhet utanför EES ska de tillgångar som används för skuldtäckning finnas i Sverige. Tillgångarna kan dock få finnas utanför EES om verksamheten utövas inom EES och inom EES om verksamheten utövas utanför EES, förutsatt att det inte kan antas försämra förmånsrätten enligt 4 a § förmånsrättslagen (1970:979) och lokaliseringen även i övrigt är betryggande (se 6 kap. 18 § FRL).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om lokalisering av tillgångarna (se 6 kap. 34 § 7 FRL)

Skälen för bedömningen:

Förvaltning av tillgångar

Tjänstepensionsdirektivets regler om att en medlemsstat inte får införa begränsningar av ett val av *förvaltning* av investeringsportföljen föranleder inga lagstiftningsåtgärder.

Förvaring av tillgångar

Utredningens bedömning är att tjänstepensionsdirektivet regler om att medlemsstaterna inte får begränsa institutets rätt att, för *förvaringen* av sina tillgångar, anlita förvaringsinstitut som är etablerade i en annan medlemsstat och som är auktoriserade för investerings-tjänster inom värdepappersområdet samt rätten att starta och driva kreditinstitut eller godkända som förvaringsinstitut enligt direkti-

vet för företag för kollektiva investeringar i överlåtbara värdepapper (fondföretag) inte kräver några lagstiftningsåtgärder.

Bestämmelserna i FRL om var tillgångar ska finnas (lokaliserade) för att få användas i skuldtäckningen är delvis en följd av de tvingande bestämmelser om *lokalisering* som fanns i tredje generationens försäkringsdirektiv (artikel 17.3 i första livförsäkringsdirektivet i dess lydelse enligt artikel 18 i tredje livförsäkringsdirektivet). Reglerna i FRL mjukades dock upp i samband med att det skedde en modernisering av rörelsereglerna för svenska försäkringsbolag (se prop. 1998/99:87 s. 252–254 om lokalisering av skuldtäckningstillgångar). Då infördes bestämmelserna om att tillgångar som används för skuldtäckning får placeras utanför EES-området, om tillgångarna är lokaliserade på ett för försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade betryggande sätt. Lokaliseringskravet i detta fall kopplades till den svenska förmånsrätten, på så sätt att om en lokalisering av tillgångar utanför EES medför risk att den svenska förmånsrätten urholkas kan denna lokalisering inte anses vara betryggande. Vid det tillfället införde också bestämmelser om att tillgångar som används för skuldtäckning får finnas i övriga EES länder.

I samband med nu nämnd reform fördes ett resonemang om att ett utrymme för försäkringsbolagen att placera skuldtäckningstillgångar utanför EES-området underlättar möjligheterna till riskspridning, samtidigt som det måste beaktas att om denna rätt är ovillkorlig kan försäkringstagarnas skydd försämrats. Det gäller om tillgångarna skulle komma att lokaliseras till länder där de är oåtkomliga för bolaget eller för försäkringstagarna vid en eventuell konkurs eller där rimliga möjligheter saknas till kontroll av tillgångens existens och värde. Detta kan också gälla för placeringar inom EES, eftersom gemenskapsreglerna på konkursområdet ännu inte är tillräckligt samordnade.

Försäkringsdirektiven innehåller emellertid vissa bestämmelser om hemlandstillsyn som i viss mån kompenserar avsaknaden av konkursregler (jfr prop. 1994/95:184 s. 195). Genom att införa bestämmelsen om att lokaliseringen ska vara betryggande uppfylldes bland annat den allmänna stabilitetsprincipen om att ett försäkringsföretag ska ha en tillfredställande soliditet, likviditet och kontroll över försäkringsrisker, placeringsrisker och rörelserisker så att åtagandena mot försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar kan fullgöras.

Utredningen anser att det inte finns något behov av uttryckliga lokaliseringsregler. Detta eftersom aktsamhetsprincipen innebär att tillgångarna ska investeras på ett sätt som tillförsäkrar säkerhet, kvalitet, likviditet och lönsamhet utifrån de förväntade pensionsförmånernas typ och varaktighet. Dessutom har reglerna om lokalisering utmönstrats ur livförsäkringsdirektiven, och det redan i samband med att det konsoliderade livförsäkringsdirektivet ersatte första- och tredje livförsäkringsdirektivet.

Det bör även i sammanhanget nämnas att Solven II-direktivet i – i likhet med tjänstepensionsdirektivet – innehåller bestämmelser om att medlemsstaterna, när det gäller försäkringsrisker som är belägna inom EES, inte får kräva att tillgångar som innehas för att motsvara de försäkringstekniska avsättningar som hänför sig till dessa risker, är placerade inom gemenskapen eller i något viss medlemsstat (se artikel 134.1).

Obligatorisk skyldighet att anlita förvaringsinstitut

Det finns inte behov av att utnyttja möjligheten som tjänstepensionsdirektivet ger att föreskriva en obligatorisk skyldighet att anlita förvaringsinstitut. Skyldigheten att anlita förvaringsinstitut berör främst investeringar i olika slags av finansiella instrument. Denna skyldighet regleras i separat lagstiftning framför allt på värdepappers- och fondområdet.

Förvaringsinstituts möjlighet att förfoga över tillgångar

Det finns inte behov av att utnyttja möjligheten att i tjänstepensionsrörelselagen införa bestämmelser som förbjuder förvaringsinstitut som är etablerade i Sverige att fritt förfoga över *förvarade* tillgångar om detta begärs av den medlemsstat som är institutets hemland.

Förslaget till IORP II-direktiv

Bedömning: Förslaget om att vissa typer av tjänstepensionsinstitut ska vara skyldiga att utse ett enda förvaringsinstitut föranleder inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag. Sverige ska inte utnyttja möjligheten att föreskriva en skyldighet för tjänstepensionsinstitut att utse ett förvaringsinstitut.

Skäl för bedömningen: I förslaget till IORP II-direktiv finns en ny bestämmelse – artikel 35.1 – om att tjänstepensionsinstitut inom tjänstepensionsplaner där medlemmarna eller förmånstagarna bär all investeringsrisk ska utse ett enda förvaringsinstitut för förvaring av tillgångarna och för tillsynsuppgifter enligt särskilda bestämmelser i artiklarna 36 och 37. För tjänstepensionsplaner i vilka medlemmar och förmånstagare *inte* bär all investeringsrisk ska hemmedlemsstaten enligt artikel 35.2 *kunna* kräva att institutet utser ett förvaringsinstitut för förvaring av tillgångar, eller för förvaring av tillgångar och för tillsynsuppgifter i enlighet med artiklarna 36 och 37. Av skäl 45 framgår det att förvaring och tillsynskrav som avser institutens tillgångar bör stärkas genom att klargöra förvaringsinstitutets roller och uppgifter, men att endast institut som förvaltar pensionsplaner där medlemmar och förmånstagare stå för *alla* risker bör åläggas att utse ett förvaringsinstitut.

Utredningens bedömning är att bestämmelserna i artikel 35.1 i grunden inte är relevanta för den typ av tjänstepensionsinstitut som utredningen föreslår, dvs. institut som ”står risk”. Med denna bedömning är inte heller bestämmelserna i artiklarna 35.5–35.8, 36 och 37 relevanta för svensk del. Det kan behövas ytterligare analyser kring hur de föreslagna bestämmelserna ska tolkas såvitt gäller t.ex. fondanknutna förmånsavtal, men utredningen anser att sådana eventuella ytterligare analyser bör göras först när förhandlingarna kring IORP-II-direktivet slutförts. När det gäller den *möjlighet* Sverige har att införa krav på att tjänstepensionsinstitut ska anlita förvaringsinstitut gör utredningen ingen annan bedömning än den som redovisats ovan under rubriken Obligatorisk skyldighet att anlita förvaringsinstitut.

De ändringar i artikel 19.1 (artikel 34 i förslaget till IORP II-direktiv), 19.3 (artikel 35.3) och 19.4 (35.4) som finns i förslaget till IORP II-direktiv är redaktionella ändringar eller följdändringar med anledning av de ändrade bestämmelserna kring förvaringsinstitut, och föranleder inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

9.5 Riktlinjer

9.5.1 Riktlinjer för investeringsverksamheten

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska vara skyldigt att upprätta och följa investeringsriktlinjer. Ansvar för riktlinjerna ska åvila styrelsen.

Investeringsriktlinjerna ska innehålla principerna för tjänstepensionsföretagets samtliga investeringar, och särskilt redovisa principerna för investeringar i de tillgångar som ska användas för skuldtäckning. Riktlinjerna ska lämnas in till Finansinspektionen, senast när de börjar användas och när de ändras.

Tillsammans med riktlinjerna ska det lämnas en redogörelse för de konsekvenser riktlinjerna får för tjänstepensionsföretaget, tjänstepensionstecknare, tjänstepensionsberättigade och andra ersättningsberättigade på grund av förmånsavtal.

Finansinspektionen eller annan myndighet som regeringen utser får bemyndigande att utfärda föreskrifter om vilka uppgifter riktlinjerna ska innehålla, och vad en konsekvensredogörelse ska innehålla.

Tjänstepensionsdirektivet: Ett tjänstepensionsinstitut ska ha skriftliga riktlinjer för placeringsverksamheten och följa upp dessa minst vart tredje år. Dessa riktlinjer ska ofördröjligen ses över efter varje väsentlig förändring i placeringspolicyn. Riktlinjerna ska åtminstone innehålla uppgifter om metoder för att mäta placeringsrisker, processer för riskkontroll och den strategiska allokeringen av tillgångar i förhållande till pensionsåtagandenas art och varaktighet (se artikel 12).

Varje medlemsstat ska se till att de behöriga myndigheterna har de befogenheter och de medel med avseende på alla institut som är etablerade inom dess territorium som är nödvändiga för att regelbundet få tillgång till riktlinjerna för placeringsverksamheten såsom till exempel dokumentation som visar att riktlinjerna för placeringsverksamheten följs (se artikel 13 c iv).

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska upprätta och följa placeringsriktlinjer. Riktlinjerna ska innehålla principerna för placering av samtliga tillgångar med en särskild redovisning av principerna för placering av de tillgångar som används för skuldtäckning.

Understödsföreningen ska ge in placeringsriktlinjer till Finansinspektionen senast den dag de börjar användas eller ändras. Till sammans med riktlinjerna ska understödsföreningen lämna en redogörelse för de konsekvenser som riktlinjerna får för understödsföreningen samt för medlemmarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilka uppgifter placeringsriktlinjerna och konsekvensredogörelsen ska innehålla (se 24 c § UFL).

En understödsförening som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska ge medlemmar och andra som är ersättningsberättigade den information som behövs om föreningen och dess verksamhet samt om sina försäkringar och de överenskommelser som ligger till grund för försäkringarna.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilken information som en understödsförening ska lämna till medlemmarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar (se 20 a § UFL).

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag ska upprätta och följa placeringsriktlinjer. Riktlinjerna ska innehålla principerna för placering av samtliga tillgångar och särskilt redovisa principerna för placering av de tillgångar som används för skuldtäckning (se 8 kap. 4 § FRL).

Livförsäkringstagare och de som erbjuds att teckna en livförsäkring i försäkringsföretaget ska informeras om det huvudsakliga innehållet i placeringsriktlinjerna, om det inte med hänsyn till försäkringens särskilda beskaffenhet eller av något annat särskilt skäl saknas anledning till sådan information. Avser verksamheten tjänstepensionsförsäkring, ska informationen ges även till andra

ersättningsberättigade på grund av försäkringen (se 8 kap. 5 § FRL).

Ett försäkringsföretag som meddelar tjänstepensionsförsäkring ska ge in placeringsriktlinjer till Finansinspektionen senast den dag de börjar användas. Tillsammans med riktlinjerna ska det lämnas en redogörelse för de konsekvenser som riktlinjerna får för försäkringsföretaget samt för försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar. Bestämmelserna gäller också vid ändring av placeringsriktlinjerna (se 8 kap. 2 och 6 §§ FRL).

Styrelsen ska fastställa placeringsriktlinjerna. Styrelsen ansvarar för att riktlinjerna följs och ska fortlöpande pröva om de behöver ändras (se 8 kap. 8 § FRL).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilka uppgifter placeringsriktlinjerna ska omfatta, vad en konsekvensredogörelse ska innehålla samt omfattningen av skyldigheten att lämna information om placeringsriktlinjer och vilka försäkringar som inte ska omfattas av den skyldigheten (se 8 kap. 9 § FRL).

Skälen för förslaget: Om ett tjänstepensionsföretag inte kan fullfölja sina förpliktelser enligt ingångna avtal kan stora värden gå förlorade för såväl arbetstagare som arbetsgivare. Tjänstepensions-teknare, tjänstepensionsberättigade och andra ersättningsberättigade på grund av förmånsavtal är beroende av att tjänstepensionsföretaget under hela avtalsperioden har en effektiv styrning och kontroll av verksamheten, vilket bl.a. ställer krav på effektiv hantering av de olika möjligheter och risker som är förknippade med långvarig kapitalförvaltning. Verksamheten är tekniskt komplicerad. Det gör det svårt för utomstående aktörer att värdera och bedöma ett tjänstepensionsföretags ekonomi, men även om företaget hanterar risker på ett effektivt sätt. I praktiken är möjligheterna för tjänstepensionstecknare och tjänstepensionsberättigade att bevaka beslutsfattandet i tjänstepensionsföretag begränsade, samtidigt som företaget har stor handlingsfrihet under avtalstiden. Mot denna bakgrund finns det ett behov av tydliga analys-, styrnings- och kontrollunderlag i ett tjänstepensionsföretag.

Tjänstepensionsföretag är mycket långsiktiga investerare. De tillgångar som dessa företag förfogar över får i regel inte realiseras annat än för tillhandahållande av pensionsförmåner. För att de tjänstepensionsberättigades rättigheter ska skyddas på ett fullgott sätt bör företagen ha möjlighet att välja placeringar som passar åtagandets typ och varaktighet (se skäl 31). Ett tjänstepensionsföre-

tags investeringsstrategi är av stor betydelse för tjänstepensionernas säkerhet, men även för förutsättningarna att hålla kostnaderna för tjänstepensionerna på en rimlig nivå.

Som framgått föreslår utredningen att aktsamhetsprincipen ska komma till uttryck i en ramlagstiftning i stället för genom detaljerade placeringsbegränsningar i lag. Till följd av detta ställningstagande är det nödvändigt att ställa mycket höga krav på företagens interna regler kring investeringar. Dessa interna regler behöver vara skraddarsyddade utifrån de särskilda behoven i varje enskilt företag – exempelvis när det gäller avkastning, matchning, diversifiering och betalningsberedskap.

Mot denna bakgrund är det självklart att bestämmelsen i direktivet om att ett tjänstepensionsinstitut ska upprätta och minst var tredje år se över skriftliga riktlinjer för placeringsverksamheten (investeringsriktlinjer) ska tas in i den nya lagen.

Investeringsriktlinjerna ska innehålla principerna för samtliga investeringar och särskilt redovisa principerna för investeringar i de tillgångar som ska användas för skuldtäckning. Riktlinjerna ska ge tydlig vägledning i alla centrala frågor kring balansräkningens tillgångssida, t.ex. riskaptit och allokering mellan olika tillgångsslag. Direktivets krav om att placeringsriktlinjerna ska innehålla uppgifter om metoder för att mäta placeringsrisker, processer för riskkontroll och den strategiska allokeringen av tillgångar i förhållande till pensionsåtagandenas art och varaktighet bör, i likhet med det som gäller för understödsföreningar och försäkringsföretag, tillgodoses genom ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om vad placeringsriktlinjerna ska innehålla.

Riktlinjerna ska hållas tillgängliga för de behöriga myndigheterna och på begäran även för tjänstepensionstecknare, tjänstepensionsberättigade och andra ersättningsberättigade på grund av förmansavtal (se skäl 24 i direktivet).

Det är lämpligt att styrelsen i ett tjänstepensionsföretag ska fastställa riktlinjerna, och att detta organ även ska ansvara för att riktlinjerna utvärderas och ses över minst en gång per år. Genom investeringsriktlinjerna och efterlevnaden av dessa riktlinjer kan det bl.a. säkerställas att beslut som fattas inom ramen för investeringsverksamheten är förenliga med företagets grundläggande syfte.

Det bör även stadgas att ett tjänstepensionsföretag, i likhet med de regler som gäller för understödsföreningar och försäkringsföretag, ska lämna in investeringsriktlinjerna till Finansinspektionen

senast när de börjar användas och när de ändras. Till placeringsriktlinjerna ska fogas en analys av vad riktlinjerna väntas få för konsekvenser för tjänstepensionsföretaget och de ersättningsberättigade.

I händelse av en krissituation i bolaget kan investeringsriktlinjerna behöva ändras med mycket kort varsel, vilket i de allra flesta fall inte torde medföra några problem eftersom dessa kan ändras genom ett styrelsebeslut. I praktiken kan dock problem uppkomma till följd av den föreslagna bestämmelsen om att riktlinjerna, tillsammans med en konsekvensanalys, ska ges in till Finansinspektionen så snart de ändras. I det sammanhanget kan det dock konstateras att ett tjänstepensionsföretag bör kunna utforma riktlinjerna på ett sådant sätt att de anger hur stora avvikelser i den normala placeringsinriktningen som får ske under olika förutsättningar.

Förslaget till IORP II-direktiv

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inga ändringar i utredningens förslag och bedömningar i fråga om riktlinjer för investeringsverksamheten.

Skälen för bedömningen: De ändringar av den nuvarande artikel 12 (se nya artikel 32) som finns i förslaget till IORP II-direktiv är endast av redaktionell karaktär.

9.5.2 Tekniska riktlinjer och beräkningsunderlag

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska upprätta och följa tekniska riktlinjer. Riktlinjerna ska bl.a. innehålla principerna för hur de tekniska avsättningarna beräknas och hur återbäring fördelas. Riktlinjerna ska kompletteras med ett tekniskt beräkningsunderlag, som bl.a. ska innehålla en beskrivning av de antaganden och metoder som företaget har använt vid beräkningen av de tekniska avsättningarna.

De tekniska riktlinjerna ska lämnas in till Finansinspektionen senast när de börjar användas, och när de ändras. En konsekvensredogörelse ska bifogas. I redogörelsen ska anges vilka konsekvenser riktlinjerna får för tjänstepensionsföretaget, tjänstepensionstecknare, tjänstepensionsberättigade och andra ersättningsberättigade på grund av förmånsavtal.

Ansvar för riktlinjerna ska åvila styrelsen.
Finansinspektionen eller den myndighet regeringen utser får rätt att utfärda föreskrifter om vad en konsekvensredogörelse ska innehålla.

Tjänstepensionsdirektivet: Ett tjänstepensionsinstitut ska alltid göra tillräckliga tekniska avsättningar motsvarande dess ekonomiska åtaganden till följd av gällande pensionsavtal. Som huvudregel ska de tekniska avsättningarna beräknas varje år men direktivet gör det möjligt för medlemsstaterna att i nationell rätt föreskriva att beräkningarna ska utföras var tredje år under förutsättning att institutet till medlemmarna och/eller tillsynsmyndigheten överlämnar ett intyg eller en rapport om justeringarna avseende de mellanliggande åren. Intyget eller rapporten ska ge en klar bild av den justerade utvecklingen av de tekniska avsättningarna och av förändringarna av de risker som täcks.

Aktsamhet ska iakttas vid valet av ekonomiska och aktuariella beräkningsmetoder för värderingen av åtagandena. Det innebär bland annat att de biometrisk tabeller som används för att beräkna de tekniska avsättningarna ska grunda sig på aktsamma antaganden med beaktande av de viktigaste särdragen hos medlemsgruppen och pensionsplanerna, i synnerhet förväntade förändringar i de relevanta riskerna.

Metoden och underlaget för beräkningen av de tekniska avsättningarna ska som huvudregel vara desamma från ett räkenskapsår till ett annat. Ändringar kan dock vara motiverade till följs av förändringar i de rättsliga, demografiska eller ekonomiska förutsättningar som ligger till grund för antagandena.

Medlemsstaterna har möjlighet att fastställa mer detaljerade krav för beräkningen av de tekniska avsättningarna för att därigenom säkerställa att medlemmarnas och förmånstagarnas intressen tillvaratas (se artikel 15).

Varje medlemsstat ska se till att de behöriga myndigheterna har de befogenheter och de medel med avseende på alla institut som är etablerade inom dess territorium som är nödvändiga för att regelbundet få tillgång till alla handlingar som krävs för tillsynen såsom aktuariella värderingar och detaljerade beräkningar samt analyser beträffande matchningar av tillgångar och skulder (se artikel 13 c ii–iii).

Bakgrund

Understödsföreningar

Stadgarna i en understödsförening ska bland annat ange försäkringsförmånernas beskaffenhet och storlek eller grunderna för beräkningen av förmånerna samt tid och villkor för utbetalning av försäkringsbelopp. Stadgarna ska vidare ange grunderna för fondbildning (se 11 § andra stycket 5 och 12 UFL).

Styrelsen för understödsföreningen ska minst vart femte år låta verkställa *försäkringsteknisk utredning* av föreningens ställning vid närmast föregående års slut och inge utredningen till Finansinspektionen inom tid som inspektionen bestämmer. Beträffande sjukhjälpsverksamhet föreligger dock sådan skyldighet endast om sjukpenning meddelas för längre tid än 180 dagar för ett sammanhängande sjuklighetstillstånd. Har föreningen flera verksamhetsgrenar, ska varje verksamhetsgren behandlas särskilt i utredningen.

Finansinspektionen kan helt eller delvis befria förening från skyldigheten att i visst fall låta verkställa försäkringsteknisk utredning, om föreningens rörelse är av mindre omfattning eller annat skäl till befrielse föreligger.

Finansinspektionen kan ålägga föreningens styrelse att också på annan tid eller i annat fall än som följer av vad förut i denna paragraf sagts låta verkställa försäkringsteknisk utredning.

Försäkringsteknisk utredning ska enligt av Finansinspektionen *fastställda grunder* och meddelade föreskrifter verkställas av person, som är behörig att utöva befattning som aktuarie vid livförsäkringsbolag eller som av inspektionen förklarats behörig att verkställa utredningen (se 21 § UFL).

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag ska upprätta och följa *försäkringstekniska riktlinjer*. Riktlinjerna ska innehålla principerna för hur

- premier bestäms,
- försäkringstekniska avsättningar beräknas,
- försäkringar återköps och belånas,
- återbäring till försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade fördelas,

- återförsäkring avges och tas emot, och
- soliditeten ska tillgodoses (se 8 kap. 1 § FRL).

De försäkringstekniska riktlinjerna för livförsäkring ska ges in till Finansinspektionen senast den dag de börjar användas och när de ändras. Tillsammans med riktlinjerna ska det lämnas en redogörelse för de konsekvenser som riktlinjerna får för försäkringsföretaget samt för försäkringstagarna och andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar se (8 kap. 2 § FRL).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad konsekvensredogörelsen ska innehålla. (se 8 kap. 9 § FRL).

De försäkringstekniska riktlinjerna ska kompletteras med ett *försäkringstekniskt beräkningsunderlag*. Underlaget ska innehålla de antaganden som behövs för att beräkna

- premier, försäkringstekniska avsättningar, tekniska återköpsvärden och belåningsvärden,
- gränserna för skyldigheten att teckna återförsäkring och begränsningarna för mottagen återförsäkring,
- fördelningen av återbäring, och
- soliditetsreserver.

Om det med hänsyn till försäkringarnas beskaffenhet eller av något annat särskilt skäl saknas anledning att upprätta ett sådant beräkningsunderlag, får försäkringsföretaget helt eller delvis avstå från att göra det (se 8 kap. 3 § FRL).

Styrelsen ska fastställa de *försäkringstekniska riktlinjerna*. Styrelsen ansvarar för att riktlinjerna följs och ska fortlöpande pröva om de behöver ändras (se 8 kap. 8 § FRL).

Skälen för förslaget: Kraven i direktivet avseende beräkningar av de tekniska avsättningarna riktar sig främst till den som utför beräkningarna. Denna regleringen behandlas närmare under avsnitt 9.1.4 och 9.2. Utredningen anser att det är befogat att utnyttja möjligheten som direktivet ger att fastställa mer detaljerade krav för beräkning av de tekniska avsättningarna för att säkerställa medlemmarnas och förmånstagarnas intressen.

De skäl som tidigare har redovisats till stöd för förslaget om krav på investeringsriktlinjer är i sak lika giltiga när det gäller krav på tekniska riktlinjer. De tekniska riktlinjerna ska ge vägledning i

alla centrala frågor kring tjänstepensionsföretagets åtaganden (förmånerna) och dess värdering (de tekniska avsättningarna), men också frågor kring återbäring. De tekniska riktlinjerna bör kompletteras med ett tekniskt beräkningsunderlag i likhet med det som gäller för försäkringsföretag.

I samband med att de tekniska riktlinjerna ges in till Finansinspektionen ska tjänstepensionsföretaget bifoga en redogörelse över de konsekvenser riktlinjerna får för tjänstepensionsföretaget, tjänstepensionstecknarna, tjänstepensionsberättigade och övriga ersättningsberättigade på grund av förmånsavtal. Eftersom det inte är lämpligt att i lag fastställa det exakta innehållet i en sådan konsekvensredogörelse föreslås att Finansinspektionen (eller annan myndighet som regeringen bestämmer), i likhet med det som gäller för understödsföreningar och försäkringsföretag, får bemyndigande att utfärda föreskrifter om innehållet.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller inga bestämmelser i denna del.

9.5.3 Riktlinjer för hantering av intressekonflikter

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska upprätta och följa riktlinjer för hantering av intressekonflikter mellan företagets intressenter.

Styrelsen ska fastställa riktlinjerna. De ska utvärderas och ses över minst en gång per år.

Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga regler om detta.

Bakgrund

Understödsföreningar

Innehåller inga regler.

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag som driver direkt försäkringsrörelse ska upprätta och följa riktlinjer för hantering av intressekonflikter mellan företagets intressenter (se 8 kap. 7 § FRL).

Styrelsen ska fastställa riktlinjerna för hantering av intressekonflikter. Styrelsen ansvarar för att riktlinjerna följs och ska fortlöpande pröva om de behöver ändras (se 8 kap. 8 § FRL).

Skälen för förslaget: Kravet på riktlinjer för intressekonflikter infördes för försäkringsföretag 2004 (se prop. 2003/04:109). Motsvarande regler infördes inte för understödsföreningar.

Tjänstepensionsföretagen kan sägas bedriva försäkringsliknande verksamhet, i den meningen att många av de särskilda förhållanden som gäller på försäkringsområdet också gäller på tjänstepensionsområdet. Om ett tjänstepensionsföretag inte kan fullfölja sina förpliktelser enligt ingångna avtal kan stora värden gå förlorade för såväl arbetstagare som arbetsgivare. Tjänstepensionstecknare och tjänstepensionsberättigade är beroende av att tjänstepensionsföretaget under hela avtalsperioden har en effektiv styrning och kontroll av verksamheten, vilket bl.a. ställer krav på effektiv hantering av de olika risker som är förknippade med långvarig kapitalförvaltning. Verksamheten är tekniskt komplicerad. Det gör det svårt för utomstående aktörer att värdera och bedöma ett tjänstepensionsföretags ekonomi samt om företaget hanterar risker på ett effektivt sätt. I praktiken är möjligheterna för tjänstepensionstecknare och tjänstepensionsberättigade att bevaka beslutsfattandet i tjänstepensionsföretag begränsade och sammantaget har företaget stor handlingsfrihet under avtalstiden.

Mot denna bakgrund är behovet av tydliga analys-, styrnings- och kontrollunderlag lika viktiga i ett tjänstepensionsföretag som i ett försäkringsföretag. Styrelsen i ett tjänstepensionsföretag bör därför fastställa riktlinjer för hantering av intressekonflikter. De bör utvärderas och ses över minst en gång per år. Genom riktlinjerna kan det säkerställas att beslut som fattas i företaget är förenliga med företagets grundläggande syfte.

Riktlinjerna för hantering av intressekonflikter ska bl.a. ge vägledning i beslut som avser förmögenhets- och riskfördelning mellan olika intressentgrupper i företaget. De beslutssituationer som bör beaktas särskilt är dels sådana där det finns risk att intressekonflikter mellan aktieägare, delägare, garantier och tjänstepensionstecknare (tjänstepensionsberättigade) får genomslag, dels sådana

där det kan finnas en intressekonflikt gentemot företagets anställda och andra som uppbär ersättning från företaget. Det sistnämnda fallet innebär att de övergripande principerna för olika ersättningsprogram till företagsledning, andra anställda och säljare också bör ingå i riktlinjerna. Detta blir särskilt viktigt om kompensationen till dessa grupper är provisionsbaserad, dvs. knuten till exempelvis företagets omsättning, tekniska resultat eller kapitalavkastning. I en verksamhet som är så komplicerad och svår att genomlysas som tjänstepensionsrörelse kan provisionsbaserade arrangemang medföra en risk att beslutsfattandet inte alltid sker på ett sätt som nödvändigtvis är förenligt med övriga intressenters bästa. Om exempelvis en del av företagsledningens ersättning är knuten till tillgångsportföljens utveckling kan incitament skapas att, i syfte att uppnå högre avkastning, avvika från en långsiktig placeringsstrategi och öka risken i portföljen. På liknande sätt kan säljarnas ersättning baseras på volymen av tecknade avtal. Sådana arrangemang kan skapa motiv att försöka öka marknadsandelarna genom att sänka premierna eller förbättra avtalsvillkoren på ett sätt som blir olönsamt för tjänstepensionsbolaget.

Förslaget till IORP II-direktivet

IORP II-direktivet innehåller inga bestämmelser i denna del.

9.5.4 Ersättningspolicy

Bedömning: Bestämmelserna om ersättningspolicy i förslaget till IORP II-direktiv bör genomföras genom föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer, med stöd av ett bemyndigande kopplat till riktlinjer för hantering av intressekonflikter.

Skälen för bedömningen: I artikel 24.1 i förslaget till IORP-direktiv finns bestämmelser om att tjänstepensionsinstitut ska ha en sund ersättningspolicy för de personer som faktiskt leder företaget. Enligt artikel 24.2 ska vissa uppgifter kring ersättningspolicyn regelbundet offentliggöras. Enligt artikel 24.3 ska kommissionen ges mandat att meddela delegerade akter med närmare bestämmelser kring ersättningspolicyn och offentliggöranden. De

delegerade akterna ska baseras på ett antal principer som räknas upp i artikeln.

Sedan några år tillbaka har krav på sunda ersättningssystem ställts på i stort sett alla finansiella institut, och liknande krav ska naturligtvis ställas också på tjänstepensionsföretagen. För de flesta instituten återfinns den närmare regleringen kring ersättningssystem i föreskrifter på lägre nivå än lagnivå, och det finns ingen anledning att välja någon annan lösning i regleringen för tjänstepensionsföretagen.

9.6 Kapitalbas och kapitalkrav

9.6.1 Tillräcklig kapitalbas

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska alltid, utöver de tillgångar som motsvarar de tekniska avsättningarna, ha en tillräcklig kapitalbas som minst uppgår till det högsta av ett schablonmässigt kapitalkrav, ett riskkänsligt kapitalkrav och ett garantibelopp.

Tjänstepensionsdirektivet: Enligt artikel 17.1 ska ett tjänstepensionsinstitut, som står för åtagandet att täcka en biometrisk risk (dvs. risk kopplad till dödsfall, invaliditet och lång levnad) eller garanterar en viss avkastning eller en viss förmånsnivå ständigt, som en buffert, inneha kompletterande tillgångar utöver vad som motsvarar de tekniska avsättningarna. Storleken på de kompletterande tillgångarna ska återspegla typen av risk och tillgångssammansättningen avseende samtliga de pensionsplaner som institutet förvaltar. Dessa tillgångar ska vara fria från alla förutsebara åtaganden och fungera som en buffert för att kompensera skillnader mellan förväntade och verkliga kostnader och intäkter.

Artikel 17.2 och 17.3 stadgar att vid beräkningen av den lägsta storleken på de kompletterande tillgångarna ska bestämmelserna i artikel 17 a om disponibel solvensmarginal och 17 d om föreskriven solvensmarginal tillämpas. Om det är berättigat av aktsamhetsskäl får mera detaljerade föreskrifter fastställas av medlemsstaterna.

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförening som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska utöver tillgångar som motsvarar försäkringstekniska avsättningar beräknade enligt bestämmelserna för livförsäkringsbolag i 1982 års FRL, vid varje tidpunkt ha en tillräcklig kapitalbas.

Kapitalbasen ska minst uppgå till en nivå som beräknas med utgångspunkt i verksamheten art och omfattning (solvensmarginalen) enligt bestämmelserna om solvensmarginal för livförsäkringsbolag i 1982 års FRL (se 22 a och 25 §§ UFL samt 7 kap. 1 § och 23 § i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag ska vid varje tidpunkt ha en tillräcklig kapitalbas utöver de tillgångar som krävs för skuldtäckning.

När verksamheten utövas ska kapitalbasen uppgå minst till en nivå som beräknas med utgångspunkt i verksamhetens omfattning och art (solvensmarginalen). Kapitalbasen ska dock aldrig vara mindre än det garantibelopp som anges i 17-20 §§ (se 7 kap. 1 §, 7-16 §§ och 17-20-§§ samt 6 kap. 1 § FRL).

Skälen för förslaget: Inledningsvis bör det noteras att utredningens utgångspunkter för utformningen av solvensregleringen behandlas avsnitt 5.3.4 och 5.6.2. Bestämmelserna i artikel 17.1–17.3 i tjänstepensionsdirektivet om krav på kompletterande tillgångar hos tjänstepensionsinstitut som ”står risk” bör i svensk rätt införas genom bestämmelser om krav på tillräcklig kapitalbas i relation till det högsta av tre olika typer av kapitalkrav; ett garantibelopp, ett schablonmässigt kapitalkrav och ett riskkänsligt kapitalkrav. *Garantibeloppet*, som behandlas närmare i avsnitt 9.6.6, ska motsvara det som i tjänstepensionsdirektivet benämns garantifond. *Det schablonmässiga kapitalkravet*, som behandlas närmare i avsnitt 9.6.5, ska motsvara det nuvarande kapitalkravet (dvs. kravet på tillräcklig solvensmarginal) beräknat utifrån bl.a. de tekniska avsättningarna. *Det riskkänsliga kapitalkravet*, som behandlas närmare i avsnitt 9.6.7, ska vara riskkänsligt, och beräknas med användning av vedertagen teknik för beräkning av risker.

I nästa avsnitt behandlas frågan om kapitalbasens sammansättning, dvs. bestämmelserna kring vilka typer av s.k. ”kompletterande tillgångar” som ska få användas till täckande av kapitalkravet.

Förslaget till IORP II-direktivet

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inget behov av ändringar i utredningens förslag till bestämmelser om tillräcklig kapitalbas.

Skäl för bedömningen: Förslaget till IORP II-direktiv innehåller inga sakliga ändringar av bestämmelserna om lagstadgat kapitalkrav i artikel 17 i tjänstepensionsdirektivet.

9.6.2 Kapitalbasens sammansättning

Förslag: Ett tjänstepensionsföretags kapitalbas får som huvudregel omfatta inbetalt aktiekapital, garantikapital eller verksamhetskapital, inbetalda förlagsinsatser, konsolideringsfond, övrigt eget kapital med avdrag för utdelning samt obeskattade reserver.

Immateriella tillgångar och förutbetalda anskaffningskostnader ska dras av från kapitalbasen.

I kapitalbasen får, efter tillstånd av Finansinspektionen, ingå dolda nettoreserver som har uppkommit genom värdering av tillgångar i den utsträckning sådana dolda reserver inte är av exceptionell natur.

Finansinspektionen, eller annan myndighet som regeringen bestämmer, får bemyndigande att meddela föreskrifter om värdering av poster i kapitalbasen och om villkor för att ta in, räkna av och bestämma omfattningen av poster i kapitalbasen samt om hur kapitalbasen i övrigt ska beräknas.

Tjänstepensionsdirektivet: Ett tjänstepensionsinstitut ska vid varje tidpunkt, i förhållande till sin samlade verksamhet, ha en tillräcklig disponibel solvensmarginal (dvs. kapitalbas) som åtminstone motsvaras av kraven i direktivet (se artikel 17.2 jämförd med artikel 17 a.1).

Den disponibla solvensmarginalen ska motsvaras av tillgångar i institutet som är fria från alla förutsebara förpliktelser, med avdrag för *immateriella värden*, inklusive följande:

- Det inbetalda *aktiekapitalet* eller, när det gäller ett ömsesidigt försäkringsföretag det faktiska *garantikapitalet* med tillägg för eventuella *medlemskonton*, förutsatt att samtliga följande kriterier uppfylls:
 - i) I stiftelseurkund och stadgar ska föreskrivas att betalningar från dessa konton till medlemmar endast får ske i den utsträckning detta inte medför att den disponibla solvensmarginalen understiger den föreskrivna nivån eller, efter det att företaget har upplösts, om samtliga andra skulder i företaget har lösts.
 - ii) I stiftelseurkund och bolagsordning ska föreskrivas att, om sådana betalningar som avses i led i sker av annan anledning än att ett enskilt medlemskap i det ömsesidiga företaget ska upphöra, de behöriga myndigheterna ska underrättas minst en månad i förväg och att de under denna period får förbjuda utbetalningen.
 - iii) De berörda bestämmelserna i stiftelseurkund och stadgar får endast ändras om de behöriga myndigheterna har förklarat sig inte ha några invändningar mot ändringen, utan att det påverkar tillämpningen av de kriterier som anges i leden i och ii.
- *Reserver* (lagstadgade och fria) som inte motsvarar ingångna försäkringsförpliktelser.
- *Vinsten eller förlusten* efter avdrag för utdelning.
- I den utsträckning som detta medges i nationell lag: de *vinstreserver* som redovisas i balansräkningen, om dessa kan användas till *täckande av eventuella förluster* och inte har avsatts för utdelning till medlemmar och förmånstagare.

Den disponibla solvensmarginalen ska minskas med beloppet för de egna aktier som institutet självt innehar (se artikel 17 a 2).

Bakgrund

Understödsföreningar

En understödsförenings kapitalbas får som huvudregel omfatta övrigt eget kapital med avdrag för utdelning samt obeskattade reserver (se 25 § UFL och 7 kap. 22 § i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Ett livförsäkringsföretags kapitalbas får som huvudregel omfatta inbetalt aktiekapital, garantikapital, verksamhetskapital, övrigt eget kapital med avdrag för utdelning samt obeskattade reserver (se 7 kap. 22 § FRL).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om villkor för att ta in, räkna av och bestämma omfattningen av poster i kapitalbasen samt hur den i övrigt ska beräknas enligt 2 § (se 7 kap. 21 § FRL).

Skälen för förslaget: FRL:s regler om vad ett livförsäkringsföretags kapitalbas får omfatta motsvarar i princip tjänstepensionsdirektivets regler om tillräcklig disponibel solvensmarginal. De poster i eget kapital som kapitalbasen får bestå av bör dock specificeras närmare i den nya lagen. Detta för att särskilja dessa poster från olika typer av extern finansiering som i vissa fall kan klassificeras som eget kapital enligt redovisningen, men som inte uppfyller direktivets krav på att få ingå i kapitalbasen utan kräver tillstånd från Finansinspektionen.

Det föreslås därför att de poster som kapitalbasen som huvudregel får omfatta ska vara inbetalt aktiekapital, garantikapital och verksamhetskapital samt inbetalda förlagsinsatser, konsolideringsfond, övrigt eget kapital med avdrag för utdelning samt obeskattade reserver. Med övrigt eget kapital avses till exempel överkursfond, reservfond, uppskrivningsfond, kapitalandelsfond, fond för verkligt värde samt årets vinst eller förlust. Detta är olika typer av poster i eget kapital vars förekomst och tillgänglighet främst styrs av rörelse reglering, associationsrättslig reglering och redovisningsreglering.

Även obeskattade reserver (t.ex. säkerhetsreserv) bör få ingå i kapitalbasen eftersom de normalt avsätts när företaget går med vinst och löses upp när företaget går med förlust. Detta innebär att de uppfyller direktivets krav på att vinstreserver som redovisas i

balansräkningen ska kunna användas till täckande av eventuella förluster.

Direktivet anger att den disponibla solvensmarginalen ska motsvaras av tillgångar i institutet som är fria från alla förutsebara förpliktelser, med avdrag för *immateriella värden*. Direktivets regler införs därför genom bestämmelser om att redovisade immateriella tillgångar ska dras av från kapitalbasen.

Tillgångsposten förutbetalda anskaffningskostnader uppfyller inte direktivets krav på godkända tillgångar. Förutbetalda anskaffningskostnader är en periodisering av betalda utgifter. Det innebär att denna tillgångspost inte är realiserbar utan representerar en form av ett immateriellt värde. Den ska därmed dras av från kapitalbasen.

Finansinspektionen bör, i likhet med de bestämmelser som finns för försäkringsföretag och understödsföreningar, ges ett bemyndigande att meddelar föreskrifter om villkor för att ta in, räkna av och bestämma omfattningen av poster i kapitalbasen samt hur den i övrigt ska beräknas.

Direktivets regler om att det ska föreskrivas i stiftelseurkund och stadgar att betalningar från medlemskonton till medlemmar endast får ske i den utsträckning detta inte medför att den disponibla solvensmarginalen understiger den föreskrivna nivån eller, efter det att företaget har upplösts, om samtlig andra skulder i företaget har lösts föranleder inga lagstiftningsåtgärder. Detta eftersom medlemmarna i tjänstepensionsföreningar inte betalar in medlemsinsatser. Nu nämnt faktum innebär också att inga lagstiftningsåtgärder behövs för regeln i direktivet om utbetalning från medlemskonto som sker av annan anledning än att ett enskilt medlemskap ska upphöra.

Godkännande av stadgeändringar kommer att ske av Finansinspektionen enligt förslagen om associationsrätten.

Egna aktier får inte tas upp som en tillgång enligt redovisningsreglerna (se 4 kap. 14 § ÅRL), så direktivets regler i denna del föranleder inga lagstiftningsåtgärder.

Förslaget till IORP II-direktivet

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inget behov av ändringar i utredningens förslag till bestämmelser om kapitalbasens sammansättning.

Skäl för bedömningen: Förslaget till IORP II-direktiv innehåller inga sakliga ändringar av bestämmelserna om kapitalbasens sammansättning i artikel 17 a.1-2 i tjänstepensionsdirektivet.

9.6.3 Förlagslån och övrig extern finansiering

Förslag: Finansinspektionen får medge att förlagslån, kumulativa preferensaktier, vinstandelslån och kapitalandelslån får ingå i kapitalbasen.

Finansinspektionen, eller annan myndighet som regeringen bestämmer, får bemyndigande att meddela föreskrifter om ansökan och villkor för att förlagslån, kumulativa preferensaktier, vinstandelslån och kapitalandelslån ska få ingå i kapitalbasen.

Tjänstepensionsdirektivet: Artikel 17 a 3 stadgar att medlemsstaterna får föreskriva att den disponibla solvensmarginalen också får utgöras av:

- a) *Kumulativt preferensaktiekapital och förlagslånekapital* upp till högst 50 procent av den lägsta av den disponibla och den föreskrivna solvensmarginalen, varav högst 25 procent får bestå av förlagslån med fast löptid eller kumulativa preferensaktier med fast löptid, förutsatt att det finns bindande avtal om att förlagslånekapitalet eller preferensaktiekapitalet, i händelse av att institutet går i konkurs eller försätts i likvidation, ska ha prioritet efter alla övriga borgenärsfordringar och inte får betalas ut förrän alla andra vid tillfället utestående skulder har lösts.
- b) *Värdepapper* utan fast löptid samt *andra instrument*, inbegripet andra kumulativa preferensaktier än sådana som avses i led a, upp till högst 50 procent av den disponibla solvensmarginalen eller den föreskrivna solvensmarginalen, beroende på vilken som

är lägst, för det sammanlagda beloppet av de värdepapper och förlagslån som avses i led a, om de uppfyller följande villkor:

- i) De får inte återbetalas på innehavarens initiativ eller utan den behöriga myndighetens förhandsgodkännande.
- ii) Utställandeavtalet ska ge institutet möjlighet att uppskjuta räntebetalningar på lånet.
- iii) Långivarens fordran på institutet ska i sin helhet ha förmånsrätt efter samtliga icke-efterställda borgenärer.
- iv) Handlingarna som reglerar utställandet av värdepapperen ska innehålla bestämmelser om att lånekapital och obetalda räntor får användas till förlusttäckning och möjliggöra för institutet att fortsätta sin verksamhet.
- v) Endast till fullo inbetalt belopp ska beaktas.

Vid tillämpning av led a ska förlagslånekapital även uppfylla följande villkor:

- i) Endast helt inbetalda medel ska beaktas.
- ii) För lån med fast löptid ska den ursprungliga löptiden vara minst fem år. Senast ett år före förfalldatum ska institutet till de behöriga myndigheterna för godkännande lämna en plan för hur den disponibla solvensmarginalen ska kunna behållas på, eller ökas till, den föreskrivna nivån då lånet löper ut, såvida inte den andel av den disponibla solvensmarginalen som motsvaras av lånet gradvis har minskat under minst de senaste fem åren före förfalldatum. De behöriga myndigheterna får tillåta förtidsinlösen av sådana lån, om det utfärdande institutet ansöker om detta och förutsatt att dess disponibla solvensmarginal inte därigenom faller under den föreskrivna nivån.
- iii) Lån utan fast löptid ska ha minst fem års uppsägningstid, med undantag av de fall då de inte längre kan anses ingå i den disponibla solvensmarginalen eller då ett förhandsgodkännande från de behöriga myndigheterna särskilt krävs för förtidsinlösen. I det senare fallet ska återförsäkringsföretaget underrätta de behöriga myndigheterna senast sex månader före det datum då det avser att göra förtidsinlösen, och institutet ska därvid ange den disponibla solvensmarginalen och den föreskrivna solvensmarginalen, såväl före som efter återbetalningen. De behöriga

myndigheterna ska endast godkänna återbetalningen om institutets disponibla solvensmarginal inte därigenom faller under den föreskrivna nivån.

- iv) I låneavtalet får det inte ingå någon klausul om att skulden, under vissa särskilt angivna omständigheter utöver likvidation av institutet, ska förfalla till betalning före de avtalade förfallodagarna.
- v) Låneavtalet får ändras endast om de behöriga myndigheterna har förklarat sig inte ha några invändningar mot den föreslagna ändringen.

Bakgrund

Understödsföreningar

Finansinspektionen får i vissa fall medge att andra poster än de som anges i 1982 års FRL får ingå i kapitalbasen. (se 25 § UFL och 7 kap. 22 och 26 §§ i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Finansinspektionen får i enskilda fall besluta om att andra poster utöver de som anges i FRL får ingå i kapitalbasen. En förutsättning är att posterna inte är i konflikt med de absoluta kraven på sammansättningen av kapitalbasen. (se 7 kap. 3 § FRL).

Skälen för förslaget: Direktivets regler möjliggör att kumulativt preferensaktiekapital, förlagslån, värdepapper utan fast löptid samt andra instrument – förutsatt att vissa villkor är uppfyllda – får ingå i kapitalbasen.

Kumulativa preferensaktier avser preferensaktier där eventuella uppskjutna utdelningar ackumuleras för att betalas ut vid senare tillfälle. Preferensaktie är en aktie som vid utdelning och likvidation har företrädesrätt framför andra aktier, exempelvis stamaktier. Preferensaktier ger bättre rätt till bolagets tillgångar eller vinst än stamaktier vid konkurs eller likvidation. Aktier utgivna med utdelningspreferens ger aktieägaren särskild rätt till utdelning före innehavare av stamaktier, ibland med ett bestämt belopp baserat på teckningskursen uppräknad med viss kalkylränta. Aktier utgivna med likvidationspreferens ger vid likvidation särskild rätt till bola-

gets tillgångar. Det finns relativt långtgående möjligheter att utforma villkoren för preferensaktiers bättre rätt. Regleringen sker i bolagsordningen. En annan möjlighet att reglera aktieägares olika rättigheter är att avtala om dem genom ett aktieägaravtal. Preferensaktier med hög garanterad utdelning får delvis karaktären av en företagsobligation. En fundamental skillnad är dock att företagets kreditgivare går före alla aktieägare inklusive innehavare av preferensaktier i händelse av att företaget utvecklar betalningssvårigheter. Preferensaktiekapitalet redovisas som eget kapital.

Ett *förlagslån* är ett lån som, så länge det inte är förfallet, i händelse av likvidation eller konkurs ska betalas först sedan övriga oprioriterade fordringsägare har blivit tillgodosedda. Det är således frågan om en efterställd skuld. Förlagslån redovisas under en eget post – efterställda skulder – för att särskilja dessa från övriga finansiella skulder.

Ett *vinstandelslån* är ett lån där rätt till ränta är beroende av bolagets utdelning eller vinst och där det utfärdas ett vinstandelsbevis. Ett *kapitalandelslån* är ett finansiellt instrument där återbetalning bestäms på annat sätt än genom ett nominellt eller indexerat penningbelopp. Det belopp som bolaget ska betala tillbaka är helt eller delvis beroende av utdelningen till aktieägarna, kursutvecklingen på bolagets aktier, bolagets resultat eller finansiella ställning. Ett kapitalandelslån är, namnet till trots, i ekonomisk mening i de flesta fall inte ett "lån" (skuld), utan i stället en form av eget kapital. Beroende på vinstandelslånets och kapitalandelslånets villkor redovisas de antingen under en egen post i eget kapital eller som en egen post under skulder.

Utformningen av villkoren för kumulativa preferensaktier, förlagslån, vinstandelslån och kapitalandelslån beror vanligtvis på det utställande företagets legala och ekonomiska situation. Det därför är lämpligt att Finansinspektionen får ett bemyndigande att – för ett enskilt företag – medge om och till vilken del dessa poster får medräknas i kapitalbasen. Inspektionen bör även få ett bemyndigande att utforma närmare föreskrifter kring ansökan och villkor för dessa externa finansieringsformer.

Förslaget till IORP II-direktivet

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inget behov av ändringar i utredningens förslag till bestämmelser om medgivande av förlagslån och övrig extern finansierings ingående i kapitalbasen.

Skäl för bedömningen: Förslaget till IORP II-direktiv innehåller inga sakliga ändringar av bestämmelserna om medgivande av förlagslån och övrig extern finansierings ingående i kapitalbasen i artikel 17 a.3 i tjänstepensionsdirektivet.

9.6.4 Övriga poster som kan utgöra kapitalbas m.m.

Förslag: Finansinspektionen får medge i vilken utsträckning oredovisade övervärden och ej inbetalt aktiekapital och garantikapital får ingå i kapitalbasen.

Finansinspektionen får bemyndigande att meddela föreskrifter om ansökan och villkor för att dessa poster ska få ingå i kapitalbasen.

Tjänstepensionsdirektivet: Artikel 17 a 4 anger att på institutets ansökan, med åtföljande bevis, hos den behöriga myndigheten i hemmedlemsstaten och med dennes godkännande får den disponibla solvensmarginalen också utgöras av:

- a) Om zillmering inte tillämpas eller, om zillmering tillämpas och denna inte uppgår till de tillägg för försäljningskostnader som ingår i premien: skillnaden mellan en ej zillmerad eller delvis zillmerad försäkringsmatematisk avsättning och en försäkringsmatematisk avsättning zillmerad med en faktor som motsvarar det tillägg för försäljningskostnader som ingår i premien.
- b) Dolda nettoreserver som uppkommit genom värdering av tillgångar, i den mån sådana dolda nettoreserver inte är av exceptionell natur.
- c) Hälften av ännu ej inbetalt aktiekapital eller garantikapital, så snart den inbetalda delen uppgår till 25 procent av nämnda kapital, upp till 50 procent av den lägsta av den disponibla och den föreskrivna solvensmarginalen.

Beloppet som avses i led a får inte överstiga 3,5 procent av summan av skillnaderna mellan kapitalbeloppen för livförsäkringar och tjänstepensioner och de försäkringsmatematiska avsättningarna för samtliga försäkringsavtal där zillmering är möjlig. Denna skillnad ska minskas med beloppet för varje ej avskriven anskaffningskostnad som redovisas som tillgång.

Artikel 17 a 5 anger att kommissionen får anta tillämpningsåtgärder för punkterna 2–4 (se avsnitt 9.6.2 och 9.6.3) för att beakta en utveckling som motiverar tekniska justeringar av de poster som får ingå i den disponibla solvensmarginalen.

Bakgrund

Understödsföreningar

Finansinspektionen får i vissa fall medge att andra poster än de som anges i 1982 års FRL får ingå i kapitalbasen (se 25 § UFL och 7 kap. 22 och 26 §§ i 1982 års FRL).

Försäkringsföretag

Finansinspektionen får i enskilda fall besluta om att andra poster utöver de som anges i FRL får ingå i kapitalbasen. En förutsättning är att posterna inte är i konflikt med de absoluta kraven på sammansättningen av kapitalbasen (se 7 kap. 3 § FRL).

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om villkor för att ta in, räkna av och bestämma omfattningen av poster i kapitalbasen samt hur den i övrigt ska beräknas enligt 2 § (se 7 kap. 21 § FRL).

Skälen för förslaget: I likhet med det som gäller i dag för försäkringsföretag och understödsföreningar, bör direktivets regler om att ett tjänstepensionsföretag kan ansöka om att den disponibla solvensmarginalen också kan utgöras av dolda nettoreserver som inte är av exceptionell natur samt ej inbetalt aktiekapital och garantikapital bäst hanteras genom att Finansinspektionen får ett bemyndigande om att medge detta och utfärda lämpliga föreskrifter. Dolda nettoreserver kan till exempel vara oredovisade övervärden i fastigheter och aktier i dotterföretag i de fall dessa redovisas till anskaffningsvärde. Det saknas behov av att i lag införa särskilda regler om hantering av zillmeringseffekter avseende den disponibla

solvensmarginalen eftersom zillmering framförallt används på äldre försäkringar.

Artikel 17 a 5 om att kommissionen får anta tillämpningsåtgärder för att beakta en utveckling som motiverar tekniska justeringar av de poster som får ingå i den disponibla solvensmarginalen föranleder inga lagstiftningsåtgärder.

Förslaget till IORP II-direktivet

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inget behov av ändringar i utredningens förslag till bestämmelser om övriga poster som kan utgöra kapitalbas.

Skäl för bedömningen: Förslaget till IORP II-direktiv innehåller inga ändringar av bestämmelserna om övriga poster som kan ingå i kapitalbasen i artikel 17 a 4 i tjänstepensionsdirektivet.

Borttagandet av bestämmelserna om att kommissionen får anta tillämpnings åtgärder för punkterna 2–4 för att beakta en utveckling som motiverar tekniska justeringar av de poster som får ingå i den disponibla solvensmarginalen i artikel 17 a 5 föranleder inga åtgärder.

9.6.5 Beräkning av det schablonmässiga kapitalkravet

Förslag: Det schablonmässiga kapitalkravet för huvudförmåner ska beräknas med utgångspunkt i storleken på de försäkrings-tekniska avsättningarna, s.k. positiva risksummor och netto-driftskostnader – dvs. på det sätt som solvensmarginalen för livförsäkringar beräknas enligt den nu gällande regleringen.

Det schablonmässiga kapitalkravet för tilläggsförmåner ska beräknas med utgångspunkt i index för inbetalade avgifter och index för reglering av förmåner – dvs. på det sätt som solvensmarginalen för skadeförsäkringar beräknas enligt den nu gällande regleringen.

I det schablonmässiga kapitalkravet ska även ingå ett särskilt kapitalkrav för operativa risker.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ska ges bemyndigande att meddela föreskrifter om den närmare beräkningen av det schablonmässiga kapitalkravet.

Tjänstepensionsdirektivet: Artikel 17 b innehåller bestämmelser om *föreskriven* solvensmarginal. Bestämmelserna, som är hämtade från försäkringsrörelseregleringen, har inte anpassats till terminologin i tjänstepensionsdirektivet. Bestämmelserna innehåller t.ex. regler om hur hänsyn ska tas till återförsäkring, som inte är relevant för tjänstepensionsföretag. Bestämmelserna, som är relativt detaljerade, innebär – starkt förenklat – att solvensmarginalen för livförsäkringar ska beräknas utifrån en andel av de tekniska avsättningarna med justeringar för s.k. risksummor²⁶ och att solvensmarginalen för skadeförsäkringar ska beräknas med utgångspunkt i s.k. premieindex och skadeindex. Den närmare beräkningen av solvensmarginalen skiljer sig åt mellan olika typer av åtaganden och avtal.

Bakgrund

Understödsföreningar

Kapitalbasen ska minst uppgå till en nivå som beräknas med utgångspunkt i verksamhetens art och omfattning (solvensmarginalen) enligt bestämmelserna i 7 kap. 23 § i 1982 års FRL (25 § UFL). Bestämmelserna i 7 kap. 23 § motsvarar i allt väsentligt de detaljerade bestämmelserna i det konsoliderade livförsäkringsdirektivet.

Försäkringsföretag

Kapitalbasen ska minst uppgå till en nivå som beräknas med utgångspunkt i verksamhetens art och omfattning (solvensmarginalen) enligt bestämmelserna i 7 kap. 23 § i 1982 års FRL (25 § UFL). Bestämmelserna i 7 kap. 23 § motsvarar i allt väsentligt de

²⁶ Med risksummor avses belopp som behöver skjutas till vid utbetalning på grund av ett dödsfall, utöver avsättningar som har gjorts för avtalet.

detaljerade bestämmelserna i det konsoliderade livförsäkringsdirektivet.

Skälen för förslaget: I avsnitt 5.6.2 och 9.6.1 har utredningen föreslagit en solvensreglering med ett s.k. schablonmässigt kapitalkrav som i sak ska motsvara de nuvarande kraven på s.k. solvensmarginal. I avsnitt 9.1.6 och 4.4.2 har utredningen föreslagit att tjänstepensionsförmåner ska delas in i huvudförmåner och tilläggsförmåner, mot bakgrund av den uppdelning som finns i tjänstepensionsdirektivet.

Eftersom *huvudförmåner* i grunden mest liknar livförsäkringar är det enligt utredningen lämpligt att beräkningen av det schablonmässiga kapitalkravet såvitt avser huvudförmåner tar sin utgångspunkt i de bestämmelser som anges i artikel 17 b.6 i tjänstepensionsdirektivet – dvs. i de regler som också gäller för livförsäkring.

Bestämmelserna om beräkningen av det schablonmässiga kapitalkravet såvitt avser *tilläggsförmåner*, och den typ av huvudförmåner som mer liknar skadeförsäkring än livförsäkring, bör däremot ta sin utgångspunkt i de bestämmelser som anges i artikel 17 b.6 i tjänstepensionsdirektivet – dvs. i bestämmelser som motsvarar de regler som gäller för skadeförsäkring.

Reglerna om beaktande av återförsäkring vid beräkningen av solvensmarginalen bör ha sin motsvarighet i reglerna om beräkning av det schablonmässiga kapitalkravet för tjänstepensionsföretag på det sättet att det vid den närmare beräkningen av kapitalkravet ska tas hänsyn till om tjänstepensionsföretaget tecknat försäkring mot den risk som kapitalkravet är avsett att täcka. Denna typ av detaljreglering bör dock meddelas genom föreskrifter på lägre nivå än lagnivå.

Mot bakgrund av utredningens bedömning om behovet av förstärkt solvensreglering anser utredningen att bestämmelserna om det schablonmässiga kapitalkravet – som alltså i sak motsvarar de nuvarande kapitalkraven för tjänstepensionsinstitut som står risk – bör kompletteras med ett särskilt kapitalkrav för operativa risker. Ett särskilt kapitalkrav för operativa risker skulle visserligen kunna tas med som en beståndsdel i det riskkänsliga kapitalkravet (se avsnitt 9.6.7), men utredningens bedömning är att ett kapitalkrav för operativa risker bättre hanteras inom ett mer schablonmässigt beräknat kapitalkrav. Bestämmelser kring den närmare beräkningen av kapitalkravet för operativ risk bör meddelas av Finansinspektionen, med stöd av det allmänna bemyndigandet att

meddela föreskrifter kring beräkningen av det schablonmässiga kapitalkravet. Vid beräkningen bör hänsyn bl.a. kunna tas till att de operativa riskerna i ett företag som enbart tillhandahåller tjänstepensionsförmåner som har sin grund i överenskommelser på arbetsmarknaden kan vara av ett delvis annat slag än de operativa risker som finns i t.ex. försäkringsföretag och kreditinstitut. Hänsyn bör vidare tas till i vilken utsträckning operativa risker beaktas inom ramen för det schablonmässigt beräknade kapitalkravet och inom ramen för de olika riskkategorierna i det riskkänsliga kapitalkravet.

De mer övergripande bestämmelserna om beräkningen av det schablonmässiga kapitalkravet bör, i likhet med vad gäller enligt dagens reglering, anges i lag medan de närmare bestämmelserna bör meddelas genom föreskrifter på lägre nivå än lag.

Avslutningsvis bör nämnas att artikel 17.b.3 behandlas i avsnitt 9.6.6. och att artikel 17.b.4 och 5 saknar relevans för tjänstepensionsföretag.

Förslaget till IORP II-direktivet

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inget behov av ändringar i utredningens förslag till bestämmelser om beräkning av minimikapitalkrav (solvensmarginal).

Skäl för bedömningen: Förslaget till IORP II-direktiv innehåller inga sakliga ändringar av bestämmelserna om beräkning av solvensmarginalen i artikel 17 b och 17d i tjänstepensionsdirektivet.

Borttagandet av bestämmelserna om att kommissionen får anta tillämpningsåtgärder för punkterna 2–4 för att beakta en utveckling som motiverar tekniska justeringar av de poster som får ingå i den disponibla solvensmarginalen i artikel 17 a 5 föranleder inga åtgärder.

9.6.6 Garantibeloppet

Förslag: Garantibeloppet i ett tjänstepensionsföretag ska vara 3 miljoner euro eller det högre belopp, grundat på förändringar i det europeiska konsumentprisindexet, som Europeiska kommissionen årligen tillkännager.

Om det finns särskilda skäl, ska Finansinspektionen få besluta att garantibeloppet för ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag eller en tjänstepensionsförening sätts ned med högst en fjärdedel.

Tjänstepensionsdirektivet: Artikel 17 c.1 anger att medlemsstaterna får föreskriva att en tredjedel av den föreskrivna solvensmarginalen, fastställd enligt artikel 17 b, ska utgöra garantifonden. Denna fond ska bestå av sådana poster som anges i artikel 17 a.2 och 17 a.3 och, efter godkännande av de behöriga myndigheterna i hemmedlemsstaten, artikel 17 a.4 b.

Enligt 17 c.2 ska garantifonden uppgå till minst tre miljoner euro. Varje enskild medlemsstat får föreskriva att den minsta garantifonden får nedsättas med 25 procent när det gäller ömsesidiga och liknande företag.

Bakgrund

Understödsföreningar

Bestämmelser saknas.

Försäkringsföretag

För direkt livförsäkringsrörelse ska garantibeloppet enligt 1 § andra stycket uppgå till ett belopp som motsvarar tre miljoner euro eller det högre belopp, grundat på förändringar i det europeiska konsumentprisindexet, som Europeiska kommissionen årligen tillkännager.

Finansinspektionen får besluta att garantibeloppet sätts ned med högst en fjärdedel för ett ömsesidigt försäkringsbolag eller en försäkringsförening (se 7 kap. 20 §).

Skälen för förslaget: Garantibeloppets storlek bör fastställas i enlighet med artikel 17 c.2 första meningen. Bestämmelserna om absoluta krav på sammansättning av kapitalbasen har behandlats i avsnitt 9.6.2.

Bestämmelserna i artikel 17 c.1, som utgör en option och som hittills har utnyttjats av Sverige, bör tas in även i den nya lagen.

Förslaget till IORP II-direktivet

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inga behov av ändringar i utredningens förslag till bestämmelser om garantibeloppet.

Skäl för bedömningen: I förslaget till IORP II-direktiv tas bestämmelserna om att medlemsstaterna får föreskriva att en tredjedel av den föreskrivna solvensmarginlen ska utgöra garantifonden bort (artikel 17 c.1) i tjänstepensionsdirektivet. Bestämmelserna om kravet på garantifondens storlek och möjligheten till nedsättning tas också bort (artikel 17 c.2). Eftersom den reglering som föreslås av utredningen måste vara förenlig med det nu gällande direktivet kan utredningen inte genomföra de ändringar som finns i förslaget till IORP II-direktiv.

9.6.7 Beräkning av det riskkänsliga kapitalkravet

Förslag: Det riskkänsliga kapitalkravet ska beräknas med användning av vedertagen teknik för beräkning av risker och motsvara den värdeminskning av företagets nettotillgångar som riskerna rimligen kan antas orsaka under tolv månader räknat från den tidpunkt då beräkningen görs.

Det riskkänsliga kapitalkravet ska beräknas genom en sammanläggning av kapitalkraven för marknadsrisk respektive för månadsrisk, där det vid sammanläggningen ska tas hänsyn till eventuella diversifieringseffekter (s.k. justerad sammanläggning).

Kapitalkravet för marknadsrisk ska i sin tur beräknas genom en justerad sammanläggning av separata kapitalkrav för ränte-

risk, aktierisk, fastighetsprisrisk, spreadrisk, koncentrationsrisk, och valutarisk.

Kapitalkravet för förmånsrisk ska i sin tur beräknas genom en justerad sammanläggning av kapitalkraven för dödlighetsrisk, långlevnadsrisk, sjuklighetsrisk och kostnadsrisk.

Skälen för förslaget: Här bör inledningsvis hänvisas till avsnitt 5.6.2, där utredningens utgångspunkter för den nya solvensregleringen behandlas.

Syftet med det riskkänsliga kapitalkravet i den nu föreslagna regleringen är att säkerställa att företaget har tillräckligt med buffertkapital för att kunna bära såväl de risker som finns på skuldsidan som på tillgångssidan i företagets balansräkning. Det riskkänsliga kapitalkravet kan mot denna bakgrund närmast beskrivas som något av en kontroll av att det schablonmässigt beräknade kapitalkravet är tillräckligt. Det riskkänsliga kapitalkravet är också avsett att utgöra en förstärkt solvensreglering i förhållande till bestämmelserna i tjänstepensionsdirektivet och därmed också i förhållande till vad som hittills har gällt i svensk rätt. Förslaget bör bl.a. ses i ljuset av att den hittillsvarande regleringen kan sägas utgöra en ur kundskyddsperspektiv mindre lämplig blandning av två i grunden olika typer av solvensregleringar.

I den äldre ”ursprungliga” solvensregleringen för försäkringsföretag fanns det s.k. inbyggda buffertar i avsättningarna (genom krav på s.k. *betryggande* antaganden) vilket kombinerades med relativt strikta och detaljerade placeringsbegränsningar för de tillgångar som svarar mot avsättningarna och ett mer schablonartat kapitalkrav som beräknades utifrån storleken på avsättningarna. I den mer moderna typen av solvensreglering beräknas avsättningarna i princip utan buffertar (s.k. *verkligt värde värdering*) vilket kombineras med slopandet av detaljerade placeringsbegränsningar för de tillgångar som svarar mot avsättningarna och ett riskkänsligt kapitalkrav som är avsett att fånga alla mätbara nettorisker i verksamheten, oavsett om riskerna finns på åtagande- eller tillgångssidan i en tänkt särskild solvensbalansräkning.

Regleringen i tjänstepensionsdirektivet kan sägas utgöra en blandning av den ursprungliga och den moderna regleringen, eftersom regleringen i tjänstepensionsdirektivet bygger på ett *visst* inslag av buffertar i avsättningarna (buffertar uppstår genom kravet på *aktsamma antaganden inklusive säkerhetsmarginal*, som alltså inte

är desamma som vare sig betryggande antaganden som ger högre buffertar eller en verkligt värde värdering som ger lägre buffertar), avsaknad av detaljerade placeringsbegränsningar²⁷ och det äldre schablonartade kapitalkravet. ”Blandningen” i tjänstepensionsdirektivet innebär en risk för att regleringen inte i tillräcklig grad beaktar de risker som finns till följd av investeringarna, eller de risker som finns till följd av bristande matchning mellan skuld- och tillgångsidan i en tänkt balansräkning. Ett konkret exempel på vad som nu sagts är att företag med helt olika sammansättningar av tillgångar och med helt olika grad av diversifiering kan ha samma lagstadgade kapitalkrav, trots att de faktiska behovet av kapitalbuffert rimligen skiljer sig åt mellan de båda företagen.

Den typ av förstärkt reglering som mot denna bakgrund behövs kan, enligt utredningens mening, med fördel utformas med *utgångspunkt* i vedertagen teknik för beräkning av risker. Mer konkret föreslår utredningen att det riskkänsliga kapitalkravet ska byggas upp av separata kapitalkrav för de mest väsentliga riskerna i verksamheten, varvid hänsyn ska tas till eventuella diversifieringseffekter mellan de olika riskerna. Det totala riskkänsliga kapitalkravet, liksom de ingående delkapitalkraven för de olika typerna av risk, ska beräknas utifrån riskernas antagna nettopåverkan på tjänstepensionsföretagets kapitalbas, dvs. med användning av en s.k. value at risk-teknik.

Ett tydligt syfte med det riskkänsliga kapitalkravet är att fånga upp de risker som finns på tillgångssidan i en tänkt balansräkning och som inte antas bli fångade genom det schablonmässigt beräknade kapitalkravet, men det riskkänsliga kapitalkravet är också avsett att ge incitament till god riskhantering i vid mening och då framförallt incitament för lämplig matchning mellan tillgångs- och skuldsidan i en tänkt balansräkning.

Mot denna bakgrund föreslår utredningen att det ska finnas ett kapitalkrav för marknadsrisk, som ska innefatta delkapitalkrav för ränterisk, aktierisk, fastighetsprisrisk, spreadrisk, koncentrationsrisk och valutarisk. Här kan nämnas att utredningen gjort bedömningen att det inte torde behövas någon separat beräkning av kapitalkrav för motpartsrisk, mot bakgrund av att tjänstepensionsföretag inte avger återförsäkring och att det kan antas att företag som enbart ägnar sig åt förvaltning av tjänstepensionsförmåner normalt

²⁷ Jämför utredningens bedömning i avsnitt 9.4.10 om kvantitativa investeringsrestriktioner i den nya regleringen.

har en försiktig investeringsstrategi. Utredningen har därför gjort bedömningen att omfattningen av motpartsrisker torde vara relativt begränsad.

Utredningen föreslår vidare att det ska finnas ett kapitalkrav för förmånsrisk, som ska innefatta delkapitalkrav för ränterisk, dödlighetsrisk, langlevnadsrisk, sjuklighetsrisk, och kostnadsrisk.

I den slutliga regleringen måste de olika riskerna definieras. Eftersom den närmare kategoriseringen av olika risker och delrisker bör bli föremål för s.k. förstudier (jfr. avsnitt 5.6.2 och nedan) har utredningen avstått från att lämna förslag till definitioner.

Som framgått föreslår utredningen alltså att den närmare beräkningen av det riskkänsliga kapitalkravet ska ske med användning av s.k. value at risk.

När det gäller tidsperioden anser utredningen att en period om ett år är lämplig, även om det naturligtvis vid förstudierna kan visa sig att det är mer lämpligt att använda någon annan tidsperiod än ett år, t.ex. ett kvartal eller två år.

När det sedan gäller konfidensnivån kan det noteras att att Eiopa inom ramen för sin enkätundersökning för tjänstepensionsinstitut testade tre olika konfidensintervall; 99,5 procent, 97,5 procent respektive 95 procent, och att regleringen för tjänstepensionsinstitut i Nederländerna enligt de uppgifter utredningen har inhämtat bygger på ett konfidensintervall om 97,5 procent. Det kan vidare noteras att konfidensnivån i det s.k. Trafikljuset anses vara 99,5 procent, vilket även är den konfidensnivå som gäller i Solvens II-regelverket. Enligt utredningens mening kan lämplig konfidensnivå inte fastställas utan s.k. förstudier kring de faktiska riskerna för de svenska tjänstepensionsinstituten. Det får t.ex. antas att konfidensnivån i Solvens II-regelverket har bestämts – och beräknas – med utgångspunkt i de risker som ett genomsnittligt försäkringsbolag i Europa är exponerat för, och inte med utgångspunkt i de särskilda förhållanden som gäller för ett svenskt tjänstepensionsinstitut som enbart tillhandahåller tjänstepensionsförmåner som har sin grund i överenskommelser på arbetsmarknaden. Eftersom konfidensnivån – och därmed storleken på kapitalkravet – har betydelse för såväl kundskyddet som för möjligheterna till effektiv förvaltning av tjänstepensionsmedel föreslår utredningen en lagbestämmelse som klargör att konfidensnivån ska vara ”rimlig”. Rimligheten i konfidensnivån ska enligt utredningen bestämmas utifrån såväl behovet av ett tillräckligt bra kundskydd som behovet av en effektiv förvaltning av fonderade tjänstepens-

ionsmedel. I begreppet effektiv förvaltning ingår bl.a. behov av att ta hänsyn till kostnader och avkastning samt konkurrensaspekter. Den slutliga konfidensnivån bör enligt utredningen kunna fastställas på lägre nivå än lagnivå, och bör inte heller fastställas förrän nödvändiga förstudier har genomförts. Som framgått förutsätter utredningen att bestämmandet av den slutliga konfidensnivån och andra detaljer i regleringen kommer att föregås av ytterligare undersökningar av den svenska marknaden. Enligt utredningens mening bör de slutliga bestämmelserna vara baserade på relevanta svenska förhållanden, som naturligtvis kan skilja sig från de förhållanden som har legat till grund för bestämmelserna i Trafikljuset, IORP-QIS:en, den nederländska regleringen och Solvens II-regleringen.

9.6.8 Vissa avdrag från kapitalbasen

Bedömning: Avdrag från kapitalbasen avseende aktieinnehav i företag som omfattas av särskild tillståndsreglering som kan innebära begränsningar av disponering av dessa företags kapital ska regleras av Finansinspektionen.

Tjänstepensionsdirektivet: Regler saknas.

Bakgrund

Understödsföreningar

En tjänstepensionskassa ska göra vissa avdrag från kapitalbasen avseende det bokförda värdet av aktier eller av det som har skjutits till i annan form (tillskott) i

1. ett försäkringsföretag, ett kreditinstitut, ett institut för elektroniska pengar, ett värdepappersbolag eller motsvarande utländska företag,
2. ett utländskt återförsäkringsföretag,
3. ett försäkringsholdingföretag, eller
4. ett finansiellt institut.

En sådan avräkning ska göras om

1. kassans ägarandel överstiger 5 procent av företagets egna kapital, eller
2. kassans ägarandel understiger 5 procent av företagets egna kapital men
 - a) tillskottet eller summan av tillskotten överstiger 5 procent av det egna kapitalet eller de egna fonderna i företaget eller det sammanlagda bokförda värdet av sådana tillskott överstiger 10 procent av kassans kapitalbas, eller
 - b) företaget är ett intresseföretag eller kassan direkt eller indirekt äger minst 20 procent av kapitalet eller samtliga röster i företaget.

Avräkning ska inte göras om tillskott avser företag som omfattas av samma beräkning av gruppbaserad ekonomisk sammanställning som kassan enligt 26 § UFL. Avräkning ska inte heller göras för tillskott som avser företag som gemensamt med kassan omfattas av tillsyn enligt lagen (2006:531) om särskild tillsyn över finansiella konglomerat (se Finansinspektionens föreskrifter FFFS 2008:20 om svenska tjänstepensionskassors skyldighet att rapportera årsbokslutsuppgifter).

Försäkringsföretag

Ett försäkringsföretag ska göra vissa avdrag från kapitalbasen avseende det bokförda värdet av aktier eller av det som har skjutits till i annan form (tillskott) i

1. ett försäkringsföretag, ett kreditinstitut, ett institut för elektroniska pengar, ett värdepappersbolag eller motsvarande utländska företag,
2. ett utländskt återförsäkringsföretag,
3. ett försäkringsholdingföretag, eller
4. ett finansiellt institut.

En sådan avräkning ska göras om

1. försäkringsföretagets ägarandel överstiger 10 procent av företagets egna kapital, eller
2. försäkringsföretagets ägarandel understiger 10 procent av företagets egna kapital men
 - a) tillskottet eller summan av tillskotten överstiger 10 procent av det egna kapitalet eller de egna fonderna i företaget eller det sammanlagda bokförda värdet av sådana tillskott överstiger 10 procent av försäkringsföretagets kapitalbas, eller
 - b) företaget är ett intresseföretag eller försäkringsföretaget direkt eller indirekt äger minst 20 procent av kapitalet eller av samtliga röster i företaget (se 7 kap. 4 § FRL).

Skälen för bedömningen: Aktieinnehaven som ska dras av i kapitalbasen enligt regleringen för tjänstepensionskassorna och försäkringsregleringen avser innehav i företag som omfattas av olika former av reglering som kan innebära exempelvis olika kapitalkrav. Detta innebär att det egna kapitalet som motsvarar aktieinnehavet eventuellt inte är tillgängligt fullt ut för aktieägaren, eftersom det ska användas till andra ändamål.

Utredningens bedömning är att denna fråga lämpligast regleras av Finansinspektionen i likhet med gällande reglering för tjänstepensionskassor. På så sätt kan Finansinspektionen säkerställa att kapitalbasen i ett tjänstepensionsföretag är tillräcklig utifrån den förstärka solvensregleringen som föreslås.

9.6.9 Avräkning från kapitalbasen på grund av gruppregler

Bedömning: Inga regler föreslås. Tjänstepensionsföretag omfattas inte av gruppregler eller reglerna om finansiella konglomerat.

Tjänstepensionsdirektivet: Gruppregler saknas.

Bakgrund

Understödsföreningar

Understödsföreningar som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring omfattas av regler om gruppbaserad kapitalbas (se 26 a–26 h §§ i UFL).

Försäkringsföretag

Försäkringsföretag ska göra vissa avdrag från kapitalbasen om de ingår i en försäkringsgrupp eller omfattas av reglerna om finansiella konglomerat enligt lagen (2006:531) om särskild tillsyn över finansiella konglomerat (se 7 kap. 5 och 21 §§ FRL).

Skälen för bedömningen: Inga lagregler föreslås eftersom tjänstepensionsföretag inte omfattas av gruppregler.

9.6.10 Kapitalbas när liv och skadeförsäkring drivs i samma företag

Bedömning: Inga regler föreslås. Reglerna om kapitalbas när liv- och skadeförsäkring drivs i samma bolag saknar relevans för tjänstepensionsföretag.

Tjänstepensionsdirektivet: Direktivet innehåller inga regler om kapitalbas när liv- och skadeförsäkring drivs i samma företag.

Bakgrund

Understödsföreningar

Regler saknas.

Försäkringsföretag

Om ett försäkringsföretag driver direkt livförsäkringsrörelse och skadeförsäkringsrörelse i samma företag ska kapitalbasen för respektive rörelse beräknas och redovisas separat (se 7 kap. 6 § FRL).

Skälen för bedömningen: Inga lagregler införs eftersom direktivet saknar motsvarande regler som gäller för försäkringsföretag om liv- och skadeförsäkring drivs i samma företag.

9.6.11 Beslut angående avgiven återförsäkring

Bedömning: Inga regler föreslås. Reglerna om avgiven återförsäkring saknar relevans för tjänstepensionsföretag.

Bakgrund

Understödsföreningar

Kapitalbasen ska minst uppgå till en nivå som beräknas med utgångspunkt i verksamhetens art och omfattning (solvensmarginalen) enligt bestämmelserna i 7 kap. 23 § i 1982 års FRL (25 § UFL).

7 kap. 23 § i 1982 års FRL har följande lydelse.

Om återförsäkringsavtalen har försämrats i betydande utsträckning sedan föregående räkenskapsår eller om avtalen leder till en endast obetydlig risköverföring, får Finansinspektionen i ett enskilt fall besluta att det avdrag som gjorts på grund av avgiven återförsäkring ska minskas. Om den som har mottagit återförsäkringen är auktoriserad i en annan stat inom EES, får ett sådant beslut inte ha sin grund i bristande sundhet i återförsäkringsföretagets eller försäkringsföretagets finanser.

Försäkringsföretag

Om återförsäkringsavtalen har försämrats i betydande utsträckning sedan det föregående räkenskapsåret eller om avtalen leder till en endast obetydlig risköverföring, får Finansinspektionen i ett enskilt fall besluta att det avdrag som har gjorts på grund av avgiven återförsäkring ska minskas. Om den som har tagit emot återförsäkringen är auktoriserad i ett annat land inom EES, får ett sådant beslut inte ha sin grund i bristande sundhet i återförsäkringsföretagets eller försäkringsföretagets finanser (se 7 kap. 15 § FRL).

Skälen för bedömningen: Inga lagregler föreslås eftersom tjänstepensionsföretag inte torde kunna överlåta risker i FRL:s mening om återförsäkring, se avsnitt 9.1.17 om återförsäkring.

9.6.12 Beslut angående belopp som kan återfås från specialföretag

Bedömning: Inga regler föreslås. Reglerna om specialföretag saknar relevans för tjänstepensionsföretag.

Tjänstepensionsdirektivet: Saknar regler.

Bakgrund

Understödsföreningar

Kapitalbasen ska minst uppgå till en nivå som beräknas med utgångspunkt i verksamhetens art och omfattning (solvensmarginalen) enligt bestämmelserna i 7 kap. 23 § i 1982 års FRL (25 § UFL).

7 kap. 23 § i 1982 års FRL har följande lydelse.

Finansinspektionen får i ett enskilt fall besluta att belopp som kan återfås från ett specialföretag enligt avtal om riskövertagande får användas för att minska solvensmarginalen.

Försäkringsföretag

Enligt 7 kap. 16 § FRL får Finansinspektionen i ett enskilt fall besluta att belopp som kan återfås från ett specialföretag enligt avtal om riskövertagande får användas för att minska solvensmarginalen.

Skälen för bedömningen: Direktivet saknar regler om belopp som kan återfås från specialföretag. Det bör inte införas några sådana regler.

9.7 Förstärkt företagsstyrning

I avsnitt 5.3.5 har utredningen gjort bedömningen att regleringen kring företagsstyrning och riskhantering behöver förstärkas, och att en sådan förstärkning lämpligen bör baseras på ett ”förtida” införande av vissa av de förslag som kommissionen har lämnat i förslaget till reviderat tjänstepensionsdirektiv (IORP II-förslaget).

9.7.1 Styrelsens ansvar

Bedömning: Bestämmelserna i förslaget till IORP II-direktiv om styrelsens yttersta ansvar för verksamheten i ett tjänstepensionsinstitut behöver inte genomföras särskilt.

Klarläggandet om att bestämmelserna i direktivet inte reglerar den roll som staten eller arbetsmarknadens parter kan ha i styrningen av ett tjänstepensionsföretag behöver inte genomföras särskilt.

Skälen för bedömningen: I artikel 21.1 i förslaget till IORP II-direktiv finns bestämmelser om att medlemsländerna ska säkerställa att företagets förvaltnings-, lednings- eller tillsynsorgan har det yttersta ansvaret för efterlevnaden av de bestämmelser som införts med anledning av tjänstepensionsdirektivet.

Frågan om vad som ska avses med begreppet ”förvaltnings-, lednings- eller tillsynsorganet” och i vilken utsträckning det behövs särskilda lagstiftningsåtgärder för att uppfylla denna typ av krav på ”yttersta ansvar” har diskuterats i samband med genomförandet av Solvens II-direktivet. Utredningen gör ingen annan bedömning än den som har gjorts i utkastet till lagrådsremiss, vilket innebär att den nu aktuella bestämmelsen om förvaltnings-, lednings- eller tillsynsorganets yttersta ansvar ska anses vara en bestämmelse om styrelsens ansvar och att bestämmelsen inte behöver genomföras särskilt. Enbart det förhållandet att lagen föreskriver att styrelsen ska utföra eller svara för en viss uppgift innebär dock inte att delegation inte kan ske (se prop. 2004/05:85 s. 617 f.). Det finns dock i sammanhanget anledning att uppmärksamma att ansvarsfördelningen mellan styrelsen och den verkställande direktören i grunden ska följa allmänna associationsrättsliga principer. Det medför bl.a. att styrelsen inte kan delegera uppgifter av större och principiell betydelse för företaget.

I artikel 21.2 finns en bestämmelse som får tolkas som ett klarläggande om att direktivet inte reglerar den roll som staten eller arbetsmarknadens parter kan ha i styrningen av tjänstepensionsinstitut. Enligt utredningens bedömning föranleder klarläggandet inget behov av ytterligare reglering.

I sammanhanget bör även uppmärksammas det tidigare nämnda utvidgade lämplighetskravet i artikel 23.1 för styrelse, verkställande direktör och de som utför centrala funktioner i företaget (se avsnitt 9.1.2).

9.7.2 Grundläggande krav på företagsstyrningssystem

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska ha ett företagsstyrningssystem som säkerställer att företaget kan styras på ett sunt och ansvarsfullt sätt.

Systemet ska ses över regelbundet av företaget.

Skälen för förslaget: Förslaget till IORP II-direktiv innehåller ett antal bestämmelser om företagsstyrning i vid mening som inte har någon direkt motsvarighet i tjänstepensionsdirektivet. I tjänstepensionsdirektivet finns visserligen krav på ledningen av instituten, krav på aktuarie eller annan expert samt krav på vissa riktlinjer för investeringar, men det finns inte någon mer heltäckande reglering kring företagsstyrning av det slag som nu föreslås i IORP II-direktivet och vars motsvarighet redan finns i regleringen av andra finansiella institut.

Utredningen anser att de grundläggande krav på företagsstyrning som finns i IORP II-direktivet är av sådan art att kraven självklart – som utgångspunkt – ska gälla också för tjänstepensionsföretagen.

I artikel 22.1 i förslaget till IORP II-direktiv finns bestämmelser om krav på effektiva system för företagsstyrning som ska säkerställa en sund och ansvarsfull ledning av verksamheten. Av bestämmelsen framgår att systemet bl.a. ska bygga på en lämplig organisationsstruktur med tydlig ansvarsfördelning, åtskillnad mellan arbetsuppgifter och informationssystem. Av bestämmelsen framgår även att företagsstyrningssystemet ska utvärderas regelbundet.

Enligt artikel 22.2 ska företagsstyrningssystemet vara proportionellt i förhållande till arten, omfattningen och komplexiteten i den verksamhet som bedrivs.

Enligt artikel 22.6 ska minst två personer vara delaktiga i företagets faktiska verksamhet.

Bestämmelser av motsvarande slag finns i bl.a. Solvens II-regelverket och utredningen anser att bestämmelserna i allt väsentligt bör utformas efter mönster från den reglering som föreslås på försäkringssidan.

9.7.3 Styrdokument

Förslag: Ett försäkringsföretag ska upprätta och följa styrdokument för riskhantering, internrevision, aktuarier och verksamhet som omfattas av uppdragsavtal.

Styrdokumenterna ska fastställas av styrelsen, och utvärderas minst en gång per år.

Skälen för förslaget: Enligt artikel 22.3 i förslaget till IORP II-direktiv finns bestämmelser om att styrelsen ska fastställa riktlinjer för riskhantering och internrevision samt i tillämpliga fall även för aktuarier och för utläggning av verksamhet. Styrelsen ska säkerställa att riktlinjerna genomförs. Riktlinjerna ska utvärderas årligen och ska ändras vid behov.

Mot bakgrund av att behovet av tydliga analys-, styrnings- och kontrollunderlag är lika viktiga i ett tjänstepensionsföretag som i ett försäkringsföretag föreslår utredningen att tjänstepensionsföretagen ska ha de riktlinjer som föreslås i IORP II-direktivet, se även avsnitt 9.5. Dessa dokument bör lämpligen benämnas styrdokument.

9.7.4 Kontinuitet i verksamheten

Förslag: Ett tjänstepensions ska ha system, resurser och rutiner som är lämpliga för att verksamheten ska kunna bedrivas med kontinuitet och i enlighet med gällande regler.

Ett tjänstepensionsföretag ska ha en beredskapsplan.

Skälen för förslaget: Enligt artikel 22.5 i förslaget till IORP II-direktiv ska företaget vidta rimliga åtgärder för att garantera att deras verksamhet bedrivs med kontinuitet och på ett korrekt sätt, inklusive framtagandet av beredskapsplaner. Företaget ska i detta syfte ha rimliga och proportionella system, resurser och rutiner.

Enligt utredningens mening saknas det anledning att ha någon annan reglering för tjänstepensionsföretagen än den reglering som föreslås i utkastet till lagrådsremiss om genomförande av Solvens II-direktivet.

9.7.5 System för internkontroll

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska ha ett system för internkontroll.

Systemet ska omfatta förvaltnings- och redovisningsmetoder, ramar för internkontrollen och lämpliga rapporteringsrutiner på alla nivåer i företaget.

Skälen för förslaget: Enligt artikel 22.4 i förslaget till IORP II-direktiv ska företagen ha effektiva system för internkontroll. Systemen ska inkludera förvaltnings- och redovisningsrutiner, ett ramverk för internkontrollen och lämpliga rapporteringssystem på alla nivåer i företaget.

Med hänvisning till de skäl som har redovisats i avsnitt 9.7.2 föreslår utredningen att tjänstepensionsföretagen ska ha den typ av system för internkontroll som föreslås i IORP II-direktivet. Enligt utredningen saknas det anledning att ha någon annan reglering för tjänstepensionsföretagen än den reglering som föreslås i utkastet till lagrådsremiss om genomförande av Solvens II-direktivet.

9.7.6 Allmänna bestämmelser om funktioner

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska ha en funktion för riskhantering, en funktion för internrevision och en aktuariefunktion (centrala funktioner).

Funktionerna ska inrättas på ett sätt som säkerställer att respektive funktion kan utföra sina uppgifter på ett objektiva sätt.

Skälen för förslaget: I artikel 25 i förslaget till IORP II-direktiv finns ett antal allmänna bestämmelser kring de s.k. nyckelfunktioner (centrala funktioner) som enligt förslaget ska finnas i ett tjänstepensionsinstitut.

Av skäl 38 framgår att en nyckelfunktion är en intern kapacitet att utföra särskilda styrningsuppgifter, och att kravet på funktioner inte ska hindra företagen från att fritt bestämma hur dessa funktioner ska organiseras om inte annat framgår av direktivet. I artikel 6 q definieras en nyckelfunktion, inom ramen för ett företagsstyrningssystem, som en intern kapacitet att utföra praktiska uppgifter. Av definitionen framgår också att ett företagsstyrningssystem inkluderar riskhanteringsfunktionen, en funktion för internrevision och, för det fall företaget ingår avtal om finansiella åtaganden eller gör tekniska avsättningar, en aktuariefunktion.

Enligt artikel 25.1 ska ett tjänstepensionsinstitut ha en riskhanteringsfunktion, en funktion för internrevision och, i tillämpliga fall, en aktuariefunktion. Det framgår vidare att ansvarsfördelningen ska vara sådan att det säkerställs att varje funktion kan utföra sina uppgifter effektivt på ett objektivt, korrekt och oberoende sätt.

Enligt 25.2 får instituten tillåta att en och samma person eller organisatorisk enhet utför fler än en funktion, men riskhanteringsfunktionen ska utföras av en annan person eller organisatorisk enhet än den som utför funktionen för internrevision.

Enligt 25.3 ska den person eller organisatoriska enhet som utför en nyckelfunktion vara åtskild från den eller de som utför motsvarande funktion hos det företag (arbetsgivaren) som finansierar institutet. I artikeln finns ett förtydligande om att bestämmelserna inte reglerar den roll som staten eller arbetsmarknadens parter kan ha i den övergripande styrningen av institutet. Slutligen finns det en möjlighet att låta tillsynsmyndigheten tillåta undantag från bestämmelserna, med hänsyn till proportionalitetsprincipen.

Enligt artikel 25.4 ska de personer som utför nyckelfunktioner genast rapportera alla mer väsentliga problem inom sina respektive ansvarsområden till institutets styrelse.

Enligt artikel 25.5 ska alla upptäckter och rekommendationer från nyckelfunktionerna rapporteras till styrelsen, som ska besluta vilka åtgärder som ska vidtas.

Om styrelsen inte vidtar lämpliga åtgärder eller inte vidtar åtgärderna inom den tid som krävs och det föreligger mer allvarliga risker av visst slag, ska nyckelfunktionerna, enligt artikel 25.6 informera tillsynsmyndigheten. De risker som ska föranleda

information till tillsynsmyndigheten är risken att institutet inte uppfyller väsentliga lagkrav eller väsentliga krav som gäller för nyckelfunktionerna. Enligt artikel 26.7 ska medlemsländerna säkerställa rättsligt skydd för personer som informerar tillsynsmyndigheten enligt de nu aktuella bestämmelserna.

Kraven på nyckelfunktioner och beskrivningen av vad som avses med nyckelfunktioner påminner om den reglering som finns i Solvens II-regelverket, men det finns också flera skillnader. I Solvens II-regelverket ställs det t.ex. krav på en funktion för regelefterlevnad, vilket det inte görs i förslaget till IORP II-direktivet. Vidare finns det skillnader mellan de båda regleringarna när det t.ex. gäller den närmare regleringen kring funktionernas ”oberoende”. Vidare kan det noteras att den s.k. ”whistle-blowing”-reglering som finns i förslaget till IORP II-direktiv inte finns i Solvens II-regelverket.

Här bör också nämnas att det finns flera skillnader också mellan regleringen i förslaget till IORP II-direktiv och den reglering som numer gäller för kreditinstitut när det gäller företagsstyrning. Slutligen bör det här nämnas att Finansinspektionen har utfärdat allmänna råd om intern styrning och kontroll. De allmänna råden, som gäller för institut som står under tillsyn – såvida institutsformen inte är särskilt undantagen från tillämpningsområdet – föreskriver bl.a. att instituten bör ha en samlad funktion för självständig riskkontroll, en funktion för regelefterlevnad och en oberoende granskningsfunktion.

Som framgått i avsnitt 9.7.2 anser utredningen att de mer grundläggande kraven på effektiva och genomtänkta system och rutiner för företagsstyrning inklusive riskhantering självklart måste gälla även för den typ av tjänstepensionsföretag som ska regleras i den nya lagen om tjänstepensionsrörelse. Detta innebär att även tjänstepensionsföretag ska ha de centrala funktioner som krävs för en effektiv företagsstyrning. Ett tjänstepensionsföretag ska därför i vart fall ha en riskhanteringsfunktion, en funktion för internrevision och en aktuariefunktion.

Mot bakgrund av att det i förslaget till IORP II-direktiv saknas krav på en regelefterlevnadsfunktion har utredningen valt att avstå från att föreslå ett krav på en sådan funktion, även om det enligt utredningen rimligen är lika viktigt i ett tjänstepensionsföretag som i försäkringsföretag eller andra finansiella institut att det finns någon som har ett särskilt ansvar för frågor kring regelefterlevnad. En regelefterlevnadsfunktion kan bl.a. arbeta med rådgivning till, och utbildning av, styrelsen och andra i regelefterlevnadsfrågor samt vara

expert på risker kopplade till bristande regelefterlevnad. Det kan här noteras att kravet på regelefterlevnadsfunktion i Solvens II-regelverket är placerat i bestämmelsen om krav på system för internkontroll.

Frågor kring synen på funktioner, funktionernas arbetsuppgifter, organisationen av funktionerna och funktionernas oberoende har varit föremål för relativt omfattande diskussioner i samband med framtagandet och genomförandet av Solvens II-regelverket. Enligt utredningens mening är det rimligt att anta att motsvarande diskussioner kommer att bli aktuella i samband med förhandlingarna om förslaget till IORP II-direktiv och att utredningens förslag inte i onödan bör föregripa resultatet av dessa diskussioner. I linje med de överväganden som har gjorts inom ramen för utkast till lagrådsremiss med förslag till genomförande av Solvens II-direktivet föreslår utredningen därför att det i tjänstepensionsrörelselagen införs en principbaserad reglering kring företagsstyrning och de funktioner som pekats ut i direktivet. Annorlunda uttryckt är utredningens utgångspunkt att det inte utan starka skäl bör införas några mer detaljerade regler kring t.ex. ytterligare funktioner, arbetsuppgifter för respektive funktion eller krav på oberoende för respektive funktion. Den föreslagna regleringen innebär naturligtvis inte något hinder för tjänstepensionsföretag att inrätta en regelefterlevnadsfunktion.

När det särskilt gäller de s.k. ”whistle-blowing”-reglerna kan det konstateras att ett eventuellt införande av denna typ av regler i lag är en mer principiell fråga för i vart fall hela finanssektorn, och i förlängningen också för hela arbetsmarknaden. Det får anses ligga utanför utredningens uppdrag att närmare analysera denna typ av genomgripande principiella förändringar i svensk rätt.

9.7.7 Riskhanteringssystem

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska ha ett system för riskhantering som ska innehålla de strategier, processer och rapporteringsrutiner som behövs för att säkerställa att företaget fortlöpande kan identifiera, värdera, övervaka, hantera och rapportera risker samt beroenden mellan risker.

Systemet ska vara integrerat i företagets organisations- och beslutsstruktur.

Systemet ska omfatta de väsentliga risker som institutet är utsatt för.

Skälen för förslaget: I artikel 26 i förslaget till IORP II-direktiv finns bestämmelser om krav på riskhanteringssystem och dess innehåll.

Enligt artikel 26.1 första stycket ska instituten ha ett effektivt system för riskhantering bestående av de strategier, processer och rapporteringsrutiner som är nödvändiga för att kunna identifiera, värdera, övervaka, hantera och rapportera risker på regelbunden basis. Av bestämmelsen framgår att med risker avses såväl enskilda risker som risker på aggregerad nivå, och beroendet mellan risker, som institutet är exponerat för. Enligt artikel 26.1 andra stycket ska riskhanteringssystemet vara integrerat i företagets organisations- och beslutsstruktur.

Av artikel 26.2 framgår att riskhanteringssystemet i grunden ska täcka de risker som finns, eller kan uppstå i institutet, eller i företag som på grund av outsourcing utför uppgifter åt institutet. Av artikeln framgår vidare att omfattningen av systemet ska vara utformat med lämplig hänsyn/proportionellt till institutets storlek, interna organisation samt till arten, omfattningen och komplexiteten i verksamheten. Vidare ska systemet, mot den nu angivna bakgrunden, minst täcka följande riskområden; tecknande av förmåner och reservsättning, ALM-tekniker, investeringar och då särskilt med avseende på derivat eller andra liknande åtaganden, likviditets- och koncentrationsrisker, operativa risker samt försäkring eller andra riskreduceringstekniker.

I de fall medlemmarna/de tjänstepensionsberättigade bär finansiell risk ska riskhanteringssystemet, enligt artikel 26.3, även ta hänsyn till medlemmarnas/de tjänstepensionsberättigades perspektiv på risker.

Som framgått i avsnitt 9.7.2 anser utredningen att det ska ställas krav på att ett tjänstepensionsföretag ska ha någon form av riskhanteringssystem, i likhet med vad som gäller för i stort samtliga finansiella institut. De föreslagna bestämmelserna i IORP II-direktivet har stora likheter med den reglering som finns i Solvens II-regelverket, vilket talar för att reglerna bör utformas på ett likartat sätt. Mot bakgrund av att de närmare kraven på riskhanteringssystem emellertid bör vara anpassade efter den verksamhet som bedrivs – och att de krav som ställs i Solvens II-regleringen är nära kopplade till utformningen av solvenskapitalkravet för försäkringsföretag – anser utredningen att regleringen för tjänstepensionsföretag bör vara mer principbaserad än den reglering som finns i Solvens II-regelverket och som nu delvis föreslås i IORP II-direktivet.

9.7.8 Riskhanteringsfunktion

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska ha en funktion för riskhantering som ska bistå styrelsen och andra funktioner i det arbete som ska göras inom ramen för riskhanteringssystemet.

Skälen för förslaget: Enligt artikel 26.4 i förslaget till IORP II-direktiv ska instituten ha en riskhanteringsfunktion som är utformad på ett sätt som underlättar införandet av ett riskhanteringssystem. Som framgått i avsnitt 10.6 anser utredningen att ett tjänstepensionsföretag ska ha en riskhanteringsfunktion, och att regleringen ska vara principbaserad. Enligt utredningens bedömning saknas det anledning att detaljreglera vilka uppgifter som ska utföras av riskhanteringsfunktionen, eftersom det kan antas komma att variera mellan olika företag.

9.7.9 Funktion för internrevision

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska ha en funktion för internrevision.

Funktionen ska utvärdera systemet för internkontroll och andra delar av företagsstyrningssystemet samt rapportera resultat och lämna rekommendationer efter utvärderingarna till företagets styrelse.

Funktionen för internrevision ska utföra sina uppgifter med opartiskhet och vara oberoende från den verksamhet som utvärderas.

Styrelsen ska utse den som svarar för företagets funktion för internrevision.

Skälen för utredningens förslag: Enligt artikel 27.1 ska ett tjänstepensionsinstitut ha en effektiv funktion för internrevision. Funktionen ska utvärdera lämpligheten i systemet för internkontroll och andra delar av företagsstyrningssystemet, inklusive utlagd verksamhet. Enligt artikel 27.3 ska funktionen för internrevision rapportera resultat och lämna rekommendationer efter utvärderingarna till företagets styrelse. Styrelsen ska bestämma vilka åtgärder som ska vidtas med anledning av varje iakttagelse och ska säkerställa att åtgärderna utförs.

Enligt artikel 27.2 ska instituten utse minst en oberoende person, inom institutet eller utanför institutet, som ansvarar för funktionen för internrevision. Den person som utses får inte samtidigt ansvara för någon annan nyckelfunktion, förutom vissa uppgifter vad avser de tekniska avsättningarna.

Som framgått i avsnitt 9.7.6 anser utredningen att ett tjänstepensionsföretag ska ha en funktion för internrevision. Den närmare regleringen av funktionen för internrevision kan lämpligen utformas efter mönster från den motsvarande reglering som föreslås i utkastet till lagrådsremiss om genomförande av Solvens II-direktivet.

9.7.10 Aktuariefunktion

Förslag: I ett tjänstepensionsföretag ska beräkningar och värderingar av de tekniska avsättningarna utföras av en aktuariefunktion, under överinseende av en eller flera ansvariga aktuarier.

Aktuariefunktionen ska informera styrelsen om tillförlitligheten och lämpligheten i de metoder, beräkningar och värderingar som företaget använder för att fastställa de tekniska avsättningarna.

Aktuariefunktionen ska bistå styrelsen och andra funktioner i det arbete som ska göras inom ramen för riskhanteringssystemet.

Den ansvarige aktuarien ska ha de insikter och erfarenheter som krävs för att kunna fullgöra sina uppgifter.

Den ansvarige aktuarien ska registreras.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om de krav på insikter och erfarenheter som ska ställas på ansvarig aktuarie.

Skälen för utredningens förslag: I artikel 28 i förslaget till IORP II-direktiv finns bestämmelser om aktuariefunktionen.

Enligt artikel 28.1 ska medlemsländerna kräva att det finns en aktuariefunktion i sådana institut där medlemmarna/förmånstagarna inte bär all finansiell risk. I artikeln finns en uppräknning av de arbetsuppgifter som ska utföras inom ramen för aktuariefunktionen. Uppräkningen överensstämmer till viss del

med den reglering som finns i Solvens II-direktivet, men det finns också vissa skillnader.

Bland arbetsuppgifterna som räknas upp i förslaget till IORP II-direktiv kan nämnas samordning och övervakning av beräkningarna av de tekniska avsättningarna, bedömningar av olika slag samt rapportering till styrelsen. Enligt artikel 28.2 ska instituten utse åtminstone en oberoende person, inom institutet eller utanför institutet, som är ansvarig för aktuariefunktionen.

Som framgått i avsnitt 9.7.6 anser utredningen att ett tjänstepensionsföretag ska ha en aktuariefunktion, bl.a. eftersom tjänstepensionsföretagen är den typ av tjänstepensionsinstitut som ”står risk”. Den närmare regleringen av aktuariefunktionen kan lämpligen utformas efter mönster från nu gällande reglering i FRL kompletterad med vissa av de bestämmelser som föreslås i IORP II-direktivet. I motsats till vad utredningen har föreslagit i fråga om regleringen av riskhanteringsfunktionen, men i likhet med den föreslagna regleringen av funktionen för internrevision, anser utredningen att det när det gäller aktuariefunktionen är lämpligt att lagen innehåller en något mer detaljerad beskrivning av funktionens arbetsuppgifter och uttryckliga krav på ansvarig aktuarie.

9.7.11 Egen riskutvärdering

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska genomföra en egen riskutvärdering.

Den egna riskutvärderingen ska innehålla en beskrivning av tjänstepensionsförmånerna och de pensionsöverenskommelser som utgör grunden för förmånerna, bedömningar av företagets riskhanteringssystem, totala kapitalbehov, efterlevnad av bestämmelserna om tekniska avsättningar, marginalen för ogynnsamma avvikelser som ett led i beräkningen av de tekniska avsättningarna samt bedömningar av finansieringen av det totala kapitalbehovet, det sponsorstöd som kan vara tillgängligt för företaget, operativa risker och nya eller framväxande risker som avser klimatförändring, resursanvändning och miljö.

För den egna riskutvärderingen ska företaget ha metoder som säkerställer att de risker som företaget är, eller kan komma att bli, exponerade för på såväl kort som lång sikt, identifieras och utvärderas. Den egna riskutvärderingen ska innehålla en beskrivning av de metoder som används.

Den egna riskutvärderingen ska ingå som en integrerad del i företagets strategier och beaktas vid strategiska beslut.

Ett tjänstepensionsföretag ska genomföra riskutvärderingen regelbundet och, om någon väsentlig förändring skett av de risker som företaget är utsatt för, utan dröjsmål.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ska meddela föreskrifter om vad som ska ingå i de olika bedömningarna, de metoder som ska användas och med vilken regelbundenhet den egna riskutvärderingen ska genomföras.

Skäl för utredningens förslag: Enligt artiklarna 29 och 30 i förslaget till IORP II-direktiv ska ett tjänstepensionsinstitut genomföra en "riskbedömning av pensioner". Bestämmelsen har placerats under rubriken "Handlingar som gäller styrning", och av skäl 41 framgår att syftet med kravet är att instituten ska förbättra sin riskhantering så att "potentiell sårbarhet i pensionsplanernas långsiktiga bärkraft kan förstås och diskuteras med de behöriga myndigheterna".

Enligt artikel 29.1 *första* stycket ska varje institut – med beaktande av arten, omfattningen och komplexiteten i verksamheten – genomföra en *riskbedömning* och ta fram en *riskutvärdering*²⁸ för pensioner i syfte att dokumentera riskbedömningen. Enligt artikel 29.1 *andra* stycket ska riskutvärderingen genomföras regelbundet, och utan dröjsmål vid ändringar av institutets riskprofil. I artikel 30 finns ett bemyndigande för kommissionen att meddela delegerade akter kring intervallen för riskutvärderingen.

I artikel 29.2 finns en uppräknning av vilka olika bedömningar och beskrivningar som ska ingå i riskutvärderingen, och i artikel 30 finns ett bemyndigande för kommissionen att meddela delegerade akter kring vad som ska ingå i de olika bedömningarna. Enligt artikel 29.3 ska instituten ha metoder för identifiering och utvärdering av risker. I artikel 30 finns ett bemyndigande för kommissionen att meddela delegerade akter kring dessa metoder. Enligt artikel 29.4 ska riskutvärderingen ingå som en integrerad del i den operativa strategin och beaktas i institutets strategiska beslut. Slutligen finns

²⁸ Enligt den engelska versionen av förslaget till IORP II-direktiv ska instituten "carry out their own riskassessment and to produce a riskevaluation for pensions in order to document that assessment". Enligt den svenska versionen ska instituten "göra en egen riskbedömning och ta fram en riskbedömning för pensioner för att dokumentera denna bedömning. Utredningens förslag är baserat på den engelska versionen av direktivet, som kan sägas göra en skillnad på bedömningarna och dokumentationen av bedömningarna.

det i artikel 30 ett förtydligande om att de delegerade akterna inte får medföra att det införs krav på fondering som går längre än bestämmelserna i direktivet.

Kravet på en *egen riskutvärdering* i förslaget till IORP II-direktiv har vissa likheter med det krav på en *egen risk- och solvens bedömning* som finns i Solvens II-regelverket²⁹, men det finns också flera skillnader. Kraven liknar varandra såvitt avser delar av det grundläggande syftet, dvs. att företagen inom ramen för sin styrning av verksamheten ska göra en genomgång och utvärdering av riskerna i verksamheten, och att bedömningarna ska vara integrerade i den strategiska styrningen av företaget. När det gäller skillnaderna kan det sägas att kraven på den egna risk- och solvensbedömningen i Solvens II-regelverket är mer omfattande och mer detaljerade än de krav som finns i förslaget till IORP II-direktiv. Enligt Solvens II-regelverket ska företagen t.ex. också bedöma efterlevnaden av bestämmelserna om solvenskapitalkravet och göra en jämförelse mellan företagets riskprofil och de antaganden som ligger bakom solvenskapitalkravet.

Mot bakgrund av den verksamhet som ska bedrivas av ett tjänstepensionsföretag får det – enligt utredningens bedömning – anses vara självklart att det inom ramen för de mer uttalade krav på företagsstyrning och riskhantering som nu införs också bör ställas krav på någon form av egen riskbedömning/riskutvärdering. Enligt utredningens bedömning bör de förslag till bestämmelser om egen riskutvärdering som finns i förslaget till IORP II-direktiv användas vid utformningen av den nationella regleringen av tjänstepensionsföretag.

Mot bakgrund av att kommissionen föreslås få bemyndigande att meddela delegerade akter kring institutens egna riskutvärdering finns det visserligen skäl att anta att den kommande regleringen kommer att bygga på en långtgående harmonisering av bestämmelserna, och att utredningen därför bör avstå från att nu föreslå nationella bestämmelser kring egen riskutvärdering. Utredningen anser emellertid att de nationella krav som nu föreslås har karaktär av principreglering, som utan några större ändringar borde kunna förenas med en eventuellt kommande detaljreglering på lägre nivå. Kraven på att ett tjänstepensionsföretag ska göra en egen bedömning och utvärdering av de risker som finns i verksamheten får

²⁹ Artikel 45 i Solvens II-direktivet.

dessutom anses vara en så pass självklar del av det grundläggande kravet på sund och ansvarsfull företagsstyrning att det krävs mycket starka skäl för ett aktivt ställningstagande mot ett krav på egen riskutvärdering. Regelbundna interna riskutvärderingar torde vara ett naturligt inslag i den tjänstepensionsverksamhet som i dag bedrivs med tillämpning av bestämmelserna i tjänstepensionsdirektivet.

9.7.12 Utläggning av verksamhet (outsourcing)

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag får uppdra åt någon annan att utföra nyckelfunktioner eller annan verksamhet som ingår i företagets tjänstepensionsrörelse (uppdragsavtal). Ett sådant uppdrag inskränker dock inte företagets ansvar enligt denna lag.

Ett tjänstepensionsföretag som avser ingå ett uppdragsavtal ska genom val, styrning och uppföljning av uppdragstagaren säkerställa att den utlagda funktionen eller verksamheten fungerar på ett tillfredsställande sätt.

Ett uppdragsavtal ska vara skriftligt och innehålla en reglering av parternas rättigheter och skyldigheter.

Ett uppdragsavtal får inte avse operativa arbeten eller funktioner som är av väsentlig betydelse, om det kan leda till att

1. kvaliteten i företagsstyrningssystemet försämras väsentligt,
2. den operativa risken i företaget ökar väsentligt,
3. Finansinspektionens möjlighet att utöva tillsyn försämras, eller
4. tjänstepensionstecknarnas möjlighet till tillfredsställande och fortlöpande service inte kan upprätthållas.

Ett tjänstepensionsföretag som avser att ingå ett uppdragsavtal som avser operativ verksamhet eller funktioner av väsentlig betydelse ska i god tid, innan avtalet ingås anmäla detta till Finansinspektionen. Företaget ska snarast anmäla till Finansinspektionen om det inträffar väsentliga förändringar inom sådana verksamheter eller funktioner.

Ett tjänstepensionsföretag som ingår ett uppdragsavtal ska vidta de åtgärder som krävs för att säkerställa att uppdragstagaren

1. samarbetar med tjänstepensionsföretagets tillsynsmyndigheter när det gäller de funktioner eller verksamhet som omfattas av uppdragsavtalet,
2. ger tjänstepensionsföretaget, dess revisorer och tillsynsmyndigheter tillgång till uppgifter som rör de funktioner eller verksamhet som omfattas av uppdragsavtalet, och
3. ger tillsynsmyndigheterna faktiskt tillträde till uppdragstagarens lokaler .

Skälen för förslaget: Som framgått i avsnitt 9.1.7 anser utredningen att de bestämmelser om utläggning av verksamhet som finns i artikel 33.2 i förslaget till IORP II-direktiv ska tas in i regleringen för tjänstepensionsföretag. Bestämmelserna har stora likheter med den reglering som finns i t.ex. Solvens II-regelverket, men också i den reglering som finns för andra finansiella institut. De föreslagna bestämmelserna kan också jämföras med de bestämmelser om uppdragsavtal som finns i Finansinspektionens allmänna råd om styrning och kontroll av finansiella företag (FFFS 2005:1), se 7 kap.

Utredningens förslag är utformat efter mönster från det förslag till reglering som finns i utkastet till lagrådsremiss om genomförande av Solvens II-direktivet, men bestämmelserna har justerats i flera delar för att bättre stämma överens med förslaget i IORP II-direktivet.

9.8 Överlåtelse av tjänstepensionsförmånsbestånd

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag (det överlåtande företaget) får helt eller delvis överlåta sitt tjänstepensionsförmånsbestånd till ett annat tjänstepensionsföretag (det övertagande företaget).

Ett avtal om överlåtelse av tjänstepensionsförmånsbestånd ska för att bli giltigt godkännas av stämman i det överlåtande företaget och därefter anmälas för registrering.

Tjänstepensionsföretaget får verkställa överlåtelseavtalet efter tillstånd från Finansinspektionen. Ett sådant tillstånd ska ges om den rätt som tillkommer tjänstepensionstecknarna och andra ersättningsberättigade på grund av tjänstepensionsförmånsavtal inte försämras, och det övertagande tjänstepensions-

företagethar den kapitalbas som krävs sedan överlåtelsen har beaktats.

När tillstånd att verkställa överlåtelseavtalet har lämnats, ska det övertagande tjänstepensionsföretaget genast anmäla beslutet för registrering.

Tjänstepensionsdirektivet saknar regler om överlåtelse av försäkringsbestånd.

Bakgrund

Understödsföreningar

I UFL finns regler om överlåtelse av försäkringsbestånd – överlåtelse av understödsförenings rörelse utan föregående likvidation (se 63 och 64 §§). Dessa regler var tillämpliga såväl när det gäller att överlåta ett helt försäkringsbestånd som vid överlåtelse av en del av ett försäkringsbestånd. Överlåtelsen kan ske till en annan förening eller till ett försäkringsbolag.

Försäkringsföretag

I FRL finns bestämmelser om överlåtelse av försäkringsbestånd i 10 kap. I 10 kap. 1 § FRL stadgas att ett försäkringsföretag (det överlåtande företaget) får helt eller delvis överlåta sitt försäkringsbestånd till en annan försäkringsgivare (den övertagande försäkringsgivaren). Där läggs även fast att överlåtelse får ske till ett svenskt försäkringsföretag eller en utländsk försäkringsgivare som har tillstånd att driva försäkringsrörelse i Sverige eller som är auktoriserad i ett annat land inom EES.

Skälen för förslaget: Det är lämpligt att i tjänstepensionsrörelselagen införa i huvudsak motsvarande reglering som finns i FRL om överlåtelse av försäkringsbestånd.

I IORP II-direktivet artikel 13 föreslås nya regler för gränsöverskridande överföring av pensionsplaner som måste godkännas i förväg av behörig myndighet i det mottagande tjänstepensionsinstitutets hemland. Om inte nationell social- och arbetsmarknadslagstiftning föreskriver annat ska överföringen och villkoren för

denna förhandsgodkännas av berörda medlemmar och förmåns- tagare eller, i förekommande fall, av deras företrädare.

Denna bestämmelse, som innefattar överlåtelse av tjänstepensionsförmånsbestånd mellan medlemsstaternas tjänstepensionsinstitut, kan komma att avsevärt förändras under förhandlingens gång. När det gäller omfattningen av de företag som ska kunna överta ett tjänstepensionsförmånsbestånd finns det därför anledning att nu begränsa denna krets till endast andra tjänstepensionsföretag.

9.9 Några övriga frågor med anledning av förslaget till IORP II-direktiv

9.9.1 Förslagen till ändringar i de inledande bestämmelserna

Bedömning: Kommissionens förslag till ändringar i de inledande bestämmelserna i tjänstepensionsdirektivet är i allt väsentligt endast redaktionella eller av följdändringskaraktär. De föranleder därför i huvudsak inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

Skäl för bedömningen: I förslaget till IORP II-direktiv finns förslag till vissa ändringar i artiklarna 1–8 i det nuvarande tjänstepensionsdirektivet. De flesta ändringarna är redaktionella, eller av följdändringskaraktär.

I artikel 6 införs dock vissa nya definitioner som i ett fall bör tas in i den nya lagen, nämligen definition av begreppet central funktion (se avsnitt 9.7.6).

9.9.2 Förslaget till förtydligande kring behandlingen av personuppgifter

Bedömning: Kommissionens förslag till förtydligande om att svenska myndigheter och tjänstepensionsinstitut ska följa de nationella bestämmelser som har införts med anledning av direktivet om personuppgifter föranleder inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

Skälen för bedömningen: I artikel 74 i förslaget till IORP II-direktiv föreslås en bestämmelse om att institut och myndigheter som med anledning av bestämmelserna i direktivet behandlar personuppgifter ska följa den nationella normgivning som har införts med anledning av direktivet om personuppgifter³⁰.

Det kan konstateras att personuppgiftslagen (1998:204) är tillämplig då personuppgifter behandlas i verksamheter som bedrivs både av enskilda och av myndigheter.

9.9.3 Bestämmelser riktade till kommissionen m.m.

Bedömning: Förslaget om att kommissionen ska utvärdera direktivet och dess genomförande föranleder inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

Bestämmelserna om förutsättningarna för kommissionens att utöva sina delegerade rättigheter föranleder inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

Skälen för bedömningen: Förslaget till bestämmelser om utvärdering av direktivet i artikel 75 är riktad till kommissionen, och föranleder därför inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag. Inte heller förslagen i artikel 77 om kommissionens möjlighet att anta delegerade akter föranleder några ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

9.9.4 Bestämmelserna om genomförande och ikraftträdande m.m.

Bedömning: Förslagen kring genomförande och ikraftträdande av IORP II-direktivet föranleder inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

Skälen för bedömningen: De föreslagna bestämmelserna kring genomförande och ikraftträdande av direktivet samt om upp-

³⁰ Europaparlamentets och rådets direktiv 95/46/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter.

hävande av det äldre direktivet – artiklarna 78–80 – föranleder inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag, även om de indikativa tidpunkterna har viss betydelse för utredningens bedömningar och förslag till ikraftträdande- och övergångsbestämmelser för den nya lagen om tjänstepensionsrörelse (se avsnitt 5.7–5.9 och avsnitt 17).

9.9.5 Förslaget till ändringar i övergångsreglerna för försäkringsföretag som bedriver tjänstepensionsverksamhet

Bedömning: Förslaget till ytterligare förlängning av övergångsregeln för försäkringsföretag som bedriver tjänstepensionsverksamhet enligt optionen i artikel 4, föranleder inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

Skälen för bedömningen: I artikel 76 i förslaget till IORP II-direktiv föreslås ändringar i den övergångsregel för försäkringsföretag som bedriver tjänstepensionsverksamhet som införts i Solvens II-direktivet genom Omnibus II-direktivet. De enda skillnaderna är att övergångsperioden har utsträckts ytterligare (löper ut den 31 december 2022) samt att det stadgas att försäkringsföretaget ska beräkna solvenskapitalkravet som summan av kravet för försäkringsverksamhet och tjänstepensionsverksamhet. Förslaget – som inte föranleder några ändringar i utredningens bedömningar och förslag – behandlas även i avsnitt 5.9.

10 Verksamhet över gränserna

10.1 Verksamhet över gränserna

Förslag: För svenska tjänstepensionsföretag införs bestämmelser om särskilda underrättelseförfaranden vid inrättande av sekundäretablering, när företaget åtar sig uppdrag från en sekundäretablering och när företaget bedriver gränsöverskridande tjänstepensionsverksamhet inom EES.

Bedömning: Gällande regler i lagen om utländska försäkringsgivares och tjänstepensionsinstituts verksamhet i Sverige tillgodoser den rätt för utländska tjänstepensionsinstitut att bedriva verksamhet här i landet som ges i tjänstepensionsdirektivet.

Något krav på att utländska tjänstepensionsinstitut ska följa svenska investeringsregler för sin verksamhet i Sverige ska inte införas.

Tjänstepensionsdirektivet: Artikel 20 slår fast principen om tjänstepensionsinstituts rätt att bedriva *gränsöverskridande verksamhet*.

Direktivet behandlar inte s.k. *sekundäretablering*, dvs. upprättande av en filial, agentur eller liknande driftställe i ett annat land. Sådan sekundäretableringsrätt tillkommer däremot uttryckligen försäkringsföretagen enligt livförsäkringsdirektiven. Även de institut som faller under tjänstepensionsdirektivets tillämpningsområde har emellertid rätt till sekundäretablering – en rätt som följer direkt av reglerna om bl.a. etableringsfrihet i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget, artiklarna 49 till 55).

Medlemsstaterna ska enligt artikel 20.1 tillåta företag som är etablerade inom deras territorier att ge uppdrag åt tjänste-

pensionsinstitut som är godkända i andra medlemsstater. En medlemsstat ska även tillåta tjänstepensionsinstitut som är godkända inom det egna territoriet att åta sig uppdrag för företag som är etablerade inom andra medlemsstaters territorier.

Ett tjänstepensionsinstitut som önskar åta sig uppdrag för ett företag i ett annat medlemsland måste i enlighet med vad som anges i artikel 9.5 godkännas i förväg av behörig myndighet i hemlandet. I övrigt räcker det emellertid att till den myndigheten göra en anmälan om avsikten att åta sig uppdrag i en annan medlemsstat, se artikel 20.2.

Anmälan ska enligt artikel 20.3 innehålla uppgifter om värdlandet, uppdragsgivaren och de viktigaste särdragen i den aktuella pensionsplanen. Även om det inte framgår uttryckligen av direktivtexten ligger det i sakens natur att en ny anmälan ska göras varje gång ett institut åtar sig ett nytt uppdrag.

När hemlandsmyndigheten har mottagit en anmälan om gränsöverskridande verksamhet ska den inom tre månader vidarebefordra anmälan till värdlandsmyndigheten och informera institutet om detta, se artikel 20.4. Detta förutsätter dock att hemlandsmyndigheten inte har skäl att betvivla att institutets administrativa uppbyggnad, dess finansiella ställning eller dess lednings vandel och yrkesmässiga kvalifikationer eller erfarenhet på området är förenliga med den verksamhet som föreslås i värdmedlemsstaten.

Innan tjänstepensionsinstitutet startar sin gränsöverskridande verksamhet ska tillsynsmyndigheten i värdlandet, efter att ha mottagit anmälan enligt artikel 20.3, vid behov inom två månader underrätta hemlandsmyndigheten om gällande krav i social- och arbetsmarknadslagstiftningen samt om regler om placering av tillgångar och om information. Institutet ska få del av de uppgifterna genom hemlandets tillsynsmyndighet, se artikel 20.5.

Föreskrifterna om att värdlandsmyndigheten ska underrätta hemlandsmyndigheten om relevanta bestämmelser i social- och arbetsmarknadslagstiftningen ska ses mot bakgrund av skäl 37 i direktivets ingress. Där anges att ett tjänstepensionsinstituts gränsöverskridande verksamhet bör utövas i överensstämmelse med värdlandets social- och arbetsmarknadslagstiftning i den mån lagstiftningen är relevant för tjänstepensioner, såsom t.ex. avseende definitionen och utbetalningen av pensionsförmåner och villkoren för överföring av pensionsrättigheter. För tjänstepensionsinstitut

som vill bedriva gränsöverskridande verksamhet i Sverige kommer det t.ex. att bli fråga om att iaktta kollektivavtalens föreskrifter.

Institutet får enligt artikel 20.6 påbörja förvaltningen av pensionsplanen i värdlandet så snart det mottagit underrättelse i enlighet med artikel 20.5. Skulle någon underrättelse inte ha skickats får verksamheten påbörjas efter den tidsfrist som anges i artikel 20.5, dvs. två månader efter att tillsynsmyndigheten i värdlandet mottagit meddelandet om gränsöverskridande verksamhet från hemlandsmyndigheten.

Tjänstepensionsinstitut som bedriver gränsöverskridande verksamhet ska enligt artikel 20.7 omfattas av samma informationskrav som värdlandet har uppställt för de inhemska tjänstepensionsinstituten i enlighet med artikel 11.

Som konstaterats ger livförsäkringsdirektiven *livförsäkringsbolag* en uttrycklig rätt att inrätta sekundäretableringar i andra medlemsstater. Dessa regler undantas inte i tjänstepensionsdirektivets artikel 4, och ska således gälla även i de fall försäkringsföretagen bedriver tjänstepensionsverksamhet. Däremot bör även i dessa fall underrättelseregler i artikel 20 i tjänstepensionsdirektivet tillämpas varje gång bolaget åtar sig ett nytt tjänstepensionsuppdrag.

För de institut som faller direkt under tjänstepensionsdirektivets tillämpningsområde ställer direktivet som konstaterats inte upp några särskilda regler beträffande inrättandet av sekundäretableringen. I dessa fall står det medlemsstaterna fritt att införa regler om underrättelse om upprättande av sådan etablering gentemot hemlandsmyndigheten. Däremot finns inget krav på att värdlandsmyndigheten måste underrättas om etableringen. Underrättelseförfarandet i artikel 20 ska dock tillämpas varje gång institutet åtar sig ett uppdrag att förvalta tjänstepension.

Bakgrund

Understödsföreningar

Som nämnts infördes den 1 april 2011 en ny FRL som innebär en språklig och redaktionell modernisering av rörelsereglerna för försäkringsaktiebolag, ömsesidiga försäkringsbolag och försäkringsföreningar. De nya reglerna innebär bl.a. att de rörelseregler som gäller för försäkringsbolag i stort ska gälla även försäkringsföreningarna. Lagen (1972:262) om understödsföreningar (UFL)

upphävdes vid ikraftträdandet av den nya FRL. Understödsföreningarna får dock under en övergångsperiod fortsätta driva sin verksamhet enligt den upphävda lagen. Efter övergångsperiodens slut måste föreningarna dock ansöka om tillstånd enligt FRL eller träda i likvidation (se prop. 2009/10:246).

Vid genomförandet av tjänstepensionsdirektivet gjordes bedömningen att bl.a. understödsföreningar som meddelar försäkring avseende tjänstepension (tjänstepensionskassor) faller under tjänstepensionsdirektivets tillämpningsområde. För svenska tjänstepensionskassor infördes bestämmelser om att sådana institut får bedriva tjänstepensionsverksamhet genom *sekundäretablering* eller *gränsöverskridande verksamhet* inom EES. För dessa tjänstepensionskassor infördes en rätt att upprätta en filial, agentur eller annat liknande driftställe (sekundäretablering) i ett annat EES-land, om vissa förutsättningar är uppfyllda (se 14 a § första stycket UFL). Det infördes även särskilda underrättelseförfaranden vid upprättande av sekundäretablering (se 14 a § andra och tredje stycket UFL), när företaget åtar sig uppdrag från en sekundäretablering (se 14 b § UFL) och vid gränsöverskridande tjänstepensionsverksamhet i andra EES-länder (se 14 c § UFL). Det infördes även ett underrättelseförfarande vid ändring av verksamheten (se 14 d §). Reglerna om de olika underrättelseförfarandena motsvarar i allt väsentligt de regler som gäller för försäkringsbolagens tjänstepensionsverksamhet i andra EES-länder (se prop. 2004/05:165).

Försäkringsföretagens försäkringsverksamhet – sekundäretablering och gränsöverskridande verksamhet inom EES

Regler om *sekundäretablering* för försäkringsföretag inom EES finns i 3 kap. 1–7 §§ FRL. I 1 § stadgas att ett försäkringsföretag som inte är ett återförsäkringsbolag, och som avser att upprätta en filial, agentur eller annat liknande driftställe inom EES ska underrätta Finansinspektionen innan verksamheten påbörjas.

Finansinspektionen ska enligt 2 § inom tre månader från det att inspektionen har tagit emot nyss nämnd underrättelse meddela den behöriga myndigheten i det land där sekundäretableringen ska upprättas om denna. Detta förutsätter dock att inspektionen inte har skäl att ifrågasätta att bolagets organisation är ändamålsenlig, att den finansiella situationen är tillfredsställande med hänsyn till

den planerade verksamhetens omfattning och art samt att företärdaren för sekundäretableringen har tillräcklig kompetens och erfarenhet och i övrigt är lämpad att leda verksamheten vid sekundäretableringen.

Finansinspektionen ska samtidigt som ett meddelande till den utländska myndigheten lämnas underrätta bolaget (se 3 §).

Verksamheten vid sekundäretableringen får enligt 4 § påbörjas tidigast två månader efter det att Finansinspektionen lämnat sitt meddelande. Om Finansinspektionen finner att det inte finns förutsättningar för att inrätta en sekundäretablering, ska inspektionen meddela beslut om det inom tre månader från det att inspektionen tog emot underrättelsen enligt 1 § (se 5 §).

Om ett försäkringsföretag avser att ändra något av de förhållanden som har angetts i underrättelsen efter det att en sekundäretablering har inrättats, ska företaget enligt 6 § underrätta Finansinspektionen och den utländska behöriga myndigheten minst en månad innan ändringen genomförs. Om Finansinspektionen finner att en sådan ändring inte får göras, ska inspektionen meddela beslut om det inom en månader från det att underrättelsen togs emot. Den utländska behöriga myndigheten ska genast underrättas om beslutet (se 7 §).

Bestämmelserna om svenska försäkringsföretags *gränsöverskridande verksamhet* i ett annat land inom EES finns i 3 kap. 15–21 §§ FRL. Med sådan verksamhet förstås att ett försäkringsföretag som inte är ett återförsäkringsbolag vill meddela försäkringar från Sverige eller från en sekundäretablering i ett land inom EES för risker belägna i eller åtaganden som ska fullgöras i något annat EES-land och om detta ska ske utan förmedling av en sekundäretablering i det andra landet. Förutsättningen för att ett svenskt företag ska få ägna sig åt gränsöverskridande verksamhet är att en underrättelse lämnas till Finansinspektionen (se 15 §).

Finansinspektionen ska enligt 17 § inom en månad från det att den mottagit en underrättelse enligt 15 § lämna meddelande om underrättelsen till den behöriga myndigheten i det land där den gränsöverskridande verksamheten ska drivas. Inspektionen ska samtidigt underrätta försäkringsbolaget om att meddelandet lämnats (se 18 §).

Den gränsöverskridande verksamheten får påbörjas tidigast när Finansinspektionen har underrättat företaget (se 19 §). Om Finansinspektionen finner att det inte finns förutsättningar för företaget att driva gränsöverskridande verksamhet, ska inspek-

tionen inte lämna något meddelande enligt 17 §. Ett sådant beslut ska fattas inom en månad från det att Finansinspektionen tog emot underrättelsen enligt 15 § (se 20 §).

Om ett försäkringsföretag avser att ändra något av de förhållanden som har angetts i en tidigare underrättelse, efter det att den gränsöverskridande verksamheten har inletts, ska 15–20 §§ tillämpas (se 21 §).

Regler om tillsyn rörande ett svenskt försäkringsföretags verksamhet i ett annat EES-land finns i 14 kap. FRL. Enligt 3 § ska Finansinspektionen i sin tillsynsverksamhet samarbeta och utbyta information med motsvarande utländska tillsynsmyndigheter och Europeiska kommissionen i den utsträckning som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen. Om ett försäkringsföretag driver verksamhet i ett annat land inom EES och bolaget inte rättar sig efter Finansinspektionens eller behörig utländsk myndighets begäran om rättelse, ska inspektionen enligt 16 kap. 6 § FRL vidta de åtgärder som behövs för att förhindra fortsatta överträdelser.

Försäkringsföretagens tjänstepensionsverksamhet – sekundäretablering och gränsöverskridande verksamhet inom EES

Särskilda bestämmelser om försäkringsföretagens tjänstepensionsverksamhet vid en sekundäretablering finns i 3 kap. 8–14 §§ FRL. När det gäller ett försäkringsföretags uppdrag att genom gränsöverskridande verksamhet meddela tjänstepensionsförsäkring finns regler i 3 kap. 22 § FRL.

När ett försäkringsföretag åtar sig ett uppdrag att meddela tjänstepensionsförsäkring från en *sekundäretablering*, ska företaget lämna en särskild underrättelse till Finansinspektionen. Underrättelsen ska innehålla uppgift om den som i egenskap av arbetsgivare ska betala försäkringspremierna och det huvudsakliga innehållet i de överenskommelser som ska ligga till grund för försäkringarna (8 §). Om dessa förutsättningar är uppfyllda ska Finansinspektionen inom tre månader från det att underrättelsen togs emot lämna meddelande om denna till den behöriga myndigheten i det land där sekundäretableringen finns (9 §).

Finansinspektionen ska samtidigt som ett meddelande till den utländska myndigheten lämnas underrätta försäkringsföretaget (10 §). Om Finansinspektionen med anledning av meddelandet får veta vilka regler för verksamheten som är tillämpliga i det land där

sekundäretableringen finns, ska inspektionen underrätta försäkringsföretaget om dessa regler (11 §).

Verksamheten avseende tjänstepensionsförsäkring får påbörjas efter det att företaget har tagit emot underrättelsen från Finansinspektionen, eller i varje fall två månader efter det att den behöriga myndigheten i det land där sekundäretableringen finns har tagit emot inspektionens meddelande (12 §).

Om Finansinspektionen finner att det inte finns förutsättningar för företaget att driva verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring, ska inspektionen meddela beslut om det inom tre månader från det att underrättelsen togs emot (13 §).

Som nämnts gäller att om ett försäkringsföretag avser att ändra något av de förhållanden som har angetts i underrättelsen efter det att en sekundäretablering har inrättats, ska företaget enligt 6 § underrätta Finansinspektionen och den utländska behöriga myndigheten minst en månad innan ändringen genomförs. Om en sådan ändring innebär att verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska påbörjas, ska 8–13 §§ tillämpas i stället för 6 § (se 14 §).

När det gäller ett försäkringsföretags uppdrag att genom *gränsöverskridande verksamhet* meddela tjänstepensionsförsäkring ska motsvarande regler som gäller för sekundäretablering tillämpas (se närmare i 22 §).

Utländska försäkringsgivare

Lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares och tjänstepensionsinstituts verksamhet i Sverige (LUFT) reglerar sådana försäkringsgivares och instituts verksamhet här i landet.

Bestämmelserna i 2 och 3 kap. LUFT reglerar *EES-försäkringsgivares* rätt att driva verksamhet i Sverige och tillsynen över dem. Med EES-försäkringsgivare förstås utländsk försäkringsgivare vars hemland hör till EES och vars verksamhet inom EES står under finansiell tillsyn endast av den behöriga myndigheten i hemlandet.

En EES-försäkringsgivare, som i sitt hemland har tillstånd att driva försäkringsrörelse, har enligt 2 kap. 1 § första stycket LUFT, rätt att bedriva verksamhet i Sverige från en *sekundäretablering* här i landet eller genom *gränsöverskridande verksamhet*. Verksamhet från en sekundäretablering kan påbörjas två månader efter det att Finansinspektionen underrättats av hemlandsmyndigheten och

gränsöverskridande verksamhet så snart hemlandsmyndigheten har underrättat Finansinspektionen.

För en *EES-försäkringsgivare som meddelar tjänstepensionsförsäkring* gäller samma möjligheter till verksamhet över gränserna som för försäkringsrörelsen. För att få bedriva verksamhet i Sverige efter utgången av vissa tidsfrister krävs dock i dessa fall att Finansinspektionen även lämnar uppgifter om i Sverige tillämplig arbetsrätt på tjänstepensionsområdet och om de bestämmelser om information som gäller här i landet gentemot dem som ingår eller avser att ingå ett avtal om tjänstepensionsförsäkring eller tjänstepension, liksom gentemot dem som annars är ersättningsberättigade på grund av ett sådant avtal (se 2 kap. 1 § andra stycket FRL med hänvisningar).

Bestämmelserna i 2 och 3 kap. LUFT reglerar även utländska tjänstepensionsinstitutets rätt att driva verksamhet i Sverige och tillsynen över dem. Med *utländskt tjänstepensionsinstitut* avses ett utländskt institut vars hemland hör till EES och som utan att vara försäkringsgivare enligt LUFT omfattas av tjänstepensionsdirektivet.

Ett utländskt tjänstepensionsinstitut som i sitt hemland har tillstånd eller är registrerat för att bedriva verksamhet avseende tjänstepension får bedriva sådan verksamhet i Sverige från en *sekundäretablering* här i landet eller genom *gränsöverskridande verksamhet*. Motsvarande tidsfrister och uppgiftslämnande från Finansinspektionen som för EES-försäkringsgivare när de bedriver tjänstepensionsverksamhet här i landet gäller även i dessa fall (se 2 kap. 1 a § LUFT).

Skälen för förslaget

Gränsöverskridande verksamhet

För att uppfylla kraven i artikel 20 om att ett tjänstepensionsinstitut ska tillåtas att bedriva gränsöverskridande verksamhet i andra EES-länder krävs att det införs regler i tjänstepensionsrörelselagen i den delen. Beträffande underrättelse- och meddelandeförfarandet bör för tjänstepensionsföretagens gränsöverskridande verksamhet införas regler som i sak motsvarar de som gäller för försäkringsföretagen i dessa delar. För att tillgodose direktivets krav i fråga om hemlandstillsyn och samarbete med

utländsk myndighet krävs även regler i tjänstepensionsrörelselagen för Finansinspektionens tillsynsverksamhet.

Sekundäretablering

Som framgått innehåller tjänstepensionsdirektivet inga bestämmelser om sekundäretablering. Som konstaterats i inledningen till detta avsnitt står det dock klart att tjänstepensionsinstitut har rätt till sekundäretablering i enlighet med EU-fördraget. För tjänstepensionsföretagen bör det därför införas regler i tjänstepensionsrörelselagen om ett underrättelseförfarande gentemot Finansinspektionen vid inrättande av en sekundäretablering (jfr den reglering som finns i 14 a § andra och tredje styckena UFL). Däremot krävs inte, som tidigare konstaterats, att Finansinspektionen i dessa fall underrättar värdlandsmyndigheten. Det bör inte heller införas någon uttrycklig rätt att etablera en sekundäretablering, eftersom denna rätt följer direkt av EU-fördraget.¹ Så snart ett tjänstepensionsföretag åtar sig ett uppdrag att förvalta tjänstepension från en sekundäretablering ska de underrättelseregler gälla som följer av tjänstepensionsdirektivet.

Skälen för bedömningen

Utländska tjänstepensionsinstitut

Som nämnts reglerar bestämmelserna i 2 och 3 kap. LUFT utländska tjänstepensionsinstituts rätt att driva verksamhet i Sverige och tillsynen över dem. Med *utländskt tjänstepensionsinstitut* avses ett utländskt institut vars hemland hör till EES och som utan att vara försäkringsgivare enligt LUFT omfattas av tjänstepensionsdirektivet.

Ett utländskt tjänstepensionsinstitut som i sitt hemland har tillstånd eller är registrerat för att bedriva verksamhet avseende tjänstepension får bedriva sådan verksamhet i Sverige från en *sekundäretablering*² här i landet eller genom *gränsöverskridande verksamhet*. För att få bedriva verksamhet i Sverige efter utgången

¹ Utredningen gör alltså här en annan bedömning än den som gjordes i samband med genomförandet av tjänstepensionsdirektivet, jfr 14 a § första stycket UFL.

² För att möjliggöra detta har införts definitioner av utländska tjänstepensionsinstitut, men även av produkter som kan komma ifråga (se 1 kap. 5 § 3 och 1 kap. 6 § LUFT).

av vissa tidsfrister krävs dock i dessa fall att Finansinspektionen även lämnar uppgifter om i Sverige tillämplig arbetsrätt på tjänstepensionsområdet och om de bestämmelser om information som gäller här i landet gentemot dem som ingår eller avser att ingå ett avtal om tjänstepensionsförsäkring eller tjänstepension, liksom gentemot dem som annars är ersättningsberättigade på grund av ett sådant avtal (se 2 kap. 1 a § LUFT, jfr artikel 20.1–6).

När det gäller de krav på information som ska ställas enligt tjänstepensionsdirektivet är detta uppfyllt genom bestämmelserna i 8 kap. 1 a och 1 b §§ LUFT (jfr artikel 20.7).

Skyldigheten för värdlandsmyndigheten att underrätta hemlandsmyndigheten om ändringar av bl.a. gällande social- och arbetsmarknadslagstiftning har föranlett nya bestämmelser i LUFV för Finansinspektionens tillsynsverksamhet (se 3 kap. 2 § LUFT, jfr artikel 20.8).

Kravet om att det ankommer på värdlandsmyndigheten att tillse att utländska institut följer gällande social- och arbetsmarknadslagstiftning m.m. har föranlett vissa kompletteringar i LUFT. Underrättelseskyldighet avseende dessa regler i förhållande till hemlandsmyndigheten har också kommit till uttryck i LUFV (se 3 kap. 2 § LUFT, jfr artikel 20.9).

Kraven i artikel 20.10 på lämpliga ingripandeåtgärder från värdmedlemsstatens sida har tillgodosetts genom 3 kap. 6 och 7 §§ LUFT.

Sammanfattningsvis anser utredningen att gällande regler i LUFT tillgodoser den rätt för utländska tjänstepensionsinstitut att bedriva verksamhet här i landet som ges i tjänstepensionsdirektivet.

Särskilda placeringsregler för utländska institut?

Under avsnitt 9.4.11 har konstaterats att direktivets artikel 18.7 medger en värdlandsmedlemsstat att kräva att ett utländskt institut, inom vissa angivna gränser, tillämpar strängare placeringsregler avseende det institutets verksamhet i värdlandet. Vid genomförandet av tjänstepensionsdirektivet gjorde regeringen följande bedömning.³

Frågan är då om Sverige bör införa en skyldighet för de utländska instituten att följa svenska placeringsregler avseende den verksamhet som sådana institut bedriver här.

³ Se prop. 2004/05:165 s. 195.

Skälet till att den angivna regleringen tillkom i tjänstepensionsdirektivet – vilket var i ett sent skede av rådsförhandlingarna – får främst sökas i en viss ovilja från en del medlemsstaters sida att överge det kvantitativa synsätt som hittills dominerat i fråga om bl.a. försäkring. Som framgår av avsnitt 11.4 valde bl.a. Sverige att genomföra EG-rätten på försäkringsområdet på ett mycket detaljerat sätt. Det kan dock noteras att det konsoliderade livförsäkringsdirektivet inte innehåller någon motsvarande möjlighet att underkasta utländska försäkringsbolag strängare, nationella regler.

Som konstaterats i avsnitt 6.4 är utgångspunkten att det svenska genomförandet av direktivet ska ske utifrån en kvalitativ regleringsansats. De kvantitativa begränsningar som ändå valts utgörs för pensionsstiftelsernas del av dem som är obligatoriska enligt direktivet. De ytterligare begränsningarna för tjänstepensionskassor och livförsäkringsbolagens tjänstepensionsverksamhet är avsedda att ansluta till vad som i dag gäller för övrig livförsäkringsverksamhet avseende onoterade tillgångar, kontanta medel och enhandsengagemang. Dessa begränsningar är dock inte särskilt ingripande jämfört med vad som gäller för den övriga livförsäkringsverksamheten.

Eftersom det i dag inte finns några särskilda placeringsregler för utländska livförsäkringsbolag och de föreslagna reglerna för de svenska instituten därtill inte bedöms vara särskilt ingripande, anser regeringen därför sammantaget att det saknas skäl att införa någon särskild skyldighet för utländska institut att tillämpa de svenska reglerna.

Enligt utredningens mening finns det nu anledning att föra ett motsvarande resonemang. Något krav på att utländska tjänstepensionsinstitut ska följa svenska investeringsregler för sin verksamhet i Sverige bör således inte införas.

10.2 Förslaget till IORP II-direktiv

Bedömning: De ändringar som föreslås i förslaget till IORP II-direktiv beträffande verksamhet över gränserna föranleder inga ändringar i utredningens förslag.

Skälen för bedömningen: Artikel 12 i förslaget till IORP II-direktiv – som motsvarar artikel 20 i IORP I-direktivet – ändras på tre sätt. För det första anges det att ett tjänstepensionsinstitut bedriver verksamhet över gränserna när det förvaltar en pensionsplan som omfattas av social- och arbetsmarknadslagstiftningen i en annan medlemsstat, även i situationer där institutet och det uppdragsgivande företaget är belägna i samma

medlemsstat. För det andra krävs det ett motiverat beslut av en behörig myndighet i hemmedlemsstaten, om myndigheten förbjuder verksamhet över gränserna. Om en behörig myndighet i hemmedlemsstaten inte underrättar en behörig myndighet i värdmedlemsstaten ska den dessutom ange skälen för sin vägran. För det tredje får värdmedlemsstaten inte längre ställa ytterligare informationskrav på institut som bedriver verksamhet över gränserna. Orsaken till detta är att det nu införs krav på ett standardiserat pensionsbesked (se artiklarna 40–54).

I den nya *artikel 13* fastställs nya regler för gränsöverskridande överföring av pensionsplaner som måste godkännas i förväg av en behörig myndighet i det mottagande tjänstepensionsinstitutets hemland. Om inte nationell social- och arbetsmarknadslagstiftning föreskriver annat ska överföringen och villkoren för denna förhandsgodkännas av berörda medlemmar och förmånstagare eller, i förekommande fall, av deras företrädare. Denna nya artikel innehåller även regler om utbyte av information om den tillämpliga social- och arbetsmarknadslagstiftning enligt vilken pensionsplanen ska skötas. Skulle det mottagande institutet efter överföringen utföra verksamhet över gränserna gäller artikel 12.8 och 12.9 (tillsyn och ingripande från behöriga myndigheter). Institutet kommer att förvalta pensionsplanen i enlighet med social- och arbetsmarknadslagstiftningen i värdmedlemsstaten och skyddsnivån för de medlemmar och förmånstagare som berörs av överföringen kommer därför inte att ändras.

Nya gemensamma regler om verksamhet över gränserna inom EES förutsätter i huvudsak ett samtidigt genomförande i alla länder som omfattas av den kommande regleringen. Enligt utredningens mening finns det inte heller anledning att i förtid genomföra någon nu föreslagen detaljregel.

11 Information

11.1 Bakgrund

11.1.1 Inledning och disposition

På *försäkringsområdet* finns det såväl näringsrättsliga som civilrättsliga bestämmelser om den information som ska lämnas till den som erbjuds att teckna en försäkring, till försäkringstagare och andra ersättningsberättigade under försäkringsavtalets löptid och till ersättningsberättigade under utbetalningstiden. De huvudsakliga näringsrättsliga bestämmelserna finns i FRL och i föreskrifter som har meddelats av Finansinspektionen. De huvudsakliga civilrättsliga bestämmelserna finns i försäkringsavtalslagen (FAL). Bestämmelser om information finns också i bl.a. marknadsföringslagen (2008:486, MFL), lagen (2003:862) om finansiell rådgivning till konsumenter och i föreskrifter som har meddelats av Konsumentverket.

I avsnitt 11.1.2 ges en översiktlig beskrivning av de civilrättsliga bestämmelserna i FAL om information som avser individuell personförsäkring och kollektivavtalsgrundad personförsäkring.¹ Avsnitt 11.1.3 innehåller en motsvarande översiktlig beskrivning av de näringsrättsliga bestämmelserna i FRL om information som avser livförsäkring.² I avsnitt 11.1.4 ges sedan en sammanfattande beskrivning av vad som gäller för försäkringsföretag som meddelar tjänstepensionsförsäkring, och i avsnitt 11.1.5 en motsvarande beskrivning av vad som gäller för understödsföreningar i form av tjänstepensionskassor.

¹ De försäkringstyper som torde motsvara de huvudtyper av förmåner som kommer att regleras enligt den nya lagen om tjänstepensionsrörelse, dvs. ålderspensionsförmåner kopplade till anställning som i de flesta fall är kollektivavtalsgrundade, men också ålderspensionsförmåner kopplade till anställning som inte är direkt kollektivavtalsgrundade. Detta informationsavsnitt får kompletteras i samband med att de mer detaljerade förslagen till civilrättslig reglering av förmånerna tas fram.

² Se not 1.

I avsnitt 11.2 behandlas utredningens utgångspunkter för regleringen av information, och i avsnitt 11.3 och 11.4 behandlas sedan utredningens överväganden och förslag när det gäller genomförandet av aktuella artiklar i tjänstepensionsdirektivet. Det avslutande avsnittet, 11.5, innehåller utredningens bedömningar och förslag till viss kompletterande reglering.

11.1.2 Civilrättsliga bestämmelser om information i FAL

Individuell personförsäkring

Bestämmelserna om information vid *individuell personförsäkring* finns i 10 kap. FAL. Här bör nämnas att det av 1 kap. 5 § FAL framgår att när en arbetsgivare tecknar en individuell personförsäkring till förmån för en anställd på dennes liv eller hälsa, anses den anställda som försäkringstagare vid tillämpning av bl.a. bestämmelserna i 10 kap. om information till försäkringstagaren när ett försäkringsavtal har träffats. Regleringen innebär³ att förköpsinformationen i dessa fall ska ges till *arbetsgivaren*, medan efterköpsinformationen och information under försäkringstiden ska ges till den *anställda*.

I 10 kap. 1 § FAL finns vissa grundläggande bestämmelser kring bl.a. informationens form.

Enligt 10 kap. 2 § FAL ska ett försäkringsbolag, innan en individuell personförsäkring meddelas, lämna information som underlättar kundens bedömning av försäkringsbehovet och val av försäkring (*förköpsinformation*). Bestämmelsen anger vidare att informationen på ett enkelt sätt ska återge det huvudsakliga innehållet i de försäkringsvillkor som kunden behöver ha kännedom om för att kunna bedöma kostnaden för och omfattningen av försäkringen. Även viktiga begränsningar av försäkringsskyddet ska framgå tydligt. I 10 kap. 3 § FAL anges att informationen enligt 2 § inte behöver lämnas i den mån kunden avstår från den eller det möter hinder med hänsyn till förhållandena då försäkringsavtalet ingås.

Enligt 10 kap. 4 § FAL ska vidare viss information lämnas till försäkringstagaren när avtal har träffats (*efterköpsinformation*), nämligen skriftlig bekräftelse på avtalet och vissa upplysningar om försäkringsvilkorens innehåll.

³ Jfr prop. 2004/05:150 s. 371

Enligt 10 kap. 5 § ska information även lämnas *under försäkrings-tiden* (årligen) och i samband med förnyelse. Information ska även lämnas *i samband med villkorsändring* (10 kap. 6 § FAL), *vid försäkringsfall* (10 kap. 7 §) och om möjligheter till *överprövning* m.m. (10 kap. 8 §).

Om försäkringsföretaget inte lämnar föreskriven information kan marknadsrättsliga sanktioner tillgripas enligt MFL (se 10 kap. 10 § FAL). En näringsidkare som vid sin marknadsföring låter bli att lämna information som är av särskild betydelse från konsumentsynpunkt får enligt 24 § MFL åläggas att lämna sådan information. I fall som inte är av större vikt får Konsumentombudsmannen meddela ett informationsföreläggande och i andra fall väcka talan vid Marknadsdomstolen om åläggande att lämna informationen. Talan om förbud eller ålägganden får väckas såväl av Konsumentombudsmannen som av en näringsidkare som berörs av marknadsföringen och en sammanslutning av konsumenter, näringsidkare eller löntagare (se 28 § första stycket 2 och 47 § MFL).

Kollektivavtalsgrundad personförsäkring

För *kollektivavtalsgrundade personförsäkringar* gäller särskilda informationskrav i FAL. Av 20 kap. 3 § framgår att när en överenskommelse som medför skyldighet för en arbetsgivare att teckna en kollektivavtalsgrundad personförsäkring har ingåtts, ska försäkringsbolaget och de arbetsmarknadsparter som har slutit det kollektivavtal som försäkringsvillkoren anger på lämpligt sätt informera de arbetsgivare och anställda som berörs av överenskommelsen. Informationen ska avse arbetsgivarens skyldighet att teckna försäkring, kostnaderna för försäkringen, och omfattningen av försäkringen. I 20 kap. 4 § FAL preciseras vilken information som ska lämnas när en försäkring har meddelats och när försäkringen ändras eller förnyas. I 20 kap. 5 § FAL finns bestämmelser om vilken information som ska lämnas under försäkrings-tiden.

I förarbetena⁴ anges att frågan om information till de försäkrade och deras arbetsgivare är av stor betydelse för att kollektivavtalsgrundade försäkringar ska fungera på ett tillfredsställande sätt. Detta eftersom man kan räkna med att dessa försäkringar, vid

⁴ Prop. 2003/04 :150 s. 349–351.

sidan av socialförsäkringen, svarar för det grundläggande och viktigaste försäkringsskyddet för de flesta anställda. I förarbetena anförs vidare att kunskap om skyddets närmare utformning är avgörande för att de berörda ska kunna överblicka sin situation och vid behov teckna kompletterande egna försäkringar, och att informationen också är en förutsättning för att de enskilda genom sina organisationer ska kunna påverka skyddets utformning. Det anges vidare att den grundläggande ambitionsnivån bör vara minst lika hög vid kollektivavtalsgrundad försäkring som vid andra försäkringstyper. Målet bör vara att ge varje försäkrad en fullgod information som på ett enkelt, och såvitt möjligt fullständigt, sätt klargör vad som gäller för honom eller henne. Samtidigt sägs det att de typiska kollektivavtalsgrundade försäkringarna avser mycket stora kollektiv och att man därför inte i alla avseenden kan räkna med samma exakthet i informationsflödet som vid främst individuell försäkring, och att man vidare måste räkna med att de informationshandlingar som går ut i stor utsträckning är standardiserade. Av förarbetena framgår också att det för kollektivavtalsgrundade försäkringar är naturligt att det i första hand är försäkringsbolaget som ska lämna den nödvändiga informationen till arbetsgivare och anställda, men att allmän information sedan länge i stor utsträckning lämnas av arbetsmarknadens parter, både före och efter försäkringens tecknande. Det anförs att detta stämmer väl med rådande synsätt att låta försäkringsbolaget och arbetsmarknadsparterna delvis gemensamt svara för informationen.

Om ett försäkringsföretag inte lämnar den information som bestämmelserna avser kan, i likhet med vad som gäller för individuella försäkringar, marknadsrättsliga sanktioner tillgripas enligt MFL. En anställd som omfattas av försäkringsskyddet ska då anses som en konsument som tecknat individuell försäkring (se 20 kap. 6 § FAL).

11.1.3 Näringsrättsliga bestämmelser om information i FRL

Enligt den s.k. genomlysningssprincipen i 4 kap. 2 § FRL ska information till försäkringstagare och de som erbjuds att teckna en försäkring vara anpassad efter försäkringens art och tydligt visa försäkringens villkor och värdeutveckling. Även andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar⁵ ska ges den information de

⁵ T.ex. mottagare av efterlevandepension.

behöver. I fråga om *tjänstepensionsförsäkringar* ska informationen innehålla uppgifter om försäkringsföretaget och dess verksamhet samt om de eventuella överenskommelser som ligger till grund för försäkringarna.

Med stöd av ett särskilt bemyndigande⁶ har Finansinspektionen utfärdat föreskrifter och allmänna råd om information som gäller försäkring och tjänstepension (FFFS 2011:39).

Av 1 kap. 4 § i informationsföreskrifterna framgår det att när det gäller *kollektivavtalsgrundade försäkringar* som följer en överenskommelse mellan en arbetsgivarorganisation och en central arbetstagarorganisation får avtalsparterna avtala om vilken information som ska lämnas, hur den ska lämnas och av vem den ska lämnas. När det gäller andra kollektivavtalsgrundade försäkringar eller grupp-försäkringar får försäkringsföretagen avtala med kollektivavtalsparterna eller andra som kan anses företräda försäkringstagarna om vilken information som ska lämnas och hur och av vem den ska lämnas. Vad som nu sagts innebär att informationsföreskrifterna i praktiken framförallt gäller information som ska lämnas vid individuell tjänstepensionsförsäkring.

I informationsföreskriften stadgas allmänt att informationen ska utformas så att den underlättar de beslut som den som avser att teckna försäkring eller en försäkringstagare kan behöva fatta (2 kap. 2 §).

I ett *allmänt råd* under 2 kap. 2 § sägs bl.a. att det bör vara enkelt att överblicka försäkringens viktigaste egenskaper och begränsningar. Vidare sägs det att det – för *pensionsförsäkringar och kapitalförsäkringar med sparande* – bör tydligt framgå i vilken utsträckning nivån är garanterad på pensionsbelopp respektive försäkringsbelopp och eventuellt efterlevandeskydd. För *privata individuella livförsäkringsprodukter* bör den viktigaste *förköpsinformationen* anges i ett *faktablad*. I det allmänna rådet sägs också att faktabladet bör följa den standarduppställning som finns i en särskild bilaga till föreskriften, och i övrigt utformas så att det blir lätt för en konsument att jämföra likartade produkter. Enligt bestämmelserna i bilagan ska faktabladet bl.a. innehålla uppgifter om produktbeteckning och försäkringsgivare, målgrupp försäkringsföretagets finansiella styrka, ansvar för kapitalplaceringarna, eventuella garantier, överskottshantering, placeringsinriktning, avkastningshistorik, ålder för utbetalning, utbetalningstid,

⁶ Se 4 kap. 18 § 2 FRL och 7 kap. 2 § 8 försäkringsrörelseförordningen (2011:257).

livslängdsantaganden, avgifter och kostnader, skatteregler för försäkringstagaren, beskrivning av produktens försäkringsskydd, kostnader för försäkringsskydd och om det krävs hälsoprövning i något fall, villkor för flytt av sparande eller återköp samt viss övrig information.

I detta sammanhang bör även nämnas att Svensk Försäkring den 11 oktober 2011 antog en rekommendation om faktablad för livförsäkringsprodukter av sparandetyper. Rekommendationen är avsedd som ett komplement till Finansinspektionens allmänna råd om faktabladets innehåll.

I informationsföreskrifterna finns i övrigt bl.a. krav på information *innan* en försäkring meddelas (3 kap.) och information *under försäkrings- och utbetalningstiden* (4 kap.). Bestämmelserna i 3 kap. och 4 kap. har i allt väsentligt sin grund i försäkringsdirektiven.

Därutöver finns det i 5 kap. även krav på *särskild information om livförsäkring och tjänstepension*. Bestämmelserna i det kapitlet har sin grund i såväl försäkringsdirektiven som tjänstepensionsdirektivet. Av bestämmelserna om särskild information för livförsäkring och tjänstepension framgår att bl.a. följande information normalt ska lämnas *innan försäkring meddelas*.

Information om försäkringsavtalet

- Försäkringsavtalets löptid.
- I förekommande fall hur försäkringen kan återköpas, ändras till fribrev eller dess värde flyttas.
- Principerna för hur försäkringens värde bestäms om den återköps eller ändras till fribrev, respektive hur flyttbart belopp bestäms om försäkringens värde ska flyttas.
- I vilket avseende och under vilka förutsättningar försäkringsföretaget kan ändra villkoren i avtalet under försäkringstiden, särskilt när det gäller förmåner, avgifter och andra kostnadsuttag.
- Försäkringstagarens rätt att säga upp försäkringsavtalet och hur det går till.
- Huvuddragen av de skatteregler som gäller för försäkringen.

Information om premier

- De villkor som gäller för premiebetalning.
- Hur stor del av premien som avser huvudförmånen och i tillämpliga fall tilläggsförmånen.

Information om uttag av avgifter och disposition av överskott

- Principerna för hur försäkringsföretagets drifts- och riskkostnader ska täckas liksom hur vinst ska delas ut.
- Principerna för hur överskott ska fördelas mellan såväl försäkringstagare som andra ersättningsberättigade, och vad som gäller när försäkringskapitalet inte kan betalas ut till följd av att ersättningsberättigade saknas.
- Principerna för hur överskott får användas till förlusttäckning.
- Faktorerna eller villkoren som villkorad återbäring beror av.
- Principerna för uppräknig av utfallande periodiska belopp.
- Försäkringsföretagets policy om kollektiv konsolidering och för återtag av återbäring (reallokering), för det fall då ett försäkringsavtal kan få allokerad återbäring.
- Information som tydligt anger viken form av återbäring eller överskott som kan komma försäkringsavtalet tillgodo.

Ekonomiska uppgifter

- Översiktliga uppgifter om vilka långsiktiga mål för placeringarna som försäkringsföretaget har fastställt och med ungefärlig fördelning på kategorierna aktier och andelar, fastigheter och lån mot säkerhet i fastighet, fastförräntade tillgångar och övriga placeringar.
- De långsiktiga målen ska delas upp på de samlade tillgångarna, de tillgångar som används för skuldtäckning som avser villkorad återbäring och de tillgångar som används för skuldtäckning som avser garanterad återbäring samt övriga försäkringsåtaganden

Särskilda uppgifter för försäkring där försäkringstagaren väljer fonder för placering av premierna

- Hur ett fondbyte går till och hur stora avgifter som tas ut vid fondbyte.
- De avgifter som försäkringsföretaget tar ut för att täcka driftskostnader och skatt, med fördelning på avdrag för premien innan köp av andelar sker, eventuell skillnad i köp- och säljkurs för andelar samt avdrag för fond- och andelsvärdet.
- En översiktlig beskrivning av fondutbudet och, på begäran av den som erbjuds teckna försäkring, även information om en enskild fonds huvudsakliga inriktning.

I de särskilda bestämmelserna för livförsäkring och tjänstepension finns vidare närmare bestämmelser kring den information om försäkringens värde som ska lämnas *i samband med flytt* m.m. och bestämmelser om information som ska lämnas *under försäkringstiden*, men före utbetalning. Under försäkringsavtalets löptid fram till utbetalningen ska information lämnas om bl.a. ändringar i tidigare lämnade uppgifter och årlig information om inbetalda premier och uttagna avgifter m.m. Det finns även bestämmelser om information *under utbetalningstiden* (ändringar och årlig information) samt särskilda bestämmelser om kompletterande information om tjänstepensionsförsäkring.

När det särskilt gäller *tjänstepensionsförsäkring* ska en ersättningsberättigad, efter begäran, få den senast upprättade årsredovisningen. Under vissa närmare angivna förutsättningar ska ersättningsberättigade få information om pensionsplaner och information om företagets placeringsriktlinjer. Informationen om placeringsriktlinjer ska innehålla en övergripande beskrivning av de tillgångar som avser tjänstepension, uppgift om avkastningsmål, och uppgift om risknivå i tillgångar och åtaganden som helhet. Dessa bestämmelser har sin grund i tjänstepensionsdirektivet.

Utöver den information som ska lämnas enligt nyss beskrivna bestämmelser ska information även lämnas om kollektiv konsolidering (se 5 kap. 2 §). Vidare ska ett försäkringsföretag avseende tjänstepension årligen lämna information om aktuella pensionsförmåner, riskskydd och efterlevnadeskydd till ersättningsberättigade (se 5 kap. 3 §)

Om ett försäkringsföretag åsidosätter sina skyldigheter att lämna information i enlighet med ovan beskrivna bestämmelser,

ska Finansinspektionen ingripa. Inspektionen har då möjlighet att ingripa genom att förelägga företagets styrelse att vidta rättelse inom viss tid, genom att förbjuda att ett beslut verkställs eller genom en anmärkning. Ett beslut om anmärkning eller varning får förenas med ett beslut om att företaget ska betala en straffavgift (se 16 kap. 1 § 1 och 2 samt 14 § FRL).

11.1.4 Försäkringsföretag

För försäkringsföretagen gäller bl.a. de informationskrav som följer av bestämmelserna i *FAL*.⁷

För försäkringsföretagen gäller även, enligt 4 kap. 2 § *FRL*, att information till försäkringstagare och de som erbjuds att teckna en försäkring ska vara anpassad efter försäkringens art och tydligt visa försäkringens villkor och värdeutveckling. Även andra ersättningsberättigade på grund av försäkringar ska ges den information de behöver. I fråga om tjänstepensionsförsäkringar ska informationen innehålla uppgifter om försäkringsföretaget och dess verksamhet samt om de eventuella överenskommelser som ligger till grund för försäkringarna.

För försäkringsföretagen gäller även Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om information som gäller försäkring och tjänstepension. Som framgått finns det särskilda undantagsregler för kollektivavtalsgrundade försäkringar.

De olika kraven är i delar mycket detaljerade, samtidigt som det finns en betydande flexibilitet när det gäller kollektivavtalsgrundad försäkring.

⁷ Se framförallt 10 kap. och 20 kap.

11.1.5 Tjänstepensionskassor

För understödsföreningar i form av tjänstepensionskassor gäller bl.a. de informationskrav som följer av bestämmelserna i *FAL*.^{8 9}

För understödsföreningar i form av tjänstepensionskassor gäller enligt 20 a § i *UFL* att medlemmar och andra som är ersättningsberättigade på grund av försäkringar i en understödsförening som driver verksamhet avseende tjänstepensionsförsäkring ska ges den information som behövs om föreningen och dess verksamhet samt om sina försäkringar och de överenskommelser som ligger till grund för försäkringarna. Informationen ska tydligt visa försäkringarnas villkor och värdeutveckling. Informationen ska ges även i fall då en medlem erbjuds teckna en tjänstepensionsförsäkring.

Finansinspektionen har bemyndigande att meddela närmare föreskrifter om vilken information som ska lämnas (se 20 a § tredje stycket *UFL* och 56 § första stycket 2 i 1982 års *FRF*). Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om information som gäller försäkring och tjänstepension (*FFFS* 2011:39) är emellertid *inte* tillämpliga på understödsföreningar i form av tjänstepensionskassor. För tjänstepensionskassorna gäller i stället äldre bestämmelser, vilka finns i Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd om information som gäller livförsäkring och tjänstepension (*FFFS* 2011:35).

11.2 Utgångspunkter

Förslag: För tjänstepensionsföretagen ska det finnas såväl civilrättsliga som näringsrättsliga krav på information till tjänstepensionstecknarna och andra ersättningsberättigade på grund av tjänstepensionsförmånsavtal.

Skälen för förslaget: Informationsreglerna i såväl *FRL* som i *FAL* syftar till att skydda de försäkrade. Reglerna är dock av juridiskt

⁸ Se framförallt 10 kap. och 20 kap.

⁹ Enligt 1 kap. 4 § tredje stycket *FAL* ska det som sägs om försäkringsbolag gälla också i fråga om andra företag som meddelar försäkring. Av förarbetena, prop. 2003/04:150 s. 371, framgår att bestämmelsen klargör att det som sägs om försäkringsbolag också är tillämpligt på t.ex. understödsföreningar. En understödsförening i form av en tjänstepensionskassa meddelar personförsäkring i form av pensionsförsäkring på grund av anställning (tjänstepensionsförsäkring), jfr 1 § första och tredje stycket samt 7 § tredje stycket *UFL*.

delvis olika karaktär. Reglerna i FRL utgör näringsrättslig reglering i form av villkor för bedrivande av försäkringsrörelse, medan FAL:s regler är av såväl civilrättslig som näringsrättslig (marknadsrättslig) natur. En enskild kan återropa vissa av informationsreglerna i FAL direkt mot ett försäkringsbolag, vilket inte är möjligt när det gäller de näringsrättsliga reglerna i FRL, eftersom dessa i första hand är utformade i syfte att skydda kollektivet av försäkrade. I det senare fallet är det i stället Finansinspektionen som med stöd av bestämmelserna kan ingripa mot ett försumligt bolag. Även om reglerna i de olika lagstiftningarna i vissa delar överlappar varandra, finns det alltså två parallella sanktionssystem vid överträdelser.

Tjänstepensionsdirektivet är avsett att reglera verksamheten i tjänstepensionsinstitut, på motsvarande sätt som det konsoliderade livförsäkringsdirektivet är avsett att reglera verksamheten i försäkringsföretag. Mot denna bakgrund ska tjänstepensionsdirektivets bestämmelser om information införas i den näringsrättsliga regleringen av tjänstepensionsföretagen. Utredningens förslag i dessa delar behandlas i avsnitt 11.3–11.5 nedan.

På de skäl som anförts i avsnitt 5 anser utredningen att det för tjänstepensionstecknare, tjänstepensionsberättigade och andra ersättningsberättigade i ett tjänstepensionsföretag bör finnas en grundläggande civilrättslig skyddsreglering av det slag som finns på försäkringsområdet. Utredningen anser att de informationsregler som finns i FAL kring individuell personförsäkring respektive kollektivavtalsgrundad personförsäkring är väl lämpade även för den typ av förmåner som tjänstepensionsföretagen kommer att tillhandahålla. Här ska uppmärksammas att detta – såvitt avser kollektivavtalsgrundade förmåner – innebär att inblandade parter har relativt stor frihet att komma överens om hur de olika civilrättsliga informationsbehoven ska tillgodoses på bästa sätt. Utredningens förslag i dessa delar behandlas lämpligen i samband med behandlingen av övriga civilrättsliga regler, se avsnitt 13.

11.3 Information om företaget, dess verksamhet och de överenskommelser som ligger till grund för förmånerna

Förslag: När det gäller den näringsrättsliga regleringen ska det införas en bestämmelse i den nya lagen om att tjänstepensions-tecknare och andra ersättningsberättigade på grund av tjänstepensionsförmånsavtal ska ges information om tjänstepensionsföretaget och dess verksamhet, de överenskommelser som ligger till grund för tjänstepensionsförmånerna och ändringar av dessa överenskommelser samt gällande villkor för tjänstepensionsförmånerna och deras värdeutveckling, anpassad efter förmånens art. Sådan information ska även ges till den som erbjuds att teckna förmånsavtal med företaget.

Tjänstepensionstecknare och andra ersättningsberättigade på grund av förmånsavtal ska även ges information om utbetalningsalternativ vid tjänstepensionsförmånsfall.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilken information som i dessa delar ska lämnas av tjänstepensionsföretaget.

Tjänstepensionsdirektivet: Som förutsättning för att få bedriva verksamhet i ett tjänstepensionsinstitut stadgas i *artikel 9.1 c* att institutet ska ha infört korrekt upprättade regler för hantering av varje pensionsplan och att *medlemmarna har fått tillräcklig information om dessa regler*.

Enligt *artikel 9.1 f* ska medlemmarna *hållas tillräckligt informerade om pensionsplanens villkor*, särskilt vad gäller rättigheter och skyldigheter enligt planen samt riskerna som är förbundna med pensionsplanen och vad dessa risker innebär och deras fördelning.

Skälen för förslaget: I samband med genomförande av tjänstepensionsdirektivet konstaterades¹⁰ att direktivets krav i artikel 9.1 c om att medlemmarna ska ha fått tillräcklig information om verksamhetsreglerna saknade motsvarighet i svensk rätt, och att den information som skulle lämnas enligt den s.k. genomsyningsprincipen i dåvarande 1 kap. 1 a §¹¹ *inte* tog sikte på nu avsedd information. Det anfördes att direktivets krav borde tillgodoses genom bestämmelser i lag, vilka skulle preciseras i

¹⁰ Prop. 2004/05:165 s. 142–143.

¹¹ Motsvarande bestämmelse finns numer i 4 kap. 2 § första stycket FRL.

myndighetsföreskrifter. Lagbestämmelserna¹² kom sedan att utformas som krav på information om företaget/föreningen och dess verksamhet i kombination med ett bemyndigande för Finansinspektionen att utfärda föreskrifter om information som ska lämnas av företaget/föreningen.

På liknande sätt konstaterades det att direktivets krav i artikel 9.1 f rörande information till medlemmarna avseende pensionsplanens innehåll, villkor och risker saknade motsvarighet i den dåvarande lagstiftningen och att kravet skulle tillgodoses genom dels nya bestämmelser i lag, dels myndighetsföreskrifter efter bemyndigande i lag. Lagbestämmelserna¹³ i dessa delar utformades som krav på information om ”de eventuella överenskommelser som ligger till grund för försäkringarna”. Till detta kommer den tidigare gällande bestämmelsen¹⁴ som bl.a. innehåller krav på information som tydligt visar försäkringarnas villkor.

Det finns inte skäl att göra någon annan bedömning än den som gjordes i samband med genomförandet av tjänstepensionsdirektivet. Utredningen föreslår alltså en lagbestämmelse som föreskriver att tjänstepensionstecknare och andra ersättningsberättigade på grund av förmånsavtal ska få den information som föreskrivs i direktivet.

Finansinspektionen bör få ett bemyndigande att meddela föreskrifter om vilken information som ett tjänstepensionsföretag ska lämna i dessa delar.

11.4 Övriga informationskrav enligt direktivet

Förslag: En tjänstepensionsberättigad eller annan ersättningsberättigad ska få information om ändring av reglerna för den bakomliggande överenskommelsen, årlig kortfattad information om tjänstepensionsföretagets situation och de individuella pensionsförmånernas aktuella finansiella nivå. En tjänstepensionsberättigad eller annan ersättningsberättigad ska även – i samband med pensionsavgång eller när andra förmåner ska betalas ut – få information om de förmåner som vederbörande har rätt till och de utbetalningsalternativ som finns att tillgå.

¹² Se numer 4 kap. 2 § andra stycket FRL.

¹³ Se not 12.

¹⁴ Se not 11.

Om en tjänstepensionsberättigad eller annan ersättningsberättigad begär det ska han eller hon få tjänstepensionsföretagets årsbokslut och förvaltningsberättelse, företagets riktlinjer för placeringsverksamheten, utförlig och saklig information om pensionsförmånernas storlek, villkor för överföring av pensionsrättigheter till ett annat tjänstepensionsinstitut för det fallet att anställningen upphör samt och – om det är den tjänstepensionsberättigade eller annan ersättningsberättigad som själv som svarar för den finansiella risken – uppgifter om olika tillgängliga investeringsalternativ och den faktiska placeringsportföljen samt uppgifter om riskexponering och kostnader som är förenade med investeringarna.

De tjänstepensionsberättigades rätt till information i nu aktuella delar ska regleras genom övergripande bestämmelser i lag (se föregående avsnitt), kompletterade med närmare bestämmelser i myndighetsföreskrifter.

Tjänstepensionsdirektivet: I artikel 11 specificeras den information som medlemmar, förmånstagare och i förekommande fall deras företrädare har rätt att erhålla. Av artikel 11.1 framgår det att bestämmelserna i artikeln har karaktären av miniminivå, och att det alltså inte finns några hinder mot att Sverige väljer att införa mera omfattande krav på informationsgivning till medlemmar och andra.

Enligt artikel 11.2 har medlemmar och förmånstagare rätt att på begäran få ta del av tjänstepensionsinstitutets årsbokslut och förvaltningsberättelse. Om institutet förvaltar mer än en plan ska detta, enligt direktivets lydelse, gälla årsbokslut och förvaltningsberättelse som avser personens särskilda plan. Medlemmarna ska vidare inom skälig tid erhålla all relevant information om ändring av reglerna för pensionsplanen. Detta krav gäller således oberoende av begäran från den enskilde. Här kan noteras att artikel 9.1 c föreskriver att medlemmarna ska ges information om de ursprungliga reglerna för institutets hantering av pensionsplanen.

Enligt artikel 11.3 har medlemmar och förmånstagare rätt att på begäran få ta del av institutets riktlinjer för placeringsverksamheten i enlighet med artikel 12 (sistnämnda artikel behandlas i avsnitt 11.5).

Enligt artikel 11.4 ska varje medlem på begäran även få utförlig och saklig information om målnivån för pensionsförmånerna samt information om pensionsförmånernas storlek, och om villkor för överföring av pensionsrättigheter till ett annat tjänstepensions-

institut för det fallet att anställningen upphör. Om det är medlemmen själv som svarar för den finansiella risken ska även uppgifter om olika tillgängliga investeringsalternativ och den faktiska placeringsportföljen samt uppgifter om riskexponering och kostnader som är förenade med investeringarna lämnas, om den enskilde begär det.

Artikel 11.4 föreskriver vidare att medlemmarna har rätt att årligen erhålla kortfattad information om institutets situation och de individuella pensionsförmånernas aktuella finansiella nivå.

I samband med pensionsavgång eller när andra förmåner skall betalas ut anges i artikel 11.5 att förmånstagare har rätt att få information om de förmåner som vederbörande har rätt till och de utbetalningsalternativ som finns att tillgå.

Skälen för förslaget: Informationskraven i artikel 11 i tjänstepensionsdirektivet kan delas in i två grupper.

I den ena gruppen finns sådana uppgifter/information som ska lämnas *på begäran*, dvs. årsbokslut och förvaltningsberättelse, institutets riktlinjer för placeringsverksamheten, utförlig och saklig information om pensionsförmånernas storlek samt villkor för överföring av pensionsrättigheter till ett annat tjänstepensionsinstitut för det fallet att anställningen upphör. Till denna kategori hör även – om det är medlemmen själv som svarar för den finansiella risken – uppgifter om olika tillgängliga investeringsalternativ och den faktiska placeringsportföljen samt uppgifter om riskexponering och kostnader som är förenade med investeringarna. Utredningen anser att de ersättningsberättigades rätt till information på begäran bör tas in i lag. Det saknas däremot skäl att här gå längre än vad direktivet föreskriver, genom att t.ex. kräva att den aktuella informationen ska lämnas oavsett begäran.

I den andra gruppen finns information som ska lämnas *oavsett begäran*, dvs. information om ändring av reglerna för pensionsplanen, årlig kortfattad information om institutets situation och de individuella pensionsförmånernas aktuella finansiella nivå samt information – i samband med pensionsavgång eller när andra förmåner ska betalas ut – om de förmåner som vederbörande har rätt till och de utbetalningsalternativ som finns att tillgå. I likhet med vad som har anförts ovan, får det anses att de ersättningsberättigades rätt till information oavsett begäran bör framgå uttryckligen av lag.

Som framgått i avsnitt 11.3 innebär den civilrättsliga regleringen – såvitt avser kollektivavtalsgrundade förmåner – att

inblandade parter har relativt stor frihet att komma överens om hur de civilrättsliga informationskraven ska tillgodoses i praktiken. För att åstadkomma en liknande flexibilitet när det gäller fullgörandet av de näringsrättsliga informationskraven anser utredningen att de aktuella lagbestämmelserna bör utformas på ett sådant sätt att de är neutrala med avseende på *vem* som ska tillhandahålla informationen. Det yttersta ansvaret för att bestämmelserna i den nya lagen efterlevs åvilar dock alltid tjänstepensionsföretaget. Det bör i sammanhanget påtalas att det inte möjligt att i lag eller föreskrifter medge undantag från de informationskrav som finns i tjänstepensionsdirektivet.

De tjänstepensionsberättigades rätt till information i nu aktuella delar ska således regleras genom bestämmelser i lag, kompletterade med närmare bestämmelser i myndighetsföreskrifter.

11.5 Övriga informationskrav

Förslag: Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ska ges rätt att utfärda föreskrifter om den ytterligare information som ska lämnas av ett tjänstepensionsföretag.

Skälen för förslaget: Utöver den information som ska lämnas enligt den nya lagen (se avsnitt 11.3 och 11.4) och FAL (se avsnitt 11.1.2) finns det enligt utredningens bedömning skäl att även på tjänstepensionsområdet ha en motsvarighet till vissa av de andra delarna i den informationsreglering som i dag gäller för försäkring och individuell tjänstepension på försäkringsområdet. Mer konkret finns det anledning att ge Finansinspektionen möjlighet att också för tjänstepensionsföretagen kunna meddela i vart fall vissa av de bestämmelser som nu finns på försäkringsområdet (se informationsföreskriften FFFS 2011:39). Här avses t.ex. information om associationsform, klagomålshantering, kollektiv konsolidering och särskild information vid förmåner kopplade till fondandelar. De mer detaljerade kraven på information i olika delar bör lämpligen tas fram av Finansinspektionen, i samråd med bl.a. Konsumentverket och företrädare för de olika företagen.

Nu föreslaget bemyndigande bör möjliggöra detta.

11.6 Förslaget till IORP II-direktiv

Bedömning: De ändringar i informationskraven som föreslås i förslaget till IORP II-direktiv föranleder inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

Skälen för bedömningen: I förslaget till IORP II-direktiv är bestämmelserna om den information som ska lämnas till institutets medlemmar och förmånstagare betydligt mer omfattande och mer detaljerade, än de bestämmelser som finns i det nu gällande direktivet. De föreslagna bestämmelserna finns i artiklarna 38–58¹⁵ i förslaget till IORP II-direktiv. Det föreslås bl.a. att instituten ska vara skyldiga att offentliggöra viss information på en hemsida, och att instituten ska upprätta individuella s.k. ”pensionsbesked” med detaljerade uppgifter om institutet, förmånerna och prognoser m.m. Uppgifterna i pensionsbeskedet ska, minst årligen, uppdateras. När det gäller den närmare regleringen av pensionsbeskedet föreslås kommissionen få bemyndigande att meddela delegerade akter kring ett stort antal detaljfrågor.

Utredningen anser att det är rimligt att anta att de förslag till ändringar som finns i förslaget till IORP II-direktiv kan komma att ändras under de fortsatta förhandlingarna, och att det på sikt är troligt att regleringen i direktivet kommer att kompletteras med regelgivning från kommissionen och Eiopa. Mot denna bakgrund har utredningen valt att avstå från att redan nu justera de lagförslag som lämnats ovan, och som har grundats på de nu gällande bestämmelserna i tjänstepensionsdirektivet.

Som framgått ovan föreslår utredningen att de mer detaljerade bestämmelserna kring tjänstepensionsföretagens informationsgivning ska meddelas med stöd av ett särskilt bemyndigande för regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Enligt utredningens bedömning bör därför de ändringar i informationsbestämmelserna som föreslås i förslaget till IORP II-direktiv – och som bedöms vara viktiga att införa redan nu – kunna hanteras inom ramen för utformningen av föreskrifterna på lägre nivå än lagnivå. Eventuella ändringar i föreskrifterna måste naturligtvis vara förenliga med det nu gällande tjänstepensionsdirektivet.

¹⁵ I dessa artiklar återfinns såväl bestämmelser om information som har sin grund i de nu gällande artiklarna 9.1 c, 9.1 f och 11, som helt nya bestämmelser.

12 Tillsyn

12.1 Tillsynsmyndighet och omfattning av tillsynen

Förslag: Finansinspektionen ska vara tillsynsmyndighet.

Bestämmelser införs om tillsynen och dess omfattning, samarbete med behöriga myndigheter, underrättelse från ett tjänstepensionsföretag om påbörjad verksamhet, upplysningar från ett tjänstepensionsföretag, platsundersökning, upplysningar från och undersökningar hos andra än tjänstepensionsföretag samt om finansiering av Finansinspektionens verksamhet genom årliga avgifter. Bestämmelserna utformas efter mönster från försäkringsrörelselagen.

Finansinspektionen får, i likhet med det som gäller för försäkringsföretag och understödsföreningar, bemyndiganden att meddela föreskrifter om vilka upplysningar ett tjänstepensionsföretag ska lämna till inspektionen.

Tjänstepensionsdirektivet: Tillsynsmyndigheten ska enligt artikel 13.1 a ha erforderliga befogenheter och medel för att kunna kräva dels information om alla tjänstepensionsinstitutets affärsangelägenheter, dels inlämnande av alla dess affärshandlingar. Krav om detta ska kunna riktas mot institutet, dess styrelse och verkställande direktör och mot andra befattningshavare i ansvarig ställning i institutet.

Tillsyn ska vidare kunna utövas över affärsförbindelser mellan tjänstepensionsinstitutet och andra företag eller institut till vilka tjänstepensionsinstitutet överlåtit vissa funktioner, dock under förutsättning att affärsförbindelserna påverkar tjänstepensionsinstitutets finansiella ställning eller är av avgörande betydelse för vad som krävs för att tillsynen ska bli effektiv (se artikel 13.1 b).

Tillsynsmyndigheten ska vidare ha rätt att regelbundet få tillgång till placeringsriktlinjer, redovisningsmaterial (årsbokslut och

förvaltningsberättelse) och alla andra handlingar som krävs för tillsynen, såsom interna delårsrapporter, aktuariella värderingar och detaljerade beräkningar, analyser beträffande matchning av tillgångar och skulder, dokumentation som visar att riktlinjerna för placeringsverksamheten följs, liksom att inbetalningar har skett planenligt samt revisionsrapporter (se artikel 13.1 c).

Tillsynsmyndigheten ska också ha rätt att utföra inspektioner på plats hos institutet liksom i förekommande fall på de platser där utlokaliserade funktioner utförs för att kontrollera huruvida verksamheten bedrivs i enlighet med tillsynsreglerna. Artikel 13 tar sikte enbart på s.k. hemlandstillsyn, dvs. den tillsyn som utförs av myndigheten i landet där institutet erhållit sin auktorisation (se artikel 13.1 d).

Artikel 13.2¹ anger att Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten (Eiopa) får utarbeta tekniska standarder för de dokument som förtecknas i artikel 13 c. Kommissionen ges befogenheter att anta de tekniska standarderna.

Bakgrund

Understödsföreningar

I 3 § UFL framgår det att en understödsförening ska stå under Finansinspektionens tillsyn.

Bestämmelser om Finansinspektionens möjligheter att erhålla uppgifter från understödsföreningar finns i 67 och 68 §§ UFL. Det åligger föreningens styrelse att hålla föreningens kassa och övriga tillgångar samt räkenskapsmaterial och andra handlingar tillgängliga för granskning av inspektionen. Vidare ska styrelsen för varje räkenskapsår till Finansinspektionen insända stämmoprotokoll över beslut i fråga om redovisning samt en verksamhetsberättelse. Det åligger vidare styrelsen och andra befattningshavare i ansvarig ställning i föreningen att lämna de upplysningar och uppgifter i övrigt rörande föreningen som tillsynsmyndigheten begär. Motsva-

¹ Artikel 13 infördes genom det s.k. Omnibus I-direktivet, Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/78/EU av den 24 november 2010 om ändring i direktiven 98/26/EG, 2002/87/EG, 2003/6/EG, 2003/41/EG, 2003/71/EG, 2004/39/EG, 2004/39/EG, 2004/109/EG, 2005/60/EG, 2006/48/EG, 2006/49/EG och 2009/65/EG vad gäller befogenheterna för Europeiska tillsynsmyndigheten (Europeiska bankmyndigheten), Europeiska tillsynsmyndigheten (Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten) och Europeiska tillsynsmyndigheten (Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten) (EUT L 331, 15.12.2010, s. 120, Celex 32010L0078).

rande gäller för företrädare för aktiebolag, förening eller annan liknande sammanslutning, vars verksamhet uteslutande har till syfte att biträda en eller flera understödsföreningar vid verksamhetens bedrivande.

Om intressegemenskap föreligger mellan en understödsförening å ena sidan och ett aktiebolag, en förening eller annan liknande sammanslutning å andra sidan har Finansinspektionen möjlighet att förelägga företrädare för en sådan sammanslutning att avge särskild redovisning över intressegemenskapen.

I 68 a § framgår det att Finansinspektionen, i sin tillsynsverksamhet, ska sammarbeta med motsvarande myndighet i den utsträckning som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.

Av bestämmelserna i 73 § framgår det att en understödsförening ska bekosta Finansinspektionens verksamhet med årliga avgifter.

Försäkringsföretag

Tillsynen av försäkringsföretagen utövas av Finansinspektionen enligt 14 kap. FRL.

I 2 § finns bestämmelser om tillsynens omfattning, 3 § reglerar sammarbete med andra behöriga myndigheter, 4 § anger att ett försäkringsföretag ska underrätta Finansinspektionen när det påbörjar sin verksamhet. I 5–7 §§ finns bestämmelser avseende upplysningar om verksamheten som ett försäkringsföretag och dess styrelse ska lämna till Finansinspektionen eller annan behörig myndighet, att inspektionens får göra platsundersökningar samt styrelsens ansvar för att hålla tillgångar, räkenskapsmaterial och andra handlingar tillgängliga för granskning. Bestämmelserna gäller också för upplysningar och undersökningar hos andra än försäkringsföretag för bland annat organ som biträder försäkringsföretag samt företag som försäkringsföretaget har ett bestämmande inflytande i.

I 9 § anges att om det finns intressegemenskap mellan ett försäkringsföretag å ena sidan och ett aktiebolag eller en ekonomisk förening som inte tillämpar FRL å andra sidan har Finansinspektionen möjlighet att förelägga företrädare för en sådan sammanslutning att avge särskild redovisning över intressegemenskapen.

Av bestämmelserna i 16 § framgår det att ett försäkringsföretag ska bidra med avgifter för att täcka kostnader för Finansinspektionens verksamhet.

Finansinspektionen har bemyndiganden att meddela föreskrifter om vilka upplysningar ett försäkringsföretag ska lämna till inspektionen (se 14 kap. 18 § 1 FRL och 7 kap. 2 § 35 FRF).

Skälen för förslaget: Direktivets mer allmänna bestämmelser om tillsyn har ansetts införda i svensk rätt genom bestämmelser i såväl FRL som UFL. I samband med den associationsrättsliga reformen på försäkringsområdet anpassades reglerna om tillsyn på ett sådant sätt att samma regler nu omfattar samtliga associationsformer på försäkringsområdet. Mot denna bakgrund anser utredningen att regleringen om tillsyn över tjänstepensionsföretagen bör utformas efter mönster från FRL.

Vad som nu sagts innebär att det i den nya lagen ska införas bestämmelser om tillsynsmyndighet, tillsynen och dess omfattning, samarbete med behöriga myndigheter, underrättelse från ett tjänstepensionsföretag om påbörjad verksamhet, upplysningar från ett tjänstepensionsföretag, platsundersökning, upplysningar från och undersökningar hos andra än tjänstepensionsföretag samt bestämmelser om årliga avgifter till Finansinspektionen (se 14 kap. 1-7, 9 och 16 §§ FRL).

Det kan noteras att FRL:s regler om underrättelse om påbörjad verksamhet i 14 kap. 4 § FRL inte har sin motsvarighet i UFL. En sådan regel bör införas för tjänstepensionsföretagen, eftersom den är viktig för bland annat tidpunkter för inrapportering till Finansinspektionen och när styrdokument ska skickas in samt för att säkerställa att ett korrekt² avgiftsuttag sker.

Finansinspektionen bör, i likhet med det som gäller för försäkringsföretag och understödsföreningar, få bemyndigande att meddela föreskrifter om vilka upplysningar ett tjänstepensionsföretag ska lämna till Finansinspektionen.

Artikel 13.2 om att Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten (Eiopa) får utarbeta tekniska standarder föranleder inga lagstiftningsåtgärder.

Placeringsriktlinjer och tekniska riktlinjer och beräkningsunderlag kommenterar i avsnitt 9.5.1 respektive 9.5.2.

² I praktiken är det vanligt med "tidsglapp" mellan den tidpunkt då tjänstepensionsföretaget bildas och den tidpunkt då den faktiska tjänstepensionsrörelsen påbörjas.

12.1.2 Förslaget till IORP II-direktiv

Förslag: Utredningens förslag när det gäller omfattningen av Finansinspektionens tillsyn ska justeras för att tydliggöra att tillsynen även omfattar styrdokument som företaget har upprättat och som har sin grund i författningar som reglerar företagets näringsverksamhet.

Finansinspektionen får, utöver hos tjänstepensionsföretaget, genomföra en undersökning hos ett företag som har fått i uppdrag av ett tjänstepensionsföretag att utföra vissa funktioner eller verksamheter, om det behövs för tillsynen av tjänstepensionsföretaget.

Skälen för förslaget: I förslaget till IORP II-direktivet föreslås nya detaljerade bestämmelser om *omfattningen av tillsynen*. Enligt de nya bestämmelserna ska tillsynen omfatta villkoren för att få bedriva verksamhet, tekniska avsättningar, finansiering av tekniska avsättningar, lagstadgat kapitalkrav, disponibel solvensmarginal, föreskriven solvensmarginal, placeringsregler, placeringsförvaltning ("investment management"), villkor för utövande av verksamhet ("conditions for governing activities") samt uppgifter som ska lämnas till de behöriga tillsynsmyndigheterna (se artikel 60 i förslaget).

I det föregående har utredningen föreslagit att bestämmelserna om tillsynen och dess omfattning såvitt gäller tjänstepensionsföretagen ska utformas efter mönster från FRL. Detta innebär bl.a. att det av den nya lagen ska framgå att Finansinspektionens tillsyn omfattar att tjänstepensionsföretagens verksamhet drivs enligt den nya lagen, andra författningar som reglerar företagets näringsverksamhet, bolagsordning eller stadgar och vissa styrdokument/riktlinjer. De detaljerade bestämmelserna om omfattningen av tillsynen som finns i förslaget till IORP II-direktiv föranleder i huvudsak inga ändringar av utredningens förslag, eftersom detaljuppräknningen får anses vara en exemplifiering av vad som gäller "enligt denna lag eller andra författningar som reglerar företagets näringsverksamhet". Enligt utredningens mening torde det dock krävas ett förtydligande kring att tillsynen även omfattar att tjänstepensionsföretagen driver sin verksamhet enligt de styrdokument som företaget ska upprätta (jfr det kommande utkastet till lagrådsremiss om genomförande av Solvens II-direktivet).

När det gäller bestämmelserna i artikel 13.1 a om tillsynsmyndigheternas möjlighet att *kräva information* från tjänstepensionsinstitutet, dess styrelse och verkställande direktör eller andra befattningshavare i ansvarig ställning i institutet, innehåller förslaget till IORP II-direktiv inga ändringar i sak (se artikel 64.1 a i förslaget). Mot denna bakgrund krävs inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag i dessa delar.

I förslaget till IORP II-direktiv har den nuvarande artikel 13.1b förtydligats på det sättet att tillsynen även ska omfatta *utlagda nyckelfunktioner och utkontrakterade verksamheter* (se artikel 64.1b i förslaget). Det kan konstateras att tjänstepensionsföretaget även efter utkontraktering av viss verksamhet har kvar det fulla ansvaret för denna. Av den anledningen krävs inga ändringar i utredningens förslag i denna del.

Bestämmelserna i den nuvarande artikel 13.1 c om vilka handlingar som tillsynsmyndigheten har rätt att regelbundet få tillgång till har i förslaget till IORP II-direktiv kompletterats med handlingar som avser företagets egen riskbedömning, handlingar som avser styrningssystem och informationsdokument som ges till medlemmar och förmånstagare (se artikel 64.1 c i förslaget). De nya bestämmelserna bör lämpligen kunna beaktas inom ramen för de föreskrifter som Finansinspektionen förutsätts komma att meddela om vilka upplysningar ett tjänstepensionsföretag ska lämna till inspektionen (jfr utredningens förslag till bemyndigande i avsnitt 12.1). De nya bestämmelserna i förslaget till IORP II-direktiv föranleder alltså inga ändringar av utredningens grundförslag i dessa delar.

Bestämmelserna i den nuvarande artikel 13.1 d om att tillsynsmyndigheten ska ha rätt att utföra inspektioner på plats hos institutet, liksom i förekommande fall även på de platser där utlokaliserade funktioner utförs ändras inte i sak (se artikel 64.1 d i förslaget). Utredningen anser emellertid att det bör framgå av lag att Finansinspektionen får göra platsbesök hos uppdragstagare som tjänstepensionsföretaget har lagt ut sin verksamhet till.

I förslaget till IORP II-direktiv har det införts nya bestämmelser om att tillsynsmyndigheten när som helst ska kunna begära information från institut med utkontrakterad verksamhet (se artikel 64.1 f i förslaget). Ändringarna bör lämpligen kunna beaktas inom ramen för de föreskrifter som Finansinspektionen förutsätts komma att meddela om vilka upplysningar ett tjänstepensionsföretag ska lämna till inspektionen.

Bestämmelsen i den nuvarande artikel 13.2 om att Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten (Eiopa) får utarbeta tekniska standarder för de dokument som förtecknas i artikel 13.1 c samt att kommissionen ges befogenheter att anta de tekniska standarderna innehåller inga ändringar i sak (se artikel 64.2 i förslaget), och föranleder inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

12.1.3 Finansinspektionens rätt att förordna aktuarier

Förslag: Finansinspektionen får förordna en eller flera aktuarier för att utföra tekniska utredningar och beräkningar i ett tjänstepensionsföretag. Finansinspektionen bestämmer storleken på aktuariens arvode och ska utfärda en instruktion som aktuarien ska följa.

Tjänstepensionsdirektivet: Innehåller inga regler om förordnande av aktuarie.

Bakgrund

Understödsföreningar

Regler saknas.

Försäkringsföretag

I 14 kap. 10 § FRL anges att Finansinspektionen får förordna en eller flera aktuarier. Storleken på aktuariens arvode bestäms av Finansinspektionen. Finansinspektionen ska utfärda en instruktion som dessa aktuarier ska följa oavsett stämmans beslut.

Skälen för förslaget: Utredningen anser att Finansinspektionen – i likhet med vad som gäller på försäkringsområdet och de regler som föreslås angående Finansinspektionens rätt att förordna revisorer – ska ha rätt att förordna en eller flera aktuarier i ett tjänstepensionsföretag för att utföra de tekniska beräkningarna och utredningarna. Aktuarien ska ha rätt till ett skäligt arvode från tjänstepensionsföretaget som bestäms av Finansinspektionen. Finansinspektionen ska vidare utfärda en instruktion som aktuarien ska följa oavsett stämmans anvisningar.

12.1.4 Revision

Förslag: Finansinspektionens rätt att förordna revisorer samt revisornas och särskild granskarens rapporteringsskyldighet kommenteras i avsnitt 6.2.5, 7.2.8 och 8.4.7 (jfr 32 a § och 69 § UFL samt 14 kap. 11 och 12 §§ FRL).

12.1.5 Gruppbaserad redovisning

Förslag: Inga särskilda regler om tillsyn över grupper införs för tjänstepensionsföretag. Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga särskilda regler om tillsyn över grupper – se avsnitt 6.2.1. (jfr 71 a § UFL och 14 kap. 8 § FRL).

12.1.6 Sammankallande av styrelse eller stämma

Finansinspektionens rätt att sammankalla styrelsen eller extra stämma kommenteras i avsnitt 6.2.10 och 8.4.6 (jfr 70 § UFL och 14 kap. 13 § FRL).

12.1.7 Allmänt ombud vid konkurs

Bestämmelserna om att Finansinspektionen ska förordna ett allmänt ombud vid konkurs kommenteras i avsnitt 8.4.9 (jfr 14 kap. 14 § FRL – regler saknas i UFL).

12.1.8 Finansinspektionens befogenheter vid ett tjänstepensionsföretags likvidation

Bestämmelserna om Finansinspektionens befogenheter vid ett tjänstepensionsföretags likvidation kommenteras i avsnitt 6.2.10 (jfr 72 § UFL och 14 kap. 15 § FRL).

12.1.9 Granskning av interna modeller

Bestämmelserna om granskning av interna modeller är inte relevanta för tjänstepensionsföretag. Dessa är tillämpliga för försäkringsföretag som tillämpar Solvens II-direktivet (jfr 14 kap. 17 och 18 §§ FRL – regler saknas i UFL).

12.2 Finansinspektionens befogenheter och skyldigheter

12.2.1 Ingripanden mot tjänstepensionsföretag

Förslag: Bestämmelserna om när och hur Finansinspektionen ska ingripa mot tjänstepensionsföretag ska utformas efter mönster från 16 kap. 1–7 §§ försäkringsrörelselagen, med det tillägget att ett tjänstepensionsföretag vars kapitalbas understiger det riskkänsliga kapitalkravet ska upprätta en långsiktig åtgärdsplan och överlämna planen till inspektionen för godkännande. Av åtgärdsplanen ska framgå vilka åtgärder företaget planerar att vidta för att inom rimlig tid sänka riskerna i verksamheten, förändra sina framtida åtaganden eller på annat sätt garantera att företaget kommer att kunna infria sina framtida åtaganden gentemot ersättningsberättigade.

Finansinspektionen får bemyndigande att meddela föreskrifter om innehållet i en åtgärdsplan och en finansiell saneringsplan.

Tjänstepensionsdirektivet: Artikel 14.1 föreskriver att ett tjänstepensionsinstitut ska ha sunda förvaltnings- och redovisningsmetoder samt tillfredsställande mekanismer för intern kontroll.

Tillsynsmyndigheten ska enligt artikel 14.2 ha befogenhet att mot ett institut och dess företrädare vidta alla de åtgärder som är lämpliga och nödvändiga för att förebygga eller åtgärda varje oegentlighet som kan skada medlemmarnas och förmånstagarnas intressen. Tillsynsmyndigheten ska kunna begränsa eller förbjuda institutets rätt att fritt förfoga över sina tillgångar. Detta gäller särskilt om institutet inte har gjort tillräckliga tekniska avsättningar, om de tillgångar som motsvarar de tekniska avsättningarna

är otillräckliga eller om institutet inte längre uppfyller lagstadgat kapitalkrav.

För att skydda medlemmarnas och förmånstagarnas intressen får tillsynsmyndigheten i enlighet med artikel 14.3 helt eller delvis överföra befogenheter till en särskild företrädare.

Artikel 14.4 föreskriver att tillsynsmyndigheten vid särskilt allvarliga överträdelser får förbjuda eller begränsa verksamheten i ett institut, såsom t.ex. då institutet inte på ett tillfredsställande sätt kan skydda medlemmarnas och förmånstagarnas intressen, institutet inte längre uppfyller villkoren för att få bedriva verksamhet, institutet allvarligt åsidosätter sina lagstadgade skyldigheter eller, när institutet bedriver gränsöverskridande verksamhet, institutet inte följer värdlandets social- och arbetsmarknadslagstiftning. Beslut om att förbjuda ett institut att utöva sin verksamhet ska grundas på klart angivna skäl och delges institutet.

Bakgrund

Understödsföreningar

Bestämmelser om tillsynsmyndighetens möjligheter till ingripande mot tjänstepensionskassor finns i första hand i 71 § UFL.

I den paragrafen föreskrivs att Finansinspektionen får meddela de anmärkningar avseende understödsföreningens verksamhet som inspektionen anser behövs. Finansinspektionen ska förelägga en understödsförening att vidta rättelse, om avvikelse har skett från stadgar, lag eller andra bestämmelser för verksamheten, om föreningens stadgar inte längre uppfyller de allmänna kraven för en understödsförening, om placeringsriktlinjerna inte är tillfredsställande med hänsyn till föreningens verksamhet, om föreningens tillgångar inte är tillräckliga för att trygga försäkringsutfästelserna eller om annan allvarlig anmärkning kan riktas mot föreningens verksamhet.

Finansinspektionen ska förelägga understödsföreningen eller dess styrelse att upprätta och för godkännande överlämna en finansiell saneringsplan, om inspektionen bedömer att medlemmarnas rättigheter hotas. I dessa fall får inspektionen utse en särskild företrädare som sköter driften av företaget.

Om en understödsförenings kapitalbas understiger solvensmarginalen, ska Finansinspektionen förelägga föreningen eller dess

styrelse att upprätta en plan för att återställa en tillfredsställande finansiell ställning. Planen ska överlämnas till inspektionen för godkännande. Om kapitalbasen understiger en tredjedel av solvensmarginalen eller garantibeloppet eller om kapitalbasen inte har föreskriven sammansättning, ska föreningen eller styrelsen föreläggas att upprätta och för godkännande överlämna en plan för skyndsamt återställande av kapitalbasen.

Principen om hemlandstillsyn kommer till uttryck genom att det stadgas att om en understödsförening, som driver verksamhet i ett annat land inom EES, inte rättar sig efter Finansinspektionens eller den utländska tillsynsmyndighetens anmodan om rättelse, ankommer det på Finansinspektionen att vidta de åtgärder som behövs för att förhindra fortsatta överträdelser.

Finansinspektionen får begränsa understödsföreningens förfoganderätt eller förbjuda bolaget att förfoga över sina tillgångar i Sverige om föreningen inte följer gällande bestämmelser om försäkringstekniska avsättningar och skuldtäckning, föreningens kapitalbas inte uppgår till vissa fastställda nivåer och det finns särskilda skäl att anta att föreningens finansiella ställning kommer att försämrans.

Om så sker ankommer det på Finansinspektionen att besluta om den fortsatta driften av verksamheten avseende tjänstepensionsförsäkring.

Om rättelse inte sker kan tillsynsmyndigheten ansöka om att understödsföreningen ska träda i likvidation.

Om en understödsförening har trätt i likvidation kan Finansinspektionen enligt 72 § UFL förordna en likvidator att tillsammans med övriga likvidatorer verkställa likvidationen. Under likvidationen har inspektionen samma befogenheter beträffande likvidatorerna som i fråga om styrelsen.

Försäkringsföretag

Regleringen beträffande tillsynsmyndighetens befogenheter att ingripa mot försäkringsföretag finns i 16 kap. 1-3 §§ FRL. Om det är fråga om mer allvarliga missförhållanden, såsom då en avvikelse har skett från lagstiftningen eller från företagets bolagsordning eller stadgar, de försäkringstekniska riktlinjerna, beräkningsunderlaget, placeringsriktlinjerna eller riktlinjer för hantering av intressekonflikter inte längre är tillfredsställande med hänsyn till

omfattningen och arten av företagets verksamhet eller då försäkringsbeståndet inte är tillräckligt för erforderlig riskutjämning, ska Finansinspektionen förelägga företaget eller styrelsen att vidta rättelse, förbjuda företaget att verkställa beslut eller meddela beslut om anmärkning. Finansinspektionen får också begränsa försäkringsföretagets förfoganderätt eller förbjuda företaget att förfoga över sina tillgångar i Sverige. Om överträdelsen är allvarlig får Finansinspektionen meddela varning eller återkalla tillståndet (se 16 kap. 1 och 2 §§).

Finansinspektionen har möjlighet att underlåta att ingripa om överträdelsen är ringa eller ursäktlig eller om försäkringsföretaget gör rättelse. Vidare behöver något ingripande inte ske om någon annan myndighet har vidtagit åtgärder mot företaget och dessa åtgärder bedöms tillräckliga (se 16 kap. 3 §).

Finansinspektionen ska förelägga försäkringsföretaget eller dess styrelse att upprätta och för godkännande överlämna en finansiell saneringsplan, om inspektionen bedömer att försäkringstagarnas rättigheter hotas. I dessa fall får inspektionen utse en särskild företrädare som sköter driften av företaget (se 16 kap. 4 §). Bestämmelsen ger Finansinspektionen möjlighet att ingripa redan på ett tidigt stadium eftersom dess tillämplighet inte förutsätter att kapitalbasen understiger solvensmarginalen.

Finansinspektionen får meddela föreskrifter om innehållet i en finansiell saneringsplan (se 16 kap. 26 § och 7 kap. 2 § 37 FRF).

Om ett försäkringsbolags kapitalbas understiger solvensmarginalen, ska Finansinspektionen förelägga företaget eller dess styrelse att upprätta en plan för att återställa en tillfredsställande finansiell ställning. Planen ska överlämnas till inspektionen för godkännande. Om kapitalbasen understiger en tredjedel av solvensmarginalen eller garantibeloppet eller om kapitalbasen inte har föreskriven sammansättning, ska företaget eller styrelsen föreläggas att upprätta och för godkännande överlämna en plan för skyndsamt återställande av kapitalbasen (se 16 kap. 5 §).

Principen om hemlandstillsyn kommer till uttryck i 16 kap. 6 §, vari stadgas att om ett försäkringsföretag, som driver verksamhet i ett annat land inom EES, inte rättar sig efter Finansinspektionens eller den utländska tillsynsmyndighetens anmodan om rättelse, ankommer det på Finansinspektionen att vidta de åtgärder som behövs för att förhindra fortsatta överträdelser.

Finansinspektionen får begränsa företagets förfoganderätt eller förbjuda bolaget att förfoga över sina tillgångar i Sverige om före-

taget inte följer gällande bestämmelser om försäkringstekniska avsättningar och skuldtäckning, företagets kapitalbas inte uppgår till vissa fastställda nivåer och det finns särskilda skäl att anta att företagets finansiella ställning kommer att försämrats eller det i övrigt bedöms nödvändigt för att skydda de försäkrades intressen vid beslut om återkallelse av tillstånd. Om så sker ankommer det på Finansinspektionen att besluta om den fortsatta driften av försäkringsverksamheten (se 16 kap. 7 §).

Skälen för förslaget: Direktivets föreskrifter i artikel 14.1 om att ett tjänstepensionsinstitut ska ha sunda förvaltnings- och redovisningsmetoder samt tillfredsställande mekanismer för intern kontroll tar bl.a. sikte på redovisningsfrågor. Såsom föreslås i avsnitt 14 omfattas tjänstepensionsföretaget av lagen (2015:000) om årsredovisning i tjänstepensionsföretag (ÅRTL) och av närmare föreskrifter från Finansinspektionen. Angivna bestämmelser i förening med gällande regler om revision tillgodoser kravet i artikel 14.1 såvitt avser redovisningsfrågor i tjänstepensionsföretagen. Det kan i sammanhanget framhållas att utredningen föreslår att Finansinspektionen får utfärda föreskrifter om intern kontroll inom tjänstepensionsföretag (se avsnitt 9.1.9).

Direktivets föreskrifter i artikel 14.2–14.4 avseende tillsynsmyndighetens befogenheter att vidta åtgärder har för *försäkringsföretagens* del sin motsvarighet i bestämmelserna i 16 kap. 1–7 § FRL, samt i bestämmelserna i 8–11 §§ FRL om återkallande av tillstånd. Återkallande av tillstånd beskrivs närmare i nästa avsnitt.

Bestämmelser om tillsynsmyndighetens möjligheter till ingripande mot *understödsföreningar* finns i första hand i 71 § UFL.

Mot denna bakgrund är det lämpligt att regelverket kring när och hur Finansinspektionen ska ingripa mot *tjänstepensionsföretagen* ska utformas efter mönster från 16 kap. 1–7 §§ FRL. Mot beaktande av utredningens förslag till förstärkt solvensreglering – se avsnitt 5.3.4, 5.6.2 och 9.6 – bör regleringen kring Finansinspektionens ingripande mot tjänstepensionsföretag innehålla en reglering om ingripande mot företag vars kapitalbas understiger det riskkänsliga kapitalkravet. Enligt utredningen bör regelverket bygga på den grundstruktur som redan finns i nuvarande reglering, dvs. krav på olika former av åtgärdsplaner.

Mot bakgrund av syftet med det riskkänsliga kapitalkravet och de särskilda förhållanden som kan gälla för företag som enbart tillhandahåller tjänstepensionsförmåner som har sin grund i överenskommelser på arbetsmarknaden, föreslår utredningen att ett tjäns-

tepensionsföretag vars kapitalbas understiger det riskkänsliga kapitalkravet ska upprätta en *långsiktig åtgärdsplan* och överlämna planen till inspektionen för godkännande. Av åtgärdsplanen ska framgå vilka åtgärder företaget planerar att vidta för att inom rimlig tid sänka riskerna i verksamheten, förändra sina framtida åtaganden eller på annat sätt garantera att företaget kommer att kunna infria sina framtida åtaganden gentemot ersättningsberättigade. Med beaktande av att tjänstepensionsföretagens verksamhet normalt är av mycket långsiktig karaktär torde det i vissa fall kunna bli aktuellt att godkänna åtgärdsplaner som sträcker sig över flera år.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer bör, i likhet med det som gäller för försäkringsföretag, få meddela föreskrifter om innehållet i en finansiell saneringsplan (se 16 kap. 26 § FRL). Finansinspektionen bör även få meddela föreskrifter om innehållet i en långsiktig åtgärdsplan.

Förslaget till IORP II-direktivet

Bedömning: Förslaget till IORP II-direktiv föranleder inget behov av ändringar i utredningens förslag till bestämmelser om ingripande mot tjänstepensionsföretag.

Skälen för bedömningen: I förslaget till IORP II-direktivet har inga ändringar skett av bestämmelserna i de nuvarande artiklarna 14.2 och 14.3 om tillsynsmyndigheternas befogenheter att förhindra och förebygga oegentligheter, möjlighet att begränsa eller förbjuda institutets rätt att fritt förfoga över sina tillgångar samt tillsynsmyndighetens möjlighet att helt eller delvis överföra befogenheter till en särskild företrädare (se artikel 64.1 och 2 samt 5 i förslaget).

Bestämmelserna i den nuvarande artikel 14.4 om att ett beslut om att förbjuda ett institut att utöva sin verksamhet ska grundas på klart angivna skäl och delges institutet har kompletterats med bestämmelser om att detta även ska gälla för beslut om begränsning av möjligheter för ett institut att bedriva sin verksamhet (se artikel 62.3 i förslaget). Ändringen föranleder inget behov av ändring i utredningens förslag [jfr 20 § förvaltningslagen (1986:223)].

12.2.2 Återkallelse av tillstånd

Förslag: Bestämmelserna om återkallelse av tillstånd för tjänstepensionsföretag ska utformas efter mönster från 16 kap. 8–11 §§ försäkringsrörelselagen.

Tjänstepensionsdirektivet: Artikel 14.4 föreskriver att tillsynsmyndigheten vid särskilt allvarliga överträdelser får förbjuda eller begränsa verksamheten i ett institut, såsom t.ex. då institutet inte på ett tillfredsställande sätt kan skydda medlemmarnas och förmånstagarnas intressen, institutet inte längre uppfyller villkoren för att få bedriva verksamhet, institutet allvarligt åsidosätter sina lagstadgade skyldigheter eller, när institutet bedriver gränsöverskridande verksamhet, institutet inte följer värdlandets social- och arbetsmarknadslagstiftning. Beslut om att förbjuda ett institut att utöva sin verksamhet ska grundas på klart angivna skäl och delges institutet.

Bakgrund

Understödsföreningar

Finansinspektionen kan ansöka om att understödsföreningen ska träda i likvidation om föreningen inte vidtar rättelser (se 71 § UFL).

Försäkringsföretag

Finansinspektionen ska under vissa förutsättningar återkalla ett försäkringsförtags tillstånd om någon av bolagets ledande befattningshavare inte uppfyller de krav på ledningen som uppställs i FRL. Som ett alternativ till återkallandet av tillståndet får Finansinspektionen fatta beslut om att avsätta en styrelseledamot eller verkställande direktör. Avsikten är att det alternativet ska väljas i de fall det finns brister i ledningen i ett i övrigt väl fungerande företag (se 16 kap. 8 §).

Finansinspektionen ska vidare återkalla tillståndet eller i vissa fall meddela varning bland annat om registrering inte skett inom föreskriven tid, om inte tillståndspliktig rörelse påbörjats inom ett år, om företaget vill avregistrera sig, om företaget inte bedrivit försäkringsrörelse under en sammanhängande period av 6 månader samt om företaget är försatt i konkurs eller trätt i likvidation (se 16 kap. 9 §).

Finansinspektionen får återkalla tillstånd eller meddela varning om inte företaget uppfyller kraven för tillstånd, inte vidtagit åtgärderna i sin plan för återställande av en tillfredsställande finansiell ställning eller i andra fall allvarligt åsidosatt gällande bestämmelser för verksamheten (se 16 kap. 10 §).

Finansinspektionen får bestämma hur avvecklingen av rörelsen ska ske i de fall ett försäkringsföretags tillstånd återkallas (se 16 kap. 11 §).

Skälen för förslaget: Direktivets regler om att tillsynsmyndigheten vid särskilt allvarliga överträdelser ska få förbjuda eller begränsa verksamheten i ett institut motsvaras för *försäkringsföretagen* främst av reglerna i 16 kap. 8, 10 och 11 §§ FRL. 16 kap. 9 § FRL avser mer detaljerade regler som är koppade till registreringen av tillstånd, konkurs och likvidation. I samband med införandet av den nya FRL anpassades reglerna om återkallelse av tillstånd till att omfatta samtliga associationsformer för försäkringsföretag.

Mot denna bakgrund anser utredningen att regleringen kring återkallelse av tillstånd för *tjänstepensionsföretagen* ska utformas efter mönster från 16 kap. 8–11 §§ FRL.

Bestämmelserna i artikel 14.4 andra stycket om att tillsynsmyndighetens beslut om att förbjuda ett institut att utöva sin verksamhet ska grundas på klart angivna skäl och delges institutet är redan tillgodosedda genom regleringen i förvaltningslagen (1986:223). Ett beslut varigenom en myndighet avgör ett ärende ska enligt huvudregeln i 20 § förvaltningslagen innehålla de skäl som har bestämt utgången, om ärendet avser myndighetsutövning mot någon enskild. Med begreppet enskild avses inte enbart enskilda individer utan även företag, organisationer och andra privaträttsliga subjekt. En part ska enligt 21 § förvaltningslagen underrättas om innehållet i ett här aktuellt beslut.

12.2.3 Anmälan till behörig myndighet och Eiopa

Förslag: Beslut om återkallelse av tillstånd ska anmälas till Eiopa. Anmälan ska göras av Finansinspektionen.

Bestämmelsen på försäkringsområdet om att Finansinspektionen ska anmäla en viss typ av beslut – beslut om begränsningar i ett försäkringsföretags förfoganderätt över tillgångar – till berörda tillsynsmyndigheter inom EES och till Eiopa, ska inte ha någon motsvarighet på tjänstepensionsområdet.

Tjänstepensionsdirektivet: Artikel 14.4 föreskriver att beslut om att förbjuda ett institut att utöva sin verksamhet ska anmälas till Eiopa.³ Direktivet innehåller inga regler om något särskilt anmälningsförfarande i samband med beslut om förfogandeinskränkningar.

Bakgrund

Understödsföreningar

I 71 b § UFL finns bestämmelser om rutiner för informationsutbyte mellan tillsynsmyndigheter inom EES i samband med beslut om förfogandeinskränkningar.

UFL innehåller inte några regler om anmälningskyldighet till Eiopa.

Försäkringsföretag

I 16 kap. 12 § UFL finns bestämmelser om rutiner för informationsutbyte mellan tillsynsmyndigheter inom EES i samband med återkallelse av tillstånd och beslut om förfogandeinskränkningar. Anmälan ska i dessa fall även göras till Eiopa.

Skälen för förslaget: Bestämmelsen om anmälningskyldighet till Eiopa i samband med en tillsynsmyndighets beslut om att förbjuda ett institut att utöva sin verksamhet – som infördes i tjänstepensionsdirektivet genom det s.k. Omnibus I-direktivet – ska tas in i lag, och anmälningskyldigheten ska läggas på Finansinspektionen.

Någon motsvarighet till bestämmelserna om rutiner för informationsutbyte mellan tillsynsmyndigheter inom EES (se 71 b § UFL respektive 16 kap. 12 § FRL) ska inte införas på tjänstepensionsområdet, eftersom det inte finns några sådana bestämmelser i tjänstepensionsdirektivet.

³ Artikel 14.4 ändrad genom det s.k. Omnibus I-direktivet, Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/78/EU av den 24 november 2010 om ändring i direktiven 98/26/EG, 2002/87/EG, 2003/6/EG, 2003/41/EG, 2003/71/EG, 2004/39/EG, 2004/39/EG, 2004/109/EG, 2005/60/EG, 2006/48/EG, 2006/49/EG och 2009/65/EG vad gäller befogenheterna för Europeiska tillsynsmyndigheten (Europeiska bankmyndigheten) Europeiska tillsynsmyndigheten (Europeiska försäkrings- och tjänstepensionsmyndigheten) och Europeiska tillsynsmyndigheten (Europeiska värdepappers- och marknadsmyndigheten) (EUT L 331, 15.12.2010, s. 120, Celex 32010L0078).

12.2.4 Sanktionsavgifter m.m.

Förslag: Straffavgifter och förseningsavgifter får beslutas av Finansinspektionen för tjänstepensionsföretag. Bestämmelserna ska utformas efter mönster från 16 kap. 14–21 §§ FRL. Avgifterna ska tillfalla staten.

Finansinspektionen får förena föreläggande med vite.

Tjänstepensionsdirektivet: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga regler om vilka sanktionsavgifter en tillsynsmyndighet får ta ut.

Bakgrund

Understödsföreningar

Finansinspektionen har enligt 74 § UFL möjlighet att vitesförelägga styrelsen att fullgöra sina lagstadgade skyldigheter, såsom att årligen till inspektionen sända in stämmoprotokoll och därmed tillhörande handlingar liksom att hos inspektionen göra behöriga anmälningar för registrering.

Försäkringsföretag

Bestämmelser om att Finansinspektionen får ta ut straffavgifter, förseningsavgifter och vite finns i 16 kap. 14–21 och 25 §§ FRL.

Finansinspektionen får besluta om att ett försäkringsföretag ska betala en straffavgift om inspektionen meddelat ett beslut om anmärkning eller varning. Avgiften tillfaller staten (se 14 §).

Straffavgiften ska fastställas till lägst femtusen kronor och högst femtio miljoner kronor. Avgiften får inte överstiga tio procent av försäkringsföretagets omsättning närmast föregående räkenskapsår. Om överträdelsen har skett under försäkringsföretagets första verksamhetsår eller om uppgifter om omsättningen annars saknas eller är bristfälliga, får omsättningen uppskattas. Avgiften får inte vara så stor att försäkringsföretaget, efter det att avgiften har påförts, inte uppfyller kraven på att ha en tillfredsställande soliditet och likviditet (se 15 §).

När straffavgiftens storlek fastställs, ska särskild hänsyn tas till hur allvarlig den överträdelse är som har föranlett anmärkningen eller varningen och hur länge överträdelsen har pågått (se 16 §).

Om ett försäkringsföretag inte i tid lämnar de upplysningar om sin verksamhet som Finansinspektionen begär, får inspektionen besluta att företaget ska betala en förseningsavgift med högst 100 000 kronor. Avgiften tillfaller staten (se 17 §).

Straffavgiften eller förseningsavgiften ska betalas till Finansinspektionen inom trettio dagar efter det att beslutet om den har vunnit laga kraft eller inom den längre tid som anges i beslutet (se 18 §).

Finansinspektionens beslut att ta ut straffavgift eller förseningsavgift får verkställas utan föregående dom eller utslag, om avgiften inte har betalats inom den tid som anges i 18 § (se 19 §).

Om straffavgiften eller förseningsavgiften inte betalas inom den tid som anges i 18 §, ska Finansinspektionen lämna den obetalda avgiften för indrivning. Bestämmelser om indrivning av statliga fordringar finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. (se 20 §).

En beslutad straffavgift eller förseningsavgift faller bort i den utsträckning verkställighet inte har skett inom fem år från det att beslutet vann laga kraft (se 21 §).

Om Finansinspektionen meddelar föreläggande eller förbud enligt denna lag, får inspektionen förena föreläggandet med vite (se 25 §).

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivet saknar regler om vilka avgifter de behöriga myndigheterna som utför tillsyn över tjänstepensionsinstitut får ta ut. Bestämmelser om de straffavgifter och förseningsavgifter som Finansinspektionen får besluta om, bör avseende tjänstepensionsföretag lämpligen utformas efter mönster från försäkringsregleringen. Det finns inte skäl att bedöma ett tjänstepensionsföretag på ett annat sätt än försäkringsföretag och andra finansiella företag. En liknande bedömning gjordes för försäkringsföreningarna i samband med att den nya FRL infördes (se prop. 2009/10:246 s. 403). Avgifterna ska tillfalla staten.

Om Finansinspektionen, i likhet med bestämmelserna för försäkringsföretag, meddelar förbud eller föreläggande enligt tjänstepensionsrörelselagen, får inspektionen förena föreläggandet med vite.

12.2.5 Ingripande mot den som saknar tillstånd

Förslag: Bestämmelser införs om ingripande mot den som driver sådan rörelse som omfattas av tjänstepensionsrörelselagen, men saknar tillstånd. Bestämmelserna utformas efter mönster från 16 kap. 23 och 24 §§ FRL.

Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga regler.

Bakgrund

Understödsföreningar

Regler saknas.

Försäkringsföretag

I 16 kap. 23 och 24 §§ FRL finns bestämmelser om ingripande mot den som saknar tillstånd.

I 23 § anges att om någon driver sådan rörelse som omfattas av FRL utan att vara berättigad till det, ska Finansinspektionen förelägga denne att upphöra med rörelsen. Inspektionen får besluta hur avvecklingen av rörelsen ska ske. I föreläggandet ska Finansinspektionen upplysa om att rätten efter ansökan av inspektionen kan komma att besluta att företaget ska gå i likvidation om föreläggandet inte följs.

Om det är osäkert om lagen är tillämplig på viss rörelse, får Finansinspektionen förelägga den som driver rörelsen att lämna de upplysningar om rörelsen som inspektionen behöver för att bedöma om så är fallet. Den som är revisor i ett företag är skyldig att på begäran av inspektionen lämna sådana upplysningar om företagets rörelse som revisorn har fått kännedom om vid fullgörandet av sitt uppdrag.

I 24 § anges att om ett aktieföretag eller en ekonomisk förening inte följer ett föreläggande enligt 23 § första stycket att upphöra med rörelsen, ska rätten, efter ansökan av Finansinspektionen, besluta att företaget ska gå i likvidation. I dessa fall tillämpas 25 kap. 10, 25, 28-44, 46 och 47 §§ aktieföretagslagen (2005:551) och 11 kap. 5 och 7-16 §§ samt 17 § fjärde och femte styckena lagen

(1987:667) om ekonomiska föreningar. Beslut om likvidation ska inte meddelas om det under ärendets handläggning vid rätten visas att rörelsen har upphört. Beslutet om likvidation gäller omedelbart.

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga regler om ingripande mot den som saknar tillstånd att bedriva verksamhet. Behovet av kundskydd medför att tjänstepensionsrörelselagen bör innehålla bestämmelser om att Finansinspektionen får ingripa om ett företag bedriver tillståndspliktig verksamhet utan att ha tillstånd för detta. Utredningen anser att nu aktuella bestämmelser bör utformas efter mönster från 16 kap. 23 och 24 §§ FRL.

12.2.6 Överklagande m.m.

Förslag: Bestämmelser om överklagande av Finansinspektionens och Bolagsverkets beslut ska utformas efter mönster från den reglering som gäller på försäkringsområdet.

Tjänstepensionsdirektivet: Tillsynsmyndighetens beslut om sanktioner och andra åtgärder ska enligt artikel 14.5 kunna överklagas till domstol.

Bakgrund

Understödsföreningar

Enligt 75 § UFL överklagas Finansinspektionens beslut att vägra registrering av en understödsförening hos kammarrätten, medan inspektionens övriga beslut enligt UFL överklagas hos förvaltningsrätten.

Försäkringsföretag

Regler om överklagande av Finansinspektionens och Bolagsverkets beslut finns i 17 kap FRL.

Skälen för förslaget: Bestämmelser om överklagande av Finansinspektionens och Bolagsverkets beslut ska utformas efter mönster från den reglering som gäller på försäkringsområdet.

12.3 Övriga frågor kring tillsynen med anledning av förslaget till IORP II-direktiv

12.3.1 Tillsynens huvudsyfte

Bedömning: Bestämmelserna om tillsynens huvudsyfte i förslaget till IORP II-direktiv föranleder inga ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

Skälen för bedömningen: I förslaget till IORP II-direktiv finns nya bestämmelser om tillsynens huvudsyfte. Huvudsyftet är att skydda medlemmar och förmånstagare. Enligt de nya bestämmelserna ska myndigheterna vid utförande av tillsynen beakta sina besluts potentiella effekter på det finansiella systemets stabilitet i unionen, särskilt i krissituationer, med hänsyn till den information som finns tillgänglig vid den aktuella tidpunkten (se artikel 59 i förslaget).

Utredningens bedömning är att de nya bestämmelserna är av sådan art att de bör samordnas med övriga bestämmelser i förordningen (2009:93) med instruktion för Finansinspektionen, och att de nya bestämmelserna därför inte föranleder några ändringar i utredningens bedömningar och förslag.

12.3.2 Allmänna principer för tillsynen

Bedömning: De nya bestämmelserna om allmänna tillsynsprinciper i förslaget till IORP II-direktivet föranleder den ändringen i utredningens förslag att Finansinspektionens tillsyn ska utgå från en proaktiv och riskbaserad metod.

Skälen för bedömningen: I förslaget till IORP II-direktiv finns nya bestämmelser om allmänna principer för tillsynen, se artikel 61 i förslaget. Enligt bestämmelserna ska behöriga myndigheter i hemmedlemsstaten ansvara för tillsynen. Vidare ska tillsynen base-

ras på en proaktiv och riskbaserad metod, samt omfatta en kombination av platsbesök och åtgärder på distans. Det anges även att tillsynsmyndigheten ska utöva tillsynen inom rimlig tid och på ett proportionerligt sätt. Slutligen ska de behöriga myndigheterna ta hänsyn till den potentiella effekten av deras åtgärder på de finansiella systemens stabilitet i EU, särskilt i krissituationer.

Utredningens bedömning är att bestämmelserna i huvudsak är av sådan art att de bör samordnas med övriga bestämmelser i förordningen med instruktioner för Finansinspektion. Direkt i lag bör dock uttryckas att inspektionens tillsyn ska utgå från en proaktiv och riskbaserad metod.

12.3.3 Granskningsprocessen

Bedömning: De föreslagna detaljbestämmelserna om tillsynsmyndighetens granskningsprocess föranleder inga ändringar av utredningens förslag och bedömningar.

Skälen för bedömningen: I förslaget till IORP II-direktiv finns ett antal nya detaljbestämmelser om de behöriga myndigheternas granskningsprocess (se artikel 63 i förslaget).

Bestämmelserna anger att de behöriga myndigheterna ska

- granska strategier, processer och rapporteringsrutiner som institutet infört för att följa de lagar och andra författningar som följer av direktivet. Granskningen ska omfatta en bedömning av kvalitativa krav som avser styrningssystemet, bedömning av institutets risker och en bedömning av institutets förmåga att bedöma dessa risker,
- ha övervakningsinstrument i form av stresstester,
- ha nödvändiga befogenheter för att kunna kräva att institutet åtgärdar svagheter eller brister som påvisats i granskningen,
- fastställa hur ofta granskningen av strategier, processer och rapporteringsrutiner som institutet infört för att följa de lagar och andra författningar som följer av direktivet ska ske och vilken omfattning de ska ha.

Utredningens bedömning är att de föreslagna bestämmelserna är av sådan art att de bör tas in i föreskrifter som meddelas av regeringen.

Det ska här noteras att Finansinspektionen redan i dag använder ett tillsynsverktyg – trafikljuset – för stresstester av försäkringsföretag och understödsföreningar.

12.3.4 Öppenhet och ansvar vid utförande av tillsynsuppgifter m.m.

Bedömning: Bestämmelserna om att tillsynsmyndigheterna ska utföra sina uppgifter på ett öppet och ansvarsfullt sätt föranleder inga ändringar av utredningens bedömningar och förslag.

Skälen för bedömningen: Enligt artikel 65 i förslaget till IORP II-direktiv ska behöriga myndigheter utföra sina⁴ uppgifter på ett öppet och ansvarsfullt sätt, och med vederbörlig hänsyn till skyddet av konfidentiella uppgifter.

Enligt de nya bestämmelserna ska följande uppgifter offentliggöras;

- Texter till lagar, författningar, vägledningar, information, tillämpning av direktivet enligt artikel 4 och 5.
- Information om granskningsförfarande enligt artikel 63.
- Aggregerade statistiska uppgifter om centrala aspekter av tillämpningen av tillsynsregelverket.
- Klargörande av huvudsyftet med tillsynen är att skydda medlemmar och förmånstagare.
- Regler om administrativa påföljder vid överträdelse.

Institutet ska vidare ha och tillämpa överblickbara rutiner för utnämning och entledigande av ledamöter i de behöriga myndigheternas styrelser och verkställande organ (se artikel 65 i förslaget.)

Enligt artikel 72 i förslaget till IORP II-direktivet ska medlemsstaterna underrätta Eiopa om sina nationella bestämmelser av tillsynskaraktär som är relevanta när det gäller tjänstepensionsplaner och som inte omfattas av hänvisningen till nationell social- och

⁴ Uppgifterna anges i artiklarna 60–64.

arbetsmarknadslagstiftning i bestämmelserna om verksamhet över gränserna (artikel 12.1).

Utredningens bedömning är att de nya bestämmelserna inte för-
anleder något behov av ändringar i utredningens bedömningar och
förslag.

12.3.5 Konfidentiell information och informationsbyte

Bedömning: Bestämmelserna om konfidentiell information och informationsutbyte med avseende på de behöriga myndigheterna för-
anleder inga ändringar i utredningens bedömningar och
förslag.

Skälen för bedömningen: I förslaget till IORP II-direktiv finns det nya detaljerade bestämmelser om tystnadsplikt och informationsutbyte med avseende på de behöriga myndigheterna. Bestämmelserna handlar om tystnadsplikt (artikel 66), användning av konfidentiella uppgifter (artikel 67), informationsutbyte mellan myndigheter (artikel 68), överföring av uppgifter till centralbanker, monetära myndigheter, europeiska tillsynsmyndigheter och Europeiska systemriskrådet (artikel 69), utlämnande av uppgifter till den centrala förvaltningen som ansvarar för den finansiella lagstiftningen (artikel 70) samt om villkor för informationsutbyte (artikel 71).

Utredningens bedömning är att de nya bestämmelserna i artiklarna 66-71 om konfidentiell information och informationsutbyte med avseende på tillsynsmyndigheten är av sådan art att de omfattas av regleringen i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), och att de inte för-
anleder något behov av ändringar i utredningens bedömningar och förslag (se prop. 2011/12:70 s. 7477).

13 Avtalsrätt

13.1 Utgångspunkt för den civilrättsliga regleringen

Bedömning: Den civilrättsliga regleringen av avtalen mellan tjänstepensionsföretag och arbetsgivare/arbetstagare ska ta sin utgångspunkt i regleringen av personförsäkring enligt försäkringsavtalslagen. Regleringen ska tas in i den lagen genom hänvisning till relevanta försäkringsavtalsregler. Vid tillämpning av bestämmelserna ska avtal om tjänstepensionsförmåner jämföras med motsvarande försäkringsavtal och det som sägs om försäkringsbolag även gälla ett tjänstepensionsföretag.

Bakgrund: Bestämmelser om det civilrättsliga förhållandet mellan försäkringsbolag (inklusive tjänstepensionskassor¹) och den som ingått avtal om försäkring med ett försäkringsbolag finns i försäkringsavtalslagen (2005:104), FAL. FAL innehåller bestämmelser om individuell skadeförsäkring, individuell personförsäkring och kollektiv försäkring. När det gäller individuell skadeförsäkring finns det olika bestämmelser för konsumentförsäkring och företagsförsäkring. Beträffande kollektiv försäkring finns det olika bestämmelser för kollektiv skadeförsäkring – som är uppdelad i grupp-skadeförsäkring och kollektivavtalsgrundad skadeförsäkring – och kollektiv personförsäkring – som delas in i grupp-personförsäkring och kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

Enligt FAL innefattas i begreppet personförsäkring kategorierna livförsäkring, sjukförsäkring och olycksfallsförsäkring. En personförsäkring kan tecknas på försäkringstagarens eller någon annans liv eller hälsa. Med begreppet skadeförsäkring avses försäkring mot ekonomisk förlust genom sakskada, ersättningsskyldighet eller ren förmögenhetsskada i övrigt.

¹ Enligt 1 kap. 4 § tredje stycket försäkringsavtalslagen (2005:104) ska det som sägs om försäkringsbolag gälla också i fråga om andra företag som meddelar försäkring.

I FAL menas med försäkringstagare den som har ingått ett avtal om försäkring med ett försäkringsbolag. Med försäkrad avses vid skadeförsäkring den vars intresse är försäkrat mot skadan och vid personförsäkring den på vars liv eller hälsa en försäkring gäller. Med förmånstagare menas den som på grund av ett förmånstagarförordnande enligt vissa särskilda bestämmelser i FAL har rätt att få försäkringen eller ersättning som utfaller från den. Med gruppavtal avses avtal som sluts med ett försäkringsbolag för en bestämd grupp personer och som anger villkor för avtal om gruppförsäkring.²

Enligt FAL gäller vidare – om inte försäkringsavtalet föreskriver något annat – att när en arbetsgivare tecknar en individuell personförsäkring till förmån för en anställd på dennes liv eller hälsa, anses den anställde som försäkringstagare vid tillämpningen av bestämmelserna om information till försäkringstagaren när ett försäkringsavtal har träffats, vid tillämpningen av bestämmelserna om förfogande över försäkringen och om förhållandet till borgenärerna samt i fråga om rätten till försäkringsersättning i övrigt (1 kap. 5 § FAL). Försäkringsvillkor som i jämförelse med bestämmelserna i FAL är till nackdel för försäkringstagaren eller dennes rättsinnehavare eller för den försäkrade är utan verkan mot någon av dem, om inte annat anges i lagen (1 kap. 6 § FAL). Det som sägs om tvingande bestämmelser gäller dock inte kollektivavtalsgrundad försäkring, om försäkringen följer en överenskommelse mellan en arbetsgivarorganisation och en central arbetstagarorganisation (se 1 kap. 7 § 4 FAL).

Skälen för bedömningen: Inledningsvis kan det konstateras att ett tjänstepensionsföretags verksamhet enligt tjänstepensionsdirektivet ska avse tillhandahållande av *pensionsförmåner*. Enligt tjänstepensionsdirektivet avses med detta förmåner som betalas ut med anledning av uppnådd pensionsålder eller förväntat uppnående av pensionsålder eller, om de kompletterar dessa förmåner och tillhandhålls sekundärt, i form av utbetalningar vid dödsfall, invaliditet eller upphörande av anställning eller i form av bidrag eller tjänster som tillhandahålls vid sjukdom, medellöshet eller dödsfall. Förmånerna kan utgöras av livslånga utbetalningar eller utbetalningar under viss tid eller utbetalning av ett engångsbelopp³.

Mot denna bakgrund kan det konstateras att pensionsförmåner uppvisar grundläggande likheter med försäkringar, vilket bl.a. inne-

² Dessa definitioner finns i 1 kap. 4 § FAL.

³ Se artikel 6 d.

bär att det behov av civilrättslig skyddsreglering kring försäkringar som har föranlett införandet av FAL också finns när det gäller pensionsförmåner. Likheterna mellan försäkringar och pensionsförmåner innebär också att de lösningar på olika legala frågeställningar som finns i FAL bör utgöra en naturlig utgångspunkt för den civilrättsliga regleringen kring pensionsförmåner. En uppenbar fördel med att ta utgångspunkt i FAL-regleringen är naturligtvis att de aktuella pensionsförmånerna hittills har reglerats enligt den lagen och att lagen även har utformats med beaktande av detta.⁴ Det kan dock finnas anledning att pröva om vissa bestämmelser i FAL är lämpliga eller inte i den civilrättsliga regleringen kring pensionsförmåner, mot bakgrund av de skillnader som finns mellan försäkringar och sådana förmåner.

Definitionen av tjänstepensionsinstitut i tjänstepensionsdirektivet⁵ är till viss del svårtolkad, men förenklat och sammanfattningsvis kan sägas att ett tjänstepensionsinstitut är ett institut som – oavsett rättslig form – förvaltar fonderade medel utifrån syftet att tillhandahålla *pensionsförmåner* eller vissa former av *kompletterande förmåner* på grundval av en överenskommelse mellan arbetsgivare och arbetstagare, och där de fonderade medlen är sakrättsligt skyddade i händelse av arbetsgivarens konkurs.

Vad som ska regleras civilrättsligt är således en *tjänstepensionsförmån*. Mot bakgrund av direktivets definitioner i artikel 6 a och d bör sådana lämpligen definieras som förmåner som betalas ut med anledning av uppnådd pensionsålder eller förväntat uppnående av pensionsålder, dödsfall (efterlevandepension), sjukdom och invaliditet, upphörande av anställning eller medellslöshet, där förmånen har sin grund i en överenskommelse om pensionsförmåner mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Enligt FAL innefattas i begreppet *personförsäkring* kategorierna livförsäkring, sjukförsäkring och olycksfallsförsäkring. En personförsäkring kan tecknas på försäkringstagarens eller någon annans liv eller hälsa. En arbetsgivare kan således teckna en individuell personförsäkring till förmån för en anställd. Bestämmelserna i 10–16 kap. tillämpas på individuell personförsäkring och 20 kap. på kollektivavtalsgrundad personförsäkring (1 kap. 2 § FAL).

Tjänstepensionsförmåner definierat som ovan och som tecknas av ett tjänstepensionsföretag har såldes stora likheter med begreppet personförsäkring som tecknas hos ett försäkringsbolag enligt FAL.

⁴ Se prop. 2003/04:150 s. 371.

⁵ Se artikel 6 a.

Som nämnts bör regleringen i FAL av personförsäkring därför utgöra grunden för den civilrättsliga regleringen av tjänstepensionsförmåner. Mot bakgrund av de skillnader mellan de försäkringar som definieras som personförsäkringar i FAL och tjänstepensionsförmåner finns det dock anledning att pröva om dessa bestämmelser i FAL till alla delar är lämpliga att införa i den civilrättsliga regleringen av sådana pensionsförmåner.

Med hänsyn till definitionen av tjänstepensionsförmån i tjänstepensionsdirektivet gör utredningen bedömningen att även motsvarigheten till grupppersonförsäkring (19 kap. FAL) bör inkluderas i den civilrättsliga regleringen av dessa förmåner. De grupppersonförsäkringar som har sin grund i kollektivavtal tecknas nämligen i vissa fall av arbetsgivaren och i andra fall av en organisation för sina medlemmar. Arbetsgivaren svarar sedan – i vart fall när det gäller obligatorisk gruppförsäkring – för premiebetalningen.

Sammanfattningsvis ska den civilrättsliga regleringen av avtalen mellan tjänstepensionsföretag och arbetsgivare/arbetstagare ta sin utgångspunkt i regleringen av personförsäkring enligt försäkringsavtalslagen. Regleringen ska tas in i den lagen genom hänvisning till relevanta försäkringsavtalsregler. Vid tillämpning av bestämmelserna ska avtal om tjänstepensionsförmåner jämföras med motsvarande försäkringsavtal och det som sägs om försäkringsbolag även gälla ett tjänstepensionsföretag.

13.2 Tillämpningsområde och tvingande reglering

Förslag: Vad gäller individuell tjänstepensionsförmån ska i huvudsak motsvarande bestämmelser som i 10–16 kap. försäkringsavtalslagen införas i lagen. För kollektivavtalsgrundad tjänstepensionsförmån och grupptjänstepensionsförmån ska tas in motsvarande regler som gäller för kollektivavtalsgrundad personförsäkring och grupppersonförsäkring.

Bestämmelserna om individuell tjänstepensionsförmån ska vara tvingande till förmån för tjänstepensionstecknaren eller för den tjänstepensionsberättigade. Detta gäller inte kollektivavtalsgrundad tjänstepensionsförmån, om avtalet följer en överenskommelse mellan en arbetsgivarorganisation och en central arbetstagarorganisation.

Försäkringsavtalslagen

Tillämpningsområde – personförsäkring

För *individuell personförsäkring* – dvs. livförsäkring, sjukförsäkring och olycksfallsförsäkring – som tecknas hos ett försäkringsbolag gäller enligt FAL en omfattande reglering som i huvudsak avser information (10 kap.), försäkringsavtalet (11 kap.), begränsning av försäkringsbolagets ansvar (12 kap.), premien (13 kap.), förfogande över försäkringen (14 kap.), förhållandet till borgenärerna (15 kap.) och reglering av försäkringsfall, m.m. (16 kap.).

För *gruppersonförsäkring* och *kollektivavtalsgrundad personförsäkring* gäller särskilda bestämmelser i 19 och 20 kap. i FAL.

Definitioner och begrepp

Försäkringstagare är den som har ingått avtal om försäkring med ett försäkringsbolag och *försäkrad* – vid personförsäkring – den på vars liv eller hälsa en försäkring gäller. *Förmånstagare* är den som – enligt lagens kapitel om förfogande över försäkringen – har rätt att få försäkringen eller ersättningen som utfaller från den (1 kap. 4 § FAL).

Vid *individuell personförsäkring* utgörs parterna i försäkringsavtalet av försäkringsbolaget och försäkringstagaren. Särskilda regler gäller för en individuell personförsäkring som tecknas för en arbetsgivare till förmån för en anställd på dennes liv och hälsa. Bl.a. vid tillämpningen av bestämmelserna om förfogande över försäkringen och vid tillämpning av bestämmelserna om förhållandet till borgenärerna anses den anställde som försäkringstagare. Regeln är dock dispositiv, dvs. den gäller inte om försäkringsavtalet föreskriver något annat (1 kap. 5 § FAL).

Bestämmelser om gruppersonförsäkring finns i 19 kap. FAL. En *gruppersonförsäkring* är en personförsäkring som meddelas enligt ett gruppavtal och som gäller under förutsättning att den försäkrade eller någon annan med särskild anknytning till denne tillhör gruppen. En obligatorisk grupppersonförsäkring är en gruppersonförsäkring som varje medlem i gruppen är direkt ansluten till på grund av gruppavtalet. Parterna i avtalet preciseras i 19 kap. 3 § FAL.

Bestämmelserna om *kollektivavtalsgrundad personförsäkring* tillämpas på personförsäkringar som tecknas av arbetsgivare för att ge skydd åt anställda, meddelas enligt ett i avtalsvillkoren angivet

kollektivavtal som har slutits mellan en arbetsgivarorganisation och en arbetstagarorganisation och tecknas hos ett försäkringsbolag enligt kollektivavtalet (20 kap. 1 § FAL). En arbetsgivare som ingår avtal om kollektivavtalsgrundad försäkring med försäkringsbolaget är försäkringstagare. Vid tillämpning av bestämmelser om förfogande över försäkringen och vid tillämpningen av bestämmelserna om förhållandet till borgenärerna samt i fråga om rätten utbetalning av förmåner i övrigt anses dock varje försäkrad som försäkringstagare, om försäkringen gäller på hans liv eller hälsa.

Tvingande lagstiftning

FAL är till helt övervägande del tvingande (indispositiv) på så sätt att försäkringsvillkoren som i jämförelse med bestämmelserna i lagen är till nackdel för försäkringstagaren eller dennes rättsinnehavare eller för den försäkrade är utan verkan mot någon av dem om inte annat anges i lagen (1 kap. 6 § FAL). Vissa möjligheter till undantag finns dock från de tvingande bestämmelserna – när det gäller kollektivavtalsgrundad försäkring, om försäkringen följer en överenskommelse mellan en arbetsgivarorganisation och en central arbetstagarorganisation (1 kap. 7 § 4 FAL).

Skälen för förslaget

Tillämpningsområdet för den civilrättsliga regleringen

Som nämnts i föregående avsnitt bör den civilrättsliga regleringen av tjänstepensionsförmånsavtalen mellan tjänstepensionsföretag och arbetsgivare/arbetstagare ta sin *utgångspunkt* i regleringen av personförsäkring enligt FAL. Eftersom förmånsavtalen ska ha sin grund i en pensionsöverenskommelse/överenskommelse om pensionsförmåner är det här fråga om att som utgångspunkt ha bestämmelserna om individuell personförsäkring i 10–16 kap. (som även innefattar individuell tjänstepensionsförsäkring) samt om grupppersonförsäkring och kollektivavtalsgrundad personförsäkring i 19 och 20 kap. FAL.

I sammanhanget bör uppmärksammas att det finns vissa skillnader mellan de försäkringar som definieras som personförsäkringar enligt FAL och tjänstepensionsförmåner. Det finns således anledning att pröva om dessa bestämmelser i FAL till alla delar är lämpliga att införa.

Definitioner

De förmåner som ska regleras är pensionsförmåner och vissa former av kompletterande förmåner (se definitionen av pensionsförmåner i artikel 6 d i tjänstepensionsdirektivet). Dessa pensionsförmånsavtal ska ha sin grund i en överenskommelse som slutits enskilt eller kollektivt mellan arbetsgivare och arbetstagare eller deras respektive företrädare (se definitionen av tjänstepensionsinstitut i artikel 6 a i tjänstepensionsdirektivet). Dessa *tjänstepensionsförmåner* bör definieras som förmåner som betalas ut med anledning av uppnådd pensionsålder eller förväntat uppnående av pensionsålder, dödsfall (efterlevandepension), sjukdom och invaliditet, upphörande av anställning eller medellöshet, där förmånen har sin grund i en överenskommelse om pensionsförmåner mellan arbetsgivare och arbetstagare.

Ett *tjänstepensionsföretag* bör vara ett tjänstepensionsaktiebolag, ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag och en tjänstepensionsförening (jfr avsnitt 5.8 som behandlar den associationsrättsliga regleringen av tjänstepensionsföretag).

Utöver detta bör den som har ingått avtal om tjänstepensionsförmåner med tjänstepensionsföretaget betecknas som *tjänstepensions-tecknare* och den som är berättigad till tjänstepensionsförmåner enligt ett sådant avtal betecknas som *tjänstepensionsberättigad*.⁶ Begreppet *förmånstagare* bör definieras som den som på grund av ett förmånstagarförordnande har rätt att få tjänstepensionsförmåner.

Tvingande lagstiftning

Det har kunnat konstateras att tjänstepensionsförmåner uppvisar grundläggande likheter med personförsäkring. Det innebär att det behov av civilrättslig skyddsreglering kring försäkringar som har föranlett införandet av FAL också finns när det gäller pensionsförmåner. Lösningarna på olika legala frågeställningar som finns i FAL för personförsäkringar bör således utgöra utgångspunkten för den civilrättsliga regleringen kring tjänstepensionsförmåner.

I likhet med 1 kap. 6 § första stycket FAL bör gälla att *bestämmelserna om individuell tjänstepensionsförmån och grupptjänstepensionsförmån* ska vara *tvingande* till förmån för tjänstepensions-tecknaren eller den tjänstepensionsberättigade. Detta innebär att

⁶ Se motsvarande för avtal om grupptjänstepensionsförmåner (jfr 19 kap. 3 § FAL).

villkor i avtal om tjänstepensionsförmåner som i jämförelse med nu föreslagna skyddsregler är till nackdel för tjänstepensionstecknaren eller dennes rättsinnehavare eller för den tjänstepensionsberättigade är utan verkan mot någon av dem.

Detta bör dock inte gälla kollektivavtalsgrundad tjänstepensionsförmån, om förmånsavtalet följer en överenskommelse mellan en arbetsgivarorganisation och en central arbetstagarorganisation. Motsvarande regel gäller för kollektivavtalsgrundad försäkring i 1 kap. 7 § 4 FAL. Grunden för detta ställningstagande utvecklas i propositionen om ny försäkringsavtalslag.⁷ Där sägs att den civilrättsliga regleringen på kollektivavtalsområdet i väsentliga delar bör vara dispositiva. Regeringen fortsätter enligt följande.

”De viktigaste ka-försäkringarna tillkommer genom överenskommelser där centrala organisationer på arbetsmarknaden medverkar, och då finns det knappast behov av att göra reglerna tvingande till skydd för de försäkrade. Detta gäller också i sådana fall där överenskommelsen lämnar frihet åt arbetsgivaren och försäkringsbolaget att utforma vissa villkor på ett lämpligt sätt. Man får utgå från att de anställdas intresse också då kommer att tillvaratas i tillräcklig utsträckning. Det förekommer emellertid andra försäkringar som visserligen är kollektivavtalsgrundade men inte sluts på sådan organisationsnivå att man kan utgå från att de försäkrades intressen blir tillvaratagna med behövlig sakkunskap. Det är här som tvingande regler har sitt egentliga värde.

I linje med vad regeringen också redan uttalat (avsnitt 5.3) bör man medge avtalsfrihet för i stort sett bara arbetsmarknadens huvudorganisationer. En avvikelse från lagens bestämmelser bör bara tillåtas om det sker genom kollektivavtal mellan en arbetsgivarorganisation och en central arbetstagarorganisation, alltså i praktiken på förbunds nivå.”

⁷ Se prop. 2003/04:150 s. 341–345.

13.3 Individuell tjänstepensionsförmån

13.3.1 Information

Förslag: Genom hänvisningen till 10 kap. försäkringsavtalslagen införs bestämmelser om tjänstepensionsföretagets skyldighet att lämna information, information innan ett avtal om tjänstepensionsförmån tecknas, information när avtal har träffats, information under avtalstiden och i samband med förnyelse, information om villkorsändring, information om tjänstepensionsförmånsfall, information om möjligheten till överprövning och underlåtenhet att lämna information.

Försäkringsavtalslagen

Bestämmelserna om information vid individuell personförsäkring finns i 10 kap. FAL. Här bör nämnas att det av 1 kap. 5 § FAL framgår att när en arbetsgivare tecknar en individuell personförsäkring till förmån för en anställd på dennes liv eller hälsa, anses den anställde som försäkringstagare vid tillämpning av bl.a. bestämmelserna i 10 kap. om information till försäkringstagaren när ett försäkringsavtal har träffats. Regleringen innebär⁸ att förköpsinformationen i dessa fall ska ges till *arbetsgivaren*, medan efterköpsinformationen och information under försäkringstiden ska ges till den *anställda*.

I 10 kap. 1 § FAL finns vissa grundläggande bestämmelser kring bl.a. informationens form.

Enligt 10 kap. 2 § FAL ska ett försäkringsbolag, innan en individuell personförsäkring meddelas, lämna information som underlättar kundens bedömning av försäkringsbehovet och val av försäkring (*förköpsinformation*). Bestämmelsen anger vidare att informationen på ett enkelt sätt ska återge det huvudsakliga innehållet i de försäkringsvillkor som kunden behöver ha kännedom om för att kunna bedöma kostnaden för och omfattningen av försäkringen. Även viktiga begränsningar av försäkringsskyddet ska framgå tydligt. I 10 kap. 3 § FAL anges att informationen enligt 2 § inte behöver lämnas i den mån kunden avstår från den eller det möter hinder med hänsyn till förhållandena då försäkringsavtalet ingås.

⁸ Jfr prop. 2004/05:150 s. 371.

Vissa information ska vidare enligt 10 kap. 4 § FAL lämnas till försäkringstagaren när avtal har träffats (*efterköpsinformation*), nämligen skriftlig bekräftelse på avtalet och vissa upplysningar om försäkringsvillkorens innehåll.

Enligt 10 kap. 5 § ska information även lämnas *under försäkringstiden* (årligen) och i samband med förnyelse. Information ska även lämnas *i samband med villkorsändring* (10 kap. 6 § FAL), *vid försäkringsfall* (10 kap. 7 §) och om möjligheter till *överprövning* m.m. (10 kap. 8 §).

Om försäkringsföretaget inte lämnar föreskriven information kan marknadsrättsliga sanktioner tillgripas enligt MFL (se 10 kap. 10 § FAL). En näringsidkare som vid sin marknadsföring låter bli att lämna information som är av särskild betydelse från konsument-synpunkt får enligt 24 § MFL åläggas att lämna sådan information. I fall som inte är av större vikt får Konsumentombudsmannen meddela ett informationsföre- läggande och i andra fall väcka talan vid Marknadsdomstolen om åläggande att lämna informationen. Talan om förbud eller ålägganden får väckas såväl av Konsumentombudsmannen som av en näringsidkare som berörs av marknadsföringen och en sammanslutning av konsumenter, näringsidkare eller löntagare (se 28 § första stycket 2 och 47 § MFL).

Förslaget till tjänstepensionsrörelselag

När det gäller den näringsrättsliga regleringen om information har utredningen tidigare föreslagit följande.⁹

Det ska det införas en bestämmelse i den nya lagen om att tjänstepensionsberättigade och andra ersättningsberättigade på grund av förmånsavtal ska få den information som behövs om tjänstepensionsföretaget, dess verksamhet och de överenskommelser som ligger till grund för förmånen samt information som tydligt visar vilka villkor som gäller för förmånen. Sådan information ska även ges till den som erbjuds att teckna förmånsavtal med företaget. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilken information som i dessa delar ska lämnas av tjänstepensionsföretaget.

En tjänstepensionsberättigad eller annan ersättningsberättigad ska få information om ändring av reglerna för den bakomliggande överenskommelsen, årlig kortfattad information om tjänste-

⁹ Se avsnitt 11.3–11.5.

pensionsföretagets situation och de individuella pensionsförmånernas aktuella finansiella nivå. En tjänstepensionsberättigad eller annan ersättningsberättigad ska även – i samband med pensionsavgång eller när andra förmåner ska betalas ut – få information om de förmåner som vederbörande har rätt till och de utbetalningsalternativ som finns att tillgå.

Om en tjänstepensionsberättigad eller annan ersättningsberättigad *begär det* ska han eller hon få tjänstepensionsföretagets årsbokslut och förvaltningsberättelse, företagets riktlinjer för placeringsverksamheten, utförlig och saklig information om pensionsförmånernas storlek, villkor för överföring av pensionsrättigheter till ett annat tjänstepensionsinstitut (för det fallet att anställningen upphör) samt och – om det är den tjänstepensionsberättigade eller annan ersättningsberättigad som själv som svarar för den finansiella risken – uppgifter om olika tillgängliga investeringsalternativ och den faktiska placeringsportföljen samt uppgifter om riskexponering och kostnader som är förenade med investeringarna.

De tjänstepensionsberättigades rätt till information i nu aktuella delar ska regleras genom bestämmelser i lag, kompletterade med närmare bestämmelser i myndighetsföreskrifter.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ska ges rätt att utfärda föreskrifter om den ytterligare information som ska lämnas av ett tjänstepensionsföretag.

Skälen för förslaget: För tjänstepensionsföretagen bör det finnas såväl civilrättsliga som näringsrättsliga krav på information till tjänstepensionsberättigade och andra ersättningsberättigade på grund av förmånsavtal. För tjänstepensionstecknare, tjänstepensionsberättigade och andra ersättningsberättigade i ett tjänstepensionsföretag bör det således finnas en grundläggande civilrättslig skyddsreglering av det slag som finns på försäkringsområdet. Utredningen anser att de informationsregler som finns i FAL kring individuell personförsäkring är väl lämpade även för den typ av förmåner som tjänstepensionsföretagen kommer att tillhandahålla.

Det bör således genom hänvisning till 10 kap. FAL tas in bestämmelser om tjänstepensionsföretagets skyldighet att lämna information, information innan ett avtal om tjänstepensionsförmån tecknas, information när avtal har träffats, information under avtalstiden och i samband med förnyelse, information om villkorsändring, information om tjänstepensionsförmånsfall, information om möjligheten till överprövning och underlåtenhet att lämna information.

13.3.2 Avtalet om tjänstepensionsförmåner m.m.

Förslag: Genom hänvisning till 11 kap. försäkringsavtalslagen införs i huvudsak motsvarande bestämmelser om tjänstepensionsförmånsavtal som gäller försäkringsavtalet vid individuell personförsäkring.

Flytträtt införs inte bara till ett annat tjänstepensionsförmånsavtal utan även till en försäkring.

Flytträtten av en individuell tjänstepensionsförsäkring utvidgas till att även omfatta flytt till ett tjänstepensionsförmånsavtal.

En justering genomförs i inkomstskattelagen för att möjliggöra denna reform, men även för att möjligheten till den frivilliga flytträtten inte ska begränsas.

Försäkringsavtalslagen

Rätten till försäkring

Enligt 11 kap. 1 § FAL gäller för individuell personförsäkring en kontraheringsplikt för försäkringsbolagen – bolagen får nämligen inte vägra någon att teckna vissa individuella försäkringar. Denna rätt gäller försäkring som ett försäkringsbolag normalt tillhandahåller allmänheten när det har fått de uppgifter som behövs. Rätten gäller dock under förutsättning att det inte finns särskilda skäl för vägran med hänsyn till risken för framtida försäkringsfall, den avsedda försäkringens art eller någon annan omständighet.

Ett avslag får inte grundas på att ett försäkringsfall har inträffat eller den försäkrades hälsotillstånd har försämrats efter det att en ansökan har avsänts eller lämnats till försäkringsbolaget. Sådana villkor som beror av den försäkrades hälsotillstånd ska bestämmas på grundval av hälsotillståndet vid ansökan.

Samtycke till att inhämta hälsouppgifter

Ett försäkringsbolag får enligt 11 kap. 1 a § FAL begära samtycke till att inhämta uppgifter om en enskild persons hälsotillstånd endast om det är nödvändigt för prövningen av försäkringsansökan.

Samtycket ska lämnas på en av försäkringsbolaget särskilt upprättad handling. Det ska framgå av handlingen att samtycket är begränsat till att gälla under prövningen av ansökan.

Försäkringsbolaget ska i samband med att samtycke begärs informera om innebörden och betydelsen för prövningen av att samtycke ges.

Försäkringsbolagets ansvarsinträde

En omständighet av stor betydelse i försäkringssammanhang är när försäkringsbolagets ansvar för en försäkring inträder (se 11 kap. 2 § FAL). Om en försäkring meddelas på normala villkor eller på sådana särskilda villkor som har angetts i ansökan om försäkringen, inträder försäkringsbolaget ansvar dagen efter den dag då försäkringstagaren ansökte om försäkringen eller antog ett anbud från företaget. Detta gäller dock inte om försäkringstagaren har begärt att försäkringen ska träda i kraft först senare. Försäkringsbolaget får också förbehålla sig att ansvaret inte ska inträda förrän dagen efter den dag då försäkringstagaren betalar premie för försäkringen.

En försäkring får avtalas på bestämd tid eller på försäkringstagarens livstid. Har ingen tid angetts, är försäkringstiden ett år. Ansvaret gäller till och med försäkringstidens sista dag.

Uppsägning av en tidsbegränsad försäkring till försäkringstidens utgång – förnyelse av försäkringen

Sker inte en giltig uppsägning av en tidsbegränsad individuell försäkring förnyas den (se 11 kap. 4 § FAL). Förnyelsen sker för en tid av ett år om inte annat har avtalats. Regeln innebär att en sådan försäkring således måste sägas upp för att upphöra vid försäkringstidens slut.

Försäkringstagaren får när som helst säga upp en tidsbegränsad försäkring att upphöra vid avtalstidens utgång (se 11 kap. 3 §). Även försäkringsbolaget får säga upp ett tidsbegränsad försäkring till avtalstidens utgång. Uppsägningen ska göras skriftligen och sändas till försäkringstagaren tidigast sex månader och senast en månad innan avtalstiden går ut. Den ska för att få verkan innehålla en förfrågan om försäkringstagaren vill ha förmånsavtalet förnyat.

Begär försäkringstagaren att försäkringen förnyas, gäller uppsägningen bara om det finns särskilda skäl att vägra försäkring med hänsyn till sådana omständigheter som anges bestämmelsen om kontraheringsplikt (se 11 kap. 1 § första stycket). Bestämmelserna om samtycke till att inhämta hälsouppgifter gäller även vid förnyelse av försäkring (se 11 kap. 1 a §).

Uppsägning eller ändring av en försäkring i förtid

En försäkringstagare får när som helst säga upp försäkringen att upphöra omedelbart eller vid viss framtida tidpunkt (11 kap. 5 §).

Om inte annat anges, får uppsägningen verkan dagen efter den dag då den kom fram till försäkringsbolaget. I samband med uppsägningen har försäkringstagaren betydande principiella möjligheter att få försäkringen ändrad till premiefri försäkring (fribrev) eller få den återköpt. För försäkringsavtal som har ingåtts eller förnyats fr.o.m. den 1 juli 2007 finns det dessutom möjlighet att få försäkringens hela värde överfört till en annan försäkring (flytträtt).

Den lagstadgade- respektive den frivilliga flytträtten behandlas något mer utförligt nedan.

Särskilt om den lagstadgade flytträtten

I 11 kap. 5 § andra stycket FAL ges försäkringstagaren en ovillkorlig rätt att i samband med uppsägningen, och utöver att få försäkringen ändrad till fribrev eller återköpt, få *hela försäkringens värde överfört* till en annan försäkring. Denna rätt gäller i den mån inte rätt till överföring saknas enligt inkomstskattelagen (1999:1229, IL).

Som framgått är det försäkringstagaren som har den ovillkorliga rätten att enligt civilrätten överföra värdet av en pensionsförsäkring. Att det är försäkringstagaren som getts denna rätt innebär att det för individuella tjänstepensionsförsäkringar, för vilka det i de allra flesta fallen är arbetsgivaren som är försäkringstagare, också är denne som har rätt att flytta. Det finns således en viktig skillnad mellan flytträtten för privat livförsäkring och individuell tjänstepensionsförsäkring i detta avseende. Försäkringstagarens rätt att förfoga över en försäkring med ett oåterkalleligt förmånstagarförordnande, vilket regelmässigt är fallet vid tjänstepensionsförsäkringar tecknade

av en arbetsgivare, inskränks dock genom att försäkringstagaren inte får förfoga över försäkringen på ett sätt som inskränker förmånstagarens rätt utan dennes samtycke (se 14 kap. 9 § andra stycket FAL). Denna bestämmelse har i branschen tolkats som att en arbetsgivare som vill flytta en arbetstagares tjänstepensionsförsäkring har behövt dennes medgivande för att vidta en sådan disposition. Av förarbetena framgår att återköp som regel inte ska kunna ske utan förmånstagarens samtycke (se prop. 2003/04:150 s. 551).

I det sammanhanget bör även nämnas den dispositiva regeln i 1 kap. 5 § FAL som föreskriver att när en arbetsgivare tecknar en individuell personförsäkring till förmån för en anställd på dennes liv eller hälsa, anses den anställde som försäkringstagare vid tillämpning bl.a. av 14 kap. FAL. Enligt 14 kap. 9 § har försäkringstagaren (arbetsgivaren) rätt att förfoga över försäkringen genom överlåtelse, pantsättning eller annars på annat sätt än genom förmånstagarförordnande. Om inte annat avtalats kan den försäkrade (den anställde) således förfoga över försäkringen på detta sätt.

I sammanhanget är det viktigt att betona att det finns ytterligare begränsningar i den lagstadgade flytträtten. Dessa begränsningar är kopplade till försäkringens art och framgår av den civilrättsliga regleringen (se 11 kap. 5 § andra stycket FAL). Begränsningen innebär att regeln är tillämplig endast på försäkringar med sparande som kan åsättas ett positivt återköpsvärde och där återköp är möjligt av försäkringstekniska skäl.

Som nämnts bygger vidare flytträtten bl.a. på att försäkringstagaren i samband med momenten uppsägning och återköp inte fritt får förfoga över försäkringens värde, utan värdet måste i enlighet med skatterätten *direkt* flyttas över till *en annan pensionsförsäkring som tecknats i samband med överföringen* (se 58 kap. 18 § tredje stycket IL). Det innebär med nuvarande regler att försäkringens värde inte kan flyttas till en redan befintlig pensionsförsäkring utan att ett nytt avtal måste tecknas till vilket tillgodohavandet kan flyttas.

I nämnd paragraf i IL finns en rad ytterligare krav uppställda för att en överföring ska medges. Även den nya försäkringen ska vara en pensionsförsäkring och försäkringens hela behållning ska överföras direkt från den gamla försäkringsgivaren till ett nytt avtal hos den nya försäkringsgivaren eller från ett avtal till ett annat nytt avtal hos samma försäkringsgivare. Det är enligt gällande lagstiftning därmed inte heller möjligt att flytta delar av försäkringens värde till ett nytt försäkringsavtal och samtidigt behålla en del av

värdet i det befintliga försäkringsavtalet. Inte heller är det möjligt att flytta försäkringens värde till mer än ett annat försäkringsavtal utan reglerna innebär att hela försäkringens värde ska flyttas till ett och samma nytecknade försäkringsavtal. Av förarbetena till den skatterättsliga flytträttsregeln framgår vidare att en förutsättning för att en överföring ska medges är att det nya avtalet kan ses som en direkt fortsättning av det gamla försäkringsavtalet och att det gamla och nya avtalet därmed ur skattesynpunkt kan betraktas som samma avtal (se prop. 1998/99:87 s. 326 f.).

Vidare anges i 58 kap. 18 § tredje stycket IL att försäkringstagaren i samband med överföringen ska teckna den nya försäkringen hos samma eller annan försäkringsgivare och med samma person som försäkrad. Det ska således vara samma försäkringstagare som tecknar den gamla och den nya försäkringen. Överföring kan ske till en försäkring som meddelats i en svensk försäkringsrörelse eller försäkringsgivare som bedriver verksamhet från ett fast driftställe i en utländsk stat inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). I förarbetena anges att det är den försäkringsgivare med vilken avtal ursprungligen har träffats som har skyldigheten att innan försäkringens värde överförs kontrollera att det avtal dit värdet ska överföras uppfyller de krav som gäller för att försäkringen ska anses som en pensionsförsäkring (se prop. 1998/99:87 s. 327, 328 och 450 samt prop. 1999/2000:9 s. 71 och 80).

I en sådan överföring som beskrivs ovan ingår ett moment av återköp, då det är försäkringens återköpsvärde och inte tillgångarna som hör till försäkringen eller försäkringsavtalet i sig som överförs. Inför en sådan överföring måste försäkringsföretaget således avsluta försäkringen, vid behov avyttra tillgångar och därefter överföra värdet av den avslutade försäkringen till det nya försäkringsavtalet. Försäkringstagarens civilrättsliga och ovillkorliga rätt till överföring av hela återköpsvärdet av en individuell försäkring som följer av FAL är således vad som i dag utgör den lagstadgade flytträtten.

Till denna rätt tillkommer en rätt till återbäring enligt försäkringsrörelselagen (2010:2043, FRL). Denna rätt innebär att försäkringstagaren vid en flytt ska ha rätt till återbäring enligt samma fördelning och principer som skulle ha gällt vid försäkringsfall (se 11 kap. 18 §, 12 kap. 69 § och 13 kap. 23 § FRL). Till skillnad från rätten till återköpsvärdet är denna rätt inte ovillkorlig utan försäkringsgivaren ges en möjlighet att avvika från den om det är försvarligt med hänsyn till det kvarvarande försäkringstagar-

kollektivets rätt till återbäring eller försäkringsgivarens ekonomiska situation.

Värt att notera är att det i lagstiftningen inte finns inskrivet något krav på mottagande försäkringsgivare att erbjuda vissa typer av försäkringar. En försäkringstagare som vill få sin försäkring återköpt och värdet av den överförd till en annan försäkring kan därmed endast göra detta om försäkringsföretaget till vilket det vill flytta erbjuder den typen av försäkring som uppfyller de krav i IL som måste vara uppfyllda för att överföring ska medges.

Den frivilliga flytträtten – en skatterättslig möjlighet till överföring av pensionskapital

Den lagstadgade flytträtten som gäller för avtal tecknade den 1 juli 2007 eller senare och som beskrivs ovan ska jämföras med den s.k. frivilliga flytträtten som infördes den 1 januari 2000. Denna skatterättsliga möjlighet till överföring ger till skillnad från den civilrättsliga inte försäkringstagaren en ovillkorlig rätt utan denna medger endast att överföring kan ske, i det fall att kraven som ställs upp är uppfyllda. Den frivilliga flytträtten bygger enbart på den ändring i skattelagstiftningen som genomfördes i samband med 1999 års försäkringsrörelserreform och som innebär en möjlighet för försäkringstagaren att utan skattekonsekvens överföra hela pensionsförsäkringens värde direkt till en annan pensionsförsäkring meddelad av samma eller annan försäkringsgivare om försäkringstagaren tecknar den i samband med överföringen. Den frivilliga flytträtten bygger således inte på någon civilrättslig rättighet för försäkringstagaren att överföra försäkringens värde. För att försäkringstagaren ska ha möjlighet att flytta värdet av en försäkring i dessa fall krävs i stället att en sådan rätt förhandlats fram mellan försäkringstagare och försäkringsföretaget och att rätten finns inskriven i försäkringsavtalet. Denna frivilliga rätt till flytt av värdet av en pensionsförsäkring kompletterar den lagstadgade flytträtten.

Försäkringstagarens rätt till fortsatt försäkring efter återköp

Om försäkringsbolaget har återköpt en livförsäkring med sparmoment har försäkringstagaren, om annat inte har avtalats, rätt att utan ny hälsoprövning fortsätta försäkringen som en ren riskförsäkring (se i övrigt 11 kap. 6 § FAL).

Försäkringsbolagets rätt att säga upp eller ändra försäkringen i förtid

För försäkringsbolagets vidkommande gäller att det får göras förbehåll om rätt att säga upp eller ändra en sjuk- eller olycksfallsförsäkring vid slutet av en premieperiod om förbehållet behövs på grund av försäkringens art eller någon annan särskild omständighet. Under samma förutsättningar får bolaget göra förbehåll om att ändra en livförsäkring vid slutet av en premieperiod (se i övrigt 11 kap. 7 § FAL).

Försäkringens upphörande på grund av försäkringsbolagets konkurs m.m.

Om försäkringsbolaget försätts i konkurs, har konkursboet enligt 11 kap. 8 § FAL rätt att säga upp en sjuk- och olycksfallförsäkring med fjorton dagars uppsägning. Av 5 § framgår att försäkringstagaren alltid har rätt att säga upp en personförsäkring att upphöra omedelbart.

Upphör en personförsäkring att gälla på grund av konkurs, har försäkringstagaren och andra som lider skada på grund av detta rätt till skadestånd.

Försäkringstagaren och andra som lider skada har rätt till skadestånd enligt 11 kap. 9 § FAL om en personförsäkring upphör att gälla på grund av att

1. försäkringsbolaget vid en utmätning saknar tillgångar till full betalning av utmätningssfordringen, förklarar sig ställa in sina betalningar eller annars kommer på obestånd, eller
2. försäkringsbolagets rätt upphör att bedriva marknadsföring och att ingå nya försäkringsavtal om risker som är belägna i Sverige eller att alls driva försäkringsrörelse.

Om försäkringsbolaget har trätt i likvidation, tillämpas 8 §. En sjuk- eller olycksfallsförsäkring upphör att gälla ett år efter likvidationens början, om inte försäkringstagaren har sagt upp den dessförinnan (se 11 kap. 10 §).

Rätten till försäkringens värde när försäkringen upphör att gälla m.m.

När en personförsäkring upphör att gälla, ska försäkringsbolaget ställa försäkringens värde till försäkringstagarens förfogande, även om företaget i övrigt är fritt från ansvar. Om försäkringsbolaget i annat fall, på grund av dröjsmål med premiebetalningen, har varit helt eller delvis fritt från ansvar under någon del av avtalstiden, ska premien eller återbäringen anpassas efter detta (se 11 kap. 11 §).

Skälen för förslaget

Allmän skyddsreglering beträffande tjänstepensionsförmånsavtalet

För tjänstepensionstecknare, tjänstepensionsberättigade och andra förmånstagare i ett individuellt tjänstepensionsförmånsavtal bör det finnas en grundläggande civilrättslig skyddsreglering av motsvarande omfattning som för individuella personförsäkringar i FAL. Genom en hänvisning till 11 kap. FAL bör därför i huvudsak tas in motsvarande bestämmelser om förmånsavtal som gäller försäkringsavtalet vid individuell personförsäkring.

Särskilt om flytträtt

Det finns inte någon anledning att avvika från den naturliga utgångspunkten att regleringarna för olika aktörer på tjänstepensionsmarknaden i grunden ska vara konkurrensneutrala. Denna utgångspunkt bör även gälla regleringen av det civilrättsliga förhållandet mellan företagen och dess kunder. Det finns dessutom ett stort kundintresse i att inte begränsa den lagstadgade flytträtten, och inte heller den frivilliga flytträtten. Detta skulle kunna bli konsekvensen av nu föreslagna reglering av tjänstepensionsföretag.

Därför föreslås att det inte bara införs flytträtt till ett annat tjänstepensionsförmånsavtal utan även till försäkring. Flytträtten

av en individuell tjänstepensionsförsäkring bör utvidgas till att även omfatta ett tjänstepensionsförmånsavtal.

Justeringar bör genomföras i IL för att möjliggöra denna reform, men även för att möjligheten till den frivilliga flytträtten inte ska begränsas.

13.3.3 Begränsning av tjänstepensionsföretagets ansvar

Förslag: Genom hänvisning till 12 kap. försäkringsavtalslagen införs motsvarande bestämmelser om begränsning av tjänstepensionsföretagets ansvar som gäller begränsning av försäkringsbolagets ansvar vid individuell personförsäkring.

Försäkringsavtalslagen

Upplyningsplikten

För rätt bedömning av försäkringsrisken är det viktigt att svaren i försäkringsansökan är riktiga och fullständiga. FAL reglerar försäkringstagarens och den försäkrades upplyningsplikt och påföljderna när någon uppgift är ofullständig eller oriktig. Följderna av oriktiga uppgifter beskrivs också i bolagets försäkringstekniska riktlinjer. Detta är normalt också angivet i de allmänna villkoren.

I 12 kap. 1 § FAL slås fast att försäkringstagaren och den försäkrade är skyldiga att på försäkringsbolagets begäran lämna upplysningar som kan ha betydelse för frågan om försäkringen ska meddelas, utvidgas eller förnyas. Försäkringsbolaget får också under försäkringstiden begära sådana upplysningar om försäkringstagarens ekonomiska förhållanden som är av betydelse för försäkringens utformning. Försäkringstagaren och den försäkrade ska ge riktiga och fullständiga svar på försäkringsbolagets frågor.

Vid bedömning av om oriktiga uppgifter föreligger och resultatet av denna bedömning, görs skillnad mellan svikliga uppgifter och oriktiga uppgifter i andra fall (12 kap. 2 § FAL).

Om försäkringstagaren vid fullgörande av sin upplyningsplikt har förfarit svikligt eller i strid mot tro och heder, är avtalet ogiltigt enligt vad som sägs i lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område och försäkringsbolaget

fritt från ansvar för försäkringsfall som inträffar därefter. I fråga om betald riskpremie tillämpas 5 kap. 6 § FAL (se nedan).

Har försäkringstagaren eller den försäkrade annars uppsåtligen eller av oaktsamhet som inte är ringa lämnat oriktiga eller ofullständiga uppgifter av betydelse för riskbedömningen och kan försäkringsbolaget visa att det inte skulle ha meddelats försäkring om upplysningsplikten hade fullgjorts, är bolaget fritt från ansvar för inträffade försäkringsfall. Kan försäkringsbolaget visa att det skulle ha meddelat försäkring mot högre premie eller i övrigt på andra villkor än som avtalats, är dess ansvar begränsat till vad som svarar mot den premie och de villkor i övrigt som har avtalats. Har försäkringsbolaget inte tagit återförsäkring som annars skulle ha tecknats, ska ansvaret anpassas efter detta. Dessa bestämmelser får inte tillämpas i den mån detta skulle leda till resultat som är oskäligt mot försäkringstagaren eller hans rättsinnehavare.

Om försäkringsbolaget under försäkringstiden får kännedom om att upplysningsplikten har åsidosatts, får bolaget (enligt 12 kap. 3 § FAL) säga upp försäkringen för upphörande eller ändring. Uppsägningen ska göras skriftligen och med tre månaders uppsägningstid, räknat från det att försäkringsbolaget avsände den.

Skulle försäkringsbolaget, om upplysningsplikten hade fullgjorts, ha meddelat försäkring mot högre premie eller i övrigt på andra villkor än som avtalats, har försäkringstagaren rätt till fortsatt försäkring med det försäkringsbelopp som svarar mot den premie och de villkor i övrigt som avtalats. Begäran om fortsatt försäkring ska framställas före uppsägningstidens utgång.

I uppsägningen ska anges under vilka förutsättningar en försäkringstagare har rätt till fortsatt försäkring. Saknas denna uppgift, får uppsägningen ingen verkan.

Försäkringsbolaget får (enligt 12 kap. 4 § FAL) inte åberopa att upplysningsplikten har åsidosatts, om det då insåg eller borde ha insett att upplysningarna var oriktiga eller ofullständiga. Detsamma gäller om upplysningarna saknade eller senare har upphört att ha betydelse för avtalets innehåll.

Vid livförsäkring för dödsfall får försäkringsbolaget åberopa att upplysningsplikten har åsidosatts, bara om dödsfallet har inträffat inom fem år från det att upplysningarna lämnades eller om försäkringsbolaget har lämnat meddelande om ansvarsbegränsning inom samma tid.

Dessa bestämmelse – med undantag för regeln om betydelselösa upplysningar – gäller inte om försäkringstagaren har förfarit svikligt eller i strid mot tro och heder.

Symtomklausuler

Gäller försäkringen för följder av sjukdom eller kroppsfel, får försäkringsbolaget (enligt 12 kap. 5 §) göra särskilt undantag för sådana sjukdomar och kroppsfel som försäkringstagaren hade när avtalet ingicks, bara om undantaget grundar sig på upplysningar om försäkringstagaren som bolaget har inhämtat, eller behövs på grund av försäkringens art eller någon annan särskild omständighet (se i andra stycket vissa undantag från denna regel vid förnyelse eller utvidgning av försäkringen).

Riskökning m.m.

Om försäkringsbolaget har förbehållit sig ansvarsfrihet när försäkringstagaren deltar i särskilt angivna verksamheter eller är utsatt för särskilt angivna risker, ansvarar det (enligt 12 kap. 6 § FAL) ändå för försäkringsfall som inträffar under sådana omständigheter men som inte sammanhänger med den särskilda verksamheten eller risken.

Försäkringsbolaget får (enligt 12 kap. 7 §) göra försäkringens giltighet och utformning beroende av försäkringstagarens levnadsförhållanden, såsom hans yrkesverksamhet, bostadsort eller liknande, under de förutsättningar som anges i 3 kap. 7 § och ålägga försäkringstagaren att anmäla ändringar i sådana förhållanden till bolaget. Underlåter försäkringstagaren uppsåtligen eller av oaktsamhet som inte är ringa att göra en sådan anmälan senast vid första premiebetalningen efter ändringen, är bolagets ansvar vid försäkringsfall begränsat enligt vad som sägs i 2 § andra och tredje styckena. En förutsättning är dock att bolaget i samband med krav på premien har upplyst försäkringstagaren om hans anmälningskyldighet och om följderna av att denna inte fullgörs.

Försäkringsbolaget får inte göra sitt ansvar beroende av att försäkringstagarens hälsotillstånd inte försämras.

Framkallande av försäkringsfall

Om försäkringstagaren (enligt 12 kap. 8 §) uppsåtligen har framkallat ett försäkringsfall, är försäkringsbolaget fritt från ansvar. Vid sjukförsäkring gäller detta inte om den försäkrade var under femton år eller allvarligt psykiskt störd.

Har den försäkringstagaren begått självmord, ansvarar försäkringsbolaget dock, om det har gått mer än ett år från det att försäkringsavtalet ingicks eller, vid kortare tid, om det måste antas att försäkringen tecknades utan tanke på självmordet. Om en tidsbegränsad försäkring som endast avser dödsfall har förnyats, räknas ettårstiden från dagen för det första avtalet.

Har den försäkrade (enligt 12 kap. 9 §) vid sjuk- eller olycksfallsförsäkring genom grov vårdslöshet framkallat ett försäkringsfall eller förvärrat dess följder, kan utbetalningen sättas ned såvitt angår honom efter vad som är skäligt med hänsyn till hans förhållanden och omständigheterna i övrigt. Detsamma gäller om försäkringstagaren annars måste antas ha handlat eller underlåtit att handla i vetskap om att detta innebar en betydande risk för att skadan skulle inträffa.

Dessa bestämmelser i 12 kap. 9 § gäller inte om den försäkrade var under femton år eller allvarligt psykiskt störd.

Undantag från bestämmelserna om begränsning av försäkringsbolagets ansvar

Försäkringsbolaget kan (enligt 12 kap. 10 §) inte åberopa förbehåll om ansvarsfrihet enligt 6 § eller bestämmelserna om framkallande av försäkringsfall enligt 8 eller 9 §, om försäkringstagaren handlade för att förebygga skada på person eller egendom under sådana omständigheter att handlingen kan anses försvarlig.

Meddelande om att ansvarsbegränsning åberopas

När försäkringsbolaget får kännedom om ett förhållande som kan medföra ansvarsfrihet vid försäkringsfall eller uppsägningsrätt, ska bolaget (enligt 12 kap. 11 §), om det vill göra gällande att dess ansvar ska begränsas eller att det har rätt till uppsägning, utan oskäligt dröjsmål lämna ett skriftligt meddelande om detta till försäkringstagaren.

Ett sådant ska lämnas också till den försäkrade och till den som har fått försäkringen i pant eller är förmånstagare enligt ett oåterkalleligt förmånstagarförordnande, om hans rätt är känd för försäkringsbolaget.

Försummar försäkringsbolaget att lämna ett sådant meddelande, får det inte åberopa förhållandet mot den som skulle ha fått meddelandet, om inte försäkringstagaren eller den försäkrade har förfarit svikligt eller i strid mot tro och heder.

Vissa fall av s.k. omfattningsvillkor

I 12 kap. 12 § FAL finns bestämmelser om betydelsen av vissa fall av omfattningsvillkor.

Skälen för förslaget: Dessa väl avvägda, tvingande bestämmelser om begränsning av försäkringsbolagets ansvar vid individuella personförsäkringar bör i motsvarande mån genom hänvisning till 12 kap. FAL införas beträffande begränsningar av tjänstepensionsföretagets ansvar för individuella tjänstepensionsförmånsavtal. Bestämmelsen i 12 kap. 2 § andra stycket FAL om återförsäkring blir dock inte tillämplig eftersom något sådant institut inte förekommer i tjänstepensionsrörelselagen.

13.3.4 Premien

Förslag: Genom hänvisning till 13 kap. försäkringsavtalslagen införs motsvarande bestämmelser om premien vid ett individuellt tjänstepensionsförmånsavtal som gäller premien vid individuell personförsäkring.

Försäkringsavtalslagen

När premien behöver betalas

Den första premien för en personförsäkring behöver (enligt 13 kap. 1 §) inte betalas tidigare än fjorton dagar från den dag då försäkringsbolaget avsände ett krav på premien till försäkringstagaren. Detta gäller dock inte om försäkringen ska tecknas genom att försäkringstagaren betalar premien eller om försäkringen annars är

giltig bara under förutsättning att premien betalas innan försäkringstiden börjar.

Premien för en senare premieperiod behöver inte betalas tidigare än en månad från den dag då försäkringsbolaget avsände krav på premien till försäkringstagaren. Om premieperioden är högst en månad, ska premien dock betalas på periodens första dag. Om särskilda premieperioder inte har avtalats, ska senare premie för försäkringen betalas inom en månad från den dag då försäkringsbolaget avsände krav på premien till försäkringstagaren. Detta gäller också betalning av premien när en tidsbegränsad försäkring förnyas på grund av utebliven uppsägning.

Uppsägning på grund av dröjsmål med premien

Betalas inte premien i rätt tid och är dröjsmålet inte av ringa betydelse, får försäkringsbolaget (enligt 13 kap. 2 §) säga upp försäkringen för upphörande eller begränsning av ansvaret enligt vad villkoren närmare föreskriver. Uppsägningen skall sändas till försäkringstagaren.

Uppsägningen får verkan fjorton dagar efter den dag då den avsändes, om inte premien betalas inom denna frist. Uppsägningen ska innehålla uppgift om detta och om möjligheten att få försäkringen återupplivad (se 3 § nedan). Saknas någon av dessa uppgifter, får uppsägningen ingen verkan. Om försäkringstagaren inte har kunnat betala premien inom den angivna fristen på grund av svår sjukdom, frihetsberövande, utebliven pension eller utebliven lön från sin huvudsakliga anställning eller liknande hinder, får uppsägningen verkan tidigast en vecka efter det att hindret har fallit bort, dock senast tre månader efter fristens utgång.

Återupplivning

Har en uppsägning fått verkan och avser dröjsmålet inte första premien för försäkringen, återupplivas försäkringen (enligt 13 kap. 3 §) till sin tidigare omfattning, om utestående premiebelopp betalas inom tre månader från utgången av den frist som anges i 2 § ovan.

En försäkring som har ändrats till premiefri försäkring (fribrev) eller till en försäkring mot lägre premie, utan att en uppsägning

enligt 2 § dessförinnan fått verkan, återupplivas till sin tidigare omfattning, om försäkringstagaren inom tre månader från den dag då försäkringsbolaget avsände ett meddelande om ändringen till honom betalar det premiebelopp som skulle ha betalats om försäkringen inte hade ändrats. Meddelandet ska innehålla en uppgift om rätten att få försäkringen återupplivad.

Återupplivas försäkringen, ansvarar försäkringsbolaget från och med dagen efter den dag då premiebeloppet betalas.

Underrättelse till annan om dröjsmål med premien

I 13 kap. 4 § FAL finns bestämmelser om underrättelse till annan om dröjsmål med premien.

Betalning genom betalningsförmedlare

I 13 kap. 5 § FAL finns bestämmelser om vad som gäller vid betalning genom betalningsförmedlare.

Riskpremie vid ansvarsfrihet

Är försäkringsavtalet ogiltigt enligt 12 kap. 2 § första stycket, får försäkringsbolaget ändå behålla betald riskpremie för förfluten tid (se 13 kap. 6 §).

Preskription av rätt till premie

Försäkringsbolaget förlorar (enligt 13 kap. 7 §) rätten till en obetald premie när ett år har förflutit från det att premien skulle ha betalats, om försäkringsavtalet inte dessförinnan har sagts upp av bolaget eller av någon annan anledning har upphört att gälla.

Skälen för förslaget: För tjänstepensionstecknare i ett individuellt tjänstepensionsförmånsavtal bör gälla motsvarande regler om premien som för individuella personförsäkringar. Det bör därför genom hänvisning till 13 kap. FAL tas in motsvarande bestämmelser om premien vid ett individuellt tjänstepensionsförmånsavtal som gäller premien vid individuell personförsäkring.

13.3.5 Förfogande över tjänstepensionsförmånsavtalet

Förslag: Genom hänvisning till 14 kap. försäkringsavtalslagen införs motsvarande bestämmelser om förfogande över tjänstepensionsförmånsavtalet som gäller förfogande över försäkringen vid individuell personförsäkring.

Försäkringsavtalslagen

Rätten att göra, ändra och återkalla ett förmånstagarförordnande

Försäkringstagaren har (enligt 14 kap. 1 §) rätt att själv förfoga över en personförsäkring genom förmånstagarförordnande. Se i övrigt den bestämmelsen om tillämpligheten av vissa bestämmelser i ärvdabalken om testamente och om lagen (1930:106) om vissa rättshandlingar till förmån för ofödda.

Försäkringstagaren kan (enligt 14 kap. 2 §), innan försäkringsersättning ska betalas, ändra eller återkalla ett förmånstagarförordnande. Detta gäller dock inte om han gentemot förmånstagaren har utlovat att förordnandet ska stå fast (oåterkalleligt förmånstagarförordnande).

Formkrav för ett förmånstagarförordnande

Ett förmånstagarförordnande och en återkallelse eller ändring av ett sådant förordnande ska (enligt 14 kap. 3 §) för att vara gällande göras genom ett egenhändigt undertecknat meddelande till försäkringsbolaget.

Ett förmånstagarförordnande kan också göras genom att det tas in i försäkringsvillkoren. Ett sådant förordnande förlorar sin verkan om ett nytt förordnande görs.

Dessa regler gäller också ett villkor enligt 7 kap. 2 § 5 äktenskapsbalken om att ett förmånsbelopp eller ett tjänstepensionsförmånsavtal ska vara förmånstagarens enskilda egendom och en återkallelse eller ändring av sådant villkor.

Tolkning av ett förmånstagarförordnande

Vid tolkningen av ett förmånstagarförordnande gäller (enligt 14 kap. 4 §) det som sägs nedan i 5 och 6 §§, om inte annat med hänsyn till omständigheterna får anses framgå av förordnandet.

Vid försäkring på försäkringstagaren liv eller hälsa gäller (enligt (14 kap. 5 §) ett förmånstagarförordnande bara för försäkringstagarens död.

Om vid försäkring på annans liv försäkringstagaren avlider före försäkringsfallet, övergår försäkringstagarens rätt till försäkringen genast till förmånstagaren. Detsamma gäller när annars försäkringsbeloppets utbetalning enligt villkoren beror av annat än försäkringstagarens död.

Kan ett förmånstagarförordnande inte verkställas såvitt angår en viss förmånstagare, gäller förordnandet till förmån för hans avkomlingar, om de i fråga om arv efter försäkringstagaren eller den försäkrade hade haft rätt att träda i förmånstagarens ställe. Om sådana avkomlingar saknas men det finns andra förmånstagare, tillfaller hela försäkringen dem. Detta gäller dock inte vid en sådan pensionsförsäkring som avses i 58 kap. 2 § första stycket inkomstskattelagen (1999:1229). Kan ett förmånstagarförordnande i ett sådant fall inte verkställas såvitt angår en förmånstagare men det finns andra förmånstagare, tillfaller hela försäkringen dem.

Har försäkringstagaren (enligt 14 kap. 6 §) till en försäkring som gäller på hans liv eller hälsa utan att namnge förmånstagaren använt någon av nedan angivna beteckningar, anses detta innebära följande:

make: den som är gift med försäkringstagaren när förordnandet tillämpas; om det pågår mål om äktenskapsskillnad mellan makarna, gäller inte förordnandet,

registrerad partner: den som är registrerad partner med försäkringstagaren när förordnandet tillämpas; om det pågår mål om upplösning av partnerskapet, gäller inte förordnandet,

sambo: den som är sambo med försäkringstagaren när förordnandet tillämpas,

barn: försäkringstagarens bröstarvingar, med fördelning av försäkringen efter vad som gäller i fråga om arvsrätt efter försäkringstagaren,

make och barn: försäkringstagarens make är förmånstagare till halva försäkringen och hans bröstarvingar till återstoden; om

försäkringstagaren efterlämnar bara make eller bara bröstarvingar, tillfaller hela försäkringen maken eller bröstarvingarna, arvingar: de som har arvsrätt efter försäkringstagaren, med fördelning av försäkringen efter vad som gäller för arvsrätten.

Förmånstagarförordnandes verkan mot dödsbodelägare

Är förmånstagarare insatt, ska försäkringsbelopp (enligt 14 kap. 7 §) som utfaller efter försäkringstagares död inte ingå i dennes kvarlåtenskap.

Om tillämpningen av ett förmånstagarförordnande som gäller för försäkringstagarens död skulle leda till ett resultat som är oskäligt mot en make eller bröstarvinge efter försäkringstagaren, kan förordnandet jämkas så att försäkringen helt eller delvis tillfaller maken eller bröstarvingen. Vid prövningen ska särskilt beaktas skälen för förordnandet samt förmånstagararens och makens eller bröstarvingens ekonomiska förhållanden. Har dödsfallet inträffat sedan det har dömts till äktenskapsskillnad mellan försäkringstagaren och hans make eller sedan talan om äktenskapsskillnad väckts men innan bodelning har förrättats, gäller i stället att, om maken inte vid bodelningen kan få ut sin andel därför att försäkringen tillfaller någon annan som förmånstagarare, denne är skyldig att avstå vad som fattas.

Den som vill begära jämkning ska väcka talan mot förmånstagararens inom ett år från det att bouppteckning efter försäkringstagaren avslutades eller dödsboanmälan gjordes. Väcks inte talan inom denna tid, är rätten till jämkning förlorad.

I 7 kap. finns bestämmelser om förordnandets verkan mot försäkringstagarens borgenärer.

Förmånstagararens förfoganderätt

Innan förmånstagararens rätt har inträtt får han (enligt 14 kap. 8 §) inte genom överlåtelse, pantsättning eller på annat sätt förfoga över den rätt som förordnandet medför.

Försäkringstagarens rätt att förfoga över försäkringen på annat sätt än genom förmånstagarförordnande

Försäkringstagaren har (enligt 14 kap. 9 §) rätt att förfoga över försäkringen genom överlåtelse, pantsättning eller annars på annat sätt än genom förmånstagarförordnande. Försäkringsbolaget får dock i försäkringsvillkoren föreskriva att ett förfogande som avser enbart försäkringens riskdel eller enbart försäkringens spardel är utan verkan mot bolaget.

Om ett oåterkalleligt förmånstagarförordnande gäller för försäkringen, ska försäkringstagaren anses ha utfäst sig att inte utan förmånstagarens samtycke förfoga över förmånsavtalet på ett sätt som inskränker dennes rätt.

Verkan av förfogande till förmån för flera

Förfogar försäkringstagaren genom överlåtelse, pantsättning eller oåterkalleligt förmånstagarförordnande över försäkringen till förmån för flera, gäller (enligt 14 kap. 10 §) ett tidigare förfogande framför ett senare. Ett senare förfogande gäller dock framför ett tidigare, om meddelande om det senare förfogandet kommer in till försäkringsbolaget först och den till vars förmån förfogandet skett då är i god tro. Avser förfogandet ett försäkringsbrev som innehavaren måste förete för att få ut försäkringsersättning, gäller det senare förfogandet framför ett tidigare, om den till vars förmån förfogandet sker i god tro har fått försäkringsbrevet i sin besittning.

I fråga om försäkringsbrev som måste företes för att innehavaren ska få försäkringsersättning gäller följande. Om någon begär utbetalning av ett försäkringsbelopp eller återköp av en försäkring eller vill träffa överenskommelse om ändring av förmånsavtalet, ska försäkringsbolaget göra anteckning på försäkringsbrevet om den åtgärd som vidtas. Annars är åtgärden utan verkan mot innehavare av försäkringsbrevet som i god tro förvärvat rätt till försäkringen och fått försäkringsbrevet i sin besittning.

När ett förmånstagarförordnande faller vid överlåtelse

Överlåts försäkringen, förfaller (enligt 14 kap. 12 §) ett tidigare förmånstagarförordnande som inte är oåterkalleligt, om inte annat har avtalats eller får anses förutsatt vid överlåtelsen.

En pantsättning av försäkringen medför inte att ett förmånstagarförordnande förfaller.

Panthavarens rätt

Pantsättning av försäkringen medför (enligt 14 kap. 13 §) rätt för panthavaren att få så mycket av utfallande försäkringsersättning, inbegripet återbäring, som svarar mot pantfordringen. Detta gäller även om pantfordringen inte är förfallen till betalning.

Om försäkringen är förenad med återköpsrätt, får panthavaren också kräva återköp av försäkringen. Återköp får dock ske bara om panthavaren har underrättat försäkringstagaren och denne inte inom två månader har återlöst panten genom att betala det belopp som panthavaren kan få ut från försäkringsbolaget.

Ett förbehåll om rätt att göra panträtten gällande på annat sätt än som nu sägs är ogiltigt mot försäkringstagaren.

Förfogande som är utan verkan

Ett förfogande över försäkringen är (enligt 14 kap. 14 §) utan verkan i den mån förfogandet är förbjudet enligt ett avtalsvillkor som enligt inkomstskattelagen (1999:1229) ska tas in i försäkringsavtalet. Ett förbud mot överlåtelse hindrar dock inte utmätning eller överlåtelse vid ackord eller i konkurs i vidare utsträckning än detta följer av vad som annars föreskrivs i lag eller annan författning.

Förlust av rätten till försäkring

Om någon genom brott som avses i 15 kap. ärvdabalken har dödat försäkringstagaren, den försäkrade eller en förmånstagare, eller medverkat till sådant brott, gäller det som där sägs om förlust av rätt att ta arv eller testamente beträffande rätten till försäkringen eller försäkringsersättningen.

Skälen för förslaget: För den tjänstepensionsberättigade i ett individuellt tjänstepensionsförmånsavtal bör gälla motsvarande regler om förfogande över förmånsavtalet som för individuell personförsäkring. Det bör därför genom en hänvisning till 14 kap. FAL tas in motsvarande bestämmelser om förfogande över förmånsavtalet som gäller förfogande över försäkringen vid individuell personförsäkring.

13.3.6 Förhållandet till borgenärerna

Förslag: Genom hänvisning till 15 kap. försäkringsavtalslagen införs i huvudsak motsvarande bestämmelser om förhållandet till borgenärerna vid ett individuellt tjänstepensionsförmånsavtal som gäller detta förhållande vid individuell personförsäkring.

Försäkringsavtalslagen

Inledande bestämmelse

En försäkring och ersättning som utfaller från den får tas i anspråk för försäkringstagarens och någon annan berättigads skulder i enlighet med 15 kap. FAL och lagstiftningen i övrigt.

Verkan av förmånstagarförordnande m.m.

En försäkring eller ett försäkringsbelopp, som tillfaller en förmånstagare till följd av ett förordnande som har kunnat återkallas, får (enligt 15 kap. 2 §) tas i anspråk för försäkringstagarens skulder, om fordringen har uppkommit före försäkringsfallet och inte kan betalas ur försäkringstagarens förmögenhet eller kvarlåtenskap.

En försäkring eller ett försäkringsbelopp, som tillfaller en förvärvare eller panthavare eller en förmånstagare till följd av ett oåterkalleligt förordnande, får inte tas i anspråk för försäkringstagarens skulder efter det att ett meddelande om förfogandet har kommit in till försäkringsföretaget. Om förfogandet avser ett försäkringsbrev som innehavaren måste förete för att få utbetalning av förmåner, blir förfogandet gällande mot försäkringstagarens

borgenärer när den till vars förmån förfogandet äger rum får försäkringsbrevet i sin besittning.

Ett förmånsavtal eller en utbetalning av förmåner som tillfaller en förmånstagare får aldrig utmätas för försäkringstagarens skulder, om ansökan görs mer än tre år från det att förmånstagarens rätt inträdde.

Utmätning av livförsäkring för försäkringstagarens skulder

Innan något försäkringsfall har inträffat får en livförsäkring som gäller på försäkringstagarens eller försäkringstagarens makes liv (enligt 15 kap. 3) utmätas för försäkringstagarens skulder bara i den mån det under något av de senaste tio åren har betalats premie för förmånsavtalet med belopp som överstiger

1. för tidsbegränsad försäkring som endast avser dödsfall: fem gånger den premie som beräknas belöpa på det året,
2. för livförsäkring där försäkringsbolagets betalningsskyldighet efter försäkringsfall inte längre är beroende av att en viss person lever, om den inte omfattas av dubbla genomsnittet av de premier som betalats under perioden eller den kortare tid under vilken försäkringen gällt (detta gäller alltid fondförsäkring),
3. för försäkring med periodisk utbetalning där försäkringsbolagets betalningsskyldighet är beroende av att en eller flera personer lever, om den inte omfattas av femton procent av den premie som skulle ha betalats om försäkringen hade tecknats mot engångspremie vid början av det året.

Om prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken ändrats efter premiebetalningen, ändras det belopp som får utmätas i proportion till ändringen av prisbasbeloppet.

Det som sägs om make gäller också sambo samt tidigare make och tidigare sambo (se 15 kap. 6 §).

Om (enligt 15 kap. 4 §) värdet av en försäkring, som enligt 3 § inte får utmätas, förs över till en annan försäkring på sätt som anges i 58 kap. 18 § tredje stycket inkomstskattelagen (1999:1229), anses den nya försäkringen som samma försäkring vid tillämpningen av 3 §.

Sedan ett försäkringsfall har inträffat får (enligt 15 kap. 5 §) en livförsäkring och ersättning som utfaller från den inte utmätas för försäkringstagarens skulder i den mån ersättningen tillfaller någon

som själv behöver den för sin försörjning eller för en underhållsskyldighet. Om utbetalningen tillfaller någon annan än den försäkrade, gäller dock detta förbud bara om försäkringstagaren har försörjt eller varit skyldig att försörja den berättigade. När ersättningen betalas i form av livränta, gäller förbudet bara rätten till livräntan.

Från vad som efter den försäkrades död på grund av förmånstagarförordnande tillfaller den berättigades make eller den berättigades eller makens barn som vid dödsfallet inte fyllt 25 år ska för varje berättigad alltid undantas från utmätning ett sammanlagt förmånsbelopp som motsvarar sex gånger det prisbasbelopp enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken som gäller för dödsåret.

Det som sägs om make gäller också sambo (se 15 kap. 6 §).

Om en försäkring (enligt 15 kap. 7 §) som en arbetsgivare har tecknat på en anställds liv inte gäller till förmån för arbetsgivaren själv, får försäkringen och ersättningen som utfaller från den inte tas i anspråk för arbetsgivarens skulder på något annat sätt än som sägs i 8 §. Detta gäller också om den försäkrade inte är anställd hos arbetsgivaren men har någon annan anknytning till dennes verksamhet eller är medberättigad som närstående till någon annan försäkrad.

Återkrav vid försäkringstagarens konkurs, m.m.

Om vid livförsäkring försäkringstagaren eller dödsboet efter honom försätts i konkurs och försäkringstagaren senare än tre år före den fristdag som anges i 4 kap. 2 § konkurslagen (1987:672) har betalat premie för försäkringen med belopp som vid betalningstillfället inte stod i skäligt förhållande till hans villkor, får (enligt 15 kap. 8 §) konkursboet av tillgodohavandet hos försäkringsbolaget kräva åter vad han har betalat för mycket. Om försäkringstagaren eller en panthavare inte har lämnat sitt samtycke till återbetalningen, ska konkursboet för prövning av dess rätt väcka talan mot honom. Vid en sådan talan tillämpas 4 kap. 19 och 20 §§ konkurslagen.

Har försäkringsbeloppet betalats ut, är den som har uppburit beloppet skyldig att till konkursboet betala tillbaka det belopp som konkursboet annars hade kunnat kräva åter av försäkringsbolaget. Har beloppet uppburits av en förmånstagar, gäller detta dock bara om utbetalningen har skett senare än sex månader före fristdagen.

Återbetalningsskyldigheten kan jämkas om det finns synnerliga skäl. Också vid en talan mot den som har uppburit förmånsbeloppet tillämpas 4 kap. 19 och 20 §§ konkurslagen.

Vad som nu sagts tillämpas också i fråga om offentligt ackord vid företagsrekonstruktion. Vid en talan med anledning av ackordsförhandling tillämpas 3 kap. 6 och 7 §§ lagen (1996:764) om företagsrekonstruktion.

Vid sådan försäkring som avses i 7 § får krav göras gällande bara om den försäkrade eller den till vars förmån försäkringen annars gäller är närstående till arbetsgivaren på det sätt som anges i 4 kap. 3 § konkurslagen.

Krav får inte göras gällande till nackdel för förmånstagare med oåterkalleligt förordnande.

Utmätning av en livförsäkring för den berättigades skulder

Sedan ett försäkringsfall har inträffat, får (enligt 15 kap. 9 §) en livförsäkring och ersättning som utfaller från den inte utmätas för den berättigades skulder utom i fall som framgår av 5 §.

Trots det som sägs i 5 § får ett ersättningsbelopp som inte hålls avskilt efter utbetalningen utmätas för den berättigades skulder. När två år har gått från det att beloppet skulle betalas, får också det som hålls avskilt utmätas till den del beloppet inte behövs för den berättigades försörjning eller för att fullgöra underhållsskyldighet som åvilar honom.

Utmätning av sjuk- och olycksfallsförsäkring

Om ersättningen från en sjuk- eller olycksfallsförsäkring ska tillfalla den försäkrade, får (enligt 15 kap. 10 §) försäkringen och ersättning som utfaller från den inte utmätas för försäkringstagarens eller den försäkrades skulder. När ersättning betalas i form av livränta, gäller förbudet mot utmätning för den berättigades skulder bara rätten till livräntan.

Trots detta får ett förmånsbelopp som har tillfallit den försäkrade och som inte hålls avskilt efter utbetalningen utmätas för den berättigades skulder. När två år har gått sedan utbetalning skulle ske, får också det som hålls avskilt utmätas till den del

beloppet inte behövs för den försäkrades försörjning eller för att fullgöra underhållsskyldighet som åvilar honom.

Om ersättning ska tillfalla någon annan än den försäkrade, tillämpas vad som gäller enligt 3–7 och 9 §§ om utmätning av tidsbegränsad livförsäkring som bara avser dödsfall och av ersättning som utfaller från livförsäkring.

Skälen för förslaget: Det är lämpligt att motsvarande regler om förhållandet till borgenärerna gäller för tjänstepensionsförmånsavtal som för individuell personförsäkring.

Genom hänvisning till 15 kap. försäkringsavtalslagen införs därför i huvudsak motsvarande bestämmelser om förhållandet till borgenärerna vid ett individuellt tjänstepensionsförmånsavtal som gäller detta förhållande vid individuell personförsäkring.

Det bör dock införas en särregel av innehåll att om värdet av en tjänstepensionsförmån enligt 15 kap. 4 § FAL, som enligt 15 kap. 3 § inte får utmätas, förs över till ett annat avtal om tjänstepensionsförmån på sätt som anges i 58 kap. 18 § tredje stycket II, ska bestämmelsen om att det nya tjänstepensionsförmånsavtalet ska anses som samma avtal, under motsvarande förutsättningar, även gälla överföring till en försäkring.

Dessutom bör 15 kap. 4 § FAL ändras på följande sätt. Om värdet av en försäkring som enligt 3 § inte får utmätas, förs över till en annan försäkring *eller till ett avtal om tjänstepensionsförmåner* på sätt som anges i 58 kap. 18 § tredje stycket inkomstskattelagen (1999:1229), anses den nya försäkringen *eller det nya tjänstepensionsförmånsavtalet* som samma *avtal* vid tillämpningen av 3 §.

13.3.7 Reglering av tjänstepensionsförmånsfall, m.m.

Förslag: Genom hänvisning till 16 kap. försäkringsavtalslagen införs motsvarande bestämmelser om reglering av tjänstepensionsförmånsfall som gäller reglering av försäkringsfall vid individuell personförsäkring.

Försäkringsavtalslagen

Tiden för utbetalning av försäkringsersättning

Ett försäkringsbolag som (enligt 16 kap. 1 §) har fått underrättelse om ett försäkringsfall ska utan uppskov vidta de åtgärder som behövs för att försäkringsfallet ska kunna regleras. Regleringen ska ske skyndsamt och med beaktande av den ersättningsberättigades behöriga intressen.

Försäkringsersättning som inte avser periodiska utbetalningar ska betalas senast en månad efter det att rätten till ersättningen inträtt och sådan utredning som skäligen kan begäras för att fastställa betalningskyldigheten och mot vem denna skall fullgöras har lagts fram för försäkringsbolaget.

Försäkringsbolaget skall betala ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635), om inte betalning sker i tid.

Om den som gör anspråk på försäkringsersättning uppenbarligen har rätt till åtminstone ett visst belopp, ska detta genast betalas ut i avräkning på den slutliga ersättningen.

Samtycke till att inhämta hälsouppgifter

Om det behövs för regleringen av försäkringsfallet, får försäkringsbolaget (enligt 16 kap. 1 a §) begära samtycke till att inhämta uppgifter om en enskild persons hälsotillstånd.

Ett samtycke som är begränsat till att gälla under en skadereglering i anledning av den försäkrades död får begäras redan innan försäkringsfallet har inträffat. Samtycket ska lämnas på en av försäkringsbolaget särskilt upprättad handling. Det ska framgå av handlingen att samtycket är begränsat till att gälla under regleringen av försäkringsfallet.

Försäkringsbolaget ska i samband med att samtycke begärs informera om innebörden av att samtycke ges.

Utbetalning till annan än rätt förmånstagare

Har försäkringsbolaget (enligt 16 kap. 2 §) betalat ut försäkringsersättning till någon annan än den som i egenskap av förmånstagare har rätt till ersättningen och därvid iakttagit skäligen aktsamhet, är bolaget befriat från sin skuld. Detta gäller dock inte om

utbetalningen grundats på en handling som är förfalskad eller som är ogiltig på grund av att den har tillkommit under tvång som avses i 28 § lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område eller som har utfärdats under sådana omständigheter som anges i 17 § andra stycket lagen (1936:81) om skuldebrev.

Försummelse att anmäla försäkringsfall, m.m.

Om den ersättningsberättigade (enligt 16 kap. 3 §) har försummat att följa avtalsvillkor om skyldighet att anmäla försäkringsfall till försäkringsbolaget inom viss tid eller villkor eller anvisningar enligt dessa om skyldighet att medverka till utredningen av försäkringsfallet eller av bolagets ansvar, och försummelsen har medfört skada för bolaget, kan den ersättning som annars skulle ha betalats till honom sättas ned efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna. Detta gäller inte om oaktsamheten har varit ringa.

Om (enligt 16 kap. 4 §) den eller någon annan som begär ersättning av försäkringsbolaget efter ett försäkringsfall uppsåtligt eller av grov vårdslöshet oriktigt har uppgett eller förtigit eller dolt något av betydelse för bedömningen av rätten till ersättning från försäkringsavtalet, kan den ersättning som annars skulle ha betalats till honom sättas ned efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna.

Preskription av rätt till försäkringsersättning

Den som vill göra anspråk på försäkringsskydd (enligt 16 kap. 5 §) måste väcka talan inom tio år från tidpunkten när det förhållande som enligt försäkringsavtalet berättigar till sådant skydd inträdde. Om den som vill ha försäkringsskydd har framställt anspråket till försäkringsbolaget inom denna tid, är fristen att väcka talan alltid minst sex månader från det att bolaget har förklarat att det har tagit slutlig ställning till anspråket.

Vid återkrav mellan försäkringsbolag är fristen att väcka talan alltid minst ett år från den betalning som grundar återkravet. Om talan inte väcks på detta sätt, går rätten till försäkringsskydd förlorad.

I förhållanden mellan försäkringsbolag får annat avtalas om preskription än vad dessa regler.

Risken för vissa meddelanden

Gör försäkringstagaren (enligt 16 kap. 6 §) sannolikt att en uppsägning från försäkringsbolagets sida eller ett meddelande som avses i 3 kap. 7 § eller 8 kap. 7 § andra stycket har försenats eller inte kommit fram på grund av omständigheter som han inte har kunnat råda över, får uppsägningen eller meddelandet verkan tidigast en vecka efter den dag då uppsägningen eller meddelandet kom fram. En uppsägning på grund av dröjsmål med premien får dock verkan senast tre månader efter den dag då försäkringsbolaget avsånde den.

Twist om rätten att teckna eller behålla en försäkring

Har ett försäkringsbolaget (enligt 16 kap. 7 §) i strid mot 3 kap. 1 eller 3 § vägrat någon att teckna eller förnya en försäkring, ska domstol på yrkande av denne förklara att han har rätt att teckna eller förnya försäkringen. Talan om en sådan förklaring ska väckas inom sex månader från det att försäkringsbolaget till sökanden har avsänt meddelande om sitt beslut, uppgift om skälen för detta och upplysning om vad sökanden skall göra för att få beslutet prövat. Väcks inte talan inom denna tid, är rätten att föra talan förlorad.

Domstolen får bestämma att avtalstiden ska räknas från den tidpunkt som skulle ha gällt om försäkringsbolaget hade bifallit ansökan.

Har ett försäkringsbolag (enligt 16 kap. 8 §) sagt upp ett försäkringsavtal i förtid i strid mot denna lag eller mot försäkringsavtalet, ska domstol på yrkande av försäkringstagaren förklara att uppsägningen är ogiltig. Talan om förklaring ska väckas inom sex månader från det att försäkringsbolaget till försäkringstagaren har avsänt uppsägningen, uppgift om skälen för denna och upplysning om vad försäkringstagaren ska göra för att få beslutet prövat. Talan behöver dock aldrig väckas före den tidpunkt när uppsägningen skulle få verkan. Väcks inte talan inom denna tid, är rätten att föra talan förlorad.

Domstolen kan på yrkande meddela förklaring som avses i 7 eller 8 § att gälla för tiden intill dess att det föreligger ett avgörande som har vunnit laga kraft. En sådan förklaring får inte meddelas utan att försäkringsbolaget har beretts tillfälle att yttra sig över yrkandet.

Regressrätt

Försäkringsbolaget inträder (enligt 16 kap. 10 §) i den försäkrades rätt till skadestånd i fråga om utbetalning för sjukvårdskostnader och andra utgifter och förluster som bolaget har ersatt enligt försäkringsavtalet. Försäkringsvillkor som ger bolaget större rätt till återkrav är utan verkan mot den skadeståndsskyldige.

Skälen för förslaget: Det är lämpligt att motsvarande bestämmelser om reglering av försäkringsfall vid individuell personförsäkring gäller för reglering av tjänstepensionsförmånsfall. Det bör således genom hänvisning till 16 kap. FAL tas in motsvarande bestämmelser om reglering av tjänstepensionsförmånsfall som gäller för reglering av försäkringsfall vid individuell personförsäkring.

13.4 Grupptjänstepensionsförmån

Förslag: Genom hänvisning till 19 kap. försäkringsavtalslagen införs motsvarande bestämmelser om reglering av grupptjänstepensionsförmån som gäller reglering av grupppersonförsäkring.

Försäkringsavtalslagen

Bestämmelser om grupppersonförsäkring finns i 19 kap. FAL. Ett gruppavtal är ett avtal som sluts med ett försäkringsbolag för en bestämd grupp personer och som anger villkor för avtal om grupp-försäkring. En grupppersonförsäkring är en personförsäkring som meddelas enligt ett gruppavtal och som gäller under förutsättning att den försäkrade eller någon annan med särskild anknytning till denne tillhör gruppen (se 1 kap. 4 § FAL). Grupppersonförsäkring delas sedan upp i frivillig grupppersonförsäkring och obligatorisk grupppersonförsäkring. Frivillig grupppersonförsäkring är en grupppersonförsäkring som gruppmedlemmarna ansluter sig till genom en anmälan eller genom att inte avböja försäkringen (s.k. reservationsanslutning) medan obligatorisk grupppersonförsäkring är en grupppersonförsäkring som varje medlem i gruppen är direkt ansluten till på grund av gruppavtalet.

Begreppet grupp företrädare är inte definierat i lagen. I förarbetena anges dock att ett i viss mån karaktäristiskt drag för grupp-försäkring är att någon som står utanför försäkringsbolagets

organisation inte bara i samband med avtalsslut utan också under försäkringstiden uppträder som mellanhand mellan bolaget och gruppen, men utan att vara formellt behörig att företräda något av dem (se prop. 2003/04:150 s. 317). När det gäller ansvarsfrågan finns dock i lagen en bestämmelse som innebär att om försäkringsbolaget ger en företrädare för gruppen i uppdrag att fullgöra en skyldighet mot gruppmedlemmarna som föreskrivs i kapitlet om grupppersonförsäkring ansvarar försäkringsbolaget, med något undantag, mot medlemmarna för företrädarens utförande av uppdraget (se 19 kap. 4 § FAL). Parterna i avtalet preciseras i 19 kap. 3 § FAL.

Kapitlet innehåller i övrigt bestämmelser om information (5–8 §§), tiden för försäkringsbolagets ansvar m.m. (9 och 10 §§), samtycke till att inhämta hälsouppgifter (10 a §), förnyelse av försäkringen och uppsägning till försäkringstidens utgång (11 §), en gruppmedlems rätt att säga upp eller avstå från försäkringen (12 §), verkan av att en medlem lämnar gruppen (13 §), verkan av att gruppavtalet upphör på grund av uppsägning från gruppens sida (14 §), rätten till fortsättningsförsäkring m.m. och försäkringens värde (15 §), undantag från rätten till efterskydd och fortsättningsförsäkring (16 §), försäkringsbolagets rätt att ändra försäkringen eller säga upp den i förtid (17 §), försäkringens upphörande på grund av försäkringsbolagets konkurs, m.m. (18 §), begränsning av försäkringsbolagets ansvar (19 §), premien (20–23 §§), förfogande över försäkringen (24 §), förhållande till borgenärerna (25 §), reglering av försäkringsfall m.m. (26 §) och meddelande till de försäkrade (27 §).

Skälen för förslaget: Med hänsyn till definitionen av tjänstepensionsförmån i tjänstepensionsdirektivet gör utredningen bedömningen att även motsvarigheten till grupppersonförsäkring (19 kap. FAL) bör inkluderas i den civilrättsliga regleringen av dessa förmåner. De grupppersonförsäkringar som har sin grund i kollektivavtal tecknas nämligen i vissa fall av arbetsgivaren och i andra fall av en organisation för sina medlemmar. Arbetsgivaren svarar sedan – i vart fall när det gäller obligatorisk gruppförsäkring – för premiebetalningen.

Det bör således genom hänvisning till 19 kap. försäkringsavtalslagen införas motsvarande bestämmelser om reglering av grupp-tjänstepensionsförmån som gäller reglering av grupppersonförsäkring.

13.5 Kollektivavtalsgrundad tjänstepensionsförmån

13.5.1 Tillämpningsområde m.m.

Förslag: Genom hänvisning till 20 kap. försäkringsavtalslagen införs i huvudsak motsvarande bestämmelser om kollektivavtalsgrundad tjänstepensionsförmån som gäller kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

Försäkringsavtalslagen

Tillämpningsområde

Bestämmelserna om kollektivavtalsgrundad personförsäkring tillämpas (enligt 20 kap. 1 §) på personförsäkringar som tecknas av arbetsgivare för att ge skydd åt anställda, meddelas enligt ett i avtalsvillkoren angivet kollektivavtal som har slutits mellan en arbetsgivarorganisation och en arbetstagarorganisation och tecknas hos ett försäkringsbolag enligt kollektivavtalet.

En kollektivavtalsgrundad personförsäkring kan omfatta även arbetsgivaren själv och andra som har anknytning till arbetsgivarens verksamhet. Närstående till anställda eller till andra försäkrade kan också omfattas av försäkringen. Det som sägs om anställda i 3–6 §§ gäller också andra som omfattas av försäkringen.

Om försäkringsskyddet enligt ett kollektivavtal som avgränsas ovan, ska gälla också för anställda hos sådana arbetsgivare som inte har tecknat försäkring trots att de har varit skyldiga att göra det, ska utbetald ersättning anses som utbetalning från en kollektivavtalsgrundad försäkring.

Bestämmelserna tillämpas också om flera försäkringsbolag meddelar kollektivavtalsgrundad försäkring för olika anställda hos samma arbetsgivare. Varje försäkringsbolag har då de skyldigheter och rättigheter som bestämmelserna anger i förhållande till dem som bolaget meddelar försäkring för.

Om en försäkrad enligt kollektivavtalet får överenskomma med försäkringsbolaget om en särskild utformning av försäkringsskyddet, anses en sådan överenskommelse som en del av det kollektivavtalsgrundade försäkringen.

Försäkringstagare

En arbetsgivare som (enligt 20 kap. 2 §) ingår avtal om kollektivavtalsgrundad försäkring med försäkringsbolaget är försäkringstagare. Vid tillämpning av 14 och 15 kap. och i fråga om rätten till försäkringsersättning i övrigt anses dock varje försäkrad som försäkringstagare, om försäkringen gäller på hans liv eller hälsa.

Skälen för förslaget: Som nämnts i avsnitt 13.2 bör den civilrättsliga regleringen av tjänstepensionsförmånsavtalet mellan tjänstepensionsföretaget och arbetsgivare/arbetstagare ta sin utgångspunkt i regleringen av personförsäkring enligt FAL. Eftersom det här är fråga om tjänstepensionsförmåner är utgångspunkten kollektivavtalsgrundad personförsäkring enligt 20 kap. FAL. De skillnader som finns mellan dessa personförsäkringar enligt FAL och de tjänstepensionsförmåner som nu ska regleras, gör att det finns anledning att pröva om dessa bestämmelser i FAL till alla delar är lämpliga att införa i den nya lagen.

13.5.2 Information

Förslag: Genom hänvisningen till 20 kap. försäkringsavtalslagen införs motsvarande bestämmelser om tjänstepensionsföretagens skyldighet att lämna information om kollektivavtalsgrundad tjänstepensionsförmån som gäller information vid kollektivavtalsgrundad försäkring.

Försäkringsavtalslagen

Information – kollektivavtalsgrundad personförsäkring

För kollektivavtalsgrundade personförsäkringar gäller särskilda informationskrav i FAL. Av 20 kap. 3 § framgår att när en överenskommelse som medför skyldighet för en arbetsgivare att teckna en kollektivavtalsgrundad personförsäkring har ingåtts, ska försäkringsbolaget och de arbetsmarknadsparter som har slutit det kollektivavtal som försäkringsvillkoren anger på lämpligt sätt informera de arbetsgivare och anställda som berörs av överenskommelsen. Informationen ska avse arbetsgivarens skyldighet att teckna försäkring, kostnaderna för försäkringen, och omfattningen av

försäkringen. I 20 kap. 4 § FAL preciseras vilken information som ska lämnas när en försäkring har meddelats och när försäkringen ändras eller förnyas. I 20 kap. 5 § FAL finns bestämmelser om vilken information som ska lämnas under försäkringstiden.

I förarbetena¹⁰ anges att frågan om information till de försäkrade och deras arbetsgivare är av stor betydelse för att kollektivavtalsgrundade försäkringar ska fungera på ett tillfredsställande sätt. Detta eftersom man kan räkna med att dessa försäkringar, vid sidan av socialförsäkringen, svarar för det grundläggande och viktigaste försäkringsskyddet för de flesta anställda. I förarbetena anförs vidare att kunskap om skyddets närmare utformning är avgörande för att de berörda ska kunna överblicka sin situation och vid behov teckna kompletterande egna försäkringar, och att informationen också är en förutsättning för att de enskilda genom sina organisationer ska kunna påverka skyddets utformning. Det anges vidare att den grundläggande ambitionsnivån bör vara minst lika hög vid kollektivavtalsgrundad försäkring som vid andra försäkringstyper. Målet bör vara att ge varje försäkrad en fullgod information som på ett enkelt, och såvitt möjligt fullständigt, sätt klargör vad som gäller för honom eller henne. Samtidigt sägs det att de typiska kollektivavtalsgrundade försäkringarna avser mycket stora kollektiv och att man därför inte i alla avseenden kan räkna med samma exakthet i informationsflödet som vid främst individuell försäkring, och att man vidare måste räkna med att de informationshandlingar som går ut i stor utsträckning är standardiserade. Av förarbetena framgår också att det för kollektivavtalsgrundade försäkringar är naturligt att det i första hand är försäkringsbolaget som ska lämna den nödvändiga informationen till arbetsgivare och anställda, men att allmän information sedan länge i stor utsträckning lämnas av arbetsmarknadens parter, både före och efter försäkringens tecknande. Det anförs att detta stämmer väl med rådande synsätt att låta försäkringsbolaget och arbetsmarknadsparterna delvis gemensamt svara för informationen.

Om ett försäkringsföretag inte lämnar den information som bestämmelserna avser kan, i likhet med vad som gäller för individuella försäkringar, marknadsrättsliga sanktioner tillgripas enligt MFL. En anställd som omfattas av försäkringsskyddet ska då anses som en konsument som tecknat individuell försäkring (se 20 kap. 6 § FAL).

¹⁰ Prop. 2003/04 :150 s. 349–351.

Skälen för förslaget: För tjänstepensionsföretagen bör det finnas såväl civilrättsliga som näringsrättsliga krav på information till tjänstepensionsberättigade och andra ersättningsberättigade på grund av förmånsavtal. För tjänstepensionstecknare, tjänstepensionsberättigade och andra ersättningsberättigade i ett tjänstepensionsföretag bör det således finnas en grundläggande civilrättslig skyddsreglering av det slag som finns på försäkringsområdet. Utredningen anser att de informationsregler som finns i FAL kring kollektivavtalsgrundad personförsäkring är väl lämpade även för den typ av förmåner som tjänstepensionsföretagen kommer att tillhandahålla. Här ska uppmärksammas att detta innebär att inblandade parter har relativt stor frihet att komma överens om hur de olika civilrättsliga informationsbehoven ska tillgodoses på bästa sätt.

Det bör därför genom en hänvisning till 20 kap. FAL tas in motsvarande bestämmelser om information som gäller kollektivavtalsgrundad försäkring.

13.5.3 Tiden för tjänstepensionsföretagets ansvar

Förslag: Genom hänvisning till 20 kap. försäkringsavtalslagen införs motsvarande bestämmelser om tiden för tjänstepensionsföretagets ansvar vid kollektivavtalsgrundad tjänstepensionsförmån som gäller sådana regler för kollektivavtalsgrundad försäkring.

Försäkringsavtalslagen

Tiden för försäkringsbolagets ansvar

När en arbetsgivare tecknar en personförsäkring som han enligt kollektivavtal är skyldig att teckna, räknas tiden för försäkringsbolagets ansvar (enligt 20 kap. 7 §) från och med den dag då han blev bunden av kollektivavtalet eller den dag som anges i kollektivavtalet. I annat fall räknas tiden från och med dagen efter den då ansökan om försäkring avgavs till försäkringsbolaget, om inte annat har avtalats eller framgår av omständigheterna.

Om ett försäkringsfall inträffar innan avtal träffats om en särskild utformning av försäkringsskyddet, bestäms ansvaret efter

vad som är skäligt med hänsyn till den försäkrades förhållanden och de villkor som gäller för övriga försäkrade.

Skälen för förslaget: Motsvarande regler om tiden för tjänstepensionsföretagets ansvar som för försäkringsbolagets ansvar vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring bör införas.

13.5.4 Avtal om tjänstepensionsförmåner

Förslag: Genom hänvisning till 20 kap. försäkringsavtalslagen införs motsvarande bestämmelser om förmånsavtal som gäller försäkringsavtalet vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

Försäkringsavtalslagen

Samtycke till att inhämta hälsouppgifter

Om det behövs för att pröva om uppställda hälsokrav är uppfyllda, får försäkringsbolaget (enligt 20 kap. 7 a §) begära samtycke till att inhämta uppgifter om en enskild persons hälsotillstånd.

Samtycket ska lämnas på en av försäkringsbolaget särskilt upprättad handling. Det ska framgå av handlingen att samtycket är begränsat till att gälla under prövningen av om hälsokraven är uppfyllda.

Försäkringsbolaget ska i samband med att samtycke begärs informera om innebörden av att samtycke ges.

Uppsägning av försäkringen

Försäkringsvillkoren får (enligt 20 kap. 8 §) innehålla att försäkringen inte kan upphöra på grund av uppsägning, så länge arbetsgivaren enligt kollektivavtal är skyldig att hålla försäkringen.

Om ett sådant villkor inte gäller tillämpas följande. En försäkring som gäller tills vidare kan sägas upp till utgången av månaden efter den då uppsägning sker. Om försäkringen gäller för viss tid, kan försäkringsbolaget säga upp den för upphörande i förtid bara om premien inte betalas i rätt tid och dröjsmålet inte är av ringa betydelse. Uppsägningstiden vid dröjsmål med premie för senare premieperiod än den första ska vara minst en månad, räknat från det att försäkringsbolaget avsände uppsägningen till arbetsgivaren.

Ändring av försäkringen

Försäkringsbolaget får (enligt 20 kap. 9 §) i försäkringsvillkoren förbehålla sig rätt att ändra försäkringen under försäkringstiden. En ändring till de försäkrades nackdel får dock göras bara med godkännande av de arbetsmarknadsparter som har slutit det kollektivavtal som försäkringen följer.

Försäkringsvillkor som har utformats genom en särskild överenskommelse mellan försäkringsbolaget och den anställde får inte ändras till den anställdes nackdel utan dennes samtycke.

Efterskydd m.m.

En försäkrad som lämnar sin anställning har (enligt 20 kap. 10 §) rätt till efterskydd, premiefri försäkring (fribrev) eller fortsättningsförsäkring enligt vad som föreskrivs i försäkringsvillkoren. Detsamma gäller när någon av annan anledning inte längre uppfyller kraven för att omfattas av försäkringen.

Fortsättningsförsäkring anses som kollektivavtalsgrundad försäkring. I stället för 7–9 §§ tillämpas dock 11 kap. 2–7 §§ och 13 kap. vid fortsättningsförsäkring.

Försäkringens upphörande på grund av försäkringsbolagets konkurs

Enligt 20 kap. 11 § FAL gäller att det som sägs i 11 kap. 8–10 §§ om konkurs m.m. också tillämpas vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring. I fall som avses där har försäkringstagaren alltid rätt att säga upp ett kollektivavtalsgrundad personförsäkring att upphöra omedelbart.

Skälen för förslaget: Det bör genom en hänvisning till försäkringsavtalslagen tas in motsvarande bestämmelser om förmånsavtal som gäller försäkringsavtal vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

13.5.5 Begränsning av tjänstepensionsföretagets ansvar

Förslag: Genom hänvisning till 20 kap. försäkringsavtalslagen införs motsvarande bestämmelser om begränsning av tjänstepensionsföretagets ansvar som gäller begränsning av försäkringsbolagets ansvar vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

Försäkringsavtalslagen

Begränsning av försäkringsbolagets ansvar

Enligt 20 kap. 12 § gäller att det som sägs i 12 kap. 1–4 och 6–12 §§ om begränsningar av försäkringsbolagets ansvar också tillämpas vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring. Försäkringsbolaget får dock inte vid tillämpning av 12 kap. 1–3 §§ mot den försäkrade åberopa att någon annan än denne eller någon medförsäkrad har eftersatt sin upplysningsplikt eller haft vetskap om detta.

Skälen för förslaget: Det bör genom en hänvisning till 20 kap. försäkringsavtalslagen tas in motsvarande bestämmelser om begränsning av tjänstepensionsföretagets ansvar som gäller begränsning av försäkringsbolagets ansvar vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

13.5.6 Förfogande över tjänstepensionsförmånsavtalet

Förslag: Genom hänvisning till 20 kap. försäkringsavtalslagen införs motsvarande bestämmelser om förfogande av tjänstepensionsförmånsavtalet som gäller förfogande över försäkringen vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

Försäkringsavtalslagen

Förfogande över försäkringen

Enligt 20 kap. 13 § ska det som sägs i 14 kap. om förfogande över försäkringen som huvudregel tillämpas också vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

Försäkringsbolaget kan dock i försäkringsvillkoren bestämma att den försäkrade inte får överlåta eller pantsätta sin rätt enligt försäkringen. Ett förfogande i strid mot en sådan bestämmelse är utan verkan. Ett förbud mot överlåtelse hindrar dock inte utmätning eller överlåtelse vid ackord eller i konkurs i vidare mån än detta följer av vad som annars föreskrivs i lag eller annan författning.

Skälen för förslaget: Det bör genom hänvisning till försäkringsavtalslagen tas in motsvarande bestämmelser om förfogande av tjänstepensionsförmånsavtalet som gäller förfogande över försäkringen vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

13.5.7 Förhållandet till borgenärerna

Förslag: Genom hänvisning till 20 kap. försäkringsavtalslagen införs motsvarande bestämmelser om förhållandet till borgenärerna som gäller detta förhållande vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

Försäkringsavtalslagen

Förhållandet till borgenärerna

Enligt 20 kap. 14 § ska det som sägs i 15 kap. om förhållandet till borgenärerna tillämpas också vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

Skälen för förslaget: Det bör genom hänvisning till 20 kap. försäkringsavtalslagen tas in motsvarande bestämmelser om förhållandet till borgenärerna som gäller detta förhållande vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

13.5.8 Reglering av tjänstepensionsförmånsfall

Förslag: Genom hänvisning till 20 kap. försäkringsavtalslagen införs motsvarande bestämmelser om reglering av tjänstepensionsförmånsfall som gäller reglering av försäkringsfall vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

Försäkringsavtalslagen

Reglering av försäkringsfall

Enligt 20 kap. 15 § ska det som sägs i 16 kap. 1–5 och 10 §§ om regleringen av försäkringsfall m.m. tillämpas också vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

Skälen för förslaget: Dert bör genom hänvisning till 20 kap. försäkringsavtalslagen tas in motsvarande bestämmelser om reglering av tjänstepensionsförmånsfall som gäller reglering av försäkringsfall vid kollektivavtalsgrundad personförsäkring.

14 Redovisningsregler

14.1 Bakgrund – redovisningslagstiftning

Bokföring- och årsredovisningslagar

Redovisningslagstiftningen i Sverige består av bestämmelser om bokföring och redovisning som antingen är allmänna till sin karaktär och gäller för de flesta företag som bedriver näringsverksamhet såsom bokföringslagen (1999:1078) och årsredovisningslagen (1995:1554) eller är särskilda för redovisning i en viss typ av företag.

Bokföringslagen (BFL) innehåller bestämmelser om vem som är bokföringsskyldig och om räkenskapsår, löpande bokföring, årsbokslut samt arkivering av räkenskapsmaterial.

Årsredovisningslagen (ÅRL) omfattar samtliga företag som är skyldiga att avsluta den löpande bokföringen med en årsredovisning. ÅRL grundar sig på Rådets fjärde direktiv 78/660/EEG av den 25 juli 1978 om årsbokslut i vissa typer av bolag¹ avseende redovisning i *juridisk person* och Rådets sjunde direktiv 83/349/EEG av den 13 juni 1983 om sammanställd redovisning avseende *koncernredovisning*². ÅRL innehåller bestämmelser om upprättande och offentliggörande av årsredovisning, koncernredovisning och delårsrapport. ÅRL är tillämplig på bland annat aktiebolag, ekonomiska föreningar, handelsbolag och stiftelser. Bestämmelser om de finansiella företagens offentliga redovisning finns i de särskilda årsredovisningslagarna för kreditinstitut och värdepappersbolag respektive för försäkringsföretag.

Lagen (1995:1560) om årsredovisning i försäkringsföretag (ÅRFL) ska tillämpas av försäkringsföretag och understödsföreningar³.

¹ EGT L 222, 14.8.1978, s. 11, Celex 31978L0660.

² EGT L 193, 18.7.1983, s. 1, Celex 31983L0349.

³ I samband med den nya försäkringsrörelselagens införande utgick reglerna om understödsföreningarna i ÅRFL (se prop. 2009/10:246). Äldre bestämmelser (dvs. de som gäller för räkenskapsår 2010) ska tillämpas av understödsföreningar enligt övergångsregleringen.

Koncernredovisningsreglerna ska dessutom tillämpas på finansiella holdingföretag som uteslutande eller huvudsakligen förvaltar andelar i dotterföretag som är försäkringsföretag eller utländska företag av motsvarande slag (försäkringsholdingföretag). ÅRFL grundar sig på Rådets direktiv 91/674/EEG av den 19 december 1991 om årsbokslut och sammanställd redovisning för försäkringsföretag⁴. ÅRFL kan sägas bestå av två delar. Den första delen avser hänvisningar till ÅRL som avser grundläggande principer och regler som är av mer generell karaktär och därmed ska tillämpas för företag i allmänhet. Den andra delen avser regler som är speciellt utmärkande för försäkringsföretagens verksamhet. Dessa regler avser t.ex. uppställningsformerna för resultat- och balansräkning, benämning av posterna i dessa, det exakta innehållet i de försäkringsspecifika posterna, värderingsregler för placerings-tillgångar och försäkringstekniska avsättningar samt upplysningar.

Lagen (1995:1559) om årsredovisning i kreditinstitut och värdepappersbolag (ÅRKL) ska tillämpas av kreditinstitut⁵ och värdepappersbolag. Koncernredovisningsreglerna ska dessutom tillämpas på finansiella holdingföretag som uteslutande eller huvudsakligen förvaltar andelar i dotterföretag som är kreditinstitut, värdepappersbolag eller utländska företag av motsvarande slag. ÅRKL grundar sig på Rådets direktiv 83/635/EEG av den 8 december 1986 om årsbokslut och sammanställd redovisning för banker och andra finansiella institut⁶. ÅRKL kan, i likhet med ÅRFL, sägas bestå av två delar. Den första delen avser hänvisningar till ÅRL som avser grundläggande principer och regler som är av mer generell karaktär och därmed ska tillämpas för företag i allmänhet. Den andra delen avser regler som är speciellt utmärkande för kreditinstitutens och värdepappersbolagens verksamhet. Dessa regler avser till exempel uppställningsformerna för resultat- och balansräkning, terminologi, exakt vad posterna i och utanför balansräkningen avser, värderingsregler för tillgångar och skulder samt notupplysningar.

⁴ EGT L 374, 31.12.1991, s 7, Celex 31991L0674.

⁵ Bankaktiebolag, sparbanker, medlemsbanker, kreditmarknadsföretag (kreditmarknadsbolag respektive kreditmarkandsföreningar) och Svenska skeppshypotekskassan.

⁶ EGT L 372, 31.12.1986, s 1, Celex 31986L0635.

Normgivande organ

På redovisningsområdet i Sverige finns det myndigheter och organ som ansvarar för utvecklandet av god redovisningssed.

Bokföringsnämnden (BFN) ansvarar för utvecklandet av god redovisningssed (se 8 kap. 1 § BFL).

Finansinspektionen ansvarar för utvecklandet av god redovisningssed i sådana företag som omfattas av ÅRFL och ÅRKL i den utsträckning det är påkallat av dessa företags särart (se 8 kap. 1 § BFL).

Rådet för finansiell rapportering (Rådet) verkar för att anpassa och utveckla god redovisningssed samt regelbunden finansiell rapportering för företag vars värdepapper på balansdagen är noterade på en reglerad marknad i Sverige.

Internationella normgivare

International Accounting Standards Board (IASB) är en oberoende icke-vinstdrivande organisation som verkar på internationell nivå. Organisationen har till uppdrag att verka för en internationell harmonisering av de redovisningsstandarder som används i olika länder världen över. Regelverket utgörs av ett antal redovisningsstandarder och tolkningar som publiceras av IASB. Standarderna benämns International Accounting Standards (IAS) och International Financial Reporting Standards (IFRS). Tolkningarna benämns tolkningar från Standing Interpretations Committee (SIC) och tolkningar från IFRS Interpretation Committee (IFRIC). Standarderna baseras på en föreställningsram⁷ ("framework") som behandlar begrepp och grundprinciper för utformning av finansiella rapporter avsedda för externa användare. I samband med att standarderna ändras eller att nya standarder eller tolkningar ges ut publicerar IASB sina motiv och överväganden ("Basis for Conclusion"). Dessa handlingar utgör dock inte en del av standarderna.

Vid sidan av IASB finns nationella redovisningsnormgivare som utfärdar redovisningsnormer för, i första hand, de företag som har sitt säte i ett visst land. Bland dessa tillmäts ofta den amerikanska normgivaren Financial Accounting Standards Board (FASB) störst betydelse. Dess standarder ger uttryck för amerikanska redovisningsnormer (US GAAP).

⁷ Föreställningsramen är föremål för omarbetning. IASB har publicerat ett "Discussion Paper" den 18 juli 2013 om förändringar av föreställningsramen. Kommentartiden löper ut den 14 januari 2014. IASB kommer sedan att remittera ett förslag "Exposure Draft" på ett omarbetat ramverk "Conceptual Framework" som får kommenteras av allmänheten.

IAS-förordningen

IAS-förordningen⁸ är en EG-förordning om tillämpning av internationella redovisningsstandarder. Innebörden i förordningen är att alla noterade europeiska företag från och med år 2005 i sina koncernredovisningar ska tillämpa de internationella redovisningsstandarder som har antagits för tillämpning inom europeiska gemenskapen (se artikel 4). De standarder som förordningen syftar på är IAS och IFRS med tillhörande SIC- respektive FRIC-tolkningar som antagits eller utfärdats av IASB (se artikel 2).

Innebörden av förordningen är att IASB är standardsättaren, varefter EU behandlar standarderna för att, i en särskild ordning, anta dem (se artikel 3). De antagna standarderna publiceras därefter på varje medlemspråk i Europeiska gemenskapens officiella tidning i form av förordningar, och blir därmed bindande och direkt tillämplig i alla medlemsstater. Det innebär att om de utgivna standarderna eller tolkningarna av IASB inte är förenliga med de bestämmelser som finns om antagande i förordningen kan de inte antas och kan därmed inte tillämpas av europeiska företag.

Som framgår ovan ställer förordningen krav på redovisning enligt de av kommissionen antagna IAS/IFRS enbart såvitt gäller noterade företag och enbart beträffande dessa företags koncernredovisningar. Förordningen lämnar emellertid en möjlighet för medlemsstaterna att besluta om att utsträcka tillämpningsområdet för de antagna standarderna genom att tillåta eller kräva dels att noterade företag upprättar sina årsredovisningar enligt standarderna, dels att icke-noterade företag upprättar sina års- eller koncernredovisningar (eller båda) enligt standarderna (se artikel 5).

Föreställningsramen ("framework") är ingen standard och antas därmed inte av EU. Den får dock indirekt påverkan eftersom utformningen av standarderna och tolkningarna har detta ramverk som grund.

Motiven och övervägandena ("Basis for Conclusion") antas inte heller av EU eftersom de inte utgör en del av standarderna.

⁸ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1606/2002 av den 19 juli 2002 om tillämpning av internationella redovisningsstandarder. (EGT L243, 11.9.2002, s. 1.)

Tillämpning av IAS-förordningen

Sverige har valt att införa möjligheten i artikel 5 om att även onoterade företags får upprätta sin koncernredovisning enligt IAS-förordningen (se 7 kap. 6 § ÅRL, 7 kap. 6 § ÅRFL och 7 kap. 8 § ÅRKL). Däremot är det inte tillåtet att tillämpa IAS-förordningen i årsredovisningen dvs. för juridisk person (se prop. 2004/05:24 Internationell redovisning i svenska företag).

Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd

För att säkerställa att de finansiella företagens externa redovisning har en hög och enhetlig standard bör, enligt Finansinspektionen, i princip alla finansiella företag tillämpa samma redovisningsregler som de noterade företagen, dvs. av EU godkända internationella redovisningsstandarder och tolkningar (IFRS) samt rekommendationer och uttalanden från Rådet för finansiell rapportering (Rådet). Finansinspektionen har infört detta för försäkringsföretag och understödsföreningar genom att i allmänna råd i redovisningsföreskriften FFFS 2008:26, dels hänvisa till vid varje tidpunkt gällande IFRS-regler för noterade företag, dels särskilt specificera eventuella tillägg och undantag till dessa.

Redovisning för *juridiska personer* ska upprättas enligt bestämmelserna i ÅRFL och ÅRL. Denna lagstiftning är till sin karaktär en ramlagstiftning. Lagarnas innehåll kompletteras av normgivande organ och redovisningspraxis. Finansinspektionens regler innebär att försäkringsföretag bör tillämpa s.k. lagbegränsad IFRS i sin redovisning enligt FFFS 2008:26. Det innebär att av EU godkänt IFRS-regelverk tillämpas så långt som det är möjligt med hänsyn till lagar och andra författningar eller föreskrifter och allmänna råd från Finansinspektionen. I redovisningsföreskriften FFFS 2008:26 specificeras undantag från och tillägg till IFRS-regelverket och Rådets rekommendationer och uttalanden. Dessa undantag och tillägg kan dels motiveras av att det finns specifika lagar för försäkringsföretag, dels av annan hänsyn baserad på försäkringsföretagens särart. Sådan hänsyn kan exempelvis ha sin grund i solvensregler, speciella rörelse regler i försäkringsrörelselagen, skilda skatteregler samt vissa lättnadsregler för mindre försäkringsföretag.

Finansinspektionens regler innebär att samtliga försäkringsföretag ska tillämpa IFRS-regelverket såsom det antagits av EU när de upprättar sina *koncernredovisningar*, dvs. samma regler som för noterade företag. De ska även tillämpa rekommendationer och uttalanden från Rådet i fråga om koncernredovisning. Rekommendationerna och uttalandena är en komplettering av IFRS-regelverket. Kompletteringarna avser bland annat krav på upplysningar som ska lämnas i koncernredovisningen enligt ÅRFL och som saknar motsvarighet i IFRS-regelverket. Vidare finns det i 7 kap. FFFS 2008:26 bestämmelser som försäkringsföretag ska tillämpa i sina koncernredovisningar och som saknar motsvarighet i IFRS-regelverket.

IASB – pågående regeländringar

Förutom det projekt som nämnts ovan om föreställningsram kan följande projekt nämnas som kan komma att innebära stora skillnader mot gängse redovisningspraxis som gäller i dag.

IFRS 9 om finansiella instrument

Standarden ("Financial Instruments") är ännu inte antagen av EU. IASB har publicerat ändringar relaterade till redovisning av finansiella instrument i olika omgångar vilket gör att det är svårt att få en samlad bild av standardens innebörd. På grund av detta vill EU se den slutliga utformningen av standarden innan antagningsprocessen påbörjas. IASB har också skjutit fram den obligatoriska tillämpningen av standarden till 2015 men den tiden kommer troligtvis att förlängas till 2018.

IFRS 4 Försäkringsavtal

Standarden är föremål för omarbetning eftersom den nuvarande standarden i princip bara innehåller upplysningskrav och definitioner. IASB har remitterat flera förslag. En stor förändring mot gängse praxis är hur försäkringsskulderna (försäkringstekniska avsättningar) ska beräknas och vilka åtaganden de ska omfatta. Vidare förslås omfattande förändringar i hur premieintäkterna, omvärderingarna av

försäkringsskulden samt avkastning och värdeförändringar på tillgångar relaterade till försäkringsskulderna ska presenteras.

Nytt EU direktiv om årsbokslut, koncernredovisning och rapporter i vissa typer av företag

Ett nytt EU direktiv – Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/34/EU av den 26 juni 2013 om årsbokslut, koncernredovisning och rapporter i vissa typer av företag, om ändring av Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/43 och om upphävande av rådets direktiv 78/660/EEG och 83/49/EEG – har publicerats. Direktivet syftar framför allt till att minska byråkratin och förenkla bestämmelserna för framför allt små företag. Direktivets nya utformning innebär att medlemsstaterna i vissa delar ges ett stort utrymme att bestämma hur redovisningsreglerna ska utformas och i andra delar inte alls kan bestämma innehållet i dem. Medlemsstaterna ska ha infört direktivet senast den 20 juli 2015 men får ange att det gäller för räkenskapsår som börjar den 1 januari 2016 eller under kalenderåret 2016 (för de företag som har brutna räkenskapsår).

En utredning⁹ har tillsatts som ska föreslå hur direktivet ska genomföras i svensk rätt samt i ett andra steg föreslå ytterligare förenklingar m.m. som kan göras. Utredningen har publicerat ett delbetänkande i april 2014, SOU 2014:22 Genomförande av EU:s nya redovisningsdirektiv, med sina överväganden om nödvändiga anpassningar för genomförandet av direktivet. Uppdraget i övrigt ska redovisas senast den 31 januari 2015.

Eftersom det nya direktivet innebär att de befintliga ÅRL direktiven upphävs innebär implementeringen i svensk rätt att det sker följdändringar i BFL och ÅRFL. Utredningen har inte beaktat dessa ändringar i nedanstående förslag om tjänstepensionsföretags tillämpning av bokföringslagen och den särskilda årsredovisningslag som föreslås för tjänstepensionsföretag.

⁹ Utredningen om genomförande av EU-direktiv om årsredovisning och koncernredovisning (dir. 2012:126).

14.2 Bokföringslagen

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska omfattas av bokföringslagen.

Bokföringslagen ska kompletteras med hänvisningar till den nya årsredovisningslagen för tjänstepensionsföretag i fråga om räkenskapsår i finansiella företag och om tidpunkten för bokföring.

Ett tjänstepensionsföretag ska få ha euro som redovisningsvaluta.

Ett tjänstepensionsföretag ska upprätta och offentliggöra en årsredovisning. Grundläggande bestämmelserna om vad dessa handlingar ska innehålla och hur de ska offentliggöras ska finnas i årsredovisningslagen och den nya årsredovisningslagen för tjänstepensionsföretag.

Finansinspektionen ska vara ansvarig för utvecklande av god redovisningssed i tjänstepensionsföretag.

Tjänstepensionsdirektivet: I artikel 10 stadgas att tjänstepensionsinstitut ska upprätta årsbokslut och förvaltningsberättelser, där hänsyn tas till varje pensionsplan som institutet hanterar och, vid behov, årsbokslut och förvaltningsberättelser för varje pensionsplan. Årsboksluten och förvaltningsberättelserna ska ge en rättvisande och korrekt bild av institutets tillgångar, skulder och finansiella ställning.

Uppgifterna däri ska vara konsekventa, uttömmande och sakligt presenterade samt godkända av auktoriserade personer i enlighet med nationell lagstiftning.

Bakgrund

Bestämmelser om löpande bokföring finns i bokföringslagen (BFL). Bestämmelserna syftar till att tillgodose de behov som det bokföringsskyldiga företags borgenärer, ägare, medlemmar och anställda samt det allmänna kan ha av att kunna följa upp företagets förhållanden. Den räkenskapsinformation som ingår i den löpande bokföringen sammanställs i årsbokslut och årsredovisningar samt, i vissa fall, koncernredovisningar och delårsrapporter.

Ett årsbokslut – som inte är en offentlig handling – sammanfattar de affärshändelser som ägt rum under året. Bestämmelser om årsbokslut finns i BFL. Understödsföreningar och försäkringsföretag omfattas av den lagen. Också årsredovisningar, koncernredovisningar och delårsrapporter utgör sammanfattningar av den verksamhet som förevarit under en viss period. Deras syfte är främst att ge information till företagets externa intressenter. Det finns därför särskilda bestämmelser i BFL om att handlingar av dessa slag ska offentliggöras. De grundläggande bestämmelserna om vad dessa handlingar ska innehålla och hur de ska offentliggöras finns i ÅRL, ÅKL och ÅRFL.

Skälen för förslaget: Huvudregeln i BFL är att alla juridiska personer är bokföringsskyldiga (se 2 kap. 1 § BFL). Det finns vissa undantag från denna regel avseende ideella föreningar, trossamfund, samfälligheter, vissa stiftelser och föreningar som har tillgångar under 1 500 000 kronor. Eftersom tjänstepensionsföretag är juridiska personer och har tillgångar över 1 500 000 kronor omfattas de av BFL. Utredningen anser att direktivets allmänt hållna bestämmelser om årsbokslut uppfylls av reglerna i BFL. Kravet på förvaltningsberättelse kommer att uppfyllas i utredningens förslag om en ny årsredovisningslag för tjänstepensionsföretag (se avsnitt 14.3 och 14.3.6). BFL bör dock kompletteras med hänvisningar till denna årsredovisningslag i 3 kap. 8 § om räkenskapsår i finansiella företag och 5 kap. 2 § om tidpunkten för bokföring.

Aktiebolag, ekonomiska föreningar, sparbanker, medlemsbanker och försäkringsföretag får ha euro som redovisningsvaluta. Även tjänstepensionsföretag bör ha denna möjlighet. Bestämmelsen i 4 kap. 6 § första stycket BFL ska därför kompletteras med tjänstepensionsföretag.

Aktiebolag, ekonomiska föreningar samt företag som omfattas av ÅRFL eller ÅRKL ska avsluta den löpande bokföringen med en årsredovisning som ska offentliggöras (se 6 kap. 1 och 2 §§ BFL). Utredningen ser inget skäl till att ett tjänstepensionsföretag inte ska upprätta en årsredovisning och offentliggöra denna. Bestämmelsen i 6 kap. 1 och 2 §§ BFL bör således kompletteras så att även tjänstepensionsföretag omfattas. De grundläggande bestämmelserna om vad dessa handlingar ska innehålla och hur de ska offentliggöras bör finnas i ÅRL och den nya årsredovisningslagen för tjänstepensionsföretag.

Finansinspektionen ansvarar för utvecklandet av god redovisningssed för företag som omfattas av ÅRKL och ÅRFL i den utsträckning det är påkallat av dessa företags särart (se 8 kap. 1 § BFL). Utredningen anser att Finansinspektionen också ska ha detta ansvar för god redovisningssed i tjänstepensionsföretag eftersom dessa företag ska stå under Finansinspektionens tillsyn. Bestämmelsen i 8 kap. 1 § BFL bör därför kompletteras med en hänvisning till den nya lagen om årsredovisning i tjänstepensionsföretag.

14.3 Årsredovisning

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska omfattas av en särskild årsredovisningslag, lagen om årsredovisning för tjänstepensionsföretag.

Den föreslagna lagen ska hänvisa till de grundläggande bestämmelserna om årsredovisning och koncernredovisning i ÅRL. Den ska utformas med ÅRFL som förebild, men anpassas till tjänstepensionsdirektivets terminologi och verksamhet.

Lagen ska ha särskilda uppställningsformer, värderingsregler för tekniska avsättningar samt upplysningar som är utformade för verksamheten.

I den mån det är möjligt ska lagen innehålla liknande bestämmelser som dem i ÅRFL.

Finansinspektionen får bemyndiganden att meddela föreskrifter om ett tjänstepensionsföretags löpande bokföring, årsbokslut, årsredovisning och koncernredovisning samt övriga föreskrifter om verkställighet.

Tjänstepensionsdirektivet: I artikel 10 stadgas att tjänstepensionsinstitut ska upprätta årsbokslut och förvaltningsberättelser, där hänsyn tas till varje pensionsplan som institutet hanterar och, vid behov, årsbokslut och förvaltningsberättelser för varje pensionsplan. Årsboksluten och förvaltningsberättelserna ska ge en rättvisande och korrekt bild av institutets tillgångar, skulder och finansiella ställning.

Uppgifterna däri ska vara konsekventa, uttömmande och sakligt presenterade samt godkända av auktoriserade personer i enlighet med nationell lagstiftning.

Bakgrund

Av 1 kap. 1 § ÅRFL framgår att lagen är tillämplig på försäkringsaktiebolag, ömsesidiga försäkringsbolag och försäkringsföreningar som omfattas av försäkringsrörelselagen (FRL).

Koncernredovisningsreglerna ska dessutom tillämpas på finansiella holdingföretag som uteslutande eller huvudsakligen förvaltar andelar i dotterföretag som är försäkringsföretag eller utländska företag av motsvarande slag (försäkringsholdingföretag).

I 29 § UFL stadgas att bestämmelserna i BFL och ÅRFL ska tillämpas på understödsföreningar. Enligt ÅRFL:s äldre lydelse i 1 kap. 1 §¹⁰ framgår det att understödsföreningar som omfattas av UFL även ska omfattas av ÅRFL.

ÅRFL grundar sig på Rådets direktiv 91/674/EEG av den 19 december 1991 om årsbokslut och sammanställd redovisning för försäkringsföretag (försäkringsredovisningsdirektivet). ÅRFL¹¹ kan sägas bestå av två delar.

Den första delen avser hänvisningar till ÅRL¹² som avser grundläggande principer och regler som är av mer generell karaktär och därmed ska tillämpas för företag i allmänhet. Detta gäller bl.a. bestämmelserna om årsredovisningens delar, om överskådlighet och god redovisningssed och om rättvisande bild samt om förvaltningsberättelsens innehåll.

Den andra delen avser regler som är speciellt utmärkande för försäkringsföretagens verksamhet. Dessa regler avser t.ex. uppställningsformerna för resultat- och balansräkning, benämning av posterna i dessa, det exakta innehållet i de försäkringsspecifika posterna, värderingsregler för placeringstillgångar och försäkringstekniska avsättningar, upplysningar i förvaltningsberättelsen samt upplysningar om finansiella instrument och eget kapital samt upprättande av resultatanalys.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen, får enligt 1 kap. 4 § ÅRFL meddela närmare föreskrifter om löpande bokföring, årsbokslut, årsredovisning och koncernredovisning i försäkringsföretag samt den koncernredovisning som försäkringsholdingföretag ska upprätta.

¹⁰ I samband med den nya försäkringsrörelselagens införande utgick reglerna i 1 kap. 1 § om att understödsföreningarna ska tillämpa ÅRFL. Äldre bestämmelser (dvs. de som gäller för räkenskapsår 2010) ska tillämpas av understödsföreningar enligt övergångsregleringen (se prop. 2009/10:246).

¹¹ Understödsföreningar ska tillämpa ÅRFL i dess lydelse till och med SFS 2010:1264.

¹² Understödsföreningarna ska tillämpa reglerna i ÅRL till och med SFS 2010:690.

I FFFS 2008:26 ges föreskrifter och allmänna råd från Finansinspektionen om årsredovisning i försäkringsföretag. Föreskrifterna är tillämpliga på både försäkringsföretag (försäkringsaktiebolag, ömsesidiga försäkringsbolag och försäkringsföreningar) och understödsföreningar¹³ samt reglerar hur årsredovisning, koncernredovisning och delårsrapporter ska upprättas. Vissa detaljregler i försäkringsredovisningsdirektivet såsom värderingsprinciper för försäkringstekniska avsättningar och detaljregler om innehållet i resultat- och balansräkningens poster är införda i föreskrifterna. Vidare finns det bland annat regler om nyckeltal som ska lämnas i förvaltningsberättelsens femårsöversikt samt detaljregler om resultatanalysens innehåll och utformning. Föreskrifterna innehåller också regler om tillämpningen av internationella redovisningsregler i årsredovisningen och regler om koncernredovisning.

Särskilda regler om revision framgår av 11 kap. (försäkringsaktiebolag), 12 kap. (ömsesidiga försäkringsbolag) och 13 kap. (försäkringsföreningar) i FRL.

I 31–32 a §§ UFL finns bestämmelser om revision och de krav som ställs på den revisor som ska granska en understödsförenings räkenskaper.

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsinstitut i sig omfattas inte av något särskild redovisningsdirektiv eftersom direktivet inte anger dess rättsliga form (se artikel 6 a i tjänstepensionsdirektivet). Utredningen anser att ett tjänstepensionsföretag bör upprätta en årsredovisning för att uppfylla direktivets krav på att årsboksluten och förvaltningsberättelserna ska ge en rättvisande och korrekt bild av företagets tillgångar, skulder och finansiella ställning. Detta innebär att – utöver de reglerna om löpande redovisning och årsbokslut (balans- och resultaträkning) som finns i bokföringslagen (se avsnitt 14.2) – ska företaget lämna en förvaltningsberättelse, upplysningar om redovisningsprinciper samt specifikationer över de redovisade posternas förändringar (dvs. notupplysningar). Det kan hävdas att dessa krav kan anses bli uppfyllda genom att föreslå att ett tjänstepensionsföretag ska omfattas av ÅRL. Detta eftersom utredningen föreslår att ett tjänste-

¹³ I samband med den nya försäkringsrörelselagens införande (se prop. 2009/10:246) utgick reglerna i 1 kap. 1 § om att understödsföreningarna ska tillämpa FFFS 2008:26. Äldre bestämmelser (dvs. de som gäller för räkenskapsår 2010) ska tillämpas av understödsföreningar enligt övergångsregleringen i FFFS 2011:28. Detta innebär att understödsföreningar ska tillämpa grundförfattningen FFFS 2008:26 samt ändringsförfattning FFFS 2009:12.

pensionsföretag ska vara ett tjänstepensionsaktiebolag som då ska tillämpa relevanta delar i aktiebolagslagen (se avsnitt 6) – alternativt ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag eller en tjänstepensionsförening, som i så fall ska tillämpa lagen om ekonomiska föreningar i tillämpliga delar (se avsnitt 7 respektive 8).

Genom att de föreslagna företagsformerna följer regelverk för aktiebolag och ekonomiska föreningar kan de indirekt anses omfattas av ÅRL även om de föreslagna associationsformerna inte uttryckligen finns nämnda i redovisningsdirektivet (som omfattar aktiebolag och ekonomiska föreningar) som ligger till grund för ÅRL. Eftersom ÅRL tar sikte på alla företag som omfattas och därmed är av mer generell karaktär anser utredningen att det är motiverat att tjänstepensionsföretag ska omfattas av en egen årsredovisningslag, i likhet med de särskilda årsredovisningslagar som finns för kreditinstitut, värdepappersbolag och försäkringsföretag. Därmed säkerställs att alla tjänstepensionsföretag upprättar sin årsredovisning och presenterar informationen i den på likartat sätt. En tillämpning av ÅRL skulle sannolikt innebära att varje tjänstepensionsföretag skulle göra de anpassningar, som är möjliga enligt ÅRL, för att årsredovisningen bättre skulle spegla deras verksamhet. I så fall torde direktivets krav på att uppgifterna som presenteras ska vara konsekventa inte uppfyllas. Dessutom försvårar det för förmånstagare och andra intressenter att jämföra företagen.

En annan utgångspunkt skulle kunna vara att införa anpassade regler för tjänstepensionsföretagen i ÅRFL. Utredningens bedömning är att detta inte är lämpligt eftersom ÅRFL grundar sig på ett särskilt redovisningsdirektiv som specifikt avser försäkringsföretag (se avsnitt 14.1) och till stor del har sin utgångspunkt i en uppdelning av skade- respektive livförsäkringsrörelse. Det skulle även försvåra tillämpningen av ÅRFL om nya regler, begrepp och uppställningsformer för tjänstepensionsföretag infördes.

Det finns dock anledning att utforma årsredovisningslagen för tjänstepensionsföretag (ÅRTPL) med ÅRFL som förebild. Andra redovisningsregler för tjänstepensionsföretag bör dock gälla när det är motiverat. Det gäller framför allt tillämpningen av ÅRL samt värdering av finansiella instrument och fastigheter. Det som kommer skilja sig åt för att tjänstepensionsdirektivets krav på en rättvisande och korrekt bild av institutets tillgångar, skulder och finansiella ställning ska vara uppfyllda är terminologin, uppställningsformerna för resultat- och balansräkningarna, värdering av

tekniska avsättningar, innehållet i resultatanalysen samt vissa upplysningskrav för t.ex. pensionsplaner.

Eftersom balans- och resultaträkningen ligger till grund för solvensberäkningen för tjänstepensionsföretag anser utredningen att Finansinspektionen, i likhet med dem som gäller för försäkringsföretag, bör få bemyndiganden att meddela föreskrifter om ett tjänstepensionsföretags löpande bokföring, årsbokslut, årsredovisning och koncernredovisning samt övriga föreskrifter om verkställighet. På så sätt kan Finansinspektionen också uppfylla sitt ansvar för god redovisningssed för tjänstepensionsföretag genom att – vid behov – komplettera lagstiftningen med detaljerade föreskrifter.

Exempel på detaljregler där utredningen gör bedömningen att dessa är mer lämpade att regleras via föreskrifter än i lag är de olika balans- och resultatposternas innehåll, värdering av tekniska avsättning, resultatanalysens innehåll samt vissa upplysningar om exempelvis tekniska avsättningar och pensionsplaner.

Reglerna om koncernredovisning behandlas i avsnitt 14.3.7.

Reglerna om revision behandlas i avsnitt 6.2.5 (tjänstepensionsaktiebolag), 7.2.8 (ömsesidiga tjänstepensionsbolag) och 8.4.7 (tjänstepensionsföreningar).

14.3.1 Inledande bestämmelser

Förslag: Lagen om årsredovisning i tjänstepensionsföretag ska tillämpas av tjänstepensionsaktiebolag, ömsesidiga tjänstepensionsbolag samt tjänstepensionsföreningar.

Ett tjänstepensionsföretag ska följa reglerna om större företag i ÅRL.

ÅRL:s definitioner om andelar, koncern- och intresseföretagsdefinitioner, vissa rättigheter hos mellanman samt skyldigheter för moderföretag och dotterföretag att lämna varandra upplysningar ska tillämpas.

Finansinspektionen får motsvarande normgivningsbemyndiganden som dem i ÅRFL.

Räkenskapsåret ska vara kalenderår.

Skälen för förslaget: Lagen om årsredovisning i tjänstepensionsföretag (ÅRTPL) ska tillämpas av tjänstepensionsaktiebolag, ömsesidiga tjänstepensionsbolag och tjänstepensionsföreningar.

Det finns inget behov av att införa liknande undantag från ÅRTPL som de som finns i 1 kap. 1 § ÅRFL avseende små skade- och livförsäkringsföretag, eftersom dessa verksamheter inte omfattas av tjänstepensionsrörelselagen.

I övrigt införs motsvarande bestämmelser som de som gäller för försäkringsföretag om hänvisningar till årsredovisningslagen (större företag), tillämpningar av definitioner i ÅRL, normgivningsbemyndigande för Finansinspektionen och räkenskapsår (kalenderår). Det saknas skäl att införa avvikande regler från ÅRFL i denna del.

14.3.2 Allmänna bestämmelser om årsredovisningen

Förslag: En huvudregel införs om att ett tjänstepensionsföretag ska upprätta en resultatanalys om företaget förvaltar flera planer.

Resultatanalysen ska omfatta tillgångar, tekniska avsättningar, konsolideringsfond, intäkter, kostnader och rörelseresultat.

Finansinspektionen får bemyndigande att utfärda detaljerade föreskrifter om resultatanalysens innehåll.

Företaget får möjlighet att ansöka om dispens från att lämna en resultatanalys trots att det förvaltar flera planer. Dessa frågor prövas av Finansinspektionen.

De grundläggande bestämmelserna i ÅRL ska tillämpas avseende årsredovisningsdelar, överskådlighet och god redovisningssed, rättvisande bild, andra grundläggande redovisningsprinciper, form och språk, valuta samt årsredovisningens undertecknande. Bestämmelserna om kravet att upprätta en finansieringsanalys (kassaflödesanalys) i ÅRL införs inte.

Försiktighetsprincipen ska inte tillämpas vid värderingen av de tekniska avsättningarna. Dessa värderas enligt aktsamma antaganden.

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivet (artikel 10) anger att tjänstepensionsinstitut ska upprätta årsbokslut och förvaltningsberättelser, där hänsyn tas till varje pensionsplan som

institutet hanterar och, vid behov, årsbokslut och förvaltningsberättelser för varje pensionsplan.

Utredningen anser att direktivets regler om att hänsyn ska tas till varje pensionsplan i årsbokslut och förvaltningsberättelse uppfylls genom att införa en bestämmelse om att ett tjänstepensionsföretag som förvaltar flera pensionsplaner ska upprätta en resultatanalys som innehåller uppgifter om tillgångar, tekniska avsättningar, konsolideringsfond, intäkter, kostnader och rörelseresultat per pensionsplan. En indelning av dessa uppgifter ska också ske i huvudförmåner respektive tilläggsförmåner. (Se förslag 6 kap. 3 § ÅRTPL). Eftersom den föreslagna resultatanalysen ska omfatta både tillgångar (inklusive förutbetalda anskaffningskostnader), tekniska avsättningar och konsolideringsfond som är relaterade till respektive plan kommer resultatanalysens uppgifter i princip att motsvara ett årsboksluts tillgångssida, skuldsida och eget kapital.

Finansinspektionen bör få ett bemyndigande att meddela närmare föreskrifter om resultatanalysens innehåll eftersom inspektionen då kan bestämma detaljgraden av den information som ska lämnas och samordna de uppgifter som ska lämnas i resultatanalysen med den information myndigheten behöver i sin tillsyn. Utöver planernas tillgångar, tekniska avsättningar, konsolideringsfond, intäkter och kostnader kan uppgifterna avse övrigt eget kapital och derivat samt fördelningen av företagsrelaterade balansposter såsom immateriella tillgångar (till exempel aktiverade systemkostnader), skattefordringar och skatteskulder.

I vissa fall kan det saknas ett behov av att upprätta en resultatanalys enligt de föreslagna bestämmelserna ovan trots att tjänstepensionsföretaget förvaltar flera planer. Det kan till exempel gälla för ett tjänstepensionsföretag som förvaltar flera pensionsplaner i form av så kallade kryssvalsalternativ (se avsnitt 2.7). Företaget bör i så fall ha en möjlighet att söka dispens från kravet på att en resultatanalys ska ingå i årsredovisningen. Dessa frågor bör prövas av Finansinspektionen. Enligt utredningens mening bör ett sådant undantag inte strida mot tjänstepensionsdirektivets bestämmelser eftersom direktivet anger att det ska finnas ett behov av denna typ av information. Genom att frågan prövas av Finansinspektionen säkerställs att alla företag som söker denna dispens prövas på ett likartat sätt. Inspektionen kan också ange perioden för dispensen så att den bara gäller under vissa förutsättningar. Detta eftersom verksamheten kan ändras genom t.ex. bestånds-

överlåtelse, nya produkter och nya versioner (omarbetade) av kollektivavtal.

Utredningen ser inget skäl till att inte ett tjänstepensionsföretag ska tillämpa de grundläggande redovisningsprinciperna i 2 kap. 1–7 §§ ÅRL enligt samma principer som försäkringsföretag gör enligt ÅRFL. Det innebär t.ex. att ett onoterat tjänstepensionsföretag, i likhet med onoterade försäkringsföretag, inte behöver upprätta en finansieringsanalys (kassaflödesanalys) enligt lag. Utredningen ser inget skäl till att införa ett krav på att upprätta en finansieringsanalys för ett onoterat tjänstepensionsföretag utan menar att Finansinspektionen bör, i likhet med de regler som gäller för försäkringsföretag, hantera denna fråga.

Det finns dock anledning att föreslå ett undantag från de grundläggande redovisningsprinciperna i ÅRL avseende tillämpningen av försiktighetsprincipen i samband värderingen av de tekniska avsättningarna. De tekniska avsättningarna bör värderas enligt aktsamma antaganden vilket gör att en generell hänvisning till försiktighetsprincipen i denna del blir missvisande.

14.3.3 Balansräkning och resultaträkning

Förslag: Särskilda uppställningsformer införs för ett tjänstepensionsföretags balansräkningar och resultaträkningar.

Balansräkningens tillgångar delas in i materiella och finansiella tillgångar.

Resultaträkningen indelas i fyra delar för att ett tjänstepensionsföretags verksamhet ska presenteras på ett transparent sätt; den tekniska verksamheten, kapitalförvaltningsverksamheten, verksamheten där förmånstagaren bär risk och icke-teknisk verksamhet.

Posterna extraordinära intäkter respektive kostnader införs inte i resultaträkningen.

I övrigt införs motsvarande regler som finns i ÅRFL om årsredovisningslagens tillämpning, särskilda regler i ÅRFL om sammanslagning av poster och åtaganden samt motsvarande regler som finns i ÅRFL om förpliktelser till följd av försäkringsavtal med vissa anpassningar till de nya uppställningsformernas poster och terminologi.

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga bestämmelser om balansräkningen och resultaträkningens uppställningsform. ÅRFL:s uppställningsformer för balans- och resultaträkningar regleras av försäkringsredovisningsdirektivet.

Utredningen förslår att tjänstepensionsföretag ska ha särskilda uppställningsformer som är anpassade till dessa företags verksamhet (se avsnitt 14.3).

Balansräkningens uppställningsform

Utredningen föreslår följande huvudsakliga ändringar jämfört med ÅRFL:s uppställningsform (se bilaga 1 i ÅRFL) för balansräkningen för ett tjänstepensionsföretag.

Terminologin anpassas till tjänstepensionsföretagens verksamhet.

Placeringstillgångarna ersätts av en uppdelning i materiella respektive finansiella tillgångar för att bättre spegla tjänstepensionsföretagens verksamhet och likna ÅRL:s uppställningsform. På så sätt kommer stiftelsernas (som är tjänstepensionsinstitut) och tjänstepensionsföretagens balansräkningar bli likartade och därmed jämförbara.

Posterna avseende tekniska avsättningar anpassas till tjänstepensionsföretagens verksamhet och terminologi.

Inga tillgångs-, avsättnings- eller skuldposter införs om återförsäkring eftersom utredningens bedömning är att ett tjänstepensionsföretag inte kan bedriva återförsäkring (se avsnitt 9.1.17).

En post om finansiella skulder införs utöver skulder till kreditinstitut. Utredningen anser att det finns ett behov av denna post eftersom vissa finansiella instrument såsom derivat även kan vara en finansiell skuld.

Resultaträkningens uppställningsform

Resultaträkningen för ett *försäkringsföretag* är indelad i tre delar: teknisk redovisning för skadeförsäkringsrörelse, teknisk redovisning för livförsäkringsrörelse samt icke-teknisk redovisning (se bilaga 2 i ÅRFL). Denna indelning saknar relevans för ett tjänstepensionsföretag eftersom det bara bedriver en verksamhet.

Utredningen anser att resultaträkningen för ett *tjänstepensionsföretag* i stället ska ha en liknande indelningsgrund som ÅRL där

den finansiella verksamheten separeras från rörelseresultatet. Kapitalförvaltningen bör därför redovisas i ett separat avsnitt i resultaträkningen.

Eftersom tjänstepensionsföretag kan bedriva en verksamhet där förmånstagaren bär risken anser utredningen att även denna verksamhet bör framgå i ett separat avsnitt i resultaträkningen. Detta harmonierar också med indelningen i balansräkningen där denna verksamhet har separata tillgångs- och skuldposter.

Sammanfattningsvis föreslår utredningen att resultaträkningen i ett tjänstepensionsföretag ska bestå av fyra delar för att denna ska ge en korrekt bild av tjänstepensionsföretagets finansiella ställning.

Den *första delen* avser verksamheten före kapitalförvaltning och verksamheten där förmånstagaren bär placeringsrisk. I denna del redovisas de transaktioner som är relaterade till den tekniska verksamheten exklusive finansiella transaktioner. Det innebär premieinkomst, övriga tekniska intäkter, utbetalda förmåner, förändring i tekniska avsättningar, driftskostnader, återbäring och rabatter samt övriga tekniska kostnader. Resultatet av denna del förs över till en icke-teknisk del som visar hela företagets verksamhet.

Den *andra delen* avser företagets verksamhet avseende kapitalförvaltning. I denna del redovisas intäkter och kostnader avseende kapitalförvaltningen såsom utdelningar, ränteintäkter och räntekostnader, realiserade vinster och förluster avseende försäljning av finansiella instrument och materiella tillgångar, orealiserade värdeförändringar på finansiella instrument och materiella tillgångar samt av- och nedskrivningar avseende materiella tillgångar och finansiella tillgångar. Resultatet av denna del förs över till en icke-teknisk del som visar hela företagets verksamhet.

Den *tredje delen* avser företagets verksamhet avseende förmåner där förmånstagaren bär placeringsrisk. I denna del redovisas de intäkter som företaget debiterar kunden, de återbäringar och rabatter som har belastat verksamheten, verksamhetens driftskostnader samt övriga kostnader. Här redovisas också värdeökningarna och värdeminskningarna på tillgångar för fondanknutna förmåner och förändringar i de tekniska avsättningarna där förmånstagaren bär placeringsrisk. Inbetalda premier ska, i likhet med de regler som gäller för försäkringsföretag, bara redovisas i resultaträkningen till den del som inte tillhör förmånstagarna¹⁴ (dvs. den del som företaget tar ut i administrativa avgifter för att

¹⁴ Jämför 1a och 2 §§ bilaga 4 FFFS 2008:26 om årsredovisning i försäkringsföretag.

täcka sina kostnader). Dessa redovisas som övriga intäkter i denna del av resultaträkningen. De inbetalda premierna som avser tekniska avsättningar för pensionsförmåner för vilka förmånstagaren bär risk redovisas under denna balanspost och förändring relaterade till intäkter redovisas därmed inte över resultaträkningen. Det innebär t.ex. att de värdeökningar som redovisas i resultaträkningen är relaterade till förvaltningen av förmånerna. Resultatet av denna del förs över till en icke-teknisk del som visar hela företagets verksamhet.

Den *fjärde delen* omfattar hela företagets verksamhet. De ovan beskrivna delarna redovisas som separata poster. Därtill tillkommer övriga intäkter och kostnader som inte avser de övriga delarna, bokslutsdispositioner, skatt på årets resultat samt övriga skatter. Summan av dessa blir årets resultat. Utredningen har valt att inte införa posterna extraordinära intäkter och kostnader eftersom ett tjänstepensionsföretag inte kan bedriva rörelsefrämmande verksamhet och det därmed inte finns behov av dessa poster i resultaträkningens uppställningsform.

I övrigt införs motsvarande regler som finns i 3 kap. 2 § ÅRFL om årsredovisningslagens tillämpning, 3 kap. 3 § ÅRFL om särskilda regler om sammanslagning av poster och åtaganden samt 3 kap. 4 § ÅRFL om förpliktelser till följd av avtal om förmåner med vissa anpassningar till de nya uppställningsformerna och terminologi.

14.3.4 Värderingsregler

Förslag: Bestämmelser om årsredovisningslagens tillämpning vid värdering av tillgångar och skulder, finansiella instrument m.m., hur värderingsreglerna ska tillämpas på ett försäkringsföretags tillgångar och skulder, periodisering av överkurs och underkurs, värdering av vissa placeringstillgångar till verkligt värde samt upplysningar om en alternativ värdering av placeringstillgångar som motsvarar reglerna i ÅRFL införs för tjänstepensionsföretag med vissa anpassningar till terminologin för tjänstepensionsföretagens verksamhet och den föreslagna balansräkningens poster.

Ett tjänstepensionsföretag ska lämna upplysningar om anskaffningsvärdet för tillgångar för vilka förmånstagaren bär placeringsrisk.

Ett tjänstepensionsföretag får ta upp förutbetalda anskaffningskostnader som en tillgång.

Bestämmelser om redovisning av tekniska avsättningar införs som motsvarar reglerna i ÅRFL. Reglerna anpassas till tjänstepensionsföretagens terminologi.

Direktivets regler om att de ekonomiska och aktuariella beräkningarna som ett tjänstepensionsföretag gör vid värdering av de tekniska avsättningarna ska grundas på aktsamma antaganden införs.

Skälen för förslaget: 4 kap. 1 och 2 samt 4–7 §§ ÅRFL innehåller bestämmelser om årsredovisningslagens tillämpning vid värdering av tillgångar, finansiella instrument m.m. (1 §), hur dessa värderingsregler ska tillämpas på ett försäkringsföretags tillgångar och skulder (2 §), periodisering av överkurs och underkurs (4 §), värdering av vissa placeringstillgångar till verkligt värde (5 och 6 §§) samt upplysningar om en alternativ värdering av placeringstillgångar (7 §). Utredningen anser att dessa regler även är relevanta för ett tjänstepensionsföretag. Bestämmelserna bör därför införas med vissa anpassningar till terminologin för tjänstepensionsföretagens verksamhet och den föreslagna balansräkningens poster.

Utredningen anser att det också bör införas bestämmelser om att ett tjänstepensionsföretag alltid ska lämna upplysningar om anskaffningsvärdet för tillgångar för vilka förmånstagaren bär placeringsrisk. På så sätt kommer alla materiella och finansiella tillgångar i balansräkningen omfattas av samma upplysningskrav om anskaffningsvärde och verkligt värde oavsett om förmånstagaren bär risken eller ej.

Försäkringsföretag ska ta upp förutbetalda anskaffningskostnader som en tillgång om de är av väsentligt värde för den bedrivna rörelsen under kommande år (se 4 kap. 8 § ÅRFL). Utredningen anser att detta inte bör vara ett tvingande krav för ett tjänstepensionsföretag utan en möjlighet, dvs. de får ta upp dessa kostnader som en tillgång. Denna bedömning gör varje tjänstepensionsföretag bäst utifrån sin verksamhet. Eftersom det inte är en tvingande regel måste ett tjänstepensionsföretag upplysa om varför de valt att ta upp dessa kostnader som en tillgång. Det är också samma princip som finns i ÅRL avseende utgifter för utvecklingsarbete, koncessioner, patent, licenser, varumärken m.m.

(se 4 kap. 2 § ÅRL). Utredningen har dessutom föreslagit att denna post ska dras från kapitalbasen (se avsnitt 9.6.2).

Bestämmelsen som finns i 4 kap. 9 § om tekniska avsättningar bör även införas för tjänstepensionsföretag med vissa språkliga justeringar. Den motsvarar i princip artikel 15.1 i tjänstepensionsdirektivet (se avsnitt 9.2.1). Utredningen anser dock att den ska kompletteras med direktivets bestämmelser om att de ekonomiska och aktuariella beräkningarna som ett tjänstepensionsföretag ska göra vid värderingen av de tekniska avsättningarna ska grundas på aktsamma antaganden eftersom detta är en grundläggande förutsättning i direktivet (se avsnitt 9.2.). På så sätt säkerställs att alla tjänstepensionsföretag använder samma förutsättningar i redovisningen eftersom denna också ligger till grund för solvensberäkningarna.

14.3.5 Tilläggsupplysningar

Förslag: Bestämmelser om årsredovisningslagens tillämpning avseende tilläggsupplysningar, särskilda regler om tilläggsupplysningar, upplysningar om tillgångar och om eget kapital och avsättningar som motsvarar reglerna i ÅRFL införs för tjänstepensionsföretag med vissa anpassningar till terminologin för tjänstepensionsföretagens verksamhet och den föreslagna balansräkningens poster.

Bestämmelsen i ÅRL om att en ekonomisk förening ska specificera förändringar i eget kapital ska tillämpas av ömsesidiga tjänstepensionsbolag och tjänstepensionsföreningar.

Bestämmelserna om upplysningar avseende eget kapital respektive upplysningar om tekniska avsättningar införs i separata avsnitt.

En bestämmelse införs om att tjänstepensionsföretag ska lämna upplysningar om de antaganden som används för att beräkna tekniska avsättningar. Upplysningarna ska omfatta de viktigaste särdragen hos de aktuella kollektiven och pensionsplanerna.

Upplysningar om premieinkomst ska lämnas för huvudförmåner och tilläggsförmåner specificerat på avgiftsbestämda respektive förmånsbestämda premier.

Uppllysningar ska lämnas om tecknade premier i Sverige, andra länder som ingår i Europeiska samarbetsområdet samt övriga länder.

Uppllysningar ska lämnas om erlagda respektive erhållna provisioner.

Uppllysningar ska lämnas om inbetalda premier respektive utbetalda förmåner avseende förmåner där förmånstagaren bär placeringsrisk.

Uppllysningar ska lämnas om fordringar och skulder avseende koncern- och intresseföretag.

Skälen för förslaget: Utredningens bedömning är att årsredovisningslagens tillämpning avseende tilläggsuppllysningar i 5 kap. 1 § ÅRFL även är relevanta för ett tjänstepensionsföretag. Dessa hänvisningar till ÅRL ska dock kompletteras med en hänvisning till 5 kap. 15 § ÅRL andra stycket om specificering av eget kapital i en ekonomisk förening eftersom de associationsrättsliga reglerna som föreslås för ömsesidiga tjänstepensionsbolag och tjänstepensionsföreningar har sin grund i lagen om ekonomiska föreningar. Bestämmelserna i 5 kap. 2 § 1 och 2 samt 5–7 ÅRFL om särskilda regler om hur tilläggsupplysningarna i 5 kap. 1 § ÅRL ska tillämpas är även relevanta för tjänstepensionsföretag. Dessa bör införas med vissa anpassningar till terminologin för tjänstepensionsföretagens verksamhet och den föreslagna balansräkningens poster.

Utredningens bedömning är att reglerna i 5 kap. 2 § 8 och 9 ÅRFL om uppllysningar om anställda uppdelade på kontorstjänstemän och fälttjänstemän saknar relevans för tjänstepensionsföretag.

Bestämmelserna i 5 kap. 3 § ÅRFL om uppllysningar om tillgångar är även relevanta för tjänstepensionsföretag. Dessa regler bör införas, förutom reglerna om återförsäkring, med vissa anpassningar till terminologin för tjänstepensionsföretagens verksamhet. En bestämmelse bör införas om att förutbetalda anskaffningskostnader hänförliga till avtal där förmånstagaren bär placeringsrisk ska anges. Denna uppllysning är relevant i verksamheter som omfattas av resultaträkningens första och tredje del eftersom avskrivningarna på denna tillgång ska redovisas i respektive del för att en rättvisande bild av tjänstepensionsföretagets verksamhet ska kunna uppnås.

Utredningens ser inget skäl till att ett tjänstepensionsföretag inte ska lämna liknande upplysningar om eget kapital och avsättningar som ett försäkringsföretag. Dessa upplysningar bör dock inte behandlas i samma paragraf utan ska hanteras separat. Relevanta delar av bestämmelserna om upplysningar om eget kapital i 5 kap. 4 § ÅRFL bör införas för tjänstepensionsföretag. Det innebär att dessa regler anpassas till tjänstepensionsföretagens terminologi och hänvisningar till tjänstepensionsrörelselagen ersätter hänvisningar till FRL. Upplysningarna om avsättningarna anpassas också till tjänstepensionsföretagens terminologi och kompletteras med ett krav på att ett tjänstepensionsföretag ska lämna upplysningar om de antaganden som används för att beräkna de tekniska avsättningarna. Upplysningarna ska omfatta de viktigaste särdragen hos de aktuella kollektiven och pensionsplanerna. På så sätt kan intressenterna/medlemmarna få en övergripande information om planerna via årsredovisningen och denna information är därmed föremål för revision.

Tjänstepensionsrörelsen kan avse huvudförmåner eller tilläggsförmåner eller en kombination av dessa (se avsnitt 9.1.16). Utredningen anser att upplysningarna som ska lämnas om premier även ska ha denna indelningsgrund eftersom premierna ligger till grund för tjänstepensionsföretagets verksamhet. Utöver detta bör tjänstepensionsföretag, i likhet med vad som gäller för livförsäkringsföretag¹⁵, lämna upplysningar om premier som avser avgiftbestämda respektive förmånsbestämda förmåner eftersom denna premiesättning vanligtvis är relaterad till olika pensionsplaner. På så sätt uppfylls direktivets krav på relevant information per plan.

Tjänstepensionsföretag bör i likhet med de regler som gäller för försäkringsföretag lämna upplysningar om tecknade premier i Sverige, andra länder som ingår i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet samt övriga länder. Utredningen ser inget skäl till att inte dessa upplysningar ska lämnas. De används också för vissa statistiska ändamål.

Försäkringsföretag bör lämna upplysningar om det totala beloppet för provisioner för direkt försäkring (se 5 kap. 5 § 6 ÅRFL). Utredningen anser att information om provisioner även är relevant för tjänstepensionsföretag men anser att upplysningen ska

¹⁵ 2 § bilaga 6 FFFS 2008:26 om årsredovisning i försäkringsföretag.

omfatta både erlagda respektive erhållna provisioner eftersom det är viktig information utifrån ett kundperspektiv.

Bestämmelser bör införas om att uppgifter ska lämnas om årets inbetalda premier respektive utbetalda förmåner avseende förmåner där förmånstagaren bär placeringsrisk eftersom denna information inte framgår av resultaträkningen.

Försäkringsföretag bör lämna upplysningar om fordringar och skulder avseende koncern- och intresseföretag (se 5 kap. 6 § ÅRFL). Utredningen ser inget skäl till att inte dessa upplysningar även ska lämnas av tjänstepensionsföretag.

14.3.6 Förvaltningsberättelse m.m.

Förslag: Relevanta bestämmelser om årsredovisningslagens tillämpning om förvaltningsberättelse motsvarande dem som finns i ÅRFL införs för tjänstepensionsföretag med en viss anpassning till terminologin för tjänstepensionsföretag.

Ett tjänstepensionsföretag ska lämna en femårsöversikt enligt resultaträkningens uppställningsform.

Inga bestämmelser införs om att upplysningarna i femårsöversikten ska lämnas per plan.

Tjänstepensionsdirektivet: I artikel 10 stadgas att tjänstepensionsinstitut ska upprätta förvaltningsberättelser, där hänsyn tas till varje pensionsplan som institutet hanterar och, vid behov, förvaltningsberättelser för varje pensionsplan. Uppgifterna i förvaltningsberättelserna ska ge en rättvisande och korrekt bild av institutets tillgångar, skulder och finansiella verksamhet samt vara konsekventa, uttömmande och sakligt presenterade.

Skälen för förslaget: Utredningen ser inget skäl till att inte ett tjänstepensionsföretag också ska tillämpa de bestämmelser om förvaltningsberättelse som anges i 6 kap. 1 § ÅRFL om tillämpning av ÅRL i relevanta delar. Relevanta bestämmelser bör införas med vissa anpassningar till tjänstepensionsföretagens terminologi.

Bestämmelser om att en femårsöversikt, i likhet med de regler som gäller för försäkringsföretag (se 6 kap. 2 § ÅRFL), införs för tjänstepensionsföretag. Uppgifterna i femårsöversikten ska lämnas enligt den föreslagna resultaträkningens indelning (se avsnitt 14.3.3).

Direktivet anger att om det finns ett behov så ska en förvaltningsberättelse upprättas per plan. Utredningens anser att det inte är motiverat att införa en bestämmelse om att uppgifter som ska lämnas enligt förslaget om årsredovisningslagens tillämpning ska lämnas per plan eftersom dessa uppgifter är av mer företagsspecifik natur¹⁶. Däremot kan det finnas en relevans att lämna de upplysningar som föreslås i femårsöversikten per plan. Tjänstepensionsföretaget bör dock få avgöra om det är möjligt och relevant att lämna dessa upplysningar per plan i förvaltningsberättelsen. Därför införs i nuläget inga bestämmelser i denna del utan utredningens bedömning är att branschpraxis får utformas om vilken detaljgrad på upplysningar relaterade per plan som är relevanta att lämna i en femårsöversikt.

Resultatanalysen kommenteras i avsnitt 14.3.2.

14.3.7 Koncernredovisning

Förslag: Motsvarande bestämmelser om koncernredovisning som gäller för försäkringsföretag och finansiella holdingföretag i ÅRFL införs med vissa anpassningar.

Bestämmelserna anpassas till årsredovisningslagen för tjänstepensionsföretags (ÅRTPL) regler och terminologi.

Alla moderföretag och finansiella tjänstepensionsholdingföretag som omfattas av ÅRTPL ska upprätta en koncernredovisning.

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivet innehåller inga regler om koncernredovisning. Eftersom ett tjänstepensionsföretag, i likhet med de regler som gäller för försäkringsföretag, kan äga aktier och andelar i dotterföretag och intresseföretag ser utredningen inget skäl till att inte ett tjänstepensionsföretag ska omfattas av krav på att upprätta en koncernredovisning. Desamma

¹⁶ Till exempel upplysningar om sådana förhållanden som inte redovisas i balansräkningen, resultaträkningen eller noterna men som är viktiga för bedömningen av företagets verksamhet, ställning och resultat. Upplysningar om väsentliga händelser som inträffat under räkenskapsåret eller efter dess slut. Företagets förväntade framtida utveckling inklusive en beskrivning av väsentliga risker och osäkerhetsfaktorer. Upplysningar om företagets filialer i utlandet. Mål och tillämpade principer för finansiell riskstyrning, tillämpade principer för försäkringsredovisning, exponering för prisrisker, kreditrisker, likvidetsrisker och kassaflödesrisker. Icke-finansiella upplysningar som behövs för förståelsen av företagets verksamhet.

gäller för finansiella holdingföretag som äger aktier och andelar i ett tjänstepensionsaktiebolag.

Utredningen anser att motsvarande regler som gäller för försäkringsföretag och finansiella holdingföretag i 7 kap. 1–6 §§ ÅRFL införs med vissa anpassningar. Bestämmelserna anpassas till årsredovisningslagen för tjänstepensionsföretags (ÅRTPL) regler och terminologi. Utredningen anser att motsvarande lätttnadsregler som finns i 7 kap. 3 och 5 §§ ÅRFL – om att koncernredovisning inte behöver upprättas om moderföretaget upprättar en koncernredovisning enligt försäkringsredovisningsdirektivet, eller IAS-förordningen eller har upprättats och reviderats på likvärdigt sätt – inte bör införas. Eftersom tjänstepensionsföretagen – i egenskap av tjänstepensionsinstitut – inte omfattas av något särskilt redovisningsdirektiv går det inte att hänvisa till ett sådant. Utredningens bedömning är också att det inte går att hänvisa till ”liknande slag” eftersom ÅRTPL är en särsvensk lag. Koncernredovisningen för tjänstepensionsföretag kommer också delvis att få en annan betydelse jämfört med försäkringsföretag eftersom tjänstepensionsföretagen inte omfattas av några gruppregler för solvens. Det är därför viktigt att koncernredovisningarna ska upprättas av alla moderföretag och tjänstepensionsholdingföretag som omfattas av ÅRTPL. Genom detta krav säkerställs det att samma och relevanta reglerverk tillämpas i koncernredovisningarna. Det går på detta sätt att få en samlad bild av de företag som ingår i koncernen.

14.3.8 Delårsrapport

Förslag: Inga krav på att onoterade tjänstepensionsföretag ska upprätta delårsrapporter införs.

Motsvarande regler som gäller för noterade försäkringsföretag om delårsrapport i ÅRFL införs med en anpassning till tjänstepensionsföretagens verksamhet.

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivet saknar regler om delårsrapport. Det finns inte något lagkrav för onoterade försäkringsföretag att upprätta delårsrapport (se 9 kap. ÅRFL). Utredningen finner inget skäl till att ett onoterat tjänstepensionsföretag ska ha avvikande regler och föreslår inga bestämmelser för upprättande av delårsrapport för dessa företag.

Finansinspektionen bör, i likhet med de regler som gäller för försäkringsföretag, reglera denna fråga.¹⁷

Motsvarande regler som gäller för noterade försäkringsföretag i 6 kap. 1–2 §§ ÅRFL införs för noterade tjänstepensionsföretag med en anpassning till tjänstepensionsföretagens terminologi.

14.3.9 Offentlighet

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska offentliggöra sin årsredovisning och revisionsberättelse samt i förekommande fall sin koncernredovisning och koncernrevisionsberättelse enligt bestämmelserna i ÅRL.

Ett noterat tjänstepensionsföretag ska offentliggöra sin bolagstyrningsrapport enligt bestämmelserna i ÅRL.

Årsredovisningen och i förekommande fall koncernredovisning ska lämnas till revisorerna och lekmannarevisorerna senast en månad före ordinarie stämma.

Bestyrkta kopior av årsredovisningen och revisionsberättelsen samt i förekommande fall koncernredovisning och koncernrevisionsberättelse ska sändas in till Bolagsverket. Motsvarande bestämmelser om formkrav i ÅRFL ska även gälla för tjänstepensionsföretag.

Årsredovisning och revisionsberättelse samt i förekommande fall koncernredovisning och koncernrevisionsberättelse för tjänstepensionsaktiebolag ska registreras i tjänstepensionsregistret av Bolagsverket.

Motsvarande bestämmelser som gäller i ÅRFL om Bolagsverkets kungörande av årsredovisning och revisionsberättelse samt i förekommande fall koncernredovisning och koncernrevisionsberättelse samt möjlighet att förelägga vite införs för tjänstepensionsföretag.

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivet saknar regler om offentlighet. Motsvarande regler som gäller för försäkringsföretag om offentlighet bör gälla för tjänsteföretag.

¹⁷ Se 8 kap. allmänna råd om delårsrapport i FFFS 2008:25 om årsredovisning i försäkringsföretag.

Registreringsmyndighet

Bestämmelser bör införas om att Bolagsverket ska vara registreringsmyndighet för tjänstepensionsföretag (se avsnitt 9.1.1).

Årsredovisningslagens tillämpning

Bestämmelser bör införas om att ett tjänstepensionsföretag ska, i likhet med de regler som gäller för försäkringsföretag, tillämpa vissa reglerna i 8 kap. ÅRL om publicering av årsredovisningen (14 och 15 §§) och att ett noterat tjänstepensionsaktiebolag¹⁸ ska offentliggöra sin bolagsstyrningsrapport (15 a §). Vidare bör bestämmelser om utlämnande av uppgift i koncernredovisningen (16 § 2) införas.

Årsredovisningens avlämnande till revisorerna

Bestämmelser, i likhet med dem som gäller för försäkringsföretag, bör införas om att årsredovisningen ska lämnas till revisorerna och lekmannarevisorerna senast en månad före ordinarie stämma.

Ingivande till registreringsmyndighet

Bestämmelser, i likhet med dem som gäller för försäkringsföretag i 8 kap. 5 och 5 a §§ ÅRFL, om formkrav för de årsredovisningshandlingar som ska sändas in till registreringsmyndigheten bör införas för tjänstepensionsföretag.

Registrering i tjänstepensionsföretagsregister

Bestämmelser i likhet med dem som gäller för försäkringsföretag om registrering i försäkringsregistret (se 8 kap. 5 § ÅRFL), bör införas för registrering av årsredovisning och revisionsberättelse för tjänstepensionsaktiebolag i tjänstepensionsföretagsregistret.

¹⁸ Ett tjänstepensionsaktiebolag vars aktier, teckningsoptioner eller skuldebrev är upptagna till handel på en reglerad marknad.

Kungörande

Motsvarande bestämmelser som gäller för försäkringsföretag (se 8 kap. 6 § ÅRFL) om Bolagsverkets kungörande av årsredovisning och revisionsberättelse bör införas för tjänstepensionsföretag.

Vite

Motsvarande bestämmelser som gäller för försäkringsföretag (se 8 kap. 7 § ÅRFL) om Bolagsverkets möjlighet att förelägga vite om redovisningshandlingar och revisionsberättelse inte har skickats in bör införas för tjänstepensionsföretag.

Koncernredovisning och koncernredovisningsberättelse

De föreslagna bestämmelserna i 8 kap. ÅRTPL bör även tillämpas på koncernredovisning och koncernredovisningsberättelse, i likhet med de bestämmelser som gäller för försäkringsföretag, i de fall tjänstepensionsföretaget är skyldig att upprätta koncernredovisning.

14.3.10 Överklagande

Förslag: Ett tjänstepensionsföretag ska kunna överklaga beslut meddelade av Finansinspektionen eller Bolagsverket. Motsvarande bestämmelser som gäller i ÅRFL om överklagande införs för tjänstepensionsföretag.

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsdirektivet saknar regler om överklagande. Ett tjänstepensionsföretag bör, i likhet med försäkringsföretag, kunna överklaga beslut som Finansinspektionen eller Bolagsverket meddelar. Bestämmelser motsvarande dem i 10 kap.1 § ÅRFL bör införas i ÅRTPL.

15 Skatteregler

15.1 Bakgrund – skattelagstiftning

Skattelagstiftningen i Sverige kan ur ett ekonomiskt perspektiv sägas ha sin utgångspunkt i skatt på *arbete* respektive skatt på *kapital*. Skatt på kapital kan ur ett skatteperspektiv ses som en form av skatt på avkastningen av finansiella tillgångar. Syftet med kapitalbeskattningen är att ha en *likvärdig beskattning* av olika kapitalplaceringsformer. Detta gör att kapitalbeskattningen förekommer i flera olika former.

Kapitalbeskattningen – ur ett företagsskatteperspektiv – består bland annat av *bolagsskatt* (skatt på företagets vinster) och *avkastningsskatt* på pensionsmedel.

Det finns vidare särskilda bestämmelser om beskattning av vissa typer av transaktioner, t.ex. *särskild löneskatt på pensionskostnader* och beskattning av *tjänstegruppplivförsäkringar*.

Bolagsskatt (företagsbeskattning)

Bolagsskatten regleras i inkomstskattelagen (1999:1229, IL). Den skattemässiga termen för företagsbeskattning är *inkomst av näringsverksamhet* (se 13–40 kap. IL). Utöver skattereglerna för näringsverksamhet i IL finns det t.ex. särskilda skattebestämmelser om *pensionssparande* (se 58 och 59 kap. IL).

En *grundläggande princip* inom företagsbeskattningen är att det skattemässiga resultatet utgår från *företagens bokföringsmässiga resultat*. Dessa resultat utgör utgångspunkten för beskattningen och resultaten påverkas av vissa skattemässiga justeringar (t.ex. i de fall de bokföringsmässiga reglerna skiljer sig från de skattemässiga, vissa bokförda intäkter och kostnader inte är skattepliktiga eller avdragsgilla såsom skattefria utdelningar från koncern- och intresseföretag).

Ytterligare koppling mellan beskattning och redovisning är att det krav som finns att vissa skattemässiga reserveringar endast godtas om avsättningen har gjorts i räkenskaperna (t.ex. avsättning till periodiseringsfond och överavskrivningar).

Vidare finns det möjligheter företag som ingår i en koncern att påverka sitt resultat via koncernbidrag. Koncerner utgör inte skatte- subjekt i Sverige utan varje enskilt företag utgör ett självständigt skattesubjekt. För att valet av organisationsform – ett företag eller flera företag i en koncern – inte ska styras av skattereglerna finns särskilda regler som medger att inkomsterna förs över från ett företag till ett annat genom koncernbidrag. Syftet med reglerna om koncernbidrag är att skattebelastningen för en koncern varken bör vara större eller mindre än om verksamheten hade bedrivits i ett enda bolag.

Avkastningsskatt

Bestämmelser om avkastningsskatt finns i lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel (avkastningsskattelagen). Avkastningsskatt tas ut på kapital avsatt för tjänstepension, kapital i form av privat pensionssparande och på kapitalförsäkringar. Skatten betalas in av dem som förvaltar de avsatta medlen t.ex. försäkringsföretag, kreditinstitut (banker), pensionsstiftelser, företag som tryggar pensionen i balansräkningen och pensionssparinstitut.

Om en individ köpt en utländsk kapital- eller pensionsförsäkring betalar individen själv skatten.

Syftet med avkastningsskatten är att göra beskattningen mer likformig mellan privatpersoners direkta sparande i t.ex. banker och försäkringssparandet i pensions- och kapitalförsäkringar.

Avkastningsskatten baseras på en schablonmässig beräknad avkastning som beräknas utifrån kapitalunderlaget. Skatteunderlaget beräknas genom att kapitalunderlaget multipliceras med den genomsnittliga statslåneräntan. Pensionsförsäkringskapitalet beskattas sedan med en skattesats på 15 procent.

Särskild löneskatt

Bestämmelser om särskild löneskatt finns i lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader. Skatten (skattesats 24,26 procent) tas ut på inkomster för passiv näringsverksamhet och på vissa försäkringsersättningar (t.ex. avtalsreglerad avgångsersättning) och på kostnader som arbetsgivaren har för pensionsutfästelser till anställda samt på egenföretagares pensionsförsäkringspremier.

Särskild premieskatt för grupplivförsäkringar

Bestämmelser om beskattning av tjänstegrupplivförsäkringar finns i lagen (1990:1427) om särskild premieskatt på grupplivförsäkring, m.m. Skatten betalas på premie för grupplivförsäkring och för utbetalt belopp som motsvarar ersättning på grund av sådan försäkring. Beskattning av förmåner avseende tjänstegruppliv tas ut av svenska försäkringsföretag och utländska försäkringsföretag som bedriver verksamhet i Sverige samt i vissa fall arbetsgivare och näringsidkare. Syftet med skatten är att göra beskattningen likformig och neutral för löneförmåner. Skatten motsvarar genomsnittlig kommunalskattesats och uttaget av särskild löneskatt.

15.1.2 Beskattning av försäkringsföretag

I 39 kap. 2–13 §§ IL finns särskilda bestämmelser för inkomstbeskattning av försäkringsföretag. Försäkringsföretag beskattas olika beroende på om företaget är ett livförsäkringsföretag eller ett skadeförsäkringsföretag.

Med livförsäkringsföretag avses enligt 39 kap. 2 § första stycket IL, livförsäkringsföretag enligt 1 kap. 4 § försäkringsrörelselagen (2010:2043, FRL) samt svenskt europabolag (se avsnitt 6.2.17) eller europakooperativ (se avsnitt 8.4.15) som bedriver motsvarande verksamhet och utländskt försäkringsföretag som bedriver livförsäkringsrörelse i Sverige med stöd av lagen (1998:293) om utländska försäkringsgivares och tjänstepensionsinstituts verksamhet i Sverige.

Definitionen av livförsäkringsföretag i 1 kap. 4 § FRL omfattar företag som uteslutande eller så gott som uteslutande driver direkt livförsäkringsrörelse eller rörelse avseende återförsäkring av livförsäkring. Av 39 kap. 2 § andra stycket IL framgår att med skadeför-

säkringsföretag avses annat försäkringsföretag än livförsäkringsföretag.

Ett livförsäkringsföretag ska inte ta upp inkomster som hänför sig till tillgångar och skulder som förvaltas för försäkringstagarnas räkning eller influtna premier. Utgifter som hänför sig till sådana inkomster och premier får inte heller dras av. Verksamhet som bedrivs för försäkringstagarnas räkning inkomstbeskattas således inte. Denna verksamhet beskattas i stället enligt avkastningsskattelagen.

Den del av företagens verksamhet som inte är hänförlig till förvaltning av kapital för försäkringstagarnas räkning inkomstbeskattas däremot enligt bestämmelserna i inkomstskattelagen eftersom denna verksamhet i hög grad liknar den verksamhet som drivs i många andra företag inom den finansiella sektorn (se prop. 1992/93:187 s. 210).

Den egna rörelsen beskattas således enligt vanliga bolagsskatte- regler (inkomstskatteregler). Sådan rörelse kan avse förvaltning av det egna kapitalet, externa tjänster, förvaltningsuppdrag och liknande verksamhet.

Inkomster från grupplivförsäkringar samt sjuk- och olycksfallsförsäkringar beskattas med inkomstskatt i stället för avkastningsskatt. Detta beror på att sådana försäkringar saknar inslag av sparande, varför avkastningsskatten har bedömts som mindre lämplig för sådant försäkringskapital. Ett skadeförsäkringsföretag beskattas i huvudsak enligt samma regler som gäller för andra företag, med undantag för de tillägg som finns i 39 kap. 6–9 §§ IL (försäkrings- tekniska avsättningar, säkerhetsreserv och utjämningsfond).

15.1.3 Beskattning av understödsföreningar

En understödsförening är enligt 7 kap. 19 § IL¹ skattskyldig bara för inkomst på grund av innehav av sådan fastighet som inte förvaltas i livförsäkringsverksamhet. Understödsföreningar som bedriver till livförsäkring hänförlig verksamhet ska dock betala avkastningsskatt enligt avkastningsskattelagen.

I 2 kap. 4 b § IL föreskrivs att ett europakooperativ² ska räknas som en ekonomisk förening vid inkomstbeskattningen. Av 7 kap. 19 § andra stycket nämnda lag följer dock att ett europakooperativ

¹ Bestämmelsen upphävdes i samband med att nya försäkringsrörelselagen (2010:2043) trädde i kraft. Understödsföreningar ska dock tillämpa inkomstskattelagen i dess äldre lydelse enligt övergångsregler i samma lag (se prop. 2010/11:18 s. 49).

² Se avsnitt 8.4.15 om europakooperativ.

som bedriver motsvarande verksamhet som en understödsförening ska beskattas som en sådan. Vad gäller avkastningsskattelagen har den lagens termer och uttryck samma betydelse och tillämpningsområde som i inkomstskattelagen. Detta innebär att ett europakooperativ som ska beskattas som en understödsförening enligt inkomstskattelagen även ska beskattas som en sådan enligt avkastningsskattelagen.

15.2 Inkomstskattelagen

Förslag: Skatteneutralitet avseende bestämmelserna i inkomstskattelagen ska gälla för aktörerna som verkar inom området tjänstepension.

Skälen för förslaget: De nya föreslagna företagsformerna tjänstepensionsaktiebolag, ömsesidiga tjänstepensionsbolag och tjänstepensionsföreningar innebär att bestämmelserna i inkomstskattelagen måste anpassas för att uppnå skatteneutralitet mellan aktörerna som verkar inom området tjänstepension. Det gäller dels mellan de bolagsformer som kommer att verka inom tjänstepensionssektorn, dels mellan dessa och försäkringsföretag som meddelar tjänstepensionsförsäkring.

15.2.1 Tjänstepensionsaktiebolag

Förslag: Tjänstepensionsaktiebolag ska omfattas av bestämmelserna om inkomstskatt för aktiebolag.

Europabolag med säte i Sverige som bedriver tjänstepensionsrörelse ska omfattas av bestämmelserna om inkomstskatt för aktiebolag.

Skälen för förslaget: Tjänstepensionsaktiebolag är en särskild associationsform (se avsnitt 6). Enligt 11 kap. 1 § förslaget till tjänstepensionsrörelselag ska för tjänstepensionsaktiebolag föreskrifterna för aktiebolag i allmänhet gälla om inte något annat följer av tjänstepensionsrörelselagen eller är särskilt föreskrivet. Det innebär således att bestämmelserna om aktiebolag i inkomstskattelagen direkt kommer att bli tillämpliga på tjänstepensionsaktiebolagen. Motsvarande

lagstiftningsteknik har tidigare använts för försäkringsaktiebolag och bankaktiebolag.

Eftersom tjänstepensionsaktiebolag, i likhet med försäkringsaktiebolag, är en särskild associationsform anser utredningen att 2 kap. 1 § IL bör kompletteras med en definition av tjänstepensionsaktiebolag som hänvisar till 2 kap. 4 § IL om att europabolag räknas som aktiebolag i skattehänseende. På så sätt omfattas också europabolag med säte i Sverige som bedriver tjänstepensionsrörelse av inkomstskattelagens bestämmelser.

15.2.2 Ömsesidiga tjänstepensionsbolag

Förslag: Särskilda skattebestämmelser för ömsesidiga tjänstepensionsbolag införs i inkomstskattelagen.

Utgifter får dras av i samband med förändringar i förlagsinsatser.

Skattefri utdelning från näringsbetingade andelar kan tas emot och avyttring av näringsbetingade delägarätter kan ske utan några skattemässiga konsekvenser.

Bestämmelserna om underprisöverlåtelse, koncernbidrag, koncernavdrag, framskjuten beskattning vid andelsbyten och uppskovsgrundande andelsbyten, verksamhetsavyttringar, tidigare års underskott samt fusion ska gälla för ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

Skälen för förslaget: Enligt förslaget till tjänstepensionsrörelselag kommer ömsesidiga tjänstepensionsbolag, i likhet med ömsesidiga försäkringsbolag, att utgöra en särskild företagsform för drivande av tjänstepensionsrörelse. Genom hänvisningar i den nya lagen blir flertalet allmänna associationsrättsliga bestämmelser i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar (FL) direkt tillämpliga på de ömsesidiga tjänstepensionsbolagen.

I likhet med de regler som gäller för försäkringsbolagen föreslås även att tjänstepensionsbolagen ska ha möjligheter till extern kapitalanskaffning genom tillämpning av bestämmelserna om förlagsinsatser i 5 kap. FL. Vidare blir det möjligt för ömsesidiga tjänstepensionsbolag att genom fusion gå samman med andra motsvarande bolag.

Med förlagsinsatser avses kapital som tillskjuts för att kunna användas som rörelsekapital och som får tillskjutas av såväl medlemmar som andra.

Förlagsandelsinnehavare har inget reglerat inflytande över företaget däremot vissa insynsrättigheter. De kan vidare få utdelning på investerat kapital. Sådan utdelning är skattepliktig. För skattskyldigheten gäller motsvarande regler som vid utdelning på andelar i ekonomiska föreningar.

Förslagen avseende de ömsesidiga tjänstepensionsbolagen i tjänstepensionsrörelselagen medför behov av vissa ändringar i inkomstskattelagen.

Möjligheten för de ömsesidiga tjänstepensionsbolagen att tillämpa reglerna om förlagsinsatser föranleder en ändring i bestämmelserna om avdrag för organisationsutgifter i 16 kap. 8 § IL, enligt vilka bl.a. utgifter i samband med förändringar av förlagsinsatser ska dras av. Genom ändringen görs bestämmelserna tillämpliga på ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

Enligt FRL kan ett ömsesidigt försäkringsbolag uppta vinstandelslån och kapitalandelslån. Ett vinstandelslån är ett lån där rätt till ränta är beroende av bolagets utdelning eller vinst. Ett kapitalandelslån är ett finansiellt instrument där återbetalning bestäms på annat sätt än genom ett nominellt eller ett indexerat penningbelopp. Utredningen har inte föreslagit denna möjlighet till kapitalanskaffning för ömsesidiga tjänstepensionsföretag. Det innebär att bestämmelserna (24 kap 5 §) om avdragsrätt för ränta på vinstandelslån, likaså bestämmelserna om kapitalandelslån (48 kap. 6 b §) om inlösen av kapitalandelsbevis och kapitalförlust vid inlösen av kapitalandelsbevis (48 kap. 28 §) som gäller för ömsesidiga försäkringsbolag inte behöver anpassas till ömsesidiga tjänstepensionsbolags verksamhet.

De ömsesidiga tjänstepensionsbolagen är, i likhet med de ömsesidiga försäkringsbolagen, en egen associationsform. De omfattas därmed inte av de generella reglerna för aktiebolag och ekonomiska föreningar i inkomstskattelagen. Det innebär att justeringar i ett flertal bestämmelser i inkomstskattelagen bör sker för att de ömsesidiga tjänstepensionsbolagen skattemässigt ska behandlas på ett neutralt sätt i förhållande till andra företag som bedriver motsvarande verksamhet.

Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag kan – i likhet med ett ömsesidigt försäkringsbolag – åtminstone i teorin vara en part i en underprisöverlåtelse. Bestämmelsen om definitioner av företag i kapitlet

om underprisöverlåtelse (23 kap. 4 §) bör kompletteras så att även ömsesidiga tjänstepensionsbolag omfattas.

Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag får äga aktier och andelar i aktiebolag och ekonomiska föreningar. Därför bör de, i likhet med ömsesidiga försäkringsbolag, omfattas av bestämmelserna om avdragsrätt³ och avyttring⁴ av näringsbetingade andelar (24 kap. 13 § och 25 a kap. 3 §), koncernbidrag (35 kap. 2 §), koncernavdrag⁵ (35 a kap. 2 §), framskjuten beskattning vid andelsbyten (48 a kap. 6 §) och uppskovsgrundande andelsbyten (49 kap. 9 §).

Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag bör också, i likhet med ömsesidiga försäkringsbolag, aktiebolag och ekonomiska föreningar, omfattas av bestämmelserna om verksamhetsavyttringar⁶ (38 kap. 3 §) och tidigare års underskott (40 kap. 3 §).

I 37 kap. IL finns bestämmelser om beskattningen vid fusioner och fissioner. I förslaget till tjänstepensionsrörelselag föreslås liknande fusionsbestämmelser för ömsesidiga tjänstepensionsbolag som de som gäller för ömsesidiga försäkringsbolag. Vidare föreslås att ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag, i likhet med ett ömsesidigt försäkringsbolag, inte har möjlighet att delta i en fission.

Ömsesidiga tjänstepensionsbolag bör omfattas av fusions- och fissionsbestämmelserna (37 kap. 9 §) i IL. Utredningen föreslår inga undantag från fissionsbestämmelser trots att dessa inte är relevanta för ömsesidiga tjänstepensionsbolag. I dag gäller dessa regler t.ex. fullt ut för de ömsesidiga försäkringsbolagen och försäkringsföreningarna trots att möjligheten att tillämpa reglerna är begränsad även för dem. Vid införandet av det s.k. fusionsdirektivet⁷, som reglerar beskattningen vid fusioner, fissioner, verksamhetsavyttringar och andelsbyten, har Sverige haft som utgångspunkt att de skatterättsliga reglerna ska anpassas till direktivet oavsett om transaktionerna civilrättsligt kan genomföras eller inte (prop. 2006/07:2 s. 105).

Inga ändringar föreslås avseende bestämmelserna om övertagande av periodiseringsfonder i samband med beståndsoverlåtelser (30 kap. 14 §). Ömsesidiga tjänstepensionsbolag kan inte göra avsättningar

³ Ta emot skattefri utdelning från näringsbetingade andelar.

⁴ Avyttring av näringsbetingade delägarätter utan några skattemässiga konsekvenser.

⁵ Svenskt moderföretags rätt att göra avdrag för en slutlig förlust hos ett helägt utländskt dotterföretag.

⁶ Undantag från omedelbar beskattning när ett företag avyttrar tillgångar till ett annat företag genom en verksamhetsavyttring.

⁷ Rådets direktiv 90/434/EEG av den 23 juli 1990 om ett gemensamt beskattningssystem för fusion, fission, överföring av tillgångar och utbyte av aktier eller andelar som berör bolag i olika medlemsstater samt om förflyttning av ett europabolags eller en europeisk kooperativ förenings säte från en medlemsstat till en annan (EGT L 225, 20.8.1990, s. 1, Celex 31990L0434).

till periodiseringsfond (se förslag till 12 kap. tjänstepensionsrörelselagen).

Vidare föreslås inga ändringar i bestämmelserna om partiella fissioner (38 a kap. 4 §) eftersom ömsesidiga tjänstepensionsbolag inte omfattas av fissionsregler (se förslag till 12 kap. tjänstepensionsrörelselagen).

15.2.3 Tjänstepensionsföreningar

Förslag: Tjänstepensionsföreningar ska skatterättsligt likställas med ekonomiska föreningar.

Europakooperativ med säte i Sverige som bedriver tjänstepensionsrörelse ska omfattas av bestämmelserna om inkomstskatt för ekonomiska föreningar.

Tjänstepensionsföreningar och europakooperativ som bedriver tjänstepensionsrörelse ska tillämpa de särskilda bestämmelserna för tjänstepensionsföretag i inkomstskattelagen.

Skälen för förslaget: Eftersom tjänstepensionsföreningarna föreslås få likartade verksamhetsförutsättningar som de ömsesidiga tjänstepensionsbolagen finns det inget skäl att skattemässigt särbehandla föreningarna. Det naturliga är i stället att de beskattas på samma sätt som tjänstepensionsbolag som bedriver likartad verksamhet.

Enligt 13 kap. 2 § förslaget till tjänstepensionsrörelselag ska tjänstepensionsföreningarna tillämpa FL, om inte annat följer av tjänstepensionsrörelselagen eller är särskilt föreskrivet. En tjänstepensionsförening kommer emellertid associationsrättsligt inte att vara en ekonomisk förening. Frågan uppkommer om en tjänstepensionsförening ska likställas med en ekonomisk förening vid inkomstbeskattningen eller om tjänstepensionsföreningarna särskilt ska tas in som en egen associationsform i inkomstskattelagen.

Utredningen anser att det är angeläget att tjänstepensionsföreningarna skattemässigt behandlas på ett neutralt sätt i förhållande till andra företag som bedriver motsvarande verksamhet. Det bedöms därför som naturligt att inkomstskattemässigt likställa tjänstepensionsföreningar med ekonomiska föreningar. Att reglerna om t.ex. uttagsbeskattning i 22 kap. IL kan bli tillämpliga på uttag ur föreningarna – på samma sätt som gäller för övriga företag – påverkar inte den bedömningen. Utredningen föreslår därför att tjänste-

pensionsföreningarna, i likhet med försäkringsföreningarna, ska räknas som ekonomiska föreningar i IL.

I och med att tjänstepensionsföreningarna likställs med ekonomiska föreningar i IL kommer dessa föreningar bl.a. att kunna vara part i en underprisöverlåtelse (23 kap.), ta emot skattefri utdelning från näringsbetingade andelar (24 kap.) och avyttra näringsbetingade delägarätter utan några skattemässiga konsekvenser för föreningen (25 a kap.). Vidare kommer föreningarna kunna ge och ta emot koncernbidrag (35 kap.). De kommer även att omfattas av reglerna om underskott (40 kap.).

Genom att tjänstepensionsföreningarna likställs med ekonomiska föreningar vid tillämpningen av IL kommer en tjänstepensionsförening även att kunna tillämpa reglerna för kooperativa föreningar på den del av verksamheten som beskattas enligt IL. Med kooperativ förening avses enligt 39 kap. 21 § IL en ekonomisk förening som är öppen på det sätt som anges i 3 kap. 1 § FL och som tillämpar lika rösträtt. I förslaget till ny tjänstepensionsrörelselag föreslås, i likhet med det som gäller för försäkringsföreningar, inget krav på slutenhet (se avsnitt 8.4.3). Det föreslås i stället att 3 kap. 1 § FL blir tillämplig på tjänstepensionsföreningarna utan några särregler.

Tjänstepensionsföreningarna kommer också, i och med att de likställs med ekonomiska föreningar, i motsatts till dagens understödsföreningar men i likhet med tjänstepensionsaktiebolagen och de ömsesidiga tjänstepensionsbolagen att omfattas av bestämmelserna i 37, 38, 38 a, 48 a och 49 kap. IL. I 37 kap. finns bestämmelser om beskattningen vid fusioner och fissioner. I 38 kap. finns bestämmelser om undantag från omedelbar beskattning när ett företag avyttrar tillgångar till ett annat företag genom en verksamhetsavyttring. I 38 a kap. finns bestämmelser om partiella fissioner. I 48 a kap. finns bestämmelser om framskjuten beskattning vid andelsbyten. I 49 kap. slutligen finns bestämmelser om uppskovsgrundande andelsbyten.

En understödsförening har i dag inte någon möjlighet att delta i en fission eller en partiell fission. Några sådana regler föreslås inte heller för tjänstepensionsföreningar i tjänstepensionsrörelselagen.

I en ekonomisk förening ska medlemmarna delta i föreningen med en insats, dvs. ett kapitaltillskott. Genom insatsen förvärvar medlemmen en andelsrätt i föreningen, vilket innebär en rättighet till ekonomiska förmåner i föreningen. En medlems andel kan i motsatts till medlemskapet överlåtas. Förvärvaren erhåller överlåtarens på insatser grundade ekonomiska rättigheter mot föreningen. Eftersom medlemskapet inte kan överlåtas måste förvärvaren av andelen söka

medlemskap i vanlig ordning. I lagen (1972:262) om understödsföreningar uppställs inte något krav på insatskapital. Något sådant krav föreslås inte heller för tjänstepensionsföreningarna. Någon individualiserad andelsrätt som kan särskiljas från medlemskapet kommer således inte att finnas i en sådan förening. Inte heller i ömsesidiga tjänstepensionsbolag finns det några individualiserade andelsrätter i tillgångsmassan som kan överlåtas utan tillgångarna ägs av förmånstagarna som ett kollektiv.

I och med att medlemmarna inte har några individualiserade andelsrätter kommer det i praktiken inte alltid vara möjligt att tillämpa reglerna om verksamhetsavyttringar i 38 kap. och reglerna om andelsbyten i 48 a och 49 kap. i IL. Genom att likställa tjänstepensionsföreningar med ekonomiska föreningar kommer således en rad skatteregler att bli tillämpliga på tjänstepensionsföreningar trots att reglerna i praktiken inte kommer att kunna tillämpas fullt ut. Detta aktualiserar frågan om tjänstepensionsföreningarna till någon del bör undantas från dessa regler.

I dag gäller dessa regler t.ex. fullt ut för de ömsesidiga försäkringsbolagen och försäkringsföreningarna trots att möjligheten att tillämpa reglerna är begränsad även för dem. Vid införandet av det s.k. fusionsdirektivet⁸, som reglerar beskattningen vid fusioner, fissioner, verksamhetsavyttringar och andelsbyten, har Sverige haft som utgångspunkt att de skatterättsliga reglerna ska anpassas till direktivet oavsett om transaktionerna kan genomföras eller inte (prop. 2006/07:2 s. 105).

När direktivet gjordes tillämpligt på de ömsesidiga försäkringsbolagen⁹ ändrades inkomstskattelagen så att dessa bolag omfattades av bestämmelserna i 37, 38, 38 a, 48 a och 49 kap. trots att det i dag inte går att fusionera eller fissionera sådana bolag och trots att det inte finns några individualiserade andelar i de ömsesidiga försäkringsbolagen. Försäkringsföreningar omfattas visserligen inte av direktivet men ett europakooperativ som bedriver motsvarande verksamhet som en försäkringsförening omfattas. Utredningen ser inget skäl till att ha en annan bedömning för tjänstepensionsföreningarna och föreslår

⁸ Rådets direktiv 90/434/EEG av den 23 juli 1990 om ett gemensamt beskattningssystem för fusion, fission, överföring av tillgångar och utbyte av aktier eller andelar som berör bolag i olika medlemsstater samt om förflyttning av ett europabolags eller en europeisk kooperativ förenings säte från en medlemsstat till en annan (EGT L 225, 20.8.1990, s. 1, Celex 31990L0434).

⁹ Rådets direktiv 2005/19/EG av den 17 februari 2005 om ändring av direktiv 90/434/EEG om ett gemensamt beskattningssystem för fusion, fission, överföring av tillgångar och utbyte av aktier eller andelar som berör bolag i olika medlemsstater (EUT L 58, 4.3.2005, s. 19, Celex 32005L0019).

därför inte att föreningarna undantas från några av de skatteregler som blir tillämpliga på dem, i och med att de likställs med ekonomiska föreningar, även om de transaktioner reglerna tar sikte på inte skulle vara möjliga att civilrättsligt genomföra i en tjänstepensionsförening.

För att tydliggöra att europakooperativ med säte i Sverige som bedriver tjänstepensionsrörelse (se avsnitt 8.4.15) ska omfattas av inkomstskattereglerna för ekonomiska föreningar anser utredningen att 2 kap. 4 b § IL ska kompletteras så att även tjänstepensionsföreningar räknas som ekonomiska föreningar.

15.2.4 Särskilda bestämmelser för tjänstepensionsföretag

Förslag: Särskilda bestämmelser om inkomstskatt ska gälla för tjänstepensionsföretag.

Europabolag och europakooperativ som bedriver tjänstepensionsrörelse ska skattemässigt jämföras med tjänstepensionsföretag.

Inkomster som hänförs till tillgångar och skulder som förvaltas för tjänstepensionstecknarnas räkning eller inbetalda premier ska inte vara föremål för inkomstskatt. Dessa tillgångar och skulder ska vara föremål för avkastningskatt.

Förändring av tekniska avsättningar som är relaterade till tilläggsförmåner som inte avkastningsbeskattas ska inkomstbeskattas.

Tjänstepensionsföretag ska få göra avsättning till säkerhetsreserv.

Finansinspektionen får bemyndigande att meddela verkställighetsföreskrifter om säkerhetsreserv.

En uppdelning av verksamheten i skattesammanhang ska göras på ett skäligt sätt.

Hela beståndsoverlåtelser mellan tjänstepensionsföretag ska inte medföra inkomstskatt.

Hänvisningar sker till bestämmelserna om att tjänstepensionsföretagens tillgångar beskattas enligt bestämmelserna om lagertillgångar.

Skälen för förslaget: IL (39 kap.) innehåller särskilda skattebestämmelser för vissa juridiska personer. Bestämmelserna omfattar bland annat försäkringsföretag (2–13 §§) och utländska tjänstepensionsinstitut (13 a–13 f §§).

För att uppnå neutralitet i beskattningen för tjänstepensionsföretag respektive försäkringsföretag som meddelar tjänstepensionsförsäkringar är vissa av de särskilda bestämmelserna i 39 kap. som gäller för försäkringsföretag även relevanta för tjänstepensionsföretag. Innehållsförteckningen i 39 kap. 1 § bör kompletteras med att det finns bestämmelser om tjänstepensionsföretag.

Europabolag och europakooperativ

Enligt den nya lagen avses med tjänstepensionsföretag enbart tjänstepensionsaktiebolag, ömsesidigt tjänstepensionsbolag och tjänstepensionsföreningar. Det innebär att europabolag och europakooperativ som bedriver tjänstepensionsrörelse inte ingår i definitionen av tjänstepensionsföretag.

För att även europabolag och europakooperativ som bedriver tjänstepensionsrörelse skattmässigt ska omfattas av de särskilda bestämmelserna i IL som föreslås för tjänstepensionsföretag bör en definition införas i 39 kap. som anger att dessa bolagsformer ska jämföras med tjänstepensionsföretag¹⁰.

Verksamhet som är föremål för avkastningsskatt

Eftersom tjänstepensionsföretagen ska omfattas av avkastningsskattelagen ska inte de inkomster som hänför sig till tillgångar och skulder som förvaltas för tjänstepensionstecknarens räkning eller influtna premier vara föremål för inkomstskatt. Det innebär också att därtill hänförliga utgifter inte får dras av. En bestämmelse, liknande den som gäller för livförsäkringsföretag (39 kap. 3 §), bör införas för tjänstepensionsföretag. Bestämmelsen bör också innehålla en hänvisning till avkastningsskattelagen, liknande den som gäller för livförsäkringsföretag (39 kap. 5 §).

¹⁰ Jfr 39 kap. 2 § inkomstskattelagen där europabolag och europakooperativ jämföras med livförsäkringsföretag.

Verksamhet som inte avkastningsbeskattas

Gruppförmåner m.m. som är relaterade till de tilläggsförmåner ett tjänstepensionsföretag får meddela är vanligtvis föremål för inkomstbeskattning (se avsnitt 15.3.6). En bestämmelse bör införas, i likhet med den för försäkringsföretag (39 kap. 4 §), om att dessa typer av förmåner inte ska vara föremål för avkastningskatt. I stället införs särskilda bestämmelser för dessa förmåner med utgångspunkt i den föreslagna årsredovisningslagen för tjänstepensionsföretag. Det innebär att ett tjänstepensionsföretag ska ta upp minskningar i tekniska avsättningar relaterade till ej intjänade premier, oreglerade förmåner, återbäring och rabatter samt övriga tekniska avsättningar till beskattning i den mån de avtal som ligger till grund för dessa tekniska avsättningar inte är föremål för avkastningsskatt eller annan beskattning. Ökning av de nämnda tekniska avsättningarna ska dras av (jfr 39 kap. 6 och 7 §§ som gäller för försäkringsföretag).

Avsättning till säkerhetsreserv

Tilläggsförmåner som ett tjänstepensionsföretag får meddela liknar mer till sin karaktär produkter i form av grupplivförsäkringar samt sjuk- och olycksfallsförsäkringar som meddelas av skadeförsäkringsföretag.

Svenska skadeförsäkringsföretag får göra avsättning till en säkerhetsreserv (obeskattad reserv) för att täcka sådana förluster i försäkringsrörelsen som beror på slumpmässiga eller i övrigt svårbedömda faktorer till den del reserven inte överstiger vad som behövs för en tillfredsställande konsolidering (39 kap. 8 §). Syftet med säkerhetsreserven är att möjliggöra ett skydd för försäkringstagarna mot variationer i försäkringsrörelsens resultat genom förändringar främst i fråga om skadeutvecklingen. Det är med andra ord önskvärt att företagen upp till en viss nivå kan gardera sig utöver de normalt beräknade försäkringsförpliktelsena.

De kostnader som avses härrör framför allt från svängningarna över åren vad gäller antalet inträffade skador och genomsnittligt skadebelopp, men också från oförutsedda skade- och driftskostnadsökningar på grund av ökad inflation samt oförutsedda kostnader.

Finansinspektionen utfärdar föreskrifter¹¹ för skadeförsäkringsföretags beräkning av säkerhetsreserv. Föreskriften innehåller formler och antaganden som ligger till grund för att beräkna ett maximibelopp av säkerhetsreserven. Maximibeloppet bestämmer nivån för en tillfredsställande konsolidering. Formulerna och antagandena i föreskriften bygger på skadestatistik från 15 års skadematerial fördelat på försäkringsgrenar. Vid bestämningen av denna maximigräns har utgångspunkten varit att ett skadeförsäkringsföretag ska kunna klara två svåra förlustår i följd. Finansinspektionen ser över dessa formler och antaganden utifrån aktuell skadestatistik med jämna mellanrum. Den senaste översynen gjorde Finansinspektionen 2013.

Utredningen ser inget skäl till att inte tjänstepensionsföretag också ska ha denna möjlighet till att göra avsättningar till säkerhetsreserv för t.ex. gruppfrämånar. Nya bestämmelser bör införas om att tjänstepensionsföretag får göra avsättningar till säkerhetsreserv för att täcka förluster i tjänstepensionsrörelsen som beror på slumpmässiga eller i övrigt svårbedömda faktorer. Samma begränsning införs som för skadeförsäkringsföretag om att reserven inte får överstiga vad som behövs för en tillfredsställande konsolidering (jfr 39 kap. 6 och 8 §§).

Finansinspektionen har bemyndigande att meddela verkställighetsföreskrifter om säkerhetsreserver i skadeförsäkringsföretag enligt förordningen (2000:1127). Syftet med Finansinspektionens föreskrifter om säkerhetsreserv är att säkerställa att skyddet för försäkringstagarna inte försämras på grund av variationer i försäkringsrörelsens resultat. Genom att Finansinspektionen ser över parametrarna som ligger till grund för avsättningarna med jämna mellanrum anpassas skyddet för försäkringstagarna till riskbilden. För att säkerställa att samma konsumentskydd omfattar förmånstagarna i tjänstepensionsföretag bör Finansinspektionen få bemyndiganden att utfärda verkställighetsföreskrifter om säkerhetsreserver i tjänstepensionsföretag.

Uppdelning av verksamheter

Eftersom ett tjänstepensionsföretag kan meddela både huvudförmånar och tilläggsförmånar (se avsnitt 9.1.6) kan det innebära att intäkter och kostnader – ur ett skatteperspektiv – måste delas upp i

¹¹ Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2013:8) om normalplan för skadeförsäkringsföretags beräkning av säkerhetsreserv.

olika verksamheter. En bestämmelse, i likhet med det som gäller för försäkringsföretag (39 kap. 11 §), bör införas för tjänstepensionsföretag om att en sådan uppdelning mellan verksamheten bör göras på ett skäligt sätt.

Beståndsöverlåtelse

Om ett försäkringsföretags hela försäkringsbestånd tas över av ett annat försäkringsföretag medför detta ingen inkomstbeskattning utan det övertagande företaget inträder i det överlåtande företags skattesituation (39 kap. 12 §). Utredningen ser inget skäl till att inte samma resonemang ska gälla för beståndsöverlåtelse mellan tjänstepensionsföretag. Utredningen föreslår att en ny bestämmelse om detta införs.

Utredningen föreslår inga särskilda regler om hela beståndsöverlåtelse mellan ett försäkringsföretag och ett tjänstepensionsföretag.

Hänvisningar

39 kap. 13 § IL innehåller en hänvisning till bestämmelser i 17 kap. 17, 18, 20 och 21 §§ om försäkringsföretags placeringstillgångar. Bestämmelsen bör kompletteras med hänvisningar till föreslagna bestämmelser i 17 kap. 17 och 18 §§ om tjänstepensionsföretags materiella och finansiella tillgångar. Vidare bör bestämmelsen om hänvisningen till 17 kap. 20 § (värdering av finansiella instrument) och 21 § (höjning av lagervärdet vid viss utdelning) kompletteras så att de även gäller för tjänstepensionsföretag.

15.2.5 Gruppfrämån m.m.

Förslag: Tilläggsfrämån, relaterade t.ex. till sjukdom som ett tjänstepensionsföretag får meddela ska inkomstbeskattas på samma sätt som gruppsjukförsäkringar och grupplivförsäkringar.

Skälen för förslaget: Ett tjänstepensionsföretag får meddela tilläggsfrämån relaterade t.ex. till sjukdom (se avsnitt 9.1.6). För att säkerställa att beskattningen av ersättningar vid sjukdom och olycks-

fall m.m. blir likvärdig oavsett om avtalet tecknas i ett försäkringsföretag i form av försäkringsavtal eller i ett tjänstepensionsföretag i form av förmånsavtal bör följdändringar ske i ett antal bestämmelser i IL.

8 kap. 15 § innehåller bestämmelser om ersättning vid sjukdom m.m. som ska tas upp i *inkomstlaget tjänst* avseende gruppsjukförsäkringar vars grunder fastställs i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer (11 kap. 20 §). Dessa bestämmelser bör kompletteras med föreskrifter som innebär att även *ersättningar* hänförliga till avtal som omfattar gruppsjukförmåner m.m. inkomstbeskattas på samma sätt som avtalsgruppförsäkringar.

Vidare bör även bestämmelserna i 11 kap. 19 § om hur *förmåner* av grupplivförsäkringar ska tas upp till beskattning i *inkomstlaget tjänst* kompletteras så att även *förmåner* hänförliga till avtal som omfattar gruppförmåner inkomstbeskattas på samma sätt som grupplivförsäkringar.

Bestämmelserna i 16 kap. 25 § om avdrag för premier avseende grupplivförsäkringar i inkomstlaget näringsverksamhet bör kompletteras så att detta avdrag även erhålls för premier avseende gruppförmåner som erläggs till tjänstepensionsföretag.

15.2.6 Terminologi/följdändringar

Förslag: Tjänstepensionsrörelselagens terminologi införs i inkomstskattelagens kapitel om grundläggande bestämmelser om kommunal och statlig inkomstskatt, definitioner och förklaringar, grundläggande bestämmelser om inkomstlaget tjänst, vad som får dras av i tjänst, pensionsförsäkringar, tjänstepensionsavtal, kapitalförsäkringar och pensionssparkonto samt pensionssparavdrag.

Skälen för förslaget: Förslaget till tjänstepensionsrörelselag och ändringar i försäkringsavtalslagen (2005:104) påverkar de skattemässiga definitionerna och begreppen avseende tjänstepensionsrelaterad verksamhet. För att likvärdig beskattning ska uppnås, oavsett i vilken bolagsform verksamheten bedrivs, föreslår utredningen följande ändringar i bestämmelser i inkomstskattelagen (förutom de som angivits i andra avsnitt).

Strecksatsen om ”pensionsförsäkringar och pensionsparkonto i 58 kap.” i 1 kap. 10 § bör kompletteras med ”avtal om tjänstepensionsförmåner”.

I 2 kap. 1 § bör införas en hänvisning till var i lagen det finns definition och förklaringar av tjänstepensionsföretag respektive avtal om tjänstepensionsförmån.

10 kap. 2 § 3 bör kompletteras för att även ersättning på grund av tjänstepensionsförmåner relaterade till sjukdom ska behandlas som tjänst i inkomstkaget tjänst.

10 kap. 3 § 6 bör kompletteras för att även avskattning av tjänstepensionsförmåner räknas till inkomstlaget tjänst.

10 kap. 5 § om definitioner av pension i inkomstlaget tjänst behöver inte uppdateras med anledning av den ändring som föreslås i 28 kap. 2 § (se avsnitt 15.2.8). I andra stycket bör dock införas en komplettering som innebär att det i 58 kap. finns ytterligare bestämmelser om avtal om tjänstepensionsförmåner.

10 kap. 7 § behöver inte kompletteras eftersom tjänstepensionsförmåner endast kan tecknats i samband med tjänst.

58 kap. 1 a § bör punkten 1 kompletteras så bestämmelserna om tjänstepensionsavtal även omfattar avtal om tjänstepensionsförmåner som ingås med ett tjänstepensionsföretag.

I punkt 2 bör hänvisningen till 5 § endast gälla det utländska tjänstepensionsinstitutet, medan hänvisningen till 6 § bör gälla både detta institut och ett tjänstepensionsföretag.

58 kap. 1 b § bör kompletteras så att också tjänstepensionsföretaget ska anses som försäkringsgivare vid tillämpning av bestämmelsen i 58 kap. 1 a §. Bestämmelsen bör även kompletteras med att också tjänstepensionstecknaren och den tjänstepensionsberättigade ska anses som arbetsgivare respektive anställd.

För tydlighetens skull bör det införas en ny bestämmelse i 58 kap. 6 a §. Där läggs i ett första stycke fast att ett avtal om tjänstepensionsförmåner som uppfyller villkoren i 1 a § ska anses som en pensionsförsäkring. I ett andra stycke stadgas vad som ska gälla (tillämpningen) vid återköp och överföring av pensionsförsäkringens värde, när det är fråga om avtal om tjänstepensionsförmåner (18 §).

58 kap. 7 och 8 §§ om definitioner av tjänstepensionsförsäkring respektive försäkrad bör kompletteras så att även tjänstepensionsförmåner respektive tjänstepensionsförmånstagare omfattas. På så sätt kommer dessa även att omfattas av bestämmelserna om ålderspension (10 och 11 §§), sjukpension (12 §) och efterlevandepension (13 och 14 §§) utan att ändringar behöver ske i dessa bestämmelser.

58 kap. 15 § bör kompletteras så att bestämmelserna om att bortse från förändringar av beloppen som beror på fondandelarnas kursutveckling vid fastställande av utbetalningarnas storlek även omfattar fondanknutna förmåner.

Ändringarna som föreslås i 58 kap. 1 a § gör att även bestämmelserna om försäkringsavtalets utformning i 58 kap. 16–16 b §§ bör göras tillämpliga för avtal om tjänstepensionsförmåner. För att säkerställa detta bör 16 §, 16 a § och 16 b § kompletteras. En lydelse som anger att bestämmelserna också bör tillämpas på avtal om tjänstepensionsförmåner som är att jämställa med pensionsförsäkring och uppfyller villkoren i 1 a § bör införas. Detta ligger helt i linje med den nya paragrafen i 6 a §. Därigenom kommer även bestämmelserna om överlåtelse (17 §) och återköp och överföring (18 §) att gälla för avtal om tjänstepensionsförmåner.

Bestämmelserna i 58 kap. 19–19 c §§ om avskattning till pensionsförsäkring och tjänstepensionsavtal innehåller korsreferenser mellan paragraferna. I vissa av dessa paragrafer anges att bestämmelserna även är tillämpliga på tjänstepensionsavtal som är jämförbar med pensionsförsäkring och uppfyller villkoren i 1 a §. För att säkerställa att dessa bestämmelser även bör gälla för avtal om tjänstepensionsförmåner som är att jämställa med pensionsförsäkring bör sådana förtydligande införas i samtliga nu nämnda paragrafer.

I 59 kap. 2 § behandlas när pensionsparavdrag får göras. För tydlighetens skull bör nu införas justeringar som innebär att bestämmelserna även ska gälla med pensionsförsäkringar jämförbart avtal om tjänstepensionsförmåner.

15.2.7 Lager och pågående arbete

Förslag: Definitioner om anskaffningsvärde, nettoförsäljningsvärde och återanskaffningsvärde avseende inkomstbeskattning av lager och pågående arbete ska även omfatta en hänvisning till lagen om årsredovisning för tjänstepensionsföretag.

Redovisade materiella tillgångar och finansiella tillgångar i ett tjänstepensionsföretags balansräkning ska inkomstbeskattas som varulager.

Skälen för förslaget: 17 kap. 2 § IL hänvisar till ÅRL, ÅKL och ÅRFL avseende anskaffningsvärde, nettoförsäljningsvärde och återanskaffningsvärde. Utredningen ser inget skäl till att inte denna bestämmelse även bör omfatta tjänstepensionsföretag eftersom 4 kap. 3 § i den föreslagna lagen om årsredovisning för tjänstepensionsföretag (ÅRTPL) innehåller motsvarande bestämmelser.

Ett försäkringsföretags placeringstillgångar ska, förutom kontorsfastigheter för den egna verksamheten samt andelar i dotterföretag och intresseföretag, behandlas som lagertillgångar i beskattningshänseende enligt 17 kap. 17 och 18 §§. Utredningen ser inget skäl till att inte dessa regler även ska gälla för tjänstepensionsföretags materiella tillgångar (C) och finansiella tillgångar (D), i den mån dessa tillgångar inte är föremål för avkastningsskatt. Utredningen föreslår att 17 kap. 17 och 18 §§ ändras så att de även omfattar redovisade materiella och finansiella tillgångar enligt balansräkningen i ett tjänstepensionsföretag. Förslaget innebär inga ändringar i 20–20 c §§.

15.2.8 Arbetsgivarens pensionskostnader

Förslag: Arbetsgivare ska få dra av premier för ett avtal med ett tjänstepensionsföretag.

Samma begränsningar i arbetsgivarens avdragsrätt för premier avseende fondförsäkring ska gälla för premier som betalas avseende fondanknutna förmåner till ett tjänstepensionsföretag.

Skälen för förslaget: Bestämmelser om arbetsgivarens avdragsrätt för pensionskostnader finns i 28 kap. IL. För att avdragsätten även ska gälla för arbetsgivare som tecknar avtal med tjänstepensionsföretag måste vissa bestämmelser i ovan angivna kapitel kompletteras.

I 28 kap. 2 § framgår i dess nuvarande lydelse att betalning enligt avtal med utländskt tjänstepensionsinstitut om tjänstepension jämställs med betalning av en premie för pensionsförsäkring. Genom att införa ett tillägg om att även premier som betalas för ett avtal med ett tjänstepensionsföretag om tjänstepensionsförmån jämställs med betalning av en premie för pensionsförsäkring får arbetsgivaren denna avdragsrätt och medför skatteneutralitet för arbetsgivaren.

Genom att premierna för tjänstepensionsförmånerna jämställs med premierna för tjänstepensionsförsäkringar behövs inga ändringar i

28 kap. 3 § (tryggandeformer), 15 § (begränsningen av avdragsrätten för olika tryggandeformer), 19 § (pensionsförsäkring till efterlevande i särskilda fall) och 24 § (disponibla pensionsbelopp).

I fråga om avdragsrätt för premier avseende fondanknutna förmåner i ett tjänstepensionsföretag bör samma begränsningsregler gälla som för premier avseende fondförsäkringar. Begränsningsregeln i 28 kap. 10 § bör kompletteras så att den även omfattar fondanknutna förmåner.

15.3 Lagen (1990:661) om avkastningsskatt på pensionsmedel

Förslag: Tjänstepensionsföretag ska vara skattskyldiga för avkastningsskatt.

Avkastningsskatt ska inte utgå på tjänstepensionsförmåner som enbart avser olycks- eller sjukdomsfall.

Beräkningarna av kapitalunderlaget ska anpassas till tjänstepensionsföretagens terminologi.

Tillgångar som motsvarar konsolideringsfonden, till den del fonden enligt bolagsordning eller stadgar får användas för återbäring i ett tjänstepensionsföretag, ska omfattas av avkastningsskatt.

Bestämmelserna om övertagande av skyldighet för avkastningsskatt samband med beståndsöverlåtelser bör även omfatta beståndsöverlåtelser som avser tjänstepensionsförmåner.

Skälen för förslaget: Avkastningsskatt tas ut på kapital avsatt för tjänstepension, kapital i form av privat pensionssparande och på kapitalförsäkringar. Skatten betalas in av dem som förvaltar de avsatta medlen t.ex. försäkringsföretag, kreditinstitut (banker), pensionsstiftelser, företag som tryggar pensionen i balansräkningen och pensionssparinstitut. Om en individ köpt en utländsk kapital- eller pensionsförsäkring betalar individen själv skatten.

Syftet med avkastningsskatten är att göra beskattningen mer likformig mellan privatpersoners direkta sparande i t.ex. banker och försäkringsparandet i pensions- och kapitalförsäkringar.

Eftersom tjänstepensionsföretagen kommer att förvalta avsatta medel för tjänstepension blir de skattskyldiga för avkastningsskatt.

Detta kräver dock ändringar i bestämmelserna i avkastningsskattelagen.

Bestämmelserna i 2 § bör kompletteras så att även tjänstepensionsföretag blir skattskyldiga till avkastningsskatt. Avkastningsskatt ska inte utgå på tjänstepensionsförmåner som enbart avser olycks- eller sjukdomsfall eftersom dessa förmåner är föremål för inkomstskatt.

Bestämmelserna i 3 a § om beräkningar av kapitalunderlaget bör anpassas till tjänstepensionsrörelselagens terminologi. Bestämmelserna bör också kompletteras med hänvisningar till 11 kap. 19 §, 12 kap. 70 § och 13 kap. 22 § tjänstepensionsrörelselagen så att även tillgångar som motsvarar konsolideringsfonden i ett tjänstepensionsföretag skatterättsligt ska anses förvaltade för förmånstagarnas räkning till den del fonden enligt bolagsordningen eller stadgarna får användas för återbäring.

Bestämmelserna i 3 b § om beräkning av kapitalunderlaget samt 9 § om skattesats bör anpassas till tjänstepensionsrörelselagens terminologi. Bestämmelserna i 9 § om avkastningsskatt i samband med beståndsöverlåtelser bör även omfatta beståndsöverlåtelser som avser tjänstepensionsförmåner. Det innebär att om ett helt tjänstepensionsförmånsbestånd överläts eller fusioneras mellan tjänstepensionsföretag som är skattskyldiga enligt avkastningsskattelagen ska det övertagande företaget träda in i det överlåtande företags skatte-situation.

15.4 Lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m.

Förslag: Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag ska omfattas av tryggandelagens bestämmelser.

Tryggandelagen ska kompletteras med hänvisning till lagen om årsredovisning i tjänstepensionsföretag avseende redovisning av pensionsåtagande.

Skälen för förslaget: Ett ömsesidigt tjänstepensionsbolag kan vara arbetsgivare. Tryggandelagens bestämmelser om vad arbetsgivaren får redovisa som avsatt till pensioner bör därför, i likhet med ömsesidiga försäkringsbolag, även omfatta ömsesidiga tjänstepensionsbolag.

Tryggandelagen bör också kompletteras med en hänvisning till den nya lagen om årsredovisning i tjänstepensionsföretag avseende redovisning av pensionsåtaganden i balansräkningen.

15.5 Lagen (1984:404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter

Förslag: Ingen stämpelskatt ska utgå på fastigheter om ett tjänstepensionsföretag förvärvar ett helt tjänstepensionsförmånsbestånd från ett annat tjänstepensionsföretag.

Skälen för förslaget: Om ett försäkringsföretag förvärvar ett helt försäkringsbestånd från ett annat försäkringsföretag medför det ingen stämpelskatt för de fastigheter som ingår i förvärvet. Utredningen ser inget skäl till att inte samma regler ska gälla om ett tjänstepensionsföretag förvärvar ett helt tjänstepensionsförmånsbestånd från ett annat tjänstepensionsföretag där det ingår fastigheter.

15.6 Lagen (1991:586) om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta

Förslag: Avtal om tjänstepensionsförmåner ska omfattas av bestämmelserna om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta.

Skälen för förslaget: Utredningen ser inget skäl till att inte avtal om tjänstepensionsförmåner, i likhet med tjänstepensionsförsäkringar, ska omfattas av bestämmelserna om särskild inkomstskatt för utomlands bosatta.

15.7 Lagen (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader

Förslag: Premier för avtal om tjänstepensionsförmåner ska omfattas av bestämmelserna om särskild löneskatt på pensionskostnader.

Skälen för förslaget: Utredningen ser inget skäl till att inte premier som erlaggs för avtal om tjänstepensionsförmåner, i likhet med premier för tjänstepensionsförsäkringar, ska omfattas av bestämmelserna om särskild löneskatt på pensionskostnader.

15.8 Skatteförfarandelagen (2011:1244)

Förslag: Tjänstepensionsföretag ska lämna motsvarande kontrolluppgifter som försäkringsgivare avseende pensionsförsäkringar.

Skälen för förslaget: Skatteförfarandelagen innehåller bestämmelser om när kontrolluppgifter ska lämnas.

Kontrolluppgifter ska lämnas av försäkringsgivare. Kontrolluppgifter ska bland annat lämnas om pensionsförsäkringar, vid överlåtelse eller överföring av pensionsförsäkring till annan försäkringsgivare eller vid omständigheter som kan medföra avskattning av pensionsförsäkringar. Skatteförfarandelagen innehåller vidare bestämmelser om innehållet i dessa kontrolluppgifter.

Utredningen ser inget skäl till att inte tjänstepensionsföretag och avtal om pensionsförmåner ska omfattas av bestämmelserna – i likhet med dem som gäller för försäkringsgivare och pensionsförsäkringar – om kontrolluppgifter.

16 Ikraftträdande-, övergångs- och omvandlingsregler

16.1 Ikraftträdandet av ny reglering för tjänstepensionsföretag

16.1.1 Ny reglering för tjänstepensionsföretag

I det föregående har utredningen föreslagit att det ska införas en ny lag – *tjänstepensionsrörelselagen* (TPRL) – som ska reglera svenska *tjänstepensionsföretag*. Den nya lagen är en reglering för en särskild form av svenska tjänstepensionsinstitut (på engelska Institution for Occupational Retirement Provision [IORP]) som, i likhet med andra former av tjänstepensionsinstitut, omfattas av den reglering som finns i tjänstepensionsdirektivet (IORP I-direktivet).¹ Direktivet – som framförallt innehåller s.k. näringsrättsliga² bestämmelser – är i många delar ett s.k. minimidirektiv och utredningen har valt att på vissa områden – bl.a. när det gäller solvensregleringen och regleringen kring företagsstyrning och riskhantering – föreslå en svensk reglering som går längre än den minimireglern som finns i det nu gällande direktivet.³ Vid utformningen av den näringsrättsliga regleringen i TPRL har utredningen även beaktat kommissionens förslag till ändringar i IORP I-direktivet, förslaget till IORP II-direktiv.⁴

Den associations- och civilrättsliga regleringen av tjänstepensionsinstitut regleras *inte* genom tjänstepensionsdirektivet. Utredningen

¹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/41/EG av den 3 juni 2003 om verksamhet i och tillsyn över tjänstepensionsinstitut.

² Med näringsrättsliga bestämmelser menas här bestämmelser om registrering/tillstånd, om vilken verksamhet som är tillåten, om närmare krav på den verksamhet som bedrivs, om förutsättningarna för att bedriva verksamhet i andra medlemsländer och bestämmelser om tillsynen över instituten.

³ Se avsnitt 5.3.

⁴ Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om verksamhet i och tillsyn över tjänstepensionsinstitut (omarbetning), COM(2014) 167 final.

har i dessa delar valt att föreslå en reglering efter mönster från den som gäller på försäkringsområdet, men med beaktande av de skillnader som finns mellan å den ena sidan tjänstepensionsföretag och deras verksamhet och å den andra sidan försäkringsföretag och deras verksamhet. Tjänstepensionsföretag ska enligt den nya regleringen kunna bildas i form av tjänstepensionsaktiebolag, ömsesidiga tjänstepensionsbolag eller tjänstepensionsföreningar.

Ett tjänstepensionsföretag enligt den nya regleringen kännetecknas framförallt av att dess verksamhet *inte får avse någonting annat än tillhandahållande av tjänstepensionsförmåner*⁵, och att tjänstepensionsföretaget gentemot arbetstagaren eller annan ersättningsberättigad står för åtagandet⁶ att täcka s.k. biometrisk risker⁷ eller garanterar viss avkastning eller förmånsnivå.

Utredningens allmänna utgångspunkter för den nya regleringen inklusive övergångs- och omvandlingsregleringen finns i avsnitt 5, särskilt avsnitt 5.7–5.9.

16.1.2 Ikraftträdande av den nya regleringen

Förslag: Lagen om tjänstepensionsrörelse ska träda i kraft den 1 januari 2016.

Skälen för förslaget: Utgångspunkten för utredningens förslag är att det är angeläget att möjliggöra nybildning av svenska tjänstepensionsinstitut även i annan form än pensionsstiftelse.⁸ Den nu föreslagna regleringen kan träda i kraft så snart det är praktiskt möjligt, vilket torde vara den 1 januari 2016.

Den föreslagna tidpunkten för ikraftträdandet av den nya lagen sammanfaller med den förväntade ikraftträdandetidpunkten för merparten av de ändringar som måste göras i försäkringsrörelselagen (2010:2043, FRL) till följd av det s.k. Solvens II-regelverket.

⁵ Att verksamheten i ett tjänstepensionsföretag *ska* vara avgränsad till endast tjänstepensionsförmåner skiljer ett tjänstepensionsföretag från ett försäkringsföretag som kan *välja* att avgränsa sin verksamhet till att endast avse försäkringar som har samband med tjänstepensionsverksamhet.

⁶ Att tjänstepensionsföretaget ska ”stå för risken/åtagandet/garantin” gentemot arbetstagaren eller andra ersättningsberättigade skiljer ett tjänstepensionsföretag från en pensionsstiftelse som inte har något direkt åtagande gentemot arbetstagaren eller andra ersättningsberättigade.

⁷ Med biometrisk risk avses risker kopplade till dödsfall, invaliditet eller lång levnad.

⁸ Se avsnitt 5.

Enligt utredningens mening är det en fördel om den nya regleringen för tjänstepensionsföretag träder i kraft vid samma tidpunkt som den reformerade regleringen för försäkringsföretag, eftersom det innebär ett samtidigt ikraftträdande av ett helt regelpaket som sammantaget skapar en modern och EU-anpassad svensk reglering av försäkrings- respektive tjänstepensionsföretag.

Mot bakgrund av att utredningen i sitt förslag till ny reglering av tjänstepensionsföretag har beaktat kommissionens förslag till s.k. IORP II-direktiv, gör utredningen bedömningen att de revideringar av den nya lagen som eventuellt måste göras när IORP II-direktivet väl har antagits inte bör bli av sådan art och omfattning att det är motiverat att avvakta med ikraftträdandet till dess att det kommande IORP II-direktivet har antagits.

Mot denna bakgrund föreslår utredningen att den nya lagen om tjänstepensionsrörelse ska träda ikraft den 1 januari 2016, vilket alltså innebär att det fr.o.m. den tidpunkten blir möjligt att bilda nya svenska tjänstepensionsinstitut i annan form än pensionsstiftelser.

16.2 Behovet av särskild övergångs- och omvandlingsreglering

Bedömning: Utredningens förslag till reglering i kombination med det hittillsvarande svenska regelverket skapar behov av en särskild övergångs- och omvandlingsreglering för de tjänstepensionskassor och livförsäkringsföretag som tillämpar det nuvarande svenska regelverket för tjänstepensionsförsäkringar, samt för vissa andra försäkringsföretag som meddelar försäkringar som har sin grund i överenskommelser mellan arbetsmarknadens parter.

Genom omvandlingsregleringen ska de aktuella företagen ges möjlighet att genom ett särskilt förfarande få en prövning av huruvida företaget och dess verksamhet uppfyller kraven i den nya lagen och då få tillstånd att övergå från att tillämpa den äldre specialregleringen för tjänstepensionsverksamhet till att i stället tillämpa den nya specialregleringen för företag som enbart tillhandahåller tjänstepensionsförmåner (omvandling).

Skälen för bedömningen: Den svenska regleringen på det som här kan kallas tjänstepensionsområdet kan – starkt förenklat – sägas bygga på en specialreglering för verksamhet som avser tjänstepensionsförsäkringar, där bestämmelser från tjänstepensionsdirektivet har tagits in i försäkringsrörelselagen (FRL) respektive lagen (1972:262) om understödsföreningar (UFL). För en närmare genomgång av den nuvarande regleringen hänvisas till avsnitt 2 och 4.

Som framgått i avsnitt 4.3 bör den nuvarande svenska regleringen ses i ljuset av att försäkrings- och tjänstepensionsdirektiven införlivats i svensk rätt utan att det har genomförts någon mer genomgripande systematisk förändring av den samlade nationella regleringen i syfte att fullt ut anpassa denna till den gemenskapsrättsliga systematiken. Detta har bl.a. inneburit att det inte har införts någon egentlig självständig reglering för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk.

Som framgått ovan föreslår utredningen att det nu ska införas en självständig reglering för svenska *tjänstepensionsföretag*, dvs. för svenska tjänstepensionsinstitut som står risk. Som framgått i avsnitt 5.3.1 föreslår utredningen vidare att den nya regleringen *inte* ska vara begränsad till att endast avse ett ”återinförande” av den numer upphävda regleringen för understödsföreningar i form av tjänstepensionskassor.

Utredningen föreslår i stället ett regelverk där den *associationsrättsliga regleringen* för de framtida tjänstepensionsföretagen ska ha sin utgångspunkt i modern associationsrätt, vilket bl.a. innebär ett utökat antal möjliga associationsformer för svenska tjänstepensionsinstitut och att regleringen över tid kommer att förändras i takt med förändringar i den allmänna associationsrätten. Eftersom det nya regelverket är en reglering av tjänstepensionsinstitut ska den *näringsrättsliga regleringen* ta sin utgångspunkt i det regelverk som finns för tjänstepensionsinstitut på EU-nivå, och utredningen föreslår därför att den nya svenska regleringen ska bygga på den struktur och terminologi som finns i tjänstepensionsdirektivet. Det bör dock i sammanhanget understrykas att tjänstepensionsdirektivet i stora delar är ett s.k. minimidirektiv, vilket innebär att det finns ett visst nationellt handlingsutrymme när det gäller utformningen av de näringsrättsliga bestämmelserna. Som framgått i avsnitten 5.3.4 och 5.3.5 föreslår utredningen en förstärkt nationell reglering såvitt avser solvensregelverket och regleringen kring företagsstyrning och riskhantering. Det näringsrättsliga regelverket kommer över tid att förändras i takt med de förändringar i regleringen av tjänstepensions-

institut som sker på EU-nivå. Sammantaget kan konstateras att utredningens förslag – om det genomförs – kommer att innebära en genomgripande reformering av regleringen för svenska tjänstepensionsinstitut.

Den nu föreslagna reformeringen av regelverket för de svenska tjänstepensionsinstituten kan jämföras med de genomgripande förändringar som har skett i regleringen för de svenska *försäkringsföretagen*. Den *associationsrättsliga* regleringen för dessa företag reformerades i samband med införandet av den nya FRL år 2011, och en genomgripande reformering av den *näringsrättsliga regelverket* för försäkringsföretagen håller nu på att ske genom införande av Solvens II-regelverket som ska börja tillämpas den 1 januari 2016.

Vad som nu sagts innebär sammantaget att den svenska regleringen på tjänstepensionsområdet har förändrats i grunden. De sammantagna förändringarna kan beskrivas som en övergång från en historiskt betingad regleringsmiljö där tjänstepensionskassor och vissa livförsäkringsföretag har tillämpat en specialreglering för tjänstepensionsprodukter som har byggt på en mix av regler från försäkrings- och tjänstepensionsdirektiven, till en mer modern och EU-anpassad regleringsmiljö med fristående regleringar för å den ena sidan tjänstepensionsföretag som följer det – på sikt – reformerade tjänstepensionsdirektivet (IORP II-direktivet) och å den andra sidan försäkringsföretag som följer det reformerade försäkringsdirektivet (Solvens II-direktivet). Enligt utredningens bedömning är de samlade förändringarna i den svenska regleringsmiljön av sådan art att det finns behov av en särskild övergångsreglering för de svenska företag som har tillämpat den äldre specialregleringen för tjänstepensionsförsäkringar (tjänstepensionskassor och vissa livförsäkringsföretag).

Utredningens bedömning är att det även finns behov av en särskild övergångsreglering för försäkringsföretag som har meddelat *andra typer av försäkringar* som har sin grund i överenskommelser mellan parterna på arbetsmarknaden, även om dessa försäkringar inte har klassats som tjänstepensionsförsäkringar (livförsäkring) enligt nuvarande regelverk. Bedömningen grundas här på att även denna typ av företag torde kunna komma att uppfylla kraven i den nya lagen för tjänstepensionsföretag. Här ska understrykas att den nya regleringen – till skillnad från den äldre regleringen – *inte* tar sin utgångspunkt i den *försäkringsrörelserättsliga* uppdelningen mellan liv- och skadeförsäkring.

Genom den särskilda omvandlingsregleringen bör de aktuella företagen ges möjlighet att genom en särskilt förfarande få en prövning

av om företaget uppfyller de krav som gäller för den nya typen av tjänstepensionsföretag, dvs. om företaget uppfyller förutsättningarna för att tillämpa den nya regleringen för tjänstepensionsföretag i stället för den äldre reglering som de hittills har tillämpat. Den särskilda omvandlingsregleringen möjliggör en enklare form av "ombildning" jämfört med de typer av "ombildningar" som torde kunna genomföras med tillämpning av allmänna regler, t.ex. beståndsöverlåtelser i kombination med likvidation.

16.3 Särskilda skyddsregler i omvandlingsregleringen

Bedömning och förslag: En omvandling av det slag som utredningen föreslår är en så pass genomgripande verksamhetsförändring att den inte bör få genomföras utan tillräckligt stöd av bolagets eller föreningens delägare, dvs. utan att det har fattas beslut av bolagsstämma eller föreningsstämman med viss kvalificerad majoritet.

Även om det kan antas att nivån på kundskyddet generellt sett blir högre i den nya tjänstepensionsrörelselagen jämfört med kundskyddet i den äldre regleringen finns det en risk för att det – i samband med övergången eller över tid – uppstår oskäliga förämringar i det kundskydd som regleringen är avsedd att säkerställa. Mot denna bakgrund ska Finansinspektionen, inom ramen för tillståndsprövningen, pröva om omvandlingen kan antas medföra sådana konsekvenser för de ersättningsberättigade att en omvandling inte ska tillåtas.

Skälen för bedömningen och förslaget: Inledningsvis anser utredningen att en övergång till det nya regelverket för tjänstepensionsföretag är en så pass genomgripande verksamhetsförändring att den inte bör genomföras utan tillräckligt stöd hos företagens ägare, dvs. utan att det har fattas beslut vid bolagsstämma för försäkringsaktiebolag och ömsesidiga försäkringsbolag respektive föreningsstämma för understödsförening. Utredningen har här stannat för att föreslå ett majoritetskrav efter mönster från vad som gäller vid fusion.

En särskild fråga är i vilken utsträckning övergången från den äldre regleringen till den nya regleringen (dvs. omvandlingen) medför några förändringar i det mer *näringsrättsliga kundskyddet*, och vilken betydelse det i så fall ska tillmätas. Om en övergång till det

nya regelverket kan antas innebära att kundskyddet blir *högre* kan det hävdas att behovet av skyddsreglering inte behöver vara lika långtgående som om en omvandling kan antas innebära att kundskyddet blir lägre. När det gäller förändringar i det näringsrättsliga kundskyddet anser utredningen att jämförelsen bör göras mellan kundskyddet i den reglering som gäller för respektive företagskategori vid tidpunkten *innan* övergången och kundskyddet i den reglering som gäller för respektive företagskategori *efter* övergången. Här bör understrykas att en jämförelse mellan kundskyddet i den nya tjänstepensionsrörelselagen och kundskyddet i den försäkringsrörelselag som kommer att gälla när det näringsrättsliga Solvens II-regelverket ska tillämpas fullt ut även på försäkringsverksamhet som avser tjänstepension naturligtvis också är relevant, men utredningen anser att det då blir fråga om en delvis annan typ av jämförelse. Den senare typen av jämförelse är inte i första hand en fråga som rör övergången från äldre till ny specialreglering, utan snarare en fråga som rör behovet och lämpligheten av att ha ett särskilt regelverk baserat på ett på sikt reformerat tjänstepensionsdirektiv vid sidan av en reglering baserad på det reformerade försäkringsdirektivet. Denna fråga har behandlats i avsnitt 5, och särskilt i avsnitt 5.4.2.

Vid en jämförelse mellan kundskyddet i utredningens förslag till reglering av tjänstepensionsföretagen (TPRL) och kundskyddet i den äldre regleringen anser utredningen att kundskyddet i den nya regleringen kan antas komma att vara *högre* än i den äldre regleringen.

16.4 Den närmare utformningen av övergångs- och omvandlingsregleringen

16.4.1 Längden på övergångsperioden

Förslag: Den särskilda övergångsperioden för understödsföreningar i form av tjänstepensionskassor ska gälla t.o.m. den 31 december 2017, eller till dess att beslut med anledning av ansökan om tillstånd enligt försäkringsrörelselagen alternativt ansökan om omvandling till tjänstepensionsföretag har vunnit laga kraft.

Den särskilda övergångsperioden för försäkringsföretag ska som längst gälla till och med den 31 december 2019.

Skälen för förslaget: Riksdagen har nyligen beslutat att den övergångsreglering som finns för *understödsföreningar* i lagen om införande av försäkringsrörelselagen ska förlängas till och med den 31 december 2017. Utredningen anser inte att det finns skäl att föreslå några förändringar i den nyligen beslutade regleringen, som innebär att tjänstepensionskassorna har möjlighet att senast den 31 december 2017 ansöka om tillstånd enligt försäkringsrörelselagen. Utredningen föreslår att tjänstepensionskassorna också ska ha möjlighet att senast den 31 december 2017 ansöka om tillstånd att tillämpa den nya lagen om tjänstepensionsrörelse (omvandling).

När det gäller *försäkringsföretagen* har utredningen i avsnitt 5.9 gjort bedömningen att övergångsregleringen i Omnibus II-direktivet innebär att Sverige *kan* ha en övergångsperiod till och med den 31 december 2019, men att Sverige också *kan* välja huruvida hela den perioden ska utnyttjas eller inte. För en kortare övergångsperiod än den som medges i Omnibus II-direktivet talar bl.a. nackdelarna med att i ett och samma företag tillämpa bestämmelser från i grunden olika regelverk (tjänstepensions- respektive försäkringsdirektiven). För en längre övergångsperiod talar bl.a. praktiska skäl, eftersom de nödändiga beslutsprocesserna och efterföljande åtgärderna kan förväntas vara tidskrävande för såväl Finansinspektionen som för försäkringsföretagen. Vid en samlad bedömning har utredningen stannat för att föreslå en maximal övergångsperiod om fyra år räknat från den 1 januari 2016, kompletterad med möjlighet för försäkringsföretagen att ansöka om "förtida" tillämpning av den nya lagen om tjänstepensionsrörelse alternativt "förtida" tillämpning av den reformerade försäkringsregleringen (se avsnitt 16.4.2 när det gäller tjänstepensionsregleringen och avsnitt 5.9 när det gäller försäkringsregleringen).

16.4.2 Tillståndsprövning och särreglering

Förslag: Omvandlingsregleringen ska bygga på att företagen, senast i den 31 december 2017, ska kunna ansöka om särskilt tillstånd att få tillämpa tjänstepensionsrörelselagen.

Ansökan om särskilt tillstånd ska godkännas av bolags- eller föreningsstämman med viss kvalificerad majoritet.

Utgångspunkten för den särskilda tillståndsprövningen ska vara den tillståndsprövning som ska ske av nybildade tjänstepensionsföretag, med de tillägg och avvikelser som behövs med

hänsyn till behovet av kundskydd i samband med en omvandling och de anpassningar som behövs på grund av att företagen redan står under tillsyn enligt den nuvarande regleringen.

Det särskilda tillståndet ska kunna förenas med villkor, och därutöver ska det finnas sådan generell särreglering i förhållande till tjänstepensionsrörelselagen som kan komma att behövas för den typ av företag som har omvandlats till tjänstepensionsföretag.

Ansökan om särskilt tillsånd ska prövas av Finansinspektionen, som också ska kunna ta ut avgifter för prövningen.

Den särskilda tillståndsprövningen och den generella särregleringen för tjänstepensionsföretag som har omvandlats ska vara närmare reglerad i en ikraftträdandelag.

Skälen för förslaget: Från och med ikraftträdandet av den nya tjänstepensionsrörelselagen, dvs. den 1 januari 2016, ska försäkringsföretag och understödsföreningar kunna ansöka om särskilt tillstånd att få tillämpa den nya lagen i stället för den äldre regleringen. Av praktiska skäl bör en ansökan inte få lämnas in efter den 31 december 2017, dvs. efter det att halva övergångsperioden har löpt ut. Förslaget innebär att den tillgängliga tiden kan sägas bli ”delad” mellan företagen och Finansinspektionen.

Utgångspunkten för den särskilda tillståndsprövningen ska vara den tillståndsprövning som ska ske av nybildade tjänstepensionsföretag (jfr utredningens förslag till 2 kap. TPRL). En liknande lösning föreslogs t.ex. i Försäkringsföreningsutredningens betänkande Försäkringsföreningar – ett reformerat regelsystem⁹, och synes också ha tillämpats på värdepappersområdet i samband med ändringar i den bakomliggande EU-rättsliga regleringen på värdepappersområdet.

Utöver en prövning av att företaget uppfyller de grundläggande krav som ställs på alla företag som ska bedriva verksamhet i egenskap av tjänstepensionsföretag (tillståndsprövning enligt 2 kap. TPRL) ska det även ske en övergripande prövning av om omvandlingen medför oacceptabla nackdelar för kollektivet av försäkringstagare eller andra ersättningsberättigade.

Med hänsyn till ägarnas rättigheter ska det vidare ställas krav på att en ansökan om särskild tillståndsprövning ska ha godkänts med viss kvalificerad majoritet på bolags- eller föreningsstämman.

⁹ SOU 1998:82 s. 68 ff.

Bestämmelserna om den särskilda tillståndsprövningen bör tas in i en särskild ikraftträdandelag.

Mot bakgrund av den mängd olika frågor som kan tänkas uppkomma i samband med en övergång från den äldre regleringen till den nya regleringen bör ett särskilt tillstånd kunna förenas med *villkor*, t.ex. när det gäller hanteringen av enskilda bestånd av s.k. ”övriga försäkringar” som kan finnas vid tidpunkten för ansökan om särskilt tillstånd. Med hantering avses här t.ex. krav på att vissa bestånd ska överlätas vid en viss senaste tidpunkt eller sättas i s.k. run off.

Därutöver bör den särskilda ikraftträdandelagen innehålla sådan *generell särreglering* i förhållande till lagen om tjänstepensionsrörelse som kan komma att behövas för den typ av företag som har ”bildats” genom omvandling. Generell särreglering kan t.ex. komma att behövas när det gäller bestämmelser om firma.

Eftersom de företag som kan komma ifråga för särskilt tillstånd redan är bildade och står under Finansinspektionens tillsyn är det rimligt – och av förenklingskäl motiverat – att vissa av de granskningar som redan har genomförts av Finansinspektionen ska kunna beaktas inom ramen för den särskilda tillståndsprövningen.

Den föreslagna lagtekniska lösningen bygger på att *en och samma juridiska person* övergår från att tillämpa äldre reglering till att tillämpa ny reglering i form av lagen om tjänstepensionsrörelse. Lösningen kan sägas vara en specialreglerad form av företagsomvandling. Genom den lagtekniska lösningen kan anpassningen till den nya regleringsmiljön ske utan att företagen tvingas gå i likvidation. En uppenbar fördel med den föreslagna lösningen är att det inte torde kunna anses ske något partsbyte i de avtal som redan är ingångna, och att företagen torde kunna behålla sitt organisationsnummer, m.m.

17 Konsekvenser av förslagen

17.1 Allmänt om förslagets konsekvenser

17.1.1 Beskrivning av förslaget

Utredningen föreslår att det ska införas en modern och självständig reglering för svenska tjänstepensionsföretag.

Förslaget innebär att Sverige utnyttjar den möjlighet som ges genom tjänstepensionsdirektivet att ha en på det direktivet baserad, och därmed särskilt anpassad, nationell reglering för företag som *enbart* tillhandahåller pensionsförmåner eller kompletterande förmåner, som har sin grund i överenskommelser eller avtal mellan arbetsgivare och arbetstagare eller deras respektive företrädare.

Genom den föreslagna regleringen kan det nuvarande utbudet av olika trygghandsformer på tjänstepensionsområdet både bibehållas och breddas, dvs. ges möjlighet att behålla gamla och skapa nya tjänstepensionslösningar.

Utredningen föreslår också särskilda övergångs- och omvandlingsregler för alla de företag som hittills, helt eller delvis, har tillämpat en nationell reglering baserad på tjänstepensionsdirektivet. Förslaget ger dessa företag möjlighet att – efter renodling av verksamheten – fortsätta att bedriva sin tjänstepensionsverksamhet på de villkor som gäller enligt tjänstepensionsdirektivet.

Genom den föreslagna regleringen ges både nya och gamla svenska företag möjlighet att fullt ut utnyttja den inre marknadens fördelar.

Utredningen lämnar förslag till en ny samlad tjänstepensionsrörelselag med de associations- och näringsrättsliga bestämmelser som behöver finnas för tjänstepensionsföretagen, och lämnar även förslag till kompletterande och särskilt anpassad civilrättslig reglering, redovisningsrättslig reglering samt förslag till nödvändiga ändringar i skatteregelverket.

Bakgrunden till, och det närmare behovet av, den föreslagna regleringen behandlas bl.a. i avsnitt 5.

17.1.2 Berörda av regleringen

Regleringen berör dels den eller dem som vill starta helt ny verksamhet baserad på regleringen i tjänstepensionsdirektivet, dels de understödsföreningar (tjänstepensionskassor) och försäkringsföretag som idag meddelar tjänstepensionsförsäkringar.

Regleringen berör också ägarna till nyss nämnda företag, och företagens kunder som inte samtidigt är ägare.

De myndigheter som främst berörs är Finansinspektionen och Bolagsverket. Skatteverket berörs till viss del eftersom regleringen påverkar bland annat inkomstskattelagen och avkastningsskattelagen. Bland de övriga som berörs av regleringen bör särskilt nämnas parterna på arbetsmarknaden.

Nedan redovisas uppgifter kring de nuvarande företag som berörs av regleringen. Av naturliga skäl är det svårt att uppskatta hur stort intresset kommer att vara när det gäller att bilda *helt nya* tjänstepensionsföretag.

Understödsföreningar (tjänstepensionskassor)

Det finns 11 stycken understödsföreningar som bedriver tjänstepensionsverksamhet, s.k. tjänstepensionskassor¹. Dessa förvaltar tillsammans cirka 135 miljarder² kronor, fördelat enligt följande.

1 förening	45–50 miljarder
1 förening	20–25 miljarder
3 föreningar	10–15 miljarder per företag
Övriga föreningar	0–9 miljarder per företag

De omvandlingsregler som föreslås för tjänstepensionskassorna är frivilliga i den meningen att tjänstepensionskassorna inte *måste* omvandlas till tjänstepensionsföretag, eftersom de också har möjlighet att ombildas till försäkringsföreningar eller avsluta sin verksamhet. Utredningen har i sitt arbete inte fått några indikationer på att det finns tjänstepensionskassor som kommer att avsluta sin verksamhet eller utnyttja möjligheten att tillämpa försäkringsregleringen. Här

¹ Finansinspektionens företagsregister 2014-05-15.

² Uppgifter från årsredovisningar 2012.

kan också nämnas att tjänstepensionskassorna ansågs vara tjänstepensionsinstitut i samband med det ursprungliga införandet av tjänstepensionsdirektivet i svensk rätt. Mot denna bakgrund gör utredningen bedömningen att i vart fall huvuddelen av tjänstepensionskassorna kommer att omvandla sig till tjänstepensionsföreningar.

Försäkringsföretag

De försäkringsföretag som i första hand berörs av den föreslagna regleringen är de försäkringsföretag som meddelar tjänstepensionsförsäkring. Tjänstepensionsförsäkring kan meddelas av både livförsäkringsföretag och fondförsäkringsföretag. Det finns även ett fåtal andra försäkringsföretag som meddelar försäkringar relaterade till tjänstepension. Det är främst sjuk- och olycksfallsförsäkringar samt tjänstegrupplivförsäkringar.

Det finns 32 stycken livförsäkringsföretag samt 9 stycken fondförsäkringsföretag (unit-linked)³. Av dessa sammanlagt 41 företag verkar 5 stycken under associationsformen ömsesidiga försäkringsbolag, medan resterande verkar som försäkringsaktiebolag (både vinstutdelande och icke-vinstutdelande).

Balansomslutningar – livförsäkringsföretag exklusive fondförsäkringsföretag

Livförsäkringsföretagens sammanlagda balansomslutning (förvaltad kapital) uppgår till cirka 2 400 miljarder kronor⁴, fördelat enligt följande.

1 företag	550 miljarder
2 företag	320–380 miljarder per företag
5 företag	110–160 miljarder per företag
2 företag	80–100 miljarder per företag
4 företag	20–60 miljarder per företag
Övriga företag	0–19 miljarder per företag

³ Finansinspektionens företagsregister 2014-05-15.

⁴ Uppgifter från företagens årsredovisningar 2012.

De tre största livförsäkringsföretagen står för cirka 50 procent av det förvaltade kapitalet, de 10 största livförsäkringsföretagen för cirka 92 procent av det förvaltade kapitalet samt de 15 största företagen för i princip hela det förvaltade kapitalet (99 procent).

Fyra livförsäkringsföretags verksamhet består i princip bara av tjänstepensionsförsäkring. Dessa förvaltar cirka hälften av kapitalet – dvs. knappt 1 200 miljarder kronor.

Övriga elva av de största företagens verksamhet består av tjänstepensionsförsäkring i varierande grad. Från cirka 40–75 procent.⁵

Balansomslutningar - fondförsäkringsföretag

Fondförsäkringsföretagens samlande balansomslutning (förvaltad kapital) uppgår till cirka 300 miljarder kronor⁶, fördelat enligt följande.

1 företag	160 miljarder
4 företag	20–45 miljarder per företag
Övriga företag	0–4 miljarder per företag

Två fondförsäkringsföretags verksamhet består i princip bara av tjänstepensionsförsäkring. Dessa förvaltar cirka 80 miljarder kronor dvs. cirka 27 procent av kapitalet.

Fyra fondförsäkringsföretag har tjänstepensionsförsäkringar i varierande grad, mellan 10–55 procent.

De omvandlingsregler som föreslås för försäkringsföretagen är frivilliga i den meningen att försäkringsföretagen inte *måste* omvandlas till tjänstepensionsföretag, eftersom de också har möjlighet att fortsätta att bedriva sin verksamhet i försäkringsföretagsform. Utredningen gör här bedömningen att det finns skäl att anta att i vart fall några av de försäkringsföretag som idag i princip bara har tjänstepensionsförsäkringar kommer att välja att omvandla sig till tjänstepensionsföretag.

⁵ Uppgifter från årsredovisningar 2012.

⁶ Uppgifter från företagens årsredovisningar 2012.

*Försäkringsföretag som tillhandahåller tilläggsförmåner
(kompletterande förmåner)*

Utredningen har inte haft möjlighet att närmare undersöka hur många försäkringsföretag som tillhandahåller tilläggsförmåner (kompletterande förmåner), och som på denna grund skulle kunna kvalificera sig för att omvandla sig till ett tjänstepensionsföretag.

Små företag

Ett fåtal av de ovan nämnda företagen (fyra livförsäkringsföretag, två fondförsäkringsföretag och en tjänstepensionskassa) har en verksamhet som innebär att de kan ses som ett medelstort företag enligt rekommendationen från EU om definition av mikroföretag samt små och medelstora företag, SMF, (small and medium sized enterprises, SME) som gäller från och med den 1 januari 2005.

Definition enligt personalstyrka och finansiella trösklar SMF - små och medelstora företag samt mikroföretag är följande:

1. Kategorin mikroföretag samt små och medelstora företag (SMF-kategorin) utgörs av fristående företag, och företag som tillsammans med partnerföretag eller anknutna företag, som
 - sysselsätter färre än 250 personer och
 - vars årsomsättning inte överstiger 50 miljoner euro eller
 - vars balansomslutning inte överstiger 43 miljoner euro per år.
2. Inom SMF-kategorin definieras små företag som fristående företag, och företag som tillsammans med partnerföretag eller anknutna företag, som sysselsätter färre än 50 personer och vars omsättning eller balansomslutning inte överstiger 10 miljoner euro per år.
3. Inom SMF-kategorin definieras mikroföretag som företag som sysselsätter färre än 10 personer och vars omsättning eller balansomslutning inte överstiger 2 miljoner euro per år.

Utredningen föreslår inga lättnader för små- och medelstora företag.

17.1.3 Vad händer om inte reglerna införs?

Om det inte införs någon ny svensk reglering för tjänstepensionsinstitut som står risk kommer Sverige inte längre att utnyttja den *möjlighet* som ges genom tjänstepensionsdirektivet att ha en särskilt anpassad reglering för företag som vill bedriva tjänstepensionsverksamhet som innefattar risk på de villkor som gäller enligt tjänstepensionsdirektivet, dvs. en särskilt anpassad reglering av det slag som hittills har gällt för tjänstepensionskassor.

17.1.4 Överensstämmelse med Sveriges medlemskap i EU

De föreslagna reglerna är förenliga med EU-rätten.

Utredningen föreslår att vissa nationella regler införs som går längre än de krav som följer av det bakomliggande EU-direktivet (tjänstepensionsdirektivet⁷). Utredningen föreslår bl.a. att ett kompletterande riskkänsligt kapitalkrav ska införas i solvensregleringen för tjänstepensionsföretag, och att den förstärkta reglering kring företagsstyrning och riskhantering som kommissionen har lämnat i sitt förslag till omarbetat tjänstepensionsdirektiv (IORP II-direktivet⁸) införs i förväg. Förslagets tillämpningsområde har inte utvidgats jämfört med direktivet.

Den EU-lagstiftning som ligger till grund för huvuddelen av förslaget är tjänstepensionsdirektivet som antogs den 3 juni 2003.

Direktivet utgör det första steget mot en inre marknad för tjänstepensioner. Syftet med reglerna är att garantera en hög grad av trygghet för de framtida pensionärerna, samtidigt som en effektiv förvaltning av tjänstepensionskapitalet möjliggörs. En överflyttning av sparandet till tjänstepensionsområdet bedöms bidra till såväl ekonomiska som sociala framsteg. I detta ligger bl.a. att tjänstepensionsinstitutens gränsöverskridande verksamhet möjliggör en större rörlighet för kapital inom EU (se skäl 4–7 till direktivet).

Den EU-lagstiftning som ligger till grund för företagsstyrningsreglerna är kommissionen förslag till omarbetat av tjänstepensionsdirektiv (IORP II-direktivet).

Utredningen bedömer att förslaget inte har någon effekt för övrig internationell handel.

⁷ Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/41/EG om verksamhet i och tillsyn över tjänstepensionsinstitut.

⁸ Europeiska kommissionen förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om verksamhet i och tillsyn över tjänstepensionsinstitut (omarbetning), COM (2014) 167 final.

17.2 Konsekvenser för företag

17.2.1 Nya företag

Den eller dem som vill starta helt ny verksamhet som avser tillhandahållande av tjänstepensionsförmåner som har sin grund i överenskommelser på arbetsmarknaden får genom utredningens förslag tillgång till ett modernt och särskilt anpassat regelverk, baserat på tjänstepensionsdirektivet. Det ges möjlighet att bedriva verksamheten i olika associationsformer; sluten eller öppen tjänstepensionsförening, tjänstepensionsaktiebolag som kan vara både vinstutdelande och icke- vinstutdelande samt ömsesidigt tjänstepensionsbolag.

Det är svårt att uppskatta de ekonomiska konsekvenserna för ett nystartat tjänstepensionsföretag eftersom det beror på vem eller vilka som startar företaget, vilken associationsform som väljs, risk-exponeringen för verksamheten, som till viss del kommer att styra nivån på det kapital som krävs för att driva verksamheten, samt olika former av avgifter som krävs för att söka tillstånd, t.ex. avgifter till Finansinspektionen.

Utredningens bedömning är att avgiftnivåerna inte kommer att avvika väsentligt från de avgiftsnivåer som Finansinspektionen tillämpar vid ansökan om att starta ett försäkringsföretag enligt försäkringsrörelselagen. Denna avgift uppgår för närvarande till 295 000 kronor⁹. Till det tillkommer Bolagsverkets avgifter för registreringar av olika handlingar beroende på vilken associationsform som ska tillämpas. Utredningen uppskattar att dessa kostnader uppgår till cirka 10 000 kronor.

För att få en indikation på vad övriga administrativa kostnader kan uppgå till i samband med en verksamhetsstart har utredningen utgått från offentligt tillgängliga uppgifter kring ett försäkringsföretag som har bildats relativt nyligen, som meddelar tjänstepensionsförsäkringar och som inte ingår i en försäkringskoncern. Företaget startade sin försäkringsverksamhet genom att överta en försäkringsportfölj. Företagets förvaltade kapital uppgår till mindre än fem miljarder kronor. Företagets administrationskostnader för det första hela räkenskapsåret efter förvärvet uppgick till cirka 30 miljoner kronor, varav personalkostnaderna uppgår till cirka 30 procent. Medelantalet anställda var färre än tio.

Utredningens bedömning är att de administrativa kostnaderna skulle bli något högre om företaget i stället startat sin verksamhet

⁹ Enligt uppgifter från Finansinspektionens hemsida 2014-06-10.

enligt de nu föreslagna reglerna, framförallt på grund av den förstärkta regleringen kring företagsstyrning och riskhantering.

17.2.2 Konsekvenserna för tjänstepensionskassor

Tjänstepensionskassorna får driva sin verksamhet enligt äldre rätt fram till den 31 december 2017, då föreningarna senast måste ansöka om ombildning till försäkringsförening enligt försäkringsregleringen *eller* omvandling till tjänstepensionsförening enligt utrednings förslag. De flesta tjänstepensionskassor kommer troligen inte att behöva renodla sin verksamhet på det sätt som kan bli aktuell för i vart fall vissa försäkringsföretag. Utredningens bedömning är att den ombildningsprocess som finns i försäkringsregleringen är mer komplicerad och kostsam än den omvandlingsprocess som utredningen föreslår.

Konsekvenser för tjänstepensionskassorna relaterade till det förstärkta kapitalkravet – som inte är av administrativ karaktär – behandlas i avsnitt 17.2.4.

Administrativa kostnader

De administrativa kostnaderna för tjänstepensionskassorna kommer att variera beroende på bl.a. tjänstepensionskassans storlek och befintliga organisation. Vid en omvandling kommer tjänstepensionskassorna i grunden att drabbas av samma slags administrationskostnader som försäkringsföretagen (se avsnitt 17.2.3). Utredningen gör dock bedömningen att de administrativa kostnaderna utslaget per medlem kan bli något högre för tjänstepensionskassorna, på grund av att tjänstepensionskassorna generellt sätt är mindre än försäkringsföretag. Vidare har tjänstepensionskassorna generellt mindre förvaltat kapital än försäkringsföretagen vilket innebär att de har mindre organisationer, och att de därför i samband med en omvandling kanske måste anlita externa konsulter i större utsträckning än vad som är nödvändigt för försäkringsföretagen.

Om en tjänstepensionskassa väljer att inte omvandla sig till en tjänstepensionsförening måste kassan ombildas till en försäkringsförening eller träda i likvidation. Om ombildningen sker till en försäkringsförening kommer kassan troligen att drabbas av något högre administrativa kostnader på grund av en mer komplicerad ombild-

ningsprocess, jämfört med de administrativa kostnader som uppstår vid en omvandling till en tjänstepensionsförening.

17.2.3 Konsekvenserna för försäkringsföretag

Förslaget innebär att försäkringsföretag har *möjlighet* att omvandla sig till tjänstepensionsföretag. Det finns två huvudtyper av försäkringsföretag som kan komma ifråga för omvandling.

1. Försäkringsföretag som i princip endast meddelar tjänstepensionsförsäkring eller enbart tilläggsförmåner i form av sjuk- och efterlevandeskydd samt vissa typer av gruppförsäkringar (*redan renodlade företag*).
2. Försäkringsföretag som bedriver s.k. blandad verksamhet, dvs. de meddelar tjänstepensionsförsäkringar och övriga försäkringar eller tilläggsförmåner i form av sjuk- och efterlevandeskydd, vissa typer av gruppförsäkringar samt andra skadeförsäkringar (*blandade företag*).

Gemensamt för de båda huvudtyperna av försäkringsföretag är att deras verksamhet måste vara förenlig med tjänstepensionsdirektivets krav på verksamheten för att företaget ska kunna få tillstånd att omvandlas, och då framförallt direktivets krav på att verksamheten i ett tjänstepensionsinstitut *enbart* ska bestå i tillhandahållande av tjänstepensionsförmåner som har sin grund i överenskommelser på arbetsmarknaden. Mot denna bakgrund kan det sägas att en omvandling förutsätter en *renodling* av verksamheten i de företag som bedriver blandad verksamhet.

Renodling av verksamhet

Den nödvändiga renodlingen kan t.ex. ske genom att företaget avyttrar sådan verksamhet som inte är förenlig med direktivets krav avseende tjänstepensionsinstitut, vilket kan ske genom t.ex. beståndsöverlåtelse eller delning.

Beståndsöverlåtelse är en möjlighet för alla försäkringsföretag, men det finns här vissa praktiska begränsningar. Även om företagen kan dela upp upparbetade överskott kan det vara komplicerat och kostsamt för företaget att säkerställa att det kvarvarande kollek-

tivets rätt inte försämras, försäkringstagarnas rätt i det överlåtande beståndet inte försämras samt att försäkringstagarnas rätt i det övertagande företaget inte försämras, vilket är ett krav för att få tillstånd för beståndsöverlåtelsen. Livförsäkringsutredningen (SOU 2011:64) har belyst denna problematik i samband med överskottshantering.

Överlåtelser av delbestånd kan också medföra vissa skattekonsekvenser eftersom inkomstskattelagen regler om skatteneutralitet främst tar sikte på överlåtelse av ett helt försäkringsbestånd. Utredningen anser sig dock inte kunna bedöma de skattemässiga konsekvenserna eftersom de utgår från respektive företags skattemässiga status.

Allternativet delning av företag är idag endast tillgängligt för de försäkringsföretag som bedriver sin verksamhet i aktiebolagsform. De aktiebolagsrättsliga reglerna samspelar med de skattemässiga reglerna om delning (fission) som syftar till att uppnå skattemässig neutralitet och kontinuitet. Samma problematik som finns vid beståndsöverlåtelser avseende överskottshantering och att försäkringstagarnas rätt inte får försämras är även relevant vid delning av verksamheten.

Delning av bestånd kan också medföra merkostnader i form av ”dubbla” organisationer, bemanningsproblematik samt ökade kostnader relaterade till mervärdesskatt. De kan också leda till utländsk skatt på investeringar utanför Sverige.

Regler om delning saknas i lagen om ekonomiska föreningar, vilket innebär att ömsesidiga försäkringsföretag och försäkringsföreningar inte kan använda sig av denna möjlighet för renodling. Utredningen noterar dock att föreningslagen är föremål för en översyn.

Utredningens bedömning är att det i första hand måste anses vara företagets högsta beslutande organ, dvs. förenings- eller bolagsstämman, som har att göra bedömningen av om kostnaderna för en renodling av verksamheten är acceptabla i förhållande till de för- och nackdelar som kan finnas med en anpassad reglering för den renodlade verksamheten.

Administrativa kostnader

De administrativa kostnaderna för de försäkringsföretag som väljer att omvandla sig kommer att variera beroende på försäkringsföretagets storlek och befintliga organisation.

Avgiften till Finansinspektionen idag¹⁰ för ansökan om ombildning från icke-vinstutdelande till vinstutdelande uppgår till 540 000 kronor. Avgiften för att beviljas tillstånd att bedriva försäkringsrörelse uppgår till 295 000 kronor. Utredningen gör bedömningen att avgiften till Finansinspektionen för prövning av ett omvandlingsärende torde komma att ligga på ungefär samma nivå som ett ombildningsärende. Till det kommer registreringsavgifter till Bolagsverket på cirka 10 000 kronor.

Den nya tjänstepensionsrörelselagen innebär att företaget måste uppdatera sig om det nya regelverket och genomföra utbildningsinsatser i organisationen.

De nya kraven på beräkning av ett riskkänsligt kapitalkrav kan komma att kräva en del systemanpassningar. Här ska dock noteras att i vart fall vissa företag redan har gjort en del anpassningar till följd av kraven på förberedelser inför genomförandet av Solvens II-regelverket. Kostnaderna för systemanpassningar påverkas av vilken IT-miljö företaget har idag. En del företag har relativt ålderdomliga IT-system, medan de företag som har startats under 2000-talet vanligtvis har mer moderna system. Vissa företag har avvaktat med att genomföra anpassningar av sina system, eftersom det har funnits – och finns – osäkerhet kring de slutliga regelkraven.

De nya företagsstyrnings- och riskhanteringsreglerna innebär att företagen kan komma att behöva ta fram nya styrdokument, och genomföra särskilda utbildningsinsatser. Företagsstyrnings- och riskbedömningsreglerna kan innebära att styrelsernas kompetens måste förstärkas. Detta kan medföra krav på ökade styrelsearvoden.

De nya företagsstyrningsreglerna innebär att nya funktioner måste inrättas i de företag som inte redan har denna typ av funktioner. Utredningen anser att det inte är osannolikt att det i många företag kan komma att krävas i vart fall någon eller några nyanställningar för att företagen ska kunna leva upp till de nya kraven.

Den nya årsredovisningslagen för tjänstepensionsföretag som föreslås innebär att berörda måste uppdatera sig om det nya regelverket och genomföra utbildningsinsatser i organisationen. Förslaget innebär också att vissa anpassningar måste göras av bland annat ekonomisystem och koncernredovisningssystem, mallar för årsredovisningar samt ekonomihandböcker.

Om ett försäkringsföretag väljer att omvandla sig innebär det att årsredovisningslagen för tjänstepensionsföretag ska tillämpas vid

¹⁰ Se Finansinspektionens hemsida om avgifter för tillstånd.

det årsskifte som tillståndet erhålls. Det innebär troligtvis en del omarbetning av nyckeltal, jämförelsetal, anpassning och förklaringar till olika finansiella uppgifter som kommuniceras på webben, omarbetning av pressmeddelanden, omarbetning av interna mallar för prognoser och budgetar samt olika dokument till styrelsen.

I samband med en omvandling kan företaget behöva genomföra ändringar av sin firma (namn). Det innebär att trycksaker, broschyrer, avtal m.m. kan behöva uppdateras i de fall hela namnet används. Här kan nämnas att utredningen, i syfte att så långt möjligt minimera de administrativa kostnaderna, föreslagit särskilda övergångsregler kring användande av firma. Ett omvandlat företag kan behöva informera olika avtals- och samarbetspartners om ändrad associationsform.

Utredningen anser att de administrativa kostnaderna för en omvandling ska ses som en helhet, eftersom det är svårt att uppskatta kostnaderna för varje delmoment för sig. Enligt utredningen bör de administrativa kostnaderna också ställas i relation verksamheten i övrigt. Om ett försäkringsföretag med en balansomslutning på över 150 miljarder kronor uppskattar sina kostnader för en omvandling till 200 miljoner kronor och har 2,5 miljoner kunder innebär det en kostnad med 80 kronor per kund första året. Om hälften av kostnaderna avser investeringar i IT-system av engångskaraktär innebär det en framtida kostnad på 40 kronor per kund och år. Om kostnaden uppskattas till 50 miljoner kronor under samma förutsättningar uppgår de initiala kostnaderna till 20 kronor per kund och år och de framtida kostnaderna till 10 kronor per kund och år.

17.2.4 Konsekvenser relaterade till nya kapitalkrav

Utredningen föreslår en förstärkt solvensreglering, dvs. att den nuvarande solvensregleringen för de aktuella företagen ska kompletteras med ett riskkänsligt kapitalkrav. Eftersom den slutliga utformningen av detaljerna i det riskkänsliga kapitalkravet förutsätter tillgång till marknadsdata m.m. som inte har varit möjligt att ta fram inom ramen för utredningens arbete, har utredningen föreslagit att Finansinspektionen ska ges i uppdrag att genomföra en s.k. förstudie kring det föreslagna kapitalkravet. Mot denna bakgrund anser utredningen att de mer exakta konsekvenserna av det riskkänsliga kapitalkravet bäst hanteras inom ramen för dessa förstudier.

På ett mer övergripande plan kan dock sägas att utredningens ambition har varit att det riskkänsliga kapitalkravet ska medföra den konsekvensen att tjänstepensionsföretagen – såväl betraktade som grupp som var för sig – ska få ”rätt” kapitalkrav utifrån de risker som finns i verksamheten och de övriga hänsyn som behöver tas vid den närmare kalibreringen av den samlade solvensregleringen.

17.3 Konsekvenser för tjänstepensionsmarknaden

Den huvudsakliga delen av tjänstepensionsmarknaden regleras genom kollektivavtal (ca 80 procent). Det är kollektivavtalsparterna som har skapat denna marknad genom att ingå kollektivavtal och parterna kan också i stor utsträckning påverka hur denna marknad fungerar, genom att ingå nya överenskommelser. I Sverige omfattar de kollektivavtalade pensionsplanerna nära 90 procent av den arbetande befolkningen, omkring fyra miljoner arbetstagare. Anslutningen till en tjänstepensionsplan sker vanligtvis automatiskt. En arbetstagare som arbetar vid ett företag som har ingått kollektivavtal omfattas automatiskt av den överenskommelse om tjänstepension som arbetsgivaren är bunden av, oavsett om arbetstagaren är medlem i en facklig organisation eller inte.

Marknaden för tjänstepensioner kan delas upp i två delmarknader. *Marknaden för pensionsutfästelser* som har sin utgångspunkt i arbetsmarknaden och utgörs av ett utbud av pensionsförmåner från arbetsgivare och efterfrågan från arbetstagare. *Marknaden för trygghet av utfästelser* som består av arbetsgivarnas efterfrågan på trygghet av pensionsutfästelserna. Marknaden för pensionsutfästelser torde inte i sig påverkas av utredningens förslag, medan marknaden för trygghet av utfästelser däremot i viss mån kommer att påverkas. Utredningens förslag innebär att utbudet av företag som verkar inom denna marknad med tillämpning av bestämmelserna i tjänstepensionsdirektivet kommer att kunna bibehållas, men också utökas med helt nya tjänstepensionsföretagsformer.

I vilken utsträckning det kommer att bildas nya tjänstepensionsföretag och i vilken utsträckning företagen kommer att utnyttja möjligheten till omvandling är svårt att bedöma, och kommer naturligtvis ytterst att påverkas av bl.a. kollektivavtalen och i vilken mån den framtida regleringen baserad på det reviderade tjänstepensionsdirektivet kommer att utgöra ett mer anpassat och därmed ”bättre”

regelverk för renodlad tjänstepensionsverksamhet än försäkringsregleringen eller regleringen för de andra trygghandformerna.

17.4 Konsekvenser för samhälle och staten

Utredningens förslag bedöms inte få någon direkt eller betydande påverkan på samhällsekonomin. Mot bakgrund av att regleringsförslagen berör företag som förvaltar betydande tillgångar kan förslagen påverka finansmarknaderna på såväl kort som lång sikt. Utredningen anser dock att dessa konsekvenser inte kan bedömas förrän de slutliga kraven i såväl tjänstepensions- som försäkringsregleringen har slagits fast och det finns mer tydliga indikationer på hur regelverken kommer att användas.

I följande avsnitt beskrivs konsekvenser för myndigheter som berörs av utredningens förslag.

17.4.1 Konsekvenser för Bolagsverket

Enligt förslaget ska Bolagsverket vara registreringsmyndighet och föra ett tjänstepensionsföretagsregister.

Bolagsverket har angivit i sitt remissvar till Solvens II-utredningen att resursåtgången och kostnaderna för att införa nya regler för tjänstepensionsföretag med allt vad det medför avseende utveckling och modifiering av befintliga datasystem, utbildning av personal samt framtagande av ny information kan bli relativt omfattande. Bolagsverket bedömde då att kostnaderna vid en preliminär beräkning kunde komma att uppgå till 2, 3 miljoner kronor. Utredningen ser inget skäl till att göra en annan bedömning.

Bolagsverket angav vidare att då det rör sig om ett relativt litet antal registreringsärenden för de aktuella objekten är det inte rimligt att anta att utvecklingskostnaderna kommer att täckas av framtida registreringsavgifter. För närvarande kostar det 2 200 kronor att registrera ett aktiebolag.¹¹ Det innebär att cirka 1 300 företag måste registrera sig för att kostnadstäckning ska uppnås.

Utredningen gör samma bedömning som Bolagsverket om att kostnaderna inte kan finansieras via avgifter utan måste till största delen finansieras på annat sätt.

¹¹ Se Bolagsverkets hemsida om avgifter.

17.4.2 Konsekvenser för Finansinspektionen

Enligt förslaget ska Finansinspektionen vara tillsynsmyndighet för tjänstepensionsföretagen och det föreslås också bemyndiganden på en rad olika områden. Det innebär att Finansinspektionen bl.a. måste anpassa sitt tillsynsarbete och sina föreskrifter. Det kan dock här noteras att det finns likheter mellan det nuvarande regelverket och den reglering som utredningen föreslår. Utredningen föreslår också att Finansinspektionen ska ges i uppdrag att genomföra s.k. förstudier kring den mer detaljerade beräkningen av det riskkänsliga kapitalkravet. Utredningen gör bedömningen att det sammantaget rör sig om ett relativt omfattande arbete och att Finansinspektionen därför troligtvis kommer att vara i behov av extra resurser.

Till detta kommer att eventuella omvandlingar av tjänstepensionskassor och försäkringsföretag kan antas komma att kräva ett omfattande och mycket resurskrävande arbete, vilket i sig kan innebära behov av extra resurser under övergångsperioden.

Finansinspektionens tillsynsansvar innebär att inrapporteringen till inspektionen och webbsidor måste ändras och uppdateras. Detta kräver vissa utbildningsinsatser, både internt och externt. Dessa kostnader är till sin natur av mer engångskaraktär. Utredningen uppskattar dessa kostnader till någon eller några miljoner kronor (varav systemutvecklingskostnader står för största delen).

Eftersom den föreslagna tjänstepensionsföretagsregleringen kommer att vara en egen sektorreglering gör utredningen bedömningen att Finansinspektionen med stor sannolikhet kommer att behöva mer resurser för hantering av den löpande tillstånds- och tillsynsverksamheten. Utredningen bedömer dock att dessa resursförstärkningar till viss del torde kunna finansieras via de avgifter Finansinspektionen tar ut för tillståndsverksamheterna. Resterande del bör ske inom befintliga budgetramar.

Utredningen noterar att avgiftsförordningen måste ändras så att Finansinspektionen kan ta ut avgifter för att finansiera den löpande tillstånds- och tillsynsverksamheten av tjänstepensionsföretagen.

17.4.3 Konsekvenser för övriga myndigheter

Den myndighet som berörs förutom Bolagsverket och Finansinspektionen är Skatteverket.

Utredningens bedömning är att konsekvenserna för Skatteverket främst berör framtagande av ny information, uppdatering av webbsidor och viss utbildning av personal. Utredningen uppskattar dessa kostnader till cirka 500 000 kronor.

17.5 Sociala och miljömässiga konsekvenser

Utredningens bedömning är att förslaget inte får några sociala konsekvenser. De påverkar inte människors hälsa, levnadsförhållanden och trivsel. De påverkar inte heller arbetstagarens ställning eller grupperns åtkomst av arbetsmarknaden.

Utredningens bedömning är vidare att förslaget inte påverkar företag och konsumenters miljöpåverkan.

Statens offentliga utredningar 2014

Kronologisk förteckning

1. Vissa bostadsbeskattningsfrågor. Fi.
2. Framtidens valfrihetssystem
– inom socialtjänsten. S.
3. Boende utanför det egna hemmet
– placeringsformer för barn och unga.
S.
4. Det måste gå att lita på konsument-
skyddet. Ju.
5. Staten får inte abdikera
– om kommunaliseringen av den
svenska skolan. U.
6. Män och jämställdhet. U.
7. Skärpta straff för vapenbrott. Ju.
8. Översyn av statsskuldspolitiken. Fi.
9. Förändrad assistansersättning
– en översyn av ersättningssystemet. S.
10. Ett steg vidare – nya regler och åtgärder
för att främja vidareutnyttjande av
handlingar. S.
11. Kunskapsläget på kärnavfallsområdet
2014. Forskningsdebatt, alternativ och
beslutsfattande. M.
12. Utvärdera för utveckling – om utvärde-
ring av skolpolitiska reformer. U.
13. En digital agenda i människans tjänst
– en ljusnande framtid kan bli vår. N.
14. Effektiv och rättssäker PBL-över-
prövning. S.
15. Investeringsplanering för försvars-
materiel
En ny planerings-, besluts- och
uppföljningsprocess. Fö.
16. Det ska vara lätt att göra rätt
Åtgärder mot felaktiga utbetalningar
inom den arbetsmarknadspolitiska
verksamheten. A.
17. Genomförande av Seveso III-
direktivet. Fö.
18. Straffskalorna för allvarliga våldsbrott.
Ju.
19. Yrkeskvalifikationsdirektivet – ett
samlat genomförande. U.
20. Läkemedel för särskilda behov. S.
21. Bredband för Sverige in i framtiden. N.
22. Genomförande av EU:s nya redovis-
ningsdirektiv. Ju.
23. Rätt information på rätt plats i rätt tid.
Del 1, 2 och 3. S.
24. Olycksregister och djupstudier på
transportområdet. N.
25. Internationella rättsförhållanden
rörande arv. Ju.
26. Tillträde till COTIF 1999. Ju.
27. Svensk veteranpolitik. Ett ansvar för
hela samhället. + Bilagor. Fö.
28. Lönsamt arbete – familjeansvarets
fördelning och konsekvenser. A.
29. Assisterad befruktning för ensam-
stående kvinnor. Ju.
30. Jämställt arbete? Organisatoriska
ramar och villkor i arbetslivet. A.
31. Visselblåsare
Stärkt skydd för arbetstagare som slår
larm om allvarliga missförhållanden. A.
32. Jordbruks- och bostadsarrende
– några frågor om arrendeavgift och
besittningsskydd. Ju.
33. Från hyresrätt till äganderätt. Ju.
34. Inte bara jämställdhet
Intersektionella perspektiv på hinder
och möjligheter i arbetslivet. A.
35. I vått och torrt – förslag till ändrade
vattenrättsliga regler. M.
36. Frågor om följerrätt och om museernas
kopiering. Ju.
37. De svenska energimarknaderna
– en samhällsekonomisk analys. Fi.
38. Tillväxt och värdeskapande
Konkurrenskraft i svenskt jordbruk
och trädgårdsnäring. L.
39. Så enkelt som möjligt för så många
som möjligt
Bättre juridiska förutsättningar för
samverkan och service. N.
40. Neutral bolagsskatt – för ökad
effektivitet och stabilitet. Fi.

41. Nya regler om aktiva åtgärder mot diskriminering. A.
42. Kärnavfallsrådets yttrande över SKB:s Fud-program 2013. M.
43. Synnerligen grova narkotikabrott. Ju.
44. F-skuldsanering – en möjlighet till nystart för seriösa företagare. Ju.
45. Unik kunskap genom registerforskning. U.
46. Marknadsmisbruk II. Fi.
47. Förbättrad tvistlösning på konsumentområdet – ny EU-lagstiftning och en översyn av det svenska systemet. Ju.
48. Registerutdrag i arbetslivet. A.
49. Våld i nära relationer – en folkhälsofråga. Förslag för ett effektivare arbete. + Bilaga. Ju.
50. Med miljömålen i fokus – hållbar användning av mark och vatten. M.
51. Nya regler om upphandling. S.
52. Resolution. En ny metod för att hantera banker i kris. Vol 1 + 2. Fi.
53. Material i kontakt med dricksvatten – myndighetsroller och ansvarsfrågor. L.
54. Vildsvin och viltskador – om utfodring, kameraövervakning och arrendatorers jakträtt. L.
55. Inhyrning och företrädesrätt till återanställning. A.
56. Genomförande av Omnibus II-direktivet. Fi.
57. En ny reglering för tjänstepensionsföretag. Del 1 + 2. Fi.

Statens offentliga utredningar 2014

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

- Det ska vara lätt att göra rätt
Åtgärder mot felaktiga utbetalningar inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. [16]
- Lönsamt arbete
– familjeansvarets fördelning och konsekvenser. [28]
- Jämställt arbete? Organisatoriska ramar och villkor i arbetslivet. [30]
- Visselblåsare
Stärkt skydd för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden. [31]
- Inte bara jämställdhet
Intersektionella perspektiv på hinder och möjligheter i arbetslivet. [34]
- Nya regler om aktiva åtgärder mot diskriminering. [41]
- Registerutdrag i arbetslivet. [48]
- Inhyrning och företrädesrätt till återanställning. [55]

Finansdepartementet

- Vissa bostadsbeskattningsfrågor. [1]
- Översyn av statsskuldspolitiken. [8]
- De svenska energimarknaderna
– en samhällsekonomisk analys. [37]
- Neutral bolagsskatt – för ökad effektivitet och stabilitet. [40]
- Marknadsmissbruk II. [46]
- Resolution. En ny metod för att hantera banker i kris. Vol 1 + 2. [52]
- Genomförande av Omnibus II-direktivet. [56]
- En ny reglering för tjänstepensionsföretag. Del 1 + 2. [57]

Försvarsdepartementet

- Investeringsplanering för försvarsmateriel
En ny planerings-, besluts- och uppföljningsprocess. [15]

- Genomförande av Seveso III-direktivet. [17]
- Svensk veteranpolitik. Ett ansvar för hela samhället. + Bilagor. [27]

Justitiedepartementet

- Det måste gå att lita på konsumentskyddet. [4]
- Skärpta straff för vapenbrott. [7]
- Straffskalorna för allvarliga våldsbrott. [18]
- Genomförande av EU:s nya redovisningsdirektiv. [22]
- Internationella rättsförhållanden rörande arv. [25]
- Tillträde till COTIF 1999. [26]
- Assisterad befruktning för ensamstående kvinnor. [29]
- Jordbruks- och bostadsarrende
– några frågor om arrendeavgift och besittningsskydd. [32]
- Från hyresrätt till äganderätt. [33]
- Frågor om följerätt och om museernas kopiering. [36]
- Synnerligen grova narkotikabrott. [43]
- F-skuldsanering – en möjlighet till nystart för seriösa företagare. [44]
- Förbättrad tvistlösning på konsumentområdet – ny EU-lagstiftning och en översyn av det svenska systemet. [47]
- Våld i nära relationer – en folkhälsofråga.
Förslag för ett effektivare arbete.
+ Bilaga. [49]

Landsbygdsdepartementet

- Tillväxt och värdeskapande
Konkurrenskraft i svenskt jordbruk och trädgårdsnäring. [38]
- Material i kontakt med dricksvatten – myndighetsroller och ansvarsfrågor. [53]
- Vildsvin och viltskador
– om utfodring, kameraövervakning och arrendatorers jakträtt. [54]

Miljödepartementet

- Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2014. Forskningsdebatt, alternativ och beslutsfattande. [11]
- I vått och torrt – förslag till ändrade vattenrättsliga regler. [35]
- Kärnavfallsrådets yttrande över SKB:s Fud-program 2013. [42]
- Med miljömålen i fokus – hållbar användning av mark och vatten. [50]

Näringsdepartementet

- En digital agenda i människans tjänst – en ljusnande framtid kan bli vår. [13]
- Bredband för Sverige in i framtiden. [21]
- Olycksregister och djupstudier på transportområdet. [24]
- Så enkelt som möjligt för så många som möjligt
Bättre juridiska förutsättningar för samverkan och service. [39]

Socialdepartementet

- Framtidens valfrihetssystem – inom socialtjänsten. [2]
- Boende utanför det egna hemmet – placeringsformer för barn och unga. [3]
- Förändrad assistansersättning – en översyn av ersättningssystemet. [9]
- Ett steg vidare – nya regler och åtgärder för att främja vidareutnyttjande av handlingar. [10]
- Effektiv och rättssäker PBL-överprövning. [14]
- Läkemedel för särskilda behov. [20]
- Rätt information på rätt plats i rätt tid. Del 1, 2 och 3. [23]
- Nya regler om upphandling. [51]

Utbildningsdepartementet

- Staten får inte abdikera – om kommunaliseringen av den svenska skolan. [5]
- Män och jämställdhet. [6]
- Utvärdera för utveckling – om utvärdering av skolpolitiska reformer. [12]
- Yrkeskvalifikationsdirektivet – ett samlat genomförande. [19]

Unik kunskap genom registerforskning.
[45]